

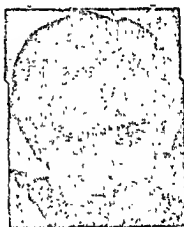
પુસ્તક ૧૮ મું
 ઉમેરવળ ૫૫-૧૯૪૬
 અંક ૧૨ ગો.

આગામી સાહિત્યપરિષદ
 સંમેલનના વિભાગીય
 બે સૂત્રધારી

જાણીતા યુ. નવસરમાં
 ડૉ. ધૂમકેતુ

આગામી સાહિત્યપરિષદ સંમેલનના
 સાહિત્ય વિભાગના પ્રમુખ.

યજ્ઞરાતના ગૌરવશાળી કલાકાર
 ડૉ. કલુ દેસાઈ

યુ. સાહિત્યપરિષદ સંમેલનના
 કલાવિભાગના પ્રમુખ.

520/12
 ૧૬/૧

: પાંચેક લગાજ્ય :

સર્મા ડા. ૩-૮-૦

પરદેશ ડા. ૫-૦-૦

ફાટક નકલ ડા. ૦-૧-૦

: બ્યવસ્થાપક :

જામજીલાલ નારણલાલ અમીન (બી.કે.સ)
 મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ સિ.

: તંત્રી :

મણિલાલ પ્રભાશંકર વ્યાસ

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ સાબરમતીમાં ધનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલય ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મંજૂર કર્યા છે.
૨. મુંબઈ પ્રતાપના સરકારી કેળવણી ખાતાએ રહેણાંતી વિદ્યાર્થીઓની લાયબ્રેરીઓ માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મંજૂર કર્યા છે.
૩. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની રૂપ (પરચીસ) નકલો વડોદરાના પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગીઆર) નકલો અમદાવાદની ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ હસ્તેજન માટે ખરીદી છે.
૪. આ પુસ્તક માટે 'કચ્છ દુનિવિદ્યોત' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
૫. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આણંદમાં મળેલી બીજી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે સારા પુસ્તકોમાં ગણ્યો છે.
૬. આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક મુદ્રસિદ્ધ સામયિક પત્રોએ સારામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

વરલેખાં પૈસા કમાવા આજેજ અંગાવો !

કચ્છ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,

શ્રી. કુમરશી પારમશી સંપત લખેલા
" આમુખ " સાથે

નફાકારક હુન્નરો

લાગ ૧-૨-૩

નિષ્ણાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા
વિવિધ લોહસાધન હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાનાં, ઉમદા ભાષા ગોદિક કાગળ, સાચી
શુદ્ધ સુંદર છપાઈ અને આકર્ષક ગ્રેડઅપ

કિંમત ૭ (સપ્ત) રૂપિયા

(બી. પી. પી. દવાલખર્ચે ૧૩ આના ભૂકા)

મંગલપત્ર માટે લખો:-

સંચાલક : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચોક બલર,

પોસ્ટ સિતુગરા (અંબાર-કચ્છ).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના ચોક્કસ અભિપ્રાયો

...દેવક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક દોઢ જ નોજાએ એટલું જ નહિ પરંતુ તે વિશેષ વ્યાપક કાવ્ય
પૈશ્વી મંત્રીઓએ કરવી નેહાએ...

...પરમથુ હુન્નરોનાં આ ભવનાં દેખાતાં પુસ્તકો આપણે ત્યાં પણ બહાર પડ્યાં છે, અને દલ્લે
અમે તેવી નહોતોતાનાં ચોક્કસ સાથે બહાર પડશે, પરંતુ આ પુસ્તકની વિશેષતા તેમાં મહેલા પ્રયોગો
માત્ર નથી પણ જુદા જુદા વિષયોના સાર અને અનુભવ લેખકો પાસે લખાયેલા લેખોને સંગ્રહીને આ
પુસ્તકને વિનિમલભાવે બનાવવામાં આવ્યું છે તે છે...

...શોધા ખર્ચે ને મોટા ભાગને આલંચિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક નેહ
જવા નેહું છે...કારણકે આજી મૂકીએ ભવમહેનત કરીને પેસા-કમાઈ શકાય છે...

'શિક્ષણ અને સાહિત્ય' માસિક, (અમદાવાદ)
...વર્તમાન જીવનમાં રહીને કેટલાક હુન્નરો કરીને, માણસ પોતાના પેટ પરંતુ મેળવી શકે-એવા
પ્રકારનાં હુન્નરો આ ક્રમમાં બતાવવામાં આવ્યા છે. છતાં લેખક-સંપાદકે આમાં કેટલીક ભ્યવહાર
અને બીજાં પુસ્તકોમાં ભાગ્યે મળે તેવી ઉપયોગી દ્રશ્યકો તેમાં પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવ્યું છે.
પુસ્તક અવશ્ય વાંચવા નેહું છે; તેમાંથી સૌ સૌની રુચિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મદદવા વગર રહેશે નહીં.

'ગુજરાત સાહિત્ય સંસ્થાની કાર્યવાહી' (અમદાવાદ)
...આવાં પ્રભ ઉપયોગી પુસ્તકને કાન્યે અને હલોયોના પ્રચાર માટે લખી ચયેલી 'સંસ્થાઓએ
હસ્તેજન આપી, માગલોયને સહજ કરવામાં સાથ અને સદેહાર આપેલા નેહાએ.

'સામજીવન' માસિક (વડોદરા)

વધુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની યત્નિકા મફત મંગાવો.

પધારો ! સાહિત્ય પરિષદ !

--તંત્રીસ્થાનેથી

આજથી દસ દિવસ બાદ અપણા રાજ્યના પાટનગરને આંગણે ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના પંદરમા અધિવેશનનાં પુનિત પગલાં થશે. અમે એ સંમેલનને હાર્દિક આવકાર આપીએ છીએ.

અત્યાર સુધીનાં દરેક અધિવેશનના પ્રમુખપદે ગુજર સાહિત્યસર્જનમાં જેમણે સારો એવો ફાળો નોંધાવ્યો છે તેવા સન્નનો આવી ગયા છે, અને તેમણે એક યા ધીજી રીતે ગુજરાતી ભાષા અને સાહિત્યના વિકાસમાં વિવિધ વ્યવહારુ માર્ગસૂચનો દાખવ્યાં છે.

એ બધાય પ્રમુખોની રાહબરી નીચે પરિષદ સંમેલનોએ પોતાના ધ્યેયલક્ષી ઠરાવો પણ પસાર કર્યાં છે અને એની અમલબજાવણી પણ ફેટલેક દરમિયાન થયેલી છે. છતાં પરિષદ પ્રવૃત્તિ જેટલે દરમિયાન આમજનતાની નિકટ સંપર્ક સાધક હોવી જોઈએ, એ જનતાને પોતાના કાર્યક્ષેત્ર અતિ આકર્ષક માટે જે પ્રયત્નો થવા જોઈએ તે થયા નથી, એ જરા દિલગીરીભર્યું તો છે જ.

અત્યાર સુધીમાં પરિષદે સુખ્યત્વે વિદ્વજ્ઞોગ્ય પુસ્તકો પ્રકટ કર્યાં છે; અને તેમાં પણ અસુક જ લેખકોનાં. વિશેષ પ્રમાણમાં જનતાને ઉપયોગી થઈ પડે, આમ જનતાના હાર્દ સુધી પહોંચી જઈ તેમનામાં સાહિત્યસંસ્કાર અત્યેની અભિરુચિને ઉત્પન્ન કરે એવાં પ્રકાશનો હજી સુધી પરિષદ દ્વારા પ્રસિદ્ધિ પામ્યાં નથી એ આવી એક કશોડસ પ્ય જનતાની ભાષાની અતિનિધિરૂપ સંસ્થા તેના માટે થોડું ઘણું જ કરીને બેસી રહે તે બરાબર નથી.

અધેરી ખાતે મળેલા પરિષદના ચૌદમા અધિવેશન પ્રસંગે, મહાત્મા ગાંધીજી એ જે સંદેશો પાઠવ્યો હતો--ગામડે વસતાં ગુજરાતીએ માટે પરિષદે કંઈક કરવાનો જે પ્રેરક સંદેશો પાઠવ્યો હતો--તેને પણ પરિષદે છેલ્લાં બે વર્ષના ગાળા દરમિયાન પણ ઝીંદ્યો જણાતો નથી !! આમજનતા અત્યે અત્યાર સુધી કંઈક ઉઠાસીનતા સેવતી

છતાં વિદ્વંસલોચ સાચે કાલ આપતી પરિપદ્મ આગામી સંમેલન આપણા રાજ્યના પાટનગરના આંગણે મળે છે તે પ્રસંગે અમે એ પરિપદના સૂત્રધારને કાને અમારો અવાજ નાખવા નમ્ર પણ મહત્ત્વ નિવેદન રજૂ કરીએ છીએ કે લાખોની સંખ્યા ધરાવતા અને માત્ર લખી વાંચી શકે તેવા આપણા લાખાલાખીઓ માટે કંઈક પણ સક્રિય પગલું ભરાય તેવી યોજના વિચારે, તેના પૂરેપૂરો અમલ કરે અને ગામડે ગામડે શુજરાતી સાહિત્ય પ્રત્યે જનતાની અભિરુચિ વધુ ને વધુ કેળવાય તેમ કરશે તો પરિપદ એ આમજનતાની ચિરકાળ ઋણી રહેશે.

પરિપદ સમક્ષ અનેક પ્રશ્નો પડેલા છે. તેણે માત્ર ઠરાવો કરીને બેસી રહ્યો હવે નહિ પાઢવે, માત્ર ગણ્યાં ગાંઠ્યાં જ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરીને જ ઇતિકર્તવ્યતા સમજી લીધે નહિ ચાલે. એણે પોતાની ક્રિયાશીલતા દાખવીને જનતા જનાર્દન સુધી પહોંચી જવું જોઈએ. અભણ પ્રૌઢને, સાક્ષર=સ-અક્ષર=ભણેલા-લખતાં-વાંચતાં અને વિચારતાં કરવાં જોઈશે.

પરિપદ સમક્ષ વિશાળ કાર્યક્ષેત્ર પડેલું છે. ચૌદ ચૌદ સંમેલનો ભરાઈ જવા છતાં પરિપદે હજી પોતાનાં દૂર પડેલાં આ લાંડુઓ માટે સાગરમાં માત્ર ઝોળા જેટલું જ કાર્ય કર્યું છે એમ લેખી શકાય.

શ્રીમંત સરકારની સંસ્કારપ્રેરક રાજનીતિથી અને તેના કેળવણીપ્રચારક રાજ્યશાસનથી વડોદરા રાજ્યમાં શાળા ત્યાં પુસ્તકાલયો સ્થપાયાં છે; એમાં સરસ સરસ ઉત્તમોત્તમ પુસ્તકો પણ વસાવાયાં છે, પરંતુ એના બહુસંખ્ય લોકતાઓનો હજી પણ ત્યાં અભાવ જ છે, એટલે એ તૈયાર મિષ્ટાન્નો જેમનાં તેમ જ છે.

એવા પુસ્તકોના લોકતાઓની ભૂખને નાથત કરવા માટે પરિપદે પોતાનાં વિદ્વાન સહકાર્યકરો૩પી વૈદ્યોની સહાયથી તેમની વાચનભૂખ ઉઘાડવા માટે પ્રયત્ન-શીલ થવું જોઈશે.

આવી ઉત્તમોત્તમ વાચનવાનીઓ તૈયાર કરનારા આપણે ત્યાં અનેક સાક્ષરો છે, પરંતુ હજી જેની ભૂખ ઊઘડી નથી, હજી જેઓ માત્ર માંડમાંડ પ્રવાહી ધોરાક જ પચાવી શકે તેવી સ્થિતિમાં છે તેમને માટે પરિપદસંચાલકો કંઈક કરશે તો જ શ્રીમંત સરકાર અને (હવે) પ્રજાએ આમત્રેલી પરિપદ્મ આ સત્ર સફળ થશે; નહિ તો માત્ર વિદ્વાનોના મેળાથી કંઈ બહુસંખ્ય જનતા જનાર્દનને પોતા પ્રતિ આકર્ષી શકાશે નહિ, તેમણે કંઈ શ્રેય કરી શકાશે નહિ એ નિર્વિવાદ છે.

હવે તો આપણા રાજ્યમાં સ્થળે સ્થળે અને પ્રિ. શુજરાતમાં પણ કેટલેક સ્થળે કેંગ્રેસ પ્રધાનમંડળોના શાસનકાળમાં સારી સંખ્યામાં પુસ્તકાલયો સ્થપાયાં છે. ત્યાં એ જનતાના ગરતું વિપુલ સાહિત્ય પહોંચે એ અત્યંત આવશ્યક છે.

આપણા ઉપર જણાવેલા વર્ગ વ્યારે વાંચવા ઈચ્છે છે-તેની એ માટેની જિજ્ઞાસા નાગે છે ત્યારે કંઈક વાંચવાનું મેળવવા મંથે છે, પરંતુ તેના હાથમાં તેનું

ખરતું સાહિત્ય નહિ આવતાં તેની એ જાગૃત વાચનભૂખ મરી જાય છે અને અંતે એ વાચન-વિમુખ બને છે; અથવા કેટલીક વાર કચરા જેવું અનિચ્છનીય વાચન વાંચી પોતાની વાચન-ભૂખને સંતોષવા પ્રયત્ન કરે છે; પરંતુ તેથી તો તેના મગજમાં ઊલટી અવળી જ છાપ પડે છે.

આપણા લેખકો પોતાનાં પુસ્તકો વધુ સંખ્યામાં વેચાતાં નહિ હોવાનો વારંવાર ઉઠાપોઠા કરે છે, પરંતુ જ્યાં જનતાની ગામઠે વસતાં સંખ્યાબંધ માનવીઓની વાચનભૂખ ઉઘાડવા માટે પ્રયત્નો જ ન થાય તો પછી ગમે તેવાં મિષ્ટાન્ના તૈયાર કરી પીરસવામાં આવે તે બધાં વ્યર્થ જ જાય છે અને આખરે ઉકરડે નાખવા જેવી પરિસ્થિતિ ઊભી થાય છે.

એટલે સહિત્ય પરિષદનો સાચો સંદેશ જો જનતાના હાઈ સુધી પહોંચાડવામાં આવશે, તેમની વાચનરુચિને જાગૃત કરવાના પ્રયત્નો થશે તો આજે આપણા શુજરાતી લેખકો-પ્રકાશકો પોતાનાં પુસ્તકોની માત્ર હબર પંદરસો કે બે હબર પ્રતોની આગૃત્તિઓ વેચતાં હાથ પોકારે છે, તેને બદલે સંખ્યાબંધ પ્રતો વેચાયાનો લાભ મેળવી શકશે અને આપણું સાહિત્ય પણ વધુ સમૃદ્ધ બનશે.

એટલે આમજનતાની સેવા કરવા અને તેને શિષ્ટ અને સંસ્કારપ્રેરક સાહિત્ય પ્રતિ વાળવા માટે સાહિત્ય પરિષદ માત્ર એક જ ઠરાવ-આમજનતાને લગતું સાહિત્ય તૈયાર કરાવી પ્રકટ કરવાનો જ ઠરાવ-પસાર કરી તેને સક્રિય સ્વરૂપ આપવા પ્રયત્ન કરશે તો તેટલું પણ પૂરતું થઈ પડશે.

અને આ સંમેલનને તો પોતાનાં સુકાની તરીકે શ્રી. વિદ્યાગહેન જેવાં પીઠ અને બાહોશ એવાં પ્રખર કાર્યકરની દોરવણી મળી છે; તેમણે વિવિધ સંસ્થાઓનું સંચાલન પણ કર્યું છે અને કયે જ જાય છે; એટલે તેમના અનુભવોનો લાભ પરિષદ ધારે તો સરસ રીતે લઈ શકે તેમ છે.

બાકી, વિદ્વાનોને માટે તો વિશાળ ક્ષેત્ર પડેલું છે; તેઓ તો ગમે ત્યાંથી મેળવીને પોતાની એ વાચનભૂખ સંતોષશે.

આપણે ઈચ્છીએ, શુજનરેશના પાટનગરમાં મળનાર સાહિત્યવિકાસવાજીઓ અમારી ઉપરની દરખાસ્તને વધાવી લઈ, શ્રીમંતે વિદ્યાપ્રસાર માટે વાવેલાં બીજનું જે વિશાળ વટવૃક્ષ છવાયું છે તેનો લાભ લઈ આમજનતાને પોતાપ્રતિ આકર્ષવા-વિકાસાવવા-પ્રયાસ કરશે અને એ ફૂલેલા-ફાલેલા વૃક્ષનાં સુફળો જનતા-જનાઈને ઉપલોભ્ય બતાવવા પ્રયત્નશીલ થશે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

બનારસની નાગરી પ્રચારિણી સમાને પ્રો. આશ્વિનશંકર યાજ્ઞિક તથા તેમના બાઇ રાયસાહેબ ડૉ. ભવાનીશંકર યાજ્ઞિકે ૭૦૦ ગ્રામીન હિંદી હસ્તપ્રતોના સંગ્રહ બેટ આપ્યો છે. આ સંગ્રહમાં ગ્રામીન પ્રસિદ્ધ કવિઓનાં કુર્લબ હિંદી ગ્રંથ પુસ્તકો છે. પ્રો. યાજ્ઞિક આ પુસ્તકો પ્રગટ કરવા માટે રૂ. ૧૦૦૧ ની બેટ પણ આપી છે.

ધણુઓને જાણીને આશ્ચર્ય થશે કે હિંદના નવા વાઇસરૉય 'એ'શી ગ્રંથોના જનરલ (એઇટી-બુક જનરલ) તરીકે ઓળખાય છે. આનું કારણ એ છે કે તેમની દરેક મુસાફરીમાં તેમની સાથે એ'શી પુસ્તકો હોય છે. તેમાં મુખ્યત્વે કાવ્યગ્રંથો હોય છે.

સોવિયેટ વર્તમાનપત્ર રેડસ્ટાર એક વાત જાહેરી કરે છે કે, લેનિન-એડના યુદ્ધ પહેલાં એક 'સુવર્ણગ્રંથ' (Golden Book) ની શરુઆત કરવામાં આવી હતી. તેમાં લશ્કરી ટુકડીઓના વીર પુરુષોનાં નામ તથા પરાક્રમોની મોંઘ લેવામાં આવી હતી.

અધી ટુકડીઓમાં આ ગ્રંથ દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

લંડનના પહેલા પુસ્તકાલયની સ્થાપના ઈ. સ. ૧૪૬૭માં 'લિકન્સ ઇન'માં કરવામાં આવી હતી.

ચાલી સિફ્ટેસ્ટર લંડનની શેરીઓમાં વાસણો તથા ક્રીટલીઓ વેચતાં વેચતાં પોતાના જીવન સંબંધી લખાતા પુસ્તકનાં પ્રકરણોનો વિચાર કરી રહ્યો હોય છે.

તેના પુસ્તકનું નામ 'રાઉન્ડ ધી સ્ટ્રીટસ' (Round the Streets) રહેશે. પૂર્વ લંડનમાં કામવાસણો વેચતાં વીસ વર્ષનો ઇતિહાસ તેમાં આલેખાશે. પુસ્તકના પહેલા ૫૦૦૦ શબ્દો લખતાં તેને બાર મહિના લાગ્યા. તેની યોજના કુલ ૬૦૦૦૦ શબ્દો લખવાની છે.

ન્યુયૉર્કની 'આઇરીઅન' (Irish) પબ્લિશિંગ કંપની એક પુસ્તક પ્રગટ કરવાની છે. તેમાં એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે બાઇબલ એક આઇરિશમેને લખ્યું હતું અને હિબ્રુ તો ગેલિકની ઉપભાષા છે.

શેક્સ્પીઅરના શહેર રેટ્ટર્ડ્સ-ઓન-એવનના રહેવાસીઓએ સપ્ટેમ્બરની ૨૪મી તારીખે ભગ્નત થઇને જોયું તો જાણ્યું કે વિરાધીઓએ આખા શહેરને લાલ રંગી નાખ્યું હતું. લાલ રંગની પીંછી જેઓએ ચલાવી હશે તે એવા સિદ્ધાંતમાં માનતા હશે કે શેક્સ્પીઅરનાં નાટકોનો ખરો લેખક જેકન હતો. આધુનિક શેક્સ્પીઅરના સ્મારક થીએટરના આગલા પત્રધિયા પર બે શીટ હંચા અક્ષરોમાં 'જેકન સ્મારક થીએટર' લખેલ હતું.

લેડી મેકબેથના પૂતળાનો ચહેરો લાલ રંગવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે હેમલેટનું માથું અને પથ રંગવામાં આવ્યા હતા. અમેરિકન સ્મારક ઇડિયાળના ત્રણ ચંદાને વિકૃત કરવામાં [૪૮૨]

આબ્યા હતા અને વિજયની નિશાની આખી લાલ રંગી નાખવામાં આવી હતી. દુકાન નીચારીએ તોડી નાખવામાં આવી હતી તથા એક લીલામવાળાના પાટિયામાં અનિચ્છનીય નીંગ લખવામાં આવ્યું હતું. આ અપકૃત્ય કરનારની પોલીસ તપાસ ચલાવી રહી છે.

❧

દક્ષિણ હિંદનું જૂનામાં જૂનું વર્તમાનપત્ર 'ધી કોમીન આર્ગસ' છે. અત્યારે તેને ૭૫મું વર્ષ ચાલે છે.

❧

'રશિયાને પત્ર લખો' એ અત્યારે યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં ફેશન થઈ પડી છે. કદાચ આવી, વ્યવસ્થિત રીતે પત્ર લખવાની ધૂન જૂતકાળમાં કદી યદ્ય નહિ હોય. ૨૨મી જુને રશિયાના જર્મન આક્રમણની ખીટ સંવત્સરીએ પત્રો રવાના થશે. પચાસ લાખ અમેરિકનો પચાસ લાખ રશિયનો પર પત્રો લખશે.

રશિયન યુદ્ધ રાહત કમિટીને તે પત્રો ગળશે એટલે મોકલી દેશે. સોવિયેટ સરકારે તેનું ભાષાંતર કરવાનું તથા તેની વહેંચણી કરવાનું કબૂલ કર્યું છે, અને યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સને અપાતા જવાળાની તે ગોઠવણ કરશે. પોતાને કેની સાથે પત્રવ્યવહાર કરવો છે તેનો પ્રકાર અમેરિકનો જણાવશે. અમેરિકન એન્જલ હાંકનારાઓ રશિયાના ટ્રેન હાંકનારાઓ સાથે, અંથપાસો અંથપાસો સાથે તથા ખેડૂતો ખેડૂતો સાથે પત્રવ્યવહાર કરશે.

❧

લંડનના પ્રસિદ્ધ પ્રકાશકો એલન એન્ડ અન્નિન સર વિલિયમ ઓલ્વરીનનું પુસ્તક 'ધી પીલર્સ ઓફ સોસાયટી' (The Pillars of Society) બહાર પાડવાના છે. તેમાં પ્રખ્યાત રિગોટનો સંપૂર્ણ ટૂંક સાર તથા પથ્રાહૂમિની અતિ રસદાયક હકીકત આપવામાં આવી છે. આગળથી આવેલા ઓર્ડરોથી સ્પષ્ટ જણાઇ આવે છે કે પહેલી આવૃત્તિની ૨૦,૦૦૦ નકલો પૂરી પડી ચકશે નહિ. દેખીતી રીતે જ પ્રકાશકો કાગળના અથ પર યુઝાઈ ગયા છે. તેઓએ તેમના 'કવોટા' ઉપરાંત કાગળ તો નહિ લીધો છે અને જો તે પૂરતો નહિ થાય તો જનતાને તે પુસ્તક વિના ચલાવી લેવું પડશે.

સર વિલિયમ ઓલ્વરીન હિંદી સનંદો નોકરના યુત્ર અગર પૌત્ર થાય છે. તે સનંદો નોકરે ઘણાં વર્ષો પહેલાં 'નંદકુમારની ચાલેલી તપાસ' વિષે પુસ્તક લખ્યું હતું. પુસ્તક છપાતાં જ મળવું મુશ્કેલ યદ્ય પડ્યું. પણ તેની નવી આવૃત્તિ પ્રકટ કરવામાં આવી નહિ. આનું કારણ એ છે કે લેખકને કેસ સંબંધી કેટલીક બાબતોની પાછળથી ખચર પડી. જો કે આ વાતેને કેસ સાથે સીધો સંબંધ નહોતો છતાં લેખકને તેનું જ્ઞાન થવાથી, નવી આવૃત્તિ કાઢવાનું તેને અનિચ્છનીય લાગ્યું.

❧

'ધી ટેલેન્ટેડ એથ સેન્યુરી'ના સપ્ટેમ્બર માસના અંકમાં વાચ. ગૌરોનોવે 'સોવિ

‘ઉત્તમ પુસ્તકો એ અંતરનો આરામ છે. હુઃખીઓનું આશ્વાસન છે. ભક્તોનું આરોહણ છે. જીવનનું સાક્ષ્ય છે. એવાં પુસ્તકોનો સત્સંગ સદા સેવતા રહો. એ સત્સંગ મેળવવા માટે પુસ્તકાલયમાં પધારો.

થેટ કાગળપરતાનમાં સાહિત્ય અને કળા’ વિશે એક આશ્ચર્યકારક હકીકત હકી છે. એંગ્લોસમી સદીના મધ્યભાગ સુધી દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયામાં આવેલ આ પ્રદેશમાં ફક્ત મૌખિક સાહિત્ય જ હતું. આને ત્યાં ત્રણસોથી વધારે વર્તમાનપત્રો પ્રગટ થાય છે. તેનો ફેલાવો સાત લાખ નકલોનો છે. આ ફેલાવો એવા પ્રદેશમાં છે કે જ્યાં થોડા સમય પહેલાં શિક્ષિતતાનું પ્રમાણ માત્ર એક જ ટકો હતું. દર વર્ષે કાગળ ભાષામાં લાંબો પુસ્તકો

પ્રગટ થાય છે. ‘સોવિયેટ યુનિયન’માં કાગળ રીટ ૫૦લીશિંગ હાઉસ એક મોટી પ્રકાશન સંસ્થા છે.

શ્રીમતી કુમુદિની જસુના કલકત્તા ખાતે તા. ૫ સપ્ટેમ્બરે થયેલ ‘મૃત્યુથી બંધાણી સાહિત્ય તથા પત્રકારિત્વને મોટી ખોટ પડી છે. ‘શિખર’ ‘અલિદાન’ ‘મેરી કાર્પેન્ટર’ તથા ‘જહાંગીર’ ‘આત્મજીવની’ જેવાં લોકપ્રિય બંગાળી પુસ્તકોની લેખિકા હોવા ઉપરાંત ૧૯૦૭ થી વર્ષો સુધી તે બંગાળી માસિક ‘સુત્રવાત’ના તંત્રી હતા. ૧૯૪૧ માં પોતાના પતિના મૃત્યુ પછી તેણે ‘વ્યાવસયો વાણિજ્ય’નું તંત્રીપદ સંભાળ્યું હતું. ઉપરાંત શ્રીમતી કુમુદિની જસુ અણીતી સમાજકાર્યકર્તા હતાં.

આ વર્ષનું ૩. ૧૨૦૦ નું મંગલાપ્રસાદ પારિતોષિક, બનારસ હિંદુ યુનિવર્સિટીના પ્રોફેસર પંડિત બલદેવ ઉપાધ્યાયને તેમના પુસ્તક ‘ભારતીય દર્શન’ને માટે આપવામાં આવ્યું છે. મે માસમાં હરદ્વાર ખાતે મળેલ અખિલ હિંદ હિંદી સાહિત્ય પરિષદની ૩૧ મી બેઠકમાં આ પારિતોષિક આપવામાં આવ્યું હતું. સાહિત્ય, તત્ત્વજ્ઞાન, સમાજવાદ તથા વિજ્ઞાન એ ચારમાંથી એક વિષય પર વારા પ્રમાણે આ પારિતોષિક પ્રતિવર્ષે આપવામાં આવે છે.

ખંડવાના ‘આગામી કાલે’ દર મહિનાના ગાળા પછી ઓગસ્ટ માસથી પુનઃ પ્રકાશન શરૂ કર્યું છે. પહેલા જ વર્ષમાં આ પત્રને એનું પ્રકાશન બંધ કરવું પડ્યું હતું; કેમકે પહેલા તંત્રી શ્રી. પ્રમાગચંદ્ર. શર્માને જોડમાં જવું પડ્યું હતું. મધ્યપ્રાંત અને વરાહમાં આ એક જ હિંદી માસિક છે.

‘વિક્રમ’ પત્રના તંત્રી, પંડિત સૂર્યનારાયણ વાસ, વિક્રમ સંવતની દ્વિસહસ્રાબ્દિના સ્મરણાર્થે એક મોટો વિશિષ્ટ અંક કાઢવાની યોજના કરી રહ્યા છે. રાજ્ય વિક્રમ તથા તેની રાજધાનીના શહેર ઉજ્જન સાથે સંકળાયેલ બધી બાબતોના સંક્ષિપ્ત અભ્યાસની યોજના કરવામાં આવી છે. તેમાં તેના સમયની કળા તથા વિદ્યા તથા તેણે રચાયેલ સંવતને પણ સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. પોતાના વિશિષ્ટ અંક માટે -જે તંત્રીને ધારેલા લેખો મળે

તો તે આંકે, ઉગ્ગ્રાન વિક્રમ તથા તેને લગતા વિષ-
યનો મહાન આધારભૂત ગ્રંથ ગણાયો.

✽

જનપદ સાહિત્ય ના નામથી સંગ્રહ કરેલ
લોકગીતોના પુસ્તકની કદર કરીને મહિસુરના મહારાજ-
એ શ્રી. મદીધદા કૃષ્ણમૂર્તિને ઈનામ આપ્યું છે.

✽

ન્યારે કોઇ પણ ભાષા પ્રગતિશીલ હોય
ત્યારે તેમાં પરબાષાના શબ્દો, શોષાયેલા પ્રમાણમાં
આવવાનો સંભવ છે. ભાષાના વિશુદ્ધિકરણની
દૃષ્ટિથી તેને બદલે નવા બનાવેલ શબ્દો મૂકવાનો
વધારેપડતો ઉત્સાહ કેટલીક વખત હાસ્વારપદ નીવડે છે. દાખલા તરીકે પૂના મ્યુનિસિપા-
લિટીએ પોતાના બિલમાં તથા મ્યુનિસિપાલિટીના વહીવટમાં આવા કેટલાક શબ્દોનો ઉપયોગ
શરૂ કર્યો છે. મ્યુનિસિપાલિટી માટે 'નગર-પાલિકા' સારો શબ્દ છે પરંતુ 'ટેક્સ કલેક્શન
ડિપાર્ટમેન્ટ' (કર ઉપરાવવાનું ખાતું) માટે કર-સાંકલાન ખાતે' અથવા તો 'બોક્સિર
ઈન્સ્પેક્ટર' માટે 'વરાળચત્ર ભાંડ કામગાર' જરાયે ઠીક લાગતા નથી. પરદેશી ભાષાના
શબ્દોનો ધીમે ધીમે ઉપયોગ બંધ કરવો તે ઠીક છે, પણ આવા ઉતાવળિયા યત્નોથી ભાષાની
વૃદ્ધિ તથા પ્રગતિ પર અસર થવા વિના રહેશે નહિ.

✽

મરાઠી નાટક તથા રંગભૂમિની સતવર્ષી ઉજવણી મોટા પાયા પર નવેમ્બર માસના
પહેલા અઠવાડિયામાં સાંગલી ખાતે થનાર હતી. સાથે સાથે મરાઠી સાહિત્ય પરિષદ તથા
મરાઠી નાટ્ય પરિષદની બેઠકો ભરવાનો પણ નિર્ણય કરવામાં આવેલ છે. પ્રો. જી. જી. કોન્ટ-
કરના પ્રમુખપણા હેઠળ એક વગદાર સંયુક્ત કમિટી નીમવામાં આવી છે.

✽

મરાઠી ભાષાના 'સાહિત્ય સત્રાટ' ગણાતા શ્રી. એન. સી. કેલકરને ૧૯૪૨ ના
ઑગસ્ટમાં સિત્તેર વર્ષ પૂરાં થયાં. તેમની ઇચ્છાને માન આપી આ પ્રસંગે કોઇ મહોત્સવ
કરવામાં આવ્યો નહોતો. પરંતુ તેના ગિરિા તથા પ્રશંસકોએ બીજી રીતે આ મહોત્સવ
ઉજવ્યો. મુખ્ય મુનિવર્સિટીની એમ. એ. ની પરીક્ષામાં મરાઠી લખને જે કોઇ વિદ્યાર્થી પહેલો
આવે તેને દર વર્ષે 'કેલકર સુવર્ણ ચંદ્રક' આપવાને તેઓએ રૂ. ૧૦,૦૦૦ બેગા કર્યા.
૧૯૪૨ ના ૨૯ માં ઑગસ્ટે 'કેલકર સુવર્ણ ચંદ્રક ફંડ કમિટી'એ શ્રી. કેલકરના માનમાં
'એટલેમ' નો મેળાવડો કરી તેને આંદોનો એક ટી સેટ બેટ આપ્યો.

✽

સંસ્કૃત ભાષાના ત્રણ પ્રખર વિદ્વાનો-મહામહોપાધ્યાયો, એસ. કૃષ્ણસ્વામી શાસ્ત્રી,
આર. વી. કૃષ્ણમાચારી અને શિવદત્ત પાણિદિસિતર-ના મૃત્યુથી વિદગ્ગતમાં શોક પ્રસરી
રહ્યો છે. ખાસ કરીને દક્ષિણ હિંદને આ આઘાત વધારે લાગ્યો છે.

✽

સકલ પદારથ હૈ જગમાર્હી ।

પુરુષારથહીન પાવત જ્ઞાર્હી ॥

સંસારની રસસમૃદ્ધિ અર્હી

ભરપૂર ભરેલી છે.

હરકોઈ પળે તમારી સેવામાં

એ હાજર છે.

આવી કિંમતી સગવડ છતાં

શા માટે દીનતા દાખવો છો ?

આવો, અને મરજી મુજબ માણો

મોજ, આ કિંમતી રસભંડારની.

ઉત્તમ ઉકેલ : પુસ્તકાલયમાં ગિરાજેલા આ સાચા સલાહકારો તમારી અનેક મૂંઝવણોના ઉકેલ સરળતા અને સહેસાધથી જલદી આણી આપશે. વગર દામે મળતી સહાય મેળવવામાં વિલંબ શા માટે? આજે જ આવો અને એમનો લાભ લ્યો !

મોકલે છે. આ લખાણને અંગ્રેજી નવાં પુસ્તકો તૈયાર થઈ રહ્યાં છે. એક કાવ્યનું તથા પીજી. તવલિશઓનું.

લુધની ઉંમર અઢાવીસ વર્ષની છે, તેને આ યુદ્ધનો એડવર્ડ ટોમસ ગણવામાં આવે છે. તેનો જન્મ આયર્લેન્ડમાં થયો છે. તે કેળવણી ખાતાના ડિરેક્ટરનો પુત્ર છે અને લશ્કરમાં નોકરાયા પહેલાં મન્મથશાયરમાં 'ગ્રામર સ્કૂલ'માં ઇતિહાસનો શિક્ષક હતો.

❦

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ (અમેરિકા) ના યુદ્ધ ખબર ખાતાની ઑફિસે લંડનમાં અમેરિકન એલચી ખાતામાં સંદર્ભ ગ્રંથોનું એક જાહેર પુસ્તકાલય ખુલ્લું મૂક્યું છે. તેના ડિરેક્ટર તરીકે રિચર્ડ એચ. હિન્ડેલ છે. અમેરિકા ગઢાર યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સની સરકારે શરૂ કરેલું આ પહેલું પુસ્તકાલય છે.

❦

મોગલ સમ્રાટ અકબરનાં નવ રત્નોમાં ખાનખાનાન પણ એક હતો. તેનું પુસ્તકાલય ખૂબ મહત્વ હતું. અને તે વિદ્વાનોનો આશ્રયદાતા હતો.

તેની ગરજ અનુસાર મુલ્ક અખબુલખારી નહાવદીએ તેનું જીવનચરિત્ર લખ્યું હતું. તે પુસ્તકનું નામ ' મઝાસરે રહીમી ' છે. તેની અત્યારે માત્ર ચઢી પ્રતો મોજૂદ છે. એક કેમ્બ્રિજ યુનિવર્સિટીના પુસ્તકાલયમાં, પીજી, બંગાળ એશિયાટિક સોસાયટીના પુસ્તકાલયમાં તથા ત્રીજી પટણાની ખુમ્બાજી પુસ્તકાલયમાં. આ ત્રીજી પ્રત અધૂરી છે.

પીજી પ્રત એક વખત શાહજહાં તથા ઔરંગઝેબના પુસ્તકાલયમાં હતી. આ પ્રત ઉપર શાહજહાં તથા ઔરંગઝેબના સમયના ગ્રંથોત્પત્તિ પુરુષોના સિદ્ધાંતો તથા હસ્તાક્ષરો છે. આ પ્રતમાં કર્તાના હસ્તાક્ષરોની કુટનોટો પણ છે. કર્તાએ આ પ્રત પોતાના મિત્ર કાઝી અખબુલ હમીદ હમ્દાની પાસે મોકલી હતી. શાહજહાંના સમયમાં આ પ્રત હમ્દાનથી હિંદુસ્તાન કેવી રીતે આવી તે એક કોમ્પો છે. મીર અલી આઝાદે આ પ્રત હી. સ. ૧૨૦૦ માં દક્ષિણ હૈદરાબાદમાં જોઈ હતી.

છાયાલાલ માનસિંગ કામદાર

પ્રમુખશ્રીનું ભાષણ

આ પરિષદ સાતમી છે, સંગીતમાં ૭ સૂર હોય છે એટલે સૂરનું જ્ઞાન પૂરું થયું. એટલે હવે ખરું સંગીત વિકસાવવાનું રહ્યું. તેથી પુસ્તકાલય રચાયા આપણું કાર્ય પૂરું થયું નથી. ખરું કામ તો આપણે હવે જ કરવાનું રહે છે. ગામમાં વાચકવર્ગ દિનપ્રતિદિન વધે, અંદાજપત્રો નિયમિત થાય અને પુસ્તકાલય પોતાના પગ ઉપર જ ઊભું રહે તેની વ્યવસ્થા થવાની આવશ્યકતા છે. હાલ શાળામાં ઘણેખરે રચણે પુસ્તકાલયો છે. આ પુસ્તકાલયો શાળામાંથી નીકળી જતાના રહેઠાણમાં પ્રવેશ કરે અને લોકો પૈકી ઈસમો જ તેની વ્યવસ્થા વગેરે કરતાં થાય તો જ લોકો ખરે રસ લેતા થયા છે, એમ જણી શકાય. પુસ્તકાલયની સંસ્થા ગામમાં સરરખતીના મંદિરરૂપ થવી જોઈએ. હાલ જે શાળાના આશરે છે તે આશ્રયેથી ઉઠાવી તેને સ્વતંત્ર કરવું જોઈએ અને આમ થાય તો જ તેનો વિકાસ યોગ્ય રીતે થઈ શકે.

હાલના જમાનાની કામધેનુ

આમાન્ય રીતે એવું જોવામાં આવે છે કે હાલનાં પુસ્તકાલયો બણેલા જૂજ માણસો માટે જ છે. અને આ જ વર્ગ તેનો ઉપયોગ કરે છે; પણ પુસ્તકાલયનું આ ધ્યેય પૂરતું તથી. પુસ્તકાલય તો હાલની દરેક વ્યક્તિ પછી તે નાની હોય કે મોટી હોય, સ્ત્રી હોય કે પુરુષ હોય, બ્રાહ્મણ હોય કે અરવજ હોય તમામને સરખી રીતે ઉપયોગી નીવડવું જોઈએ. પુસ્તકાલય એ હાલના જમાનાની ખરી કામધેનુ ગાય છે. જેને જે જાતનું ઇચ્છિત જોઈએ તે તેમાંથી મળી શકે છે. પુસ્તકાલય દરેક જગ્યાને તેડું ઇચ્છિત પૂરું પાડે છે. જેને જે બાબતનો રસ હોય તે તમામ બાબતો પુસ્તકાલય પૂરી પાડે છે. પોતાનો જીવનવ્યવહાર વધારે સરકારી બનાવતાં પુસ્તકાલય શીખવે છે. પુરુષોને પોતાના ધંધાની બાબતમાં તે સહાયક છે. સ્ત્રીઓને તેમના કામમાં તે મદદ આપી શકે છે અને છોકરાઓમાં જ્ઞાનનો વધારો કરે છે. વળી અબણ લોકોમાં તે બહુતરને સજીવન કરે છે. નવરાસના વખતમાં પુસ્તકાલય લોકોનું સાથી બને છે. આ પ્રમાણે તમે જોશો તો પુસ્તકાલય એ ખરેખર અતૂંદરિ નીતિશતકના મ્લેઠાકાર્ય પ્રમાણે મંત્રીનું કાર્ય કરે છે અને તે આ ખાતાની જીવંતી જાળતી જોત છે. હવે જે આ દેવની જેટલી ઝોઝી સેવા કરશે તે તેટલો વચિત રહેશે એટલે કાર્યવાહકોએ ગામની તમામ વ્યક્તિઓને ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની સહાય મળી શકે તે પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવાની જરૂર રહે છે. ગામની તમામ વ્યક્તિઓનો વિચાર કરી તેમને માટે દર વર્ષે પોતાના અંદાજપત્રોમાં તેનાં પુસ્તકોની માગણી કરવા ચૂકવું નહિ. સ્ત્રીઓ પુસ્તકાલયનો અવશ્ય ઉપયોગ કરે તે પ્રમાણે ગામના પુરુષવર્ગે જોવાની જરૂર છે.

પ્રૌઢશિક્ષણ પામેલાંને પ્રેરણા

અબણ વર્ગ માટે રાજ્ય તરફથી પ્રૌઢ શિક્ષણની શાળાઓ ગામેગામ ઉઘાડવા પ્રયત્ન થયેલો છે. અને આ માટે સરકારે ઉદારતાપૂર્વકની યોજના બહાર પાડેલ છે. અમારે દિલગીરી

સાથે કહેવું પડે છે કે આ દિશામાં જનતાનો સાથ અમને જોઈએ તેવા મળતો નથી. સંબંધ આપ સૌને હું વિનંતિ કરું છું કે ઔદ શિક્ષણનું કાર્ય જે આ પ્રવૃત્તિના પાયાનું છે તેમાં આપ સૌ તનમનથી મદદ કરો અને સ્વીચર્ગ અભણવર્ગને પુસ્તકાલયનો લાભ વેચા શક્તિ-માન બનાવો. પુસ્તકાલયના કાર્યવાહકોએ પણ લોકોને આ દિશામાં વાળવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ અને તેમના માટે મહિલા પુસ્તકાલયો રચાવી મહિલા મંડળો બનાવવામાં જોઈએ. કેળવણી ખાતા તરફથી ચાલતી વૃણવૃજની યોજના આ પ્રયત્નોને જ પોષક છે અને તેથી શિક્ષકોએ પણ જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં વૃણવૃજ ઉઠાડવા ચૂકવું નહિ. શ્રીમંત સરકારે કૃપાવંત થઈને આને માટે પણ પોતાનો ઉદાર હાથ લંબાવેલો છે જ.

સહકારી ધોરણે પુસ્તકોની આપ-લે

નાનાં નાનાં ગ્રામ પુસ્તકાલયો પોતે તમામ જનતાનાં બધાં પુસ્તકો વસાવી ન શકે એ દેખીતું જ છે અને તેથી સહકારી ધોરણે પુસ્તકો મેળવવાનું કાર્ય બધા મંળો એકઠીયથી કરવામાં આવે તો તે બધાને ઉપયોગી થઈ પડશે પુસ્તકાલય ખાતાએ આ સંબંધમાં માર્ગ-દર્શન કરેલું છે તેનો જરૂરી લાભ ઉઠાવવા પ્રયત્ન કરવો જરૂરી છે.

પુસ્તકાલયોમાં પુસ્તકોની નોંધવહી તરફ જરા વધુ લક્ષ આપવાની જરૂર છે કે કેટલેક રથો વિપવવારી વગેરે કરવામાં આવે છે, પણ ધણેખરે રથો પુસ્તકોની એક જ નોંધવહી રાખવામાં આવે છે અને તેમાં તમામ પુસ્તકો જેમ આવે તેમ નોંધવામાં આવે છે. આ સંબંધમાં મારી એક એવી સૂચના છે કે જાળકો માટેનાં પુસ્તકો અને મેટરો માટેનાં પુસ્તકો એમ બે વિભાગો તો શરુઆતથી જ અલગ રાખવા જોઈએ. આથી પુસ્તકોની પ્રસંગીક તૃષ્ણ આપ-લેનું કામ વધુ સરળ થઈ પડશે. આ ઉપરાંત વિપવવારી વગેરે થાય તે તો વધારે જ સારું છે.

બાલસાહિત્ય અવરથ વસાયો.

પુસ્તકાલયમાં આપણે ફક્ત પુસ્તકો અને વર્તમાનપત્રોનો વિચાર કરીએ છીએ, પણ આપણે ઉપર પુસ્તકાલયનું જે ગંતવ્ય રજુ કર્યું તેની સાથે આમાં ઉણપ આવે છે. નાનાં બાળકો પુસ્તકાલયમાં આવે તો શું કરે ? તેમને માટે પણ વિચાર થવાની જરૂર છે. બાળકો માટે ચિત્રો, રમંતગમતનાં સાધનો, ખેલવા કૂદવા માટેના બગીચો આ પ્રમાણે જ્યાં બની શકે ત્યાં હામલ કરવાની જરૂર છે. કાર્યવાહકોને મારી વિનંતિ છે કે તેમણે આ દિશામાં પ્રયત્ન કરવો; આ ઉપરાંત નાના પાયા ઉપર દરેક પુસ્તકાલયમાં નાનાં નાનાં સંગ્રહસ્થાનો ઊભાં કરી શકાય કે જેની અંદર ગામની અને તાલુકાની બજારના જેવી અને જેવાં જેવી વસ્તુઓ કાયમને માટે રાખી શકાય.

ઉપસંહાર

આ પ્રમાણે પુસ્તકાલયની બાબતમાં જેટલું કહીએ તેટલું બોલ્યું છે. ટૂંકમાં, પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિને ખૂબ વિકસાવવાની જરૂર છે. ઉપર તેનાં કેટલાંક અંગો જણાવ્યાં છે, પણ અતી સાથે કાર્યવાહકોએ ન બૂલવું જોઈએ કે ઉપરનાં અંગો વિકસાવવામાં તેનાં બીજાં

યુદ્ધસમયના છાપકામની ફેશન

યુદ્ધને અંગે કાગળોનો ખ્યાલ કરવાના પ્રચારને અંગે છાપવામાં પણ નવી નવી ફેશનોનો પ્રચાર થવા લાગ્યો છે. અત્યારનો પ્રશ્ન ઓછા કાગળમાં, છાપવાની વધારે જગ્યાનો છે, અને આ પ્રશ્નનો નિવેડો લાવવાને સરકારી છાપખાનાં નવી નવી યોજના કર્યે જાય છે.

યુદ્ધ પહેલાં રાખવામાં આવતા મોટા હાંસિયા આજે સત્વર અદસ્ત થતા જાય છે. અર્ધાં સરકારી છાપખાનાઓને સૂચના મોકલાઈ ચૂકી છે કે હાંસિયામાં કરવામાં આવતી નોંધો તથા ઉલ્લેખો, લખાણની અંદર આવી જવા જોઈએ. પ્રકરણો, પરિશિષ્ટો અને ફૂટનોટો વગેરે વગેરે માટે જગ્યા રાખવી ન જોઈએ.

એક જ પાંજુ મિત્ર છાપવાનું તેા શાંતિના સમયમાં પોલાઈ રહે.

સરકારી છાપખાનાંઓમાં આ પણ અદસ્ત થતું જાય છે. આ કાર્ય માટે કાગળની ખર્ચને બાજુનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. વધારે જોવા જેવું તેા એ છે કે ચિત્રોની આસપાસની ખાલી સફેદ જગ્યામાં પણ લખાણ છાપવામાં આવેલ હોય છે.

ફેદકનના સમયથી 'નવા પાનાં પર નવું પ્રકરણ' છાપવાનો પ્રાચીન નિયમ છે. જ્યારે કાગળો પુષ્કળ મળતા ત્યારે આ નિયમને ચૂરતપણે વળગી રહેવાનું શક્ય હતું. હવે સરકારી છાપખાનાંઓને એવી સૂચના મળી છે કે જો આગલા પાના પર જગ્યા હોય તેા નવા પ્રકરણને નવા પાના પર મુલતવી રાખવું નહિ. યુદ્ધસમયની કાગળ ખ્યાલવાની આ યોજનાથી નવા પ્રકરણની ચાલી આવતી પ્રાચીન પવિત્રતાનો નાશ થશે નહિ.

અત્યાર સુધી જે લખાણ મોટા અક્ષરોમાં છાપવામાં આવતું તે હવે ઝીણા અક્ષરોમાં છાપવામાં આવે છે. આને અંગે કોઈ વાર વાંચન ઓછું સહેલું થાય છે, પરંતુ કાગળ ખર્ચી જાય છે. આ સમયમાં જે કોલમમાં છાપવાનું વધતું જાય છે. ખર્ચને કોલમ વચ્ચેનું અંતર બંને તેડલું ઓછું રાખવામાં આવે છે.

આ રીતે થોડા કાગળમાં, વધારે લખાણ માટે રાખવડ થઈ છે અને સરકારી છાપખાનાંઓમાં તેા 'કાગળ ઓછા વાપરવાનો અર્થ' તમુકે તમુક કાગળ વાપરવાનો થયો છે.

છાટાલાલ માનસિંગ દામદાર

(સામેના પૃષ્ઠનું ચાલુ)

ખીખું ન બને. દાખલા તરીકે અંદાજપત્રકો જનાવવાં, હિંદી ગએલાં છોકરાંઓની યાદીઓ રાખવી, નિયમિત રીતે પોતાનાં નિવેદન મોકલવાં, હસ્તર વ્યવસ્થિત રાખવું, પુસ્તકોની આપ-લે કાળજીથી કરવી, જૂઠ્ઠાગંડળ નિયમિત ભરવાં, પોતાનો કાર્યનિધિ વધારવા પ્રયાસ કરવો વગેરે બાબત 'પુસ્તકાલય' માસિક પુસ્તકાલયો માટે સાદું માર્ગદર્શક છે તે અવશ્ય કાર્યવાહકોએ વાંચતા રહી તેમાં જણાવેલી સૂચનાઓનો અમલ કરવા ચૂકવું નહિ. હાલમાં રા. રા. મદદનીશ વ્યવસ્થાપક શ્રી. ઉમેદબાહ સાહેબે પુસ્તકાલયોની મૂળી સેવાઓ સંબંધે એક લેખ લખ્યો છે તે અવશ્ય વાંચવા જેવો છે અને તે લેખ બોધ્યા વિના પુસ્તકાલયોની ઉપયોગિતાનો સંયોદ જર્ણવ છે.

દામોદર ગોવિંદ મુંદસે.

[૪૮૬

લેખક-તંત્રીનો ગજગ્રાહ !

કટાક્ષ કાવ્ય .

: ગજગ્રાહ : .

(ક. દ. ડા. ની ૧ વસવામાં લોકે વિપ્ર સાથે પાડ્યો વધો—એ ભવ)

છાપાના તંત્રી—લેખક વચ્ચે જામ્યો અઘડો,
‘ખાસ અંક’ પછી લેખક લે તંત્રીને ઊધડો ! છાપાના ૧
પત્રમાં લેખક લખે કે તંત્રીને નહિ કાંઈ ગમ,
‘ખાસ અંક’ તેનો ‘પસ્તી’ જેવો ‘પોથા’માં નહિ દમ ! છાપાના ૨
તંત્રી વદતો ‘આ લહીઆઓ મહારૂં માથું ખાય;
‘જામખ’ લેવા લેખ કાપીએ, ‘કો’ના’ તાતતું શું જાય ?’ છાપાના ૩
લેખક કહેશે “ ‘ખાસ અંક’માં લેખસૂચિ * ન હોય;
‘ખીલ’ આપતા જાહેરાતિયાની અનુક્રમણી રહોય ! ” છાપાના ૪
તંત્રી કહેતો “ આ શાં પર્વ પછીનાં ઘર્ષણ;
નટનટી-છબીઓ, જાતીય શાસ્ત્ર, જ્યોતિષ આકર્ષણ ” છાપાના ૫
લેખક પૂછે લાપારસિકને “ આ અંક તપાસો;
છે પાંડિત્ય કે રસસાહિત્યનું પ્રમાણ ‘તોલે માસો ? ’ ” છાપાના ૬
તંત્રી ખોંખારે “ લખી લેખક ખાલી કરે લવારી,
ફાંચિયા ખેનો અંક ચાર લાવે, એ ખરી ખલિહારી. ” છાપાના ૭
લેખકની દાદ એવી કે “ ‘ખાસઅંક-તંત્રી જોઈએ ખાસ;
જે ‘મંદર’ ને મૂલવી લખે, ‘પાસ’ કરે કે ‘નપાસ.’ ” છાપાના ૮

: વસણ :

લેખક તંત્રીનો જોઈ ગજગ્રાહ, વિવેચક વદે વિણ પક્ષપાત;
“વાર તહેવારે ‘ખાસ અંક’ છે ખોટા, એ નહિ પત્ર જાહેરાત ! ” છાપાના ૯
વાચકવર્ગ આ સુણી વદતો. આ શી બધી ધમાધમ ?
‘ખાસ અંક’ મફત વાંચવા મળે તો—જામે તેવો પાણુ એ ઉત્તમ’ છા. ૧૦
આપણા સાહિત્યની આ દશા જોઈને, કવિને થયું ઊર્મિલ અદ્વૈતાસ;
‘શું’ શાં પૈસાની ચાર’ એ ઉક્તિમાં, કોણ કવશે છે જરાએ કચાશ ?

“ અગ્નિકુંભાર ”

ગરીબ બિચારો લેખક

જો કોઇ મનુષ્ય તરંગી જાનીને ગુણવત્તાના અભાવમાં પરાધીન ધંવાની ડિરેક્ટરી કરે તો હું ધારું છું કે પત્રકારિત્વ ઠીક ઠીક જીવું રચાન મેળવે.

અને આ પરાધીન ધંવાની પરાધીન શાખામાં લેખો લખનારનો સમાવેશ થાય છે. તાજેતરમાં નોકરી કરતા પત્રકારની રિયલિટિ વિષે ઠીક ચર્ચા થઈ છે. મિ. પોથેન જોસેફે એક વૂડકટ તૈયાર કરાવીને છપાવ્યું છે. તેમાં છાપાના એક મદદનીશ તંત્રીને વીસ વર્ષની નોકરી પછી માસિક ૧૫૦ રૂપિયા મળે છે. તેની ધૂંટણ આસપાસ છ બાળકો વીંટળાઈ ગયાં છે. એટલે લેખો લખનારના તરફથી બે શબ્દો લખવાનું સમયોચિત છે, કેમકે તે પણ પત્રકારિત્વનું અગત્યનું અંગ છે.

કાગળની શોધખોળ થઈ અને લેખો લખવાનો ધંધો થઈ પડ્યો. ત્યાર પહેલાંના-લાંબા સમય પહેલાંના-દિવસો સારા હતા. લખવાનું અથવા કોઈનું બોલેલું ઉતારી લેવાનું કાર્ય એટલું મુશ્કેલ હતું કે જો સંસ્કૃત વૈયાકરણી એક પણ શબ્દ ઓછો વાપરવામાં અથવા કોઈ પણ સૂત્રને ટુંકાવવામાં પોતાની છાદિનો ઉપયોગ કરી શકતો તો પુત્રજન્મની માફક તે મહોત્સવ ઉજવવામાં આવતો હતો.

પરંતુ શૂતકાળના સુવર્ણયુગને સંભારવો વ્યર્થ છે. આજે આપણે વૈજ્ઞાનિક યુગમાં જીવી રહ્યા છીએ. આ યુગે આપણને કામળ, શાહી તથા એના પ્રકારનાં યત્રો આપ્યાં છે કે જે તમે ગણી શકો તે કરતાં વધારે ઝડપથી મોટા કદનાં વર્તમાન-પત્રોની હમરો નકલો છાપી શકે છે. આ દેશે વિજ્ઞાનની બધી ખૂબીઓ અપનાવીને તેનો લાભ લીધો છે, પરંતુ સાચોસાચ યંત્રો જે લખાણ છાપે છે તેના લેખકને પૈસા આપવાનો રિવાજ અહણ કયો નથી. થોડા અપવાદો ગાદ કરતાં, લેખક અને શિક્ષકનો ધંધો આખરુદાર પરંતુ દુર્લક્ષિત રહ્યો છે.

જરૂર વિચાર કરી જુઓ. વર્તમાનપત્રનો આખો ધંધો વિચિત્ર કાળક્રમ વિરોધ છે. હંગેશાં સવારમાં વાચક એક આનો (આ યુદ્ધના સમયમાં વધારે) ખર્ચો નાખે છે અને તે એક આનાના બદલામાં, જગતના દૂર દૂરના દેશોમાં બનેલા બધા બનાવોનો ટૂંક સાર પોતે સમજી શકે તેવી ભાષામાં મેળવવાની તે આશા રાખે છે; એટલું જ નહિ, પરંતુ દરેક વિષય ઉપર વિદ્વાતભરી ટીકાની તથા પોતાને આનંદ આપે તેવા વિશિષ્ટ વિભાગની તે આશા રાખે છે. ખબર, શિક્ષણ તથા આનંદના આ ત્રેવડા કાર્ય માટે તે એક આનાથી વધારે આપવાને તૈયાર હોતો નથી.

આમ છતાં વસ્તુતઃ તે આડકતરી રીતે વધારે આપે છે. વર્તમાનપત્રો માત્ર લલાજમ વડે જ ચાલી ન શકે તે દેખીતું છે; તે તો જાહેર ખબરોથી ચાલે છે. જાહેર ખબર આપનારાઓ જે પૈસા છાપાવાળાઓને આપે છે તે તેઓ માલની વેચાણ કિંમતમાં ઉમેરીને મેળવી લે છે. એટલે અંતે તો વાચક પોતે ખરીદ કરેલી વસ્તુના વધારે પૈસા આપીને, છાપાના વધારે પૈસા આપે છે. પરંતુ તે સીધા પૈસા આપતો ન હોવાથી કુદરતી રીતે જ છાપા પરનો તેનો અકુશ બહુ દૂરનો ગણી શકાય. તેને તો જે મળે તે વાંચવાનું હોય છે.

સહેલગાહના સહેલાણી !!

આનંદ પર્યટનમાં જે તે સ્થળોને લગતું સાહિત્ય સાથે લેવાનું ચૂકશે નહિ. મિત્રો તમારો વખત વાતોમાં વેડફી નાખશે. ત્યારે પ્રવાસ-વર્ણનોનું વાચન પર્યટનનો સાચો આનંદ માણવા તમારા મનને તૈયાર કરશે.

ખીમ બધા કુશળ ધંધાદારીઓની માફક વર્તમાન-પત્રોના માલિકો પણ ઓછામાં ઓછા પૈસા ખર્ચવાથી જે મળે તે આપે તેવા હુશિયાર હોય છે. તદ્દન મક્ત નહિ તો બહુ જ સોંધી કિંમતે વસ્તુઓ મેળવવામાં માલિકો ભાગ્યશાળી બન્યા છે. લેખની નીચે પોતાનું નામ છપાવ તે જોવાને માણસો મરી પડે છે-અરે તે એક ધંધો થઈ પડ્યો છે. પોતાનો લેખ છપાવવાની રાહ જોતા અસંખ્ય મનુષ્યો પડ્યા છે. કોઈ પણ લેખ અથવા વાતો વાંચનાર

અન્ડર ગ્રેન્ડુએન્ટ, પોતાના મનમાં કહે છે કે, 'આમાં શું બળ્યું છે? આ કરતાં તો હું વધારે સારું લખી શકું.' અને તે લખવાને ઠમર કરે છે, અને પોતે જે લખ્યું છે તેનાથી વધારે સારું કોઈ ન લખી શકે તેમ તે માને છે. જે મનુષ્યોને પોતાની કુરસદની સમય ગાળવાનું બીજું કોઈ સાધન હોવું નથી તેઓને પત્રકાર થવાનો વિચાર સારો લાગે છે અને તેઓ આડંબરયુક્ત લાંબા લાંબા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી લેખનપ્રવૃત્તિ શરૂ કરે છે.

વર્તમાનપત્રની ઑફિસોમાં, હાપવા માટે વાચના અથવા વિનંતિ કરતા પત્રો સાથે જે લેખો આવે છે તેની સંખ્યા ખરેખર નવાઈ પમાડે તેવી છે. લખાણો પાછાં મોકલવાનું કાર્ય અત્યારનાર અને સોંપવામાં આવેલ હોઈ હું તેનાથી માહિતગાર છું. વસ્તુતઃ એવા લોકો પડ્યા છે, કે જેઓ પોતે મોકલેલ લેખ વા ફોટોગ્રાફ માટે પૈસાની માગણી કરતા નથી એટલું જ નહિ પરંતુ તે પ્રગટ કરવા માટે પૈસા આપવા તૈયાર પણ હોય છે. જાહેર ખર્ચના દર જેટલા પૈસા આપીને, પોતાના લેખ છપાવનાર એક માણસને હું 'જાણું છું'; પરંતુ આ રાગ ગાત્ર દિલ્લે જ લાગુ પડ્યો છે એમ નથી. મક્ત લેખો લખી આપનાર એક બ્રિટિશ પત્રકારની વાત મારી જાણમાં આવતાં મને આઘાત લાગ્યો હતો. તેનું નામ આપવાની ખાસ ઇચ્છા નથી; કેમ કે તેમ કરવાથી વધારે વર્તમાનપત્રો તેનો લાભ ઉઠાવશે !

અલખત, કુદરતી રીતે જ આવા લખાણની કિંમત બહુ ઊંચી હોતી નથી. પણ વાચકને તો મત આપવાપણું ન હોઈ, તેને તો જે છાપ્યું હોય તે વાંચવું અને ઈશ્વરનો પાડ માનવો. પાડ ન માને તો પણ ચાલી શકે. તુળી આપણા વાચકો વિષે તો કહીએ તેટલું ઓછું. તેઓ તેમના કાર્યમાં એવા ચૂંચવાઈ ગયેલા હોય છે કે લેખક વિષે વિચાર કરવાની તેમને કુરસદ હોતી નથી. તેથી લેખકો અને પ્રકાશકો એકસા જ બાકી રહે છે, સિવાય કે કોઈ નવરાઓ તેમને કનડગત આદરે, અને કલ્પિત પત્રો લખે.

ખરેખરા લખાયેલા પત્રો તો બહુ જ ઓછા હોય છે. હું મુબરકના એક દૈનિકમાં મારા નામથી બે વર્ષથી અને કોઈ કોઈ વાર ખીમ પત્રોમાં પ્રસંગોપાત લખું છું, પણ મને માત્ર એક જ પત્ર અને તે પણ કોઈ મરકશ તરફથી મળ્યો છે. જે રૂઝવેદત અને ચર્ચિલ સંબંધી કંપક લખ્યું હતું તે પરથી તેણે ધારી લીધું કે તે બન્ને મારા અંગત મિત્ર છે ! તેણે "લઘુલિપિ" સંબંધી મારી સલાહ પ્રછાવી હતી. પરંતુ હું લઘુલિપિ જ જાણતો નથી. એક મારા ખીમ સાથીને ગોટા ન્યોનિથી મળવામાં આવે છે, સારે એક ખીમને પોપ્પુનસ્ત્રોના સજ્જ ગાયવામાં આવે છે.

પરંતુ અસારે તો યુદ્ધનો આભાર માનો કે પ્રસંગોપાત લેખ લખવાનું (કે રમુજ પત્ર મેળવવાનું) બંધ પડ્યું છે. પહેલું કારણ એ છે કે વર્તમાનપત્રોનું કદ ઘટી જવાથી લખાણો વડે કાલમો ભરી દેવાનો પ્રશ્ન બંધ પડ્યો છે. વર્તમાનપત્રમાં ઘોડી ઘણી જગ્યા હોય છે તે મફત ભરી દેવા માટે ઘણી એજન્સીઓ ખુશી હોય છે. એક તો યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સના યુદ્ધનું ખર્ચ ખાતું છે. તે તમારા પત્ર માટે 'ખાસ' લખાણ આપે છે અને

એક એ છે ? જવાબ. ગમે તે પૂછોને ! અહીંના આકર ગ્રંથો હરકોઈ પ્રશ્નના ઉત્તર આપવા હાજર છે. ગામનું પુસ્તકાલય હરકોઈ પ્રશ્નનું નિરાકરણ કરી આપનાર અને અનોડ સલાહકાર છે.

ખદલામાં આભાર માનવાની માગણી પણ કરવું નથી. (વળી તે એક બાજુ ટાઇપ કરેલ સારા કાગળો વાપરે છે, એટલે કાગળની તંગીના આ સમયમાં ખરેખર તે આશીર્વાદરૂપ છે.) ચીન અને રશિયા વતી તેવા જ પ્રકારનું કાર્ય કરતી એજન્સીઓ છે, જે કે તેનું કામ અમેરિકાના નેટલા મોટા પ્રમાણમાં નથી આ ઉપરાંત ખબર ખાતા અને પ્રોડક્ટિંગ ખાતાની સંજ્ઞાબંધ સાખાઓ તેમ જ પ્રાતિક સરકારનાં ખાતાંઓ છે, તે વર્તમાનપત્રને પુષ્કળ સાહિત્ય પૂરું પાડે છે. આ લખાણોનો ગમે તે પ્રકારે ઉપયોગ થઈ શકે છે, શરત માત્ર એટલી જ કે આ લખાણ ક્યાંથી લેવામાં આવ્યું છે તે જણાવું ન એક એ ! એન્ડ્રી-ઈન્ડિયન વર્તમાનપત્રોમાં આ પ્રકારનું ઘણું લખાણ 'તંત્રીનોંધ' અથવા 'નોંધ' તરીકે ગણી આવે છે.

આ ઉપરાંત બ્રિટિશ પ્રોડક્ટિંગ કંપની છે. કપુરથલાની રાજકુમારી એન્જ્યુલન્સ હાંકવામાં અને અકસ્માત વેળા પ્રાથમિક મદદમાં કેનાં પ્રવીણ છે તેનું ધણુંન આપે છે, પરંતુ આમ સભાના કામકાજનો રિપોર્ટ તો પોતાની કંપની માટે જ રાખે છે ! આટલું જ નહિ પરંતુ બ્રિટિશ પ્રોડક્ટિંગ કંપની, બ્રિટિશ ખગરખાતું અને એવાં ખીખાં ખાતાનાં ખખર ઉપર 'છાપવાની છૂટ છે' તેવું ખાસ લખાણ હોય છે.

તંત્રીની કૃપા મેળવવા માટે આવી એજન્સીઓ સાથે હરિકાષ્ઠ કરનાર લેખકની રીયતિનો વિચાર કરો. સાચું કહું તો વર્તમાનપત્રોના તંત્રીઓ કાણ હૃદયના હોય છે, અને પ્રાર્થના ઈશ્વરને બનાવી બંધ છે તેની પણ તેમના પર કર્યાંએ અસર થતી નથી.

પણ આમાં એક અપવાદ છે. અને તે આકર્ષક, વિચિત્ર કાવ્યો લખી શકે તેવા મનુષ્યનો.

સારી કવિતા લખનારને માટે તો વર્તમાનપત્ર સિવાયનું રચણ પણ હોય છે. પરંતુ સંપૂર્ણ પ્રાસવાળી, તથા ખીજ રીતે સર્વોચ્ચ સુંદર કહી શકાય તેવી કવિતા લખનારાઓ ખૂબ જૂજ હોય છે.

એટલે આવા નરોત્તમો (Supermen) ની વાત જવા દઇએ. તેઓ તો અપવાદ-રૂપ છે. હું તો સામાન્ય લેખકોની વાત કરું છું. આવાઓને માટે તો પૃથ્વી પરથી આશા આવી ગઈ છે અને અનંત રાત્રિ શરૂ થઈ છે.

એટલે મુખ્યમાં મળેલ પ્રગતિશીલ લેખકોની પરિવદ, લેખકો અને પ્રકાશકો વચ્ચેના સંબંધો વિશે જે દરાવ પસાર કર્યો તે જરા પણ હતાવળિયો નથી, એમ ગારે કબૂલ કરવું

જણાઇ આવ્યું કે સમૃદ્ધ જીવન કે અંદપસંતોષી જીવન આ પ્રશ્ન વેદકાળ જેટલો જૂનો છે. સમૃદ્ધ જીવનનો આગ્રહ ધરીને તે મેળવવા માટે શું કરવું જોઇએ, એનો ઐતિહાસિક વિચાર મહાદેવ શાસ્ત્રી દિવેકરે પોતાના ‘આર્ય સંસ્કૃતિનો ઉત્કર્ષાપકર્ષ’ નામના ગ્રંથમાં કર્યો છે. અને પ્રો. દ. કે. કેળકરે પણ પોતાના ‘સંસ્કૃતિ સંગમ’ નામના પુસ્તકમાં સમૃદ્ધ જીવન એ જ સંસ્કૃતિને ટકાવશે અને અદ્યપસંતોષી જીવન એ તેનો નાશ કરશે, એમ દાખલા આપીને સિદ્ધ કર્યું છે. એટલે આજે સમૃદ્ધ જીવન એ આજની પરિસ્થિતિને તદ્દન પ્રતિબિંબ એવો વિષય દેખાય તો પણ તે કાળની અપેક્ષા વગરનો અને સનાતન છે, એમ આપણને લાગશે. અને આજે ચોતરફથી સમૃદ્ધિની અટકાયત થતી હોવા છતાં તેના સંબંધમાં કોઈ વિવેચન કરે તો તે અરખી ભાષામાંની વાર્તાના કાદવનિક જમણુના લુખ્યા સળકકાની માફક નીરસ નહિ લાગે, એમ લાગે છે.

આજના વ્યાખ્યાનનો વિષય સૂત્રવાતું નિમિત્તકારણ ‘યથાર્ત’ માસિકમાંનો એક લેખ હતો, એમ કહેવું જોઇએ. આધુનિક સમાજ પરના મોંઘવારી અને હાડમારીથી છેક ઉપરની કોટીના કે છેક નીચલી કોટીના લોકો વિશેષ કેરાન થયા નથી, પણ વચલા વર્ગની સ્થિતિ માત્ર એનાથી જુદી જ છે. એમની પાસે સંપત્તિ પહેલાં હતી તેટલી જ છે. ખર્ચનું પ્રમાણ માત્ર ત્રણચારગણું વધ્યું છે. આવી પરિસ્થિતિમાં વચલા વર્ગના લોકોને માટે જીવવાનો એક માત્ર ઉપાય એ છે, કે એમણે પોતાનું જીવન એક બે પગથિયાં નીચે ઉતારવું જોઇએ; નહિ તો કરજ અથવા શાકુ-કારના પંજામાં સપડાયા જ સમજો. આવા આશયનો એ લેખ છે. આ લેખમાં વિરોધ કરવા જેવું કંઈ નથી, છતાં અંતરની લાગણીવાળા આ સૂચનાઓ છે. કારણ કે પરિસ્થિતિને લીધે પેટ પાટા ખાંધીને કેડનો પદો ટૂંકા કરવો પડે, એ વાત કુનિયાના અહંભાવી રાષ્ટ્રોને પણ કરવી પડી છે. છતાં પરિસ્થિતિને લીધે કરવી પડેલી કાપકપ અને છૂટછાટ પોતાની રાજીપુશીથી કરવી જોઇએ. કારણ કે મધ્યમવર્ગના લોકોનું જીવન પાશ્ચાત્ય લોકોના અનુકરણથી વિનાકારણે પોલી મોટાઈવાળું થયું છે. દાખલા તરીકે ઠંડા પ્રદેશમાં રહેનારા પાશ્ચાત્ય લોકોના પોશાકનું અનુકરણ કરીને સૂતરો માટે એક, જમવાને માટે છીન્ને, કોર્ટ કચેરીને માટે ત્રીન્ને, સામાજિક મુલાકાતોને માટે ચોચો, વગેરે પોશાકના પ્રકાર આપણા લોકોને શા માટે જોઇએ ? નકામે સજ્જાદિ ઉપર વિંખાદિ ચડાવશે શા માટે ? વ્યવહારની દૃષ્ટિએ મધ્યમ વર્ગના લોકોનો સંસાર સાદો અને સુતરો હોવો જોઇએ, એવો તાત્ત્વિક આદેશ પણ તે લેખમાં સ્પષ્ટપણે આપ્યો છે. એ આદેશની સામે માત્ર પ્રશ્નચિહ્ન કરવાનું મન સહજજ થાય છે. ખાસ કરીને ટૂંકા જીવનમાં સંતોષ જાનીને સ્વચ્છ રહેવું કે વૈભવશાળી જીવનની આકાંક્ષા રાખીને પ્રયત્ન કરતા રહેવું, એ તાત્ત્વિક પ્રશ્નનો જેમણે મનમાં નિશ્ચય કર્યો નથી, તેમને આ આદેશ તાત્કાલિક સ્વીકારવા જેવો લાગશે નહિ. એ કહેશે કે અમે પ્રસંગોપાત્ત આર્થિક મુશ્કેલીઓથી રોજના વ્યવહારમાં કંરકસર કરીશું, પણ તેથી કંઈ હંમેશનું જ જીવનધોરણ નીચે પગથિયે ઉતારવાની વાત અમે કદી કરીશું નહિ.

‘યથાર્ત’ માસિકમાંના લેખનું આ નિમિત્તકારણ છોડી દઇએ તોપણ વારંવાર એ વિષય મારા મનમાં ઘૂમ્યા કરે છે. એનું કારણ એટલે મારો પુસ્તકોની સાથેનો દંરોજનો સંબંધ. ખાસ કરીને અંગ્રેજ અને દેશી ભાષાઓમાંની શુભરાતી તથા મરાઠી-આ ભાષાઓમાં પ્રસિદ્ધ થનાર પુસ્તકો વળતોવખત મારા જોવામાં આવે છે. અંગ્રેજ પુસ્તકો કેટલો

અંગ્રેજ લેખકોએ જ લખેલાં નહિ, પણ અમેરિકન અને યુરોપીયન લેખકોનાં પણ હોય છે. આ અંગ્રેજી પુસ્તકો એકલાં સંખ્યામાં જ કોઇ પણ દેશી ભાષામાંના પુસ્તકો કરતાં ૬૦-૭૦ ગણાં વધારે હોય છે. અંગ્રેજી પુસ્તકોનું વાર્ષિક પ્રકાશન આશરે ૨૫૦૦૦ હોય છે અને આ દેશની યુજરાતી કે મરાઠી પુસ્તકોની એક વર્ષની પ્રસિદ્ધિ સંખ્યા ૪૦૦ જેટલી હોય છે. અંગ્રેજી ભાષાનારોએની સંખ્યા આખા જગતમાં ૨૫ કરોડની હશે. ત્યારે યુજરાતી અને મરાઠી વાચકોની સંખ્યા અનુક્રમે દોઢથી અઢી કરોડ થશે. વધારેમાં વધારે લોકપ્રિય થયેલું અંગ્રેજી પુસ્તક લાખોની સંખ્યામાં ખપશે. "Gone with the wind" ની ત્રણ લાખ નકલો ખપી હતી. અને Wendell Willkie ના "Our world" નામના પુસ્તકની પાંચ લાખ નકલો હમણાં જ-એટલે ફક્ત એક બે મહિનામાં જ ખપી ગઈ છે !

ખેડૂતો ! ઉપયોગી અને ઉત્તમ પુસ્તકોના સેવનથી તમારી પેદાશ વધશે. ગામ્યાં મારવાનો વખત પુસ્તકો વાંચવામાં વીતાવો. આ રહ્યાં-તમને ઉપયોગી થઈ પડે એવાં પુસ્તકો. આવો-વાંચો અને વિશેષ ફાયદો મેળવો.

આપણા તરફની વધારેમાં વધારે ખપતના આંકડા હજારોની ઉપર ગએલા સંમળાયા નથી. ખપતના અને સંખ્યામાં વધારે એવાં આ અંગ્રેજી પુસ્તકો એકદેશીય અથવા ખાસ વિષય ઉપર જ નથી હોતાં. શાસ્ત્ર, કલા, ઉદ્યોગ, વેપાર, ચરિત્રો, નાટકો, પ્રવાસવર્ણનો વગેરે જીવનના બધા વિભાગો વિષે તે લખાય છે. સામાન્ય વાચક આ વિશાળ ક્ષેત્રને લખતે યુગાધ જશે, એટલા માટે તેને મદદ કરવા તે વિષયને વેરી વિશિષ્ટ સંસ્થાઓ અંદાજે સ્થાપે છે. અને આ અંદાજે તે તે વિષયના નિષ્ણાતોની સલાહ મુજબ નવાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકોની શુભાનુક્રમમાં ક્રમવાર યાદી પ્રસિદ્ધ કરે છે. વર્તમાન યુદ્ધ શરૂ થતાં પહેલાં આવાં કેટલાંક અંદાજે સંસ્થા અસ્તિત્વમાં હતાં. તેમાં સમાજસત્તાવાદીઓની Left Book Club, ઉદારમતવાદીઓની Right Book Club, રાષ્ટ્રીયપક્ષની National Book Club, આ રાજકીય ક્ષેત્રો પ્રસિદ્ધ હતી. એ ઉપરાંત Travel Book Club, Crime Club, Scientific Book Club એટલે પ્રવાસ, યુદ્ધ કે શાસ્ત્રો એ વિષય ઉપર પુસ્તકો પસંદ કરનારી ક્લબો હતી. કોઈ પણ વિષય ઉપરનાં, પણ સાહિત્યની દૃષ્ટિએ મહત્વનાં પુસ્તકો પસંદ કરનારી Book Society નામની સંસ્થા આજ પણ ઇંગ્લેંડમાં છે. અમેરિકામાં આવી ભાતનું કામ કરનારી Book of the Month Club નામની સંસ્થા છે. આવી અનેક સંસ્થાઓની ગૂંથણી પાશ્ચાત્ય સાહિત્યને સળંગસતતા આપે છે. આપણા તરફનું સાહિત્ય ઉપરની સરખામણીમાં બિલકુલ નજીકું દેખાય છે. નાટકો, કાવ્ય, નવલકથાઓ, લઘુકથા, લઘુનિબંધ, શાળા-કોલેજમાં ચાલતાં પાઠ્યપુસ્તકો વગેરેને બાદ કરીએ તો હુન્નર, કલા, શાસ્ત્રો વગેરે લલિતેતર વિષયો ઉપર આંગળીના વેટે ગણી શકાય એટલાં પુસ્તકો આપણે ત્યાં ટયુમણ રીતે નિર્મોણ થાય છે. અને તેમાં પણ સ્વતંત્ર વેધકિતક સ્વાનુભવ ઉપર આધાર રાખનાર તો અત્યંત અલ્પ જ હોય છે.

હેલાં દસ વર્ષથી હું પુસ્તકલક્ષમાં કામ કરી રહ્યો છું. અને દર વર્ષે બ્યારે હું પાશ્ચાત્ય પુસ્તકોની પ્રસિદ્ધિ અને વેચાણના આંકડા વાંચું છું ત્યારે મહીમર થઈ જાય છે અને વિચારું છું કે પાશ્ચાત્યોની સરખામણીમાં આપણું સાહિત્ય કેટલું અલ્પ છે !

જે વાત પુસ્તકોના બદિરંગની છે તે જ વાત પુસ્તકોમાંના વિચારના અંતરંગની છે, એમ તે વિષયના નિષ્ણાતો સ્વીકારે છે. પુસ્તકની બાહ્ય ઉપાધિઓ એટલે કે સંખ્યા, વિષયવારી, વેચાણની સંખ્યા વગેરે બાબતો સંબંધી જેમ નહીં આંકડા કાઢી શકાય છે, તેવું પુસ્તકોના અંતરંગ માટે યથ રકતું નથી, એ દેખીતું છે. ખાસ કરીને અંધપાલ જેવા બધા પુસ્તકોનું ઉપર ઉપરનું જ્ઞાન મેળવવા ઇચ્છનારા અનુભવજ્ઞોને માટે તે આંકડા કે મૂલ્યાંકન હમમગ અસકય છે. અંધપાલ એટલે Jack of all books, પણ Master of none-એટલે પતાંના દાવની બાપામાં કહીએ તો કોઈ પણ રંગનાં ચુસ્તાનાં પતાં હોય છે પરંતુ કોઈપણ એક રંગના એકાનું પતું હોતું નથી. પ્રાકૃત બાપામાં કહીએ તો તેઓ એક પણ આખા કપડા વગરના અમંચ્ય ચીથરાંવાળો વ્યક્તિઓ હોય છે. એમને એમની ધંધાદારી દરજ પ્રમાણે Professional ethios-કોષ્ટ પણ વિષય તરફ અણગમો રાખી શકાય નહિ. પણ માનવધર્મને અનુસરીને તેઓ ફક્ત પોતાના મનમમતા વિષયનાં પુસ્તકો ઉપર વિશેષ વાચનનો અનુગ્રહ કરી શકે છે, વ્યક્તિયઃ મને સામાજિક, વિષયનાં પુસ્તકો ગમે છે. જેમકે નાટકો, નવલકથાઓ, ઇતિહાસ, ચરિત્રગ્રંથો, પ્રવાસવર્ણનો, લઘુ-નિબંધ વગેરે. રાજકારણ અને અર્થશાસ્ત્રનો સમાજશાસ્ત્રમાં સમાવેશ થઈ જતો હોવા છતાં તેનાથી હું ગાફૂર તો રહું છું. એક તો તે મને સમજનાં નથી, અને અર્થશાસ્ત્રમાં તો એવી ગમ્મત હોય છે કે એમ કહેવાય છે કે બધા અર્થશાસ્ત્રજ્ઞોના પરસ્પર વિરૂદ્ધ મતો સંલેપમાં આપીએ તો આખું અર્થશાસ્ત્ર ઘસાડના જેવું પોણું મીડું થઈ જાય ! આંકડાશાસ્ત્ર એ અર્થશાસ્ત્રનું પ્રમળ હથિપાર છે. આ હથિપારે કેવી ગમ્મત કરી એનો એક દાખલો Readers' Digest માં હમણાં જ આપ્યો હતો.

એક શાસ્ત્રજ્ઞે દસ જુવાન છોકરીઓનો અભ્યાસ શરૂ કર્યો હતો. તેમાં નવ કુંવારી હતી અને એક સગર્ભા હતી. ત્યારે તેણે જાહેર કર્યું કે નવ કુંવારી છોકરીઓ એકદશાંશ સગર્ભા છે અને દસમી સગર્ભા છોકરી નવદશાંશ કુંવારી છે. આપણે આ અસ્યને કચેલો વિનાશ જૂલો જોવા જોઈએ. કારણ, આ વિષય યુવવણુ બચો હોય તો પણ તેના અભ્યાસક્રમ ધક્કું કરીને સારા હોય છે. જે વિષયો જે આપને મારા મનમમતા છે એમ કહ્યું તે વિષય ઉપર કેટલાંક પસંદ કરેલાં પુસ્તકોની કદબના હું તમને આપવા ઇચ્છું. તેનાથી કેટલાંક પુસ્તકોના અંતરંગ ઘસાડના સાથે પુસ્તકોનું મૂલ્યાંકન કરવાની મારી દર્શાવેલી પણ પરિચય મળી જશે.

તાજેતરમાંજ પ્રસિદ્ધ થયેલાં આપણાં જે પ્રવાસવર્ણનો લ્યો અને સરખામણી કરવા માટે કેટલાંક પાશ્ચાત્ય પણ લ્યો. પુતાના અનાથ વિદ્યાર્થીશ્રદ્ધના ચાલક ડૉ. જી. શ્રી. ખેર એમનું “ હિન્દુસ્થાન અને સમાજશાસ્ત્ર ” અને સુબાષના પ્રસિદ્ધ કવિ અને નાટકકાર અનન્ત કાણેકરનું “ શુક્રપાત્ન લાલ તારીકે ” એ પુસ્તકો આપણાં હિંચ્યા દરજ્જાનાં છે, એમ કહેવામાં કંઈ હરકત નથી ડૉ. ખેર જગતનો પ્રવાસ કર્યો, કંઈક ધોરણ નહીં કરીને કર્યો. પ્રત્યેક દેશની સંસ્કૃતિઓ એ તે તે દેશના લોકોની જરૂરીઆતો પૂરી પાડનારી હોવાથી એ સંસ્કૃતિઓનો ઉદ્દેશ અને પ્રત્યક્ષ વ્યવહાર અવલોકીએ તો તે દેશના આખા સમાજનું નિરીક્ષણ કર્યું જેવું થયું; આવી જુમિદા લખને તેમણે પ્રવાસ કર્યો, અને જે જે જોયું તે તે હિન્દુસ્તાનની પરિસ્થિતિ સાથે સરખાવવાને તે આજ છે કે અગાજ છે; એ તેમણે પોતાના

‘મન સાથે નકળી ક્યું’ એ જ પ્રમાણે કવિ કાણેકરે પોતાની કાવ્યશુદ્ધિ પોતાની સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણશક્તિને અને દૃઢપનાશક્તિને ઉપયોગ કરતાં કરતાં રશિયાની ક્રાન્તિમાં એકરૂપ થવા ગયા આથી એ બન્નેનાં આ પુસ્તકો રસાળ અને જીવતાં લાગે છે એ ખરું, તેપણુ હમણાં પાશ્ચાત્ય દેશોમાં પત્રકાર તરીકે પ્રવાસ કરનારા Gunther, Maurice Hindus, Douglas Reed & Shirer...અથવા...

આ મંદિરના દેવ દરિદ્રતા દૂર કરે છે. દુઃખોને વિસરાવે છે. થાકેલાને વીસામે છે માંદાઓ માટે મહાવૈદ્ય છે એ મહાન દેવના સાચા ઉપાસક બનો અને સઘળાં દુઃખોનો અંત લાવો.

પ્રદેશી રાજકીય મહેમાનોના વિશિષ્ટ દક્ષ ભોગવતા Davies Dodds અથવા Wendell Wilkie વગેરે લેખકોનાં પુસ્તકોની સરખામણીમાં ખેર અને કાણેકરનાં આ પુસ્તકો શુષ્ક લાગે છે, એમ મને લાગે છે. આપણા પ્રવાસીઓ એ પોતાના પ્રતિનિધિ હોય છે. જવાબદાર વૃત્તપત્રોની સંરચાઓનો અથવા પોતાના રાષ્ટ્રની સરકારનો તેમને ટેકો હોતો નથી.

સામ, દામ, દંડ અને બેદ આ ચાર પ્રકારનાં માધનોથી મનુષ્યનું કાર્ય સફળ થાય છે, એમ કહે છે. તેમાંથી આપણા પ્રવાસીઓ પાસે પૈસો હોતો નથી, દંડ હોતો નથી, અને બેદ પણ હોતો નથી. એકલા સામથી જે થાય તે તેને કરવું પડે. એનું પરિણામ એટલે આપણા પ્રવાસીઓ ઉપર તે તે દેશમાંના અધિકારીઓ જે બતાવે તે જોવાની અને જાહેર કરવાની ફરજ આવી પડે છે. પાશ્ચાત્ય પ્રવાસીઓની રિયતિ આનાથી બિલકુલ ભિન્ન જ હોય છે. વૃત્તસ્પર્શ અને સરકારની નૈતિક અને આર્થિક મદદ પણ તેમને મળે છે, અને તેના બળે જે દેશમાં તેઓ જાય છે તે દેશની ઝીણામાં ઝીણી હકીકત પોતાના દેશગાંધીને પોતાનાં નિવેદનો મારફત અને પુસ્તકો મારફત તેઓ પહોંચાડી શકે છે. પછી આ હકીકત રચાનિક લોકોને ગમે કે ન ગમે.

મેં ‘પહેલું પ્રવાસ વર્ષ’નું પુસ્તક Arthur Conan Doyle નું દક્ષિણ આફ્રિકાના પ્રવાસનું પાંચમું. તે વાંચીને મને શકા થઈ કે આ તો આનંદપર્વટન માટે નીકળેલો પ્રયત્ન છે કે પછી દક્ષિણ આફ્રિકાનાં પશુપક્ષી અને માણસોનો શાસ્ત્રીય અભ્યાસ કરવા માટે આવેલો એકાદો શાસ્ત્રજ્ઞ છે ? પણ આફ્રિકન સરકારના મહેમાન તરીકે રહ્યા પછી અને સરકારી હેવાલમાંથી અથાણાની માફક સાચવી રાખેલી માહિતી મળ્યા પછી Conan Doyle ને પોતાનું પુસ્તક માહિતીવાણુ અને સરસ બનાવતાં આવડ્યું એની મને નવાઈ ન લાગી. અમારા ખજરપત્રીઓ લંડનમાં બપોરનું ખાણું કેરી રીતે મેળવવું, એ ભાંજગડમાં ફરતા હોવાની મને પોતાને ખજર છે. આવા પ્રતિનિધિઓ પાસેથી અથકતિ માહિતી મેળવવાની આસા આપણે શી રીતે રાખીએ ?

પ્રવાસવર્ણન ઉપરથી આપણે ખીમ લોકપ્રિય સાહિત્યના ક્ષેત્ર તરફ વળીએ. એ ક્ષેત્ર એટલે નવલકથા. શ્રી. ફડકે, ખાંડેકર અને માડખોલકર, એ આપણા આજકાલના અગ્રગણ્ય નવલકથાકાર છે, એમની ઘણી ખરી નવલકથાઓ આપણામાંથી ઘણાખરાએ વાંચી હશે. મેં પણ ફડકે, માડખોલકર વગેરેની ઘણી ખરી નવલકથાઓ વાંચી છે.

ખાંડેકરનું સર્જન

શ્રી. ખાંડેકરની નવલકથાઓ કરતાં મને તેની લઘુકથા અને નિર્બંધ વધારે ગમે છે. તેમાંની ઉપમા અને રૂપકોમાં તેઓ જે એકાદો પિતોદી અને બેદક વિચાર રજૂ કરે છે

તે ગને વધારે ગમે છે. દાખલા તરીકે એક નવા પુસ્તકમાં તેમણે પૃથ્વી ઉપર રાંખ કેવી રીતે રાંખ થયા તેનું વર્ણન કર્યું છે. તે કહે છે કે વિષ્ણુ સદ્ગુણને ધેર. જાળને ધરજામાં થયા પછી તેમને પોતાના સાળાઓની સગવડ પૃથ્વી ઉપર કરવી પડી.

५४३

પ્રો. ફડકેની 'ઉદ્ધાર,' 'પ્રવાસી,' 'સમરભૂમિ,' 'કન્દ્ર ધનુષ્ય,' 'વાદળ' અને 'શાકુન્તલ,' એ નવલકથાઓનાં નામ અને યાદ છે, પણ દરેકનાં કથા અથવા પાત્રોનાં નામો યાદ નથી. એ મારે માટે અજિમાન લેવા જેવું નથી એ ખરું, પણ મને લાગે છે કે મારો અનુભવ એજ આપનામાં ધણુઓનો પણ હશે. સંવિધાનક એક જ સંચામાંથી સર્જાયેલું અને પાત્રો પણ સમાજના એક જ વર્ગમાંનાં હોવાને લીધે પ્રત્યેક વાર્તાની અને પાત્રોની જુદી જુદી અને સુસ્પષ્ટ એવી છાપ આપણા મન ઉપર પડતી નથી. Collegeના -વાતાવરણમાં ફરતી વખતે એકાદો ડિપેર્ટમેન્ટનો પ્રવેશ અને કૌલેજનું ખલાસ થયા પછી એકાદ રાજકીય ચળવળની આંધીમાં સપડાયેલા સુખી નાવક નાવિકા આ ઘટનાઓ બધી વાતોમાં હોય છે. પ્રો. ફડકેએ પોતાની સાહિત્યરચ્ચિતિમાં નવલકથાઓમાં વિવિધતા લાવવા માટે પોતે ઘટનાનાં સ્થળો કાશ્મીરથી માંડીને કેપ્તન સુધી કેવી રીતે ફરવે છે, એનું વિવેચન ક્યું' છે. એને ઘણુંનમાં કૃત્રિમતા દેખાય નહિ એટલા માટે અને ત્યાંસુધી લેખક પોતે તે તે ભૂપ્રદેશમાં કેવી રીતે ફરે છે તેનું વિવરણ ક્યું' છે. તેઓ એ ખમાણે કહેતા હોવા છતાં નવલકથા વાંચતી વખતે વાચકોને કાંઈ એમ લાગતું નથી કે આપણે આખા હિંદુસ્થાનમાં ફરી આભ્યા.

માડખેલકરની નવલકથાઓ

શ્રી. માડખેલકરની નવલકથાઓએ વાચકોને મહારાષ્ટ્ર બહારના પ્રાંતોની ઝાળખાણ કરી આપવા માટે તેમનાં સુવિધ પત્નીએ “ ચંદનવાદી ” નામની નવલકથાની પ્રતાપનામાં અભિનંદન અર્પુ છે. માડખેલકર પુના, મુંબઈ છોડી દબને નાગપુર મથા તે વખતે તેમના શુરુ કે. શ્રી. કૃ. કોલકરે તેમને એવો આશીર્વાદ આપ્યો કે હવે તમે વરાડ, નાગપુર અને મહારાષ્ટ્રને પાસે પાસે લાવો. અને તે આશીર્વાદ પ્રમાણે વરાડ, નાગપુર અને મહારાષ્ટ્રની મેત્રી મેળવવાનું શ્રેષ્ઠ માડખેલકરને તેમનાં પત્ની તરફથી મળ્યું છે, ‘ જોડાંમણે, ’ ‘ ઉજાકયેણે ’ વગેરે કેટલાક સબ્દો અને વરાડના લાગવા, પણ ‘ ધનતોલી, સિતા મર્ડી, ’ વગેરે પ્રસિદ્ધ વિભાગ સિવાય નાગપુરના ખીજ ભાગની આસિયતવાળી ઝાળખાણ મને યથા નહિ. મહાર કોલોનીનું વર્ણન પુનાના ઝોંકારેશ્વરની સામે બિખારી-ઓએ રથાપેલા ‘ માંગ ’ કોલોની નેત્રું જ લાગ્યું. તેમની ‘ નાગકન્યા ’માં શક્ય પણ અસંભવનીય એવી ઘટનાઓના અપ્રેક્ષનશાં તાપી નદીના કિનારાનું જે રમણીય વર્ણન છે તે મહારાષ્ટ્ર કે નાગપુર પ્રાંતના અનુભવની બહારનું છે. માડખેલકરના લેખનમાં ભાવાનું સૌષ્ઠવ અને વર્ણનની રસિકતા હોવાથી મન પ્રસન્ન થાય છે, એ નિર્વિવાદ છે. પણ દૃષ્ટિના વિકાસ થતો નથી, એ તકરાર તો રહે છે જ. આજની સિનેમા નદીઓને ત્યારે સાડી પહેરવાનું શીખવવામાં આવ્યું, ત્યારે તેમને તે શ્રાવ્ય શીખવવામાં આવ્યું ન હોવાથી જ બિચારા દિગ્દર્શકોને ‘ બરોડાકાઠનની બહેરાતને યોગ્ય એવા તેમના ફેરો કાઢવા પડે છે. એવો જ કેટલક પ્રકાર માડખેલકરની નાપિકાઓનો થવાથી તેમને પણ તેવાં જ વર્ણનો

કરવાં પડે છે. એથી જ કદાચ આ દોષ ઉત્પન્ન થતો હશે. ગમે તે કારણ હોય, પણ વિરાળ શાશ્વતી વૃક્ષ પ્રમાણે તેમની નવલકથાઓનો વિસ્તાર હોતો નથી, એ મારી તકરાર રહે છે જ. હિન્દુસ્તાનની અંદર જ જ્યાં આપણી નવલકથાઓની સીમાઓ ફેલાયેલી હોતી નથી ત્યાં હિન્દુસ્તાનની બહારના દેશ અને લોકોના સમાવેશની તો આશા જ શી રીતે કરવી ?

રણગંગા

‘રણગંગા’ નામની એક જ નવલકથા માં વિભાગતથી મુગ્ધની સફરી આગમોટ ઉપર બનેલી બિનાઓની ગૂંથણી અને પરદેશી પાત્રોનું ચિત્રાલેખન મુખ્યત્વે કરાયેલું છે. આ નવલકથા અપૂર્વ સત્કાર પામી. તેનું કારણ તેમાં દિલ્લી વિદ્યાર્થીઓનો મોહ વ્યથા પહોંચી લોકોની ખરાબ હાલતનું વર્ણન તેમાં ક્યું છે એ નથી, પણ તેમાં મરાઠી સાહિત્યમાં અગાઉ ન આવેલા એવા પ્રસંગો આવેલા હોવાથી થયું એવો મારો મત છે. અને એમ કેમ ન હોય ? આને વિમાન અને વિજ્ઞાનીના સંદેશાઓએ એક વખતના વિરાળ જગતને સંકુચિત બતાવી દીધું છે, અને જુદા જુદા દેશના લોકો ઇચ્છાએ કે અનિચ્છાએ એકબીજાને આવીને વળગ્યા છે. તે જુદા જુદા લોકોના આચારવિચારો તદ્દાવત માત્ર હજી ધણી રહ્યો છે. તે તદ્દાવત દૂર કરવાનું કામ જે સાહિત્ય કરશે તે જ લોકોના આદર અને સ્વાગતને પાન થશે એમાં શંકા નથી.

Pearl Buck

આ રીતે દેશ દેશપરનાં અંતરો દૂર કરવાનું કામ જે પાશ્ચિમી નવલકથાકારોએ ક્યું છે તેમની ગણતરીમાં ‘પર્લ’ બકને અમરયાન આપવું જોઈએ. આ નવલકથા લખનાર સ્ત્રીની Good Earth નામની નવલકથા તમારામાંથી ધણીઓએ વાંચી હશે અને તેનું રૂપેરી પરદા પરતું ચિત્રણ પણ જોયું હશે. એક મિશનરીની છોકરી તરીકે તેને ચીનના અંદરના ખુણામાં રહેવાનું મળ્યું. તેનો ઉપયોગ તેણે ચીની લોકોની રહેણીકરણી, મન-રિચિતિ, અને સંસ્કૃતિ વગેરે સમગ્ર લેવાનો પ્રયત્ન કરવામાં કર્યો અને સદાનુભૂતિથી અને શ્રદ્ધાથી કરેલા પ્રયત્નોને જે જરૂર મળે એટલું જ તેને મળ્યો. ચીન અને જાપાનનું વંશપરંપરાનું વેર એ ચીનાઓના જીવનમાં આવવાનું જ. આ વેરનાં બીજ એક ચીની જીવાને જાપાની છોકરી સાથે લગ્ન કર્યા પછી તેના જીવનમાં કેવી રીતે વચાયાં તેનું વિવરણ તેણે Patriot એ નામની નવલકથામાં ક્યું છે. તે જાપાની છોકરી ઉપર પુદ્ગલેલી ચીની જાપાની લડાઈનું શું પરિણામ થયું તે દૃઢ કહેતો નથી, પણ તમે જ એ નવલકથા વાંચીને સમજી લો. એમ સિનેમાની બહારના પ્રમાણે કહું છું. તેણીની તાબેતરની નવલકથા એટલે Dragon's seed છે. તેમાં ચીની ગામડિયાઓએ જોળપણમાં વિજયો જાપાની સૈન્યનું ફૂલથી અને ચા, કેરી, કેકસ વગેરેથી સ્વાગત કરવાનું કેવી રીતે કરાવ્યું અને જાપાની સૈન્ય ગામડામાં દાખલ થયા પછી તેમણે કેવા અમંગળ અને અશિષ્ટ અત્યાચાર ચલાવ્યા એનું વર્ણન હોખને તે પછી ચિત્રાયેલા ખેડૂતો કુંગરાઓમાં કેવી રીતે નાસી ગયા અને સંતાપને કેવી રીતે લડ્યા તેનું પણ વર્ણન છે.

Vicky Baum

‘પર્લ’ બકને પહેલો નંબર આપેલો, કારણ કે તેને સાહિત્યમાં અતિ ઊંચું જીતું હતામ

Nobel prize મળ્યું છે માટે. પણ પદ્મ જકે ફક્ત ચીનનો અને થોડે અંશે જાપાનનો પરિચય આપ્યો છે. તે સિવાય તેના લેખનમાં ચટકદારપણનો પણ અભાવ છે.

આ જોરદારપણ ખાસ કરીને પોતાની નવલકથાઓમાં બતાવનાર અને દેશદેશની અભિનતા પ્રરથાપિત કરવામાં મદદ કરનાર બીજી એક નવલકથા લખનાર બ્રિટીશિકા Vicky Baum છે. એ મૂળ જર્મન હોવા છતાં હમણાં અમેરિકામાં રહે છે અને મૂળ અંગ્રેજીમાં પોતાની નવલકથાઓ લખે છે. જોરદારપણ એ તેના મુખ્ય ગુણ; બીજો ગુણ મોટીમાના જેવા નકામા પીઠપણાનો પ્રભુ અભાવ; ત્રીજો ગુણ એટલે તેણે નવલકથા લખવાનું નવું જ તંત્ર નિર્માણ કર્યું છે. એકાદ વિશિષ્ટ જગ્યાએ એકદમ બધાં પાત્રોને એકઠાં કરીને પછી તેમનો આગુત્રાગુત્રો ઇતિહાસ વર્ણવેલો એ એની રીત. પણ આ બધા ગુણો કરતાં ચીન દેશથી માંડીને પેરુદેશ સુધીનાં બધાં રચણો તે પોતાની નવલકથાઓમાં લાવે છે તે એની વિશિષ્ટતા છે. અને તે તે દેશનું એકજુતું રચણવર્ણન જ નહિ, પણ માણસોનાં અંતરંગ આબેહુલ વાચકોની સામે ખડાં કરે છે એ તો તેથી પણ વિશેષ છે. દાખલા તરીકે Nanking Road: આ નવલકથામાં ચીની, અંગ્રેજ, જર્મન, રશિયન, ફ્રેંચ, સાઉથ અમેરિકન, એટલા બધા લોકો એક જગ્યાની વિગાની હલ્લાના ભોગ બન્યા અને તેઓ પેલી નાનકિંગ શેડ ઉપરની હોટેલમાં તે વખતે શા માટે આવ્યા હતા એનું વિવરણ અથથી ઇતિ સુધી રસપૂર્ણ રીતે હસો સાતસો પાનની નવલકથામાં રજૂ કર્યું છે.

અન્ય લેખકો

એજ રીતે લેખકની દૃષ્ટિથી એકદેશી પણ અંગ્રેજી ભાષાની દૃષ્ટિથી ઇન્દ્રધનુષ્યના રંગો સરખી વિચિત્રતાભર્યું સાહિત્ય બીજા ફેટલાક લેખકો સજે. દાખલા તરીકે રશિયન જીવન ઉપર Maurice Hindus, Alexi Tolstoi, Sholokhov, જર્મન જીવન ઉપર Hans Fallada, Mann-અને Feuchtwanger, ફ્રેંચ જીવન ઉપર Jules Romains રોમન્ટિકવિદ્યન જીવન ઉપર Sigrid Undset, સ્પેનિશ ઇટાલિયન જીવન ઉપર Ernest Hemingway, અંગ્રેજી જીવન ઉપર Aldous Huxley, Maugham, Charles Morgan, P. G. Wodehouse અમેરિકન જીવન ઉપર Upton Sinclair તે દરેકની વિશેષતા સમજવાને આજ વખત પણ નથી, અથવા જરૂર પણ નથી.

હમણાં સુધી પ્રવાસવર્ણન અને નવલકથા આ બે સર્વસાધારણપણે લોકપ્રિય થયેલાં સાહિત્ય વિભાગમાંના આપણાં અને પાશ્વિમાત્મ પુસ્તકોની સરખામણી મેં તમારી પાસે મૂકી અને આ સરખામણીથી બતાવ્યું કે પાશ્વિમાત્મ પુસ્તકોમાં અનુભવ અને હકીકત બરપૂર હોય છે. તે હકીકત મૌલિક હોય છે; અથવા બીજાના અનુભવ ઉપર આધાર રાખનારી હોતી નથી. એટલું જ નહિ પણ જગતનું વર્તુલ નાનું થતું હોવાથી જગતના લોકોને એક બીજાના આગાર વિચારની માહિતી હોવી જોઈએ, એવી દૃષ્ટિ આપનારી અને વ્યાપક છે. એ ઉપરાંત આપણે જોયું કે આપણા તરફના સાહિત્યમાં ઉપરના ગુણોની સરખામણીની દૃષ્ટિએ એટલો ઉત્કર્ષ થયો નથી. સાહિત્યનાં બીજાં ક્ષેત્રમાં પણ આપણને આ જ પ્રકારનું દૃશ્ય દેખાશે એવા તે તે વિષયોના નિષ્ણાતોના મત ઉપરથી આપણે માન્ય કર્યું.

વિપુલતા, વિવિધતા, વ્યાપકતા અને મૌલિકતાના ગુણોના ઉત્કર્ષને લીધે પશ્ચિમનાં

પુસ્તકો ' પુસ્તક સંગ્રાને પદાર્થ'પણે લાયક હો છે. વ્યુત્પત્તિકારોના મત પ્રમાણે પુસ્તક શબ્દ પ્રચ્છ-પૂચ્છ આ ધાતુ ઉપરથી સાબિત થયો છે. 'આયુષ્ય એ પણ એક મોટું પ્રશ્નચિહ્ન છે. તેમાં શું, કેવી રીતે, ક્યારે, ક્યાં વગેરે પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય છે. તે બધાના જવાબ અંગે એટલે પુસ્તકો આપીશું એવી જાતનું એક ચિત્ર અમારા મધ્યવર્તી પુસ્તકલક્ષણમાં પુસ્તકોનું ગૌરવ બતાવનારા એક ચિત્રકારે દાઢ્યું છે. તે ચિત્ર આપણને સાર્થક રીતે લાગુ પડશે, એમ કહેવાની એકલાં અંગ્રેજ પુસ્તકોથી સમૃદ્ધ એવા પાશ્ચિમાત્ય સાહિત્ય સિવાય બીજું કયું સાહિત્ય હિંમત કરી શકશે ?

આ અંગ્રેજ સાહિત્યની ઐશ્વર્યસંપન્નતાની પ્રતીતિ હું પહેલાં કહી ગયો તે પ્રમાણે, મને તો દરરોજ અનુભવવાને મળે છે. આપને પણ વધારે સંકંધો તે અનુભવવા મળશે, એની પણ મને ખાતરી છે. અને તે પ્રતીતિ તમોને યાવ. એટલે મારી માફ, તમને પણ લાગવા માંડશે કે આ અંગ્રેજ સાહિત્ય જે સંસારના પ્રતિબિંબરૂપ છે, તે સંપન્ન અને સમૃદ્ધ સંસાર પ્રમાણે જ આપણે આપણો સંસાર સમૃદ્ધ કરવો જોઈએ, અને ત્યારે જ આપણું સાહિત્ય પણ જીવંત, પ્રભાવશાળી અને વિશ્વવ્યાપી એવું નિર્માણ થવા લાગશે. સમૃદ્ધ જીવન એને જ આપણે પુરુષાર્થ માનવો જોઈએ, એ ખોય આપણે મારે નહું નથી.

આને પાશ્ચિમાત્ય લોકોનું જે ઐશ્વર્યસંપન્ન અને દોહાખમાન એવું જીવન તેમજ સાહિત્ય આપણને આપણા સંકુચિતપણા મારે શરમાવે છે, તે જ વૈભવશાળી જીવન અને સાહિત્ય વૈદિકકાળમાં આપણું હતું, એમ આપણે અભિમાનથી કહી શકીએ. કેટલાંક કારણોથી આપણે ઐહિક અબ્યુદયના સંબંધમાં ઉદાસીન થવા લાગ્યા અને આધ્યાત્મિક મોટી મોટી વાતો કરવા ઉપરાંત કંઈપણ પુરુષાર્થ કયો નહિ. તેને પરિણામે આપણી સંપત્તિ અને સંસ્કૃતિ નષ્ટ થઈને આને આપણે બીજા માનવી પડે છે. શ્રી. સાવરકર જેવા લડવૈયાને પણ શત્રુની પાસે લશ્કરી શિક્ષણની અને સાધનોની યાચના કરવી પડે છે. એને મારે એક જ માર્ગ છે: ઐહિક ઉત્કર્ષને મારે હંમેશાં જાગ્રત રહો.

ચૌદ વિદ્યા અને ચૌસઠ કલામાં જુદી જુદી વ્યક્તિઓએ પારંગત થઈને તે કલા અને શાસ્ત્રો પડે સામાજિક જીવન પરિપૂર્ણ કરવું જોઈએ. " જલંતોષઃ શ્રિયઃ મૂલં " અમતોષ એ સંપત્તિનું મૂળ છે, એ બધાનાં રાખીને " અલ્પેનાપિ કુલ્પ્યતિ " થોડાકથી પણ સંતોષ પામવા જેવું કાપુરુષનું અપલક્ષણ પોતાને લાગુ પડવા દેવું ન જોઈએ. " શાન્તિઃ ક્ષુદ્રિઃ પુષ્ટિશ્ચાસ્તુ " શાન્તિ, સંતોષ અને પોષણ મળે, આ ત્રિવિધ આશીર્વાદ માની પુષ્ટિ અથવા સંપન્નતા વિશેષે કરીને પ્રાપ્ત કરી લેવી જોઈએ. સાદી રહેણી અને હિમ્ય વિચારસરણી એ ખોય બોલવું સહેલું છે, તોપણ તેમાંની સાદી રહેણી એ સંપન્નતાને દાંડી રાખનારી એટલે " Art that conceals art " એવી સાદી છે, એ આપણે બરાબર સમજવું જોઈએ. અને શ્લોક લીલેમ શરદઃ શતમ્ એટલુંજ નહિ પણ રોહેમ શરદઃ શતમ્, લોધેમ શરદઃ શતમ્, પુણ્યેમ શરદઃ શતમ્ એવી પણ પ્રાર્થનાઓ આપણે કરવી જોઈએ. " ઓમ્ શાન્તિસ્કુદ્રિઃ પુષ્ટિશ્ચાસ્તુ । "

શ્રી. ધ્ય. દિ. પાકનીસં

• બીજા મરાઠીમાંથી ગુજરાતી રૂપાંતરકર શ્રી. રામચંદ્ર દિગ્ગર દેવપુરકર,

૧. આરોગ્ય અને ખોરાક—સંયોજક: શ્રી. પોપટલાલ ગોવિંદલાલ શાહ; પ્રકાશક: સરતુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય, બદ, અમદાવાદ. કાલેન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૭૦, સાદુ પૂઠું, મૂલ્ય એક રૂપિયા ૧૯૪૩.

મુખ્ય ખાતે એક ગુજરાત સંશોધન મંડળ, ત્યાં વસતા કેટલાક અગ્રગણ્ય પ્રતિષ્ઠિત ગુજરાતી ગૃહસ્થો દ્વારા ચાલે છે. એની ખાસ પ્રવૃત્તિ સંશોધન-ગુજરાતી પ્રજાના શારીરિક, માનસિક આર્થિક ઇત્યાદિ વિષયોને લગતી તપાસને લગતી છે. આવી પ્રવૃત્તિ ચલાવીને ગુજરાતીઓની સાર્વજનિક પરિસ્થિતિનો સાચો ખ્યાલ તેમની આગળ મૂકવાના સ્વત્વ પ્રયાસો તે કરે છે. આવી તપાસ એ સમિતિ તરફથી મુખ્યમાં વસતા ગુજરાતીઓની રિયલિટી સંબંધે હાથ ધરવામાં આવી હતી. એ 'તપાસને' પરિણામે સમિતિએ ખીજા પશુ સલાહકારોની મદદ વડે તારવેલાં મતભેદ સંચોદ પુરાવાઓ અને બિન્ન બિન્ન આંકડાઓ દ્વારા રજૂ કરીને મુખ્યમાં વસતા આપણા લોકોની હાલ રિયલિટિનો સચોટ ખ્યાલ આપ્યો છે. મુખ્યમાં વસતા ગુજરાતીઓ શરીર નબળા, આર્થિક રિયલિટિએ સામાન્ય હોવાના કારણે રહેઠાણ વગેરેની અગવડો વેઠનારા અને સત્વયુક્ત ખોરાક એક યા ખીજા કારણે નહિ મેળવી શકનારા છે. તેમની રહેણીકરણી તેમ જ ખાસિયતોનાં પશુ આ પુસ્તકમાંથી સરસ ખ્યાલ મળતો હોયને તેમની રિયલિટિ સુધારવા માટે જોઈતા ખોરાકની જરૂર દર્શાવી તેમની પરિસ્થિતિ કેમ સુધરે, ખાવાપીવામાં કેવાં સત્વયુક્ત ખોરાકો લેવાયા જોઈએ તેને લગતી ઉપયોગી માહિતી આ પુસ્તકમાં આપી છે.

પુસ્તકને અંતે ઉપયોગી પરિણિત પશુ આપવામાં આવેલ છે.

સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીએ રચાયેલી અને હાલ શ્રી. મનુ સુબેદાર સરખા કુશળ શાહજીની દોરવણી હેઠળ સક્રિય કામ કરતી સંસ્થા દ્વારા પ્રકટ થયેલ આ પુસ્તક ગુજરાતી જનતાની આંખ ઉઘાડવામાં સારો ફાળો આપશે, એ નિશ્ચય છે.

૨. દત્ત અને પરશુરામ—મહાત્મા શ્રી કૃષ્ણાત્મજી પ્રણીત, કાલેન કદનાં પૃષ્ઠ ૩૪૪+૧૪, સાદુ પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૧. પ્રકાશક ઉપર પ્રગણે.

અધ્યાત્મગાન પામવા માટે આપણી ગામડે વસતી જનતા એક યા ખીજી રીતે જિજ્ઞાસા ધરાવે છે. પરંતુ તેઓ સમજી શકે તેવી લોકભોગ્ય ભાષામાં એને લગતાં પુસ્તકો અત્યંત અલ્પ સંખ્યામાં છે.

આ પુસ્તક, આપણી આમજનતા, અધ્યાત્મગાનનાં સૂત્રો સમજી શકે તેવી લોકભોગ્ય ભાષામાં દર્શાવેલી આપણે રચાયેલું હોવાથી અને એક મહાત્માની સ્વાયમવસિદ્ધ વાણી સરખા હોવાથી કેમે કેમે અધ્યાત્મગાન પામવા ઇચ્છનાર મુમુક્ષુને સારું માર્ગદર્શન આપે છે.

સરણ સાહિત્ય વ. કાવ્યોલય સરખી ધર્મપ્રેરક પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરનાર સંસ્થા દ્વારા આલુ લોકભોગ્ય આધ્યાત્મિક પુસ્તક પ્રકટ થતાં એમાં રસ ધરાવનારને એ સારું માર્ગદર્શક નીવડે તેવું છે.

૩. ગુજરાતની ગઝલો—સંપાદક: દિ. મ. કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી; પ્રકાશક, કદ, પૃષ્ઠ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૧૮૦+૧૬, મૂલ્ય એક રૂપિયા. ૧૯૪૩

ગઝલને લગતું સાહિત્ય ક્ષારસીમાં તેમ જ ઉર્દૂમાં ક્રીક પ્રમાણમાં છે; જ્યારે ગુજરાતીમાં પશુ છેક કવિ, કથાપિ બાલાશંકર અને નર્મદના જમાનાથી રચાઈ આવ્યું છે.

ગઝલ એટલે પ્રેમ સૌંદર્ય, મનોવેદના, ઉન્નતતા વગેરે ભાવોનું વ્યક્તીકરણ. જેના દ્વારા એ ભાવો વ્યક્ત કરવામાં આવે છે તે સામાન્ય રીતે 'ગઝલ' મણાય છે. આવા માનસ્યક ગુજરાતીમાં રચાયેલી ગઝલોના, છેક નર્મદથી માંડીને આજના ગઝલકર્તા શ્રી. શયદા સુધીના ગઝલકારોની કૃતિઓ આમાં સંગ્રહાઈ છે. સૂરીવાદ અને પ્રેમધર્મમાં માનનારાઓ અને એમાં રસ ધરાવનારાઓને એમાંથી ભાવનાભર્યાં રસારવાદો મળશે.

પુસ્તકને છેડે આપેલો ગઝલસાહિત્યને સમજવોતો થી. સાગરનો એક લેખ એ સાહિત્યને પિંહાનવામાં સહાયરૂપ થાય તેવો છે.

૪. છું કોણુ ?—લેખક: શ્રી. સ્વામી માધવતીરથજી; પ્રકાશક, કદ, પૃષ્ઠ ઉપર પ્રમાણે. (આવૃત્તિ ત્રીજી) પૃષ્ઠ ૩૭૬+૧૬, મૂલ્ય રૂ. ૧. ૧૯૪૩

સ્વામીશ્રી માધવતીરથે રચેલું દર્શાતભરપૂર આ પુસ્તક, અધ્યાત્મજ્ઞાનના જિજ્ઞાસુ યુગલુઓને, કંઈ અને પશુરામની માફક સંવાદાત્મક શૈલીએ લખાયેલું હોઈને સમજવું અત્યંત સુગમ અને સરળ થઈ પડે તેવું છે. એમાં એક ઉકા મળતો. આત્મવૃત્તાંત રજૂ કરી તેમના જન્મસંસ્કારથી લઈને અંતે બ્રહ્મજ્ઞાન સુધીની તેમની દરાતું વર્ણન આપ્યું છે.

આપણા પ્રાચીન આર્યધર્મના સંસ્કારો આની સરળ અને સુગમ શૈલીએ આપણી આમજનતાને આપવામાં આવે તો તેમની અનંકગણી સેવા બળવી લેખી શકાય.

આજે મોટી મોટી પ્રકાશનસંસ્થાઓ સુકીબર વિદ્વાનો માટે વિદ્વદ્ભોગ્ય પુસ્તકો પ્રકટ કરવા પાછળ લખણદાર ખર્ચ કરે છે તેમાંનો થોડોક ખાગ પણ આવાં સરળ ભાષા-શૈલીયુક્ત નક્કર સાહિત્ય આપતાં પુસ્તકો પ્રકટ થાય તો, જનતાને તે જરૂર આશીર્વાદરૂપ નીવડે.

સરણ સાહિત્ય વ. કાવ્યોલય એ એ જ પ્રકારનું સાહિત્ય પ્રકટ કરતી સંસ્થા તરીકે ગુજરાતભરમાં પ્રસિદ્ધિ પામી છે તેની આવી એકધારી કિપાશીલતા માટે એનાં પ્રમુખ સંચાલકની આમજનતા ચિરકાળ ઋણી રહેશે.

૫. શિવાજી છત્રપતિ—(આવૃત્તિ ત્રીજી) અનુવાદક: ડાહ્યાભાઈ રામચંદ્ર મહેતા, પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. રૉયલ બારપેજ પૃષ્ઠ ૬૦૦+૧૨, પાક પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. ૨-૪-૦

શિવાજી છત્રપતિની આગલી બે આવૃત્તિઓ ઉપયુક્ત સંસ્થા તરફથી આ અગાઉ પ્રકટ થઈ ગઈ છે. તેની આ ત્રીજી આવૃત્તિ છે. તેમાં છત્રપતિ શિવાજી મહારાજનું તેમના

નીરવ શાંતિની આરાધના એ માટેનું એક જ અને અનુદ સાધન પુસ્તકો—આજે જ પધારે. આ પુસ્તકાલયમાં તમને જોઈતી શાંતિ અહીં મળશે. શાંતિની શોધમાં શા માટે અહીં તહીં આથડો છો ?

શુદ્ધિ વૈભવનું સાચું પ્રદર્શન સાચું પ્રદર્શન પુસ્તકાલયમાં- નાના ગામ અને જગતનો સુસં- યોગ છે. તેનાથી દુનિયાનું દર્શન થાય છે, જીવનના સંદેશ ઝીલાય છે. નાનું ગામડું પણ જગત સાથે જીવી શકે છે. કારણ કે પુસ્તકાલય એ સૈકાઓના શુદ્ધિ- વૈભવનું સાચું પ્રદર્શન છે.

પૂર્વજોથી લઇને તેમના આત્મ, તેમનું શિક્ષણ, તેમની સ્વરાજરચાપના, તેમની રાજનીતિ, અને ગોમતો સાથેનાં મિન્નમિન્ન યુદ્ધોની ઐતિહાસિક પ્રમાણભૂત માહિતી આ પુસ્તકમાં આપેલી છે. છત્રપતિ શિવાજી મહારાજનું પ્રેરક અને ઐતિહાસિક વિભૂતિમત્ ચરિત્ર જાણુવી ઇચ્છનારને આ પુસ્તક અત્યંત ઉપયોગી નીવડે તેવું છે. ઇતિહાસશોખીને માટે એ સારો આકર્ષક છે, એમ સહેજે કહી શકાય. ૬૦૦ પૃષ્ઠના આવા પાકા પૃષ્ઠમાં આપેલા પુસ્તકનું માત્ર રૂ. ૨૧ મૂલ્ય અત્યંત અલ્પ જ લેખાય.

૬. સંસારમાં સુખ ક્યાં છે ?—લેખક: રવ. વાડીલાલ મોતીલાલ શાહ; પ્રકાશક ૬૬, પૂર્વ ઉપર પ્રભાસે. પૃષ્ઠ ૧૪૫+૮, મૂલ્ય રૂ. એક. ૧૯૪૩

૨૫. વાડીલાલ શાહ ગુજરાતી ચિંતનશીલ સાહિત્યના એક પ્રખર સર્જક હતા. તેમના સાહિત્યમાં વિચારપ્રધાનતા, પ્રેરણા, ચેતના અને ઉત્સાહ સઘર બરેલાં રહેતાં. એવાં એ ચિંતનશીલ લેખકના આ સર્જનને અમે આવકારીએ છીએ.

પ્રાંતે માની લીધેલા કે કદખનાના પડછાયાની પાછળ રહીને કલપી લીધેલા દુઃખને મોટો હાડિ માની રાહણા રડનારા અને માની લીધેલા સુખની પાછળ આંધળાં ભીંત થઇ જમનારાઓ માટે આ પુસ્તક સાચું સુખ શું છે, ક્યાં છે, તેને પ્રાપ્ત કરવાનાં સાધનો શું છે વગેરેને લગતું સરળ બાપામાં ઉત્તમ માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે.

સ. સા. ૫. કાર્યોલયની ઉત્સાહ અને ચેતનાપ્રેરક પુસ્તકોની પ્રસિદ્ધિના તાદૃશ પ્રમાણ- રૂપ આ પુસ્તકને લેખી શકાય. દરેક પુસ્તકાલય આ પુસ્તક પોતોને ત્યાં અવશ્ય જ વસાવી લે.

૭. હીડું મેં ગામડું જ્યાં—લેખક: શ્રી. રતિલાલ અદાણી; પ્રકાશક: ભારતી સાહિત્ય સંઘ, ૧૬, શ્રીમાળા સોસાયટી, અમદાવાદ. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૨૦૩+૮=૨૧૨, કવર આમ્બાદન સાહિત પાકું બોર્ડપટ્ટીનું પૂરું, મૂલ્ય રૂ. ત્રણ ૧૯૪૩.

ગાંધીજીએ લોકસેવકો સમક્ષ રચનાત્મક કાર્યક્રમનો આદેશ જાહેરમાં મૂક્યા પછી સંખ્યા- બંધ બાવાનશીર સેવકો સેવાકાર્યમાં એતપ્રેત થઈ જઈ આમજનતાનાં સુખદુઃખના સહભાગી થયા હતા. એવા એક લોકસેવક શ્રી. જગજીભાઈ મહેતાએ આપણને “માડું ગામડું” પુસ્તક, આમજનતાના રોજખરોજના જીવનને લગતું તેમજ તેમના ગુણવસ્થુઓનું નિદર્શન કરાવતું પુસ્તક, આપણને આપ્યું. તે એવા જ એક બીજા મૂળ લોકસેવક, શ્રી. રતિલાલ અદાણીએ, તેમન પોતાના આમજનતા સાથેના જીવનસંપર્ક દ્વારા સાંપડેલા અનુભવો જાહેરમાં મૂકવા તેમના મિત્રો તરફથી વિનંતિ કરવામાં આવતાં તેમણે ઉપર જણાવેલ “માડું ગામડું”ના જેવું બીજું પુસ્તક આપણને આપ્યું છે.

આમજીવનમાં એતપ્રેત થનારને અનેક સારાનરસા પ્રસંગો અવારનવાર જોવા- અનુભવવા મળે છે. એ સેવકો, જે એ જાધાને કાગળ પર ઉતારી જાહેરમાં મૂકે તે આજે, સાહિત્યને નામે જે કેટલીક અનેક વિષાતક વસ્તુઓ ધૂસી જાય છે તેને ખાલે. હજારોના જીવનપ્રશ્નોની છણાવટ આપણને મળી આવે,

લેખકે આવાં પ્રસંગચિત્રો પોતાની તેજસ્વી કક્ષમે અને રુચિપ્રદ શૈલીએ આ પુસ્તકમાં આપ્યાં છે. એમાંના કેટલાંક “ ભર્મિ અને નવચરના ” માસિકમાં છપાતાં હતાં ત્યારથી જ તેણે એના વાચકોને આકર્ષ્યાં હતાં. તે છપાયેલાં પ્રસંગચિત્રો ઉપરાંત લેખકનાં બીજાં નવાં લખેલાં તેવા કુલ ૧૧ આ પુસ્તકમાં સંગ્રહવામાં આવ્યાં છે.

ગ્રામજીવનના પ્રશ્નોને લગતાં આ પ્રસંગ-

ચિત્રો દરેક ગામે બહોળા પ્રમાણમાં વંચાવાં જોઈએ અને તેમાંના સારા નરસાને પ્રાણ-ત્યાગ્ય કરાવાં જોઈએ. આ પુસ્તક દરેક પુસ્તકાલયને વસાવી લેવા અમે ખાસ બલાગણુ કરીએ છીએ.

૮. કવાનો છેલ્લો ઘૂંટણ અને કુદરતી સારવાર—લેખક: શ્રી. જૂપતરાય મો.

દલે; પ્રકાશક, કદ, પૂઠું ઉપર પ્રભાણે. પૃષ્ઠ ૧૫૨+૧૬, મૂલ્ય રૂ. ૨-૧૨-૦. ૧૯૪૩

આજે જ્યાં ને ત્યાં આપણાં ધરમાં એક યા બીજા રોગે ધર ઘાત્યું હોય છે, અને તેના નિવારણાર્થે, આપણે તુરંત જ દાકતરોને ત્યાં દોડી જઈએ છીએ. પરંતુ તેને મટાડવા કુદરતી ઉપચારો કરવા જરાય પ્રેરાતા નથી. એવાઓને માટે આ પુસ્તક ખાસ પ્રેરક છે.

લેખક, બ્યવસાયે ચિકિત્સક હોઈને તેમના પર જુદાં જુદાં દર્દોના દર્દીઓએ વખતોવખત પોતાની પરિચિત્તિ અને મુશ્કેલીને લગતા પૂછેલા પ્રશ્નોના તેમણે આપેલા જવાબો આ પુસ્તકમાં છે. મુખ્ય મુખ્ય ગણાતાં દર્દોને લગતા ઉપચારો-ઉપચારો એમાં સૂચવાયા છે અને તેમાં પથ, ખાસ કરીને, દર્દોને કુદરતી ઉપચારો પ્રતિ પ્રેરે તેવા છે. પુસ્તકને છેડે કુદરતી ઉપચાર કરી સારી તંદુરસ્તી પામેલાઓનાં બ્યાન સચિત્ર આપ્યાં હોઈને કુદરતી ઉપચારના દિમાપતીઓને ઠીક ઉપયોગી નીવડે તેવું આ પુસ્તક છે.

૯. સૂર્ય, શરીરવિજ્ઞાન અને પ્રાણાયામ—લેખક: શ્રી. મણિલાલ ભોગીલાલ દેસાઈ, પ્રાપ્તિસ્થાન: મૂર્તર અંચરન કાર્યાલય, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૨૦+૮, સાફ પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. દોઢ ૧૯૪૩

આ પુસ્તકના લેખક ગત યુદ્ધના સાક્ષીભૂત હતા અને તે પ્રસંગે એ યુદ્ધની અસર પામ્યા પછી પોતે આધ્યાત્મિક ચિંતન તરફ વળ્યા અને યોગાભ્યાસનો માર્ગ લીધો તેના દલસ્વરૂપ આ પુસ્તક તેઓથીએ લખ્યું છે. એમાં લેખકે, યોગને લગતી પ્રક્રિયા આપવા ઉપરાંત શરીર પર સૂર્યની અસર-પ્રભાવ અને શારીરિક સ્વાસ્થ્ય તેમ જ પ્રાણાયામની વિવિધ વિધિઓ આપી છે.

પુસ્તક અલખત, સ્વાતુભવને અતે લખાયું છે; તેમાંની પ્રક્રિયા સાધકને ઉપયોગી થાય તેવી છે; પરંતુ એ માર્ગે પળતાં પહેલાં અને એ પ્રક્રિયાઓનો ઉપયોગ કરતા પહેલાં, એના માર્ગદર્શક કોઈ સમર્થ શુરુની પાસે સાક્ષાત્ બોધ મેળવીને જ એ માર્ગે જવું ઉચિત છે.

યોગમાર્ગના નિશાસુઓને એમાંથી ઘણું બાણવાનું મળે તેમ છે.

૧૦. ધીમુ અને વિલા—લેખક: શ્રી. જયંતિ દલાલ; પ્રકાશક: ધ મહાપુજારાત પંચિતશિગ કંપની, સર હિરોજીશ મહેતા રોડ, કોટ. મુંબઈ, કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૩૩૬+૬, કવર આમ્બાદન સહિત બોર્ડપટીનું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. સાડાત્રણ ૧૯૪૩

શ્રી. જયંતિ દલાલ એક પ્રગતિશીલ લેખક છે. આજના જુવાનોનાં મનોમંથનો

સ્થાવર-જંગમ મિલકત પુસ્તકાલય એ પ્રબલો વારસો છે પ્રજાનો પ્રાણ છે સાચો ઇતિહાસ છે તેમજ લોકદષ્ટિને લોકઝલ્લિ છે. એ ઝલ્લિ સિદ્ધિનો લાભ આજે જ હશે.

અને તેમાંથી નીપજતાં સારાં નરસાં પરિણામોના કંઈક અતિભિન્ન સરખું આ પુસ્તક જીવાની અને ભણતરની બદનક્ષી (૧) જેવું જણાય છે.

એમાં, બે જીવાન પ્રેમિકોની પ્રેમકથા હોઇને, અંતરનાં ચાહકોની હૃદયવ્યથા વર્ણવાઇ છે. પોતાની પ્રેયસીને પોતાના પ્રેમનું પાત્ર બનાવી કથાનાયક, પોતાનું દેશ પ્રત્યેનું કૃતવ્ય બાંધવવા નીકળી પડે છે, જોવાની અને છે; સાં રાજદારી ક્ષેત્રોની ભિન્ન ભિન્ન માનસદશા એને જોવા મળે છે; અને આજે સ્વેચ્છાએ જોલને મહેલ તરીકે સ્વીકારનારાઓ પણ ત્યાંથી પાંજા ધર તરફ વળવાને કેવાં ઇતેમર હોય છે તેવા રાજદારી ક્ષેત્રોનું દૃગ્દશ માનસદર્શન કરાવ્યું છે. એટલે આ પુસ્તક પ્રેમકથાને નામે, રાજદારીઓના માનસનો સરસ પડથો રજૂ કરે છે.

અંતે એ જોલનિવાસી કથાનાયકનું અને પોતાનું મિલન નહિ થાય, એમ માનતી કથાનાયિકા ખૂસ્તી રહે છે, શરીરે કુશ બનતી જાય છે, હવાફેર માટે અન્ય સ્થળે જાય છે; નાયક ધીમું પેરાલ પર વિભાની માંદગીને કારણે મુકત થાય છે અને અંતે વિભાનું મૃત્યુ થાય છે. અને એ વિભાના મરણના કારણરૂપ ધીમું ગણાય છે.

કથાની લેખનશૈલી એકધારું આકર્ષણ જમાવી રાખે તેવી હોઇને તે પૂરી કરીને પુસ્તક હેઠે મુકાવે તેવી છે.

૧૧. કુવારા—લેખક: શ્રી. જંજીકાકા, પ્રકાશક: શ્રી. બાલકૃષ્ણ પ્રભાશંકર પુરોહિત; વિ. જ્યુ. લાખચેરી પાછળ, રાજપીપળા. કેમી કદનાં પૃષ્ઠ ૯૪૫૪, સાફ પૃષ્ઠ, મૂલ્ય ૦-૧૨-૦ ૧૯૪૧.

આ પુસ્તકના લેખકે “ રાજપીપળા સમાચાર ” પ્રકટ થતું ત્યારે તેમાં છૂટક છૂટક કેટલીક પ્રસંગિકઓ લખેલી, તેમાંની પંદરેક હારવપ્રેરક કૃતિઓનો આ સંગ્રહ છે. ધર્મીમર નવરાશના વખતે વાંચી જવા જેવા આ પ્રસંગો વાચકને પોતાના નવરાશના વખતનો વ્યય કરવામાં ઠીક ઉપયોગી થઇ પડશે.

૧૨. જીવનસખી—ખંડ ૧, ૨, ૩; કવિ: શ્રી. કુંગરસી ધરમસી સંપદ; પ્રકાશક: સંદેશ કાર્યાલય, અમદાવાદ. પ્રાપ્તિસ્થાન: એન. એમ. ઠક્કરની કું. પ્રિન્સેસ્ટ સ્ટ્રીટ, અંબા ૨ કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૨૩૭+૧૬૬, સચિત્ર બાકસ અને કવર આજીવન સહિત બોર્ડ-પટ્ટીનું પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રા. સવાચાર.

જાણીતા સાક્ષર શ્રી. કુંગરસીભાઈએ સ્ત્રીઓપયોગી એવા બે ગ્રંથો અત્યાર સુધીમાં આપ્યા છે. અને તે સંસ્કારલક્ષી અને ધરની રાણી. એવું જ સ્ત્રીઓપયોગી પુસ્તક છે આ “ જીવનસખી ” છે. પુસ્તકનું નામ લેખકે લખેલ સળંગ દર્શાતરૂપ વાતી પરથી યોગ્ય છે, જ્યારે એના પહેલા અને બીજા ભાગમાં સ્ત્રીઓને તેમના નિત્યજીવનમાં ઉપયોગી અને મનનશીલ એવાં સૂત્રો અને પ્રાચીન આર્ય સંનારીઓનાં જીવનચરિત્રો આપ્યાં છે.

પુસ્તકમાં અપાયેલાં જાણીતા કલાકાર શ્રી. કનુ દેસાઈ ચિત્રિત સંખ્યાયત્વ એકરંગી, દ્વિરંગી તેમ જ ત્રિરંગી આકર્ષક ચિત્રો આપી પુસ્તકના મુશોભન અને આકર્ષકપણામાં વધારો કર્યો છે.

‘ સંદેશ ’ કાર્યાલયનું આ પ્રથમ પ્રકાશન આપણી યુજરાતી બહેનોમાં સારો આવકાર મેળવશે. એ નિવિવાદ છે; અને તેમાંથી વિવિધ આદર્શો પ્રદર્શ કરી પોતાના જીવનમાં લેણી લેશે.

આણું સુરેખ અને 'શિષ્ટ પ્રકાશન પ્રસિદ્ધ કરવા માટે સંદેશ લિ ના સાહસિક સંચાલક શ્રી. બોડીવાલાને અમારાં અભિનંદન.

૧૩ આગવાન—મૂળલેખક કવિવર ટાગોર; પ્રાપ્તિરચનાઃ નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, બદ્ર, અમદાવાદ. કાઢેન કદનાં પૃષ્ઠ ૯૬, સાદું સચિત્ર પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. સવા. ૧૯૪૩

કવિવર ટાગોર રચિત The Gardener એ કવિવરની અનેક વિખ્યાત કૃતિઓમાંની એક છે એનો આ ગુજરાતી અનુવાદ છે. એ આગવાનનાં સુમધનરપૂર ૮૫ પુષ્પોની આ ગુલછડી એના ભાવનાશીલ વાચકને નરર ગમશે. અનુવાદ પણ સુગમ હોઈને દરોઢ વાચકને એ વાંચતાં કવિવરની કૃતિનો રસારવાદ આપશે.

૧૪ ઇસપનીતિ કથામાળા—(૮ પુસ્તકો)—૧ રામજીનો ખજાનો, ૨ વરુનું સંજીત, ૩ દૂધવાળી, ૪ વાંદરાનો ન્યાય, ૫ બિલ્લીરાણી, ૬ વાઘ ભગત, ૭ ગખાનાં ગધેડાં, બાકું શિયાળ—લેખક અને સંપાદક: શ્રી. રમણલાલ નાનાલાલ શાહ; બાલજીવન કાપીલય, વડોદરા. દરેકનું મૂલ્ય ૦-૧૦-૦.

બાળકો વાતોઓનાં ખૂબ શોખીન હોય છે. એમને વાતોઓ સાંભળવી ખૂબ ગમે છે. અને આવી બાલભોગ્ય વાતોઓ ઇસપની નીતિકથાઓ વા હિતોપદેશની વાતોમાંથી મળી આવે છે.

"બાલજીવન"ના તંત્રી શ્રી. રમણલાલ શાહે આ દિશામાં ઠીક પ્રગતિ સાધી છે, એમ આ પુસ્તકો પરથી જાણવા મળે છે. હિતોપદેશની વાતો વા ઇસપ નીતિકથાઓ ગોટાઓ સમજી સહે તેવી શૈલીએ જુદે જુદે રચેલી પ્રકટ થઈ છે; પરંતુ બાલકોને રુચિપ્રદ શૈલીએ અને તેમને હોંશિ હોંશિ વાંચવી ગમે—વાંચવામાં તેમને રસ ઉત્પન્ન થાય તેવી પ્રેરક શૈલીએ શ્રી. રમણલાલે આ વાતોઓ રચી છે, જે બાળકોને જ્ઞાન સાથે ગમ્મત અને બોધ આપે તેવી છે.

મોટરાઓ આવી વાતોઓથી બાગે જ અગ્રણ્ય હોય છે; પરંતુ બાળકોને શિક્ષણ સાથે આનંદ આપે તેવી આ સંખ્યાખંધ ચિત્રોવાળી વાતોઓને, પોતાને ત્યાં આવતાં બાલવાચકો માટે પુસ્તકાલયો નરર વસાવે.

૧૫. કિશોર માહિત્યમાળા—શ્રેણી ૧ લી—(૧) કિશોર વાર્તાવલિ, (૨) પન્ના-કુમારી, (૩) પ્રતિધારા, (૪) આનંદ તરંગ, (૫) સત્ય કથાઓ—૧, ૨, ૪ ના લેખક શ્રી. રમણલાલ નાનાલાલ શાહ અને ૨ તથા ૫ ના લેખકો અનુક્રમે શ્રી. માધવરાવ ભા. કણિંક અને કુ. જ્યોત્સ્ના મોતીલાલ કાકેર તથા ડૉ. મોહનલાલ જ. પાંદક; પ્રકાશક: પર પ્રભાણે, પહેલી ચારનું મૂલ્ય ૦-૮-૦ અને પાંચમીનું મૂલ્ય ૦-૬-૦.

વણુમાગ્યું મૂલ્યાંકન

“‘પુસ્તકાલય’ તેના વિશિષ્ટત્વને વિકસાવતું ને સ્થાપતું જાય છે. અમો લેખકવર્ગને પણ તેની ઉપયોગિતા તાજી માહિતીની નજરે ઘણી લાગે છે. આ તેની સંતોષજનક પ્રગતિ માટે એના સર્વ સંચાલકોને અભિનંદન.”

—પ્રા. વિજયરાય વેદ

કિશોર સાહિત્ય માળાની આ પાંચ પુસ્તિકાઓ, ૧૧ થી ૧૬ વર્ષની વયનાં કિશોર-કિશોરીઓને ધતર વાંચન મળે એ હેતુ લક્ષ્યમાં રાખી પ્રકટ કરવામાં આવી છે. બાળકોનું વય વધવા સાથે, તેમનામાં વવાયેલાં સંસ્કારભીન્નને યોગ્ય મળતાં તે ક્રમાનુસાર વિશેષ વાંચનની જિજ્ઞાસા ધરાવે છે, અને કંઈ ને કંઈ વાંચવા માગે જ છે. એવાં વયમાં અને બહુતરમાં આગળ વધતાં કિશોર-કિશોરીઓની વાંચનભૂખ તૃપ્ત કરવાના સફરદેશથી આ માળામાં આ પુસ્તિકાઓ પ્રસિદ્ધ કરાઈ છે. તેમાંની પહેલીમાં ટૂંકી ટૂંકી જ્ઞાનદાયક, લગભગ દરેક સચિત્ર ટૂંકી વાર્તાઓ આપી છે, ત્યારે બીજીમાં રાજપૂતાનાની ધીર ધાત્રી પન્નાના આત્મત્યાગના આદર્શરૂપ વાર્તા રજૂ કરી છે. ત્રીજી “અન્નધારા”માં, આવાં કિશોર-કિશોરીઓને પોતાના વાંચન દ્વારા વાં નિત્ય અનુભવવા મળતા પ્રસંગોમાંથી ઉદ્ભવતા જ્ઞાન-વિજ્ઞાનને લગતા પ્રશ્નોના વિગતવાર ઉત્તરો આપવામાં આવ્યા છે, જે વાંચતાં એ કિશોરોના જ્ઞાનમાં કંઈક ને કંઈક વૃદ્ધિ થાય એમ છે; ત્યારે “આનંદ તરંગો”માં રમુજી અને ગમ્મત-ભર્યા આનંદ આપે તેવા રમુજી દુયકાઓ આપ્યા છે, જે વાંચી વાંચનાર પ્રફુલ્લ બની જાય તેમ છે. આ ઉપરાંત “સત્ય કથાઓ” એમાં ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર અને હિંદમાં બની ગયેલા સત્યાત્મક ઇતિહાસપ્રસંગો આપવામાં આવ્યા છે, જે વાંચતાં તેના વાચકના ઇતિહાસજ્ઞાને ઠીક વેગ મળે તેમ છે.

દરેક પુસ્તિકા સચિત્ર હોઈને તેમાંની વસ્તુ સમજવામાં તે નાનાં વાચકોને ઠીક રસ પડશે.

પુસ્તકાલયો આ બાલ અને કિશોર સાહિત્યના ગુચ્છો પોતાને ત્યાં વસાવવા પ્રયત્ન કરે.

૧૬. બાલજીવન હાસ્યવિનોદ પુસ્તકમાળા—પૃ. ૧, ૨. હાસ્યગંગા—લેખક અને સંપાદક તથા કદ અને પૃષ્ઠો ઉપર પ્રમાણે. દરેકનું મૂલ્ય ૦-૬-૦. ૧૯૪૩

બાળકોને ધતર વાંચન સાથે રમૂજભર્યું વાંચન વાંચવા મળે અને તેમાંથી તેઓ આનંદપ્રભોદ મેળવી શકે તે માટે બાલજીવન કાર્યાલય તરફથી ઉપરની પુસ્તકમાળા પશુ શરૂ કરવામાં આવી છે. તેનાં પ્રથમ પ્રસિદ્ધ થયેલાં આ બે પુસ્તકો છે. એમાં નાના નાના પરંતુ બાળકોને વાંચતાં વાંચતાં જ હસાવી શકે તેવા રમૂજી દુયકાઓ આપ્યા છે.

બાળકોને એ નિર્દોષ છતાં હાસ્યપ્રદ દુયકાઓ જરૂર ગમશે. પુસ્તકાલયો પોતાને ત્યાં આવતાં બાળકો માટે વસાવે.

મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ

૧૬. પ્રથમ આપાદ—લેખક: શ્રી. નીર દેસાઈ; પ્રકાશક, નવયુગ પુસ્તક બંડાર; રાજકોટ, ૧ લી આબૃત્તિ ઇ. સ. ૧૯૪૩; કાઉન ૧૬ પેજ પૃ. ૧૨૦; પૂઠું કાર્ડ બોર્ડ પટીલું; કિંમત ૨-૦-૦.

આ પુસ્તકમાં (૧) પ્રથમ આવાદ, (૨) બશે માથુસ, (૩) ઉકેલ, (૪) સાગરનાં નીર, (૫) અનિત, (૬) અદમ્યના બિડાથુ, (૭) પ્રણય કલહ, (૮) મૂંઝવતી પળો, (૯) રોમાન્ટિક પ્રેમ, (૧૦) અવોચીન મેઘદ્રુત, અને (૧૧) તે દિવસ આજે-એ નામની ૧૧ નવલિકાઓ સંચિત થઈ છે ને તેમાં વિવિધ નાના સ્ત્રી-પુરુષોના માઠ સહવાસ અને આકર્ષણના કેવા વિચિત્ર જાતીય પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે તેની શિષ્ટ ભાષાશૈલીમાં મપીદાસર ચર્ચા કરેલી હોય પુસ્તક પ્રીત જયનો વાચકવર્ગ ખુશીથી વાંચી શકે.

શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડ ભાગ ૧-૨*

(એક અવલોકન)

સમાલોચક:—શ્રી. મણિલાલ મોહનલાલ ઝાલા, એમ. એ. એલએલ. બી.

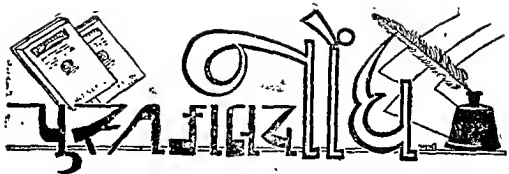
[ના. વરિષ્ઠ ન્યાયાધીશના ન્યાયાધીશ, વડોદરા રાજ્ય.]

વિશ્વવંદ વિશ્વતિઓની આગામી ભારતવર્ષની જૂજ વ્યક્તિઓને જ સ્થાન મળી શકે છતાં તેમાં કૈલાસવાસી શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજનું સ્થાન તો નિર્વિવાદ રીતે છે જ અને રહેશે.

શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજના પૂર્વગામી મહારાજના વહિવટની ગેરવ્યવસ્થાને લીધે રાજ્યમાં જે સડો પેડો હતો તે દૂર કરી રાજ્યને આદર્શ રાજ્ય બનાવવામાં સયાજીરાવ મહારાજએ વેડેલી જહેમતો તથા તેમને નડેલી અડચણોનું લેખકે બહુ જ સરળ ભાષામાં વર્ણન આપેલું છે. શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજને સાર્વભૌમ સત્તા સાથે થયેલી અથડામણો તથા તેમના દેશભક્ત હૃદયને વીતેલી વિડંબનાઓ લેખકે (આ પુસ્તકમાં) યથારિતિ વર્ણવી છે. બાપટ કમિશનની નિમજ્જોડ, કર્ઝન સરકયુલર, સને ૧૯૧૧ ના દિલ્લી દરમારનો પ્રસંગ, એ બધા નાણુક પ્રસંગોમાં શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજએ બતાવેલ સંયમ અને રાજ્યદારી કુનેહની અને પ્રજાની દયાથી છેવટ શ્રીમંત સયાજીરાવની તાજ પ્રત્યેની વફાદારીની ખાતરી તેમના અગાઉના પ્રતિસ્પર્ધીઓને કેવી સચોટ રીતે યદ્દ હતી તેનો આ જીવનચરિત્ર ઉપરથી સંપૂર્ણ ખ્યાલ આવે છે.

લંડનના ટાઇમ્સે સને ૧૯૨૩ માં રાજકુમાર જયસિંગરાવના અવસાન વખતે સયાજીરાવ મહારાજની કરેલી ટીકા મળી જઈ હીરક મહેસવને પ્રસંગે તેમની કરેલી પ્રશસ્તિ ઉપરથી તથા યુબરના ટાઇમ્સે એક ઇડીઆએ તેમના અવસાન વખતે તેમને અર્વાચીન હિંદના વિધાયકોમાંના એક તરીકે જણાવેલા હતા તે ઉપરથી, સયાજીરાવ મહારાજની કારકિર્દી દરેક દષ્ટિબિંદુથી ફતેહમંદ થઈ હતી, એવી પ્રતીતિ થાય છે. શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજ મોટા દેશી સંસ્થાનના રાજ્યકર્તા તરીકેજ નહિ પરંતુ વિશ્વવિખ્યાત અને સમર્થ વિદ્વાન વિશ્વતિ તરીકે સર્વ દેશોમાં પૂજ્ય હતા, એમ તેમની વિશ્વધર્મ સંઘ (World Fellowship of Faiths) ની પહેલી પરિષદના પ્રમુખ તરીકે થયેલી પસંદગી ઉપરથી માનવું પડે તેમ છે. ભારતવર્ષના તે અમણી નેતા તરીકે સમસ્ત ભારતવર્ષને વંદ હતા એમ તેમની સને ૧૯૦૦ માં અમદાવાદમાં બરાયેલા ઓલોગિક પ્રદર્શનના પ્રમુખ તરીકે, સને ૧૯૦૪ માં હિંદી સંસાર સુધારક પરિષદના ઉદ્ઘાટન માટે, સને ૧૯૦૬ માં હિંદી ઓલોગિક પરિષદના પ્રમુખ તરીકેના, સને ૧૯૧૧ માં ફરેટ યુનિવર્સલ રેસીડ કોન્ગ્રેસના પ્રમુખ તરીકે, સને ૧૯૧૮ માં અખિલ ભારત અસ્પૃશ્યતા-નિવારણ પરિષદના ઉદ્ઘાટન માટે અને સને ૧૯૩૪ માં હિંદી સાહિત્ય સંમેલનના અધ્યક્ષ તરીકે તેમની થયેલી વરણી ઉપરથી જણાઈ છે. આ પ્રસંગોએ સયાજીરાવ મહારાજે કરેલાં વ્યાખ્યાનોનાં અવતરણો પુસ્તકોમાં આપવામાં આવ્યાં છે તે ઉપરથી જણાય છે કે શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજ કેવળ એક રાજવી તરીકે નહિ પરંતુ સ્વદેશભક્ત હિંદી તરીકેનું પોતાનું ખોય હંમેશા નીડરપણે રજૂ કરતા અને તેમણે ક્ષિદ્રિય સતતનતને હિંદને કેનેડા અને

* લેખક: શ્રી. ચિતનલાલ મગનલાલ ડોકટર; પ્રકાશક: હાહાણામિત્ર પ્રિં. પ્રેસ, વડોદરા. મૂલ્ય બન્ને ભાગના રૂ. ૩-૧૨-૧

વડોદરાને આંગણે સાહિત્ય સંમેલન—

આધુ માસની તા. ૨૫, ૨૬, ૨૭ ના રોજ આપણા રાજ્યના પાટનગરના ન્યાય મંદિર હોલમાં ગુજરાત સાહિત્ય પરિષદનું 'વૌદ્ધ' સંમેલન મળશે. એ સંમેલનનાં વરાયેલાં પ્રમુખ જાણીતાં સમાજસેવિકા અને વિદ્યારસિક એવાં સુયોગ્ય સન્નારી સેદી વિદ્યાપટેની વરણી થઈ છે, એ તો આ અગાઉ જાહેર થઈ જ ચૂક્યું છે.

પરિષદની ઉદ્દેષાટનવિધિ, શ્રીમંત મહારાજ સાહેબ અથવા શ્રીમંત સૌ. મહારાણી સાહેબના હસ્તે થશે. આ પ્રસંગે સંમેલનમાં પધારનાર સાક્ષરોનાં વ્યાખ્યાનો સાંભળવાનો ભાગ પણ, સંમેલનમાં ભાગ લેવા ઇચ્છનારને મળશે. ત્રણેય દિવસ માટે રાત્રે રંજન કાર્યક્રમની યોજના કરવામાં આવી છે, જેમાં ગુજરાતના અગ્રગણ્ય લેખકો અને કવિઓની વાનગી ઉપરાંત ગુજર કવિદર્શન, સરસ્વતીપૂજન ને નાટિકા વગેરેના રસિક ને કલામય કાર્યક્રમની યોજના કરવામાં આવી છે.

સંમેલનમાં ભાગ લેવા આવનાર માટે, સંમેલનના રસોડે જમનાર માટે દરરોજનાં શ. ત્રણ લવાજમ દરાવવામાં આવ્યું છે, જ્યારે પોતાનો ભોજનપ્રખંધ પોતે કરી લેનારને વિના ખર્ચે સંમેલનના ઉતારે રહેવાની વ્યવસ્થા યોજાઈ છે.

સંમેલનમાં પ્રેક્ષક તરીકે આવવા ઇચ્છનાર માટે શ. ૨) લવાજમ રખાયું હોઈ ત્રણે દિવસના રંજન કાર્યક્રમનું શ. ત્રણ લવાજમ અલગ રાખવામાં આવ્યું છે, જ્યારે સત્કાર સમિતિના સભ્યો અને આમંત્રિત મહેમાનો વિનાલવાજમે ઉપયુક્ત સધળા કાર્યક્રમોમાં ભાગ લઈ શકશે.

ખહેનો માટે તેમ જ પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો માટે પ્રેક્ષક શી શ. એક રાખવામાં આવી હોઈને, વિદ્યાર્થીઓ માટે, અગાઉ જાહેર થયા પ્રમાણે શ. ૧) ન રખાતાં શ. ૨) રાખવામાં આવ્યા છે.

સંમેલન પ્રસંગે કમાડી જાગમાં એક કલા પ્રદર્શન ગોઠવવામાં આવનાર હોઈને વિવિધ કલાકારીગરીના નમૂના પણ તેમાં જોવા મળશે, જેમાંના ઉત્તમ નમૂનાઓને પ્રમાણ-પત્ર આપવાની યોજના પણ કરાઈ છે.

સંમેલનના સ્વાગત સભ્ય માટે ઝોળામાં ઝોળા શ. ૧૦) દરાવાયા છે, પરંતુ સ્ત્રી-સભ્યો માટે શ. ૫) નિયત થયા છે.

સ્વાગત મંડળના પ્રમુખ તરીકે વડોદરા શહેરના જાણીતા અગ્રગણ્ય સહેરી શી. બી. ચતુર્થજી મિ. ઝવેર લક્ષ્મીચંદની વરણી થઈ ગઈ છે.

સંમેલન અંગેની વિવિધ વ્યવસ્થા માટે કુલ ૧૧ ઉપસમિતિઓ નિર્માઈ છે. તે તમામ કામે લાગી ગઈ હોઈને સધળા તૈયારીઓ પૂરઝડે ચાલી રહી છે.

મફત ફરતાં પુસ્તકાલયોનો વિસ્તાર—

મુંબઈ ખાતે રહેતા અને ફરતાં પુસ્તકાલયોનો વિસ્તાર વધારવા માટે જહેમત ઉઠાવતા એક સેવાભાવી સંસ્થાન શ્રી. ભોગીલાલ અમરતલાલ ઝવેરીએ, સહયોગ અ. સી. મૂળીઅહેન ભોગીલાલ ઝવેરીની યાદગીરીમાં સં. ૧૯૬૬ ના વર્ષમાં નીચેની સંસ્થાઓ દ્વારા મફત ફરતા પુસ્તકાલયોની તેમની સામે દર્શાવેલ પુસ્તકો ભરેલી પેટીઓની યોજનાનો અમલ કરાવવામાં સફળતા મેળવી છે.

	પુસ્તકો	પેટી
(૧) કુનિશ્રી મોહનલાલજી જૈન સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરી	૧૦૦૦	૧૫૦
(૨) જૈન મહિલા સમાજ	૨૫૦	૩૦
(૩) ભગિની સમાજ	૩૫૦	૧૮
(૪) હિન્દ મહિલા સમાજ (મરાઠી)	૧૦૦	૮
(૫) મુંબઈ જૈન યુવક સંઘ	૩૦૦	૨૪
(૬) મુંબઈ હિન્દી વિદ્યાર્થી (હિન્દી)	૨૦૦	૧૨
(૭) માદુંગા ગુજરાતી સેવા સમાજ	૨૫૦	૨૫
(૮) સાર્વજનિક વાચનાલય, અગાસી	૫૦	૪
(૯) શાંતિચંદ્ર સેવા સમાજ, અમદાવાદ	૩૦૦	૩૦
(૧૦) " " " " પારેજી	૧૦૦	૧૦
(૧૧) આપારાવ ભોજાનાથ પુસ્તકાલય, અમદાવાદ	૩૦૦	૨૫
(૧૨) રાષ્ટ્રીય યુવક મંડળ પુસ્તકાલય, અમદાવાદ	૧૦૦	૧૫
	<hr/> ૩૩૦૦	<hr/> ૩૫૦

અન્ય વિદ્યાપ્રસારપ્રેમીઓ આતુ' અનુકરણ કરવા પ્રેરાશે એવી આશા અરથાને નહિ લેખાય.

૩

વીસનગર મહાલ પુ. મંડળની કારોબારીની ત્રિમાસી સભા—તા. ૧૫-૧૧-૪૩ ના રોજ મળી હતી તે પ્રસંગે (૧) મંત્રી તરફથી રજૂ કરવામાં આવેલું ત્રિમાસી નિવેદન સર્વાનુમતે મંજૂર કરવામાં આવ્યું, (૨) મહાલના ગ્રંથપાલોનું સંમેલન કમાણા મુકામે નવીન શાળાતુ' ઉદ્ઘાટન થાય ત્યારે આવતા મેન્જુન માસમાં રાખવાતું તથા (૩) રાજરત્ન શેઠ મહાસુખભાઈ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલ પુસ્તકો-અમૃત સરિતા ભા. ૧-૨, તામ્રકાનાં જે જે પુસ્તકાલયોને જોષતા હોય તેમણે મંગાવી લેવાના ઠરાવો થયા હતા.

સ્વ. મો. ન. અમીન સ્મારક જ્યુબિલીયાગ વાચનાલય—વડોદરા રાજ્ય પ્રજામંડળ ગેરકાયદે સંસ્થા જાહેર થયા પછી, મદરેખાગ બંધ હતો; તેથી મંડળ દ્વારા સંચાલિત સદર વાચનાલયપ્રવૃત્તિ બંધ પડી હતી. પરંતુ હવે એ બાગ ખુલ્યો થઈ જતાં એ સ્વ. મો. ન. અમીન સ્મારક જ્યુબિલીયાગ વાચનાલય ચાલુ કરવાનું મંડળે ઠરાવ્યું છે. એ માટે, આગામી ૧૯૪૪ ના વર્ષ માટેના ખર્ચને પહેાંચી ગળવા માટે મદદની જરૂર છે. આશા છે, વાચનપ્રચારપ્રેમી ઉદાર દાનવીર ગૃહસ્થો આ સુપ્રવૃત્તિમાં સહાયબૂત થવા પ્રેરાશે. મદદ

મોકલવા છ્વનાર ગૃહરથે, મંત્રી, પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. પો. ઓ. નં. ૧૦ વડોદરાને લખવા વિનંતિ છે.

પત્રો-માસિકો શરૂ કરવા બાબત—જે પુસ્તકાલયો તરફથી લોકમદદ તેમ જ બજેટો તા. ૧૮-૧૨-૪૪ થી સાંજ સુધીમાં પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળના કાર્યાલયમાં આવી ગયાં હશે તેમનાં ૧૯૪૪ ના બજેટનાં પત્રો-માસિકો તા. ૧-૧-૪૪ થી શરૂ કરાવી દેવાની મંડળ તરફથી તબ્વીજ થશે.

વ. રા. પુ. મંડળ

પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા—સપ્ટેમ્બર અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ બહેરાત નં. ૧ માં ફરેલ પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા જાન્યુઆરી ૧૯૪૪ ની તા. ૨૨-૨૩ મીએ લેવાવાની છે. તેને માટે નોંધાયેલા ઉમેદવારોએ પરીક્ષા માટેની ચોતાની તૈયારી તે પહેલાં પૂરી કરી લેવી ધટે.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પૂનારદાર પ્રાંત પ્રચારકોએ નીચેનાં રચણોની મુદ્દાકાત જણાવેલી મુદત દરમ્યાન લઈ લ્યાંની પુસ્તકાલય વા વાચનાલય સંરચાઓ તપાસી છે અને દરેકની કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે. પુસ્તકોના વર્ગીકરણ વગેરેની કામગીરી બજાવી તત્સંબંધી જરૂરી સૂચના-સમજૂત આપી છે; તેમ જ પુસ્તકાલય વગરનાં રચણોએ પુસ્તકાલય ખોલવા સંબંધી પ્રચારકાઈ ક્યું છે:—

૧. વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. છમનભાઈ મધુરભાઈ પટેલ-માહે નવેમ્બર માસમાં-સંખેડા મહાલનાં:—(૧) ઝરવાણ, (૨) વાગેયા, (૩) લાહરસ, (૪) પરવેટા, (૫) વાસણા, (૬) ચીખોદ્રા, (૭) પાણેજ, (૮) સરજી, (૯) કાસિન્દ્રા, તિલક-વાઘા મહાલનાં:—(૧૦) પોચંબા, (૧૧) જેમઘગઢ, (૧૨) બરેલી, (૧૩) આમરાલી; વડોદરા મહાલનાં:—(૧૪) દરાલી, (૧૫) સુદરપુરા, (૧૬) ધનિયાલી, (૧૭) વડસાલા, (૧૮) વરણામા, (૧૯) ખલીપુર, (૨૦) તણખલા; કામગીરી દિન ૨૪.

૨. મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક રા. લાહરશંકર ટી. ઠાકર-માહે નવેમ્બરમાં:—(૧) રામપુર જિંઝા તા. સિદ્ધપુર; વિજાપુર મહાલનાં:—(૨) વસાઈ, (૩) ડામલા, (૪) દેવડા, (૫) ઢેલીસણા, (૬) દગાવાડીઆ, (૭) વડાસણ, (૮) ટીટોદણ, (૯) પડુઆ (૧૦) ચંદાડા, (૧૧) પાલડી, (૧૨) વિહાર, (૧૩) ગેરીતા, (૧૪) ઠાલગા.

૩. કરજણ મહાલ માનદ પ્રચારક રા. ઇશ્વરભાઈ નાગજીભાઈ પટેલ-માહે સપ્ટેમ્બરમાં:—(૧) વેમારડી, (૨) વેમાર, (૩) કાસમપુર, (૪) કુરાલી.

૪. થાણરમા મહાલ માનદ પ્રચારક રા. કનુજીશંકર મોહનલાલ-માહે ઓકટોબરમાં:—(૧) મુદેરા, (૨) ચડાસણા.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારકે જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા તથા જે સૂચના-સમજૂત આપી હોય તેનો ચોખ્ખો રીતે અમલ કરવા જે તે મંત્રી બાઈઓને ખાસ બદામણ છે.

ના. નં. ચોકસી
સહમંત્રી. વ. રા. પુ. મંડળ

હાલ નહિ મળી શકતાં પુસ્તકો

રામચુરાની રસમસ્તી	રામચુરા	સ્ત્રી-પુરુષ-મયોદા	મયરવાળા
રામચુરાની રસીલી વાર્તાઓ	"	કન્યાને પત્ને	નરહરિ પરીખ
ખડી દોદો	શરદ્વ્યંદ્ર	ધરમપુત્ર વૈદક	પ્રસ્થાન કા.
રાજગોહન		રનેહસંભ્રમ	ક. મા. સુન્દરી
રેણુની મા	"	સાવધી મા	શરદ્વ્યંદ્ર
ધરે બાહિરે	ટાગોર	વિપ્રદાસ	"
નોંકા રૂખી	"	રવિકિરણો	ટાગોર
ભારતમાં અંગ્રેજી રાજ્ય ભા. ૧-૨	સુદરલાલજી	અવશેષ	ધૂમકેતુ
અક્ષતના ઈગ્ગરદાર	બેકાર	ધર્મમંથન	ગાંધીજી
એશીઆની બીતરમાં	જહોન મંથર	ખરી કેળવણી	"
યુરોપની બીતરમાં	"	વર્ણુઅવસ્થા	"
સત્તાવન	નગીનદાસ પારેખ	ગીતાબોધ	"
પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ બાધણો અને લેખો ભા. ૧ લો		સર્વોદય	"
દ્વિનગરો	બાપાલાલ વૈદ્ય	એક સત્ય વીરની કથા	"
કુમાર વીરસેન ભા. ૨ જે	મં. મ. બટ	રચનાત્મક કાર્યક્રમ	"
વ્યાપક ધર્મભાવના	ગાંધીજી	જવાહરની આત્મકથા	
ત્યાગમૂર્તિ	"	ગીતામંથન	મયરવાળા
ચરવડાના અનુભવ	"	ગીતાધ્વનિ	"
જીવનનો આનંદ	કાકા કાલેલકર	સત્યમય જીવન	"
જીવતા તહેવારો	"	જગતનો આવતી કાલનો પુરુષ	રાધાકૃષ્ણન
નામોનાં તત્ત્વો	મયરવાળા	આત્માદ હિંદુસ્તાન	નવજીવન કા.
રાષ્ટ્રબાપાનો ગુજરાતી ઠાસ		નળદમયંતી	પુ. સ. સ. મંડળ દ્વિ.
સાર્થ નેડણીકાસ	નવજીવન કા.	વૃદ્ધાવરથામાં તંદુરસ્તી	રવિશંકર અંગરીઆ
બિહુલિપિ શિક્ષકો	"	નંદાકારકે હુન્નરો ભા. ૧ લો	
મધુકર	વિનોબા બાવે	ગોળીબહારની મુસાફરી	હંસાકુમારી
ગુજરાતનો નાથ	ક. મા. સુન્દરી	વળામણ	જયંતિ દલાલ
નરસેયો બકત હરિનો	"	પ્રેમનો દંભ	ટૉલ્સ્ટૉય
વૃક્ષસીકયારો	ત્રેધાણી	સ્ત્રી અને પુરુષ	"
ખિટલો દાર	"	નવો અવતાર ભા. ૧-૨-૩	"
મહીપાળદેવ	રામચુરા	દોડીકૂચઆવ્યમ	પ્રસ્થાન કાપીલય
સ્નેહપૂજો	"	અંતરની વાતો	સોપાન
બાધઅહેન	ટાગોર	કલાપીનો કેકારવ	
ગાંધીજીની આત્મકથા	નવજીવન કા.	કાઠીઆવાડની કંતકથાઓ	અડાલજ
અમર ચરિત્ર ભા. ૪ થી		વૈદકીય કાવદાસાસ્ત્રી	બાપાલાલ વૈદ્ય
અરેખિયન નાઇટસ	રામનંદ ચેટરજી	સોરડી પ્રેમકથાઓ	

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ તમારા અંદાજમાં મંજૂર થયા પ્રમાણે પ્રાંત પંચાયત મહદ અને સરકાર મહદની પાવતીઓ પુસ્તકાલય ખાતા તરફ જલદી મોકલો.
- ૨ લોકમહદની રકમ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તરફ મોકલો અને કાયમનિધિની રકમ જે તે સ્થળે મૂકવા તજવીજ કરો.
- ૩ શાળામાં જે પુસ્તકાલયો છે તે પૈકી કેટલાંક પુસ્તકોનાં કખાટની આબુખાબુ ભંગાર અને કચરો નાખી મૂકે છે અને શાળાનાં બૂનાં દફતરે ખડકી રાખે છે, તેમ પુસ્તકાલયનાં પુસ્તકોમાં ઉપેક્ષાવાળી પુસ્તકો ખરાબ થાય છે તે બાબત યોગ્ય સ્વચ્છતા સફાઈ રાખવા કાળજી રાખો.
- ૪ કસ્ટા પુસ્તકાલયોમાં પણ પુસ્તકાલયની વ્યવસ્થા તરફ અને પુસ્તકોના વર્ગીકરણના કામે ગ્રંથપાલોની કેટલીક નિષ્કાળજી જણાય છે તો પુસ્તકો સુવ્યવસ્થિત રાખવા અને વિષયવાર ગોઠવવા તજવીજ કરવી.
- ૫ ઠરેલા ધોરણ કરતાં વાચકોને વધુ પુસ્તકો વાંચવા નહિ આપતાં થોડાં થોડાં પુસ્તકો નિયમ પ્રમાણે આપવા તજવીજ કરવી, જેથી વધારે માણસોમાં પુસ્તકોને ફેલાવો થઈ શકે.
- ૬ ત્રિમાસી ધત્રકો જેમના તરફથી ન આવ્યાં હોય તેમણે વેળાસર મોકલી આપવાં.
- ૭ હજી લણીને જૂલી ન જાય એ ઉદ્દેશસર શાળામાંથી ઉઠી ગયેલાં પછાત કોમનાં તથા બીજાં બાળકોની યાદી શાળા તેમ જ પુસ્તકાલયના દફતરે રાખવા હુકુ છે તે બાબત અમલ થવા મંત્રીઓનું અને રા. મહાલ શાળાધિકારી સા. તું ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે.

વડોદરા,
તા. ૯-૧૨-૪૩ } પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. મો. પટેલ
મહદનીશ વ્યવસ્થાપક

મહંમદી પુસ્તકાલય

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય શાખા

સૂચના નં. ૧૫ સને '૪૩-૪૪

વિષય

લોકમદદ વેળાસર મોકલવા બાબત

આથી વડોદરા રાજ્યની મદદ મેળવતાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે તેમણે લોકમદદ તેમ જ કાયમનિધિની રકમ જે તે સ્થળે તાત્કાલિક જમા કરાવવી.

ચાલુ સાલે કેટલાંક પુસ્તકાલયોએ મોટાં દૈનિક પત્રો વાંચવા માટે મોટી રકમનાં અંદાજો બનાવ્યાં છે. પરંતુ સ્થળ, પરિસ્થિતિ અને નાણાની સવડનો વિચાર કરી જે તે અંદાજો મંજૂર થયાં છે. તેમ છતાં એમ લાગે છે કે સરકાર પંચાયતની મદદ કરતાં વધારે રકમની લોકોએ માગણી કરી છે. એટલે સને ૧૯૪૪ના જન્યુઆરી સુધીમાં જેમની મદદ પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળમાં આવી ગઇ હશે તેમને પોતાના અંદાજની પુરેપૂરી રકમ મળશે. ત્યાર પછીની જે મદદ આવશે તેને સવડ દ્વયે તો મદદ મળશે તે જાણવું. અંદાજપત્રો મંજૂર કરી મોકલવાનું કામ ચાલુ છે. કેટલાંક મકાનવાળાં, અને મોટાં અંદાજવાળાં પુસ્તકાલયો અંદાજના ટકાવારીના ધોરણને ભૂલી જઈ અંદાજો બનાવે છે અને તે મંજૂર થવા માટે દુરાગ્રહ સેવે છે. તેમને ખાસ વિનંતિ છે કે પોતાનું અંદાજ પાછું મળે તો ટકાવારીના ધોરણે બનાવી મોકલે અને પુસ્તકાલયના કામમાં સંગીન સુધારો કરી લોકમદદ પૂરેપૂરી ઉધરાવી દફતરે જમા કરે અને તેવી મદદ ઉધરાવી પોતાના રોજમેળે જમા છે, એવી જાહેરાત અમારા તરફ કરે, જેથી તેમનાં વર્તમાનપત્રો, સામયિકો દરેલા ધોરણે શરૂ કરવાની અડચણ ન આવે.

વડોદરા,
તા. ૨-૧૨-૪૩ }

પુ. ત્રિ. સાહ

ઉ. મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૧૬ સને '૪૩-૪૪

વિષય

ઊઠી ગયેલાં બાળકોમાં વાચનપ્રચાર વધારવા બાબત

અક્ષરજ્ઞાન મેળવી પ્રજા પાછળથી નિરક્ષર ન બને અને મેળવેલું જ્ઞાન તાજું રહે એવા ખાસ હેતુથી વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો લોકો માટે સ્થપાયેલાં છે.

છેલ્લાં દસ વર્ષથી ભણેલું શૂલી ન જાય એ હેતુથી ગામડાંનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મંત્રીઓને ગુજરાતી શાળાના મુખ્ય શિક્ષકોએ પોતાની શાળામાંથી વર્ગ ૪ અને તે ઉપરાંતનાં અભ્યાસ કરી ઊઠી ગયેલાં બાળકોની યાદીઓ પૂરી પાડવાની નીતિ ઠરાવેલી છે. છતાં હજી ઊઠી ગયેલાં બાળકોમાં જોડતા વાચનપ્રચાર થતો નથી અને તેમા મોટે ભાગે ગરીબ વિદ્યાર્થીઓ તેથી વચિત રહે છે. આનું મુખ્ય કારણ શાળાના શિક્ષકોની અપૂર્ણ યાદીઓ અને તે પૂર્ણ કરાવી લેવાની પુસ્તકાલયના કાર્યકરોની ટીક એ છે.

પુસ્તકાલયના કાર્યકરો શાળાશિક્ષકો અને ગામડાના આગેવાનો છે. તેમનો શું આ સંસ્કારપ્રવૃત્તિ નથી ગમતી કે જેથી થોડો સરખો હાથ લાગવાની પ્રચારનીતિને જૂઠી જતાં ભાગે છે ? આપણાં બાકુઓ નિશાળમાં બણીને ફરી અમણ ચાપ એ પુસ્તકાલયના કામ કરનારાને જાંખપ નથી ભગાડતી ?

આવી યાદીઓ રાખવાનું ક્યું છે, વાચકોનું રજીષ્ટર રાખવાનું ક્યું છે છતાં નિરીક્ષકો જ્યારે ગામ પર જાય છે ત્યારે તેઓને તપાસ કરતાં ન જણાય છે કે મંત્રી પાસે કે મંત્રી આવી હકીકત રજૂ કરી શકતા નથી અને છતાં એવાં પુસ્તકાલયનું અંદાજ બહુ મોટી રકમનું બને છે.

પુસ્તકાલયની વાચનપ્રચાર કરવાની ઘણી યોજનાઓ આપણે “પુસ્તકાલય” માસિક દ્વારા જાણીએ છીએ છતાં આપણી શાળામાં તેમાંનો મોટો ભાગ ગરીબ અને પુસ્તકાલયમાં આવતાં અચક્ષતો હોવાના કારણે પુસ્તકાલયથી વંચિત રહે એ તમને શોભે ખરું ?

પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિના રથાનિક કાર્યકરોએ સમગ્ર મામતી બહેલી પ્રગ્નને ઉપયોગી સાહિત્ય પૂરું ન પાડે તો તે પાછળ થતો ખર્ચ નિર્થક નિવડે.

પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ દ્વારા જે સમૂહ વર્તમાનપત્ર વાંચે છે તે પછુ ઘણો થોડો છે. તો બિવિધમાં એનું વાચન વધે એ હેતુએ પછુ જીડી ગયેલાં બાળકોમાં વાચનપ્રચાર વધારવાની ખાસ જરૂર છે.

જેથી તમામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને જણાવવામાં આવે છે કે જીડી ગયેલાં બાળકોની યાદી દરેક શાળાના મુખ્ય શિક્ષક પાસેથી અવશ્ય મેળવવી, અને તેવી યાદી નં. મળે તો તે અમારી મારફત મંગાવી લેવી, અને તે બાળકોમાં વર્ષમાં બે ત્રણ વખત તેમને ગમતાં પુસ્તકોની આપ-લે કરવી.

વડોદરા,
તા. ૨-૧૨-૪૩ }

પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. ગો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક,

પુ. સ. સ. મંડળ લિ.

જાહેરાત નં. ૧ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય : દૂર દૂરના વહીવટ અંગે મંડળે લેવાના મહેનતાણા બાબત

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિમિટેડે અત્યાર અગાઉ ૪૭ દૂર દૂર સ્વીકાર્યો છે. તેના વહીવટ અંગે મંડળને દર વર્ષે પત્રવ્યવહાર કરવો પડે છે, તેમજ બ્યાન વચૂલ મેળવી દરેક દૂર દૂરના જુદા જુદા હિસાબો રાખી દર વર્ષે વાર્ષિક રિપોર્ટ સાથે પ્રસિદ્ધ કરવાનું હરકું છે. વળી દૂર દૂરના સંખ્યા ઉત્તરોત્તર વધતી જાય છે. સારાસારનો વિચાર કરી મંડળના વ્યવસ્થાપક મંડળે ઠરાવ નં. ૨૨ તા. ૨૭-૧૧-૪૩ થી હુકમ છે કે આ અગાઉ મંડળે સ્વીકારેલાં અને હવે પછી નવાં સોંપાનારાં દૂર દૂરના વાર્ષિક ચોખ્ખા ઉત્પાદનમાંથી જે તે દૂર દૂર આતેથી મંડળના વહીવટી ખર્ચ ગાટે મંડળે મહેનતાણું અને ખર્ચના મળીને સવા ૭ ટકા સેવાનું નક્કી ક્યું છે. સામતાવજગતા સૌ મંત્રી બાકુઓએ આ બાબત નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

વડોદરા,
તા. ૨-૧૨-૪૩ }

વા. ના. અમીન,
મંત્રી : પુ. સ. સ. મંડળ લિ.,

પુસ્તકાલય

પુસ્તક ૧૮ સું

[જાન્યુઆરીથી ડિસેમ્બર ૧૯૪૩]

લેખોની અનુક્રમણિકા

અદારમે વર્ષ		કવિશ્રી ઉમાશંકર જોષી અને તેમની કૃતિઓ	
તંત્રીસ્થાનેથી	૧	શ્રી. તખ્તસિંહ પરમાર	૮૪
અધ્યાત્મી સાહિત્ય	૩૬૨-૬૪	કાકા સાહેબ (શ્રી.) કાલેલકર અને એમનાં સર્જનો	
અમારું પુસ્તકાલય (કાવ્ય)		શ્રી. ભદ્રેશ નાયાલાલ કામદાર	૨૪૬
શ્રી. મધુકર	૧૩૮	કામરેજ સદાલ પુ. મંડળની સભા	૨૧૪
અવતરણ		કાવ્યમનિધિ અને તેનું ઉત્પન્ન	
શ્રી. ધૃમકેતુ	૩૨૫	શ્રી. હરેશભાઈ ગો. પટેલ	૧૮૦
અશ્લીલ પુસ્તકો		ગરીબ બિચારો મેખક	
શ્રી. જાનકીમાર જૈન	૧૩૬	શ્રી. જી. જી. આચાર્ય	૪૬૪
અશ્લીલ સાહિત્ય વેચનારાઓ		ગાંધી-જ્ઞાનચક્ર	
સાવધાન	૩૬૬-૪	શ્રી. હિંમતલાલ મ. પટેલ	૩૬૦
આગામી સાહિત્ય પરિષદ સંમેલન		ગુજરાતી પુસ્તકપ્રકાશકો અને વિકેતાઓનું મંડળ	
તંત્રીસ્થાનેથી	૪૩૩	તંત્રીસ્થાનેથી	૨૦૧
આગામી બ્લેક ઓફ વિચારવા જેવું		ગુજરાતી ભાષાનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો	
તંત્રીસ્થાનેથી	૧૪૧	શ્રી. હુસૈની મ. સંપદ	૨૪૮
આપણાં સા. પુસ્તકાલયોની લોકમદદ		આમ વાચક મંડળ	
તંત્રીસ્થાનેથી	૫૦	શ્રી. મજબાલ દ. મહેતા	૬૬
આમજનતાનું સાહિત્ય		આમ વાચક મંડળની વાચન પ્રગતિ	૧૬૨
તંત્રીસ્થાનેથી	૩૮૧	ચન્દ્રવદન મહેતા (શ્રી.) અને એમનાં સર્જનો	
એ પ્રયા અટકાવો		શ્રી. તખ્તસિંહ પરમાર	૪૪૦
તંત્રીસ્થાનેથી	૧૨૪	જૂનાં જીવંત યતાં પુસ્તકો નવાં વસાવો	૧૬૩
એક નવા પત્રકનો પરિચય :		તપશ્ચુ	
અંધપાલની હાથવહી		શ્રી. ન. હ. જ્વાલ	૫૭
શ્રી. હર્ષદરાય કનૈયાલાલ દેસાઈ	૬૩	તમે કોઇને પુસ્તકો વાંચવા આપો છો ?	
ઓગણીસો તેંતાવીના વર્ષની કાર્યાદિશા		શ્રી. જી. મા. કામદાર	૨૬૦
શ્રી. મજબાલ દ. મહેતા	૪૮		
કરી મહાલ ફટ્ટી પુ. પરિષદ	૯		
કરી મહાલ પુ. પરિષદ ૭મું મંમેલન	૪૫૬		
” ” ના પ્રમુખશ્રીનું ભાષણ			
શ્રી. ડી. ગો. માલસે	૪૮૭		

લેખોત્સવીનું સાહિત્યદર્શન ૪૬૩
 શ્રી. રસિક
 દષ્ટિપરિવર્તન (ટૂંકી વાર્તા) ૨૬૭
 શ્રી. રણછાડલાલ ત્રિવેદી
 ધૂમ્રેતુ (શ્રી) અને એમનાં સર્જનો ૨૦૬
 શ્રી. તખ્તસિંહ પરમાર
 નવા વર્ષે પુસ્તકાલયોના કાર્યકર્તાઓને
 એક વિનંતિ
 શ્રી. હેમનંદ મો. પટેલ ૨૫૨
 નવીન કાલ ૧૮, ૧૦૨, ૧૪૬, ૧૭૯, ૨૨૭,
 ૨૬૪, ૩૦૮, ૩૩૯, ૪૨૦, ૪૬૬
 પદારો, સાહિત્ય પરિષદ !
 તંત્રીસ્થાનેથી ૪૭૬
 પર્વજીવિન
 શ્રી. ના. નં. ચૌહાણી ૨૩
 પુસ્તકખરીદીમાં એક શ્રમ
 શ્રી. ચંપશી વિ. હરેશી ૧૭૧
 પુસ્તક પરિચય ૧૩. ૫૯, ૯૯, ૧૪૧, ૧૮૪
 , ૨૧૪, ૨૫૫, ૩૦૪, ૪૧૩,
 ૪૫૭, ૫૦૪.
 શ્રી. મ. પ્ર. બાસ, 'અ-દ્રષ્ટા', ના. નં.,
 યુ. પુ. સાહ, શં. સો. પટેલ, વા. ના.
 અમીન
 અચલા ૨૫૮, અનબ દુનિયા ૨૬૧, અના-
 જનો સવાલ ૪૧૬, અભિમાન ૬૧, આપણે ધર્મ
 ૬૧, આપણાથી ૨૬૦, આપણું દિન-દુસ્તાન ૨૬૨,
 આરોગ્ય અને ખોરાક ૫૦૪, આધુનિક આશય-
 વાણી-રેડિયો ૬૨, આપણે આંગણે લગનારાં ૨૧૭,
 આપણી સામસંસ્કારો ૧૪૧, અંબાલાલભાઈ
 (વિ. બ. જીવનદર્શન) ૩૦૬, ઓસરતો ગુપ્તિયો
 ૧૪૩, 'હતિદાસની ૨૫૨' ૪૧૪, ઇસખનીતિ-
 કથામાળા ૫૦૨, ઉપનિષદનાં ૧૪ રત્નો ૧૮૫,
 જીવડી આંખ ૪૧૮, જમિલા ૪૬૧, કલ્યાણી ૧૬,
 કાંતોનાં માળખાં ૪૬૨, કુવરબાઈનું મામેરું ૪૫૭,
 કિથોર સાહિત્યમાળા એણી ૧ થી ૫૦૬, કેલકો-
 રાણી ૨૧૫, કાન્તિની ગલરી ૧૪૨, કલાન્ત કવિ
 ૧૪૪, ખાલોની માદિની અને ખેડીસુધારણા
 ૬૦, ખેડીની જમીન ૧૮૮, ગાંધીજીને જગત્-દેશ
 ૪૧૩, Gandhi is India ૪૧૫, ગુજરાતના

ઐતિહાસિક લેખો ૨૫૫, ગુજરાતની ગઝલો ૫૦૫,
 ઘરની રાણી ૪૧૩, ચિત્રાવિદ્યા ૨૧૯ ચાંદની ૧૬,
 ચૂંટેલાં ફૂલ ગુચ ૧ થી ૧૮૮, ચંદા ૧૦૧,
 ચોરાની વાર્તા ૬૦, જગતના અરણ્યમાં ૨૧૮,
 જમા અને દહારની કથા ૪૧૭, જિજ્ઞાસુ અને
 અમી ૨૫૬, જીવનનાં વમળ ૨૬૦, જીવનસખી
 ૫૦૮, તત્ત્વચિંતામણિ ૧૮૪, તંદુરસ્તીના રક્ષકો
 ૩૦૬, તાન્યા ૪૧૬, તું કોણ ? ૫૦૫, દત્ત
 અને પરશુરામ ૧૮૬, દવાનો છેલ્લો ધૂંટેલો ૫૦૭,
 દશમસ્કંધ ૨૨૧, દિવસનાં ૧૮૭, દિવાલખ ૧૮૮,
 દિલના હંખ ૧૪૨, દીકું મેં ગામડું નવો ૫૦૬,
 દુર્ગારામ મહેતાજી અને બીબાં નાકો ૨૫૮,
 દુનિયાની દુઝાથી દૂર ૧૫, દીપોત્સવી અંકો
 ૪૬૩, દેશવટો ૪૫૬, દિવેદની વાર્તા બા. ૧ થી
 ૪૬૪, ધરતીનો વ્યાજમેલો ૧૬, ધ્વજમિલ્લાપ ૨૬૧,
 ધીમુ અને વિલા ૫૦૭, નયના ૪૬૨, નીલરંજા
 ૧૪૨, ૨૨૨, નવનૈવેદ્ય ૧૦૦, Non Violence
 in Peace & War ૧૩, પરબની પાણી ૪૧૬,
 ૪૬૦, પરાગ ૧૮૮, પગદંડીને પથે : લોકસાહિત્ય
 ૧૦૦, પલ્લતા નકશા ૨૧૬, પારિમાણિક જ્ઞાન-
 કોષ બા. ૧ થી ૧૪૪, પિરામિડની ઊંચાઈમાં
 ૩૦૫, પરજ્યા પળી બા. ૩ ને ૪૬૨, પુરાણનાં
 પાત્રો ૧૬, પ્રણય અને પરિણય ૩૦૪, પ્રાણી-
 પાટો ૪૫૬, પ્રેમપ્રતિષ્ઠા ૪૬૦, પ્રથમ આપાદ
 ૫૧૦, Falling Rupee (The) ૫૬, ફુવારા
 ૫૦૮, બાગવાન ૫૬, બાપુજીનાં પારણાં ૨૬૪,
 બાલજીવન દાસ્યવિનોદમાળા ૫૧૦, બાલમંજરી
 ૨૧૫, બાલશિક્ષા ૧૮૫, બંગાળી જીવન અને
 સાહિત્ય ૪૫૭, બિન્દુ ૩૦૭, બ્રહ્મદેવ ૧૫,
 ભગિની ૨૬૨, ભવિષ્યવાણી ૧૮૬, ભાત ભાવત
 ભરલકામ ૨૧૬, મરીચિકા ૩૦૫, મનુનાં મુખો
 ૨૧૮, માનવદેહમાં ૧૪૩, મોક્ષદા ૧૦૧, મનારજી
 ૬૦, મધિરયામ ૪૧૫, મપાનો મંદ, ૧૦૧, 'મજુ-
 મુક્તિ ૨૨૦, મજુઓના રંગ ૪૫૮, ભક્તસાધના
 ૨૧૨, લોકો સુધાં પાન ૨૨૦, વટોદરા ૪૧૪,
 વનરપ્રતિષ્ઠા ૪૫૮, વાણિયાની વાર્તા ૨૧૫,
 વિજયન ૪૧૧, વિજ્ઞાનની વાર્તા ૧૮૭, વરપાટો
 ૩૦૪, વારસદાર ૨૫૭, વિજયન ૪૬૧, Woman
 & Social Injustice ૧૪, વીજળીનો આંચકો
 કાગે ત્યારે થતી અસર અને તેના ઉપચારો ૬૨,
 વીજળીની પરીક્ષાના પ્રશ્નોત્તરો ૬૨, વીર વન

શાળ ૧૪, બ્યાયામ જ્ઞાનકોષ-ખંડ બીજો ૯૯,	
સરહવાણી ૧૭, શિવાજી હનુપતિ ૧૮૫, સરીર	
સામુદ્રિક ૧૮૬, શ્રીમતી સીતા ૧૪૫, શ્રીમંત	
સયાજીરાવ ગાયકવાડ ૫૧૧, સમ્રાટ ટ્રિવિદ્યો	
૨૫૬, સાચી દેશભિમાની નીતિ ૪૧૭, સંસાર	
નમાં સુખ કયાં છે ૧ ૫૦૬, સંસારમા સ્વર્ગ	
૧૩, સોનિયેટ સક્તિ ૪૧૬, સીધાં ચઢાણ ૨૧૫,	
સુખી થવાનો માર્ગ અથવા સીધર્મશિક્ષા ૧૮૪,	
સુરમા ૩૦૭, સુવર્ણમૃગ ૩૦૬, સૂરત ૪૧૪,	
સૂર્ય, સરીરનિજ્ઞાન અને પ્રાણાયામ ૫૦૭,	
સ્મરણયાત્રા ૪૫૮, સંવેદના ૨૧૬, Speeches	
by V. T. Krishnamachari ૧૦૦, ૨૧. દિ.	
બ. અંબાલાલ સાકરલાલ દેસાઈનાં લાપણે અને	
લેખો ૧૪, સુધિનું જ્ઞાન ૨૬૨.	
પુસ્તકાલયોને રચાનિક સંરચાઓની મદદ	
તંત્રચિંતનથી	૮૩
પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તકોની ચોરી	
શ્રી. જીવેન્દ્રનાથ બેનરજી	૬, ૬૩
પુસ્તકાલય પર્વણી ઉત્સવ	૧૦૬
પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ની વા. સભામાં	
પસાર થયેલા ફરાવો	૭૯૬-૧
પુ. સ. સ. મંડળના ૧૯મા વર્ષનો	
અહેવાલ	૩૪૧
પુ. સ. સ. મંડળને મળેલું નવું	
ફર્સ્ટ ફંડ	૨૭૦
પુસ્તકાલયોની મૂક વાણી	
શ્રી. હરેદલાઈ મો. પટેલ	૩૩૫
પુસ્તકાલય મોંઘ	૨૫, ૬૩, ૧૦૪, ૧૪૭,
	૧૯૦, ૨૨૪, ૨૬૭, ૩૧૧,
	૩૪૦, ૪૨૧, ૪૬૮
પુસ્તકાલયો અને હાલની આસાધારણ	
પરિસ્થિતિ	
શ્રી. હરેદલાઈ મો. પટેલ	૧૮૩
પુસ્તકાલયોની તપાસણી	
શ્રી. બા. નં. ચાકસી	૧૦૩, ૨૬૫, ૩૦૬,
	૩૩૪, ૪૨૨
પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષાનું પરિણામ	
શ્રી. બા. નં. ચાકસી	૧૫૬

પ્રાંત અને કર્યા પુસ્તકાલયોની દેખીતી	
ખોટ	
શ્રી ઇ. મો. પટેલ	૧૨૮
પ્રાંત પુ. મંડળોની વા. સભા-હેવાલો	૪૪૮
“ પ્ર. ” (શ્રી.)	
શ્રી. રજીસ્ટ્રાર પરાગજી મહેતા	૨૦
ફરતાં પુસ્તકાલયોની એક સક્રિય યોજના ૫૫	
મુદ્રિત ગુજરાત : કરાંચીનાં પુસ્તકાલયો ૧૭૪	
શ્રી. હંચરસી ધ. સંપટ	૧૭૪
ભારતીય ભાષાઓનું આધુનિક સાહિત્ય	
શ્રી. હંચરસી ધ. સંપટ	૩૩૨, ૩૮૭
મફત પુસ્તકાલયના ફાયદા	
શ્રી. ભોગીલાલ અમૃતલાલ ઝવેરી	૩૦૩
મહાલ મંડળની ફાળવણી	૬૫, ૧૫૧
માસિકો મળ્યા તારીખ	૩૧૦, ૪૧૯
મૃત પંડિતોની સાથે	
શ્રી. લામનપ્રસાદ અં. ભટ્ટ	૨૫૧
મુદ્રસમયનું છિટનનું વાચન	
શ્રી. ડા. મા. કામદાર	૩૦૨
મુદ્ર સમયના છાપકામની ફેશન	
શ્રી. ડા. મા. કામદાર	૪૬૮
લેખક-તંત્રીનો ગળઝાંઘ	
શ્રી. અગ્નિકુમાર	૪૬૦
વ. રા. પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા ૭૯૬-૭	
વ. રા. પુ. મંડળનો ૧૯૪૨-૪૩નો	
અહેવાલ	૩૬૭
વ. રા. પુ. મંડળની ગઢેરાત ૧૫૪, ૧૯૩,	
	૨૭૧, ૩૪૦-૨
વ. રા. શિક્ષક પરિષદ મુદતની	૨૫
વસો પુસ્તકાલયની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ	
શ્રી. ચંદુલાલ ના. ગિરી	૧૩૧
વાચનતરંગ (લાવણ્ય)	
શ્રી. “ રવિ ”	૧૩૭
(ચીન જાપાન યાત્રા)-	૧૭૭
વિદ્યાર્થીઓના વાચન માટે	
શ્રી. નંદલાલ પુ. ત્રિવેદી	૨૧૩

વ્યસની ટોળી (આ. વા. મંડળ)		સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું	
શ્રી. 'રવિ'	૨૧૧	શ્રી. ડા. મા. કામદાર ૭, ૪૧, ૮૮, ૧૨૫,	
શિષ્ટ વાચન પરીક્ષાનો પ્રશ્નપત્ર		૧૬૪, ૨૦૩, ૨૪૪, ૨૮૭, ૨૨૬, ૩૮૨,	
ના. નં. ચોકસી	૬૪	૪૩૫, ૪૮૨	
શિષ્ટ વાચનની ૨૩ મી પરીક્ષાનું		સાહિત્યિક અપહરણો માટેનું સ્વાતંત્ર્ય	
પરિણામ સહિત નિવેદન		શ્રી. મુકુન્દરાય છ. પંડ્યા	૨૬૩
શ્રી. ના. નં. ચોકસી	૧૦૮	હાનિકારક જાહેરાતો અને પત્રકારોની	
સન ૧૯૪૨-૪૩નો પ્ર. શિક્ષણવર્ગ ૩૧૨, ૩૧૬		શુભનિષ્ઠ ફરજ	
સમૃદ્ધ જીવન		—તંત્રીસ્થાનેથી	૨૮૬
શ્રી. એ. દિ. વાઘનીસ	૪૬૫	હિંદ વિધેનાં અંગ્રેજી પુસ્તકો	
સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિનાં વહેણ ૧૯, ૩૪૦-૧,		ડા. મા. કામદાર	૨૪૬
	૪૨૩	હિંદી, બંગાળી અને ગુજરાતી મહારાષ્ટ્રી	
સાહિત્ય પરિષદ પત્રિકાને જીવંત રાખો—		શ્રી. હુગરસી ધ. સંપત	૨૬૮
તંત્રીસ્થાનેથી	૩૬	હું. કોણ છું ?	
સાહિત્ય અને આમજનતા		શ્રી. શંભુભાઈ માધવલાલ રાવળચોગી	૨૮૯
શ્રી. પ્ર. કે. અગ્રે	૪૪	ગાનમંદિર (કાવ્ય)	
		શ્રી. મનલાલ ડ. ભેષી	૫૮

લેખકોની અનુક્રમણિકા

“ અગ્નિકુમાર ”		શ્રી. ચંદુલાલ ના. મિસ્ત્રી	
લેખકતંત્રીનો ગજમાલ	૪૬૦	વસો પુસ્તકાલયની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ	૧૩૧
અંબાલાલ સાકરલાલ દેસાઈ (દિ. બ. શ્રી.)		શ્રી. આંપશીભાઈ વિ. હરદેશી	
આમજનતાનું સાહિત્ય	૩૮૧	પુસ્તકજીરીદીમાં એક જામ	૧૭૧
શ્રી. ઉમેદભાઈ મો. પટેલ		શ્રી. છોટાલાલ માનસિંગ કામદાર	
આપણાં સા. પુસ્તકાલયોની લોકમંદિર	૫૦	સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું ૩, ૪૧, ૮૮,	
પ્રાંત અને કસબા પુસ્તકાલયોની		૧૨૫, ૧૬૪, ૨૦૩, ૨૪૪, ૨૮૭, ૩૨૧,	
દેખીતી ખોટ	૧૨૮	૩૮૨, ૪૩૫, ૪૮૨	
કાયમનિધિ અને તેનું ઉત્પન્ન	૧૮૦	પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તકોની ચોરી	૧
પુસ્તકાલયો અને દાલની અસાધારણ		તમે કોઈને પુસ્તકો વાંચવા આપો છો ?	૨૬૦
પરિસ્થિતિ	૧૮૩	શુદ્ધસમજનું જિંદગીનું વાચન	૩૦૨
નવા વર્ષે પુસ્તકાલયોના કાર્યકરોને		શુદ્ધ સમયના છાપકામની ફેરન	૪૮૯
એક વિનંતિ	૨૫૨	શ્રી. જાદવજી નાથાલાલ કામદાર	
પુસ્તકાલયોની મૂક વાણી	૩૩૫	શ્રી. કાકાસાહેબ કાલેલકર અને એમનાં	
શ્રી કૃષ્ણલાલ ર. ત્રિવેદી		સર્જનો	૨૪૬
દ્વિપરિવર્તન (દેંડો વાર્તા)	૨૬૭		

શ્રી. જી. એન. આચાર્ય		શ્રી. ના. નં. ચોકસી	
ગરીબ બિચારો લેખક	૪૬૪	પર્વણીદિન	૨૩
શ્રી. કુમરસી, ધરમસી સંપદ		પુસ્તકાલયોની તપાસણી ૧૦૩, ૨૬૫, ૩૦૬,	
ગુજરાતી ભાષાનાં એક પુસ્તકો	૨૪૮	૩૩૪, ૪૨૨	
હિંદી, બંગાળી અને ગુજરાતી,		અભાષ્યપત્ર માટેની પરીક્ષાનું પરિણામ ૧૫૨	
મહારાષ્ટ્રી	૨૨૮	શિક્ષણાચન પરીક્ષાનો અભ્યપત્ર	૬૪
ભારતીય ભાષાઓનું આધુનિક સાહસ્ય	૩૩૨	શિક્ષક વાચનની પરીક્ષાનું પરિણામ	
તખ્તસિંહ ઝઢેરાભાઈ પરમાર		સહિત નિવેદન	૧૦૮
શ્રી. ધૂમકેતુ અને એમના સન્નો	૨૦૬	શ્રી. બાલકુમાર જીન	
શ્રી. ચન્દ્રવર્દન મહેતા અને એમનાં		અસ્થીલ પુસ્તકો	૧૩૬
સન્નો	૪૪૦	શ્રી. ભોગીલાલ અમરતલાલ ઝવેરી	
તંત્રીસ્થાનેથી		મફત ફરતા પુસ્તકાલયના ફાયદા	૩૦૩
અદારમે વર્ષે	૧	શ્રી. મધુકર	
સાહિત્ય પરિષદ પત્રિકાને જીવંત રાખો	૩૬	અમારું પુસ્તકાલય (કાવ્ય)	૧૩૮
પુસ્તકાલયોને રચા. સંરચાઓની મફત	૮૭	શ્રી. મુકુન્દરાય છ. પંડ્યા	
એ પ્રવાહ અટકાવો.	૧૨૪	સાહિત્યિક અપહરણો માટેનું સ્વાતંત્ર્ય	૨૬૫
નૂનાં જીવું ચર્તા પુસ્તકોનવાં વસાવો.	૧૬૩	“ રવિ ”	
શ્રી. પુસ્તક પ્રકાશકો અને વિદેશીઓનું		વાચનતરંગ (સાવધન)	૧૩૭
મંડળ	૨૦૧	(ચીન નંપાન યાત્રા)	૧૭૭
આગામી બજેટ માટે વિચારવા જેવું	૨૪૧	મંજલાલ છ. જોષી	
દાનિકારક ભંડેરાતો અને પત્રકારોની		જ્ઞાનમંદિર (કાવ્ય)	૫૮
શુભનિષ્ઠ ફરજ	૨૮૬	મંજલાલ દ. મહેતા	
આગામી સાહિત્ય પરિષદ સંમેલન	૪૩૭	૧૯૪૩ ના વર્ષની કાર્યક્રિયા	૪૮
પધારો ! સાહિત્ય પરિષદ !	૪૦૬	મામવાચક મંડળ	૬૬
શ્રી. ગ્રં. દિ. વાકેનીસ		શ્રી. વામનપ્રસાદ અં. બદે	
સમૃદ્ધ જીવન	૪૬૫	મૃત પંડિતોની સાથે	૨૫૧
શ્રી. દા. જો. માલસે		શ્રી. રાજુભાઈ માધવલાલ રાવળચોગી	
કદી મહાલ પુ. પરિષદમાં ભાષણ	૪૮૭	હું કોણ છું ?	૨૮૬
શ્રી. ધૂમકેતુ		શ્રી. હર્ષદ કનૈયાલાલ દેસાઈ	
અવતરણ	૩૨૫	એક નવા પત્રકનો પરિચય	
શ્રી. ન. હ. વ્યાસ		અંધવાણી હાથવહી	૯૩
તર્પણ	૫૭	શ્રી. હિંગતલાલ મ. પટેલ	
શ્રી. નંદલાલ પુરુષોત્તમ ત્રિવેદી		ગાંધી-જ્ઞાન-ચંક	૩૬૦
વિદ્યાર્થીઓના વાચન માટે	૨૧૩		

સાંમયિક દોહન (લેખવાર)

અમારો પંથ (કાવ્ય)		ગામડાનું ભૂષણ ચોર (કાવ્યલિપી)	૪૨૬
કવિ 'દોહન'	૨૮૪	ધોંધાટ : એક અસોધ દધિયાર	૧૧૬
અળખામણો ઉનાળો		ચીનની અવીચીન વિદ્યાપીઠ	૪૭૨
શ્રી. રમણલાલ અં. બહે	૨૩૩	છાંચાંચનું	૧૫૬
અનંત મહાસાગરમાં જીંડે પહેંચિવા		જનતાની કવિને	૨૭૬
હામ બીડનાર : ડૉ. પીકાડ	૪૭૩	જરાં પાણું, વાળીને બુંઓ	
અમારા દૂર છે આરા (કાવ્ય)		શ્રી. 'શાલિગ્રામ'	૩૧૭
શ્રી. " પ્ર. "	૩૮	જોઈને વૌશિંગનનાં સોનેરી સૂત્રો	૨૭૩
અજાણી અજાણાઈનો સરળ ઉદ્દેશ		ચરો નહીં મેટ્રીક બાપુ (કટાક્ષ-કાવ્ય)	
શ્રી. શા. કા. ભાટે	૪૩૧	શ્રી. માણિકલાલ હ. સરિત્	૨૭૫
આપણા રાજ્યનો અનાજપ્રેત		નોકરોના દોહલા કાંડા	
ને. ના. દીવાન સા.	૪૩૦	શ્રી. માણિકલાલ હ. સરિત્	૪૨૧
આપણી કેટલીક નાગરિક ફરજો		પાટણની પુણિમા	
શ્રી. મણિલાલ પ્ર. બાસ	૪૭૬	કવિ શ્રી. નંદાનાલાલ	૪૭૧
આપણું બાલસાહિત્ય		પાછલી રાતનું અજબાજિબું	
શ્રી. દિગ્ગજલાલ શુ. શાહ	૨૭૮	શ્રી. " શાલિગ્રામ "	૨૨૭
એક કાળી કન્યાનું સફળ સ્વપ્ન	૨૮૨	પુસ્તકસંગ્રહ	
એક વીર પિતાનો વારસો	૨૨૮	- સ્વ. આનંદરા'કર બા. મુવ.	૧૬૭
ઝારડો ઝોડીને મોઢેલાં		ફૂલેલો રૂપિયો	૭૬
૨. 'પ્રવાસી'	૧૬૪	બાળક બાળક વચ્ચેના ઉછેરમાં મોઢાં પાડો	
ઓ ભારત મા કે ગાંધી		શ્રી. જયસુખ ગાંધી	૧૧૨
કવિ શ્રી. પ્રદીપજી	૧૧૧	ક્ષતચારી	
ઓળખાણ ઓછી કરો.		શ્રી. સોદામિની મહેતા	૮૦
શ્રી. " ભારદ્વાજ "	૧૧૮	ભારતીય સંસ્કૃતિનો સંરક્ષક	
કળેડાંનાં લોભ જનતાં બાળકો		શ્રી. કનેયાલાલ મા. મુનશી	૨૬
શ્રી. " પ્ર. "	૨૨૬	બાવનિખમનને સફળતા ક્યારે મળી શકે ?	
કલાકારનો વિશિષ્ટ અધિકાર		શ્રી. ક. મા. મુનશી	૨૩૧
શ્રી. ક. મા. મુનશી	૧૬૫	બીધણ તપસ્વી	
કળાની મળધુથી		શ્રી. મહાદેવ હ. દેસાઈ	૨૭
શ્રી. ર. મ. રા.	૩૧૯	જૂતકાળનું ભવ્ય અમદાવાદ	૩૨૧
કિશ્કિયન કોલ્ડ અને એની લોકશાળા		મનુષ્ય રહે છે શા માટે ?	૩૦
શ્રી. નાનાલાલ	૩૨		

મહાભારત કારંજ કરવા	સતસંગ કરો	૭૩
શ્રી ન્દાનાલાલ દ. કવિ (કાવ્ય)	સંસ્કૃતિની સર્જક: ગરમી	૧૧૧
માનવીના આદર્શ ધડનાર સાહિત્યતુ	શ્રી અરુણ મહેતા	૩૪
જીવનમાં રચાન	સાચી ધર્મભાવના	૭૪
મિથ્યા કાળક્ષેપ	શ્રી. ગ. ગો. મુ.	૭૬
ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઇ	સાક્ષરશ્રી કું'ગરસી ધરમસી સંપદ	૭૫
યુવક કેવો હોય ?	સુરતનો વીર નાખુદો: રતનચંદ	૧૫૭
શ્રી. ચન્દ્રવદન ચૂ. શાહ	શ્રી. શુભવંતરાય આચાર્ય	૧૬૧
લોકગુણિના પારખ : સાક્ષર શ્રી. રમણલાલ	સોમવાર	૧૫૫
દેસાઇ	સ્વચ્છ દાંત : સારી-તંદુરસ્તી	૨૮૧
વહેંચીને ખાઓ	શ્રી. હેમુભાઇ	૪૬૬
શ્રી. ડાહ્યાભાઈ મ. પટેલ	હાલતું ચાલતું વિશ્વવિદ્યાલય	૪૨૪
વિષમ જ્વર-ટાઇફોઇડ દેવાવાનાં કારણો	હું કવિ	૪૨૭
શ્રી. ચં. મા. દિધે	કવિ બાણલાલ હિરાલાલ	૨૩૬

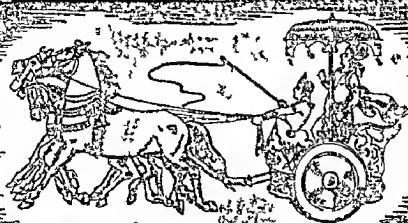
સામયિક દોહન (લેખકવાર).

શ્રી. અરુણ મહેતા	શ્રી. ડાહ્યાભાઈ મ. પટેલ	
સંસ્કૃતિની સર્જક: ગરમી	વહેંચીને ખાઓ	૩૪
શ્રી. આનંદશંકર ખા. મુવ	શ્રી. નાનાભાઈ	૧૬૭
પુરતકસંપ્રદ	ક્રિશ્ચિયન દોહડ અને એની લોકરાજાઓ ૩૨	
શ્રી. ગ. ગો. મુ.	શ્રી. ન્દાનાલાલ દ. કવિ	
સાચી ધર્મભાવના	પાટણની પૃથ્વીના	૭૬
શ્રી. શુભવંતરાય આચાર્ય	મહાભારત કારંજ કરવા (કાવ્ય)	૧૧૧
સુરતનો વીર નાખુદો રતનચંદ	શ્રી. " પ્ર. "	
શ્રી. ચન્દ્રવદન ચૂ. શાહ	અમારા દૂર છે આરા	૧૬૧
યુવક કેવો હોય ?	શ્રી. પ્રદીપજી	૩૮
શ્રી. ચં. મા. દિધે	એ ભારત મા કે ગાંધી	૨૮૩
વિષમજ્વર-ટાઇફોઇડ દેવાવાનાં કારણો	શ્રી. પ્રવાસી	૪૨૭
શ્રી. કનૈયાલાલ મા. સુનશી	આરોઝો ઝાટી બેઠલાં.	૧૬૪
ભારતીય સંસ્કૃતિનો સંસ્કૃત	શ્રી. " પ્ર. "	
ક્ષણકારનો નિર્ણય અધિકાર	કન્નેડાનાં ભોગ જાતનાં બાળકો	૧૬૫
ભાવનિયમનને સંજ્ઞતા ક્યારે મળી શકે ?	શ્રી. બાણલાલ કવિ	૨૩૬
શ્રી. કૈલાસ	હું કવિ.	૨૩૬
અમારો પંથ (કાવ્ય)		૨૮૪

શ્રી. ભારદ્વાજ		શ્રી. ર. મ. રા.	
અજબાણુ આજી કરો.	૧૧૮	કળાની ગળયૂથી	૩૧૬
શ્રી. બા. કા. બાટે		શ્રી. " શાસિઆમ "	
આજની આજા આધીનો સરળ હકેલ	૪૩૧	જરા પાણુ વાળીને જુઓ	૩૧૭
શ્રી. મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ		પાણી રાતનું અજબાણિયું	૨૨૭
આપણી ફટલીક નાગરિક ફરજે	૪૭૬	શ્રી. સૌદામિની મહેતા	
શ્રી. મહાદેવભાઈ હ. દેસાઈ		બલચારી	૮૭
ભીષણુ તપરવી	૨૭	શ્રી. હરિપ્રસાદ દેસાઈ (ડૉ.)	
શ્રી. મંગળદાસ ભાઈદાસ દલાલ		મિથ્યા કાળકેપ	૭૫
સાક્ષર શ્રી. હુશરશી ધ. સેપટ	૧૫૭	શ્રી. હેમુભાઈ	
શ્રી. માણેકલાલ હ. સરિત		સ્વચ્છ દાંતઃ સારી તંદુરસ્તી	૩૧૮
યરો નહીં મેટ્રીક બાપુ (૨૭૫)	૨૭૫	શ્રી. દિમતલાલ યુ. શાહ	
નોકરોના દોહાલા દાંડા (કાવ્ય)	૪૨૬	આપણું બાલસાહિત્ય	૨૯૮
શ્રી. રમણલાલ બ. ભટ્ટ			
અજબામણી જતાંયો	૨૩૩		

અનુક્રમણિકા

	લેખક	પૃષ્ઠ
પધારો ! સાહિત્ય પરિષદ ! —તંત્રીચાનેથી ...	૪૭૬
સાહિત્યસંબંધનું અવનવું શ્રી. હોટાલાલ માનસિંગ કામદાર	૪૮૨
કડી મહાલ પુ. પરિષદના પ્રમુખશ્રીનું બાપજી. શ્રી. દા. ગો. માલસે ૪૮૭	
યુદ્ધસમયના હાપકામની ફેશન શ્રી. હોટાલાલ મા. કામદાર	૪૮૮
લેખક-તંત્રીનો ગળત્રાહ શ્રી. " અગ્નિકુમાર " ...	૪૯૦
મરીબ ગિયારો લેખક... શ્રી. એન. આચાર્ય ...	૪૯૪
સમૃદ્ધ અવન... શ્રી. એ. દિ. વાકનીસ ...	૪૯૫
પુસ્તક પરિચય શ્રી. મ. પ્ર. વ્યાસ, " ના. " ...	૫૦૪
નવીન શાસ	૫૧૩
પુસ્તકાલય નોંધ	૫૨૩

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।
धर्मसंस्थापनार्थाय जायमानमस्मि युगे युगे ॥

"For the protection of the good,
for the destruction of the wicked
and for the establishment of the Law
I am born from age to age."

THE COMING OF THE LORD IS AN
ACCOMPLISHED FACT

Read the details in

The PROMISED DAY IS COME

BY

SHOGAI EFFENDI

AVAILABLE AT ALL LEADING BOOK STALLS

OR FROM

MR. HANU S. M. MEHTA,
Nights Home Apple Street COIMBATUR

વિક્રમની

છેલ્લી

વીસમી સદીની

યાદગીરી

શ્રી લક્ષ્મી મહોર

અને

વસાવવા યોગ્ય નવાં ગ્રંથરત્નો

બહુભાષી પ્રકાશક પેલી એસસે ઓન. એમ. કમ્પની કંપની (સુબર્બ ર.) તરફથી આજુ ચુદ્ધકાલ હરમ્યાન સખત મોંઘવારી છતાં પુસ્તકોનું પ્રકાશનકાર્ય આજુ જ રહેવા પામ્યું છે તે આનંદની વાત છે. આ કંપની દ્વારા વિક્રમ સંવત ૨૦૦૦ એ હજારની ચાલ વંશપરંપરા દરેક ધરમાં જળવાઈ રહે તેમ જ લક્ષ્મીવૃદ્ધિની શુભેચ્છાના ચિહ્ન તરીકે લેટ આપી શકાય તેવી શ્રી લક્ષ્મીમહોર જેની કિંમત માત્ર રૂ. ૧) એક [વી. પી. ખર્ચ પાંચ આના] છે તે આપવામાં આવેલ છે. ઉપરાંત સંદેશ પ્રકાશન મંદિરનું પ્રથમ પુણ્ય જીવનસખી [રૂ. ૪ માં વી. પી. ખર્ચ ૧૦ આના] ધરની રાણી [રૂ. ૬૫ વી. પી. ખર્ચ ૧૨ આના] સંસ્કારલક્ષ્મી [રૂ. ૬૫ વી. પી. ૧૨ આના] આ ત્રણે ગ્રંથો ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવા છે. એ ત્રણે ગ્રંથોના કર્તા સાક્ષર શ્રી કુંગરસી ધરમશી સંપટ છે. આ ત્રણે પુસ્તકો ગૃહઉપયોગી-નિરનિરાળા વિષયના અને એક એકથી સામગ્રી, ચિત્રો ને રૂપરંગમાં ચઢી બાંધેલા છે. આ ત્રણે ગ્રંથો શ્રી. કનુ દેસાઈ ચિત્રીત સુદર, કળામય ત્રિરંગી યોગસમાં હોવાથી લેટમાં પણ આપી શકાય છે. મહાત્મા ગાંધીજીને દુનિયાના પ્રસિદ્ધ પુરુષો તરફથી જે અંજલિઓ અપાઈ હતી તે પુસ્તકરૂપે ગાંધીજીને જગવંદના એ નામથી આ કંપની દ્વારા મળે છે. ગાંધીજીના છેલ્લા એ ફોટાવાળું આ પુસ્તક ગાંધીજીને આહવારોએ તુરત વસાવી લેવું જોઈએ. (કિંમત ૨-૧૨-૦ વી. પી. છ આના છે) આ પુસ્તકોએ લોકોનો અપૂર્વ આહ મેળવી લીધો છે. આ ઉપરાંત જન્મ તારીખ ઉપરથી લખિય

જોવા માટે તથા તેજ મંદી, વધઘટ, પાક ઉત્પન્ન અને ભવિષ્યની આગાહી મેળવવા માટે ભવિષ્યવાણી (શા. ૬૧૧ વી. પી. ૧૨ આના) જેવું એકેકે પુસ્તક ગુજરાતીમાં નથી. એ એક સિદ્ધ હકીકત છે.

આવી જ રીતે બધી જ નવલકથાઓમાં મોખરે ઘિરાળતી તેમ જ જેને શ્રી. કનૈયાલાલ મુન્શીએ આવકાર આપ્યો છે તે આસપાસી લાગ ૧-૨ (શા. ૬ વી. પી. ૧૨ આના) જેમાં રસની જમાવટ એવી કુશળતાથી કરાઈ છે કે એકી બેઠકેજ તે પુરી કરવી ગમે એવી છે. આ બધાંજ પુસ્તકો એન. એમ. ઠક્કરની કંપનીની ચશકલગી સમાં ગન્યાં છે. લોકોએ એને ખૂબ વખાણ્યાં છે ને આવૃત્તિ પર આવૃત્તિ બહાર પડ્યે બાક છે. આ આખા સેટની કીંમત રૂ. ૩૪-૮-૦ (પેકીંગ સાથે) છે ને આ કિંમતમાં તે ઘેર બેઠાં (રેલવે તથા પોસ્ટેજ ખર્ચ માફથી) આપો સેટ મોકલવાની વ્યવસ્થા કરી છે. આમે અમારા વાચકોને એ વસાવી લેવાની અગ્રહભરી ભલામણ કરીએ છીએ, આ પુસ્તકો નીચેના ઠેકાણે મળે છે:—

એ ન. એ મ. ઠક્કરની કંપની

• પુસ્તકોલાર : પબ્લીશર્સ

૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ-૨

મોતીલાલ અમીન

લેખક : શ્રી. પુ. છ. શાહ, એમ. એ.

જીવન અને કાર્ય

ગુજરાતને સેવાનાં સાચાં મૂલ્યો સમજાવનાર એ નરહેવતા જીવન-માંના બહુવા જેવા પ્રસંગો એમાં બાલેખાએલા છે.

લગભગ સાતસો પૃષ્ઠના આ પુસ્તકનું પઠતરથી પણ ઓછું મૂલ્ય રૂ. ગાદી છે.

સેંકડો પુત્રોના પિતા

“ મોતીલાલને ઊંઘા નહોતો, અને એમના કાકા એમને ઊંઘા માટે ફરી જાણાવવાનો આગ્રહ લઈ બેઠેલા. ત્યારે મોતીલાલે કહેલું કે, વંશરક્ષિ માટે તો મારા કરતાં તમેજ પરણો; મારે ત્રા સેંકડો ઊંઘા છે. અને ખરેજ, એ ગુજરાતની સેવા કરવા સેંકડો પુત્રો મૂકી ગયા છે. ”

“ હું મલામણ કહું છું કે તમારાં વિદ્યાર્થીઓ માટે પુસ્તકો ખરીદો; પણ એમાં સૌથી પહેલું સ્વ. મોતીલાલ અમીનનું જીવનચરિત્ર લઈ લેજો. * * એ ગુજરાતને ગૌરવ અપાવી ગયા છે એ શિક્ષકોના આદર્શ હતા અને આ નવા યતાર શિક્ષક-શિક્ષિકા સમક્ષ આપ એ એમનું જીવન દર્શાવે માટે મૂક્યો. ”

—ડૉ. હરિઅસાદ દેસાઈ.

લખો—પુસ્તકાલય સહકારક સહકારી મંડળ લિ.

અમારી એજન્સીનાં પુસ્તકો

સોરઠરાણી	ગો. દા. રાયચુરા	૧-૮-૦	કુમારી હેલન	રસૂલબાઈ વોરા	૦-૨-૦
નગાધિરાજ	"	૧-૮-૦	નાતક કથાઓ	અંદ્રાશંકર ભટ્ટ	૦-૧૦-૦
કુળદીપક	"	૧-૮-૦	રામસિંહ રાઠોડ	અં. મ. બટ્ટ	૦-૬-૦
સોરઠપતિ	"	૧-૮-૦	કુમાર વીરસેન	લા. ૩	૦-૬-૦
સોમનાથની સખાતે	"	૧-૮-૦	ક્રીસ્ટોફર કૅલેમ્બસ	"	૦-૬-૦
નવલખ સોરઠ	"	૧-૮-૦	કથામણિ	વીમાવાળા	૨-૮-૦
સોરઠી વીરાંગનાની વાતો	"	૨-૦-૦	શ્રામદેવતા	મ. કા. પટેલ	૧-૮-૦
સોરઠી લોકવાર્તાઓ	"	૧-૧૨-૦	બલિદાન	પ્રા. દા. ઝુનશી	૦-૮-૦
ઠાકિયાવાઠની લોકવાર્તા લા. રજો	૧-૮-૦		ચાંદરણા	પ્ર. ગિ. મહેતા	૦-૮-૦
હુહાની રમઝટ	રાયચુરા	૧-૮-૦	શારીરિક તંદુરસ્તી		૧-૪-૦
કૃચગીતો	"	૦-૧૨-૦	રવિશંકર અંજારીઆ		
રાયચુરાની રસકથાઓ	"	૧-૮-૦	હરિગીત ગીતા	"	૦-૮-૦
ગાંધીયુગની વાર્તાઓ	"	૦-૧૨-૦	જીવનસંભારણાં (શારદા મહેતા)		૨-૮-૦
દાલચિવડાની દશ વાર્તાઓ	"	૧-૮-૦	બાલસાહિત્ય સર્વસંબંધ લા. ૧-૨	૨-૨-૦	
દાલચીવડાનો દાયરો	"	૧-૮-૦	છત્રપતિ શિવાજી	વા. ઝુકાદમ	૫-૮-૦
પ્રેમલીલા-બાગ ૧	"	૧-૪-૦	સામાજિક શૃંખલાઓ		૦-૮-૦
લખેરાસી	"	૨-૮-૦	મુવક કાર્યાલય		
રાસમંદિર	"	૧-૦-૦	રાજ્ય અને રાજકારણ		૬-૮-૦
રસિયાના રાસ	"	૧-૦-૦	મી. દરકાન્ત શુક્લ		
સોરઠને સ્ત્રીમાટે	"	૧-૮-૦	ગજવે વૃમ્મતો	શુજરાતી શબ્દકોષ	૧-૪-૦
ગો. ન. અમીન, જીવન અને કાર્ય	૨-૮-૦		જવનિકા	રેખા કાર્યાલય	૦-૧૨-૦
શુજરાતજી ટાઇપીસ્ટ:ગંગાજીન પટેલ	૧-૪-૦		હંસી (નાટક)	બી. પી. વૈદ્ય	૧-૦-૦
			જૂની શુજરાતી બાષા		૧-૧૨-૦
			જાપાનની કેળવણી		૦-૮-૦

લખો:—

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

પા. જો. નં. ૧૦, રાયચુરા—વડોદરા.

ખાસ ઘડાડેલી કિંમતે આપવાનાં છે

માત્ર જૂજ પ્રતો સિલક છે

પાછળથી નહિ મળે માટે આજે જ મંગાવીને વસાવો.

મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	રેવાની કિંમત	મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	રેવાની કિંમત
રૂ. આ.		રૂ. આ.	રૂ. આ.		રૂ. આ.
૭-૦	૮૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકો-ની વર્ગીકૃત નામાવલી ભા. ૧ લો	૫-૪	૧-૮	વીર ગાર્દીદેડ	૧-૦
૫-૦	૪૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલી ભા. ૨ જો	૪-૧૨	૦-૧૪	માનસશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ શિક્ષણકળા	૦-૭
૩-૦	વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ	૧-૮	૧-૨	રોગ અને આરોગ્ય	૦-૧૦
૦-૧૪	કસરત અને આરોગ્ય	૦-૭	૦-૧૩	માદીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ	૦-૬
૧-૧	પ્રગતિને પંથે	૦-૮	૦-૧૧	શિક્ષણનો શાસ્ત્રાર્થ	૦-૫
૦-૧૧	ખૂરચના	૦-૫	૦-૧૨	હિંદના ઇતિહાસની માતો	૦-૬
૧-૧	વિદ્યાશાળા	૦-૮	૦-૮	હાડપિંજર	૦-૪
૦-૬	સિંહ	૦-૩	૦-૫	પરિમલ	૦-૩
૦-૧૪	આહારશાસ્ત્ર	૦-૭	૨-૦	કૃલછાળ	૦-૧૦
૦-૧૩	બાળકેળવણી	૦-૭	૧-૦	અ. સૌ. કુમારી	૦-૧૦
૦-૧૨	તારાશાસ્ત્ર	૦-૬	૦-૧૦	મઠનમંદિર	૦-૬
૦-૬	રામાયણપુરુષોત્તમ	૦-૩	૧-૮	વૈયાસિક ન્યાયમાળા	૦-૧૨
૦-૬	શ્રેષ્ઠ સલાહકાર ભા. ૨ જો	૦-૩	૧-૨	મોન્ટેસોરી પદ્ધતિનો આત્મભા	૦-૬
૦-૧૧	મધુમસિકા અને જામર	૦-૫	૦-૫	આર્યોની ઝોળખાણ	૦-૨
૦-૧૪	ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો ઇતિહાસ	૦-૭	૧-૧૨	જુકર ટી. વૉશિંગ્ટન	૧-૦
૦-૧૩	કેટલાક રોગો—ભા. ૨ જો	૦-૬	૧-૮	ખાલવિજ્ઞાન ભાગ ૩ જો	૧-૪
			૨-૦	અર્વાચીન સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો	૧-૦
			1-8	Flowers of Life	1-0

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. રાવપુરા, વડોદરા

દૂરબીનમાંથી જીવાનાં ચિત્રોનાં કાર્ડ

દુનિયાની મુસાફરી (World Tour)	૧૦૦ નો સેટ રૂ.	૪૨-૦-૦
ન્યુયૉર્ક	૩૫ " "	૧૫-૦-૦
બ્રિટિશ આઈલ્સ	૫૦ " "	૨૨-૦-૦
જાપાન	૪૨ " "	૨૨-૦-૦
ડેનમાર્ક	૨૫ " "	૧૨-૦-૦
ચીન	૪૯ " "	૨૨-૦-૦
પૉકેટ સ્ટીરીઓસ્કોપ કાર્ડ્સ	૧૦ " "	૨-૮-૦

ચિત્રકાર્ડ ઘણી જાણી સંખ્યામાં સિલક છે. પરદેશથી હવે વધારે સંખ્યામાં આવવાનો સંભવ જોઈ છે. તમારે જોઈતી સત્વર મંગાવી લ્યો, નહિ તો પાછળથી ખલાસ થયે નહિ મળતાં નિરાશ થવું પડશે.

ખાસ લાભ

અમૂલ્ય તક

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતનાં પુસ્તકો

મૂળ કિંમત ઘટાડેલી કિંમત

૧ વગર દોકડાનો વૈદ્ય (ધરમચુ ઉપચારોનું પુસ્તક)	૨-૦-૦	૧-૦-૦
૨ પ્રભાત પ્રાર્થનામાળા (વિવિધ પ્રાર્થનાઓનો સંગ્રહ)	૨-૦-૦	૧-૦-૦
૩ વહુને શિખામણ (જીઆ ગારે આરોગ્યસંગ્રહ)	૧-૦-૦	૦-૮-૦
૪ અ. સૌ. કુમારી (નાટક) લે. યજ્ઞવલ્ક્ય પંડ્યા	૧-૦-૦	૦-૧૦-૦
૫. મહન મંદિર (નાટક)	...	૦-૧૦-૦
૬ વીર ગાર્કીલડ (જીવન ચરિત્ર)	...	૧-૮-૦

આ છ પુસ્તકોના આખા સેટની મૂળ કિંમત રૂ. ૮-૨-૦ થાય છે,

જતાં પ્રચારને ખાતર માત્ર રૂ. ૪-૮-૦ માં મળશે.

પોસ્ટેજઅર્થ અલગ, આવી અમૂલ્ય તક રજો ગુમાવતા.

લખો:—

પુસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ. વડોદરા

સેવક

‘છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી પ્રગટ થતું
‘સંદેશ’નું સસ્તુ લોકપ્રિય દૈનિક....

મોટા કદનાં આર પાનાં છતાં કિંમત માત્ર ૦-૧-૦
ઠરેરાજ સાંજે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.

- * જેમાં દેશપરદેશના છેલ્લા તાર સમાચાર
- * શુભરાત કોઠિયાવાડના છેલ્લામાં છેલ્લા વિસ્તૃત અહેવાલો.
- * સ્થાનિક પ્રશ્નોની ચર્ચાઓ અને સમાચારો
- * વ્યાપાર સમાચાર-ભાવતાઓ વગેરે વિષયો નિયમિત આપવામાં આવે છે.
- * વિવિધ રસમય બનાવો અને લેખો

આપે સેવક જોયું છે ?—જો આ દૈનિક ન જોયું હોય તો આજે જ એક પોસ્ટકાર્ડ
લખો અને તમને ઘેર જોઈ મફત નમુનો મોકલી આપવામાં આવશે.
આ દૈનિક પણ શુભરાત કોઠિયાવાડના ‘સંદેશ’ના એજન્ટો પાસેથી મળી શકશે.

લવાજમના દર:—એક માસના રૂા. ૨-૦-૦ ત્રણ માસના રૂા. ૫-૮-૦
(વી. પી. કરવામાં આવતું નથી. મ. જો. કરો)

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૨૦)વીસ (ટ.ખ સાથે)
વધુ માહિતી માટે લખો:—

મેનજર, ‘સેવક’ સરસ્વતી ભુવન, સોરગપુર, અમદાવાદ

.....મહાગૂજરાતનું માનીતું સાપ્તાહિક.....

આરામ

- * છેલ્લાં તેર વર્ષથી દર સોનેવારે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.
- * સિષ્ટ અને હળવા સાહિત્યની સામગ્રી માટે આ અઠવાડિક અનોકલ છે.

પ્રતક નકલ કિં. ૦-૪-૦

વાર્ષિક લવાજમ : રૂા. ૧૨ (ટપાલ ખર્ચ સાથે) : પરદેશ ૨૦ શિલિંગ.

દરે અઠકે પ્રાણવાન પ્રસાદી પિરસાય છે.

- * સાહિત્યના પ્રશ્નોની સમીક્ષા
- * નૈયતિષવિદ્યાન અને રાશીકળ-વેપારી બજાર
- * વર્તમાન વિષયુદ્ધની સમાલોચના
- * સિનેમાસૃષ્ટિની વાનીઓ અને સમાચારો
- * જાણીતા બેખક શ્રી. અંજિતની ડિઝિટલ વાર્તા
- * સાક્ષર શ્રી. ધનશંકર ત્રિપાઠીની કલમે રજુ
- * આંતરરાષ્ટ્રીય રાજકારણ ચર્ચાતા મનનીય બેજો- યતી આકર્ષક ચાલુ વાર્તા ‘પીપ્પ’
- * કટાક્ષલેખો, હાસ્યરસો અને રસકાવ્યો
- * આ અને બીજા વિવિધ વિષયોવાળું
- * જાણીતા બેખકોની નવલિકાઓ-ટૂંકી વાર્તાઓ
- * પ્રેરક સાહિત્ય.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૧૦)દસ (ટ.ખ.સાથે)
નમુનાની નકલ કાઢી લખવાથી મોકલાયે.

લખો:— વ્યવસ્થાપક, ‘આરામ’

ઉ/પ. ‘સંદેશ’ કાર્યાલય, સોરગપુર, અમદાવાદ

દૂરબીનમાંથી જીવાનાં ચિત્રોનાં કાર્ડ

દુનિયાની મુસાફરી (World Tour)	૧૦૦ નો સેટ રૂ.	૪૨-૦-૦
ન્યુયૉર્ક	૩૫ " "	૧૫-૦-૦
બ્રિટિશ આઇલ્સ	૫૦ " "	૨૨-૦-૦
જાપાન	૪૨ " "	૨૨-૦-૦
ડેનમાર્ક	૨૫ " "	૧૨-૦-૦
ચીન	૪૯ " "	૨૨-૦-૦
પૉકેટ સ્ટીરીઓસ્કોપ કાર્ડ્સ	૧૦ " "	૨-૮-૦

ચિત્રકાર્ડ ઘણી જાણી મંજ્યામાં સિલક છે. પરંતુ જોઈ હવે વધારે સંખ્યામાં આવવાનો સંભવ જોઈ છે. તમારે જોઈતી સત્વર મંગાવી લ્યો, નહિ તો પાછળથી ખલાસ થયે નહિ મળતાં નિરાશ થવું પડશે.

ખાસ લાભ

અમુલ્ય તક

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતનાં પુસ્તકો

	મૂળ કિંમત	ઘટાડેલી કિંમત
૧ વગર દોકડાનો વૈદ (ધરમચુ ઉપચારોનું પુસ્તક)	૨-૦-૦	૧-૦-૦
૨ પ્રભાત પ્રાર્થનામાળા (વિવિધ પ્રાર્થનાઓનો સંગ્રહ)	૨-૦-૦	૧-૦-૦
૩ વહુને શિખામણ (જીજ્ઞા માટે આરોગ્યસંગ્રહ)	૧-૦-૦	૦-૮-૦
૪ અ. સૌ. કુમારી (નાટક) રે. ચલનત પંડ્યા	૧-૦-૦	૦-૧૦-૦
૫ મદન મંદિર (નાટક)	...	૦-૧૦-૦
૬ વીર ગાર્ફીલ્ડ (જીવન ચરિત્ર)	...	૧-૮-૦

આ છ પુસ્તકોના આખા સેટની મૂળ કિંમત રૂ. ૮-૨-૦ થાય છે,

જતાં પ્રચારને ખાતર માત્ર રૂ. ૪-૮-૦ માં મળશે.

પોસ્ટેજખર્ચ અલગ, આવી અમુલ્ય તક રજો શુભાવતા.

લખો:-

પુસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ. વડોદરા

સેવક

‘છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી પ્રગટ થતું
‘સંદેશ’નું ‘સસ્તુ લોકપ્રિય દૈનિક....

મોટા કદનાં ચાર પાનાં છતાં કિંમત માત્ર ૦-૧-૦
દરરોજ સાંજે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.

- * જેમાં દેશપરદેશના છેલ્લા તાર સમાચાર
- * શુભરાત કાઠિયાવાડના છેલ્લામાં છેલ્લાં વિસ્તૃત અહેવાલો.
- * સ્થાનિક પ્રશ્નોની ચર્ચાઓ અને સમાચારો
- * વ્યાપાર-સમાચાર-ભાવતાઓ વગેરે વિષયો નિયમિત આપવામાં આવે છે.
- * વિવિધ રસમય બનાવો અને લેખો

આપે સેવક જોયું છે ?—જો આ દૈનિક ન જોયું હોય તો આજે જ એક પોસ્ટકોડે લખો અને તમને ઘેર ખેંચાં મોકલ નમુનો મોકલી આપવામાં આવશે.
આ દૈનિક પત્ર શુભરાત કાઠિયાવાડના ‘સંદેશ’ના એજન્ટો પાસેથી મળી શકશે.

લવાજમના દર:—એક માસના રૂ. ૨-૦-૦ ત્રણ માસના રૂ. ૫-૮-૦
(વી. પી. કરવામાં આવતું નથી. મ. ઓ. કરો)

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૨૦)વીસ (ટ.ખ.સાથે)
વધુ અહિંતી માટે લખો:—

મનેજર, ‘સેવક’ સરસ્વતી ભુવન, સોરગપુર, અમદાવાદ

.....મહાગૂજરાતનું માનીતું સાપ્તાહિક.....

આરામ

- * છેલ્લાં તેર વર્ષથી દર જનિવારે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.
- * સિષ્ટ અને હળવા સાહિત્યની સામગ્રી માટે આ અઠવાહિક અજોડ છે.

છટક નકલ કિં. ૦-૪-૦

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૨) (દપાલ ખર્ચ સાથે) : પરદેશ ૨૦ શિલિંગ.

દરે અંકે પ્રાણુવાન પ્રસાદી પિરસાય છે.

- * સાહિત્યના પ્રશ્નોની સમીક્ષા
- * ન્યૈતિકવિજ્ઞાન અને રાશીકળ-વેપારી બજાર
- * વર્તમાન વિશ્વકુદની સમાચારો
- * સિનેમાસૃષ્ટિની વાનીઓ અને સમાચારો
- * ગાળીતા લેખક શ્રી. અંજિતની ડિટેક્ટિવ વાર્તા
- * સાક્ષર શ્રી. ધનસંકર ત્રિપાઠીની કલમે રજુ થતી આકર્ષક ચાલુ વાર્તા ‘પીયૂષ’
- * આંતરરાષ્ટ્રિય રાજકારણ ચર્ચાતા મનનીય લેખો
- * આ અને બીજા વિવિધ વિષયોવાળું પ્રેરક સાહિત્ય.
- * કટાક્ષલેખો, હાસ્યરસેચો અને રસકાવ્યો
- * ગાળીતા લેખકોની નવલિકાઓ-ટૂંકી વાર્તાઓ

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૧૦) દસ (ટ.ખ.સાથે)

નમુનાની નકલ કાઢે લખવાથી મોકલાયે..

લખો:— વ્યવસ્થાપક, ‘આરામ’

ઉ/૦. ‘સંદેશ’-કાર્યાલય, સોરગપુર, અમદાવાદ

૨૫. શરદાબાણની પ્રસંગે વરદા “ પાડ ” “ અભિમાન ” વગેરેના સંગ્રહ
મી. નારાયણ બાણની બે નવી નવલકથાઓ.

અપાર્ણા

બકુરાણી

રૂ. ૩-૦-૦

રૂ. ૨-૮-૦

નારીહૃદયની સમૃદ્ધિ અને સ્વાના દર્શનના પ્રસંગે, માનવતા અને
ગૃહસંસ્કારની અપૂર્ણ સ્ત્રી ઉપરના બંને પુસ્તકો પરી પાડે છે.

મહાકવિ પ્રેમાનંદકૃત

મી. ધીરન્દ્ર દોશી કૃત

શ્રી જોગવ કૃત

દશમ સ્કંધ

કલંક

‘ગુરુચામી’

અધ્યાય ૧-૨૫

પ્રો. મનસુખ ઝવેરીના

આધુનિક જીવનના પ્રશ્નને

ઇતિહાસ અને સંવેદન પર

ટિપ્પણ અને ઉપોદ્દેશાત્ સજ્જિત

સ્પર્શાતી નવી નવલકથા

સ્વાયત્તી રસમય નવલકથા

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

કિં. રૂ. ૩-૦-૦

કિં. રૂ. ૨-૦-૦

લેખક:-

કિતાબઘર : : : : રાજકોટ

“ પુસ્તકાલય ” માસિકમાં છપાતી જા. ખ. ના ભાવો

	૧૨ માસ	૬ માસ	૩ માસ	એક માસ
એક વેળ	રૂ. ૬૦	રૂ. ૧૦	રૂ. ૩૬	રૂ. ૧૪
અર્ધ વેળ	” ૬૦	” ૩૬	” ૨૪	” ૧૦
ઠવરવેળ ૩ વેળ	” ૧૨૦	” ૬૦	” ૪૦	” ૧૬
” ૪ વેળ	” ૧૫૦	” ૬૦	” ૨૦	” ૨૦
દેનડીલ વહેવામણી ૮ વેળ મુઘી	એક વખતના રૂ. ૮			
” ” ”	ત્રણ વખતના રૂ. ૨૦			

૧. જા. ખ. ના ઉપરના દરેક આદી છે, તેમાં કાંઈ વળતર કાપી આવવામાં આવતું નથી.

૨. જા. ખ. નાં નાણાં અચાઉં જ હેવામાં આવે છે.

૩. બદલા (Exchange) માં જા. ખ. લેવાનું ધોરણ બાંધે છે; માટે તે વિશે કૃપા કરી કોઈએ પૂછપરછ કરવા તરફી લેવી નહિ.

૪. કોઈપણ જા. ખ. લેવી યા ન લેવી તે વ્યવસ્થાપકના નિર્ણય પર રહેશે. વધુ વિગત માટે લેખક:-

વ્યવસ્થાપક, ‘ પુસ્તકાલય ’ માસિક

પુસ્તકાલય અહમદાબાદ

મંડળ લિં.

પો. નો.

ત્રિશક્તિ ગ્રંથમાળાનાં પુસ્તકો

સદ ૧ લો:-વધ્યા બા, કાકી બા, કાચદામાં બોડું સ્થાન બા, અધોગતા બા,
ગૃહબ્યવસ્થાની વાતો બા, ખવિષ્ણુ બા, યજ્ઞિદાન બા, ભવાટવી બા,
મા બા, જ્યાના પત્રો બા.

સદ ૨ જો:-પતિની પસંદગી બા, લીલીલી આત્મકથા બા, દોષ બા, પારસી વાનીઓ
બા, વિધવા બા, કોને પરણું? ૧બા, સુધડતા ને મુંઢરતા બા, હાસ્ય
કુવારો બા, મૂતના ભડકા ૨), વિપદા ૨).

સદ ૩ જો:-હાસ્ય કલાપ ૨), દેવી ચોખરાણી ૨), વીર રોચ ૧બા, હાસ્ય ઝરણા ૨),
"જરા મહા મૂકજો" ૧બા, રાસરજની રુજ, જીવનપક્ષો બા, સુખી ધર બા,
ભરતગૂથ ૧), ચોધાંસીલું ચક્કર બા.

સદ ૪ થો:-રઝિયા જોગમ બા 'ગૃહવિવેક અને જીંજ વાતો બા, સુખીના પત્રો બા,
રટાતું સાથ બા, સ્ત્રીકલ્પ બા, માતૃપ્રેમ અને જીંજ વાતો બા, પારસી
લગ્નગીતો અને ગરબા બા, હામ્પત્ય જીવન કા, વહેંચી પતિ બા,
આરોગ્ય અને સુખ બા.

સદ ૫ જો:-સામાજિક વાતો બા, રમુજ વાતો બા, ભડી ભાભી બા, પતિ પ્રભુ છે
બા, માંદગી અને માવજત બા, વાદ્યો વતેસર બા, ધરણીનો શોખ બા,
પારસી સતીઓ બા, એકાદસી બા, રાજકહેવી ૧).

સદ ૬ થી:-શિવાજીની બા બા, સાસુની સિખામણી બા, કાચદાતું અગાં બા, નામ
વગરની નવલકથા ૨), નાગભિષેક બા, માસિકધર્મ બા, નવા સાધિયા
બા વીર તારા (જે ભાગ) ૩), ગારનાની ગીતો બા.

સદ ૭ જો:-જેઠમ કેમીડા ૧) સામાજિક વાતો ભાગ-૨ બા, શુદ્ધિપદ શુદ્ધિ બા,
શ્રીરાવત ગ્ય બા, દક્ષિણી રાધિકા બા, સતી જસમા બા, સંસાર-
દર્શન બા, જુમિમાતા-આનંદમઠ ૨), બાવલિધવા બા, સાચાં સહોદર ૨).

સદ ૮ જો:-વેપંડા અથવા એક પર જીંજ બા, મુકન્યા બા, વીરમતા નીલાદેવી બા,
રાસનન્દિની બા, પ્રતિભાનો સ્વપ્ન ૨), વિમાની મોતામાઈ બા,
આસીની ચી બા, હાસ્યાકર બા, હાસ્યામૃત બા, સરિચિઠા ૧).

(દરકતું પોસ્ટેજ અલગ સમજવું)

ત્રિ શ ક્તિ કા થા લ ય, કે જા થી ૩, સુ ર ત.

સો નું અને સુ ગં ધ

શ્રી. ડુંગરશી ધરમશી સંપટ, શ્રી. રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ અને
રામરાજ્યના કલાનિર્દેશક શ્રી. કનુ દેસાઈ; આ રીતે સાક્ષર નવલકથાકાર
અને કલાકારના સંયુક્ત સહકાર દ્વારા તૈયાર થયેલ

દામ્પત્ય જીવનની અપૂર્વ રસકથા

જીવન સંખી

ખંડ ૧-૨-૩ સાથે

કતી

શ્રી. ડુંગરશી ધરમશી સંપટ

પ્રસ્તાવના લેખક

સાક્ષર શ્રી

રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ

M. A.

કલાનિર્દેશક

શ્રી. કનુ દેસાઈ

સોલ એજન્ટ

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

લુંકેસેલર્સ પબ્લીશર્સ

૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૧

કિંમત : રૂ. ૪-૪-૦

વી. પી. દસ આના જુદા

દુપ્ જેટલાં દિરંગી; ત્રિરંગી બિંદો

સુંદર ત્રિરંગી યોક્ષ સાથે

સંસ્કારલક્ષ્મી અને ઘરની રાણી ને મળેલા અપ્રતિમ આવકાશ
પ્રેરણને શ્રી. ડુંગરશી ધરમશી સંપટે આ પુસ્તકની રચના કરી છે. અને તેમના પ્રસિ.

સર્જન સંસ્કારલક્ષ્મીમાં જે છે તે ધરની રાણીમાં નથી અને ધરની રાણીમાં જે છે તે સંસ્કારલક્ષ્મીમાં નથી અને એ બન્નેમાં જે નથી તે જીવનસખીમાં છે.

એવી દબલું આ અનોખું અને ચિત્રાંક-
નોથી પૂર્ણ સુવાણું સર્જન છે. શ્રી.
હુંગરશી સંપટની લેખિની માટે જે
મત નથી. ગુજરાત એમને એક
સિદ્ધહસ્ત લેખક તરીકે માને છે અને
આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવનામાં ગુજરાતના
પ્રસિદ્ધ નવલકથાકાર શ્રી. રમણલાલ
વસંતલાલ દેસાઈએ કહ્યું છે તેમઃ—
“ તેમનો વિદ્યા-વ્યાસંગ બહુવિધ
પ્રકારનો છે અને અર્થશાસ્ત્રના શુદ્ધ

વિષયથી માંડી નવલકથાના રસમય લેખન સુધીની તેમની લેખનપ્રવૃત્તિ પ્રશસ્ત છે.”
આવા પ્રસિદ્ધ લેખકની આ કૃતિ હોવાથી તેની સફળતા માટે જે મત છે જ નહિ.

‘ જીવનસખી ’ એ એક રસકથા છે. એને રસકથા કહેવી કે સ્ત્રીઓ માટેની
સંસારકથા કહેવી એ બન્ને સરખું જ છે. પુસ્તકને ત્રણ ખંડમાં વહેંચી નાખવામાં
આવ્યું છે. પહેલા જે ખંડ વિવિધ વિષયોથી ભરપૂર છે અને તે સુંદર, સચિત્ર સ્વરૂપમાં
અપાયલા છે. ખંડ પહેલામાં અર્ધનારીશ્વર અને માતૃસ્નેહ, સ્ત્રીઓની મહત્તા,
વેદ-મહાભારત અને સંસારમાં તેમનું સ્થાન વગેરેની ચર્ચા કરવામાં આવી છે.
સ્ત્રી-પ્રશસ્તિનાં અનેક વચનામૃતો, સાચી ગૃહિણી બનવા જીવનસખીએ પાળવા જોઈતા
નિયમો વગેરે વિષયો આ વિભાગોમાં સુંદર અને આકર્ષક સ્વરૂપમાં આપવામાં આવ્યા
છે. એ જ ખંડમાં “ ધરવૈદ્ય ” ને લગતું એક પ્રકરણ પણ આપવામાં આવ્યું છે.
આપણી સ્ત્રીઓને ધરગચ્છ વેઠકતું જ્ઞાન પણ હોવું જરૂર છે અને તેઓ જે આવા
જ્ઞાનથી પૂર્ણ હોય તો તેમનું પોતાનું જ નહિ પણ ઘરનાં માણસોનું, સંતાનોનું
આરોગ્ય પણ સદા કાયમ જ રહેવા પામે છે. નાના પ્રકારના અનેક રોગના સરળ
ઈલાજો આ ખંડમાં ખતાવવામાં આવ્યા છે.

ખંડ બીજામાં ભારતની આદર્શ સન્નારીઓ જેવી કે અરુંધતી, અનસૂયા,

દેવ્યંતી, શકુન્તલા, સાવિત્રી, મૈત્રેયી, લીલાવતી, અહલ્યા, ચાંદળીબી, રાણી લક્ષ્મી-
બાઈ, કમળા નહેરૂ, સૌ. કર્તુરબા વગેરેનાં પ્રેરણાત્મક જીવનચરિત્રો તેમના જીવન-
સન્દેશ સાથે આપવામાં આવ્યાં છે. આ ખંડની નવીનતા શ્રી. કનુ દેસાઈનાં ચિત્રોથી
ભરેલી છે. શ્રી. કનુ દેસાઈએ આ ખંડમાં આપણી સતી સાધ્વી સ્ત્રીઓનાં જીવનોએવી
તો કુશળ અને આગેહુળ કલમે ચિત્રિત કર્યાં છે કે એ ખૂબ જ સજીવન ને પ્રેરક લાગે
છે. આજ વિભાગમાં 'સ્ત્રી અને પુરુષ' પરનો મહાત્મા ગાંધીજીનો લેખ
પણ સુંદર રીતે મૂકી દઈ આ અન્યતુ મહત્ત્વ વધારી દેવામાં આવ્યું છે. આ લેખ દરેક
સ્ત્રી-પુરુષે વાંચવા જેવો છે. એમાં સ્ત્રી-પુરુષનો સંબંધ, એકબીજા પ્રત્યેની ફરજ
અને હિંદુ ધર્મમાં એવું શું સ્થાન છે તેની ઝીણવટભરી મિમાંસા કરવામાં આવી છે.

ખંડ ત્રીજો એક સળંગ કથા તરીકે આપણી આગળ રજુ થાય છે. શુભ-
રાતના સંજેડા જેવા વિભાગમાં આવેલા ગામથી એની શરૂઆત થાય છે
અને તેનો વિસ્તાર સંયુક્ત પ્રાન્તો, પંજાબ, નેપાળ, અને વાયવ્ય સરહદ તેમજ
અફઘાનિસ્તાન, સુધીના પ્રદેશ ઉપર ફરી વળે છે. પાત્રોની ગૂંથણીમાં પણ નવીનતા
છે. સંન્યાસીથી માંડીને સોસ્યાલિસ્ટ અને કમ્યુનિસ્ટ પાત્રો ખેતી, જમીનદારી, નવીન
ફેળવણી અને સિનેમાના ધંધા સુધીના કાર્યમાં રત રહેલાં ચિતરાણેલાં છે. જૂના,
મચગાળાના અને ઝડપથી ફરતા ચાલુ જમાનામાં પણ શ્રી. કુન્ડરશીલાઈએ અતિ
કુશળતાપૂર્વક આ વાર્તામાં ઉદ્દેશ્યાં છે. આખી ય વાર્તામાં આર્થ સ્ત્રીઓનાં માટેની ઉચ્ચ
ભાવના, સંયુક્ત કુટુંબની મધ્યમ વર્ગીય સમાજમાં વધતી જતી જરીગાઈએ બધા

વિષયોને પ્રાધાન્ય આપી તેનો ઉદ્દેશ પણ
તેમણે વ્યવહારુ બુદ્ધિથી સૂચવ્યો છે.
અને આથી જ રસભર્યો ઉદ્દેશવાળી આ
વાર્તા રસભરી બની છે, એમાં જરાય
શંકા નથી.

આમ 'જીવનસાથી' સ્ત્રીજીવનને જ
નહિ પરંતુ સમગ્ર કુટુંબજીવનને સ્પર્શ-
તું એક અનોખી દળતું પ્રકાશન છે.
આખું ય પુસ્તક યુવાન ચિત્રકાર શ્રી. કનુ
દેસાઈની કલા કારીગરીથી શણગારવામાં

આબુ' છે. પાને પાને સુશોભનો, ત્રિરંગી, દ્વિરંગી ચિત્રો અને આકૃતિઓ મૂકવામાં આવી છે. ત્રિરંગી ચિત્રોમાં જીવનસખી, જીવનનૃત્ય, રનેહ અને સંવેદના, ચિત્રો ખૂબ જ કલાપૂર્ણ લાવે જતાવે છે. દ્વિરંગી ચિત્રોમાં વટ સાવિત્રી, મીનમાની વેલડી, માતૃસ્નેહ, પ્રાચીન અને અર્વાચીન યુગલ, શ્રી આદિ ચિત્રો ખાસ આકર્ષણ ઉપજાવે એવાં છે. આબુ' પુસ્તક યેરંગી શાહીમાં છાપવામાં આવ્યું છે અને આપણા પુસ્તકપ્રકાશનમાં આ એક અતિ આવકારદાયક અને અનુકરણનીય નવીનતા છે.

પુસ્તકની પ્રસ્તાવના પ્રસિદ્ધ નવલકથાકાર શ્રી. રમણલાલ દેસાઈએ લખી આ પુસ્તકનું મૂલ્યાંકન વધારી દીધું છે. શ્રી. રમણલાલ દેસાઈની સાહિત્યપ્રસાદીયો સારું જ ગુજરાત પરિચિત છે. આવા વિદ્વાન લેખકની કલમથી આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખાઈ છે તે સોનામાં સુવર્ણ મળ્યા મશગર છે.

શ્રી. કનુ દેસાઈચિત્રિત ત્રિરંગી ચિત્રોથી અને એક દ્વિરંગી ચિત્રથી આપતાં એ ચિત્રોવાળા આકર્ષક બોક્સમાં આ પુસ્તક મૂકવામાં આવ્યું છે. પુસ્તક રૂપ-

રંગમાં જોતમૂત છે. ભેટ આપવા માટે, જ્ઞાનસંસ્કાર જિલવવા માટે, સ્મૃતિ માટે આ પુસ્તક જેવું ખીજું કોઈ વાંચન કે ભેટ નથી. પ્રસિદ્ધ પત્ર “સંદેશ” લિમિટેડનું આ પ્રથમ પ્રકાશન છે. અને તેને તૈયાર કરવામાં સંદેશના ઉપતંત્રી શ્રી. રતીલાલ સરખેજીએ જે શ્રમ લીધો છે તે સફળ થયો છે. આવા સુંદર અને ઉત્તમ પુસ્તકને વસાવવાની અને અમારા વાંચકોને આપહલકરી વિનંતિ કરીએ છીએ. કિં. ૪-૪-૦ છે. વી. પી. ખર્ચ ૦-૧૦-૦ અલગ, આ પુસ્તક નીચેના સ્થળેથી મળશે:—

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

પુસ્તકોલર્સ : ૫૦૬ીસર્સ

૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

સારોસાર ચિત્રોવાળાં, છ થી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં
નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધૂરું છે.

“પુસ્તકાલયમાં, વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો. અને જુવાનો હશે
તેમ જ પ્રોઢ શિક્ષણપ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શીખેલાં પ્રોઢો માટેનાં
પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રોઢો
સરળતાથી વાંચી સમજી શકે એવી નાની નાની સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષર
જ્ઞાન આપે એવી જે પુસ્તિકાઓ પ્રકટ થઈ હોય તે પણ લઘ્યમાં લેતા જશે
અને એમને માટેનાં પુસ્તકો પણ વસાવવાનું રહે શુભ્ધતા.”

‘પુસ્તકાલય’ના તંત્રીની જુલાઈ ૧૯૪૩ના અંકમાંની આ સૂચનાં ધ્યાનમાં
રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલી (છ થી આઠ વર્ષનાં બાળકો માટે)

૩ પુસ્તકો : ૯૦ ચિત્રો : ૯૬ પાનાનું વાચન રૂ. ૧-૨-૦

બાલવિનોદમાલા (આઠ થી બાર વર્ષનાં બાળકો માટે)

૪૨ પુસ્તકો : ૭૦૦ ચિત્રો : ૧૫૦૦ પાનાનું સુંદર વાચન રૂ. ૧૧-૮-૦

બે મનોહર બોક્સમાં : રૂ. ૧૧-૮-૦

અશોક બાલપુસ્તકમાળા (દસ થી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે)

૮૩ પુસ્તકો : ૧૦૦૦ ચિત્રો : ૩૭૦૦ પાનાનું રસિક વાચન રૂ. ૨૮-૦-૦

આઠ સુંદર બોક્સમાં : રૂ. ૨૮-૦-૦

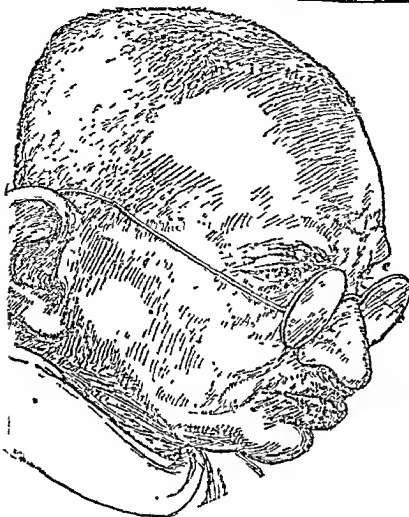
પુસ્તકોનાં નામ અને વિગત માટે “પુસ્તકાલય”ના જુલાઈ ૧૯૪૩

ના અંકની જાહેરખબરનાં પાન : ૨૭ થી ૩૨ : સુધી જુઓ

સૂચિપત્ર માટે લખો :

બાલવિનોદ કાર્યાલય ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : [મુંબઈ]

તમારી લાયબ્રેરી માટે આજે જ મંગાવી લ્યો.

ગાંધીજીને જગવંદના

સંપાદક :

ડૉ. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન

અનુવાદક :

ચંદ્રશંકર શુક્લ

ડૉ. સર્વપલ્લી

રાધાકૃષ્ણનના હાથે
સંપાદિત થયેલ આ
અંશમાં યુગપુરુષ મહા-
ત્મા ગાંધીજીને રામે
રાલાં, પર્લેખઠ, જનરલ
સ્મટસ, કવિવર સ્વીન્ડ્ર-
નાય ઠાકુર, આલખટ
આશનરટાકન, ડૉ. મેધિ
મોન્ટેસોરી જેવા દુનિ-
યાના મહાન વિચારકો

અને મુત્સદ્દીઓ વંદના કરે છે; ગાંધીજીના વચન અને કર્મમાં, વિચાર અને
આચારમાં ફેટલી તલસ્પર્શી એકતા છે; તેમના સમય જીવન અને કાર્યમાં કેવો
સુંદર મેળ છે તે ખતાવે છે. ગાંધીજીના 'હરિજનખંધુ' સાપ્તાહિકના તાંત્રીતરીકે જેમણે
કામ કર્યું છે તે ગાંધીજીના વિચારોને શુભશતીમાં ઉતારવામાં જેઓ સિદ્ધહસ્ત છે તે
શ્રી. ચંદ્રશંકર શુક્લે આ અંશને શુભશતી રૂપાંતર આપ્યું છે. સ્વામી આનંદની
અભ્યાસપૂર્ણ પ્રસ્તાવના ઉપરાંત ગાંધીજીના બે ફોટોગ્રાફ અને શુભશતના
જાણીતા કલાકાર શ્રી. રસિકલાલ પરીખના બેરંગી કવચિત્રવાળું આ પુસ્તક
દરેક ઘરમાં-લાયબ્રેરીમાં અવશ્ય હોવું જરૂરી છે.

(કિંમત રૂ. ૨-૧૨-૦)

વી. પી. ખર્ચ છ આના જીલ્લું.

આજે જ મંગાવી લ્યો

એ. ન. એ. મ. ઠાકુરની કું પની

શુકલેશ્વર

પબ્લીશર્સ

૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ—અંખ ૨.

“પ્રણય અને પરિણય”

શ્રી. સુનીલાલ વર્ધમાન શાહની અભિનવ રીતે લગ્નકોયડો છણતી અતિ રસિક નવલકથા સૌ માણાપો તથા જુવાનો જરૂર વાંચે.

૫૯ ૪૬૦ : : પાકું પૂકું : : કિં. રૂ. ૩૫૫

રૂપાનો- -ધંદ

લાણીતા નવલકથાકાર શ્રી. સુનીલાલ વર્ધમાન શાહની રંગ, રસ, કુમાર-ભરી સુંદર નવલકથાઓનો રૂપાણો સંગ્રહ. એકેકથી ચક્રિયાતી વાર્તાઓ, લેખકની છબી ને છાનવચરિત્ર સાથે.

કાપડી પૂકું કિં. રૂ. ૩૫.

જગતના- -અરણ્યમાં

શ્રી. જયમુખલાલ મહેતાના, સંસારમાં શાંતિ સિંચતા, મનોરમ શૈલીથી લખાયેલા રસિક લેખો-નિબંધો-નિરીક્ષણો, લેખકની છબી ને છાનવચરિત્ર સાથે. થોડી જ નકલો છાપી છે.

કાપડી પૂકું કિં. રૂ. ૧૫૫ ૩૫.

અપવાસ દ્વારા આરોગ્ય

કિં. રૂ. ૩૫.

ગાંધીવ બાળશાસ્ત્રિક

૨-૦-૦

ગાંધીવ બાળપણવાદિક

૫-૦-૦

હાસ્યમૂર્તિ શ્રી. વ્યોર્તાદિ દલે ફત રંગનરંગ ચાર વાગ ૧-૦-૦

બાલોપાનમાળા (૮૦ પૃ) ૩૦-૮-૦

ચાલો વાજવીએ (૧૨ પૃ) ૮-૦-૦

બકેર પરેલ (૨૦ પૃ) ૭-૦-૦

એ વોલ્યુમમાં પાકું પૂકું ૧-૦-૦

જર્જ હીલ

પુસ્તક ૧૮ એ
નંબર ૧૬-૧૬૪૪
પાંક ૧૧ એ

સુમી વિદ્યાભદ્રેન નીલકંઠ

ગ્રા. મારિત્વ પરિષદ ૧૫ મા મંગેલનનાં વરણેબંદે ક્રમખ

: સાર્વિક દયાળમ :

વિષય ગ્રા. ૧-૮-૦

પરોચ ગ્રા. ૧-૦-૦

પુસ્તક નંબર ગ્રા. ૦-૧-૦

૨ જાણીયતા :

૧ જાણી :

જલપ્તમાઈ નારાયણાઈ જામીન (ગ્રા. દામ)

પરિવર્તિત પ્રભાશરિર વ્યાસ

અનુક્રમણિકા

લેખક				પૃષ્ઠ
આગામી સાહિત્ય પરિષદ સંમેલન	...	— તંત્રીસ્થાનેથી	...	૪૩૩
સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવન	...	શ્રી. છોટાલાલ ગાનસિંગ કામદાર	...	૪૩૫
શ્રી. ચન્દ્રવદન મહેતા અને એગનાં સન્નિધાન	...	શ્રી. ત. પ.	...	૪૪૦
પ્રાંત પુ. મંડળોની વા. સમા-હેવાલો	૪૪૮
કડી મહાલ પુ. પરિષદ ૭ મું. સંમેલન	૪૫૬
પુસ્તક પરિચય	...	શ્રી. મ. પ્ર. વ્યાસ, 'અ-દ્રષ્ટા' ના.	...	૪૫૭
દીપોત્સવીનું સાહિત્ય દર્શન	...	રસિક	...	૪૬૩
નવીન શાસ	૪૬૬
પુસ્તકાલય તોષ	૪૬૮
સામયિક દોહન				
પહેલીને ખાઓ	...	શ્રી. હાલોભાઈ મ. પટેલ	...	૪૬૯
પાટણની પૂર્ણિમા	...	કવિશ્રી ન્દાનાભાઈ	...	૪૭૧
ચીનની અર્ચીચીન વિદ્યાપીઠ	૪૭૨
અનંત મહાસાગરમાં ઊડે પહેલિયા દામ બીડનાર ડૉ. પીકાર્ડ	૪૭૩
આપણી ફેટકીક નાગરિક ફરગે	૪૭૬
પુસ્તકાલય ખાતાના વરદુકગો, મૂલના ઇ.	૫૬

ગુજરાતી પ્રકાશનસંસ્થાઓને

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી ગુજરાતી પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલિઓના ૨ ભાગ આ પહેલાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલા છે, અને તેમાં ઇ. સ. ૧૯૩૨ સુધીનાં કુલ ૧૨૦૦૦ પુસ્તકોની વિષયવારી, નામવારી અને કર્તાવારી વર્ગીકૃત યાદીઓ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે. એ જ ધારીએ સન ૧૯૩૩ થી આજ સુધીનાં પ્રકાશનોની નામાવલિને નવીન ભાગ તૈયાર કરીને પ્રગટ કરવાની યોજના સદર મંડળે કરી છે. એ કામમાં પ્રકાશનસંસ્થાઓના સહકારની જરૂર હોઈ અને તે માટે ઇ. સ. ૧૯૩૩ થી તે આગુ સન ૧૯૪૩ નાં અત્યાર સુધીનાં જે તે પ્રકાશનસંસ્થા મારફત પ્રસિદ્ધ થયેલાં પ્રાપ્ય તેમ જ અપ્રાપ્ય પુસ્તકોની લેખક, પ્રસિદ્ધિસ્થાલ તેમ જ દિવસ ચહિતની યાદી છાપેલી વા હસ્તલિખિત સેન્ટ્રલ લાઈબ્રેરી વડોદરાને શિરનામે વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળ તરફ મોકલી આપવાની ગુજરાતની તમામ પ્રકાશનસંસ્થાઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

આ માસિક વડોદરામાં 'ધી હુદાણાગિત પ્રિં. પ્રેસ'માં અંબાલાલ વિ. દલ્લે પુસ્તકાલય ચ. સ. મંડળ લિ. ને માટે, છાપી પ્રસિદ્ધ કયું. વા. ૧૫-૧૧-૪૩

વિવિધ ગ્રંથમાળા

સંવત
૨૦૦૦

સિદ્ધુ આખંડાનંદે સ્થાપિતી
વાર્ષિક લેવાજમ રૂા: ૫)
ટપાલખર્ચ ગાફ

વર્ષ
૩૩ મું

✽

લઠાઈના આ પાંચમા
વર્ષમાં કાગળો, બોર્ડ
છીટ, શાહી ઇં ની
છ થી આઠ ગંધી
મોંઘવારી કોવા
છતાં વાર્ષિક
લેવાજમમાં
વધારો કેમ
નથી.

✽

સંવત ૨૦૦૦ માં
નીચેનાં પુસ્તકો પ્રકટ થશે

- ૧ ઉપનિષદો-એ ભાગમાં
 - ૨ આર્યોના સંસ્કાર
 - ૩ મહાત્મા કબીરનાં આધ્યાત્મિક પદો
 - ૪ જ્યોતિર્દ ક. કચેની વાતો
 - ૫ આખંડવાણી
 - ૬ સંવત ૨૦૦૧નું પંચાંગ
- ઉપરનાં પુસ્તકોમાં કોઈ મારજુમર
ફેરફાર કરાની બ્યવસ્થાપકોને પ્રત છે.

✽

વરસે કિવસે કદ ઈચ્છિ
ધા" x ળા"નાં
૨૦૦૦ પાનાંનું
વાચન
ચારથી છ
પુસ્તકોમાં મળીને
ઘેર ભક્ત
અપાય છે.

આ લીટીમાં છે તેવા

ગોટા અક્ષરોમાં

૬૬ ળા x ૧૦, પાન ૫૨૦૦

કાપડી પાકાં પૂકાં

અનેક ચિત્રો

મજબૂત લેકેટ

✽

- ૧-આદિ ને સમાપ્ત
- ૨-વન ને વિશાલપર્વ
- ૩-જ્યોત ને બીખાપર્વ
- ૪-કોણપર્વ
- ૫-કલ્પ, રાસ્ય, સૌમિક, સીપર્વ
- ૬-સાંતિપર્વ
- ૭-અનુશાસન, આચાર્યમિત્ર,
- આશ્રમવાસિક, મીસવ;
- મહાપ્રસ્થાનિક ને સ્વર્ગ-
સાદગ્યપર્વ

મહાભારત

અટલે

પુસ્તકોના રાજ

✽

મં ગાંધીજી કહે છે કે,

“ મહાભારતને અમૂલ્ય
રત્નોની એકાદ અખૂટ ખાજી
સાથે જ સરખાવી શકાય;
એ ખાજીને જેમ જેમ વધુ
હોડી જોડીએ. હીએ તેમ
તેમ તેમાંથી વધારે કીમતી
જવાહિરો નીકળે છે. ”

સસ્તું સાહિત્ય

વું અદ્ભુત સાહ્ય !!!
લગભગ ૭ ભાગમાં
મં પૂર્ણ સેટ. મૂલ્ય માત્ર
રૂપિયા ૪૫)

✽

સિદ્ધુ આખંડાનંદની
સુગરતાને ભેટ

સંસ્કૃત

જે જ્ઞાન અને વિનોદ સેક-
રા પુસ્તકોમાંથી પમ્પ નથી
મળતાં, તે જ્ઞાન ને વિનોદ
ઘોર, મૂંઝાર, ભક્તિ તેમજ
દાર્શનિકથી ભરપૂર એકલા
મહાભારતમાંથી મળે છે.

સસ્તું સાહિત્ય વધેક કાર્યાવ્રય—મદ્ર પાસે, અમદાવાદ ને કાલજાહેવી—સુખધ

સસ્તા મૂલ્યે પુસ્તકો મેળવવાની યોજના

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય તરફથી સ્વામી અખંડાનંદજીના સ્મરણાર્થે લાયબ્રેરીની યોજના ગયા ડિસેમ્બર માસમાં જાહેર કરેલી. તેમાં આપવાના જાહેર કર્યા હપરાંતના ચોટા અપાઇ ગયા છે. આમ છતાં હજુ પણ વાચકવર્ગ તરફથી ઘણી માંગણી આવ્યા કરે છે. તેથી તે જાહેરને નીચેનાં ૧૫ પુસ્તકો નીચેનાં કિંમત રૂ. ૧૩૬-૦-૦ છે, તે માત્ર રૂ. ૧૦૦માં આપવાનું કરાવ્યું છે. પુસ્તકો મૂલ્યે પારસલથી મોકલાયે અને પેકિંગ તથા મુકાબીનું ખર્ચ લેવાશે નહિ. રેલવે ખર્ચ મંજાવવાને લેવાતું છે.

પુસ્તકનું નામ	મૂલ્ય	બુદ્ધચરિત્ર ને અન્ય સંતપુરુષો	૨-૦-૦
યોગવાસિષ્ઠ રામાયણ-૪ પ્રંથો	૧૨-૦-૦	રામકૃષ્ણ પરમહંસ-ચરિત્ર	૨-૮-૦
માનસ રામાયણ-૨ પ્રંથમાં	૫-૪-૦	સત્તત્તુકારામ-વિરત્ત ચરિત્ર	૨-૮-૦
ભાગવતી ભાગવત	૬-૦-૦	ચેતન્યમહાપ્રભુ-વિરત્ત ચરિત્ર	૬-૮-૦
હત-પરશુરામ-વેદાંતનો ઉત્તમ પ્રંથ	૨-૦-૦	જ્ઞાનેશ્વર મહાનંદ-સંત એકનાથ	૨-૮-૦
પાતંજલિ યોગસૂત્ર-ટીકા સાથે	૧-૦-૦	સ્વામી બ્રહ્માનંદ ને શિવાનંદ	૩-૬-૦
તુકારામ ગાથા-પ્રંથ ૧ ભા.	૨-૪-૦	શ્રીરામચંદ્ર ને નાગ મહારાજ	૧-૦-૦
” ” -પ્રંથ ૨ ભા.	૨-૮-૦	મઠ અર્ચુદાસ તથા જાનકીદાસ	૦-૧-૦-૦
રામતીર્થનાં બ્યાખ્યાનો (૧)	૨-૮-૦	લક્ષ્મણચરિત્ર-૨૬ ચરિત્રો	૧-૮-૦
” -ઉપદેશો (૩)	૨-૮-૦	આદર્શ ચરિત્રસંગ્રહ-૨ ભા.	૨-૮-૦
” -ચરિત્ર (૪)	૩-૦-૦	સંસારમાં મુખ્ય કથાં છે ?	૧-૦-૦
વિવેકાનંદના ઉપદેશો (૪-૫)	૨-૪-૦	દાસબોધ	૨-૦-૦
” -મક્તિયોગ (૮)	૧-૮-૦	મુસ્લીમ મહાત્માઓ	૨-૪-૦
” -ચરિત્ર (૯)	૩-૦-૦	કચ્છની લોકમાતો	૨-૦-૦
” રાજયોગ ને જ્ઞાનયોગ (૧૦-૧૧)	૨-૦-૦	આગળ ધસો-પ્રેરક પ્રંથ	૨-૮-૦
બ્યાખ્યાનમાળા-પ્રંથ ૧ ભા.	૨-૪-૦	આદર્શ હૃદયમાળા-૧ ભા.	૨-૦-૦
” ” -પ્રંથ ૨ ભા.	૨-૦-૦	” -૨ ભા.	૨-૦-૦
વૈદિક વિનય-૩૬૦ વૈદિક પ્રાર્થનાઓ	૩-૧૨-૦	કતલખાનું-મહાન પ્રંથ ...	૨-૪-૦
મહાભારત મંજરી	૩-૦-૦	શુભસંગ્રહ-ભાગ ૨ ભા.	૨-૮-૦
સંસારમાં સ્વર્ગ-આવૃત્તિ પમી	૨-૦-૦	” -ભાગ ૬ ભા.	૨-૮-૦
સાચું-સ્વર્ગ-” ૩જી	૨-૦-૦	બાળકોની વાતો-ભાગ ૨ ભા.	૦-૮-૦
સ્વર્ગનું વિમાન ” ૫મી	૨-૦-૦	ભારતના વીર પુરુષો-ચરિત્રો	૧-૪-૦
સ્વર્ગની કુંચી ” ૫મી	૨-૦-૦	વિલુની વાટ ને રામાનંદન	૦-૪-૦
સ્વર્ગનો પ્રકાશ ” ૨જી	૨-૦-૦	સુબોધ પુષ્પવાદિકા ...	૦-૫-૦
સ્વર્ગની જાહેગી ” ૩જી	૨-૦-૦	ઉપદેશસારસંગ્રહ ...	૧-૦-૦
સ્વર્ગનો ખજાનો ” ૪થી	૨-૦-૦	દુઃખી વાર્તાઓ-(૧ ભા.)	૨-૮-૦
સ્વર્ગનો આનંદ-” ૨જી	૨-૦-૦	” ” -(૨ ભા.)	૧-૮-૦
સ્વર્ગની મીઠી-” ૨જી	૨-૦-૦	” ” -(૬ થી)	૨-૦-૦
સ્વર્ગની સદૃશ-” ૨જી	૨-૦-૦	મૂળ પંચરત્નગીતા ...	૧-૦-૦
ગામડિયા નરેન્દ્રો-પદિયારકૃત	૧-૬-૦	મૂળ મૂળ ગીતા-બોડ પદી	૦-૧-૦-૦
હૃદયતરંગ ને બ્રહ્મજુની ગી	૧-૦-૦	ગીતા માત્ર ગુરુ ભાષાંતર	૦-૪-૦
પ્રીતમદાસની વાણી	૨-૮-૦	જ્ઞાનપર, સોપાનપર ને મોક્ષપાથ	૦-૧-૦

નોંધ:-ઉપર પ્રમાણે રૂ. ૧૩૬-૦-૦ નાં ૬૫ પુસ્તકોનો ચોટ માત્ર રૂ. ૧૦૦માં મળશે.

આ ૬૫ પુસ્તકો દ્વારા એકંદરે ૩૩૫૫૨ પાનનું વાચન મળે છે, અને તેનું વજન લગભગ ૮૪ રતલ થાય છે. આને તો આદતાં કૃપિયામાં આદલાં કૌરા કાગળ પણ નથી મળતા!!

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય } ડૉ. મદ્ર, સોમનંદ કોટ પાસે, અમદાવાદ
માત્રગાદેવી રોડ, દાથી બિલ્ડિંગ, મુંબઈ-૨

૧૯૪૨-૪૩માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

નવાં ઉત્તમ સુંદર પુસ્તકો

દર્શાવતી	ધુમકેતુ	૪-૦-૦
ચૌલાદેવી સચિત્ર		૪-૦-૦
સીધાં ચઢણુ	(મુનશી)	૩-૮-૦
રમા-નાટક	ચરદાસી	૨-૦-૦
વગડાનાં ફૂલ	મકનજી પરમાર	૨-૦-૦
પૃથ્વીનાં ઝાંચુ	દુર્ગેશ સુક્લ	૧-૮-૦
આપણો ધર્મ નવી આશ્વત્થિ		૪-૦-૦
(૫. ૯૧૧ આનંદચંદ્ર બાપુભાઈ મુવ)		
ઠંડી કરતા ને બીજાં નોટકો	ધુમકેતુ	૧-૮-૦
ગુજરાતનો જય પહેલો		
નવી આશ્વત્થિ : મેધાણી		૨-૮-૦
બે દેસાંદીપક		
(પ્રદાન-સાક્ષી) મેધાણી		૨-૮-૦
કલ્યાણી (નવલકથા) રમણિકલાલ		૨-૦-૦
રમ્ય પ્રમથ્યાઓ		૧-૮-૦
શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી, કૃત :		
આડધે રસ્તે		૪-૦-૦
શ્રી. ધુમકેતુ કૃત :		
રાજસંન્યાસી		૪-૦-૦
પ્રેદીપ	(નવી આશ્વત્થિ)	૧-૧૨-૦
રજકણ		૨-૦-૦
તણુઆ મંડળ	૧-૨-૩-૪	૬-૦-૦
પડવા-નાટકો		૦-૬-૦
દુઝ્મન સંગ		૦-૨-૦
વનરાજ		૦-૬-૦
નવાં વિવેચનો		૨-૮-૦
ચાંદની	(નવી આશ્વત્થિ)	૦-૬-૦
સોલ સતી		૧-૪-૦
મુવળા	(નવલકથા)	૨-૮-૦

શ્રી. અવેરચંદ મેધાણી કૃત :

નવી આશ્વત્થિઓ

વેવિશાળ	૩-૦-૦
રસધાર-ભાગ ૧ થી ૫	૧૧-૦-૦
કંકાવટી-ભાગ પહેલો-બીજો	૨-૪-૦
રઘિયાળી રાત-ભાગ ૧ થી ૪	૫-૧૦-૦
રાંધે પ્રતાપ	૨-૦-૦
સોરઠી બહારવઠિયા ભા. ૧-૨-૩	૧-૪-૦
નિરંજન-નવલકથા	૨-૮-૦
સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી	૩-૦-૦
જેલેઆંકિસની બારી	૧-૮-૦
સોરઠી સંતો (નવી આશ્વત્થિ)	૧-૪-૦
દાલરદાં	૦-૧૨-૦
પ્રતિમાઓ (નવી આશ્વત્થિ)	૧-૧૨-૦
શ્રી. સુનીલાલ વ. શાહ કૃત :	
વિલાયનાં	૩-૦-૦
અવત્તિનાથ	૨-૦-૦
કર્મચાણી રાજેશ્વર	૨-૦-૦
રાજહત્યા	૨-૦-૦

શ્રી. મનુભાઈ મેધાણી કૃત :

શૌર્યનાં તેજ	૧-૨-૦-૦
કાળિયાર અને બીજાં પ્રાણીકથાઓ	૧-૮-૦
જનપદ ભા. ૧-૨-૩ (નવી આશ્વત્થિ)	૩-૦-૦
ખારીમીઠી બાળવાતો	૧-૦-૦

શ્રી. તારાચંદ પો. અડાલજીકૃત :

ખાંડાના ખેલ (સચિત્ર)	૩-૮-૦
દંણી દુનિયા	૩-૮-૦
ચા-ધર ભા. ૧-૨ ધુમકેતુ, વગેરે	૨-૮-૦
આરસીનો લીતરમા	૧-૪-૦
રેલા (રાષ્ટ્રીય નવલકથા)	૧-૪-૦

ગૂર્જર અંથરતન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ

ગૂજરાતના શ્રેષ્ઠ લેખકોનાં ઉત્તમ નાટકો

શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત

ઠંડી કરતા

અને

ખીજાં નાટકો

૧-૮-૦

❧

શ્રી. દ્વેગેશ શુક્લ કૃત

પૃથ્વીનાં આંસુ

૧-૮-૦

શરદ્દશાષ્ટી કૃત

૨ આ

૨-૦-૦

❧

શ્રી. રત્નમણિરાવ ભટે કૃત

સંભાવિત સુંદરલાલ

૧-૪-૦

ઔસ્વાતંત્ર્યની ભાવના એવતા
આજના નારીજગતમાં દંભનો
પડદો તોડીને હૃદયદર્શન
કલાવતી નારીના પત્રો.

શા માટે
બંધન ?

૧-૪-૦

“સામાજિક જીવનમાં દંભ મૂળતત્ત્વરૂપ બને છે. અને કોઈ દ્વિધિક આકસ્મિક મેળાપમાં નહિ, પરંતુ કોઈ હેતુસર વારંવાર યતા મિલનપ્રત્યેગેમા જ્યારે સેમાંયનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે, ત્યારે માનસપ્રદેશમાં રહેલી વસ્તુ વાસ્તવિક જીવનમાં ઊતરવા માટે છે. આટલી ભૂમિકા રચાયા પછી તમે પોતે દંભની સ્પષ્ટતા અને પુનરાવૃત્તિથી સાત હોવા છતાં એ દભાગ્રીલા અટકાવી શકતા નથી અને આગળ જતાં હાપત્યમાં અણરાજ જન્મે છે તમે જેને સતત ચાહતાં હો તે જ માણસ આઠખીલી જેવો લાગે છે અને દંભથી એને છેતરી તમારા આત્માને છેતરે છે....

ગૂજર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રોડ : અમદાવાદ.

નવલવન કાર્યાલયનાં અવશ્ય વસાવવા જેવાં પુસ્તક

- સ્વદેશી સમાજ :** કવિવર રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર ૦-૮
- મૂળ બંગાળી ઉપરથી શ્રી. નગીનદાસ પારખે આ અનુવાદ કરેલો છે. બંગાળમાં ૧૯૦૫ થી ૧૯૧૦ દરમ્યાનનાં વર્ષોમાં જે સ્વદેશી દિલચાલ સર થઈ હતી, તે સમયની પરિસ્થિતિને સ્પર્શતા આ લેખો છે.
- જાતે મજૂરી કરનારાઓને :** ૦-
- જાતમહેનતનું મહત્વ ને ગૌરવ દર્શાવતા. ટોલ્સ્ટૉયના ઉદ્બોધક નિબંધનો અનુવાદ. ખેડૂતો અને મજૂરોના ઉદારોના મહાપિ ટોલ્સ્ટૉયે ખતાવેલો ભાગ આ નાનકડા નિબંધમાંથી મળી રહે છે.
- છવંતશોધન :** શ્રી. કિશોરલાલ ઘનશ્યામલાલ મથરૂવાળા ૧-૪
- કેળવણીના પાયા :** ૧-૦
- ઉધધંબું છવન :** સુપ્રસિદ્ધ લેખક મોરીસ મેટરલીકના ૦-૧૦
- The White Ant નામના બોધક પુસ્તકનો અનુવાદ.
- ખાપુ :** શ્રી. ઘનશ્યામદાસ ખીરલાના ૦-૧૦
- મૂળ હિંદી પુસ્તકનો. યુનિસેપી અનુવાદ. ગાંધીજીના છવનની મીમાંસા કરતું મનનીય પુસ્તક.
- સો ટેકા સ્વદેશી :** ગાંધીજી ૧-૪
- સ્વદેશી તથા આદી અને આગેવાનોની મીમાંસા કરતા લેખોનો સંગ્રહ.
- શીમદ્ ભાગવત :** શ્રીમદ્ ભાગવત ચંદાપુરાજનો કાવ્યઅવાદ. ૧-૮
- આપણો આર્થિક પ્રશ્ન :** શ્રી. છત્રનલાલ જોશી ૧-૦
- હિંદની વિકટ આર્થિક પરિસ્થિતિ. રજૂ કરી તેના ઉલ્લેખો. માર્ગ દર્શાવતું પુસ્તક.
- મારી વ્યાપક કેળવણી :** અનુ. ચંદુભાઈ શ. પટેલ ૧-૪
- મૂળ ટી. વૉશિંગ્ટનની 'My Larger Education' નામની બોધક અને રસપૂર્ણ આત્મકથાનો અનુવાદ.
- ટોલ્સ્ટૉય અને શિક્ષણ :** અનુવાદક: પોંડુરંજ વિકૃલ વળામે. ૦-૮
- ટોલ્સ્ટૉયના કેળવણી વિષેના વિચારો અને અભિપ્રાયોનો સંગ્રહ.
- હિંદુ છવન દર્શન :** સર્વપલ્લીરાધાકૃષ્ણન ૦-૧૦
- The Hindu View of Life નો અનુવાદ.
- ગામગોષ્ઠી :** લેખકો—વિકૃલદાસ કોઠારી, રાવજીભાઈ ના. પટેલ ૦-૬
- ગામગાના પ્રશ્નોની સંવાદરૂપે ચર્ચા, તથા ખેડૂત ઉપયોગી તથા કાયદાઓની સંવાદરૂપે સમજૂતી.
- મારું ગામડું :** બલભાઈ મહેતા ૦-૧૦
- આ પુસ્તકમાં એક નિષ્ઠાવાન ગ્રામસેવકે ગામગાના વસવાટ દરમ્યાન ચોતાને મળેલા કડવા મીઠા અનુભવોનો આબેદુગ ચિતાર આપ્યો છે. તે ઉપરાંત એમાં ગ્રામજીવનને સ્પર્શતા આર્થિક તેમજ સામાજિક પ્રશ્નોની ઉજાવટ કરી તેના ઉલ્લેખો દિશા પથ ખતાવી છે.

પુસ્તક ૧૮ મું

નવેમ્બર-૧૯૪૩

અંક ૧૧ મે

આગામી સાહિત્ય પરિષદ સંમેલન

—તંત્રીસ્થાનેથી

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનું પંદરમું સંમેલન વડોદરા સુકામે શ્રીમંત સરકારના આમંત્રણથી ડિસેમ્બર માસની તા. ૨૫, ૨૬, ૨૭ ના રોજ મળનાર છે.

એના પ્રમુખસ્થાને ગુજરાતના પ્રથમ સ્ત્રીશિક્ષણચેત્ર અને મેવાલાવી સત્તારી વિદ્વાથી શ્રી. વિદ્યાબહેન નીલકંઠની વરણી થઈ છે તેને અમે સહર્ષ આવકારીએ છીએ.

લેડી વિદ્યાબહેન ગુજરાતનાં એક અગ્રગણ્ય સમાજસેવાદક્ષ અને કુશળતાપૂર્વક દોરવણી આપી શકે તેવું વ્યક્તિત્વ ધરાવતાં હોઈને આ ક્ષેત્રની તેમની અનેકવિધ સેવાઓ ગુજરાતી સાહિત્યમાં રસ ધરાવનાર ઠોઈથી પણ લાગ્યે જ અબળ હશે એમની અનેકવિધ સેવ યોની લક્ષિતલાવનાના પ્રતીકરૂપે તેમની પચાસ વર્ષની યાદગીરી અંગે મણિમહોત્સવ અંક અર્પણ કરાયો હતો. ઉપરાંત, ગુજરાતના સાહિત્યની, લગભગ છેલ્લાં એક સૈકાથી સેરા ગળવતી સંસ્થા-ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીના અધિકારપદે રહ્યાં રહ્યાં તેમણે અબળવેલી ગુર્જર ગિરાની સેવા ચિરસ્મરણીય છે.

એવાં સેવાના ત્રતને વરેલાં શ્રી. વિદ્યાબહેનને ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના આગામી સંમેલનપ્રસંગે પ્રમુખ તરીકે સ્વીકારીને-પરિષદ તેમની આ વરણી કરીને-ગિરા ગુર્જરીની તેમણે કરેલી સેવાનો યત્કિંચિત્ત્વજ્ઞભાર હળવો કરવા લાગ્યશાળી થશે.

અમે શ્રી. વિદ્યાબહેનની પ્રમુખ તરીકેની વરણીને સહર્ષ વધાવી લઈએ છીએ.

પરિષદના સંમેલનની કાર્યવાહીના ત્રણ વિભાગ રખાયા છે, જેમાં (૧) સાહિત્ય વિભાગ, (૨) કલા વિભાગ અને (૩) વિજ્ઞાન વિભાગ.

આ સંમેલન અંગે બીજા પણ હર્ષદાયક સમાચાર મળ્યા છે. અને તે છે શ્રી. ધૂમકેતુની સાહિત્ય વિભાગના પ્રમુખ તરીકેની પસંદગીના.

આપણા માહિત્યકારોમાં આમજનતાને માટે ઢળનારા ગણ્યાગાંઠ્યા લેખકો-માં શ્રી. ધૂમકેતુ અગ્રસ્થાને છે. પરિષદ વિદ્વદ્ભોગ્ય અને અભ્યનનીય માહિત્ય પ્રકટ કરે છે, પરંતુ જે જનતાની મેવા અમે આ પરિષદનું અસ્તિત્વ હોવું જોઈએ તે ગામડે

વસતી આમજનતાના બરતું સાહિત્ય તેના તરફથી મળતું નથી એ ખરેખર, જનતાનું હુકાંગ્ય છે. પરંતુ એ હુકાંગ્યમાં પણ કવચિત્ કવચિત્ શ્રી. ધૂમકેતુ જેવા સર્જકો આ જનતાને પણ વાચનીય સાહિત્ય-એ જનતાના બરતું સાહિત્ય આપે છે ત્યારે આપણને સહજ એમ થઈ આવે છે કે, એ વર્ગને માટે સર્જન કરનાર સહાનુભાવી લેખકો છે ખરા. અને એ આમજનતાના લેખક, જ્યારે પરિષદના સાહિત્ય વિભાગના પ્રમુખ તરીકે સ્વીકારાયા છે ત્યારે આપણા લેખકો તેમની પાસેથી એને બરના સાહિત્ય અંગેની કાર્યદિશાની અપેક્ષા જરૂર સેવશે.

જનતાના લેખક શ્રી. ધૂમકેતુની થયેલી આ પસંદગીને પણ અમે વધાવી લઈએ છીએ. અને તેઓની રાહબરી નીચે આપણા આમજનતાના સાહિત્યસર્જન અંગેની નવીન દિશા આપણા લેખકો મેળવશે તો જનતાની સાહિત્ય પ્રત્યેની અભિ-રુચિને વિશેષ વેગ મળશે.

અને કલાવિભાગના પ્રમુખ તરીકે આપણાં પુસ્તકોનાં વેબનચિત્રોથી તેમ જ તેમની વિવિધ ચિત્રકલાથી શુજસતભરમાં-હેશભરમાં-આંતરરાષ્ટ્રીય-ખ્યાતિ પામેલા શ્રી. કંતુ હેસાઈની વરણી પણ સુચોચ જ થઈ છે, એ માટે બે મત છે જ નહિ.

સંમેલનનાં પ્રમુખશ્રી અને ઉપર્યુક્ત વિભાગીય પ્રમુખોની યોગ્ય વરણીથી પરિષદનું આગામી સંમેલન જરૂર સફળ મીવડશે અને શુર્જનરેશના પાટનગરમાં પરિષદ સાહિત્ય, કલા અને સંસ્કારની ત્રિવેણીને સુલભ સુમેળ પામી સારી પ્રગતિ સાધશે એ આશા અસ્થાને નહિ જ લેખાય.

મારી અવગણના કરશે નહિ

હું પુસ્તકાલય છું. મને ન અવગણશે, જો મને અવગણશે તો કદાચ દુનિયામાં તમારી જ અવગણના થશે.

મેં મારા પેટાળમાં ઉપમાબયો જ્ઞાનાગ્નિ સંધર્ષો છે. મારા એ જ્ઞાનાગ્નિએ કેટલાંય સત્પુરુષોના પથને અજવાળ્યા છે. અરે, તમે તો કદાચ નાના માણસ દર્શો, કદાચ સાધારણ માણસ દર્શો. પણ તમારામાંના નરોત્તમોત્ત-નરપુંગવોત્ત જીવન, તેમના જ એકલાના બધા માટે નહિ, બધે સારા વિશ્વના બધા માટે-મારા પ્રયોગે બિલકુલ પલટી નાખ્યું છે, પલટી બાપ્યું છે. કેટલાયને ખરે ટાણે લાલ જતી ધરીને તુકસાન વેઠતાં અટકાવ્યા છે. છતાં ય, તમે મારા લાભ ન હેઠાવો, મારા પ્રત્યે સગ રાખો, દંભ રાખો-તો 'પછી તો 'ચાન્દ્રશા' બાષના પતાહશમ્ ફલેમ્' જેવી ભાવના તેવું કળ !

હું જ મારા શુભ શા માટે ગાઉં ?

હું તો માત્ર એટલું જ કહીશ કે સાધારણ માણસથી માંડીને સત્પુરુષ સુધી કોઈને મને અવગણ્યું નથી. તમારા પૂજ્ય પુરુષોએ તો ઊલટાનું મને પૂન્યું છે.

—હિંમતલાલ પટેલ

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

ગાંધીજી સંબંધી અત્યાર સુધી પ્રગટ થયેલાં અગર થવાનાં પુસ્તકો પૈકી, હિંદમાં અને કદાચ ઇંગ્લંડ અને અમેરિકામાં ઑક્સફર્ડ યુનિવર્સિટી તરફથી પ્રગટ થવાનું પુસ્તક 'ધી માઇન્ડ ઓફ મહાત્મા ગાંધી' (The Mind of Mahatma Gandhi) અતિ અગત્યનું ગણાશે. વર્ષોથી ગાંધીજીનાં લખાણોનો સંગ્રહ તથા તેનું વર્ગીકરણ કરનાર શ્રી. આર. કે. પ્રજુ તેના સંગ્રાહક છે. તેના જ પુસ્તક 'ક્વિટ ઇન્ડિયા' (Quit India) એ દેશબંદમાં ચક્રચાર જગાવી હતી. આ પુસ્તકમાં, એક જ અંશમાં, ગાંધીજીના તત્ત્વજ્ઞાનનો નીચોડ તથા મનુષ્યજીવનના અતિમ ખ્યેય સંબંધી તેમના વિચારો સંગ્રાહયેલા છે. આ અંશમાં સત્ય તથા દયા માટેની તેમની ચિંતા, મનુષ્યમતિ માટેનો તેમનો પ્રેમ અને તેમની નમ્રતા બધું એકી સાથે ચળી આવે છે. એક મિત્રને આ પુસ્તકોનાં મૂલ્ય વાંચવાનો લાભ મળ્યો હતો. તેના મત પ્રમાણે આ પુસ્તકની આ યુગના તત્ત્વજ્ઞાનનાં મહાન પુસ્તકોમાં ગણુતરી થશે અને જેથી રીતે ૩૦ વર્ષ પહેલાં ટાગોરની ગીતાંજલિનું પ્રકાશન એક મહત્ત્વનો ખનાવ ગણાયો હતો તેથી જ રીતે આ પ્રકાશન પણ ગણાવા સંભવ છે.

* પ્રસિદ્ધ વ્યક્તિત્વ ધરાવતા કાષ્ઠર એસ્થિનના નામથી બાળ્યે જ કોષ્ટ અપરિચિત હશે. તેણે હિંદને પોતાની માતૃભૂમિ બનાવેલ છે એટલું જ નહિ પરંતુ તેણે મધ્ય હિંદના મૂળ રહેવાસી સાથે લગન પણ કર્યો છે. તેણે જે જાતિ વિષે શંકાકર્તાઈ કરેલ છે તેના સંબંધી અનેક પુસ્તકો લખ્યાં છે એટલું જ નહિ પરંતુ તેમના જીવનના આકર્ષક પ્રસંગોની હિંદમ પણ ઉતારેલ છે. તેના 'ભૂમિજન સેવામંડળ'ના બુલેટીનમાંથી તેની તથા તેના મિત્ર શામરાવ હિમચેની અનેક પ્રવૃત્તિઓની આપણને જાણ થાય છે. ઑક્સફર્ડ યુનિવર્સિટી પ્રેસે આદિવાસી સંબંધી એક પેમ્ફલેટ પ્રગટ કર્યું છે એટલું જ નહિ પરંતુ તાતા આગર્ન અને સ્ટીલ કંપનીની મદદ વડે 'ધી એગરિયા' (The Agraria) નામક પુસ્તક પણ પ્રગટ કર્યું છે. આ પુસ્તકનું સારું વેચાણ થયું છે, એટલું જ નહિ પરંતુ તેથી મધ્ય પ્રાંતના આદિવાસી ગરીબ લુહારોને આર્થિક ક્ષણે પણ થયો છે.

મહાસત્તા તરફથી ચીન મોકલાયેલ વૈદ્યકીય મિશનના એક સભ્ય ડૉ. બી. કે. બસુના કહેવા મુજબ ચીનમાં કવિવર ટાગોર ખૂબ લોકપ્રિય છે. તેમનાં લખાંખરનાં પુસ્તકોનું ચીની ભાષાંતર કરવામાં આવ્યું છે. તેમના મૃત્યુ પ્રત્યે સમગ્ર ચીનના સાહિત્યકારોએ શોક કરાવ્યો હતો, અને બ્રહ્મી સ્મારક સભાઓ ઘરવામાં આવી હતી. પં. જવાહરલાલ નહેરૂની આત્મકથાનું પણ ચીની ભાષામાં ભાષાંતર કરવામાં આવ્યું છે, અને ચીનની રાજકીય વિચારપ્રણાલિ પર તેણે ઠીક અસર કરી છે.

'માઇ ઇન્ડિયા,' તથા 'માઇ અમેરિકા'થી અમેરિકામાં પ્રસિદ્ધિ પામેલા હિંદી [૪૩૫]

લેખક શ્રી. કૃષ્ણલાલ શીષદાણી અર્વાચીન હિંદની પ્રથમ નવલકથા ન્યુયોર્કમાં લખાશે તેના અખર મળ્યા છે. પુસ્તકનું નામ હવે જાણવાયું નથી.

✽

મુંબઈમાં ઇસ્લામીક સોસાયટીના આચાર હેકળ તાજેતરમાં એક ઉર્દૂ સાહિત્યપરિષદ ભરવામાં આવી હતી, જેમાં હીક પ્રમાણમાં હાજરી હતી. પ્રસિદ્ધ ઉર્દૂકવિ મોહરસ કાદરીએ પોતાના બાપજીમાં, ઉર્દૂમાં અપદ્યાગદ દાખલ કરવા માટે, સખત નાપસંદગી દર્શાવી હતી.

✽

મુદના સમયમાં ચીનમાં પ્રગટ થતાં પુસ્તકો તથા સામયિકો વિષે ૧૧ મી ઑગસ્ટના 'ચાઇના ઇન્ફર્મેશન બુલેટીન નં. ૬૨'માં વિગતો પૂરી પાડવામાં આવી છે. મુદ્રણની મુશ્કેલી, કાગળના ઉંચા ભાવ તથા દુરમતો તરફથી વારંવાર થતા ભેળિયારાને અંગે થતો નાશ-આ બાબતોની પ્રકાશનો પર અસર થયા સિવાય રહે નહિ. આ મુશ્કેલીઓ છતાં, શાંતિના સમય કરતાં ગયા વર્ષમાં વધારે પ્રકાશનો થયાં તે પુસ્તકોનો આવશ્યકતા વિષે ચીનની સરકારનું વલણ બતાવે છે. બુલેટીન જણાવે છે કે ૧૯૪૨ માં મુક્તચીનમાં ફરેજાન સરેરાશ વીસ નવાં પુસ્તકો અથવા માસિકો પ્રગટ થતાં હતાં.

✽

ઈંગ્લેન્ડની ટાગોર સોસાયટીની કારોબારીએ અમેરિકામાં શાખા ખોલવાનો નિર્ણય કર્યો છે. આ હિલચાલને મિસિસ પર્લ. એસ. બેક, લુઇ જુમરીફ, રિચર્ડ વોલેસ અને મિસિસ એડવર્ડ વેસ્ટન તરફથી ટેકો મળી રહ્યો છે. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરની પ્રસિદ્ધ નવલકથા 'ગોરા'ની ફિલ્મ ઉતારવા માટે પણ વાટપાટો ચાલી રહી છે. તેની એક દરતાં વધારે નવલકથાને ફિલ્મમાં ઉતારી સકાય તેમ છે. ખાસ કરીને 'ધી રેક' માટે આ સંભવ ધણો વધારે છે.

✽

ઈંગ્લેન્ડના આગેવાન વકીલ તથા સામાજિક કાર્યકર રવ. વાગન મલ્હેશ પંત વૈદના સંતાનો તરફથી, હવે પછી જાહેર કરવામાં આવનાર વિષય પર મરાઠી પુસ્તકના દાઘલખાણ માટે વાર્ષિક રૂ. ૧૦૦) આપવાનું હોલકર રાજ્યની વર્તમાનપત્રો નેગ બદાર પડેલ ગાદીમાં જણાવવામાં આવ્યું છે. ઇનામી હસ્તલખાણ રચાનિક મદારાપ્ટ સાહિત્ય સમાના સહકારથી બદાર પાડવામાં આવશે. ચાલુ વર્ષની દરિયાઈમાં મરાઠી રંગભૂમિની શતવર્ષીના માનમાં આ ઇનામ અનામત રાખવામાં આવ્યું છે. ૧૯૪૦ ના જનન્યુઆરી પછી પ્રગટ થયેલ શ્રેષ્ઠ મરાઠી નાટક માટે આ ઇનામ આપવામાં આવશે.

✽

શ્રી. ડી. એસ. કરંચની અતિપ્રસિદ્ધ નવલકથા 'મદાલી મનિજે' (ફરીથી જમીન બણી)ને રૂ. ૪૦૦) નું દેવરાજ બદાદુર પારિતોષિક આપવામાં આવ્યું છે. શ્રી. કરંચ સાહિત્યના જુદા જુદા વિભાગોમાં લખે છે. પરંતુ તેમનું આ પુસ્તક કાનડી નવલકથાની શ્રેષ્ઠ સિદ્ધિ મળવામાં આવી છે. જીવન બે પુસ્તકો, શ્રી. બી. જી. એલ. રવામીનું 'સંતાન શાંત' તથા શ્રી. એમ. એન. શ્રીનિવાસ આયંગરનું 'સંસ્કૃત કવિ ચરિત્ર' ને

અનુક્રમે રા. ૨૦૦) તથા ૧૦૦) નાં પારિતોષિકો આપવામાં આવ્યાં છે. છેલ્લાં બે પુસ્તકો હજુ છપાયાં નથી.

ત્રાવણકોર યુનિવર્સિટીના પ્રકાશન ખાતાએ ‘ જનવિજ્ઞાન ’ માટે મલાયલમમાં એક અંધમાળા શરુ કરવાની યોજના કરી છે. આ માળાનું બીજું પુસ્તક ‘ આરોગ્ય માર્ગગલ ’ છે. વિદ્યાશાસ્ત્રનિપુણ ડૉ. એલ. એ. રવિવર્માએ તે લેખેલું છે. તેમાં જાહેર આરોગ્યના સામાન્ય નિયમો સાદી તથા સરળ ભાષામાં સમજાવવામાં આવ્યા છે. આ ખાતું જગતનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકોના ભાષાંતરનું કાર્ય દાય કરવાનું છે. કેરાલાની કળા તથા સંસ્કૃતિનો વિગતવાર ઇતિહાસ પણ અહાર પાડવાનો છે.

ડૉ. સી. કુન્દન રામએ ‘ મંગલોદય ’માં ‘ સંદોત્સવ ’ નામના મલાયલમ ભાષામાં લખાયેલ કાવ્ય ઉપર એક લેખમાળા શરુ કરી છે. આ કાવ્ય પાંચસો વર્ષ પહેલાંનું છે.

પૂનાના અભિનવ શરદોપાસક મંડળે મરાઠી રંગભૂમિની શતવર્ષી ઉજવવાની વિશાળ યોજના પર યોજના હાથ ધરી છે. આના માટે મંડળને ખૂબ સહકાર મળ્યો છે. આ યોજનાનું વર્ણન આપતી સંખ્યાયાત્રી પત્રિકાઓ અહાર પાડવામાં આવી છે. પ્રાથમિક યોજનામાં લગભગ ૨૫૦ નાટ્ય સંસ્થાઓ, ૧૦૦૦ નાટકો તથા ૨૦૦ પાત્રોનું અવયોગન કરવાનું છે. પ્રતિકૂળ સંયોગો છતાં, મંડળે જનતાને મદદ માટે વિશ્વાસપૂર્વક અરજ કરી છે. મરાઠી નાટ્યના ઇતિહાસમાં આ યોજના એક એક મહત્વનું આગેકદમ પગલું ગણાશે.

મરાઠી નાટકના ઉદ્ભવસ્થાન સાંગલીમાં ‘ નાટ્ય શતાબ્દિ મહોત્સવ કમિટી ’ નીમવામાં આવી છે. તેણે નવેબરની શરૂઆતમાં મહોત્સવ ઉજવવાનું નક્કી કર્યું છે. સાથોસાથ નાટ્ય સંમેલન તથા સાહિત્ય સંમેલનની વાર્ષિક બેઠકો પણ ભરવામાં આવશે.

નામદાર નિઝામ સરકારના પ્રદેશમાં મરાઠી ભાષા બોલતી પ્રજાનો મોટો ભાગ છે, છતાં આગળના સંત-કવિઓના સમય જોટલું ત્યાં મરાઠી સાહિત્ય સમૃદ્ધ થયું નથી. સાહિત્યને પ્રોત્સાહન આપવા માટે પ્રાદેશિક સાહિત્ય પરિષદોની આવશ્યકતા છે. આવી એક પરિષદ પચીસ વર્ષના ગાળા પછી, નિઝામ રાજ્યના મરાઠી સાહિત્ય સંમેલનનના નામ હેઠળ, તા. ૨૮-૨૯-૩૦ સપ્ટેમ્બરે પૂનાના પ્રેક્ષક દત્તો વાગન પોતદારના પ્રમુખપદ નીચે ભરવામાં આવી હતી. પહેલી પરિષદ દક્ષિણ હૈદરાબાદમાં ઇ. સ. ૧૯૦૭ માં ભરવામાં આવી હતી.

ગા. તા. ૪ ઓગસ્ટના રોજ અહમદનગરના કે. એલ. તેંજુનોંકરનું મૃત્યુ થતાં મરાઠી સાહિત્યને ભારે ખોટ પડી છે. અહમદનગરના વાઙ્મયોપાસક મંડળ તરફથી બે ભાગમાં પ્રગટ થયેલ ‘ શ્રી સાનેશ્વર દર્શન ’ પ્રગટ કરાવવામાં તેણે આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો.

તે જ રીતે 'એકનાય દર્શન' પ્રગટ કરાવવાની તેની યોગ્યતા હતી. દુલસી રામાયણનું મરાઠી 'ઓવી છંદ'માં રાવણના મૃત્યુ સુધી તેણે બાયાંતર કયું હતું. મૃત્યુ થતાં તે કાર્ય ત્યાં જ અટકી પડ્યું હતું.

❦

ધૂળિયાની સત્કાર્યોત્તેજક સભાએ હમણાં જ પચાસ વર્ષ પૂરાં કર્યાં છે. તે મહારાષ્ટ્રની એક પ્રાચીન સંશોધન સંસ્થા છે. શ્રી રામદાસના સાહિત્ય પ્રત્યે અનન્ય ભક્તિ તે સભાની વિશિષ્ટતા છે. સભાએ સંખ્યાબંધ હસ્તપ્રતોના સંગ્રહ કરીને જળવી રાખેલ છે, અને તથા માળામાં ફેટલાંક પુસ્તકો પ્રગટ કર્યાં છે. મુખ્ય માળા, 'રામદાસ અને રામદાસી અંથમાળા'માં લગભગ પચાસ પુસ્તકો પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે. મરાઠી માસિક 'રામદાસ અને રામદાસી'એ તાજેતરમાં બાવીસમા વર્ષમાં પ્રવેશ કર્યો છે. ગયા જુન માસમાં સભાને સુવર્ણ મહોત્સવ ઉજવતાં, 'સુવર્ણ મહોત્સવ અંથ' પ્રગટ કરવામાં આવ્યો હતો. તેમાં શ્રી રામદાસના લેખો તથા જીવનકાર્યની વિવિધ બાજુઓ પર ચાળીસ અખ્યાત લેખકોના લેખો આપવામાં આવ્યા છે.

❦

૧૯૪૩ ની ૧૪ મી ઓગસ્ટે શ્રી. વિનાયક દાગોદર સાવરકરને નાગપુર યુનિવર્સિટી તરફથી અપાત્ર ઊંચામાં ઊંચું માન ડી. લિટની માનદ ડિગ્રી આપીને આપવામાં આવ્યું હતું. શ્રી. સાવરકર મરાઠી સાહિત્ય નભમંડળના અતિ જ્ઞાત તારક છે અને મરાઠી વાચકો તેમને-પ્રસિદ્ધ રાષ્ટ્રીય શાયર, ધૂતિદાસકાર, નાટ્યકાર, નવલિકા લેખક, જીવનચરિત્ર-લેખક તથા વર્તમાનપત્રોના ખજરપત્રી તરીકે ઓળખે છે. ૧૯૩૮ ના એપ્રિલમાં મુંબઈમાં બરાયેલ મરાઠી સાહિત્ય પરિષદની બાવીસમી બેઠકના તે પ્રમુખ હતા. મહારાષ્ટ્ર બહારના વાચકો પણ તેમનાં પુસ્તકોને જુદી જુદી ભાષાઓમાં યથેલા બાયાંતરથી તેમને પિછાને છે.

❦

ઉડિયા સાહિત્ય પરિષદે જે બેઠકો ભરીને લગભગ બધા ઉડિયા સાહિત્યકારોની સહાનુભૂતિ મેળવી છે. ઉડિયા ભાષાના બધા લેખકો તેના સભ્ય થઈ શકે છે. સભ્ય થવાની શરતો પણ ખૂબ ઉદાર છે.

❦

ઉત્કલ સાહિત્ય સભાને ઉડિયા ભાષાના પાંચ જુદા જુદા વિષયો પરના નિબંધો માટે હમેશ મુજબનાં ઈનામોની જાહેરાત કરી છે. આ ઈનામોમાં 'મિદનાપોરની માહિધ્ય જાતિના ઇતિહાસ' માટે રૂ. ૧૦૦) નું ઈનામ પણ છે.

❦

કરાચીની ડી. જી. સિંધ કૉલેજના પ્રોફેસર એચ. વી. મલિકાનીએ તાજેતરમાં રસીન્દનાથ દાગોરની 'ગીતાંજલિ'નું સિંધી ભાષામાં બાયાંતર કયું છે. એક પ્રાંતની ભાષાના એક પુસ્તકનું બીજા પ્રાંતની ભાષામાં બાયાંતર કરવામાં ઠીક સફળતા પ્રાપ્ત થઈ હતી. પરંતુ ૧૯૪૩ ના ઓગસ્ટની ૧૧ મી તારીખે ગ્રે. રામ પુનવાણીએ આ સિંધી બાયાંતરને સિંધી

રાગમાં બેસાડીને કરાંચીમાં મોટી સભા સમક્ષ ગાઈ જતાવું ત્યારે જ તેની ખરી કિંમત સમજાઈ. કવિતાનાં ગીતોના માધુર્ય તથા પ્રકાશનો સિંધના જનસમૂહમાં પ્રચાર કરવાનો આ શ્રેષ્ઠ રસ્તો હોવાનું દરેકને લાગ્યું. બીજા પ્રતોમાં પણ આ દાખલો અનુકરણ કરવા જેવો છે.

અલ્લાહાબાદની હિંદુસ્તાની એકેડેમીએ ૧૯૪૨ સુધી પ્રગટ થયેલ ઉર્દૂ પુસ્તકોની એક યાદી તૈયાર કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે. ઉર્દૂના ચાહકો આ પગલાને વધાવી લેશે. સંશોધનકાર્યને આથી ખૂબ પ્રોત્સાહન મળશે.

જુદી જુદી યુનિવર્સિટીઓ તથા સંશોધન સંસ્થાઓની મદદ લઈને હિંદી સરકારના અગત્યના રેકૉર્ડો હિંદની જુદી જુદી ભાષાઓમાં પુસ્તક આકારે પ્રગટ કરવાનું શરૂ થયું છે. તેથી કરીને બંધિયની પ્રગ્લને હિંદના શૂતકાળ સંબંધી ઉપયોગી બાબતોના મોટા મંથે સહેલાઈથી પ્રાપ્ત થઈ શકશે. એક વર્ષ પહેલાં હિંદી ઐતિહાસિક રેકૉર્ડ કમિશને કરેલી બક્ષામણ પરથી સરકારે પ્રકાશનોની પંચવર્ષીય યોજનાનો સ્વીકાર કર્યો છે. માનદ તંત્રીઓ પાસે હિંદી સરકારનાં રેકૉર્ડોનું સંશોધન કરાવીને મુખ્ય તંત્રી તરીકે ' રેકૉર્ડના રક્ષક 'ને રાખી ન્યારે કાગળો મળી શકે ત્યારે હાપવાની આ યોજના છે.

પૌર્વત્ય ભાષાના રેકૉર્ડોમાં, બંગાળી દસ્તાવેજના એક મંથનું સંશોધન પૂરું થયું છે. લગભગ ૨૦૦ ગરાડી પત્રો, પ્રો. ડી. વી. પોતદાર પાસે સંશોધન કરાવવા માટે પૂનાના ભારત ઇતિહાસ સંશોધન મંડળને સોંપવામાં આવ્યા છે. પર્શિયન અખબારોનો મંથ દિલ્હી યુનિવર્સિટી પ્રગટ કરશે. શુરુમુખી મંથ માટે સાહિત્ય એકત્ર થઈ રહ્યું છે. લગભગ ૪૦૦ હિંદી દસ્તાવેજો મેળા કરવામાં આવ્યા છે. અલ્લાહાબાદ યુનિવર્સિટીએ તે પ્રગટ કરવાની ઢા પાડી છે. દ્રાવિડિયન ભાષામાં પ્રકાશન કરવા માટે ગોઠવણ ચાલી રહી છે.

શાહી રેકૉર્ડ ખાતામાં, અરેબીક, આરાકાની, શૂતાની, ગર્મીઝ, ચીની, ઉડિયા, ટિબેટન તથા બીજી ભાષામાં લખાયેલ દસ્તાવેજો છે. જે વિદ્વાનોને આ બાબતમાં રસ પડતો હોય તેઓ આવીને તપાસી શકે છે. સ્વ. ઇ. ડેનિસન રોસે હિંદી સરકાર માટે વુર્કી ભાષાની દસ્તપ્રતો મેળવી આપી છે તે પણ તપાસી શકાય છે.

ગ્રખ્યાત નીત્રો લેખક બોઈ ઓટલીનું હેલુનું પુસ્તક ' ન્યુ વર્લ્ડ એ કમિન ' (New World A comin) તાજેતરમાં જહાર પડ્યું છે તે એક માસમાં, ખબર-યત્રી તરીકે અદિક્યર્સ જશે અને આફ્રિકા, હિંદ તથા ચીનના લોકોનો અભ્યાસ કરશે.

બધ્ધીતા પ્રકાશકો દુટન મિહલિન કંપનીએ આ લોકો વિષે પુસ્તક લખવાનું ઓટલીને મોંખ્યું છે. ઉપરાંત યુનાઈટેડ રેટરસના ' સિગર્ટી ' પત્રમાં પણ તે એક લેખગાળા લખશે.

ઓટલીએ જણાવ્યું હતું કે ' મારી યુસાફરીનો હેતુ, હિંદી, ચીની તથા આફ્રિકન લોકોની આશાઓ તથા મદત્વાર્કશાઓ અમેરિકન લોકોને સમજાવવાનો છે.

શ્રી. ચન્દ્રવદન મહેતા અને એમનાં સર્જનો

ગૂજરાતનો શિષ્ટ સાહિત્યમાં રસ લેતો કોઈ પણ વાચક આ બાવનાશાળી, વાસ્તવિક અને રંગદર્શી કવિ-નાટ્યકારથી અજાણ્યો નહિ હોય. એ 'યોજ્યે' 'બાવનાશાળી' અને 'વાસ્તવિક' પરસ્પર વિરોધી લાગતા પદોયો-સહેતુક છે. તેમના રમારક માટે લખાયેલ કાવ્યો કે સંતાકૂકડી જેવું નાટક અમુક આદર્શ લક્ષ્યમાં રાખીને લખાયેલ છે, તો એમના 'આમ-ગાડી' 'નાગા બાવા' અને ખૂદ 'સંતાકૂકડી' જેવાં નાટકોમાં વાસ્તવિકતા તરી રહે છે.

ગૂજરાત એમની રંગભૂમિ પ્રત્યેની ભક્તિથી સુપરિચિત છે. એ નાટકકાર હોવા ઉપરાંત કુશળ કલાકાર અને સુત્રધાર પણ છે. એમની વિદ્યાર્થી અવસ્થામાં નાટકોમાં સારાં કામ કરવા માટે એમણે ચંદ્રકો ગેળવેલા છે. ત્યારથી જ એમની કલાની આરાધના શરૂ થાય છે. એ આરાધના 'ગૂજરાતને પોતાનું નટધર હોવું' જોઈએ' ત્યાં સુધી પહોંચી છે. એમને ગમે એવું નટધર હોય તો રંગભૂમિને ઉચ્ચતાએ લાવવા એ પ્રયાસો કરે એ સાર્થક થાય એમ એમનું માનવું છે. આ નટધર માટે એમણે આખા ગૂજરાતમાં ફરી ટેલ નાખી છે. પરંતુ બિચારી ગૂજરાત...!

નટધર માટેની ટહેલ નાખ્યા પહેલાં એમણે રંગભૂમિને ઉચ્ચ કક્ષાએ લાવવા અનેક પ્રયત્નો કર્યા છે. તેમને પ્રથમ જણાયું કે ધંધાદારી રંગભૂમિ ખામીબરેલી છે. એમાં સુધારા શક્ય નથી, માટે અવેતન નાટ્યપ્રયોગો દ્વારા રંગભૂમિનો ઉદ્ધાર થઈ શકશે. આ કાર્યમાં એમને ધણી પ્રતિષ્ઠિત લેખકોનો સાથ મળ્યો. તેમણે નાટકો લખ્યાં, બજાવ્યાં; એ માટે સહન પણ ક્યું. 'સીનો પાઠ સી જ બજાવે' એવો આશ્રય રાખ્યો છતાં પંદર વર્ષની મહેનતને અંતે પણ એમને કહેવું પડ્યું છે કે એમેચ્યોર નટો પણ કૃતિમતામાં ધંધાદારી નટોથી કોઈ રીતે ઊતરે એમ નથી. (આ વિષયની ચર્ચા લ'બાજુબંધે અત્રે સંબંધિત નથી.)

ગૂજરાત માટે પોતાથી નેટકું અને તેટકું કરવા એ તત્પર છે તેનો બીજો સમર્થ પુરાવો 'એલ ઇન્ડિયા રેડીઓ' પર ગૂજરાતીને સારું સ્થાન અપાવી, ગૂજરાતીઓ માટે સુંદર કાર્યક્રમો યોજાય એવી ગોઠવણ કરવા પ્રયત્ન કરે છે, તેમાં છે.

હવે આપણે એમના અંધોને વિદગ દષ્ટિએ જોઈએ:—

શ્રી. ચન્દ્રવદને નાટક સાહિત્યમાં જેમ કેટલાક નવા ચીલા પાડ્યા છે, તેમ સમગ્ર ગૂજરાતી સાહિત્યમાં બાહ્યજનના પ્રેમ વિષે લખનાર કોઈ સાહિત્યકાર હોય તો તે શ્રી. ચન્દ્રવદ છે. એ બાહ્યજનના પ્રેમનું આશ્રયન કૃતિ એમની પ્રથમકૃતિ 'યમલ' જાદાર પડી. આ કૃતિમાં એમણે આજે વર્તમાન ગૂજરાતી કવિતાસાહિત્યના ધર્મચાંદ ચંદ્ર પટેલ, પણ ત્યારે હજી સુધી અવગણાયેલ જ. ઠ. કાકોરને પૃથ્વી છંદનો પ્રયોગ કરી પ્રથમ સ્ત્રીકાવ્યો; ને એમાં સરળ પણ ધ્યા. અતિપ્રચલિત પૃથ્વીને પ્રચલિત કરવામાં જ. ક. કાકોર સાથે શ્રી. ચન્દ્રવદનનો કાવો પણ છે જ.

માત્ર બાહ્યજનના જ પ્રેમનાં કાવ્યોનો સંગ્રહ 'ઈલાકાવ્યો' નામે ૧૯૩૩ માં જાદાર પડ્યો. આની પ્રસ્તાવનામાં લેખક કહે છે:—

“ ઇલા મારે મન છવંત બ્યક્તિ છે.....હું ” શિખરિણી હોઈ તો એકાદ લગ્ન અને સુંદર ગિરિશૃંગ શોધી, ત્યાં ચઢી અને ‘ ઇલાશિખર ’ નામ આપું; હું કોઈ મોટા સાગર- ખેડુ હોઈ તો એકાદ ખડક શોધી વહોલોને સાવચેત રહેવા ત્યાં એક નાનુક પશુ મળ્યુંત દીવાદાંડી બાંધી અને ‘ ઇલાદેવી ’ નામ આપું; અથવા તો હું એક મહાન વૈજ્ઞાનિક થાઉં તો જગતજ્યોતિમાંથી એકાદ નવું રશ્મિ શોધી અને ‘ ઇલાકિરણો ’ નામ આપું; કે ખગોળમાં નવા જ ‘ ઇલાતારો ’ શોધું.

“ પરંતુ અત્યારે સંતોષે એવું તો આ જ છે એક રમારક. ”

આ કાવ્યો બહાર પડ્યાં ત્યારે એના વિષયની નવીનતાને લખને વાચકો કવિ પર મુગ્ધ બન્યા હતા. પણ વધારે વાર વાંચતાં એ કાવ્યોમાં રહેલ વૃત્ત અને ભાવોની એકતાનતા બધાને ખૂંચવા લાગી. આખા સંગ્રહના કાવ્યોના વિષય લેખકના હિયર અવતારેલા યજ્ઞોમાં આવી જાય છે. “ દેવપાલ, ” “ સાત તાળી, ” “ દિવાળી ” વગેરે બાલકાવ્યો જેવાં અત્યારે તો લાગે છે. પરંતુ “ ચમલ, ” “ કુદ્યાણુ ” જેવાં ખડકાવ્યો કે “ કંચન- જંઘા ” જેવું પ્રકૃતિકાવ્ય શુજરાતી કાવ્યસાહિત્યમાં સારું રથાન અવસ્ય મેળવે એમ છે.

“ ઇલાકાવ્યો ” પછી એમણે બાઈબલોના પ્રેમને આલેખતી એક કાવ્યગાથા “ રતન ” સર્ગંગ પૃથ્વીમાં બહાર પાડી. આ કાવ્યમાં કવિએ પ્રેમ અને શહેરી સંસ્કૃતિ વચ્ચે રહેલો તફાવત દર્શાવવા પશુ પ્રયત્ન કર્યો છે. નાનપણથી જ સાથે ઉછેરેલ હીરા અને રતનના નિઃસ્વાર્થ પ્રેમની આ કથા કરુણ છે. કોઈ કામ કરે એવું નહિ હોવાથી, શહેરમાં બચવા ગયેલા બાઈ હીરાને રતન તનતોડ મહેનત કરી પૈસા મોકલાવે છે ને પોતાનું અંમ તોડી નાખે છે. ત્યારે બાઈ તો ત્યાં મોહમાં પડી ગયો હોય છે. એ મોહ ગિતરતાં એ પાછો આવે છે ત્યારે બહેન માંદી હોય છે. રતન હીરાને પોતાની સહિયર મણિ સાથે પરણાવે છે. ને મણિને પુત્રપ્રસવ યાપ છે ત્યારે જ રતન દેહમુક્ત યાય છે—જાણે એ જ પુત્રરૂપે ન અવતરી હોય ! અને હીરા પોતાની બહેન પ્રત્યેનો પ્રેમ તેના માટે દહેરી ચણાવી, ત્યાં મણિ સાથે હંમેશાં જઈ ફૂલ ચડાવી વ્યક્ત કરે છે. રતન અને હીરા જેવો પ્રેમ, મહેન્દ્રને સંધ્યમિત્રા પ્રત્યે, કે નારદને સરસ્વતી પ્રત્યે, કે રામને શાન્તા માટે નહોતો. કારણ કે એ કોઈએ પોતાની બહેનોની ચિરયાદ રાખવા કોઈ પ્રયત્ન કર્યો નથી ત્યારે હીરાએ તો રતનના નામની દહેરી ચણાવી ?—અને આપણા કવિએ પણ ‘ ઇલા ’ પ્રેમ માટે કેટલાયે કાવ્યો, ‘ રતન ’ જેવું કથાકાવ્ય, ને ‘ ઇલવલ ઇલવલા ’ જેવું નાટક લખ્યું !

‘ સર્ગંગ પૃથ્વીમાં લખાએલ આ કાવ્યમાં કવિ કેટલાયે ગામડાંનાં પ્રકૃતિચિત્રો ખડાં કરે છે; મિલ્ટનના ‘ પેરેડાઈઝ લૉસ્ટ ’ જેવી ઉપમાઓ પણ આવે છે ને પ્રથમથી છેલ્લે સુધી એકધારા પ્રવાહમાં વાચકને ખેંચી રાખે છે.

આ બન્ને કાવ્યસંગ્રહોમાં કવિનો પ્રકૃતિપ્રેમ અછનો રહેતો નથી. એમને તક મળે ત્યારે સુંદર પ્રકૃતિચિત્રો આપવાનું એ ચૂકતા નથી. એમની પ્રકૃતિની ભાવના જ એમની પોલીષ છે. એ ‘ ચમલ ’ માં કહે છે:

“ ખરે, જગ વિષે સદા પ્રકૃતિ એક સાચો ગુરુ ”

‘ હજાકાળો ’ માં લીધેલ ‘ કંચનજી ’ માં તો સોનેટે સોનેટે રમણીય પ્રકૃતિચિત્ર મળી આવે છે. એક દાખલો:

“ સમય મંદ ગતિ થઈ હાંફતો, અવનિ વેગ ધરી ફૂદડી ફેરે,
દિવસ રાખ થઈ કળણી જતો, અગન ગોદ મહી પછી નિંદરે. ”

હીરા રતનને ચહેરામાં યાદ નથી કરતો એ પ્રસંગે કવિ કહે છે :

“ અને દિવસ આખરે, ક્ષિતિજ પાળની મધ્યમાં
અનોહર સુરખ્ય રંગ ધરી દિવ્ય સન્ધ્યાતણી
ઊલેલ શુભ મૂર્તિને પલકમાં ત્યજીને નિશા
રહે મલપતી સદા જગમગાટમાં એકલી
ત્યજી રમરણથી ખરે રતનને હીરાએ હવે
નિશા જયમ નચિતથી મધુર સન્ધ્યામૂર્તિ ત્યજે. ”

નાટકો :

ગુજરાતનું નાટકસાહિત્ય સંતોષજનક નથી એમ સર્વે કબૂલે છે. એનો ઉત્કર્ષ કરવાના શ્રી. રણછોડભાઈ ઉદયરામથી ગાંડી અનેગાંધી પ્રયાસ કર્યો, ને પોતાનો કાંઈ કાંઈ ફાળો આપ્યો. એ બધામાં શ્રી. ચન્દ્રવદનનું રચન વિશિષ્ટ છે.

એકાંકી નાટકો લખવાનું શરૂ કર્યું હોય ભલે શ્રી. ખડુભાઈ ઉમરવાડિયાએ, ને એને વેગ ભલે આપ્યો હોય શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશીએ; પણ એને લોકપ્રિય કરનાર તો છે, શ્રી. ચન્દ્રવદન. એમણે અનેક એકાંકી નાટકો લખ્યાં છે. એમાંનાં અંધરય તો યોગાંજ યયાં છે. ને આજે એકાંકી લખવાનો અને ભજવવાનો જે પ્રયાસ થાય છે એ શ્રી. ચન્દ્રવદનની મહેનતને ધણે અંશે આભારી છે, એમ કહીએ તો અત્યોક્તિ નહિ ગણાય.

એમનાં પ્રસિદ્ધ થએલ નાટકોમાં એમણે અનેકવિધ પ્રયોગો કર્યા છે. રસ ક્યો કે વસ્તુ, પાત્રો ક્યો કે શૈલી; દરેકદરેક વિષયનાં એમણે નવાં જ પ્રયાણ આદર્યાં છે. રસની દૃષ્ટિએ એમણે તો એમણે ‘ આગગાડી ’ ‘ સન્ધ્યાકાળ ’ ને ‘ આરાધના ’ જેવાં કરુણ નાટકો લખ્યાં છે; ‘ પ્રેમનું મોતી ’, ‘ વરવલુ ’ ને ‘ આણુલદે ’ ને ‘ નાગાશાવા ’ (શાં મંદે નહિ) જેવાં શુદ્ધ પ્રેમનાં નાટકો લખ્યાં છે; દારૂપરસમાં તો એ સિદ્ધહસ્ત હોય તેમ ‘ ધારાસલા ’, ‘ દેડકાંની પાંચ શેરી ’, ‘ લગનગાળો ’ ‘ વળે તાંતરિયો ’ જેવાં નાટકો લખ્યાં છે. અને પેટ પકડીને હસાવે એવું દારૂસ રસનું ‘ મૂગી સીં ’ પણ લખ્યું છે. ને જાળકોને આનંદ આપે એવા પણ જિંઝા તત્ત્વજ્ઞાનથી ભરપૂર ‘ રમકડાંની દુકાન ’ અને ‘ સંતાકુંકડી ’ જેવાં નાટકો પણ એમણે લખ્યાં છે.

વિષય ને શૈલીની દૃષ્ટિએ પણ એમનાં નાટકોમાં એકતાનતા માલૂમ નહિ પડે. એમના જુજ પ્રસિદ્ધ થઈ ગયેલ ‘ આગગાડી ’ નાટકનો વિષય આગવાળાઓના જીવનનો અને ‘ અંધ ’ દલીએ તો ‘ આગગાડી ’ નો નાકરોનો, એમાં રહેલ સપ્તનો ચિતાર આપવાનો પ્રયત્ન થયો છે. આ નાટકની વાસ્તવિકતાનો પુરાવો ગોતવા જવો પડે એમ નથી. ડાહ્યવરો તેમ જ ગોરા સાહેબોને હાથે ભોગવવી પડતી હાજારી, બાધરજી કુટુંબ પર વીતતાં પ્રસંગો પરથી લેખકે

ખતાવી છે. સાહેબ લોકોને નાતાલની રમ્મ હોવાથી ડ્યુટી પરથી આવીને તરત જ માંદો હોવા છતાં બાધરજીને ફરીથી ડ્યુટી પર જવું પડે છે ને પરિણામ મોતમાં આવે છે. આ નાટકમાં ઘેરો કુટુંબ છે એ રૂપી પર બળાત્કાર કરવા ઇચ્છતા જોન્સના જીવન, નારજીને પડતો માર, પંખાવાળાની નોકરીમાંથી વિદાય, ગર્વનરો આવે તે પ્રસંગે કડકડતી ઠંડીમાં માત્ર એ ચાર આનામાં પરાણે લઇ જવામાં આવતો નારજી, એવું મૃત્યુ, એની ગાંધણું મૃત્યુ ને છેવટે માંદા બાધરજી કે નારજીને જોવા આવવા માટે ડોક્ટરનો ઇન્કાર-આ બધા પ્રસંગો વાચકના મન પર ઘેરી કુટુંબ છાંયે દે છે.

અને આ નાટકના પ્રવેશને અંતે જાણ ભદ્રિક પાત્રના 'કાલ બાય' તરફ ક્રોધથી નિષ્પન્ન થતો હાસ્યરસ; ખીજા અંકના ત્રીજા પ્રવેશનાં રોશનમાં એકત્રિત થએલ શંભુ-મેળાનો આનંદ અને વહોરો, પારસી, કાઠિયાવાડી આદિની બોલીઓથી નિષ્પન્ન થતો હાસ્યરસ આ કરુણાને ઘેરી બનાવવામાં ખૂબ મદદ કરે છે.

ગુજરાતનાં નાટકોમાં પ્રથમ વાર જ આ નાટકમાં તળપદી ભાષા સળળ રીતે રજૂ થઈ છે. પાત્રોચિત ભાષાનો નિયમ શ્રી. ચન્દ્રવદન જેવો કુશળ નાટકકાર કેમ જૂથે ? અને આ બોલી-મેળાએ તો આ કરુણરસના નાટકમાં હાસ્ય નિષ્પન્ન કરાવી પ્રેક્ષકોને-વાચકોને રાહત આપી છે-પછી એ બોલી બાધરજી કુટુંબની હોય, લેયાજીની હોય, પારસીની હોય, વહોરાની હોય, કાઠિયાવાડીની હોય, વાણિયાની હોય કે ઢેઢઅંગ્રેજી બોલતા-અંગ્રેજી ગુજરાતીના મિશ્રણવાળી જોન્સ કે રોનલીની હોય.

"આગમી"માં એમણે રેલવે-જીવન મથાતમ્ય નિરૂપ્યું તો "નાના બાવા" હિંદની મહાન થઇ પડેલ બિખારી કેમની વાસ્તવિકતા આદેખવા, એમના જીવનધમ્મકારા રજૂ કરવા લેખક તત્પર થયા છે. 'છાંટો દયા' નામની પ્રસ્તાવનામાં લેખક કુશળતાપૂર્વક સાબીત કરે છે કે એ બિખારીઓ કરતાં સમાજમાં પ્રતિષ્ઠિત રીતે ફરતા યુવરથો મોટા બિખારીઓ છે. બિખારીઓની સાથે લેખકે મટકોને આપણને આ નાટક આપ્યું છે. આમાં સાળતાજી હોવા છતાં બીજા ભાગવા માટે બિખારી શું શું તરછીએ કરે છે તેનો ખ્યાલ લેખકે આપ્યો છે. અને બિખારીઓનાં માળિયાનાં મિત્રો તો જીવંત છે.

આ માળિયાનો હિપરી 'ગદેખાં મુર્ખોચાર' છે. એણે આમાંથી સારા પૈસા પેદા કર્યા છે, એની મુરાદ પોતાની પુત્રી ગોપીને નગરોદ્યાના દીકરા તિલકકુમાર સાથે પરણાવી સમાજ સામે વેર વાળવાની છે. એનો મદદનીશ મધવ તિલક તો મહંતનો પુત્ર છે એમ જણાવે છે ત્યારે એવું હૃદય ભાંગી જાય છે. આગ આ નાટક કુટુંબાંત જવું લાગે, પણ મધવ અને ગોપી લગ્ન કરી એ માળિયાને વિરુદ્ધ રીતે ચિકિત્સાવવા પ્રયત્ન કરવાનો નિશ્ચય કરે છે, એટલે એ સુખાંત બને છે.

આમાં બિખારીઓની જમાતનો અગ્રહો પરિચય આપણને મળે છે. પાત્રોપાત જીવંત છે બિખારીઓમાં પણ પ્રેમલગ્નો થાય છે, એ માળિયાનાં દરેક વાંચવાથી જણાઇ આવે છે.

આ બે વાસ્તવિક નાટકોના પડખે "રમકડાંની દુકાન" કે "સંતાકુટી" મૂકીએ તો લેખક માત્ર વાસ્તવિકતાના પૂરતરી નથી, એ બાવનાવાદી પણ છે એમ સાબીત થાય છે,

“ રમકડાંની દુકાન ” પ્રખ્યાત રશિયન નાયનારી આના પાયલોવાના તૃત્ય જોવા પછીથી લખાયું છે એમ લેખક પોતે પ્રસ્તાવનામાં નોંધે છે. કૌમુદીમાં “ આનાપરી ” નામે એ તૃત્ય પરનો વિવેચન લેખ પણ એમણે લખ્યો છે. આ નાટકનું વાતાવરણ રંગદર્શી છે. એને “ Fairy play ” પણ કહી શકાય.

હુસેન ચાચા પાસે અનેક પ્રકારનાં રમકડાં હતાં, પણ ધનપાળ શેઠની શોભાને તો નાયતી ગાતી બદ્દલ દીંગલી ગમે છે. હુસેન ચાચાનો બાળપ્રેમી સ્વભાવ શોભાને ગમી જાય છે. એ લોભી પિતા પાસે બદ્દલ દીંગલીની માગણી કરે છે, પણ એની કિંમત શેઠ આપી શકે એમ નથી એટલે એને રૂબા અપાવે છે; પણ શોભાને તો દીંગલી સ્વપ્નમાં આવે છે, એ નાચે છે, ગાય છે; સમાજવાદી વિચારસરણીવાળું નાટક બતાવે છે. શોભાનું મન તો દીંગલીમાં જ છે, છેવટે શેઠ એને હુસેન ચાચાની દુકાને લઈ જાય છે. તે દીંગલી વિનામૂલ્ય આપે છે, બધાં રમકડાં બાળકોને વહેંચી દઈ પોતે મજા હજી કરવા જાય છે.

આ નાટકનું વસ્તુ નવું, સંવાદો નવી જ તરેહના,

“ મારે માથે બધાં રૂપેરી માંડવા,

તારાના તેજધોધ નીતરે સદાય. ”

જેવા કલ્પનાસભર ગીતો ને સુંદર પાત્રલેખન નાટકને ખૂબ આકર્ષક બનાવે છે.

“ સંતાકૂકડી ” ટાગોરના ‘ ડાક-ધર ’ પરથી પ્રેરિત-અનુવાદ નહિ કે અનુકરણ નહિ, આ નાટકમાં “ રમકડાંની દુકાનની ” જેમ બાલમાનસનો પરિચય અપાયો છે; સાથે-સાથ આજની જેનવણી પર એમાં પ્રદારો થયા છે. બાળકને ન ગમતું હોય તો પણ શાળાએ ધસડી જવું, ત્યાં ન જાય તો માર મારવો; એને ન ગમતા વિષયો શીખવવા વગેરે પર લેખકે દીકા કરી છે. ને એને મનગમતું શિક્ષણ અપાયું જોઈએ; એના માનસને મુક્તપણે વિહરવા દેવું જોઈએ એવું પ્રતિપાદિત થયું છે.

આ નાટકમાં મોરાર દાદા અને દીપકનાં પાત્ર લક્ષ્ય બેંચે છે. ભૂતપૂર્વ જેનવણીકારે. મોંઘી અને બાળક દીપકને શાળાએ ધસડી જનારને વારતો; એને વાતોઓ દારા જેનવણી આપતો; ગીતો ગાતો, ને રમકડાં બનાવતાં શીખવતો. બીજા બાળકોને પણ દીપક જેવા થવું ગમે છે એ તો બધાં ‘ બેંચે સંતાકૂકડી આજે ’ એ ગીત ગાય છે ત્યારે જણાય છે.

પરિણામવદિતી અસ્તર બાલમનસ્સ પર મોંઘી થાય છે એ દીપકની માંદગીથી અને પદ્ધતિ સુધધારી પછી મોરાર દાદાની સમજવટથી આવેલ એની રફૂર્તિથી રફૂટ થાય છે.

આ નાટકનાં ગીતો પણ ખૂબ મજાનાં છે. બાળકોને ફરી ફરીને ગાવાં ગમે એવાં છે.

“ નર્મદ ” ને નાટકમાં રજૂ કરી, નર્મદજીવનના મુખ્ય મુખ્ય પ્રસંગો એમણે વણી લીધા છે. એની આયોજનકલા વળી અવનવી છે; સંસ્કૃત નાટકોની પેઠે આ નાટકને પ્રસ્તાવના છે. ને આગાડી ના લેખક ચન્દ્રવદનનું આ નાટક છે, એમ સંસ્કૃત નાટકોની પ્રસ્તાવના માફક લખ્યું છે. વિશેષ નવીનતા એ છે કે લેખક પોતે જ આ નાટકનાં એક પાત્ર છે, અને નર્મદ જીવનના સમાજને અણગમતા પ્રસંગો વખતે પોતે આવી રજૂ કરે છે કે આ તો નર્મદના પોતાના જ શબ્દોમાં કહેલું છે. મારું

પોતાનું 'હોમેરુ' કાંઈ નથી વગેરે. લેખક નાટકમાં કહે છે તેમ, આપું નાટક લગભગ નર્મદનાં લખાણો પરથી જ ચોળ્યું છે. આ નાટકમાં જાંગલો અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. જે ભાગ તખ્તા પર ન ભજવવાનો હોય તેનું વર્ણન જાંગલો કરી જાય છે ને હવે શું બનશે એ વિશે પણ એ ચર્ચા કરે છે ને ડાંડીમાં વગાડી લોકોમાં જાહેર કરે છે. આ તેમ જ પુરુષોને કૂટવાનો પ્રસંગ નાટકમાં હાસ્યરસ પૂરો પાડે છે, તો નર્મદે નોકરી સ્વીકારી તે પ્રસંગ કરુણ રસમાં પ્રેક્ષકોને તરબોળ કરી દે એવો છે. નર્મદને અપાએલ અનેક અંજલિઓમાં આ એક વિશિષ્ટ તેમ જ ઉત્તમ અંજલિ છે એમાં સંશય નથી.

નર્મદજીવનની જેમ કવિએ અખાતું જીવન પણ નાટકમાં વણી લેવા પ્રયત્ન કર્યો છે. 'અમો, વરવહુ, અને ખીજાં નાટકો' એ નાટકમાં પ્રચલિત મતોને અવલંબીને જ વસ્તુગૂંથન થયું છે. અખાતા જીવનના પ્રસિદ્ધ પ્રસંગોનું એમાં સુરેખ નિરૂપણ છે. 'આરાધના' કલાવિષયક નાટક છે, ને કેટલાક પૈસાદારો કલાકાર હોવાનો દંભ કરી, કલાના આશ્રયદાતા બનવાના પોંકણ પ્રયાસો કરી સાચા કલાકારને કેવા હેરાન કરે છે તેનું ચિત્ર આમાં આપ્યું છે. દંશકકુમાર પૈસાદાર છે, એના કલાભવનમાં શિલ્પી, કવિ, ચિત્રકાર, દિવસૂક વગેરે આવી કલાની આરાધના કરે છે. શિલ્પ, કાવ્ય કે ચિત્રોના ખરા સર્જક તરંગને એ બધાં ઓરડામાં પૂરો એની કૃતિઓ બાળી દે છે—એને લગતી ચર્ચાપ્રસંગે લેખક ફિલસૂફ પાસે પોતાનાં કલાવિષયક મંતવ્યો બોલાવે છે. તરંગને માથે સ્વપ્નામાં સરસ્વતીએ અર્પેલ મુગટ એ કલાદેવીના ચરણમાં ધરે છે—જોઈ પણ એની સહાયે છે—એના મૃત્યુ પછી દંશકકુમારના કલામંદિરમાં એકઠા થતા કલાકારો કાંઈ સર્જન કરી શકતા નથી. તરંગની કલાકાંખના બહુ જ કાળમય ને આર્જવપૂર્ણ ભાષામાં વ્યક્ત થઈ છે.

'આણુલહે' મેઘાણીની 'શેત્રુંજીને તીર' નામે નવલિકામાંથી વસ્તુ લખને લખાણ છે. થંભીને પાછી આપનારને પરણેલા પતિ સાથે રહેવા છતાં સતીત્વ જાળવનારને પ્રિયતમા પાછી આપવા આવેલ દોષરારને પોતાની બેન આપનાર દેવરાને આણુલહેની આ રોમાન્ટિક પ્રણયકથા છે.

'સન્ધ્યાકાળ' કરુણ રાજા ઇશોરાની શુદ્ધમાં રહી ગૂંચરાતના સ્વાતંત્ર્ય માટે લડતો લડતો મૂએ, એ માન્યતાએ આ નાટક લખ્યું છે. દેવજીવે ને શંકરદેવનો પ્રેમ, કરુણનો પોતાને બગાડનાર શંકરિયા પર ક્રોધ, ખૂઝણ વગેરે રાજપૂતોની હેલ્થ સુધીની વશાદારીને પ્રસંગ આ બધા પ્રસંગો લેખકે કુશળતાથી રમ્મ કર્યા છે.

'ધડી બર' રૂપક છે તો 'ઈશ્વલ-ઈશ્વલ' માર્મિકહેનને પ્રેમ દર્શાવતી 'ન ભજવી શકાય એવી નાટિકા' છે. 'વરવધૂ'માં પરિણીત મુગલો પુષ્કર-હિતકલા અને વામન-અંજનીને એકબીજા પ્રત્યે પ્રેમ નથી, હિતકલા અને અંજની પોતપોતાને પિયર જાય છે ત્યારે પ્રિયતમો તે-વામન અને પુષ્કરને મેળવી લે છે ને માખાપે કરેલી ખૂબ સુધારી સાસરે જતાં નથી. નાનાં છોકરાં ઢોંગલા ઢોંગલે રમે એવું આ નથી લાગતું ?

'પ્રેમનું મોતી અને ખીજાં નાટકો'માં આઠ નાટકો છે. 'પ્રેમનું મોતી'

Pearl tree પરથી લખાયેલ છે, તેમાં કૃષ્ણે રાધા પાસે મોતી માગ્યું એ તેણે ન આપ્યું. આવેલ અહંકારથી જસોદા પાસેથી માગેલ મોતીનું યથેચ્છાડ એ જોઇ થકી નહિ, અહંકાર ઊતરતાં એને કૃષ્ણ-મળ્યો ને એના પ્રેમના મોતીની અધિકતર કિંમત છે એમ સમજાયું. નાટકની રંગચોળના, ચૂંથણી, વાતોલાપ વગેરે ખૂબ સમકદાર હોઇને કાવ્યમય છે.

‘ઘટમાળ’માં બેટુંહરિના ‘ચામ્ ચિત્તયામિ સત્તતં મયિ સા ચિરકા’ વાળા શ્લોકની યાદ આપતા હોય તેમ લેખક કુસુમમાં એકની પાછળ બીજા અને બીજાની પાછળ ત્રીજો એમ બમતાં એક નહિ બે નહિ પણ આઠ આઠ જોડાં બતાવે છે. તેમાંથી માધુ અને મીઠી, ને કવિ-ગોરા જ મંબીર છે. આમાં હાસ્યની માત્રા વધી મધ હોય એમ લાગે છે !

‘ઢેડકાની પાંચશેરી’માં જીવંત સાક્ષરોને પાત્ર તરીકે લઇ તેમની વિશિષ્ટ શૈલીમાં એમની વચ્ચે સંવાદો થોણ હાસ્ય નિષ્પન્ન કરવાનો લેખકે પ્રયત્ન કર્યો છે અને તેમાં તે ખૂબ સફળ થયા છે. એમનો આવો જ બીજો પ્રયોગ ‘વળે તાંતરીઓ’ નામે છે.

‘ધારાસલા’ એમનું ખૂબ લોકપ્રિય થઇ પડેલું અને વિદ્યાર્થીઓમાં ખૂબ બજવાણું નાટક છે. આમાં બંધારણવાદ ઉપર ચર્ચા કરી, મિનીસ્ટર સાહેબના બાણેજને કાટો વાગે છે તેના માટે સમિતિઓ થોણ, અહેવાલો વાંચી, એનો બંધારણીય રીતે નિકાલ લાવવા, કેસોરોદોમ વધારે પ્રમાણમાં આપવાના પરિણામે બાણો મરી જાય છે. ત્યારે રતનશા કહે છે: “ અને તો અસંતોષ જોટલો જ છે કે એ બંધારણપૂરવક નહિ શુન્યો ” આમ બંધારણવાદીઓના માનસ પર ટીકા કરી છે. આ નાટકમાં ‘આગગાડી’ માફક લેખકે પારસી, વહોરા વગેરેની બોલી દ્વારા હાસ્ય નિષ્પન્ન કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

‘લગનગાળો’ પ્રયોગ લગનની હાંસી કરતું નાટક છે, તો ‘ત્રિયારાજ’માં સ્ત્રીઓ પુરુષોને કેવી સજા કરે તે વાંચી આપણને હસવું આવે છે. (સ્ત્રીઓનાં ૧૦૦૧માં અંકમાં શ્રીમતી હંસા મહેતાએ ‘૧૦૦૦ વર્ષ પછી’ આ વિષયને લગતું નાટક લખ્યું છે. તે સરખામણી માટે જોતું ઠીક પડશે.) ‘સનાતનધર્મ’માં અસ્પૃશ્યતાનો પ્રશ્ન છે. બંગીનો બાઇ જીવ્ય સમાજમાં હરેકરે છે, ત્યારે બીજો અસ્પૃશ્ય મનાય છે ને. એકને પોતાનો જન ગુમાવવો પડે છે. (જુઓ ઉમાશંકર જોષીનું ‘ઢેડનો ઢેડબંગી’). ‘કલ્યાણ’માં લેખકે એ નામના કાવ્યને નાટકમાં મૂકવા પ્રયત્ન કર્યો છે.

હવે એમનું દારસ-રસનું નાટક ‘ચૂંગી સી’ જોઇએ. આ નાના એવા નાટકનું મૂળ વસ્તુ ગમે એવું હોય પણ એ રાજેલાસને નામે ચડ્યું છે, એના પરથી ક્રાંસના મશહર મર્મવિદ્ આનાતોલ ફ્રાંસે “ Dumb wife of cheapside ” નામે નાટક લખ્યું છે, તેના પરથી કવિએ પારસી શુજરાતીમાં આ નાટક રચ્યું છે.

પ્રસ્તાવનામાં લેખક દારસ રસ માટે અને નાટકમાં રહેલી અતિશયોકિત્યોને આલોચેષ્ટીન, લોરેલ, હાર્ડી, તેમ જ મૂળ લેખકમાંથી લાખલા આપી વ્યાખ્યા કરાવે છે.

ખાનખાદાર ખરબેદજ એક મૂંઝી સ્ત્રીને પરજીલા છે એ વાત શીરીન 'સાપુરજ સક્ષાતવાજાના સોલીસીટર પોતાના હોસ્ત સોરાખજીને કરે છે, સોરાખજી પોતાના મિત્ર ડોક્ટર બેળી ગેક્ષોની ભલામણ કરે છે. એની દવાથી ધન બોલતી થાય છે, પણ બોલતી બંધ થતી જ નથી આથી ન્યાયાધીશ ગેક્ષોના પ્રયોગથી બહેરા બની જાય છે. કોઇ કોઇનું સાંભળતું નથી. તે હસતાં રહેવાય નહિ એવું વાતાવરણ ખડું થાય છે.

ન્યાયાધીશની લાંબી પેન્સિલ, ગેક્ષોના ઓપરેશન કરવાના કર્વત વગેરે હથિયારોના વર્ણનથી જ હસવું આવે છે. નોકર જીવસો પણ અગત્યનું કાર્ય કરે છે. પારસી ભાષા ફારસને વધારે મદદ કરે છે.

આ નાટકનાં પાત્રો મૂળ ક્યાં પાત્રો પરથી લેવાયાં છે તે જાણ માટે આપું છું. જીવસો-Matthew, ખરશેજી-John Groat, સોરાખજી-Master Quill, ધન-Ann Groat.

શ્રી. ચન્દ્રવદનનાં નાટકોને ન્યાય આપવા તો વિરૂદ્ધ વિવેચનને અવકાશ છે.

નાટકોથી જ સંતોષ નહિ માનતાં, કાંઈક નવનું કરી બતાવવાની વૃત્તિએ (કદાચ) ચન્દ્રવદને 'ખમા બાપુ' નામની નવલકથા લખવાનો પ્રયાસ કયો છે. આ નવલકથામાં રજવાડાના કાવાદાવા, રાગઓનો વિષયોપયોગ, મલ્લપાન વગેરે બીજાં બહુ ઘેરા રંગ લેખકે આમાં રજૂ કરી છે. આમાં રજૂ કરેલ વાતાવરણ જુથુપ્સા ઉત્પન્ન કરે છે. સંકલન પણ બરાબર નથી. શૈલી નૂતન પ્રકારની છે ખરી! આ નવલકથામાં પાત્રાલેખન કે વસ્તુગૂંથન ખામીભરેલાં છે.

અહીં એક પ્રશ્ન એ થાય છે કે 'ધર્માકાવ્યો' અને 'રતન'માં ભાઈબહેનમાં નિઃસ્વાર્થ પ્રેમના ગાનાર લેખકે ભાઈબહેનને પતિ-પત્નીરૂપેનો પ્રેમ આ નવલકથામાં કેમ આલેખ્યો હશે? હાલ ગુજરાતમાં પ્રચલિત થવા માંડેલ Neo-morality ની અસર તો એમના પર નહિ થઈ હોય ને?

આમ શ્રી. ચન્દ્રવદન કવિ તેમ જ નાટકકાર તરીકે ગુજરાતી સાહિત્યમાં સારું અને નાટક સાહિત્યમાં તો સ્પૃહણીય રચના ધરાવે છે. હમણાં હમણાં 'ઓહ ઇન્ડિયા રેડિયો' ના ગુજરાતી વિભાગના વ્યવસ્થાપક બન્યા પછી એમની પાસેથી 'ખમા બાપુ' સિવાય-એ પણ પહેલાનું લખેલ-ગૂજરાતને કાંઈ પણ મળ્યું નથી. ગૂજરાત એમની પાસેથી વાસ્તવવાદ અને ભાવનાવાદનો મેળ, સાધનાર, રંગભૂમિ ઉપર પણ સફળતાથી લખવી શકાય એવાં નાટકોની આશા રાખે છે; 'ખમા બાપુ' જેવી નવલકથાઓની નહિ. ગુજરાતને નવલો લખનારા તો કિસનસિંહ (ધરતીની પુત્રી) અને પારાશય (ભિંમલા) જેવા મળી રહેશે. અને ન્યારે ધંધાદારી રંગભૂમિ પ્રત્યે એમને હવે પ્રથમ જેવી સૂઝ રહી નથી ત્યારે આપણને એવાં નાટકો મળશે તો રંગભૂમિ-ઉદ્ધારના એમના પ્રયાસમાં એ કાંઈક તો સફળ થશે જ !

વડોદરા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

તા. ૨૬-૬-૪૩ ના રાજ સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીમાં બપોરના એક વાગે પેટલાદની રાજરત્ન મિલ્સના મેનેજર શ્રી. હરિવલ્લભદાસ યુ. શાહના પ્રમુખપણા નીચે બરવામાં આવી હતી. આ પ્રસંગે પુસ્તકાલય ખાતાના મદદનીશ વ્યવસ્થાપક શ્રી. હિમેદભાઈ સા. તથા મહાલમાંથી પ્રતિનિધિ તરીકે, વડોદરા મહાલમાંથી વંચામાના શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીન, માણેજના શ્રી. છોટુભાઈ રા. પટેલ, પાદરા મહાલમાંથી વંચાછરાના શ્રી. ચતુરભાઈ ના. પટેલ, પેટલાદ મહાલમાંથી વસોના શ્રી. રામભાઈ કા. પટેલ, માણેજના શ્રી. જયશંકર મણિલાલ; સાવલી મહાલમાંથી બાપરીયાના શ્રી. મોહનલાલ હરજીવનદાસ; કરજળ મહાલમાંથી કરજળના શ્રી. મંગળભાઈ જે. પટેલ તથા શ્રી. સાંતિલાલ પી. શાહ, ડભોઈ મહાલમાંથી ડભોઈના શ્રી. ઝવેરભાઈ ખુ. પટેલ, બીલાપુરના શ્રી. રતિલાલ ક. ત્રિવેદી; સિનેાર મહાલમાંથી સિનેારના શ્રી. નટવરલાલ ગિ. શાહ, સંખેડા મહાલમાંથી હાંડોદના શ્રી. ગિરધરભાઈ ગોવિંદભાઈ વગેરે હાજર હતા.

આ સભામાં નીચે પ્રમાણે ઠરાવો થયા હતા:—

ઠરાવ ૧—સન ૪૨-૪૩ નું નિવેદન તથા હિસાબ સર્વાનુમતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૨—નવા વર્ષનું નીચે પ્રમાણે વ્ય. મંડળ નીમવામાં આવ્યું:—

પ્રમુખ:—શ્રી. હરિવલ્લભદાસ યુ. શાહ, મંત્રી:—શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીન

વ્ય. મં. ના સભ્યો:—શ્રી. સાંતિલાલ પી. શાહ, શ્રી. ચતુરભાઈ ના. પટેલ, શ્રી.

જયશંકર મ. ઠાકર, શ્રી. છોટાભાઈ રા. પટેલ, શ્રી. ઝવેરભાઈ ખુ. પટેલ, અને તે ઉપરાંત

વડોદરા પ્રાંતમાંથી ચુંટાઈ આવેલા રા. પુ. મં. ના સભ્યો.

ઠરાવ ૩—સન ૪૩-૪૪ નું નીચે પ્રમાણે અંદાજ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

જમા

ઉધાર

૨૩-૩-૬ શિલક

૩૭૬- ૦-૦ પ્રાંત પ્રચારકોના ૬ માસનો પગાર,

૧૩૧-૧૩૦ ફાળવણી

પ્રો. ફંડ, મુસાફરી ખર્ચ

૨૬૬-૦-૦ રા. પુ. મં. ની મદદ

૧૫- ૦-૦ છપામણી

૪૨૬- ૦-૬

૧૫- ૦-૦ કંદીનન્ટ, પોસ્ટેજ

૧૫- ૦-૦ મંત્રીનો પુરવાસખર્ચ

૪૨૨- ૦-૦

ઠરાવ ૪—સન ૪૩-૪૪ ના અંદાજમાં જુદી રકમ રૂ. ૨૬૬-૦-૦ ની રા. પુ. મં. પરસે માગણી કરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૫—હાલના પ્રસંગો જોતાં, પ્રાંત પરિષદ બરવાનું મોકલું રાખવાનું ઠરાવવામાં આવે છે અને મહાલ પરિષદો જ્યાં રાહ્ય હોય ત્યાં બરવી એમ ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૬—શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા (વિદ્યાર્થીઓ માટેની) ફરક મહાલ મંડળે લેવા આ સભા ઠરાવે છે.

ઠરાવ ૭—વડોદરા મહાલના કોઈ પણ ગ્રામે, વડોદરા મહાલનો વર્ગ બરવાનું ઠરાવવામાં આવે છે, અને તે પ્રમાણે રા. પુ. મં. ને જણાવવા મંત્રીને સંતા આપવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૮—પ્રાંત પુ. મંડળના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. જયવતીબહેન દેસાઈએ, લાંબા સમય સુધી ને સેવા કરેલી છે તે બદલ આ સભા એમનો આભાર માને છે,

સન ૧૯૪૨-૪૩ નું નિવેદન

(૧) મહાલ પુસ્તકાલય મંડળો—વડોદરા પ્રાંતના અગિયારે મહાલોમાં મહાલ પુ. મંડળ રથપાછ ચૂક્યાં છે. અને તે દરેક કંઈ ને કંઈ કાર્ય કરતાં પણ થઈ ગયાં છે. આ વર્ષમાં તિલકવાડા મહાલ પુ. મંડળ સિવાયનાં તમામ મહાલ મંડળોએ પોતાની વાર્ષિક સભાઓ ભરી હતી તથા તમામ મહાલ મંડળોએ પોતાનું નિવેદન અને હિસાબ પણ અને મોકલી આપ્યાં હતાં.

(૨) જૂથ પુ. મંડળો—વડોદરા પ્રાંતમાં ૧૫૫ જૂથ મંડળો છે. આમાંથી વડોદરા મહાલમાં બીલ, આસોજ; સાવલી મહાલમાં કેસર, વેગાર, વેજપુર; પેટલાદ મહાલમાં પેટલાદ, વસો, સોજીત્રા; પાદરા મહાલમાં સોખડા રાધુ, દરાપુરા; શિનોર મહાલમાં શિનોર; સંખેડા મહાલમાં ડોસીન્દ્રા; હાદરજી મહાલમાં બાદરજી મળી કુલ ૧૫ જૂથ મંડળોએ પોતાના જૂથની વાર્ષિક સભાઓ ભરી તેનાં નિવેદનો અને મોકલી આપ્યાં છે. બીજાં કેટલાંક જૂથ મંડળોએ સભાઓ ભરી હશે, પણ તેના અહેવાલ આવ્યા નહિ હોવાથી અમે તેની નોંધ લીધી નથી. જૂથ મંડળની જનગતિ કેટલા પ્રમાણમાં છે તે આ આંકડા ઉપરથી આપ સૌ ડોહને સારી પેઠે સમજશે. જૂથ મંડળો બધાં સુધી ખરાબ જનમત ન થાય ત્યાં સુધી મહાલ મંડળોનું કાર્ય જોઈએ તેટલું દીપી નીકળવાનું નથી, જેથી જૂથ મંડળોને જનમત કરવા મહાલ મંડળો ખાસ પ્રયત્ન કરશે એવી આશા છે.

(૩) મહાલ પરિષદો—આ વર્ષમાં મોંઘવારી તથા બીજી કેટલીક પ્રતિકૂળતાઓને કારણે એકેય મહાલમાં મહાલ પરિષદ ભરાઈ નથી. અને નવા વર્ષમાં પણ આ જ કારણે ભરાવા સંભવ નથી. અત્યારની મોંઘવારી અંગે બહે આવી મહાલ પરિષદો ન ભરાય પણ પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિમાં જે થોડી ઘણી જનગતિ આવી છે તેને ટકાવી રાખવા માટે જે તે મહાલના કાર્યકરો વર્ષમાં એક વખત ભેગા થઈ સુખદુઃખની વાતો કરે.

(૪) પગારદાર અને માનદ પ્રચારકો—આ વર્ષે પ્રચારક તરીકે ચાલુ રહેલા બાઈ જગનભાઈ મ. પટેલે કરજણ મહાલમાં ૬૨, વાઘોડીયા મહાલમાં ૨૨, સાવલી મહાલમાં ૩૧, વડોદરા મહાલમાં ૩, અને સંખેડા મહાલમાં ૮, મળી કુલ ૧૨૬ ગામોની ૧૬૬ દિવસમાં તપાસણી કરી છે.

આ સિવાય વડોદરા મહાલ માનદ પ્રચારક શ્રી. છાટાબાઈ રા. પટેલે ૧૩, શ્રી. લક્ષ્મીબાઈ રા. પટેલે ૩, અને શ્રી. શનાબાઈ લ. પટેલે ૮; સાવલી મહાલ માનદ પ્રચારક શ્રી. સોનાબાઈ ગરબડબાઈએ ૧૨, શ્રી. જગનબાઈ સો. જોષીએ ૫, પાદરા મહાલ માનદ પ્રચારક શ્રી. ચતુરબાઈ ના. પટેલે ૫, તથા શિનોર મહાલ માનદ પ્રચારક શ્રી. હરિવલ્લભ બા. વેલે ૭ મળી કુલ ૫૩ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે.

(૫) પુસ્તકાલય પર્વણી—મામ જનતાને પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિમાં રસ લેતા કરવાને આ પર્વણીદિન ઉજવવાની ખાસ જરૂર છે. આ વર્ષમાં માણેજ તા. વડોદરા, વઢવાણ તા. ડોહાઈ, કંડારી તા. કરજણ, કરનાળી તા. તિલકવાડા, જરકાલ તા. શિનોર અને વેજપુર તા. સાવલી, એ ૭ ગામોએ પર્વણીદિન ઉજવ્યાના સમાચાર મળ્યા છે.

(૬) શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા—નિવેદનના વર્ષમાં રાજ્ય પુ. મંડળે દર વર્ષની માફક જે પરીક્ષાઓ કાગળની મોંઘવારીના કારણે ન લેતાં ફક્ત એક જ પરીક્ષા “ત્યાગમૂર્તિ”

૩ કલોલ મહાલ—(૧) ભોયણ રોડ, (૨) સોનીપુર, (૩) હાલપુર.

૪ ખેરાળુ મહાલ—(૧) દેલવાડા, (૨) નાની હીરવાણી, (૩) મદાસણા (૪) ચોરીઆ.
પ્રચારકાર્ય

મહાલ પુસ્તકાલયોનાં જૂથ પાડી જુદા જુદા જૂથોના માનદ પ્રચારકોએ પોતપોતાનાં જૂથમાં પુસ્તકાલયો તપાસવાનું તથા તેમાં જણાવેલ આમીઓ સુધારવા બદલ ઠીક ઠીક પ્રયત્ન કરેલો જણાય છે, અને તે બદલ કાર્યકર્તાઓનો અમો આભાર વ્યક્ત કરીએ છીએ. આ ઉપરાંત પગારદાર પ્રચારકે આ પ્રાંતમાં નીચે જણાવ્યા પ્રમાણેની કામગીરી કરી છે તે ઉપરથી પણ જોઈ શકાશે કે આ પ્રાંતના ૧૨ તાલુકાઓ પૈકી જે તાલુકામાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે તે ઉપરથી એમની કામગીરી સંતોષકારક જણાય છે. કરેલ કામગીરી અને તેમની ડાયરીઓ વગેરે ઉપરથી જણવા મળે છે કે આવી તપાસણી સતત રીતે ચાલુ રહેવાની જરૂર છે. અને જો એ પ્રમાણે તપાસણી ચાલુ રહે તો પ્રાંતમાં નવીન નીકળતાં પુસ્તકાલયો તેમ જ ચાલુ એવાં પુસ્તકાલયો કે જે દેખરેખના અભાવે મૃતપ્રાય જેવાં જણાય છે, તેમને જીવતાં રાખવા, અને પોતપોતાની દરજ સમજ સમાજને પોતાની ઉપયોગિતા પૂરવો કરી બતાવે તેવી સ્થિતિમાં આવે ત્યાં સુધી તેમને માટે આવા ખાસ પગારદાર પ્રચારકોથી કામ લેવાની જરૂર જણાય છે.

૩-નવસારી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

નવસારી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૫-૬-૪૩ ના રોજ શ્રી. મંગનલાલ ઝીણુભાઈ દેસાઈના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં,

કરોબ ૧—મંત્રીએ રજૂ કરેલ હેવાલ-હિસાબની મંજૂરીનો,

કરોબ ૨—તથા વર્ષના હોદ્દાદારો તથા વ્યવસ્થાપક મંડળની ચૂંટણીનો,

કરોબ ૩—૧૯૪૩-૪૪ વર્ષ માટેની બજેટ-મંજૂરીનો,

કરોબ ૪—ચાલુ સંલેખોને કારણે પ્રાંત પુ. પરિષદ મોકૂફ રાખી મહાલ પરિષદો ભરવાનો.

કરોબ ૫—પ્રાંત પ્રચારકના પગાર માટેની રકમને બજેટમાં સમાવેશ કરવા રા. પુ. મંડળ પાસે રા. ૧૭૫-૦-૦ ની માગણી કરવાનો,

કરોબ ૬—સિષ્ટ વાચન પરીક્ષાએ મહાલ મંડળોએ લેવાની તજવીજ કરવાનો તથા રા. પુ. મંડળ તરફથી લેવાતી સિ. વા. પરીક્ષાનો લાભ વધુ પ્રમાણમાં લેવાની બલામણનો

કરોબ ૭—લાકડી સામાન પ્રાંત પુ. મંડળ મારફતે બતાવવાવાની બલામણનો,

કરોબ ૮—જુજરાતી શાળાના સિદ્ધાંતને વગર જમીને કરાવ રા. ૪૮/૨૧-૨-૨૫, થી થયેલો છે, પણ તે પ્રમાણે કેટલેક ઠેકાણે અગત્ય થતો નથી તો તે અમલમાં લાવવા દરેક મહાલમંત્રીને પોતાના મહાલના પુ. મંત્રીઓને જણાવવાની બલામણનો.

સને ૧૯૪૨-૪૩ નો વાર્ષિક હેવાલ

હવે પ્રાંતમાં શાળાવાળાં પણ પુસ્તકાલય વિનાનાં બાકી ગામ પલસાણા મહાલે ૨, સોન-ગઢ મહાલે ૫, વ્યારા મહાલમાં ૧૭ અને મહુવા મહાલમાં ૧૩ મળી કુલ ૩૭ ગામે બાકી છે.

વસ્તીની વિગત પ્રાંતમાં માંગરોળ, મહુવા, વ્યારા અને સોનગઢ એ ચાર મહાલોમાં રાની ભાઈઓની વરતી હોઈ એ મહાલોનાં ગામોમાં લોકમદદના અભાવે જલદી પુસ્તકાલયો ફાળાડી શકાતાં નથી. બ્યારે પલસાણા, ગણુદેવી, કામરેજ અને નવસારી મહાલોમાં ઉજ્જવિપત

૧૯૪૩] પ્રાંત પુઠ મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ અને '૪૨-૪૩ના અહેવાલો ૪૫૩
ભાષ્યોની વસ્તી વધુ પ્રમાણમાં હોઇને એ મહાસભામાં પુસ્તકાલયો જલદીથી ઉધડી જવા
પામ્યાં છે.

મહાસભા મંડળોનાં કાર્ય રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના ઉદ્દેશ પ્રમાણે નવસારી પ્રાંતના
સોનાગઢ મહાલ સિવાય દરેક મહાલે પુસ્તકાલય મંડળો સ્થપાઇ ચૂક્યાં છે. અને તે દરેક
કંઈ ને કંઈ પુસ્તકાલયની ઉન્નતિનાં કાર્ય કરતાં ધર્ષ ગયાં છે. પણ નિયમિત ને સંગૃહીત
કાર્ય થવાં જોઈએ તે થતાં નથી. એ બદલ ખરેખર દિલગીર થવા જોઈએ છે. આશા છે કે
પ્રાંતના દરેક મહાલ મંડળના મંત્રી ભાષ્યો નીચેનાં કામ આ વર્ષે જરૂર કરશે:—

- ૧ જે વર્ષે રાજ્ય આ પ્રાંત પરિવહ ભરાય તે સિવાયના દરેક વર્ષે મહાલ પરિવહ ભરે.
- ૨ દર વર્ષે વિદ્યાર્થીઓ માટે શિષ્ય વાચનની પરીક્ષા રાખે.
- ૩ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી લેવાતી શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાને દરેક ન્યૂનમંડળ પર સૂચના કાઢી
પ્રચાર કરે અને ઉમેદવારો ભેગા કરે તથા પરીક્ષાના પુસ્તકની માગણી આવે તો તે પૂરી
પાડવાની તજજીવ કરે.
- ૪ રાજાવાળાં પુસ્તકાલય દિનાનાં ગામે પુસ્તકાલય ઉધાડવા પ્રયત્ન કરે.
- ૫ ન્યૂનમંડળ દ્વારા ન્યૂના એકેએક પુસ્તકાલયની તપાસણી કરાયે.
- ૬ ન્યૂનમંડળને જાણત કરે, તેમની વાર્ષિક સભાઓ ભરાતી તથા કરાવાનાં કામોદ્ધાર વખતે
વખત સૂચન કરે.
- ૭ દર વર્ષે મહાલની વાર્ષિક સભાઓ ભરે અને હેવાલ તથા હિસાબ રજૂ કરે, તથા નવા
વર્ષનો કાર્યક્રમ વિચારે અને સર્વે ઉકીલત પ્રાંત તથા રાજ્ય મંડળ તરફ પોતલી આવે.

મકાનવાળાં તથા ગુ. વ. સોસાયટીમાં નોંધાયેલા પુસ્તકાલયો—પ્રાંતમાં
મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો ૩૫ છે ને ગુ. વ. સોસાયટીમાં નોંધાયેલાં ૬૭ છે. મકાન માટે
શ્રી. મહારાણી શાન્તાયાષ મહિલા અને જાળ પુસ્તકાલય નવસારી તરફથી સરકારમદદ
માટે માગણી છે. પાંચ વરસથી લોકમદદ તૈયાર રાખી છે, પણ હજી માગણી મંજૂર થઈ
નથી. તેમજ તવડી, છીજીમ વગેરે પાસે લોકમદદ તૈયાર છે. તો સરકારમદદ તથા પંચાયત
મદદ મળે તેવી અરજ છે.

શિક્ષણવર્ગ—આ સાલ શિક્ષણ વર્ગ પ્રાંત માટે રાખેલ નહોતો, પણ માંગરોળ-
વેળાજા માટે કોસબા મુકામે સાવજનિક છર્નિંગ ફેક્ટરીમાં મહાલના ઉમંગી કાર્યકર્તા શ્રી.
મણિલાલ મોદીના પ્રયાસથી રાખેલ હતો ને તેમાં મહાલના ધણીખરા પુસ્તકાલયના મંત્રી-
ઓએ ભાગ લીધો હતો.

પગારદાર અને માન: પ્રચારકો—પ્રાંત તરફથી પગારદાર પ્રચારક રોકવાની
યોજના છેલ્લા પાંચ વરસથી શરૂ કરવામાં આવી છે. આ વર્ષે પણ વડોદરા અને નવસારી
પ્રાંત માટે એક પ્રચારક ભાઈ છગનભાઈ પટેલને રોકવામાં આવ્યા હતા. જેમણે માંગરોળ,
કામરેજ અને નવસારી મહાલનાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી, વર્ગીકરણ, તથા હિસાબકામ
વગેરે વ્યવસ્થિત કાર્ય ખત અને શ્રમ લઈને કરેલ છે. પ્રાંતમાં દરેક મહાલનાં પુસ્તકાલયનાં
વર્ગીકરણ થઈ ગયાં છે. હવે એક પણ પુસ્તકાલય વર્ગીકરણ વગર બાકી નથી.

પુસ્તકાલયધર્ણી—ગામઠાના લોકોને પુસ્તકાલયમાં રસ લેતા કરવાને આ
પર્વણદિન ઉજવવાની ખાસ જરૂર છે. આ વર્ષે પણ પ્રાંતનાં ધણીખરાં ગ્રામ પુસ્તકા-
લયોમાં તેમ જ નવસારી કરજાના શ્રીમાન મહારાણી શાન્તાયાષ મહિલા તથા ખાલ પુસ્ત-

કાલય તરફથી ઉચ્ચવામાં આવ્યો હતો. દરેક જૂથમંડળના મંત્રીઓએ પોતાના જૂથના પુસ્તકાલયવાળાં ગામે આ પર્વણદિન ઉજવવા પ્રયાસ કરશે ને જનતાને પુસ્તકાલયના વાચનને લાભ સમજાવશે.

શિક્ષવાચનની પરીક્ષાઓ—રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી લેવાતી શિક્ષવાચનની પરીક્ષા આ વર્ષે કાગળની મોંઘવારીથી મુક્તવધી રહી હતી; તેમ જ મહાલ મંડળો તરફથી પણ તે જ કારણથી રાખવામાં આવી નથી. નવીન વરસમાં અનુકૂળતા પ્રમાણે રખાશે:

ફરતા પુસ્તકાલયની પેટીઓ—ફરતા પુસ્તકાલયની પેટીઓનો પ્રચાર આ સાલ કામરેજ, મહુવા, નવસારી વગેરે મહાલે થયો છે. નવીન વરસમાં દરેક મહાલના મંત્રીઓ પોતાના મહાલના પુસ્તકાલયો માટે પ્રચાર કરી વધુ પ્રમાણમાં લેવાય તેમ પ્રયાસ કરશે.

પ્રાંત તથા મહાલની ફાળવણી—નવસારી પ્રાંત ૫૧-૬-૦, કામરેજ મહાલ ૩૦-૬-૦, ગણદેવી મહાલ ૨૩-૧-૦, નવસારી મહાલ ૩૮-૪-૦, પલસાણા મહાલ ૧૮-૮-૦, મહુવા મહાલ ૧૫-૩-૦, મોંગરોળ મહાલ ૧૫-૧૨-૦, વ્યારા મહાલ ૧૦-૨-૦, સોનમઢ મહાલ ૨-૧૩ ૦, કુલ રૂ. ૨૦૫-૮-૦.

ઉપર પ્રમાણે દરેકને તેમની ફાળવણીની રકમ મોકલી આપી છે.

૪-અમરેલી પ્રાંત પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા

અમરેલી પ્રાંત પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૧૬-૯-૪૩ ને, રવિવારના રોજ સા. પુસ્તકાલયના મકાનમાં શ્રી. મોહનભાઈ વીરજીભાઈ પટેલના પ્રમુખપદે મળી હતી. તેમાં નીચે પ્રમાણે કારાવો પસાર થયા હતા:—

કરોષ ૧—૧૬૪૨-૪૩ ના વર્ષના હેવાલ-હિસાબ ને મંજૂરીનો,

કરોષ ૨—૧૬૪૩-૪૪ ના વર્ષ માટે અંદાજ બજેટની મંજૂરીનો,

કરોષ ૩—હોદ્દાકારોની તથા વ્ય. સભ્યોની ચૂંટણીનો,

કરોષ ૪—પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની પરિચ્છેદ સં. ૨૦૦૦ ના માધ્યમમાં સુધી પ (વસંતપંચમી) ના રોજ બેરવાનો,

કરોષ ૫—પગારદાર પ્રચારક રાખવાની આ પ્રતિમાં આવશ્યકતા નથી, એમ અનુમતિ પરથી જણાતા, તેને બદલે મહાલવાર સ્થાનિક માનદ પ્રચારકો ફાલ્ગવો અને તેમને યોગ્ય તે પુરસ્કાર આપવાનો,

કરોષ ૬—સહકારના ધોરણે બજેટ બનાવવાનો અને જેમણે ન બનાવ્યા હોય તેમણે તાકીદે બનાવી મોકલી આપવાનો,

કરોષ ૭—શિક્ષવાચનની પરીક્ષાને લાભ વધુમાં વધુ લેવાય અને તે માટે નિયત થયેલ પુસ્તક નમુદ થયેલ તારીખથી બે માસ અગાઉ મેળવી લેવાની ભલામણનો,

કરોષ ૮—પગારદાર પ્રચારકના ખર્ચાખિતને લગતો,

કરોષ ૯—હામનગર મહિલા પુસ્તકાલય જોડવા માટેની રકમ, હાલ સદર પુસ્તકાલય ખુલી શકે તેમ નહિ જણાવાથી તે રકમ મહા. મંડળમાં મેળવી તેનો જરૂર જણાય ત્યાં વ્યય કરવા મહાલ મંડળમાં રાખવાનો તથા

કરોષ ૧૦—નવમંડળની સભા ઓગસ્ટ માસના પહેલાં રવિવારે રાખવાનો: એ પ્રમાણે કુલ દસ કારાવો પસાર થયા હતા.

સને ૧૯૪૨-૪૩નો હેવાલ

મહાલ અને પુ. ન્યૂ મંડળો રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના હિદેશ પમાણે અમરેલી પ્રાંતના એકેએક મહાલમાં રથપાણી થકીમાં છે, અને દરેકને કંઈ ને કંઈ કાર્ય કરતાં પણ થઈ ગયાં છે, તેમ છતાં કાર્યની ગતિ મંદ છે, કારણ કે નવા પુસ્તકાલયો સ્થાપી શકાતાં નથી. આ માટે આશા છે કે પ્રાંતના દરેક મહાલ મંડળની યોજના નીચેના કાર્યો દર વર્ષે કરશેઃ—

- ૧ જે વરસમાં રાજ્ય વ પ્રાંત પરિષદ બરાય તે સિવાયના દરેક વર્ષે મહાલ પરિષદ બહે,
- ૨ દર વર્ષે વિદ્યાર્થીઓ માટેની શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાનો લાભ જરૂર લે,
- ૩ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી મેળાઓ માટે લેવાતી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાનો દરેક મંડળ ઉપર સૂચના કાઢી પ્રચાર કરે અને ઉમેદવારો ઉભા કરે, તથા પરીક્ષાનાં પુસ્તકોની માગણી આવે તો તે પૂરી પાડવાની તજવીજ કરે,
- ૪ સાળાવાળા પુસ્તકાલય વગરના ગામેએ પુસ્તકાલયો ઉઘાડવા પ્રયત્ન કરે;
- ૫ ન્યૂમંડળ દ્વારા ન્યૂના એકેએક પુસ્તકાલયની તપાસણી કરાવે,
- ૬ ન્યૂમંડળોને જાણ કરે, તેમની વાર્ષિક સભાઓ બરાવે, તથા કરવાઈ કામોનું વખતો-વખત સૂચન કરે
- ૭ દર વર્ષે મહાલની વાર્ષિક સભા બહે, અને હેવાલ તથા હિસાબ રત્ન કરે તથા નવા વર્ષનો કાર્યક્રમ વિચારે અને તે સર્વ હકીકત પ્રાંત તથા રાજ્ય તરફ મોકલી આપે.
- ૮ ઉપર બતાવેલ હકીકત પૈકી ન્યૂમંડળો નિયમિત રીતે કામ કરતાં થયાં છે અને આપેલી સૂચનાઓને અમલ કરતાં થશે એવી આશા અગ્યારે નથી.
- ૯ દરેક ન્યૂમંડળોએ પોતાની સભા બરી છે, એમ મહાલ મંડળની સભા વખતે જણાવ્યું છે, દરેક પોતાના બજેટ અને નિવેદનો મોકલી આપ્યા હશે, ન મોકલ્યા હોય તો તેમની તપાસ કરી દરેક ન્યૂમંડળમાં મોકલી આપે.

પ્રાંત અને મહાલ મંડળો—પ્રાંત અને મહાલ મંડળો પોતાની પ્રવૃત્તિઓને અંગે થતા ખર્ચને પહોંચી વળવા સારૂ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી ફાળવણી મળે છે તે ફાળવણી નિવેદનના વરસમાં રૂ. ૧૧૭-૦-૦ મળી હતી, જેમાં મહાલ મંડળોની ફાળવણી રૂ. ૮૭-૧૨-૦ અબ્યા છે, જેની ફાળવણી નીચે પ્રમાણે કરવામાં આવી છે:—

અમરેલી પ્રાંત મંડળને રૂ. ૪-૪-૦, અમરેલી મહાલ મંડળને રૂ. ૬-૬-૦, કોડીનાર મહાલ મંડળને રૂ. ૮-૮-૦, ખાંભા મહાલ મંડળને રૂ. ૬-૬-૦, દામનગર મહાલ મંડળને રૂ. ૧૧-૧૩-૦, ધારી મહાલ મંડળને રૂ. ૧૫-૩-૦, રતનપુર મહાલ મંડળને રૂ. ૪-૮-૦ કુલ રૂ. ૧૧૪-૦-૦

પુસ્તકાલયપર્વણી—દર સાલ મુજબ પર્વણી ઉજવવામાં આવી હતી, તેના કરતાં ચાલુ સાલે કંઈક વિશેષ પ્રકારે પર્વણી ઉજવવામાં આવી હતી. પર્વણી ઉજવવાના દિવસ અગાઉ શાળાનાં વિદ્યાર્થીઓ, બહેનો, પુસ્તકાલયના કાર્યકર્તાઓ, શિક્ષકો અને સહેરના લોકોએ સરઘમમાં ભાગ લીધો હતો અને તા. ૯-૨-૪૩ ના રોજ સાંજના જનરે મેળાવડો રાખવામાં આવેલ હતો. મેળાવડામાં પુસ્તકાલયપર્વણી એટલે શું? અને શા માટે ઉજવાય છે? તેનો હેતુ શું છે? તેમ જ શિષ્ટ વાચન એટલે શું? તે વિષે વિવેચનો થયાં હતાં.

પગારદાર પ્રચારક—નિવેદનની સાલે રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી આ પ્રાંતને પગારદાર પ્રચારક ૪ માસ માટે મળવાની યોજના થઈ છે, અને તેઓએ જ્યાં જ્યાં સલાહ સૂચના આપવી ધરે, ત્યાં જોઈતી સલાહ આપી છે.

૧ ખાસ વિનંતિ છે કે બજેટ બનાવતી વખતે સહકારી ધોરણે બજેટ બનાવવાની બાબત ખાસ લક્ષમાં રાખશે,

- ૨ આ મહાલના ઘણાખરા નજીકના ગામડાઓમાં ફરતા પુસ્તકાલયોની પેઠીઓ, અમારા તરફથી પહોંચાડવાની તજવીજ થાય છે, અને ગામડાઓમાંથી આપ તે પેઠીઓ અમે ખાતા તરફ મોકલી આપીએ છીએ.
- ૩ એમરેલી મહાલના અને સ્થાનિક સભ્યો તેમ જ પુસ્તકાલયો જે જે ગુજરાત વર્તા. સોસા. ના આજીવન સભ્યો છે તેઓને દરેકના હેઠળ પુસ્તકોનાં મંડલ અમે જ પહોંચાડવાની વ્યવસ્થા કરીએ છીએ.
- ૪ શ્રી. મોતીલાલ અમીન સમારક ફંડમાં જે મહાલ અથવા ગામડાઓની લાયકેરીઓએ હજુ પણ કંઈ ફાળો ન ભર્યો હોય તે તે ભરી આપે એવી ખાસ બલામણુ છે.

કડી મહાલ પુસ્તકાલય પરિષદ ૭ મું સંમેલન

કડી મહાલ પુસ્તકાલય પરિષદનું સાતમું સંમેલન વીડન્ન મુકામે મે. રા. રા. કલોલ વિભાગ શાળાધિકારી શ્રી. દામોદર ગોવિંદ માલસે સાહેબના પ્રમુખપદે તા. ૭-૧૦-૪૪ ના રોજ મળ્યું હતું. તે પ્રસંગે જુદા જુદા વક્તાઓ તેમ જ સંમેલનના વરાયેલા પ્રમુખનાં બાપણો વગેરે કાર્યક્રમ યથા નીચે પ્રમાણે ઠરાવો પસાર થયા હતા:—

ઠરાવ ૧—શ્રીમંત મહારાજ સાહેબને કીર્ધાયુ ધર્યો હતો.

ઠરાવ ૨—ગુજરાત વર્તાકચુકર સોસાયટીએ માહિતીપત્રક પ્રસિદ્ધ કરીને તે મુક્ત-ખંધી મોકલવા નોંધાયેલાં પુસ્તકાલયોને ફરજ પાડી છે અને નહિ મોકલનારને તેમના તરફથી પ્રસિદ્ધ થતાં પુસ્તકોના લાભ નહિ આપવા ઠરાવ કરેલો છે. તે આધારે આજુ સાલે ૧૯૪૨ પુસ્તકાલયોને પુસ્તકો મફત નથી તેથી આ પરિષદ એવી બલામણુ કરે છે કે પુસ્તકાલય આજુ તમામ માહિતી પોતાને ફત્તરે સજે છે તે ઉપરથી તેના અસ્તિત્વની જાહેરાત મેળવી દરેક ૧૯. પુસ્તકાલયને બનતી ત્વરાએ પુસ્તકો મોકલી આપવા તજવીજ કરવા આ પરિષદ શુ. વ. સો. ને વિનંતિ કરે છે.

ઠરાવ ૩—શુ. વ. સોસાયટીનાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થાય છે તે સામાન્ય જનતાને લોભ્ય ઓછાં છે તો સા. પુ. તરફ મોકલવાનાં પુસ્તકો લોકલોભ્ય બનાવવા આ પરિષદ શુ. વ. સો. ને વિનંતિ કરે છે.

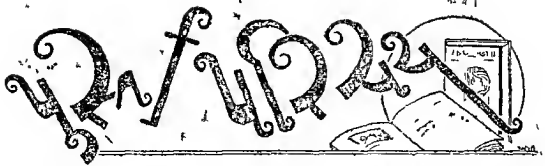
ઠરાવ ૪—કડી મહાલના સા. પુ. ને નીચે પ્રમાણે રચનાત્મક કાર્યક્રમ હાથ પર લેવા આ પરિષદ સા. પુ. ના વ્યવસ્થાપકોને વિનંતિ કરે છે:—

- (૧) ક્રિષ્ટ વાચનનો બહોળો પ્રચાર કરવો અને રાજ્ય તથા મહાલ મંડળ તરફથી લેવાતી શિ. વાચનની પરીક્ષાનો બને તેટલો વધુ લાભ લેવરાવવો.
- (૨) પુસ્તકાલયપદ્ધતિની નિયમિત ઉત્તવણી કરવી.
- (૩) ન્યૂનમંડળની નિયમિત સ્લાઓ બરી બજેટ, નિવેદન વેળાસર ખાતા તરફ મોકલી આપવાં.
- (૪) વાચક મંડળની ચોજતા હાથ ધરવી. તેમજ વાચનતા રચનાત્મક કાર્યો હાથ ધરવા વિનંતિ કરે છે.

ઠરાવ ૫—શ્રીમંત સરકારે કૃપાવંત યથા રચાનિક ચંચાલતો જ વર્ગ અને જ વર્ગ સુધરામણોએ પુસ્તકાલયોને મફત આપવાનું ફ. કાર્યોમાં સમાવેશ કરેલો છે, તે બદલ આ પરિષદ શ્રીમંત સરકારનો આભાર માને છે.

ઠરાવ ૬—૭—પરિષદ બરવા માટે વીડન્ન ગામ તેમજ પુસ્તકાલયના મંત્રી શ્રી. લોબાનાય દરજીવનતા તેમજ છેલ્લે પ્રમુખશ્રીના આભારનો.

* આ બાબત શુ. વ. સો. નાં મંત્રી તરફ ખાતા વરફી થોગ્ય તે પત્રવ્યવહાર મધ તેનો નિકાલ યથા જાઈ હવે રાજ્યનાં ૧૯. પુસ્તકાલયોને પુસ્તકો મોકલવાં સાહુ યથા ગયેલ છે. -તંત્રી

૧ બંગાળી જીવન અને સાહિત્ય—લેખક: શ્રી. ચાંપશી વિ. ઉદેશી; પ્રાપ્તિસ્થાન: મેસર્સ એન. એમ. ઇક્કરેની કંપની, પ્રિન્સેસ રીટ, મુબમ્બે-૨. કાઉન કદનાં ૫૫૬ ૬૭, સાદુ પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. એક.

લેખક પોતાના લાંબા કાળના-છેતાવીસ વર્ષના કલકત્તા ખાતેના વસવાટ દરમિયાન બંગાળી જીવન સાથે સંપર્કમાં રહેલા અને એ સંપર્ક દ્વારા પોતે જાણેલી અનેક વાતો-છેક જાણપણથી માંડીને, તેઓ છેક એ પ્રદેશ છોડીને વડોદરા આવ્યા ત્યાં સુધીના-બંગાળી જીવનનાં વિવિધ અંગોપાંગોનું નિરીક્ષણ કરવા મળેલી તકમાંથી ઝીંઝેલા જીવનધર્મકાર પરથી આ પુસ્તકની યોજના કરી છે. તેમાં પણ બાલ્યમાનસના પરિચયથી માંડીને વેપારી, કારકુન, રંગભૂમિનાં પાત્રો તેમ જ સામાજિક કુટુંબોના પરિચય પરથી પોતે ઝીંઝેલી છાપ પરથી બંગાળી જીવનનો જાણવાનોગ પરિચય આપણને આ પુસ્તક દ્વારા આપ્યો છે. અને એ જીવન-રૂપાંના લોકોનો ખોરાક, સામાજિક તેમ જ ધાર્મિક જીવન, ત્યાંની પ્રજાનું સાહિત્ય, પત્રકારત્વ, ઠલા વગેરે તથા પ્રજાની ખાસિયતો અને છેલ્લે બંગાલ અને ગુજરાતની યુલનામાં પરસ્પરનો કેવો મેળ છે તે પણ આ પુસ્તકમાં દર્શાવ્યું છે.

પ્રાંત પ્રાંતના જીવનવ્યવહાર અને તેના સાહિત્યને લગતાં આવાં પુસ્તકો, બૃહદ્-ગુજરાતમાં વસતા ગુજરાતીઓ જે ગુજરાતી જનતા સમક્ષ મૂકવા આ પ્રમાણે પ્રેરાય તો પ્રાંતપ્રાંત વચ્ચેની સામ્યાસામ્યતાઓનો ઠીક પરિચય મળે.

આપણે ઇચ્છીએ, લેખકની માફક બૃહદ્ગુજરાતમાં-મદ્રાસ, સિંધ, યુક્ત પ્રાંતો અથવા મધ્યહિંદમાં વસતા આપણા ગુજરાતીઓ આ પુસ્તક જોઈને એ દિશામાં પગલું બરવા પ્રેરાશે.

૨. કુંવરબાઈનું મામરું—(આવૃત્તિ બીજી) સંપાદક: શ્રી. મગનભાઈ પ્રભુદાસ દેસાઈ, પ્રકાશક: નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ. કાઉન કદનાં ૫૫૬ ૧૪૮+૧૮, સાદુ પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૧૦-૦.

“કુંવરબાઈનું મામરું” બહુ શિક્ષણસંસ્થાઓમાં, ગુજરાતીના વર્ગો માટે પાઠ્યપુસ્તક તરીકે નિયત થયેલું છે અને તેની સંશોધિત પ્રમાણબૃત્ત આવૃત્તિ એ શિક્ષણકાર્યમાં ઉપયોગી થઈ પડે તે માટે એની પહેલી આવૃત્તિ ૧૯૪૦માં ગૂજરાત વિદ્યાપીઠે શ્રી મગનભાઈ દેસાઈ પાસે તૈયાર કરાવી પ્રકટ કરેલી. ત્યાર પછી મળી આવેલી બીજી ત્રણ પ્રાચીન હસ્તપ્રતો પરથી વિશેષ સંશોધનપૂર્વક આ પ્રમાણબૃત્ત આવૃત્તિ પ્રકટ કરવામાં આવી છે. એમાં કવિ પ્રેમાનંદ અને નરસિંહ મહેતાનો ઉપયુક્ત પ્રાચીન હસ્તપ્રતો પરથી મૂળ પાઠો આપી છેવટે એને વિદ્યાર્થીઓને સમજવામાં ઉપયોગી થઈ પડે તેવી સમજૂતીભરી નોંધ પણ આપી છે.

આ મૂળ પાઠો પ્રૌઢ શિક્ષણ દ્વારા વાંચતા થયેલાઓને ઇતર વાચન માટે પણ ઠીક ઉપયોગમાં આવે તેમ છે. આજની કાળગતી સખત મોંઘવારીમાં પણ એનું મૂલ્ય માત્ર

૦-૧૦-૦ રખાયું છે તે ખરેજ અદ્ય લેખાય. હાલના સંમેલોમાં પુસ્તકોની છાપેલી કિંમતો ઉપરાંત કિંમતના વિશેષ સિક્કા છાપી કિંમતો વધાર્યે જતા પુસ્તકપ્રકાશકો આનો આદર્શ ગ્રહણ કરશે તો ગુજરાતી વાચકજનતા પર ભારે ઉપકાર કર્યો લેખાશે.

૩. રમરણુયાત્રા (ખીજ આશુત્તિનું ખીજું પુનર્મુદ્રણ)—લેખક: શ્રી. દત્તાત્રય બાળકૃષ્ણ કાલેલકર, પ્રકાશક કદ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૩૩૦+૧૬, બોર્ડપત્રીનું પાક પૂઠું, મૂલ્ય રા. બે.

કાકા સાહેબે લખેલા બાળપણનાં મધુરાં રમરણોની યાદ આપતા પ્રસંગોના પુસ્તકની ખીજ આશુત્તિનું આ ખીજું પુનર્મુદ્રણ છે. એમાં કાકા સાહેબે એમની સરળ અને લક્ષણિક શૈલીએ આપેલાં રમરણોના આ પુસ્તક વિષે હવે ભલામણ કરવાની રહેતી જ નથી. આ પુસ્તક વ. રા. પુ. મંડળ તરફથી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા માટે અગાઉ નમૂદ થયું હતું, એ જ એની ઉત્તમતાના પુરાવા માટે બસ છે. પુસ્તકાલયોના અંથપાલો હજી પેતાને ત્યાં ન હોય તો એ વસાવી લે.

૪. ઋતુઓના રંગ—લેખક: રવ. ગિજુભાઈ, પ્રકાશક: ગુજરાત બાલવિકાસ સંસ્થા, જૂનું ટોળક નગર, અમદાવાદ. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૭૪+૪, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૧૦ ૦; (૧૯૪૩).

ઉપર્યુક્ત સંસ્થાને રવ. ગિજુભાઈ સન્માન સમિતિ તરફથી રવ. ને અર્પણ કરવામાં આવેલી રકમ હાલમાં પ્રાપ્ત થઈ છે. તેનો વિનિમય રવ. નાં લખેલાં શિક્ષણવિષયક અપ્રાપ્ય અને બાલસાહિત્યનાં તેમ જ ઘટતર અપ્રકટ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠરાવાયા પ્રમાણે, આ પુસ્તક તેમ જ આ પછી દર્શાવાયેલાં પુસ્તકો પ્રકટ કરવામાં આવ્યાં છે.

રવ. એક સાચા બાલશિક્ષણશાસ્ત્રી હતા અને તેમનાં લખાણોમાંથી અનેકોએ પ્રેરણા પામી છે. બાળકોના તો એ પિતા જ હતા. એમનાં લખાણો પ્રસિદ્ધ કરવાની આ પ્રવૃત્તિને અમે આવકારીએ છીએ.

આ પુસ્તકમાં લેખકે, બાળકોને, વર્ષભરની ઋતુ ઋતુનાં વિવિધ દર્શન ' એમની બાલભોગ્ય શૈલીએ શિક્ષણાત્મક પત્રોરૂપે આપેલ છે. કુદરતનું ઋતુગાન કરાવવામાં આ પત્રાત્મક બાલસાહિત્ય જરૂર સારો ફાળો આપશે, એ નિઃશંક છે.

૫. વનરૂપિ પાઠો—લેખક-પ્રકાશકો તથા કદ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૮૪+૪, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૧૦-૦ (૧૯૪૩).

ઉપરના પુસ્તકમાં જણાવેલી યોજનાનુસાર જ આ પુસ્તક પણ પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે. ઉપર્યુક્ત પુસ્તકમાં બાળકોને ઋતુગાન આપવા પ્રયત્ન થયો છે ત્યારે, આ પુસ્તકમાં આપણે ત્યાં થતી વિવિધ વનરૂપિ-જુદી જુદી જાતના ઊંડા અને વૃદ્ધોને લગતા ૨૯ પાઠો આપ્યા છે, જેમાંના કેટલાક બાળકોના નિત્યપરિચિત છે, તો કેટલાક તદ્દન નવીન જ-તેમને નવું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરાવે તેવા છે. ભાષાશૈલી પણ રવ. ગિજુભાઈની-બાળકોને તરત જ ગમજમાં ભિતરી જાય તેવી હોઈને બાળકો હોંશે હોંશે વાંચવા પ્રેરાશે, એ નિર્વિવાદ છે.

૬. પ્રાણીપાઠો—લેખક-પ્રકાશક, પૂઠું તથા કદ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૪૦+૪, મૂલ્ય ૦-૧૦-૦ (૧૯૪૩).

આ પુસ્તકમાં ધરના તેમ જ બહાર નજરે પડતા, બાળકો ઝાળખે તેવા તેમ જ તેમને અપરિચિત એવા વિવિધ પ્રાણીઓને લગતા પાઠો છે. તે પૈકી શરૂઆતના સાત પાઠો પ્રાણીઓ તથા જીવજતુઓને લગતા હોઇને બાકીના વિવિધ પક્ષીઓ સંબંધેના છે. બાળકોને પ્રાણીવર્ણન શુદ્ધ શૈલીએ શીખવાય તેને બદલે, આવી ગિજુભાઈની શિક્ષણશૈલીએ શીખવાય તો તે બાલમાનસમાં સીધા પ્રવેશી જાય. પ્રાણીવર્ણનના ઇતર પાઠોના શિક્ષણમાં આ પુસ્તક પ્રથમ સ્થાન લેવાને સર્જ્યું છે.

પ્રકાશકો અપારનવાર સ્વ. ગિજુભાઈના આવા અપ્રસિદ્ધ સાહિત્યને બહાર લાવશે તો તેમણે સ્વ. ગિજુભાઈ પ્રત્યેનું ઋણ અદા કર્યું ગણાશે અને આપણી જિગતી પ્રગ્મને મેવા સંસ્કાર સિંચી શુભ પરિણામ લાવી તેમને પોતાના ઋણી બનાવશે, ત્રણે પુસ્તકો દરેક નાનાં મોટાં સૌ પુસ્તકાલયો પોતાને ત્યાં વસાવી લે.

મણિલાલ પ્ર. બ્યાસ

૭. દેશવટો (ભા. ૧-૨)—લેખક: ભારદ્વાજ; પ્રકાશક સી શાંતિલાલની કંપની, ૮૬, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ નં. ૨, કાંઠન ૧૬ પેજ ૬૬ના પૃષ્ઠ પહેલા ભાગના ૧૪૪ અને બીજા ભાગના ૯૬ મળી કુલ ૨૪૦; બંને ભાગના સચિત્ર આલેખાદન સહિત બોર્ડનું પૂઠું; મૂલ્ય અનુક્રમે રૂ. ૩-૦-૦ અને રૂ. ૨-૮-૦

ગામડાનો બચો અને ભોળો ગણાતો ખેડૂત, સૂર્યનો તાપ, વર્ષાની ઝડી અને શિયાળાની ધરફ જેવી ઠંડી સામે ઝુમીને, કાળી મહેનત કરી, ધત્તી માતાના બોળામાંથી અનાજ મેળવે છે અને જગતને જીવડે છે. અને એટલા જ માટે તે 'જગતના તાત 'તુ' ખિરુદ પશુ પામ્યો છે; પશુ તે જ ખેડૂત આને અનાજ વગર વલખા મારે છે, અને દેવાના બોળમાં અગદાઈ ગરીમાઈના પારાનાર દુ ખ ભોગવી રહ્યો છે.

'દેશવટો' એ આના જ પ્રકારના એક ખેડૂતની, ગરીમાઈની હાથ દર્શાવતી, એક હૃદયબેદક વાર્તા છે. આ વાર્તામાં દેવો અને મોઘી એ બે મુખ્ય પાત્રો છે. દેવો, મોઘીની સુનાવડ અંગે શંકરમાં પોતાના શેઠ પાસે પૈસા લેવા જાય છે. શેઠ શેઠાણીને રીઝવવામાં અને મૂડીવાદનું પોત પ્રકાશનામાં કેટલોક વખત આળી, દેવાને ઇચ્છાના બે શબ્દો સંભળાવી, પૈસા આપે છે. દેવો એ પૈસામાંથી સુનાવડનો મસાવો લઈ, ઘેર જતાની તૈયારી કરે છે એટલામાં જ એને એ શંકરના ફાળદારનો સિપાઈ જોડકાની વાપરી ચાણામાં લાકડા કાપવા લાઈ જાય છે. બીજી બાજુ મેંઘીને સુનાવડ યજ રહી છે જાણક આડુ આવતા હાથજુ તેના કકડા કરી બહાર કાઢે છે એટલામાં દેવો ઘેર આવે છે અને પોતાની સ્ત્રીને બેભાન જીએ છે અને તેમાંથી જ એને શેઠ, ફાળદાર, સિપાઈ વગેરે તરફ તિરસ્કાર-નફરત અને વેર લેવાની શક્તિ જન્મે છે. દેવો સુનાવડી મોઘીને એકલી અને અટુલી મૂખીને બહારનું ખેડનો મની જાય છે. મોઘી પણ કંઈક સારી યતા દેવાની શોધમાં નીકળી પડે છે. આમ બંને પોતાના ગામનો દેશવટો ભોગવે છે. એ દેશવટો ભોગવવામાં બંનેને, ધર્મને માથે કેવા ધર્તિંગો ચોપાય છે અને એમાં કેવા પાપાચાર ખેલાય છે તેના પણ દર્શન થાય છે. અને એમાંથી દેવાને પોતાની સ્ત્રીનો મેળાપ થાય છે. છેવટે બંને, પોતાની મોમકાને છેવડના રામરામ કરી

સુવર્ણમૃગ જેવું આસામના બગીચાનું વર્ણન સાંભળી ત્યાં નોકરી કરવા ચાહ્યાં જાય છે. અને એ રીતે આ વાતીનો અંત આવે છે.

વાતીનું વસ્તુ સાદું અને સરળ છે. સામાન્ય બહેન પણ વાંચી અને સમજી શકે તેવું છે. આ વાતી, કાંઈ નવીનતા કે રેરણા આવે તેવી નહિ, છતાં એકતી ગરીબાનું, મૂડીવાદની શોષણનીતિનું, ધર્મનાં ધતીગોત્રું અને સત્તાધીશોની બેહુકમીનું દશ્ય રચી કરી, વાચકને ધડીભર લાગણીપ્રધાન તો બનાવે છે જ.

આ પુસ્તકના બંને ભાગમાં વપરાયેલા કાગળો અને તેની છાપણી તેમજ તેની બાંધણી, વાચકોને ખરેખર પુસ્તક વાંચવાને લલચાવે તેવાં આકર્ષક છે. પણ ૨૪૦ પાનાંના વાચનની કિંમત રૂ. ૫-૮-૦ થાય એ પણ કંઈક વધારેપણું છે.

૮. પરબનાં પાણી—લેખક: મુસ્લી ઠાકુર; પ્રકાશક: આર. આર. શેઠી કંપની, કેશવબાગ, પ્રિન્સેસ રોડ, મુંબાઈ નં. ૨; કાલિન ૧૬ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ ૨૦૮, સચિત્ર આગ્રહાદન સહિત બોર્ડનું પૂકું, કિંમત રૂ. ૨-૮-૦.

આ પુસ્તકમાં ટૂંકી ટૂંકી ૧૭ સામાજિક નવલિકાઓનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. વાતીઓ છે તો સામાન્ય, પણ આનંદ આપે તેવી તો છે જ. 'ભાષીબ ફળી', 'ધર બદલ્યું'; 'ગં. રવ. ગંગાબહેન'; 'સાચું દિલ'; 'કમેવર'; 'ઝરખેથી'; 'મેનડી'; 'વહુની બંગડી' એ વાતો વાંચવા જેવી છે. આ પુસ્તકનું નામ દર્શાવતી 'પરબનાં પાણી' એ આ પુસ્તકની પહેલી વાતી છે અને તે પણ ખાસ વાંચવા જેવી છે.

૯. ગુરુસ્વામી—લેખક: 'જોગવ'; પ્રકાશક: ધી ધીરેન્દ્ર ખખખર, કિતાબધર, રાજકોટ; ૧૯૪૩; કાલિન ૧૬ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ ૧૪૯; સચિત્ર આગ્રહાદન સહિત બોર્ડ પૂકું; મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

'ગુરુસ્વામી' એ એક કાલ્પનિક વાતી છે; પણ તેમાં માધવરાવ પેશ્વા અને અન્ય ઐતિહાસિક બનાવોના રથજ તથા સમયની ગૂંથણી કરી, લેખકે બહુ કોઈ ઐતિહાસિક વાતી સજી હોય તેમ વાંચતાં જણાઈ આવે છે.

વાતીનો પ્રસંગ, એક બીજાને ચાહતાં અને લગ્નથી નેહાવાની છત્તા રાખતાં બળવંત અને રમા નામનાં પાત્રોમાંથી જન્મે છે. રમા પાસેની મોટી ગિલકત મેળવવાના લેખે, તેના વાલી બંનેએ મોટા પંત પણ તેને પરણવા છુટે છે. અને તે માટે મોટા પંત, બળવંતને પોતાના માર્ગમાંથી દૂર કરવાને અને રમાને પોતાની કરવાને બંનેના પ્રયત્ને ફૂટતાથી વર્તે છે. સાધુના વેશે, ગુરુસ્વામી નામ ધારણ કરી, નગરચર્ચા જેતા, માધવરાવ પેશ્વા બળવંત અને રમાને મોટા પંતના ભયંકર ત્રાસમાંથી બચાવે છે. અને છેવટે એ બંનેનાં લગ્ન પણ કરાવી આપે છે. વાતીનું મુખ્ય વસ્તુ આ છે. પણ આ વસ્તુ સાથે, માધવરાવ પેશ્વાને ઉચ્ચલાવી પાડવા માટે, મોટા પંતે રચેલાં કાવત્રાં અને એકેલા કાવાદાવા તથા પેશ્વાનો વેશ પલટો અને તેનો ન્યાય તથા નીતિભર્યો સજકારોગાર મૂકી, લેખકે વાતીને વધુ રસપ્રદ બનાવી છે. વાતીશોખીનો આ વાતી જરૂર વાંચવી ગમશે.

૧૦. પ્રેમ-પ્રતિજ્ઞા—અનુવાદક: શ્રી. માણેકલાલ ગોવિંદલાલ જોશી; પ્રકાશક:

શ્રી. નવનીતલાલ પ. મદ્રાસી, આદર્શ પુસ્તક ભંડાર, ભદ્ર, અમદાવાદ; ૧૯૪૩; કાઉન ૧૬ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ ૨૨૦; સચિત્ર આમ્બાદન સહિત બોર્ડ પૂઠું; મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

આદર્શ પુસ્તક ભંડાર તરફથી શરૂ થયેલ, મુદ્દલ અંધાવલિના પહેલા વર્ષનું, આ બીજું પુસ્તક છે. અને તે સ્વ. પ્રેમચંદ્રજી કૃત હિંદીમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ, એક સામાજિક વાર્તાનો અનુવાદ છે. સ્વ. પ્રેમચંદ્રજીએ આ વાર્તામાં, વિધવાનો પ્રશ્ન હાથ ધરી, સમાજમાં તેનું સ્થાન કેટલું ભયભરેલું છે તે તથા તેના ઉદ્ધાર માટે સમાજ શું કરી શકે તે દર્શાવવા ખાસ પ્રયત્ન કર્યો છે. આ વાર્તામાં અમૃતરામ અને પૂણી એ બે મુખ્ય પાત્રો છે. પહેલું પાત્ર અમૃતરામ વિધુર બનતાં, પોતાની મૃતપત્નીની સગી બહેન તેને ચાહે છે. અને તેની સાથે લગ્ન કરવાનું પણ નકડી ચલ્લ ગયું છે; છતાં એક સમાજમાં વિધવાઉદ્ધારનો પ્રશ્ન ચર્ચાતાં, તે પુનર્જન કરવાનું છોડી દઈ, વિધવાઉદ્ધારના ક્ષેત્રમાં ઝંપલાવે છે. તેની સામે સમાજના અનેક પ્રકારના પ્રદારો અને ઝંઝાવતો થાય છે. છતાં તે મૂંગે મોઢે સહન કરી, છેવટે તે સમાજનો સહારો મેળવે છે. અને એક વિધવા આશ્રમ ઊભો કરી, તેમાં જ પોતાનું જીવન અને શક્તિ ખર્ચી નાખે છે. બીજું પાત્ર પૂણી વિધવા બનતાં, પોતાના પતિના ખાસ મિત્ર કમલાના આગ્રહથી, કમલાને ઘેર આશરો લે છે. કમલા ધીમે ધીમે પૂણીને પોતાની જાળમાં ફસાવી, તેનું સિયળબાંધ કરવાની તૈયારી કરે છે. પૂણી હિંમતભર્યો સામનો કરી, તેના કબજામાંથી છૂટે છે અને છેવટે વિધવાઆશ્રમમાં જઈ ત્યાં શાન્તિ અનુભવે છે. વાર્તા બોધક અને પ્રેરક છે. પુસ્તકલયો વસાવે અને તેનો પ્રચાર કરે. 'અન્દરુષ્ટા'

૧૧. વિસર્જન—અનુવાદક: 'પદ્મારા', પ્રકાશક: નવનીતલાલ પ. મદ્રાસી, આદર્શ પુસ્તક ભંડાર: ભદ્ર, અમદાવાદ; ૧૯૪૩, કાઉન ૧૬ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ ૧૨૫; બોર્ડ પૂઠું; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

આદર્શ પુસ્તક ભંડાર તરફથી, શરૂ થયેલ, 'કિરીટ અંધાવલિ'ના, પહેલા વર્ષનું આ પહેલું પુસ્તક છે. આ પુસ્તકમાં હિંદી, બંગાલી, કાનડી અને આસામીમાં પ્રસિદ્ધ થયેલી ટૂંકી ટૂંકી ૭ અનુવાદિત વાર્તાઓનો સંમદ કરવામાં આવ્યો છે. આ વાર્તામાં 'છતાં પંથુ' 'કુમુદ', અને 'વિસર્જન' એ ત્રણ વાર્તા વેરવાળી બાળતી નારીઓનાં હૃદય ઉકેલે છે. અને તેમનામાં પણ સાચી માનવતા અને સાચો પ્રેમ ખુલ્લેઆંચરે પણ રહેલા છે તે દર્શાવે છે. 'મૃત્યુની ગોદમાં' એ વાર્તા વિધવા પતિત બને તો તેનું સ્થાન સમાજમાં મરણ વા વેશ્યાજીવન સિવાય કોઈ ઠેકાણે નથી એ સ્પષ્ટ બતાવે છે. 'દેવદાસી' એ મદ્રાસી જીવનની એક વાર્તા છે. માતાપિતાએ પોતાની ભયંકર માંદગીના પ્રમંગે, દેવને સોંપી દેવાની માનતા રાખવાથી, દેવદાસી બનેલ એક કુમારિકા, ધર્મની અંધ, પણ કેટલી બધી સાચી શ્રદ્ધા સાથે, મનુષ્યને દેવરૂપ માનીને તેમની સેવા કરે છે. અને પોતાની જાતને પણ સોંપે છે. તે આ વાર્તા દર્શાવે છે.

૧૨. ઊર્મિલા—લેખક: પારાશર્ય; પ્રકાશક: મુકુન્દરાય વિ. પારાશર્ય—ભાવનગર; ૧ લી આવૃત્તિ, સં. ૧૯૯૯; ૧૬ પેજ પૃ. ૮+૧૫૭; પૂઠું પાકું બાંધેલું; કિ. ૩-૮-૦

'અશ્વિન,' 'ઊર્મિલા' અને 'પ્રમુ' એ પાત્રત્રિપુટિની આસપાસ ગુંથાયેલી આ વાર્તા લગ્નજીવનનો એક વિચારવા લાયક પ્રશ્ન રજૂ કરે છે. સહશિક્ષણ દરમ્યાન

અશ્વિન અને જિમિલા વચ્ચે સારો ગનોમેળ જાગી સહજવંન જીવવાના કોડ તેમનામાં જાગે છે. પરંતુ સંજોગવશાત્ અશ્વિન-જિમિલાનું જોડું બંધાતું નથી અને તે પ્રમુ નામની એક સુશીલ યુવતીને પરણી જાય છે. અશ્વિન-પ્રમુનું દામ્પત્ય જીવન સુખચેતનામાં ચાલતું હતું તેટલામાં જિમિલા આવી ચડે છે ને તેને પરિણામે પરસ્પર વસવસો ઊભો થાય છે. પતિપરાયણ પ્રમુ પોતે પતિના પ્રણયપંથમાંથી ખસી જઈને જિમિલા સાથેના તેનો સંબંધ નિષ્કંટક બનાવવાની પેરીમાં પડે છે; એની જાણ જિમિલાને થતાં તે પોતે જ એ દંપતીના માર્ગમાંથી સવેળા ખસી જઈને પોતાની હાજરીથી રચાયેલા પ્રણયત્રિકોણને તોડી નાખે છે છતાં ત્રિપુટીનો પરસ્પરનો રનેહસંબંધ સુરક્ષિત રાખે છે.

વાર્તાલેખનમાં ફેરફાર વપરાયેલા અંગ્રેજી શબ્દપ્રયોગો અંગ્રેજી નહિ જાણનારાં માટે રસક્ષતિ પેદા કરે તેમ છે. અને દર્શક વિશેષજ્ઞ ' પેલો-પેલી ' ને ફેકાણે થયેલો ' પહેલો-પહેલી ' નો દ્વિત પ્રયોગ પણ ભાષાપ્રેમીને ખટક્યા વગર રહે તેમ નથી.

૧૩. કાટનાં માળખાં—લેખક: રતિલાલ શ્યામજી ત્રિવેદી; પ્રકાશક: આર. આર. શેઠની કું. મુંબાઈ; ૧ લી આવૃત્તિ સન ૧૯૪૩; ૧૬ પેજ ૫૪ ૬+૨૮૨; પૂઠું કોડ્ બોર્ડનું; કિ. ૩-૮-૦

સમ્યારિગ્ય અને સહભાવનાવાળો એક ગ્રામયુવક ધરના ને ધરના જ વડીલજનની વિષયક્ષોભુપતાનો ભોગ બનેલી એક સગર્ભા વિધવા બાઈને આપઘાત કરવાના પ્રયાસમાંથી બચાવી લઈને તેની સાથે મુંબાઈ ભાગી જાય છે અને ત્યાં જીવનના વિવિધ પક્ષમાંથી પસાર થઈ આખરે શ્રીમંત ને સુખી કારખાનદાર બને છે. ત્યાર પછી વર્ષો બાદ એ પોતાને ગામ પાછો ફરે છે અને ગામના સડેલા તંત્રનો જાતઅનુભવ મેળવી ગામના ચૌદશિયાઓને પોતાની હિંમત અને હિકમતથી દબાવી દઈને પોતાનું બાકીનું જીવન તેમ જ દ્રવ્ય પોતાના ગામને સુખી, સમૃદ્ધ અને આબાદ બનાવવા પાછળ ખર્ચવાનો સંકલ્પ કરી તેને પાર પાડી દેખાડે છે. એમાં આદર્શ વસ્તુવાળી આ સામાજિક નવલકથાથી ગ્રામજીવનને સ્પર્શતા આપણા વાર્તાસાહિત્યમાં આદરપાત્ર ઉમેરો થાય છે એમાં શંક નહિ.

વાર્તા એક વાર વાંચવા માંડ્યા પછી પૂરી કરીને જ હોડે ચૂકવાનું મન થાય એવું સરસ વસ્તુચંદન હોઈ તે લેખકના આ પ્રથમ પ્રયાસની સફળતા સિદ્ધ કરે છે.

૧૪. પરણ્યા પછી-ભાગ ૩ નો (પ્રસૂતિચર્યા)—લેખક: મહાશંકર ઇન્દ્રજી દવે; પ્રકાશક: નવયુગ પુસ્તક બંડાર, રાજકોટ; આવૃત્તિ ૩ જ, સંવત ૧૯૬૬; ૧૬ પેજ પૃ. ૧૧+૧૮૩; પૂઠું કોડ્બોર્ડનું; કિ. રૂ. ૨-૮-૦

' પરણ્યા પછી ' ના આ ત્રીજા ભાગમાં નારીજીવનને લગતા વિવિધ પ્રશ્નો જેવા કે-લગ્ન, પ્રસુતરાજ, ગર્ભાવસ્થા, પ્રસૂતિ, સુવાવડ અને બાળઉછેરની ઉપયોગી માહિતી જુક્તિ-પૂર્વક આપવામાં આવી છે. પરિણિત સ્ત્રીપુરુષોને આમાંથી ઘણું જાણવા શીખવાનું મળશે.

૧૫. નયના—લેખક: રસિકલાલ જોશી; પ્રકાશક: નવયુગ પુસ્તક બંડાર, રાજકોટ; સન ૧૯૪૪; પૃ. ૨૬૪; પાકું પૂઠું; કિ. રૂ. ૩-૦-૦

આ સુવાચ્ય સામાજિક નવલકથાનો પરિચય અગાઉ ' એપ્રિલ ' ના અંકમાં આપાઈ ગયો હોઈ વાર્તાસિદ્ધો માટે નવાં પુસ્તકોની ખરીદી વખતે એ ન જુમાવું જોઈએ. —ના

દીપોત્સવીનું સાહિત્યદર્શન

[એક પત્ર]

બાઈશ્રી,

તમારો પત્ર વખતસર મળ્યો હતો અને તમે, ગુજરાતી સામયિકોના દીપોત્સવી અંકોનો પરિચય આપવા મને જણાવ્યું હતું તે મુજબ એ દીપોત્સવીના ટાંકણે પ્રકટ થયેલા ખાસ અંકોનો ઊડતો પરિચય આ પત્રમાં આપું છું.

મને મળેલા દીપોત્સવી અંકોમાં, પ્રથમ ખાન જે ચતો, સાહિત્ય અને કલાથી દીપતો, અને ખરું કહું તો ખેયલક્ષી સાહિત્યની સમ્ભવટ સાથેનો અંક અને “હિન્દુસ્તાન-પ્રજામિત્ર”નો જણાવ્યો છે. એનું, સૌન્દર્ય અને પ્રકાશનો સુમેળસાધક કવચચિત્ર, આપણી કહેવત “ઊડીને આંખે વળગે” તેવું છે. અને અંદરનાં ચિત્રો પણ હેતુલક્ષી હોઈને જાણીતાં ચિત્રકલાવિદોની પ્રસાદીરૂપ હેતુપુરસ્કર છે, એ નિર્વિવાદ છે. અને એની સાહિત્યસામગ્રી ?

સાહિત્યસામગ્રી આપવામાં એણે વર્ષોથી દીપોત્સવી અંકની સુરેખ સમ્ભવટ અને એ પત્રકારની સ્વીકૃત નીતિપ્રેરક લેખો આપવાનું ઔચિત્ય દાખવ્યું છે. તેમાં પણ શ્રી. રણછોડદાસ શોટવાળાનો “ત્રિવિધ સ્વાતંત્ર્ય” શીર્ષક લેખ સમાજવાદી વિધારસરણીની મીમાંસા કરતો અભ્યસનીય લેખ હોઈને શ્રી. જી. વા. ચીટણીસનો “હિંદના વાર્ષિક રાજકારણનું વિહંગાવલોકન” વીતેલા વર્ષની રાજકીય પ્રવૃત્તિની સારી પિઠાન આપે છે. આ રાજદ્વારી અભ્યાસયોગ્ય લેખો ઉપરાંત ગુજરાતી સાહિત્યમાં અવારનવાર દેખા દેતા લેખકોની કાવ્ય તેમ જ વાર્તા અને ઇતર સાહિત્યની વિવિધ વાનીઓ પીરસાઈ છે. તેમાં પણ આપણી નિશાળોમાં ભણાવાતા ઇતિહાસને જવાબરૂપ લેખી શકાય તેવો શ્રી. હકીમ બદર નિઝામી રાહતોનો “સુલતાન હુયદરઅલી” શીર્ષક લેખ દક્ષિણહિંદના ઇતિહાસ પર કેટલુંક વિશિષ્ટ અન્વણું આપે છે. એ સિવાય આપણા સામાજિક, આર્થિક અને રાજદ્વારી પ્રશ્નોની છણાવટ કરતા લેખો પણ વાચનીય છે.

અને એવો જ ખીજો, કદમાં અને સાહિત્યસામગ્રીમાં, તેમ જ ચિત્રકલાની વિવિધ વાનગીઓ વેરતો ‘સંદેશ’નો દીપોત્સવી અંક ખાસ ખાન જે ચે છે. એના કવર પર આજની જગતપરિસ્થિતિનો-જવાલાગ્રસ્ત જગતનો-ખ્યાલ આપતું ચિત્ર, આજે જગતભરમાં સળગતી અગ્નિશિખાઓ આપણને ચોંકાવી મૂકે છે તેનો દૂબલ ખ્યાલ રજૂ કરે છે.

“સંદેશ” પણ દર વર્ષે, દીપોત્સવીને ટાંકણે આવી છવોછલ છનકાતી અને ઊભરાતી સાહિત્યરસગંગા વહાવે છે. એ જ મુજબ, આ વખતે પણ, દર વર્ષને ટપી જાય તેવો રૂપે, કદે અને વળને તેમ જ વિવેકપુરઃસર પીરસાયેલ સાહિત્યપતરાળીથી સમૃદ્ધ છે. એમાં દરેક વર્ગના વાચકને રૂચે તેવું કંઈ ને કંઈ છેજ વાર્તાના રસિયાને વાર્તા મળશે, કાવ્ય-રસિકોને આપણા અગ્રગણ્ય કવિઓની કાવ્યસુધાનો રસારવાદ મળશે તેમ જ વિવિધ વિષયમાં રસ ધરાવનાર જેને તેને જોઈતું જરૂર મળી આવશે, એવો સર્વ સામગ્રીસંપન્ન આ અંક તૈયાર થયો છે. તેમાં પણ ગુર્જર મહાકવિ ન્હાનાવાલની પ્રસાદી બધા જ દીપોત્સવી અંકો-

માંથી આપણને માત્ર આ અંકમાંથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. આ બધાની સર્વ યશ, એના સંપાદક શ્રી. પ્રફુલ્લાદ બ્રહ્મભટ્ટ અને ખરેખર, એની પાછળ સાધનસાહિત્ય છૂટે હાથે વાપરનાર એના સંચાલક શ્રી. નંદલાલ ખોડીવાળાને છે.

ઉપયુક્ત દળદાર અંકોની સાથે સાથે ધ્યાન ખેંચે તેવા ખીજે પણ એક દળદાર અંક છે: “ યે ઘડી મેળ ”નો. એના તંત્રી બાઇ શપદા દર વર્ષે આપણા લેખકો પાસેથી વિવિધ વિષયના લેખો મેળવી કેટલીક દળવાળી છતાં. રુચિપોષક અને કંઈક વિચારપ્રેરક વાનીઓ એના વાચકો સમક્ષ રજૂ કરે છે. એને તૈયાર કરવામાં, શ્રી. શપદાએ એ અંકનું સમર્પણ એમના સાથી બિરાદરોને કર્યું છે તે તેમની તેઓ પ્રત્યેની સમભાવનાના પ્રતીકરૂપ લેખી શકાય.

હવે હું એક એવા દીપોત્સવી અંકનો તમને પરિચય આપું છું, કે જેણે બાહ્ય રૂપ રંગ કે સજ્જવટની દરકાર ન કરતાં કેવળ સાદાશબ્દો છતાં શિષ્ટ, પદ્ય અને સંસ્કારપ્રદ તેમ જ બોધક એવું સાત્વિક સાહિત્ય આપણી વાચકજનતા સમક્ષ રજૂ કર્યું છે. એ છે મુખર્ધનુ જૂનું છતાં એકધારી નીતિ ધારણ કરનાર “ ગુજરાતી. ” એણે વાચકો સમક્ષ અકબરકાલીન-મોગલાઇ જમાનાના-ગુજરાતની ઐતિહાસિક સામગ્રી આપી છે. તંત્રીના પોતાના જૂના ઉર્દૂ દસ્તાવેજો આપણા વલોદ્ધ સાક્ષર શ્રી. કૃષ્ણલાલબાઇ પાસે વંચાવી જાહેરજનતાને એ પુરાઇ રહેલા પોતાના ખજાનાનો પરિચય કરાવ્યો છે. અકબરના-મોગલજમાનામાં આપણા ગુજરાતીઓ રાજકારોબાર સાથે કેવા સંકળાયેલા હતા અને કાનુનગી વગેરેને લગતી ઠીક માહિતી આપી છે. ગયે વર્ષે પણ આપણને એ સામગ્રીમાંનો થોડોક રસારવાદ મળ્યો હતો. ઉપરાંત આપણા પ્રાચીન સાહિત્ય પર વેધક પ્રકાશ પાઘરતા પણ કેટલાક લેખો આપાયા છે. તેમાં પણ હમણાં હમણાં ફરીથી ચગડોળે ચડેલા પ્રાચીન કાવ્યમાળાને લગતો લેખ પણ સાહિત્યરસિષ્ઠોમાં ઠીક ઠીક ચર્ચા જગાવે તેવા છે.

આ અંકની સાથે સાથે અમદાવાદથી પ્રસિદ્ધ થતા અને હવે તો “સંદેશ” લિં. ના સંચાલન હેઠળ આવી ગયેલા “ ગુજરાતી પદ્ય ” દીપોત્સવી અંકનો પણ પરિચય આપી દઉં. “ સંદેશ ” લિં. ના હાથમાં એનું સૂકાન સોંપાયા પછી એનામાં ઠીક ઠીક ચેતન સંચાર થતો રહ્યો છે. એ સંસ્થાના હાથમાં જતાં જાએણે નવીન રૂપ રંગે પ્રકટ થવા માંડ્યું. આ એનો દીપોત્સવી અંક એની પાછળના એના સંપાદકના સાહિત્યવિવેકનો પરિચય આપે છે. એના સંપાદક શ્રી. ધનરાંકર ત્રિપાઠી, વર્ષોજૂના એ પત્રના ઉપતંત્રીએ આ ખાસ અંકમાં એમની સંપાદનકળાનો પરિચય કરાવ્યો છે. ટૂંક સમય છતાં એક અચ્છો પત્રકાર ધારે તો પોતાના વાચકોને કેવી રીતે સંતોષી શકે તેનો પુરાવો આ અંક પૂરો પાડે છે. એને ગુજરાતના જાણીતા લેખકો-કવિઓનો ઠીક સહકાર મળ્યો છે. તેમાં શ્રી. રાધયુરા, શ્રી. કેશવ શેઠનાં કાવ્યો હોમને ગુજરાતના પાટનગરના પત્રકારોનાં જીવનસૂત્રો વાચકનું ઠીક ધ્યાન ખેંચે છે. એમાં આપાયેલા લેખોમાં રા. બ. મગનલાલ ખખખરનો “ અજમેરનો અન્નપાળ, ” “ મુખર્ધન વિભાગના પુરાતન ઉલ્લેખો, ” જેવા ઐતિહાસિક લેખો અને “ મેઘાણીની ઉપમાઓ ” “ ફિરકની નવલિકાઓ ” તેમ જ “ ગુજરાતી

સાહિત્ય અને આમજનતા ” સરખા ઇતિહાસ તેમ જ સાહિત્યમાં રસ ધરાવનારાઓને ઠીક રસ પ્રેરે તેવું વાચન આપે છે. અંકને સચિત્ર કરવા કેટલાંક ચિત્રો પણ અપાયાં છે.

ઉપર મેં તમને સાહિત્ય તેમ જ ઇતર સામયિકોના દીપોત્સવી અંકોનો અલ્પ પરિચય આપ્યો છે. આ ઉપરાંત સ્ત્રીઓ અને બાળકોનાં સામયિકોએ પણ તેમનાં વાચકોને દીવાળીના ટાંકણે વાચનીય સાહિત્ય આપવા પ્રયત્ન કર્યો છે.

સ્ત્રીસામયિકોમાં “ સ્ત્રીશક્તિ ”એ ખાસ અંક પ્રકટ કરી ગહેનોને ઉગ્રયોગી એવી ઠીક વાનીઓ આપી છે. તેમાં પણ આપણી “નાગરિક ફરજો” અને “યુદ્ધકાળની ક્ષરકસર” શીર્ષક લેખો ગહેનોને ખાસ ઉપયોગી બન્યા છે. એમાં કાવ્યો પણ છે. ચિત્રો આપી અંકને આકર્ષક બનાવવા પણ ઠીક પ્રયત્ન કર્યો છે. બ્યારે “ગુણસુન્દરી”એ પણ એના દીપોત્સવી અંકમાં “મીરાંબાઈનું જીવનચરિત્ર” આપી સાથે એનો તાદશ રૂપે પરિચય મેળવવામાં સહાયબૂત થાય તેવું ગુજરાતના જાણીતા ચિત્રકાર શ્રી. કનુ દેસાઈનું તાજેતરમાં પ્રકટ થતા મીરાંબાઈના ચિત્રસંપુટનું એક ચિત્ર આપ્યું છે. એમાંનો જાતીય ક્ષાંતરનો લેખ લેખકે એ સામયિકોમાં એક સાથે છપાવવાની ઇચ્છાને કેમ નહિ રોકી હોય ?

અને બાળકો માટે આપણે ત્યાં પ્રકટ થતાં માસિકો “બાલજીવન”, “બાલમિત્ર”, “બાલચંદ્રા” અને “બાળકે” પોતપોતાની મર્યાદામાં અને ક્ષેત્રને અનુસરીને ખાસ દીપોત્સવી અંકો પ્રકટ કર્યાં છે, એટલે આપણાં બાળકોને પણ દીવાળીને ટાંકણે તેમના બરનું સાહિત્ય તેમને અપાયું છે, એ સંતોષની વાત છે.

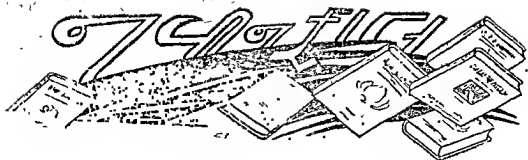
આ બધાને અંતે, હવે લખું છું કે, એક ખાસ ઉલ્લેખપાત્ર સામયિકના દીપોત્સવી અંકનો નિર્દેશ કરવો રહી જ ગયો. એ છે સરતથી પ્રકટ થતા “દાંડિયો” સાપ્તાહિકનો. એણે છેલ્લાં બેએક વર્ષથી પોતાના વાચકોને દીપોત્સવી પ્રસંગનું વાચન આપવા માટે નવો જ આવકારદાયક માર્ગ શરૂ કર્યો છે અને તે ખાસ વાર્તાઓ આપવાનો.

દિવાળીના દિવસે આનંદ મઝામાં વીતાવવાના (આને તો હુઝમ જૂલવાના) હોય છે. એવે ટાણે ધણીઓને વાર્તાસાહિત્ય વાંચવું ગમે એ સ્વાભાવિક છે. તેમાં પણ હારપરસિક વાર્તાઓ આપીને તો સંપાદક ગમગીન માનવોના વિસામારૂ બન્યા છે. એ દૃષ્ટિએ સંપાદક આ યોજના ઠીક ઉપાડી છે, જેને વખતોવખત સારો આવકાર મળતો રહે છે.

એકંદરે અનાજની આંધીના આ જમાનામાં, કામજની તંગી-ના, ના, મોંઘવારીના આ વખતમાં-પોતપોતાના વાચકો માટે ઠીક સાહિત્ય-કલાના રસથાળો પ્રકટ કર્યા છે-અનેક અગવડો, મુશ્કેલીઓ વેડીને પણ એમની એ પ્રતિભાને ચાલુ રાખી છે તે માટે આપણે તેમને જરૂર અભિનંદન અર્પીએ. વિશેષ કંઈ નથી.

લિ.

—‘રસિક’ના વંદન.

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૧. પ્રાણીપાઠો—લેખક: સ્વ. શ્રી. ગિજુભાઈ, મૂલ્ય ૦-૧૦-૦.

૨. નકલુઓના રંગ—લેખક તથા મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.

૩. વનસ્પતિ પાઠો—લેખક તથા મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર-રાજકોટનાં પુસ્તકો

૪. સ્વતંત્ર ભારત—લેખક શ્રી. કુંગરસી ધરમસી સંપદ, મૂલ્ય રૂ. ૬.

૫. ક્રાંતિની ઝાલરી—લેખક: શ્રી. બાલગર; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

૬. અદ્ય મનવી—લેખક: શ્રી. ધનશંકર હીરાશંકર ત્રિપાઠી, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

૭. પ્રથમ અપાઠ—લેખક: શ્રી નિરુ દેસાઈ, મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦.

૮. પરણ્યા પછી—લેખક: શ્રી. મહાશંકર દિગ્દિગ્દે, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

૯. નયના—લેખક: શ્રી. રસિકલાલ જોષી મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

મેસર્સ એન. એમ. ઠક્કરની કું. સુખઈતરફી

૧૦. બંગાળી જીવન અને સાહિત્ય—લેખક: શ્રી. ચાંપંશી વિ. ઉદેશી; મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

આર. આર. શેઠની કંપની સુખઈતરફનાં

૧૧. ભીરુ સાધી—લેખક: શ્રી. પન્નાલાલ પટેલ, મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦

૧૨. સુખની શોધ—લેખક: પ્રો. વિનાયક સદાશિવ ગોગટે, મૂલ્ય રૂ. ૦-૧૫-૦

૧૩. રસબિન્દુ—લેખક: શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈ, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

નવજીવન પ્ર. મંદિર-અમદાવાદનાં

૧૪. કુંવરબાઈનું મામેરું—સંપાદક: શ્રી. મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈ, મૂલ્ય ૦-૧૦-૦

૧૫. અહિંસાની તાલિમ—અનુવાદક: શ્રી. ચંદ્રશંકર પ્રાણશંકર શુક્લ, મૂલ્ય ૦-૬-૦

૧૬. ચોતરાતી દિવાલો—લેખક: કાકા કાલેલકર, મૂલ્ય ૦-૬-૦

ભારતી સાહિત્ય સંઘ-અમદાવાદ

૧૭. દવાનો છલ્લો ઘૂંટડો—લેખક: શ્રી. ભૂપતરાય મો. દવે, મૂલ્ય ૦-૧૨-૦.

૧૮. હીકું મેં ગામકું જ્યાં—લેખક: શ્રી. રતિલાલ અદાણી, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

૧૯. કાંદાની વાક—લેખક: શ્રી. હરજીવન સોમૈયા; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

૨૦. પુતરાગમન (ખંડ ૧-૨)—લેખક: શ્રી. હરજીવન સોમૈયા, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

બાલજીવન કાર્યાલય-વડોદરાનાં પુસ્તકો

૨૧. પ્રતિધારા—લેખક: શ્રી. રમણલાલ નાનાલાલ રાઠ, મૂલ્ય ૦-૮-૦.

૨૨. આનંદ તરંગ—લેખક-સંપાદક ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૮-૦.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પ્રચારદ્વાર પ્રાંત પ્રચારકોએ નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત જણાવેલી મુદત દરમ્યાન લઈ ત્યાંની પુસ્તકાલય વા વાચનાલય સંસ્થાઓ તપાસી છે અને દરેકની કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે. પુસ્તકોના વર્ગીકરણ વગેરેની કામગીરી બળબળ તત્સંબંધી જરૂરી સૂચના-સમજૂત આપી છે; તેમ જ પુસ્તકાલય વગરનાં સ્થળોએ પુસ્તકાલય ખોલવા સંબંધી પ્રચારકાર્ય કર્યું છે:—

૧. વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. છગનભાઈ મથુરભાઈ પટેલ-માહે ઑક્ટોબરમાં-સુખેશ મહાલમાં:—(૧) હાંડોદ, (૨) ચરીદા, (૩) રેતનપુર, (૪) નંદપુર, (૫) સરડિયા, (૬) રાયપુર, (૭) ગુંડીયા, (૮) પીપગસઠ, (૯) માલપુર, (૧૦) દીંબા, (૧૧) ખુનવાડ, (૧૨) ભાટપુર, (૧૩) ગરડા, (૧૪) સોનગીર, (૧૫) સંખેશ કર્યા; વડોદરા મહાલનાં—(૧૬) માણેખ, (૧૭) મકરપુરા, (૧૮) જાંબુવા: કામગીરી દિ. ૨૧.

૨. મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક રા. ભાઈશંકર ડી. ઠાકર-માહે ઑક્ટોબરમાં-મહેસાણા મહાલનાં:—(૧) પંચોટ, (૨) અલોડા, (૩) હાંપીપરડા, (૪) ધનપુરા વા.; વિજાપુર મહાલનાં (૫) ખરણા, (૬) પારસા, (૭) સમો, (૮) હરણાહોડા, (૯) ખેર, (૧૦) ઉપખલ, (૧૧) સોખડા, (૧૨) વડાસણ, (૧૩) કુકરવાડા ક. (૧૪) ગોઝારીઆ કર્યા. દિ. ૨૨.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારકે જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા તથા જે સૂચના-સમજૂત આપી હોય તેનો યોગ્ય રીતે અમલ કરવા જે તે મંત્રી બાઈઓને ખાસ બલામણુ છે.

ના. નં. ચાકરી

સહમંત્રી, વ. રા. પુ. મંડળ

(૫ ૪૬૬નું સાધણ)

- ૨૩. બાંકે શિયાળા અને બીજી વાતો—લેખક: ઉપર પ્રમાણે મૂલ્ય ૦-૧૦-૦.
- ૨૪. ગાથાનાં ગદ્યો—લેખક ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૧૦-૦.
- ૨૫. સાયકથાઓ—લેખક: ડૉ. મોહનલાલ જી. પાઠક, મૂલ્ય ૦-૬-૦.
- ૨૬ વરુણ સંગીત અને બીજી વાતો—લેખક: શ્રી. રમણલાલ નાનાલાલ શાહ; મૂલ્ય ૦-૧૦-૦.
- ૨૭ દૂધવાળી—લેખક તથા મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.
- ૨૮ વાંદરાનો ન્યાય અને બીજી વાતો—મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.
- ૨૯ રામજીનો ખજાનો અને બીજી વાતો—લેખક ઉપર પ્રમાણે; મૂલ્ય ૦-૮-૦.
- ૩૦ બિલ્લીરાણી—લેખક અને મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.
- ૩૧ વાંદરાગત અને બીજી વાતો - લેખક અને મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૩૨. આહુતિ—લેખક: શ્રી. ભાઈલાલ હા. પટેલ; પ્રકાશક: રંગમદિર સાહિત્ય સંઘ, આણંદ.

૩૩. The Voice of the Autumn Leaf—લેખક: ગાંધીજી, પ્રકાશક: હિન્દુસ્તાન દ્વારા પબ્લિકેશન્સ, મુંબઈ, મૂલ્ય ૬-૪-૬.

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનું 'પંદરમું' સંમેલન—શ્રીમંત સરકારના આમંત્રણથી વડોદરા મુકામે તા. ૨૫-૨૬-૨૭ ડિસેમ્બરના રોજ ભરવાનું નક્કી થયું છે. તેના પ્રમુખપદે શ્રી. વિદ્યામહેન નીલકંઠની વરણી થઈ છે. સંમેલન અંગે ત્રણ વિભાગો રાખવામાં આવ્યા છે: (૧) સાહિત્ય વિભાગ; (૨) કલાવિભાગ, અને (૩) વિજ્ઞાન, વિભાગ. ત્રણે વિભાગોના પ્રમુખો તરીકે અનુક્રમે શ્રી. ધૂમકેતુ, શ્રી. કનુ દેસાઈ અને શ્રી. ભોગીલાલ પટેલની રથાનિક સરકાર સમિતિએ પસંદગી કરી છે.

એ પ્રસંગે વાંચવા નવા નિબંધો તા. ૧૫-૧૨-૪૩ સુધીમાં સંમેલનના મંત્રીને * સરનામે મોકલવા જણાવવામાં આવ્યું છે. નિબંધ મોકલનારે એ નકલ મોકલવા સૂચવાયું છે.

ગુ. વ. સોસાયટીનાં પુસ્તકોની વધનારી કિંમત—ગુજરાત વર્તીકયુલર સોસાયટી તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકોના મોટા ભાગનાં પુસ્તકો સને ૧૯૩૯ ની સાલથી ઘટાડેલી કીમતે વેચવામાં આવે છે. આ ઘટાડો હવે ૨૬ કરી મૂળ છાપેલી કીમતે જ પુસ્તકો વેચવાનું સોસાયટીએ હવે ઠરાવ્યું છે. પરંતુ સોસાયટીના સભ્યો, જાહેર જનતા, પુસ્તકાલયો, તેમ જ જુકસેલરો પોતાને જરૂરી પુસ્તકો ઘટાડેલા ભાવે ખરીદી લઈ શકે તે માટે તા. ૩૦ મી નવેમ્બર ૧૯૪૩ સુધી ખરીદનારને પુસ્તકો ઘટાડેલી કીમતે આપવાની જાહેરાત થઈ છે. તો ખરીદવા ઇચ્છનારને તા. ૩૦ મી નવેમ્બર ૧૯૪૩ સુધીમાં પોતાને જરૂરી પુસ્તકો ખરીદી લેવા સૂચના છે. પુસ્તકોની યાદી માગણી કરવાથી સોસાયટી પૂરી પાડશે.

કામરેજ મહાલ યુ. પરિષદ—કામરેજ મહાલ યુ. પરિષદ તા. ૨૮-૧૧-૪૩ ને રવિવારના રોજ, દિગ્ગ (તા. કામરેજ) મુકામે મે. રા. રા. નવસારી પ્રાંત શાળાધિકારી સાહેબના પ્રમુખપદે મળનાર છે.

વિજ્ઞાનપુર મહાલ યુ. મંડળ તરફથી ઇનામી નિબંધ તથા શિષ્ટવાચન પરીક્ષા—ઉપર્યુક્ત મંડળ તરફથી “પુસ્તકાલયનો કાર્યપ્રદેશ” એ વિષય પર નિબંધ લખાવવા નિયત કરવામાં આવ્યું છે. નિબંધ લખવા ઇચ્છનારે તા. ૨૫-૧-૪૪ સુધીમાં, સદર મહાલ યુ. મંડળના મંત્રી તરફ મોકલી આપવો. નિબંધ “ પુસ્તકાલય ” માસિકના કદનાં પૃષ્ઠ ૮ થી ૧૦માં સમાય તેટલો હોવો જોઈશે. પહેલા નંબરે આવનાર નિબંધોએ ૩૦ રૂ. (૧૦), બીજાને રૂ. ૮ અને ત્રીજાને રૂ. ૬) પરિતોષિક તરીકે રોકડા અથવા પુસ્તકરૂપે આપવામાં આવનાર છે. આ નિબંધપરીક્ષામાં વિજ્ઞાનપુર મહાલના સિદ્ધકો, અથવાલો વા મંત્રીઓ ભાગ લઈ શકશે.

સદર મહાલ યુ. મંડળ તરફથી શિ. વા. પરીક્ષા માટે “ દોમસ અર્થના એડીસન ” (શ્રી. રસૂલભાઈ વડોરા કૃત) નમૂદ થયું છે. પરીક્ષા તા. ૧૯-૧૨-૪૩નાં રોજ લેવાશે અને પ્રાયમિક તેમ જ માધ્યમિક શાળાના વર્ગ ૫ થી ૭ સુધીના વિદ્યાર્થીઓ ભાગ લઈ શકશે. એ માટેની અરજ સદર મહાલ યુ. મંડળના મંત્રીને તા. ૧૨-૧૨-૪૩ પહેલાં મોકલી આપવી.

* શ્રી. ભાઈલાલ પ્રભાસંકર કોઠારી, મંત્રી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ 'પંદરમું' સંમેલન,

શ્રામશિક્ષક દૈનિક

વહેંચીને ખાઓ

એ એક દુર્ભાગ્ય બની ગયું છે કે જેઓ શ્રામજનતામાં ધ્વિરને પેખનારા હતા તેઓ વેરણુછેરણુ છે અને જે સમાગમ પ્રથમ સહેજમાં સધાતો તે ખત્યારે દુષ્કર બન્યો છે.

ગામડાંઓ પોતામાં એકત્ર નથી. ગામની થાંભલી 'રાપાઇ ત્યારથી એક કુટુંબરૂપ બની રહેલાં ગામડાં ખત્યારે માંહેમાંહેના ક્લહ-ક્લેષ આદિથી છતી સમૃદ્ધિએ બૂખાળવાં લાગે છે.

ખીજી બાબત, નહિ કોઇ એક ન્યાત-જનત, નહિ કોઇ રનેહ-સગપણ, નહિ કોઇ એક ગામ કે એક ધંધો, છતાં ઉલોગાર્થે ક્યાં ક્યાંથી આવી વસેલા શહેરવાસીઓ સલાહ-સંપથી સૌનો જીવનનિર્ણય સરળતાથી આપે તે માટે વગર પરિશ્રમે ગામડાંઓનાં રાત-દિવસના અધાગ પરિશ્રમનું ફળ ભોગવી શકે એ રીતે ખત્યારે પોતપોતાનું જૂથ બનાવવા લાગ્યા છે.

શહેરીઓ આ રીતે નવા આવનારને પોતામાં સમાવી દઇ પોતાનું જૂથ જમાવે છે ત્યારે શ્રામજનતા જે હજારો વર્ષથી પોતાનો છે તે આછોના તિરસ્કાર કરી, તેને તરછોડી, તેને બૂખ્યો રાખી જે કોઇ તેને પાયમાલ કરનાર છે તેનાં ધર હોંશે હોંશે ભરીને પોતાની ખેસવાની ડાળને જ પોતે કાપે છે.

પહેલાં ગામડાંઓમાં વહેંચીને ખાવાની રસમ હતી. વાર તહેવારે ગામડાંઓ ગામ બહાર ઉત્તણીએ જતાં. તે દિવસે કામધંધા બંધ રહેતા. સૌ ભેદ-ભાવ બૂધી જતાં. સૌ પોતપોતાને ઘેરથી જાયું લઇ જતાં. કોઈ ઢેજાં લાવે તો કોઇ લાડુ લાવતું, કોઇ દૂધપાક લાવે તો કોઇ કઢી લાવતું; કોઇ જાલિયાં લાવતું; કોઇ વડાં લાવતું; કોઇ શાક લાવતું, કોઇ અયાણાં લાવતું, કોઇ પકવાન, ગોતીચુર ચુરચુ કે કેમર-કરતૂરી-અંજરના પાક તો કોઇ જરના ને બાજરીના રોટલા લાવતું, એમ અનેક વિવિધ વાનીઓ સહેજમાં ખડી થઇ જતી. ન્યાત જનતા ભેદ રહેતા ખરા, તથાપિ ગામડાંઓમાં અચુક ખાદ્ય પદાર્થો ના અમડાય એટલે જોટા ભાગે સૌમાં તેની ભેવડહેવડ થતી. કાંઈક આગળ હપ્તનભોગને અન્નકૂટ ખડો થાય તેના કરતાં આ અન્નકૂટની સામગ્રી વધી જતી; કારણ કે અહીં તો પરમાત્મા પ્રકટરૂપે તે આરોગનારા હતા.

‘વહેંચીને ખાવાની’ આ પદ્ધતિથી દરેક જણ અનેકની મહેનતનું ફળ સહેજે પામતો.

ખત્યારે એ રસમ ચાલુ કરવાનો કાળ આવ્યો છે. શું કરવું તેનો સૌ વિચાર કરશે તો એક જ વાત આખા આગળ તરશે. તે એ કે, હવે ઝેર-વેર, ક્લહ-કંકાસ, એ બધાંને દાડી દો અને ગામનાં સૌ કોઇ એકત્ર કુટુંબરૂપ બની જવ. કોઇને બૂખ્યા રહેવાનો કે આખ

છોડવાનો વખત ના આવે એ રીતે એક એકના સાર્યા જાની જીવ. જેને અનાજની જરૂર છે તેનાં ઘર અનાજથી ભરી દો. અત્યારે એક રૂપિયો રોજ આપતાં મજૂર નથી મળતા તે બે રૂપિયા આપતાં નહિ મળે અને ધરતીનું આપ્યું અનાજ વણસી જશે અથવા તો કોઈ બીજા વાઢી લેશે. જેનાં ઘરમાં અનાજ નહિ હોય તે જૂએ મરવા ભાગશે તો પછી ગામડાંમાં જે અનાજવાળાં હશે તે સુખે નહિ ખાઈ શકે.

પૈસાને તો 'કૂતરાં'એ મૂંઘતાં નથી' એ આંજો પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે. 'સત્તા'ની વાત તો આપણા હાથમાં નથી.

એટલું યાદ રાખજો કે ગામડાંને કોઈ દેવાનું નથી; ગામડાં પાસેથી સૌ લેવાના છે. દાતાર શીટી જઈને માગણુ થયે કાંઈ મળવાનું છે જ નહિ. માગણુ જનવાનો વખત ના આવે તે માટે જ વહેંચીને ખાવાનું છે અને એ ગામડાંની જૂની પુરાણી આપદાદાના વખતથી આસત્રી આવેલી રસમ છે.

ગુજરાતનાં ગામડાંઓ પર મોટા ભાગે વૈષ્ણવ ધર્મની અસર છે. તે ધર્મના આચાર્ય શ્રી વશ્વભાચાર્યજીએ આવા આપદાલે શું કરવું તે માટે ગાયું છે કે 'ભગવાનનું-શ્રીકૃષ્ણનું-શરણુ એ ૧૧ એકમાત્ર ઉપાય છે' અને તે કૃષ્ણ-તે ભગવાન-દરેક ગામના ગોકુળમાં રોડસ-મેઘનના ઉત્સવોમાં જ્યારે જ્યારે તેને યાદ કરે ત્યારે ત્યારે પ્રકટે જ છે તે અનુભવની વાત છે; વાણીથી કહેવાની વાત નથી. દરેક ગામ ગોકુળ જાની રોડસયોજિત બની રહેશે તો આવો અનુભવ મેળવી શકશે અને ઉપર જણાવ્યું તેમ જો સૌ વહેંચીને ખાશે તો એ પ્રકટ પરમાત્મા દુઃખની ધડી નહિ આવે.

શ્રી. ગદ્યાસાઈ મ. પટેલ

('ગુજરાત સમાચાર' માંથી.)

સ્વદેશીનું અર્થશાસ્ત્ર

દેશી માલ ખરીદવાનો નિયમ પકડવાળી અર્થશાસ્ત્રના કાવદાનો ભંગ થશે તેવું જોઓ કહેતા હોય તેમને દુઃ પૂછીશ, કે અર્થશાસ્ત્ર કોનું બનાવેલું છે? આપણી રજીસમાં અને કોલેજોમાં જે અર્થશાસ્ત્ર શિખરાય છે તે અંગ્રેજોનું બનાવેલું છે. અર્ધોના અર્થશાસ્ત્રની નીતિ અંગ્રેજો કેનેડા અને ઓસ્ટ્રેલિયાવાળાને કેમ લાગ્યું પાડતા નથી? અંગ્રેજોએ તેમના દાસના અર્થશાસ્ત્ર માટે ઇજિપ્ત અને દિંદુરધાન એ બે દેશો પસંદ કર્યા છે. જેમ એક અર્થશાસ્ત્ર બનાવનાર બાહ્ય તેમાં તેના પોતાના લાભનું લખવાની સંભાળ રાખે છે, તેમ અંગ્રેજોએ તેમના બનાવેલા અર્થશાસ્ત્રમાં લખેલું છે. તેમના ઉત્તોગદુનનો આચાર યથા પછી તેમણે પોતાનું અર્થશાસ્ત્ર બનાવ્યું છે. હવે જો અંગ્રેજોનું અર્થશાસ્ત્ર ખરું દોષ, તો બીજા દેશો તેમના અર્થશાસ્ત્ર પ્રમાણે કેમ વર્તતા નથી?

('બાપણે અને લેખો', 'પૃ. ૭')

સ્વ. દિ. બ. અખાસાલ સા. દેસાઈ

પાટણની પૂર્ણિમા

પાટણની પૂર્ણિમા પ્રગટી હતી. સિદ્ધગજ જયસિંહના રાજયુગમાં પાટણ નગરીની પરમ શોભા ત્યારે હતું સહસ્ત્રલિંગ સરોવર: દેરની દ્વયેળી સમુ, મહાવિશાળ કોટિદળ પદ્મ સમુ, નગરીની મધ્યમાં પડેલું. સરોવરની પાળે હતી રાણકદાર સહસ્ત્ર શિવદેહેરીઓ ને સહસ્ત્ર શિવધંડાઓ. એક દોરી ખેચે સદસ્ત્ર ધંડા શિવધંડા સામટી ગાથ જોડે એવી હતી ગુર્જરેશ્વરના શિશુપીની કલાકરામત. એ અખંડ નાદથી પાટણનગરી છ પ્રહરો ગાથ રહેતી: જાણે પાટણની કલ્યાણધંડાઓ વાગી.

સરોવર વચ્ચે હતું ધટામંડપતું ઉઘાન નાવડીઓમાં તરતાં-ગાતાં પાટણનાં રસિક-રાગે અને પાટણની રસરસીલીઓ સરોવરજળના જળવિહારે સંચરતાં. શિવરાત્રિએ શિવ-રાત્રિએ, માસે માસે, જ્યારે સહસ્ત્રલિંગની સહસ્ત્ર દેહેરીઓએ સો-સો દેવદીવડાની દીપમાળા ઝળહળતી ત્યારે એ એકે લાખ દીવડાઓ ગગનકિતારેલા લાખ-લાખ તારામંડળ સમા, પાટણની અન્ધારી ચૌદશનો દિવસ કરતા. પાટણ ત્યારે અન્ધારાનાંચે અજવાળાં કરતું.

ઈસ્વી ૧૫૬૦ પર્યંત સહસ્ત્રલિંગ સરોવરમાં જળનાવડીઓ ફરતી. મહાસુબટ ખાન-ખાનાનના ચોધપિતા, અકબરના અતાલિક, પાણીપતના વિજેતા, ઉખડી પડેલી મુગલાધને દિલ્હીદુર્ગે પુનઃ સ્થાપનાર, ખાદશાહી વંશના મહાનામ જમાનું મહા શરીફની જત્રાએ જતાં પાટણ આવ્યા હતા. ધટામંડળેથી પાછા વળતાં, જલવિહારિણીમાંથી જિતરતાં જ, એ ખાન બહેરામખાનનો એક અફધાને ધાત ક્રીષો. એ અફધાનના પિતાને ખાનખાનએ સરહિન્દના સંગ્રામમાં સંહાયો હતો ને પિતાનું વેર પુત્રે પાટણમાં સહસ્ત્રલિંગની પાળે લીધું.

પાટણમાં કેટલો આરસ પયરાયો હતો એ તો ચન્નાવતીની આરસખાણોને પૂછજો.

સરસ્વતી નદીને મિદ્ધરાજ મહારાજે સહસ્ત્રલિંગમાં વહાવી હતી. રામ પાગસ લાંડનની જલસરણીઓની પેરે પાપણની હૈયાસેર સમી સરસ્વતી, નગરી વચ્ચે યધને વહતી. જયસિંહ માત્ર દેશો જીતતો એમ નહિ; સરોવરો ગાળતો, દુર્ગો સ્થાપતો, લાખખોના ઠરવેરા રદ કરતો, પર્યંતો પાડતો, નદીઓ વાળતો સહસ્ત્રલિંગ જળજળ બરપૂર રહેતું. સરોવરના એક પાશ્વે હતો રાજપ્રાસાદ; ને સામે પાશ્વે પાટણની હવેલીઓએ ફડફડાટ હતા નગરીના ધનપતિઓના લક્ષ્મીધ્વજો, ને ધર્મમંદિરોએ ઝળહળતા હતા દેવશિખરોના સુવર્ણકળશો. રાજપ્રાસાદ અને રાજનગરીની વચ્ચેની પૂર્વપાળે ઉઘાનોમાં પાટણનાં વિદ્યાપીઠો ને વિહારો હતાં, જે ગુર્જર-મહાગ્રમને ગાનામૃત પાર્ષ મેધાવી કરતાં. પડખે હતું વિદ્યાળું ચોધમધાન. ધનુર્ધરે ત્યાં ધનુર્વિદ્યા સાધતા. અધરાએ ત્યાં અશ્વો ખેલાવતા, રાયકાઓ પવનપંથી સાંદણીઓ કેળવતા, મહામહાવતો ગજરાજને દુર્ગદ્વારે તોડતાં શીખવતા, સરસ્વતી સિદ્ધપુરેથી વટેશ્વરે આવતી ને સહસ્ત્રલિંગને બરોને આયમણે વહી જતી. ત્યાં હતું ત્રણ ઠોસનું પાટણનું મહાવન. એ મહાવનની વનકુંજોના અવશેષપર્યે આજેયે ત્યાં કુંજેરનું ગામડું છે.

દિશાવિશાળા દેશમાહુ સગી પાટણનગરીમાંથી ચલુદિશે રાજમાર્ગોની ચતુર્થુજઓ વિસ્તરતી. ઉનાવા ધર દોહદને વટાવી પૂર્વ-રાજમાર્ગ માળવામાં ધાર ને ઉજ્જયિનીએ

(સાંધણ પૃ. ૪૭૨ને ઉપર)

બોમ્બે તોડી ન શકે એવી—

ચીનની અર્વાચીન વિદ્યાપીઠ

જાપાનીઓ આવે અને સામગ્રી અને સંસ્કૃતિને નાશ કરે તે પહેલાં જ ચીનાઓએ તેમનાં કારખાનાંઓનાં યંત્રો ખસેડી લીધાં-તેમના વિદ્યાપીઠનાં મથકો ખસેડી નાખ્યાં. યંત્રોને તેમણે ખાંધ પર લપ્પ લીધાં. અને પુસ્તકોને તેમણે તેમની ખગલમાં માર્યાં અને એ યંત્રો અને પુસ્તકો લઇને તેઓ અંદરના ભાગમાં આવી વસ્યા, ત્યાં તેમણે યંત્રો ગોઠવી કારખાનાંઓ ક્યાં અને અભ્યાસને માટે-ચીનની સાંસ્કૃતિક જ્યોતને જ્વલંત રાખવાને ત્યાં તેમણે વિદ્યાપીઠ બનાવી. દુશ્મનના હાથે સંહાર થાય તે પહેલાં તેમણે વિસર્જન થતી સૃષ્ટિની સામગ્રી ખસેડીને નવી સૃષ્ટિનું સર્જન ક્યું-ચીનના પ્રાણને પ્રાણવંત રાખવાને.

જાપાનીઓએ કરેલું વિસર્જન

પૂર્વના સમુદ્રકાંઠા પર એમનાં જે ઉદ્યોગકેન્દ્રો હતાં તે જાપાનીઓએ ઢબ્બે ક્યાં. એમની વિદ્યાપીઠાનું દુશ્મનોએ સળગાવી મૂકીને વિસર્જન ક્યું. જર્મનીની જેમ જાપાનીઓ પણ એક વાત જાણે છે કે પ્રગતિ નાશ કરવાને જેટલી આવશ્યકતા ઉદ્યોગનો નાશ કરવાની છે તેટલી જ આવશ્યકતા વિદ્યાપીઠના અધ્યાપકોને મારી નાખવાની છે-એનાં પુસ્તકાલયોને ભસ્મીભૂત કરવાની છે. ચીનાઓ પણ જાપાનીઓ શું શું કરી શકે છે તે જાણતા હતા અને જાણે છે.

હીજરતની રેવ

ચીની પ્રગતિના ઇતિહાસમાં દેશાંતર કરવું એ નવીન હકીકત નથી. જાપાનીઓ સાથેનાં યુદ્ધમાં ચાંગ કાઈ શેકના લશ્કર સાથે જોડાવાને આદેશો, માઇકની લાલ્લ લશ્કરની શાન્સી પ્રાંતમાંથી અચિરત કૂચ એ ચીનાઓ માટે આજના આક્રમણકારની સામે એક તાલીમ હતી. સહાયકારી ઉદ્યોગપ્રવૃત્તિ પણ જગી અને એ પ્રવૃત્તિને લીધે નાનાં હથિયારો બનાવવાનાં કારખાનાંઓ ઠેકઠેકાણે ચલાવ્યાં. તેની જ સાથે ઠેકઠેકાણે કામદારોના નાના ગાના સંઘ પણ જગ્યા.

કાન્ગડાઉ વિદ્યાપીઠ

પણ નાના ચીન માટે વધારે મદદનીશ હકીકત તો એ છે કે તેમણે યુનાન પ્રાંતમાં કાન્ગડાઉ ખાતે વિદ્યાપીઠ ખસેડી. ત્યાં તેમણે ચીનના નવા નેતાઓનાં ઘડતર ઘડવા માંડ્યાં

(ચાંધણ પૃ. ૪૭૨ને ઉપર)

જતો. ચન્દ્રાવતી અમુંદાચળ આરાવલ્લી વીંધીને ઉત્તર-રાજમાર્ગ ચોદાણાના તારાગઢે ને રાજમાર્ગ સિદ્ધાચળે ને ગિરિવર ગિરનારે ચડતો. ઝોમોઇ દુર્ગે નર્મદા બિતરી, ગાગલાણ પ્રધાનપુર દેવગિરિની ધાટીએ જોળંગી, ચોથો દક્ષિણ રાજમાર્ગ દક્ષિણપથમાં મલવાદ્રિના અગરચન્દન વીણવાને તૈલંગાણે જતો. પાટણની જુગલો મહાવિશાળ હતી.

—કવિ ન્હાનાલાલ

(“ કુમાર ” માંથી)

અનંત મહાસાગરમાં જાંડે પહોંચવા હાથ બીડનાર ડૉ. પીકાર્ડ

કદપનામાં પણ ન આવે એવી ગેળી દુનિયા અનંત મહાસાગરની કીતરમાં છે, એક હજાર વાર જાંડાણે તો એ અમેરિકન તારાઓએ એક વીજળીક ખત્તીઓના દીવાઓની હારથી જગા ઉઠેલી સ્ટીમર જેવી દેખાતી માછલી જેમ. હવે ડૉ. પીકાર્ડ છ માઇલ જાંડે પહોંચવાના છે. ત્યાં એમને શું શું જોવા નહિ મળે ? ડૉ. પીકાર્ડ છ માઇલ જાંડે કેવી રીતે પહોંચશે તે આ લેખમાં ખતાવવામાં આવ્યું છે.

થોડાંક વર્ષો અગાઉ અમેરિકાના બે વૈજ્ઞાનિકો વિલીઅમ બીલ અને ઓ. પાર્ટન ન્યુડાના ટાપુ નજીકમાં દરિયામાં એક હજાર વાર જાંડે જઈ આવ્યા ત્યારે એમણે મેળવેલી સિદ્ધિ લોકોને આશ્ચર્યભરી લાગેલી. પણ હવે બેલિજનન પ્રોફેસર પીકાર્ડ દરિયામાં છ માઇલ જાંડે સુધી પહોંચવાના છે એટલે કે અમેરિકનો જેટલે જાંડે ગયા હતા તેનાથીયે દસગણા જાંડાણમાં હવે પ્રો. પીકાર્ડ જશે.

બીલ અને પાર્ટન દરિયામાં જીતરવા માટે ધાતુનો ગોળો ખનાવેલ હતો અને તેને લોખંડના દોરડાથી લટકતો રાખવામાં આવ્યો હતો. તે દોરડું એક હજાર એકસો વાર લાંબું હતું. આમ એમની સફળતાનો બધો આધાર પેલા દોરડા પર હતો. જે એ તૂટે તો જળ અને

(૫ જરનું સાંધણ)

ચીનની પ્રજાના આવડી કાલના નાપકોને ત્યાં તાલીમ મળવા લાગી. ચીની સામ્યવાદી પક્ષના નેતા-ટસેટુંગ એ વિદ્યાપીઠના કુલપતિ છે. ચીની લાલ લશ્કરે થોજેલી સેના માટેની બધી પ્રજાસિક્ષાઓ અને પદ્ધતિઓ અહીં વિદ્યાર્થીઓને શીખવવામાં આવે છે. અવ્યાસક્રમમાં મુખ્યત્વે રાજકીય અને તત્ત્વજ્ઞાનના વિષયો છે. પણ એની જ સાથે ચીનની સંસ્કૃતિ અને કલાના-ચીનના નવીન ધક્કરમાં-સુધારામાં ફાળો આપનાર કળાનો અભ્યાસ પણ છે. સંગીત, ચિત્ર અને સાહિત્ય પણ શીખવવામાં આવે છે.

કેળવણીનો એક જ ઉદ્દેશ

એની બધી કેળવણીનો એક જ ઉદ્દેશ છે: ચીનને જાપાનીઓના હાથમાંથી છોડવાનો. વિદ્યાર્થીઓને જે કેળવણી, તાલીમ આપવામાં આવે છે તે નહિ કે તેમને માત્ર વિદ્યાર્થીઓ અને પંડિત બનાવવાને, પણ તેમને ચીનના તારણહાર બનાવવાને, ચીનની સંસ્કૃતિના રક્ષક બનાવવાને. વિદ્યાપીઠના વિદ્યાર્થીઓ સમૂહગીતો ગાય છે, પણ તે સમૂહગીત ચીનના શૂરવીરોનાં હોય છે. તેઓ નાટક કરે છે, પણ તે નાટક જનતાને પ્રેરણા આપે છે સક્રીય થવાને. બધા જ માનવાને સત્તત્ત્વ રહેવાનો અધિકાર છે એ તેમના તત્ત્વજ્ઞાનની મર્યાદાનો વિષય છે.

યુનાનની બોમ્બઈ રક્ષિત એવી ગુફાઓમાં આજે ચીનના યુવાનો ચીનનું ભાવિ ધરી રહ્યા છે. એ શીખ્યા પછી એ વિદ્યાપીઠના વિદ્યાર્થીઓ કૃત્ય કરે છે સમરાંગણમાં જવાને-ચીનના તારણહારની કીર્તિક્ષત્રગીતો પણ પામવાને વીરની વાટે !

ટકી રહે તો સફળતા મેળવીને જગતમાં નામના મેળવે ! પણ પ્રો. પીકાર્ડ માટે છ માઇલ લાંબું દોરડું બને કેવી રીતે ?

અને કદાચ બને તોયે તે ટકે જ નહિ. છ માઇલ નીચે લટકતા ગોળાનું ખેંચાણ દોરડું તોડ્યા વિના ન જે રહે. આથી પ્રો. પીકાર્ડે એવી શોધ કરી છે કે આવા દોરડાની એ ગોળાને કશી જરૂર પડશે જ નહિ. દરિયાની સપાટી ઉપર એમનો કોઇ પણ રીતે સંબંધ રહેશે જ નહિ. એમનો એકામ સખમરીનની જેમ નીચે જશે અને ઉપર આવશે, એ ગોળાને ખેંચવા માટે દોરડાની જરૂર નહિ રહે.

પારદર્શક ધાતુનો ગોળો

એક હકીકત યાદ રાખવાની છે કે જે ગોળા વડે એ બે અમેરિકનો ઊતરેલા તેના કરતાં આ ગોળો ખૂબ મજબૂત હોવો જોઈએ. હળવર વારના ઊંડાણે જે દંખાણ હોય તેના કરતાં છ માઇલ ઊંડાણે દંખાણ ફેટકું બધું હશે, એનો ખ્યાલ રાખવાનો છે. ગ્રેફાઇસર પીકાર્ડે અનેક ધાતુઓના અખતરા કરી જોયા છે. આ ગોળા માટે એમને કયો ધાતુઓ ઉપયોગી થઈ પડશે તેની શોધ એમને મળશે જ એવી એમને આશા છે.

એટ્યુમીનિયમ અને ગ્રેફાઇસમ ધાતુના મિશ્રણની ધાતુ એમણે શોધી છે. નવ માઇલ ઊંડાણે જે દંખાણ રહે એ જ દંખાણ સાથે એ ધાતુ પર અખતરા પણ કરી જોયો છે, પણ એનાં શાં પરિણામ આપ્યાં એ એમણે હજી જાહેર નથી કીધાં. બીજી બાજુ એમ કહેવાય છે કે એમણે એનાથીયે વધારે સારી ધાતુ શોધી કાઢી છે, જે આ ધાતુ કરતાં વધારે મજબૂત છે. તેની જ સાથે તે ધાતુ પારદર્શક પણ છે. આમ ગોળો પારદર્શક નહિ એવી ધાતુનો ખનાવી એમાં બહાર જેવા માટે મજબૂત જડા કાચની બારીઓ રાખવી પડે એમ ન કરતાં આ ગોળો જ એવા પ્રકારનો થશે કે પ્રો. પીકાર્ડ અંદર બેઠા બેઠા દરિયાઇ દુનિયાની લીલા જોઈ શકશે.

ઊંચે નીચે જઈ શકે એવી વ્યવસ્થા

હવે આ ગોળાને પાણીમાં ડૂબવું પણ અઘરું નહિ પડશે; કારણ કે એમાં એ પ્રકારની યોજના રાખવામાં આવી છે કે જેટલી જગ્યા એ ગોળો રોકે તેટલા જ ભાગના પાણીનું વજન એના કરતાં ઓછું હશે. આથી ગોળો સહેલાઈથી પાણીમાં નીચે ઊતરી શકશે. આ ગોળાનો વ્યાસ બે વાળો રહેશે અને એનું પડ ધાંચ ઈંચ જડું રહેશે. જ્યારે એઓ ગોળાને અટકાવીને નિરીક્ષણ કરવા માગતા હશે ત્યારે ગોળાની ગતિ એક સેન્ડે એક વારની કરી શકશે. એઓ જ્યારે ગોળો પાછો ઉપર આણવા માગતા હશે ત્યારે તેઓ ગોળાને પાણી કરતાં હલકો કરી શકશે.

પ્રો. પીકાર્ડને આશા છે કે છ માઇલના ઊંડાણે એઓ પ્રાણી અને વનસ્પતિની કોઇ નવી જ દુનિયા જોશે અને આ હકીકત સાચી છે. કારણ કે જેટલાક વૈજ્ઞાનિકો માને છે કે પાણીમાં જેટલે ઊંડે પ્રાણીઓ તેટલાં મોટાં તેમનાં કદ અને એ દિસાએ મળીએ તો છ માઇલના ઊંડાણે પ્રો. પીકાર્ડને રાફસી પ્રાણીઓ જોવાનાં મળશે. બીજી વાત એ છે કે એમના ગોળાની દિવાલ પારદર્શક હોઈને પ્રાણીને એ ધણી નજીકથી પણ જોઈ શકશે.

ગેબી દુનિયાની અબ્જયભીઓ

બીજા અને બાઈને હળવર વારના ઊંડાણે જે જોયેલું તે ઓપણે મન પરીકથા સમાન છે. આ ઊંડાણના સંપૂર્ણ અંધારમાં માછલીઓને ચોતાનો પ્રકાશ હોય છે અને તે પ્રકાશ વડે

તેઓ પોતાનો માર્ગ જોઈ શકે છે. જાણે એમનામાં વીજળીક બત્તી મુકાઈ હોય એમ લાગે. દુનિયામાં વીજળીક બત્તીઓનો પ્રકાશ માણસો જ માણે છે, પણ દરિયામાં પણ આ પ્રકાશ વીજળીક બત્તીના જેવો જ લાગે. કુદરતની એ રચના ખરેખર અદ્ભુત છે. એમણે એક માછલી એવી જોયેલી કે અંધારામાં તમે દરિયામાં જતી રટીમરને જુઓ એવી જ દેખાય. જેમ રટીમર પર લાઇટની હારનો પ્રકાશ દેખાય, તેવી જ રીતે આ માછલી સુંદર વીજળીક બત્તીઓની પાંચ હાર ધરાવતી હતી. દરેક બત્તીની આસપાસ જાંજીર રંગનું પ્રકાશિત કુંડાળું હતું.

આ હકીકત તો હજાર વાર ઉડાણની. પણ એના દશગણા ઉડાણમાં શું શું જોવા મળશે એની કલ્પના જ કરી શકો ! આ ઉડાણમાં તો ગ્રે. પીકાર્ડને કેવા કેવા દિવ્ય પ્રકાશ જોવાના મળશે ? ગેબી દુનિયાનાં કેવાં જાદુ એમની આંખોને આંછ દેશે ? એમ કહેવાય છે કે દરિયામાં વીસ વારના ઉડાણે માણસ ઊતરે કે પછી માનવજાતુ દમ વારથી આવેના અન્તરની ડોષ પણ વસ્તુને જોઈ શકતાં નથી. ત્રીસ વારે તો લગભગ અંધી જ વસ્તુઓ સહેજ અંધકાર આચ્છાદિત હોય એમ લાગે. અને પૂરા ત્રણસો વારના ઉડાણે તો તમને અમાસની ધોર રાતડી જ લેવાની ! પછી તો ત્યાં તમને કશું જોવા ન મળે.

આ હકીકત પરથી એક વાત એ પણ સિદ્ધ થાય છે કે વધારેમાં વધારે ૨૨૫ વારના ઉડાણે વનસ્પતિ જેવી દુર્લભ બને. વનસ્પતિ એટલા ઉડાણે થવી સંભવે જ નહિ. કારણ કે વનસ્પતિના જીવનને ઓછામાં ઓછા પ્રકાશની ચે જરૂર રહે છે જ. ત્રણસો વારથી વિશેષ ઉડાણમાં વનસ્પતિ જેવી શક્ય નથી, પણ બીજા બાજુ કેટલાક વિદ્યાનીઓનું એમ પણ કહેવું છે કે કેટલાંક કિરણોનું પૃથ્થકરણ થતાં આછોરો પ્રકાશ છેક હજાર વાર સુધી પહોંચે છે અને એ ઉડાણ સુધી પ્રાપ્તી તેમ જ વનસ્પતિ જેવા મળી શકે, જ્યારે કેટલાકનું કહેવું એમ પણ છે, કે ચાર માઈલના ઉડાણ સુધી પ્રાણીઓ જેવા મળી શકશે.

ગમે તેમ હોય તેમ છતાં એક વાત સિદ્ધ છે કે ગ્રે. પીકાર્ડ મટે આ નવી દુનિયા છે, જેના વિષે આપણે કશું જ ચોક્કસ નથી જાણતા. એ દુનિયાના દર્શન ગ્રે. પીકાર્ડને કરવા મળશે અને જ્યારે એઓ જોઈને પાછા ધરતીની સપાટી પર આવશે ત્યારે દુનિયા ગેબી મહાસાગરની ખરી હકીકત જાણી શકશે.

એમની સાથે કેવી સાવન-સામગ્રીઓ હશે ?

હવે એમના ગોળા અંગેની ખાસ રસિક વાત. જ્યારે એમણે દરિયાના ઉડાણમાં જોવાનું કામ પતાવ્યું ત્યારે ત્યારે હિપર ચડતી વખતે એ ગોળા કયાં આવી ઊભે રહેશે એ ઠાઈ કહી શકે નહિ. એમણે હિપરની દુનિયા સાથે સંબંધ જાળવવાને એમની સાથે વાયરલેસ ટ્રાન્સમીટરની જોગવાઈ ગમી છે. એની જ સાથે એમની પાસે બીજું પણ એક સાધન રહેશે. તે સાધન વડે એઓ કેટલા ઉડા યત્રમાં છે તે એઓ જાણવી શકશે. તેમ જ નાના રૂપનું વીજળીક પાવર રોશન પણ એમની સેવામાં રહેશે, જેથી એમની યાંત્રિક રચનાઓ વ્યવસ્થિત રીતે સક્રીય રહી શકશે. એટલું જ નહિ પણ એનાથી એમને જોઈતા પ્રકાશ પણ મળી રહેશે. એમની સાથે એઓ એક કેમેરા પણ લેશે જ, જેથી ગેબી દુનિયાનાં જાદુઈ દશ્યોની તસ્વીર લઈને એઓ ધરતી પરની જનતાને બતાવી શકશે.

આપણી કેટલીક નાગરિક ફરિયાદો

એક તરફ આપણી આમજનતા હલનાં રાજકીય આંદોલનોને સાથ આપવા ખંડે પગે તૈયાર હોય છે; ત્યારે બીજી બાજુ આપણી એ જ આમજનતા પોતાની નાગરિક ફરિયાદો બળવવામાં પાછી પછી પડતી જાય છે. એનાં કેટલાંક દૃષ્ટાંતો આ લેખમાં આપવા યત્ન કર્યો છે.

એક તો આપણે સુશિક્ષિત હોવાથી આપણને આપણી નાગરિક ફરિયાદો 'પૂર' માન હોવા છતાં કેટલીક વાર આપણે તે પ્રત્યે, આજસના કારણે અથવા જાણી જૂનીને કે ધરાદા-પૂર્વક બેદરકારી દાખવીએ છીએ.

આપણે સવારમાં ઊઠીને દાંતણુ કરીએ છીએ તે ધરના અથવા પોળના ઝોટલે બેસી કરીએ છીએ. પરંતુ તે દ્વારા બહાર કાઢવામાં આવતું થૂંક-ગળદા-બળખા કે દાંતણુની ચીરીઓ જેમતેમ રસ્તા વચ્ચે અથવા ગમે ત્યાં ફેંકીએ છીએ. ધરમાં બેસાં સવારમાં કચરો-પૂતળે વાળે છે અને તે પણ આંગણીમાં જ નાખે છે; બે ડગલાં વધુ ચાલી, સુધરાઈએ નકકી કરેલા રથને નાખવા જવાની દરકાર બાગ્યે જ કોઈ દાખવતાં હોય છે. અરે, આ બાજતમાં એકલાં બેસાંતો જ દોષ શા માટે કાઢીએ ? આપણામાં જ કેટલીક એવી રીતે ક્યાં નથી હોતી ? બહારથી આવેલા કોઈ કામળ આપી ગયું, તે વાંચ્યો, ફાડી નાખી ચૂરા કર્યો અને એ ટુકડા પોતે બેઠા હતા ત્યાં જ નાખ્યા !! ધરમાં ને ધરમાં જ, નજીકમાં જ રહી કામળ નાખવાની ટોપસી હોવા છતાં આપણી બેઠક પરથી ઊભા થઈ એ ટોપસીમાં નાખવા આપણે ક્યારે જાણ્યો છીએ ?

આ તો કામળના ટુકડાની વાત યદ્યપિ; પરંતુ ધરમાં એકાદ બાળકે શીશી કે શીશી ફાડી નાખ્યા હોય અથવા અરીસો ફૂટી ગયો હોય તો તેના કાચના ટુકડા આપણે ધરમાંથી તીણીને કચેરકચર ભેગી કરીએ છીએ; પણ એને આપણે નાખીએ છીએ ક્યાં આગળ ? ધરની પછીતે અથવા આપણે વધુ બેદરકાર હોઈએ તો સડક પર વેરાતા ફેંકીએ છીએ; પરંતુ એથી કરીને એ રસ્તે યદ્યપિ જનારને કેટલું તકસાન થશે, એ રાહદારીને પગમાં એ વાગી જતાં તેડું કેટલું લોહી વહી જશે તેની આપણે કદી દરકાર કરીએ છીએ ?

અને ધરમાં રંધાયા-જમી રહેવાયા પછીના એકવાડની તો આપણે વાત જ શું કરવી ? સુધરાઈએ, ગટરો કરી દોષ કે ન કરી દોષ, છતાં આપણી એ બાજતની ફરિયાદો તો આપણી ઘણી બહેનો અથવા ધરમાં કામ કરનારાંઓ અત્યંત બેદરકારી સેવતાં હોય છે. એ એકવાડનું પાણી, જેમાં રંધાયેલા અનાજના દાણા અને શાકનાં ફેંટરાં, વધું ધટું રંધેલું અને કોલસા-એ બળું જ સીધું સડક પર જ ઢોળવામાં આવે છે ! કદી કદી સુધરાઈની સખત તહેદારી હોય તો, રખેને, સુધરાઈનો કોઈ માથુસ આવતો જતો તો નથી ને ! તે જોવા આત્મપત્ત બેઠેને એ એકવાડ ઢોળવામાં આવે છે !

વળી ધરમાં સડી ગયેલા શાક ફેંકી દેવા બાગ્યે જ કોઈ સુધરાઈએ નકકી કરેલા રથજી સુધા જતું દરો. એ તો ધરના આંગણીમાં અથવા નજીકની સડક પર જ ફેંકાઈ દરો.

પરંતુ આ પ્રમાણે ઢોળતાં નાખતાં બાગ્યે જ એવા લોકોને એ ખ્યાલ આવતો દરો કે આ પ્રમાણે ફેંકવાથી આપણે આપણી જ તકુરસ્તીની ઘોર ખોટીએ છીએ. વળી કોઈ કોઈ વાર કેટલાકો પોતાના ધરમાં એકેકો સચેલો કચરો પાડોશીની પછીતે અથવા સામા બારણે પણ નાખવાની ધુણ્ટના દરતાં પણ અચકાતા નથી અને એ દક્ષ ભોગવવા જતાં કદીકદી પડોશી સાથે તકરાર અને માગમારી સુધાં વહેરી લે છે.

અને ધૂંકનારાઓની તો પ્રશ્ન તો આ ! ધૂંકર જવાયે !! ધૂંકનારાઓમાં સુખ્યત્વે તંગાકુ કાનારા અને દમીઅલ માથુસો હોય છે, દમીઅલ અથવા ગિમાર માથુસો, તેઓ દરતા દરતા

હોય અને સગળુ હોય તો તો પોતે બેઠા હોય ત્યાંથી બેઠી જરા દૂર જઈ કોઈ હવડ રથળ બેઠ ત્યાં થૂંકે છે; પરંતુ ત્યાંથી જાનાગબોથી તો પ્રભુ બચાવે ! તેઓ તો પોતે બેઠા હોય તેની નજીકની ભીંત પર જ થૂંકવાના. તેઓ બેઠીને જરા દૂર જઈ થૂંકવાની તકલીફ ભાગ્યે જ લેતા હોય છે. આથી એવાઓનાં રહેઠાણોની ભીંતો તમે જોશો તો એનો સહેલો ખ્યાલ આવી જશે. વળી કેટલાક પાન ખાનારાઓ પીચકારીના શોખીન હોય છે, તેઓ પાન ખાધને એક મુકરર જગ્યાએ થૂંકવાને જાહેર જગ્યા ત્યાં પીચકારીઓ જ મારતાં ફરતા હોય છે. અને એવાઓના પાપે જ કેટલાંક નાટક-સિનેમાઓના ચિત્રેટર સંચાલકોને ભીંતે ભીંતે થૂંકવા બાગતની સૂચનાઓ મોટા અક્ષરે ચીતરાવવી પડે છે.

આપણા લોકો બીજી પણ અગત્યની નાગરિક ફરજો ધણે ભાગે ચૂકતા જ હોય છે. એ છે: ગરબડ-ઘોંઘાટ. એવા લોકો કેટલીક વાર એવા ગરબડ-ઘોંઘાટ કરતા હોય છે કે તે પ્રમાણે કરતા હોવા છતાં પોતે તેમ કરીને બીજાને દરકત પહોંચાડે છે તેવા તેમને ખ્યાલ પણ આવતો નથી. રસ્તા વચ્ચે કોઈ મળે ત્યારે તેની સાથે અથવા ધરમા કે કોઈ જાહેર રથળે એવા મોટા અવાજે વાતચીત કરે છે કે જાણે કોઈ મોટા દોલમાં એકાદ વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ કોઈ મદાન વિષય પર ભુલંદ અવાજે ભાષણ ન કરતા હોય ! તેમની બાજુમાં જ બીજાઓ બેઠેલા, બેઠેલા કે કંઈક કામ કરતા હોય છે તે બાગતનો તેઓ ભાગ્યે જ તેમના મગજમાં ખ્યાલ રાખે છે. આથી પરિણામ એ આવે છે કે આવા માણસો સામાન્ય વાતચીતમાં પણ નજીકના માણસોને ખસેલશ પીવડે છે. અને એથી એ માણસે આખરે નહુટકે કંટાળીને કહેવું પડે છે કે 'ભાઈ ! ધામેથી બેસો '

વળી કેટલાકો મોડી રાત સુધી વાજિત્રો કે રેડીઓના મોટા ઘોંઘાટ ચાલુ રાખી નજીકના પડોશીઓની જીંધને પણ ખસેલ પહોંચાડે તેવા હોય છે. એવા માણસો પોતાના શોખને ખાતર મોડી રાત સુધીના પોતે ઉગમરા કરે છે અને પડોશીઓને પણ ઉદાર ભાવે, તેમની ઇચ્છા-અનિચ્છાએ પણ પોતાના એ ઉગમરાનો લાભ નિષ્કામ ભાવે આપતા હોય છે. આવા બનાવો બનવાને લીધે કેટલાક ચાલી કે મકાનમાલિકો પોતાની મકાનભાડાની પાવતીમાં ભાડુત માટે કામ રાખે છે કે આ આલીમાં રહેનારે ૧૧ વાગ્યા પછી રેડીઓ કે કોઈ વાજિત્રો વગાડવા નહિ, પડોશીઓની જીંધમાં ખસેલ પાડે તેના ગાનતાનના કે એવા કોઈ જલસા રાતને વખતે કરવા નહિ; વગેરે વગેરે. આ ઉપરાંત મોડી રાત સુધી જગરણ કરી સોગટાખાજ કે ગજીયા રમવાની અથવા મોટેથી ગાયનો લતકારવાની ટેવવાળાઓ મોડી રાત સુધી એવા મોટા અવાજે વાતો કરતા હોય છે કે પડોશમાં સૂતેલા માણસો તેમના આવા બખાળાથી સહેલો જાગી જાય છે.

આ ઉપરાંત આપણામાંના કેટલાકોને મોટેથી ખડ-ખડાટ-પોતે બેઠા હોય તે ઝોરડો ગમવી મૂકે તેવું ખડખડાટ-હા...હા...હા...હસવાની ટેવ હોય છે; અને હસવાનો અવાજ બાજુમાં બેઠેલા જ નહિ પરંતુ પડોશમાં રહેનારાઓની પણ કામગીરીમાં અથવા તેમની શાંતિમાં ખસેલ પહોંચાડે છે.

આ બધી આપણા નાગરિક ધર્મોની ત્રુટિઓમાંની માત્ર આંગળીના વેદે ગણાય તેટલી જ આમીઓ છે; પરંતુ આપણે આપણા નિત્યના જીવનવ્યવહારમાં બીજીવટથી બેદરશું તો આપણને હમણે ને પગથે તેનો ખ્યાલ આવ્યા સિવાય રહેશે નહિ. આ માટે આપણે આપણા નિત્યજીવનને તપાસના રીતીએ અને પડોશીને કે આપણા ગ્રામજનને કે રહેડી-જનને આપણે કઈ કઈ રીતે નુકસાનઠાતી નીવડીએ છીએ તે તપાસીએ તો આપણી જીવન-સુધારણા માટે અનેક તકો જણાઈ આવશે.

મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ

["સોશલિ" દીપાલસવી અંકમાંથી]

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ ગુ. વ. સો. નાં પુસ્તકો હવે દરેક રજીસ્ટર પુસ્તકાલયને મૂળ યોજના પ્રમાણે મોકલવાની વ્યવસ્થા થઈ છે તો યોગ્ય પાવતી પર સહી કરી આપી જે તે સ્થળેથી પુસ્તકો મંગાવી લેવા એક રજીસ્ટર્ડ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ તજવીજ કરશે એવી આશા છે.
૨. પુસ્તકાલયના કળાટમાં આબુખાબુ રહી ચીજો ન મૂકો. હોય તો તેને તુર્ત દૂર કરો. દર માસે પુસ્તકાલયનાં તમામ પુસ્તકોને ધૂળ અને ઉધાઈથી બચાવવા સાફ કરો.
- ૩ મંજૂર થયેલાં અંદાજો મળે એટલે પાવતીઓ, ધોરણ પ્રમાણે સહીઓ કરી પુસ્તકાલય ખાતામાં તુર્ત મોકલી આપો અને લોકમદદનાં નાણાં પુ. સ. સ. મંડળમાં મોકલો.
- ૪ સાહિત્ય પરિષદમાં, જે પુસ્તકાલયનાં સભ્યો પંદર ઉપરાંત હોય તે સંસ્થા સભાસદ તરીકે નીચે રકમથી નોંધાવી શકાય છે, તો તે માટે જે તે સંસ્થાના સંચાલકોએ ગરજિયાત તજવીજ કરવી.
- ૫ ત્રિમાસી નિવેદનો જૂથમંડળો પોતાના જૂથનાં પુસ્તકાલયમાંથી મંગાવી એકુણાત કરી મોકલે, જરૂર પડે સભા બોલાવી હકીકત એકત્રિત કરવા તજવીજ કરશે.
- ૬ મહાલ પુ. મંડળો ત્રિમાસિક સભા ભરે અને નવીન પુસ્તકાલયો બોલવાને મહેસાણા મહાલ મંડળ અને હહેગામ મહાલ મંડળ તેમજ મહેસાણા પ્રાંત મંડળ અને નવસારી પ્રાંત મંડળ ખાસ વિચાર કરે.
- ૭ તમારા પુસ્તકાલયમાં ઠરાવ છુક, વાંધાપત્રકની ચોપડી, ભઠ્ઠી ગયેલાં બાળકોની યાદી, વાંચકોનોંધવહી ન રાખી હોય તો આજે જ આ પત્રકો બાંધી તમારું કામ વ્યવસ્થિત કરો. આ આમી હજીયે સુધરતી નથી તે માટે રા. મહાલ શાળા-ધિકારીઓ ધ્યાન આપશે એવી વિનંતિ છે.
- ૮ તમારા નજીકના શાળાવાળા ગામે પુસ્તકાલય ન હોય તો લોકમદદ રૂપિયા પચાસથી પંચોતેર સુધી ભીખી કરવા પ્રયાસ કરો.

વડોદરા,
તા. ૯-૧૧-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય

વટહુકમ નં. ૪ સને ૧૯૪૩-૪૪ ની છાપકામની દુરસ્તી

વિષય

ઉપરોક્ત વટહુકમના પેરા ૨ ના છાપકામમાં થયેલી ભૂલ સુધાર્યા બાબત

કર્યા પુસ્તકાલયોએ દફતરી વ્યવસ્થા અને હિસાબી કામ કરેલા ધોરણે રાખવા બાબત અત્રેથી વટહુકમ નં. ૪ તા ૨૭-૬-૪૩ નો માહે ઓક્ટોબર ૧૯૪૩ ના “પુસ્તકાલય” મ સિ-કમાં પ્રસિદ્ધ કરેલો છે તેના પેરા ૨ ની લીટી ૪ માં ફાઇલ દુરસ્તીનું કામ છપાયું છે તેના બદલે ફાઇલ ફેરીસ્તોનું કામ એ પ્રમાણે સુધારી લેવું. તેમજ લીટી ૬ માં ખાતરી તેના બદલે ખામી સુધારી લેવું. અને તે જ લીટીમાં કોષ્ટક પણ પછી પુસ્તકાલયમાં જોવામાં આવશે તો તે એટલા સખ્તો વધારી લેવા.

ઉપર પ્રમાણેની દુરસ્તી જે તે પુસ્તકાલયના મંત્રીએ કરી લેવી.

વડોદરા,
તા. ૬-૧૧-૪૩ }

પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીસ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૧૩ સને ૧૪૩-૪૪

વિષય

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોએ સાહિત્ય પરિષદમાં નોંધાવવા બાબત

વડોદરા રાજ્યને આંગણે બરાતા સદર પરિષદના પંદરમા અધિવેશન અંગે, એક બાબ તરફથી પરિષદમાં પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ કે અધ્યક્ષો ભાગ લઈ શકે તે માટે કેટલીક સવલતોની માગણી કરી છે તે સંબંધે નીચે પ્રમાણે ખુલાસો કરવામાં આવે છે:

(૧) સા. પુસ્તકાલયોએ પરિષદના જંધારણની કલમ ૪ ચ અન્વયે એ પરિષદના સભ્યસદો થઈ શકે તેમ છે. તેનું વાર્ષિક લવાજમ સંસ્થા સભાસદો માટે રૂ. ૨) અંકે જે છે તે પરિષદના મંત્રીને મોકલવાથી તેમાં નોંધાઈ શકાય છે અને એવી નોંધાવલી સંસ્થાઓ આ પરિષદમાં ચોતાની પ્રતિનિધિ, ચોતાની સંસ્થાના દર પંદર સભ્ય દીઠ એક પ્રતિનિધિ મોકલી શકે છે. આ પ્રતિનિધિઓ પરિષદના સામાન્ય સભ્યો ગણી શકાશે અને તેઓ પરિષદમાં લાભ લઈ શકશે. માટે જે પુસ્તકાલયને સભ્ય સંસ્થા સભાસદ નોંધાવવા ઇચ્છા હોય તેમને ઠરાવ કરી ચોતાના છાપેલા વાર્ષિક નિવેદનની એક પ્રત સાથે પરિષદના મંત્રી તરફ નોંધાવવા દ્વિવાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨) મોકલી તજવીજ કરવી. પરિષદના મંત્રીનું સરનામું ૩૫, દલાલ સ્ટ્રીટ કોટ મુંબાઈ છે.

(૨) ઉપરનો લાભ માત્ર મોટાં ગામ કે શહેરનાં કર્યાનાં પુસ્તકાલયો જેઓના સભ્ય

૫૬૨ ઉપરાંત હોય છે તે લઈ શકશે. ૫૨૬ વડોદરા રાજ્યનાં બીજાં પુસ્તકાલયના સંચાલકોને આ પરિપત્રમાં પ્રેક્ષક તરીકે ભાગ લેવો હોય તો તેમને નીચે પ્રમાણે સંવલંત કરી આપવામાં આવશે:

(૧) વ્યવસ્થાપક મંડળની સંમતિથી મુસાફરીમાં માત્ર રેલમાડાનો ખર્ચ પુસ્તકાલયના અંદાજમાં પાડી શકાશે,

(૨) ભોજનખર્ચ તથા છતર ખર્ચ આવનાર મંત્રી કે અધિકારી પોતાનો કરવો પડશે.

આ રીતે અને પુસ્તકાલયોના સંચાલકોને ખાસ ધ્યાન ખેંચવા માગીએ છીએ કે અને પુસ્તકાલયની સંસ્થાઓને પોતાના ગામ માટે સાહિત્ય સભાઓ સ્થાપવાની આ પ્રમાણે સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૨ના “ પુસ્તકાલય ” ગાસિકમાં કરેલી સૂચનાનો પણ વિચાર કરવો અને પુસ્તકાલયને અંગે એક સાહિત્ય સભા પણ યોજવી, જેથી ભવિષ્યમાં સ્થાનિક પ્રસંગોમાં એ સાહિત્ય સભા પોતે ગુજરાતી ભાષાના વિસ્તારમાં યોગ્ય ફાળો આપી શકે.

વડોદરા,
તા. ૧૦-૧૧-૪૩ }

ઉ. મા. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક,

સૂચના નં. ૧૪ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

ગુ. વ. સો.નાં પુસ્તકો જે તે જૂથમાંથી મંગાવી સેવા બાબત

ગુ. વ. સો.નાં પુસ્તકો નોંધાયેલાં પુસ્તકાલયોને મોકલવા માટે ગુ. વ. સો.ની કારોગારીએ એક પરિપત્ર સાથે દરેક સંસ્થાના સંચાલનની હકીકત માંગેલી. આ હકીકત ફેટલાંક પુસ્તકાલય મોકલી નહિ શકવાથી તેમને તે પુસ્તકો મળેલાં નહિ. પાછળથી તે સંબંધે સોજીત્રા, અને બીજાં ગાગોની માગણી ઉપરથી એકંદરે વિચાર કરી પુસ્તકાલય ખાતાએ ગુ. વ. સો.નાં માનાઈ મંત્રી સાથે પત્રવ્યવહાર કરતાં તેમની સંમતિ પુસ્તકાલયો મોકલવા માટે નીચે પ્રમાણે યર્થ આવી છે. તે તમામ પુસ્તકાલયોની જાણ માટે પ્રસિદ્ધ કરીએ છીએ:

“ મદદનીશ વ્યવસ્થાપક, મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય, વડોદરા રાજ્યનું, નોંધાયેલાં પુસ્તકાલયો આજુ છે તે સંબંધેનું પ્રમાણપત્ર જડાત રાખવું અને તેનાં પ્રમાણપત્રવાળાં પુસ્તકાલયોને માહિતીપત્રમાંથી મુક્ત કરી ભેટનાં પુસ્તકો મોકલવાં. ”

ગુ. વ. સો.નાં, જે પુસ્તકાલયોને ખૂટતાં પુસ્તકો જોઈતાં હોય તેમણે આ ગાસિકમાં નોંધવિભાગમાં પ્રસિદ્ધ થયેલી સૂચના વાંચવી અને તે પ્રમાણે જરૂર હોય તેમણે પુસ્તકોની યાદી સાથે પુ. સ. સ. મંડળમાં માગણી કરવી.

વડોદરા,
તા. ૧૦-૧૧-૪૩ }

ઉ. મા. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક,

ચાર નવાં પ્રકાશનો

સાહિત્યના અભ્યાસીઓ માટે
અનિવાર્ય પુસ્તક

*અપભ્રંશ સાહિત્યથી શરૂ કરી છેક આજના સમય સુધીની સાહિત્યનો એક જ પુસ્તકમાં આ પહેલાં પ્રકાશન છે.

*તેમાં પુષ્કળ અઘટન માહતી તથા વિશદ વિવે-

ચન છે; રસપ્રદ ધારાવાહી શૈલી છે. એટલે આ પુસ્તકનું વાચન એકધારે આનન્દ તો આપશે જ, પણ સાથે સાથે તેમાં ઉલ્લેખાએલા કવિઓ અને લેખકોની મૂળ કૃતિઓ વાંચવા પ્રેરશે.

*એનાં ૪૦૦ પાનાંમાં ૩૦૦થી વધુ સાહિત્યકારોનો રંગદર્શી પરિચય મળશે; અને ગુજરાતી સાહિત્યનું સર્વોચ્ચ સુભગ દર્શન થશે.

*કરકોષ સંસ્કારી વાચકને એ આકર્ષક નીચકયા વિના નહિ રહે એવી ખાતરી ખૂશીથી આપી શકાય.

આકર્ષક રૂપરંગ : મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૨-૦

નવરાત્રિ અને શરદુત્સવ માટે
સુંદર રાસસંમુદ્ધ

ગરબી એ ગુજરાતનો વિશિષ્ટ વારસો છે.

અને ગરબીઓ તો દયારામ-ભાઈની જ. એ રાધા અને કૃષ્ણનાં પ્રેમ અને બકિનની તરતા, રમની રંગત જમાવતાં, કેહી-લકંડી ગુજ-

રાતણોના હૈયે અને હોઠે રમી રહેલાં રાસ, ગરબીઓ, ગીતો અને પદોનો અપૂર્વ સંમુદ્ધ

*

દયારામ રસમુદ્ધા

૨૪૦ પાનાં સંપાદક શ્રી. ચંકરલાલ જી.

રાવલની રસિક અને

સુંદર રૂપરંગ રંગભીની વિસ્તૃત પ્રસ્તાવના

અને સંપૂર્ણ સ્ત્રી સહિત:

ત્રણ રૂપિયા. ગીતોના રાગ અને ઢાળની

સમજૂતી સાથે.

પુષ્કળ દૃષ્ટાંત-દલીલોથી ભરપૂર કાવ્ય-પ્રેમીઓ માટે બહુમૂલ્ય સમૃદ્ધ પુસ્તક :

નવીન કવિતા વિષે

વ્યાખ્યાનો

(પ્રા. બ. ક. ઠાકોર)

૨૦૦ પાનાં

બે રૂપિયા

ધરતીની પુત્રી

(અભિનવ ઠરુણ પ્રણયકથા)

પ્રેમના કલ્પિત રવરૂપની મીમાંસા કરતી, ખરલીમાંથી જગીને ધરતીમાં સમાયેલી પૃથ્વીની પુત્રી સીતાની ઠરુણ પ્રણય યા :

એમાં રામ, રાવણ અને સીતાનું આનંદવાદની દૃષ્ટિએ અભિનવ અને અપૂર્વ મૂલ્યાંકન થયું છે.

લેખક : કિશનસિંહ ચાવડા

અનોદર મુદ્રણ : હિમાવદાર રૂપરંગ : રૂ. બે

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. બિ.સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ-૨

૨૦૦૧

ઊઘડતી આંખ

લેખક : ગણેન્દ્રશંકર લાલશંકર પંડ્યા
એમ. એ. બી. ડી.

નૂવા અને જૂના જમાનાની આંખોને વાસ્તવિક રીતે ઊઘડતી દર્શાવતી, કોલેજ, હોસ્ટેલજીવન, ન્યાત અને ટ્રિનેમાસુદ્ધિના પ્રસંગો રજુ કરી, આજના જીવનના રંગમયી; અંત મુધી, અખંડિત રસપ્રવાહ જાળવી રાખતી રસમય નવલકથા.

એન્ટિક કાગળ : કિં. ૩-૮-૦

૨૨૭

શારદાપ્રસાદ વર્મા

ફત

દુર્ગારામ મહેતાજી

અને

બીજાં નાટકો

શુજાશતના આઘ સમાજસુધારકનું અદ્વિતીય જીવન આલેખનું અને જમાનાનો ચીતાર આપતાં બચવવા જેવાં સાત સુંદર નાટકો અને સંવાદો પાકું પુકું : દિ. રૂ. ૧-૪-૦

મંદિરને પગથિયે

કલ્પનાનાં ઉદ્યનો, કટાક્ષની કાતિલ નજીતાભયાં ગદ્યકાવ્યો અને આત્માની કણ સમી વિચારકલિકાનો રૂપે રંગે સોહામણો સંગ્રહ.....

એન્ટિક કાગળ : કિં. રૂ. ૦-૮-૦

દ્રુપદ.

આપણું મહાપુરોહિત, પેરુ પ્રમુખ, મે. નિવસા, જમરે, એડી, એક્સો, ચરિત્રકથાની સચિત્ર બાર ચોપડીઓ કિં. ૩-૦-૦

અમર મહાજનો

કમાવ ગાતા તુક, એડિસન, માઈની, ક્યુરી, પાર્ટર વગેરે દેશ દેશના મહાપુરોહિતો વગેરે બાર સંપૂર્ણ જીવનચરિત્રોની સચિત્ર બે પાટી બાંધબુદ્ધી ચોપડીઓ..... રૂ. ૨-૦-૦

પુરાણનાં પાત્રો

સાતથી દસ વર્ષનાં બાળકો માટે સરલ શૈલીમાં લખાયેલાં, રામ, શીતા, ધીકૃષ્ણ, દનુમાન વગેરે પુરાણનાં પ્રમુખ ચરિત્રોની સચિત્ર પાંચ ચોપડીઓ... કિં. ૦-૧૩-૦

યુગાન્તર કાર્યાલય, ગાંધીપુરા-સુરત

ગુજરાત—કાઠિયાવાડનું માનીતું મહાન દૈનિક

સંદેશ

[સ્થા : ૧૯૨૩]

વિશ્વયુદ્ધના અને દેશપરદેશના
હેલ્લામાં હેલ્લા સમાચારો
આપવામાં સૌથી મોખરે છે.

આપના પુસ્તકાલયમાં

દૈનિક 'સંદેશ' આવે છે ?

આપ 'સંદેશ' ના વાર્ષિક ખાલુંક
બની ઝઠપી જગતના હેલ્લામાં હેલ્લા

ટેલિપ્રિન્ટર

દ્વારા મળતા સમાચારો વાંચો.

આખા વર્ષનું લવાજમ ભરનારને
'સંદેશ'નો ફળદાર અને સચિત્ર

હીપોલસવી અંક

લેટ તરીકે આપવામાં આવશે :

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૪૫) (દ.ખ.સાથે)

આપના બજેટમાં 'સંદેશ' નું નામ મૂકવાનું રહે બૂલતા.

વધુ માહિતી : મેનેજર : 'સંદેશ', સારંગપુર : અમદાવાદ
માટે લખો :

નવચેતનનાં નૂતન પ્રકાશનો આપની લાઘવેરીમાં હોવાં બેઠ્યો.

કુદન	શ્રી. બંકિમચંદ્ર	૩-૮-૦	આશા	શ્રી. મકનજી પરમાર	૧-૮-૦
શ્રીદેવી	"	૩-૮-૦	વનગનાં ફૂલ	"	૨-૦-૦
ચંદા	શ્રી. ધન્વં વસાવડા	૩-૦-૦	આનંદમગીરી	શ્રી. જ. અંબડિયા	૨-૦-૦
મંગળાં નીર	"	૩-૦-૦	રાસરંજના	શ્રી. જયભાઈ રા.	૧-૪-૦
કલાની સહયરી	શ્રી. સોમાભાઈ	૨-૮-૦	એકાગ્રી	શ્રી. ન. શુક્લ	૧-૪-૦
ધર્મવરુ' ખુન	શ્રી. દિગ્દાનંદ	૨-૧૨-૦	જીવનનિર્માણ	શ્રી. ચિરંતન	૨-૦-૦
ચોગી, મેણ	"	૧-૮-૦	આજકાલ	શ્રી. પુ. પારેખ	૧-૮-૦
પ્રીતમની ખાસ	"	૧-૮-૦	જીવંત જાગ્યા	મનનીય લેખો	૧-૦-૦
બહેન	શ્રી નિરુપમાદેવી	૩-૮-૦	વફકલ	શ્રી જસવંત ઠાકર	૧-૪-૦
આમીઝમ	શ્રી. રામરાય મુનશી	૩-૮-૦	નવનૈવેદ્ય	શ્રી. ર. ટાગોર	૧-૦-૦
યુદ્ધ ને ગામડાં	"	૦-૪-૦	ગામડાનું સ્વરાજ	શ્રી. ઇ. યાત્રિક	૦-૪-૦
સમગ્ર	શ્રી. સીતારામ શર્મા	૩-૦-૦	આપણું રાજ્ય	શ્રી. ડાહ્યાભાઈ પટેલ	૦-૫-૦
સ્વાધ્યાય	ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ	૧-૧૨-૦	ધરતીને બાળમેળો	શ્રી છીલ્લાલ ભટ્ટ	૦-૮-૦
મંદારમાળા	શ્રી. કેશવ હ. શેઠ	૧-૪-૦	બોલિયો મત	દિનેશ ઠાકર	૦-૪-૦
અક્ષલના ખાં	શ્રી. 'એકાર'	૩-૦-૦	સુરભી	ડૉ. શિવપ્રસાદ ત્રિવેદી	૦-૮-૦
કથાધુને માર્ગે	શ્રી. રમણિક દલાલ	૨-૦-૦	હલીવર્ગ	શ્રી. હિમતલાલ મર્ચંડ	૦-૬-૦

: લખો :

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, રજપક લાદ : અમદાવાદ

લીયથેશીની શોભા સર્મા નવાં પ્રકાશનો

અદેશ્ય માનવી

ઝોય. જી. વેલ્સ કૃત અંગ્રેજી સાહિત્યમાં નવી જ માત પાડતી વૈજ્ઞાનિક નવલકથાનો ભાવાનુવાદઃ ૩-૦-૦

ક્રાંતિની ઝાલરી

પોતાની સ્વાધીનતા માટે લડેલી બહાદુર પ્રજાની બૌદ્ધિકાલિન ઐતિહાસિક નવલકથા ૩-૦-૦

વિસાતા

શરદ્દેખાણુ કૃત સ્ત્રીસમાજના પ્રશ્નો ચર્ચાતી ત્રણ નવલિકાઓનો સંગ્રહ ૨-૮-૦

બ્રહ્મચર્યસિદ્ધાંત

જ્ઞાનશંકર નાદી કૃત વૈષ્ણવ, સામાજિક, અને ધાર્મિક દૃષ્ટિએ બ્રહ્મચર્યના પ્રશ્નો રજુ કરતું પહેલું જ પુસ્તક. ૩-૮-૦

વિકાસ

ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ કૃત એક સામાજિક નવલકથા ૩-૦-૦

સસતા

શરદ્દેખાણુ કૃત સ્ત્રીસમાજના પ્રશ્ન પર પ્રકાશ પાડતી નવલ. ૨-૦-૦

ગુણજંતરણ આચાર્ય

કોરી કિતાબ : ૧-૮ નિવેદિતા : ૩-૮
ભરુમાંંગના : ૨-૦ વિરાટનો જીજ્ઞો ૧-૪
કોણુ ગુનદેગાર : ૧-૦

પ્રથમ આપાઠ

નિરૂપાધ દેસાઈ કૃત સમાજના અનેક પ્રશ્નો પર વૈષ્ણવ પ્રકાશ પાડતી નવલિકાઓનો સંગ્રહ ૨-૮-૦

નયના

રસિકલાલ જોષી કૃત નવા અને જૂના જમાનાના વિચારોનું મિલન અને તેની અવગમણની રસમયરી નવલકથા ૩-૦-૦

સંતતિના સર્જન થંછી

મહાશંકર ઈ. દવે કૃત નૈતિક, ધાર્મિક ને વૈષ્ણવ દૃષ્ટિએ બાળદેહ. ૨-૮-૦

રૂપરાણી

ધસાડારા ડાહ્યાનની આત્મકથાનો શ્રી. વણુ કોટકે કરેલો અનુવાદ. ૩-૦-૦

ત્રિમેટા

‘ધ્રુમકેતુ’ની સામાજિક નવલિકાઓનો અન્નેડ સંગ્રહ. ૧-૮-૦

સ્વતંત્ર ભારત

કુંભરશી ધરમશા સંપદ કૃત : ભારતની આર્થિક રીતિ ઉપર માર્ગદર્શક વિચારો રજુ કરતું ઉત્તમ પુસ્તક ૬-૦-૦

સૌન્દર્યનોહાર

નારી : ૨-૮ નિરૂપમા : ૨-૮
શુદ્ધત્યાગ : ૨-૮ મુક્ત પંખી : ૨-૮
લાલ માટીનો રસ્તો : ૨-૮

‘નવયુગ’ ગ્રંથમાળા અને ‘લીલાવતી’ ગ્રંથમાળાનું લવાજમ કાગળની અનંકદ મોંઘવારીને લીધે ૧૧ મા વર્ષથી રૂ. ૮ (આઠ) કરવામાં આવ્યું છે.

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : રાજકોટ

સી. શાંતિલાલની કું. મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુંટે પુસ્તકાલય રા.સ.મં. લિ.
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ ૨ ત્રણ કરવાના : અમદાવાદ રાવપુરા : વડોદરા

દરેક લાયબ્રેરી આ પુસ્તક જરૂર વસાવે.

: લેખક :

કુંભરશી ધરમશી સંપા

: કીંમત :

છ રૂપીઆ પોસ્ટેજ ૦-૭-૦

છે છ અને નથી !! નથી નથી અને છ !!
ધડિ, ચોખા, જાજરી, ઘી, માવળ ધીની મળખૂત
તેવ અને કાણડ વગેરે- જીરોનો રજકાર

— આ બધું શા માટે ? —

સ્વતંત્ર હિન્દુસ્તાન : ઔદ્યોગિક ભુસ્તર અને
ખેતીમાં પોતાના પૂરતું કેટલું આખાઈ હતું અને
જહાર કેટલી ખ્યાતિ હતી ?

પરતંત્ર હિન્દુસ્તાન : પરદેશી સત્તા આવતાં
હિંદની થયેલી ખાનાખરાબી—

આ બધા પ્રશ્નો ઉપર દિ દના ઉદ્દેગપતિઓ અને આમ-
જનતાને માર્ગદર્શન કરતું અભ્યાસપૂર્ણ પુસ્તક

સ્વતંત્ર ભારત

આજેજ મંગાવો—

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : રાજકોટ

દરેક લાયબ્રેરીએ વસાવવા લાયક પુસ્તક

સુષ્ટિવાદ

અને

ઈશ્વર

: લેખક :

ભારતભૂપણ સાતાવધાની
પં. મુનિ શ્રી. રતનચંદ્રજી
મહારાજ

કીંમત : રૂપીઆ પાંચ ફક્ત પોસ્ટેજ ૦-૭-૦

જગતનો કર્તા ઈશ્વર છે (!) અને જીવોના
સર્કાર્ય-અપકાર્યનો નિયંતા ઈશ્વર છે (!)
આ રીતે ઈશ્વરનું સ્પષ્ટિકર્તાપદ અને જગ-
નિયંતાપદ જનતાને નિષ્ક્રિય અને પ્રમાદી
બનાવવામાં કારણભૂત ધાય છે. અને પુરુષાર્થીને
તે ગોણુ બનાવે છે. આ વિચારો પર હૂબહૂ
પ્રકાશ પાડતું આધ્યાત્મિક વિદ્વાન મુનિશ્રીના
હાથે લખાયેલું આ પુસ્તક આજે જ વસાવો.

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : રાજકોટ

૮૬ વર્ષોથી બહેનાને પ્રિય થઇ પડેલું જૂનામાં જૂનું

માસિક પત્ર

દર વરસ ઉત્તમ

મેટ પુસ્તક

અપાય છે.

અને આપવામાં

આવશે

વડોદરા સ્ટેટનાં પુસ્તકાલયોમાં આ માસિક પત્ર આવવું જોઈએ. વાર્ષિક બાહકોને

લટે પુસ્તક

મફત મળે છે. તે ધ્યાનમાં લેશો.

વાર્ષિક લવાજમ : દેશ માટે રૂ. ૫-૦-૦, પરદેશ માટે રૂ. ૬-૮-૦

મેટ પુસ્તક રજીસ્ટર્ડ થી મંગાવનારે ત્રણ આના વધુ મોકલવા. બુકપોસ્ટથી

પછી વખત મેટ ગ્રુપ ચાલુ છે.

બાહક થવા : “સ્ત્રીબોધ” ખીરમશાસી, અમદાવાદ

ગૃહઉપયોગી બહેનાનું જોરવ લેતું પ્રકાશન

પૃષ્ઠ ૪૫૦

કિં. રૂ. ૬-૦-૦

ટ. ખ. આઠ આના.

મા હું ઘર

શ્રી. કવિ દેસાઈનું

રંગીન કવર તેમજ

વિવિધ રંગીન ચિત્રો

[ભાગ ૧-૨-૩-૪-૫ સાથે]

શ્રીઓ માટે ૫૦૦ વિવિધ વિષયોથી ભરેલ અપૂર્વ આ પુસ્તક છે.

તે દરેક પુસ્તકાલયો, તેમ જ ગૃહોમાં વસાવો અને તેનો લાભ ઉઠાવો.

આ પુસ્તક દરેક બહેનારીને ત્યાં મળે છે.

અગર પ્રકાશકને લખો:—

જીવનલાલ અમરશી મહેતા.

મેટ્રો સારી, ખીરમશાસી, અમદાવાદ

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ શાળાઓમાં ધનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલય ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મંજૂર કર્યા છે.
૨. મુંબઈ ઇલાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ રહેણીની વિદ્યાર્થીઓનો લાયકેરીઓ માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મંજૂર કર્યા છે.
૩. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની રૂપ (પચીસ) નકલો વડોદરાના પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગ્નીઆર) નકલો અમદાવાદની શુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ હસ્તેજન માટે ખરીદી છે.
૪. આ પુસ્તક માટે 'કચ્છ હુન્નરકોષ' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
૫. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આણંદમાં મળેલી બીજી શુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે સારા પુસ્તકોમાં ગણ્યો છે.
૬. આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામયિક પત્રોએ સારામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

ઘેરબેઠાં પૈસા કમાવા આજેજ મંગાવો !

કચ્છ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,

શ્રી. હુંગરદી ધરમશી સંપદે લખેલા

"આમુખ" સાથે

નફાકારક હુન્નરો

ભાગ ૧-૨-૩

નિષ્ણાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ વારસાધાન હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાના, હમદા નડા એટિક કાળજી, યાસીય

શુદ્ધ સુંદર છપાઈ અને આકર્ષક ગ્રેટઅપ.

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

(વી. પી. ધી ટાલખર્ચ ૧૩ આના ભૂડું)

મંગાવવા માટે લખો:—

સંચાલક : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચોક બેનર,

ચોરટ સિનુગરા (અંબાર-કચ્છ).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના યોગ્ય અભિપ્રાયો

...દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવું જ જોઈએ એટલુંજ નહિ પરંતુ તે વિશેષ વંચાય એવી ધેરવી મંત્રીઓએ કરવી જોઈએ...

...ધરમશુ હુન્નરોના આ નવનાં દેખાતા પુસ્તકો આપણે ત્યાં ઘણા બધા પડ્યાં છે, અને હજીયે જમે તેવી નહેરોતોનાં ચોક્કાં સાથે બધાર પડશે, પરંતુ આ પુસ્તકની વિશેષતા તેમાં મૂકેલા પ્રયોગોજ માત્ર નથી પણ બહુ બહુ વિષયોના સારા અને અનુભવી લેખકો પાસે લખાવેલા હોયોને સંજ્ઞાને આ પુસ્તકને વિવિધતાસયુક્ત બનાવવામાં આવ્યું છે તે છે...

...યોગ્ય ખર્ચે જે ફાઇ ભાઈને આજીવિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક જોઈ જવા જેવું છે. કારણકે ઓછી મૂલ્યે નવમહેનત કરીને પૈસા કમાઈ શકાય છે...

'શિક્ષણ અને સાહિત્ય' માસિક, (અમદાવાદ)

...વર્તમાન જીવનમાં રહીને કેટલાક હુન્નરો કરીને, માનુસ પોતાના પેટ પૂરતું મેળવી શકે-એવા પ્રકારના નુસ્ખા આ ગ્રંથમાં બતાવવામાં આવ્યા છે. છતાં લેખક-સંપાદકે આમાં કેટલીક અવલોક અને બીજાં પુસ્તકોમાં લખે મળે તેવી ઉપયોગી હકીકતો નોંધી પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવ્યું છે. પુસ્તક અવરજ વાંચવા જેવું છે; તેમાંથી સૌ સૌની રુચિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મળ્યા વગર રહેશે નહીં.

'શુજરાત સાહિત્ય સલામી કાયવાદી' (અમદાવાદ)

.. આવાં પ્રજા ઉપયોગી પુસ્તકને રાજ્ય અને હલોગોના પ્રચાર માટે જોતી યથેચી સંસ્થાઓએ હસ્તેજન આપી, આમદોષોને સંજીવન કરવામાં સાથ અને સહકાર આપવો જોઈએ.

'આમંજીવન' માસિક (વડોદરા)

... વધુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની પત્રિકા મોકલ મંગાવો.

સેવક

છેલ્લાં વષુ વર્ષથી પ્રગટ થતું
'સંદેશ'નું સસ્તુ લોકપ્રિય દૈનિક....

મોટા કદનાં ચાર પાનાં છતાં કિંમત માત્ર ૦-૧-૦
દરરોજ સાંજે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.

- * જેમાં દેશપરદેશના છેલ્લા તાર સમાચાર
- * ગુજરાત કાઠિયાવાડના છેલ્લામાં છેલ્લા વિસ્તૃત અહેવાલો.
- * રથાનિક પ્રશ્નોની ચર્ચાઓ અને સમાચારો
- * વ્યાપાર સમાચાર-ભાવતાઓ વગેરે વિષયો નિયમિત. આપવામાં આવે છે.
- * વિવિધ રસમય ખનાવો અને લેખો

આપે સેવક જોયું છે ?—જે આ દૈનિક ન જોયું હોય તો આજે જ એક પોસ્ટકાર્ડ લખો અને તમને ઘેર મોકાં મોકત નમુનો મોકલી આપવામાં આવશે. આ દૈનિક પણ ગુજરાત કાઠિયાવાડના 'સંદેશ'ના એજન્ટો પાસેથી મળી શકશે. બહારગામના મોકલો માટે ખાસ ડાક આજીવિ નીકળે છે.

લશ્ચરખના દર:—એક માસના રૂ. ૨-૦-૦ ત્રણ માસના રૂ. ૫-૮-૦
(વી. પી. કરવામાં આવતું નથી. મ. એ. કરો.)

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૨૦)વીસ (ટ.ખ.સાથે) વધુ માહિતી માટે લખો:—

મેનેજર, 'સેવક' ચરસવતી જીવન, ચારંગપુર, અમદાવાદ

.....મહાગૂજરાતનું સાનીતું સાપ્તાહિક.....

આરામ

- * છેલ્લાં તેર વર્ષથી દર શનિવારે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.
- * શિષ્ટ અને દળવા સાહિત્યની સામગ્રી માટે આ અદ્વાદિક અંગેડ છે.

છટક નકલ કિં. ૦-૪-૦

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૨)દપાલ ખર્ચ સાથે) : પરદેશ ૨૦ શિલિંગ.

દર આંકે પ્રાણુવાન પ્રસાદી પિરસાય છે.

- * સાહિત્યના પ્રશ્નોની સમીક્ષા
- * ન્યોતિષવિગ્નાન અને ગચીકળ-વેપારી ખગર
- * વર્તમાન વિશ્વયુદ્ધની સમાલોચના
- * સિનેમાસૃષ્ટિની વાનીઓ અને સમાચારો
- * નવપીતા લેખક શ્રી. અગ્નિઝની ડિટકિટવ વાતાં
- * સાક્ષર શ્રી. ધનચંદર ત્રિપાડીની કલમે રજુ થતી આકર્ષક ચાલુ વાતાં 'પીપ્પ'.
- * આતંત્રરાષ્ટ્રિય રાજકારણ ચર્ચાતા મનનીય લેખો
- * આ અને બીજા વિવિધ વિષયોવાળું પ્રેરક સાહિત્ય.
- * કટાક્ષલેખો, દારવરકચો અને રસકાળો
- * નવપીતા લેખકોની નવલિકાઓ-ટૂંકી વાતાંઓ

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૧૦)દસ (ટ.ખ.સાથે)

નમુનાની નકલ કાડ' લખવાથી મોકલાયે.

લખો:— વ્યવસ્થાપક, 'આરામ'

બાળક

૨૧ વર્ષથી બાળકોની
સેવા કરે છે.

યુદ્ધકાળ હોવા છતાં, અતિશય મોંઘવારીમાં
પોતાનું પ્રકાશન બાળકે એના એ સવાજમમાં
ઝટકે કે ફક્ત રૂપિયા એમાં ચાલુ રાખ્યું
છે. તેને યોગ્ય ન્યાય આપી પોતાની
સંસ્થામાં-પોતાનાં ઘરોમાં વસાવવું એ
સૌ કોઈ વડિલોની પવિત્ર ફરજ છે.

‘બાળક’ કાર્યાલય, રાવપુરા, વડોદરા

સ્વ. શરદબાણુની પ્રાર્થનાને વરેલા “પાડ” “અભિમાન” વગેરેના સર્જક
શ્રી. નારાયણ બાણુની બે નવી નવલકથાઓ

અપાર્ણા

બકુરાણી

રૂ. ૩-૦-૦

રૂ. ૨-૮-૦

નારીહૃદયની મમવેદક વ્યથાના દર્દીઓ પ્રસંગો, માનવતા અને
ગૃહસંસારની અપૂર્વ છબી ઉપરનાં બન્ને પુસ્તકો પૂરી પાડે છે.

મહાકવિ ગ્રેમાનંદકૃત

શ્રી. ધીરેન્દ્ર દોશી કૃત

શ્રી જોગેશ્વર કૃત

દશમ સ્કંધ

કલંક

‘ગુરુવામી’

અધ્યાય ૧-૨૫

પ્રો. મનસુખ ગવેરીના
દિગ્દર્શી અને ઉપોદ્દેશી સહિત

આધુનિક જીવનના પ્રશ્નને
સ્પર્શતી નવી નવલકથા

ઇતિહાસ અને સંવેદન પર
રચાયેલી રસમય નવલકથા

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

કિં. રૂ. ૩-૦-૦

કિં. રૂ. ૨-૦-૦

લખો:-

કિતાબઘર

: : : : રાજકોટ

ત્રિશક્તિ ગ્રંથમાળાનાં પુસ્તકો

સર ૧ લેા:-વંધ્યા બા, કાકી બા, કાવદામાં ઓતું રથાન બા, અધોગતા બા, શુદ્ધવસ્થાની વાતો બા, ખાંધણી બા, અલિદાન બા, ભવાટવી બા, મા બા, જયાના પત્રો બા.

સર ૨ જો:-પતિની પસંદગી બા, લીલીની આત્મકથા બા, ફેાષ બા, પારસી વાનીઓ બા, વિધવા બા, મેંને પરણું? ૧૧૧, સુધડતા ને સુંદરતા બા, હાસ્ય કુવારો બા, જૂતના ભડકા ૨), વિવરણ ૨).

સર ૩ જો:-હાસ્ય કલાપ ૨), દેવી ચોપરાણી ૨), વીર રોઝા ૧૧, હાસ્ય ઝરણાં ૨), "જરા રહા મૂકજો" ૧૧, રાસરજની રુજ, જીવનપલટો બા, સુખી ધર બા, ભરતશૂંચણ ૧), ચોપાસીનું ચક્કર બા.

સર ૪ થો:-રજિયા બેમમ બા, શુદ્ધવિવેક અને ખીજ વાતો બા, સખીના પત્રો બા, રતવતું શાસ્ત્ર બા, સ્ત્રીહૃદય બા, માતૃપ્રેમ અને ખીજ વાતો બા, પારસી લગ્નગીતો અને ગરબા બા, દામ્પત્ય જીવન બા, વહેમી પતિ બા, આરોગ્ય અને સુખ બા.

સર ૫ મો:-સામાજિક વાતો બા, રમુજ વાતો બા, ભલો ભાભી બા, પતિ પ્રેમ છે બા, આંદગી અને માવજત બા, વાનવું વતેસર બા, ધરેણીનો શોખ બા, પારસી સતીઓ બા, એકાદશી બા, રાજકહેવી ૧).

સર ૬ કો:-શિવાજીની બા બા, સાસુની શિખામણી બા, કાવદાનું અગ્નિ બા, નામ વગરની નવલકથા ૨), નારીબિપક બા, માસિકધર્મ બા, નવા સાચિયા બા, વીર તારા (બે ભાગ) ૩), ગેરમાનાં ગીતો બા.

સર ૭ મો:-મેડમ ડેમીડા ૧), સામાજિક વાતો ભાગ-૨ બા, ગુણિયત્ત શૃદ્ધિ બા, સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્ય બા, દક્ષિણી રાંધણિકા બા, સતી જસમા બા, મેસાર-દર્શન બા, ભૂમિભાતા-આનંદમડ ૨), ગ્રામવિધવા બા, સાચાં સદોદર ૨).

સર ૮ મો:-થેપડા અથવા એક પર ખીજ બા, સુકન્યા બા, વીરાંગના નીલાદેવી બા, રાસનન્દિની બા, પ્રતિભાનો સ્વયંવર ૨), વિમાની ગીતાબાદ બા, ઝાંસીની રાણી બા, હાસ્યાકુર બા, હાસ્યામૃત બા, અરિચિકા ૧).

(દરેકનું પોસ્ટેજ અલગ સમજવું)

ત્રિ શ ક્તિ કા ર્ચા લ ય, કે જા પી ં, સુ ર ત.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

ભારેભાર ચિત્રોવાળાં, છ થી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં
નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

“પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તે ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને જુવાનો હશે
તેમ જ પ્રોઠ શિક્ષણપ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શીખેલાં પ્રોઠો માટેનાં
પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રોઠો
સરળતાથી વાંચી સમજી શકે એવી નાની નાની સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરે
જ્ઞાન આપે એવી જે પુસ્તિકાઓ પ્રકટ થઈ હોય તે પણ લક્ષ્યમાં લેતા જાઓ
અને એમને માટેનાં પુસ્તકો પણ વસાવવાનું રહે ચૂકતા.”

‘પુસ્તકાલય’ના તંત્રીની જુલાઈ ૧૯૪૩ના અંકમાંની આ સૂચના ધ્યાનમાં
રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલી (છથી આઠ વર્ષનાં બાળકો માટે)

૩ પુસ્તકો : ૯૦ ચિત્રો : ૯૬ પાનાનું વાચન. રૂ. ૧-૨-૦

બાલવિનોદમાલા (આઠથી બાર વર્ષનાં બાળકો માટે)

૪૨ પુસ્તકો : ૭૦૦ ચિત્રો : ૧૫૦૦ પાનાનું સુંદર વાચન :
બે મનોહર બોક્સમાં : રૂ. ૧૧-૮-૦

અશોક બાલપુસ્તકમાળા (દસથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે)

૮૩ પુસ્તકો : ૧૦૦૦ ચિત્રો : ૩૭૦૦ પાનાનું રસિક વાચન :
આઠ સુંદર બોક્સમાં : રૂ. ૨૮-૦-૦

પુસ્તકોનાં નામ અને વિગત માટે “પુસ્તકાલય”ના જુલાઈ ૧૯૪૩
ના અંકની બહારબહારનાં પાન : ૨૭ થી ૩૨ સુધી જુઓ.

સૂચિપત્ર માટે લખો :

બાલવિનોદ કાર્યાલય ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : [મુંબઈ]

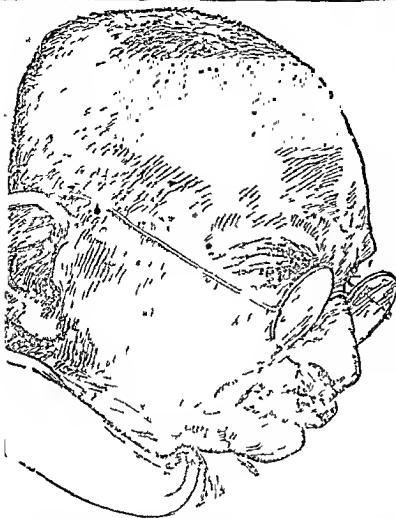
અમારી એજન્સીનાં

પુસ્તકો

યુજ્જ્વલ ટાઇપીસ્ટઃ અંગ્રાએન પટેલ	૧-૪-૦૦	રાસમંદિર	ગો. દો. રા.	૧-૦-૦
યોગિક સાધન	અરવિંદ ઘોષ	૦-૮-૦	ગાંધીયુગની વાર્તાઓ	૧-૦-૦
રાસધાંખડી	ચિ. લો. ગાંધી	૦-૮-૦	એમલોલા-ભાગ ૧-૨	૧-૦-૦
કુમારી હેલન	સ્વલભાઈ વોરા	૦-૨-૦	રસિયાના રાસ	૧-૦-૦
પ્રાયમિક શાળાનાં શિક્ષકનો સાથી	૧-૦-૦	નગાધિરાજ	૧-૦-૦	
બાલક કથાઓ	અંદ્રશંકર ભટ્ટ	૦-૧૦-૦	હંડોની રમઝટ	૧-૦-૦
કથામણિ	ગાંધિય સા. મંદિર	૨-૮-૦	કુળદીપક	૧-૦-૦
અમૃતસરિતા	ભા. ૧-૨	૦-૦-૦	ઠાકીઆવાઠથી ઠંન્યાકુમારી	૧-૦-૦
કમનસીબ કુમારિકા	મદાસુખભાઈ શેઠ	૦-૩-૦	કૃત્યગીતો	૧-૦-૦
અનવર કાવ્ય	"	૨-૦-૦	સોમનાથની સખાતે	૧-૦-૦
સચિત્ર કાવ્યસરિતા	"	૪-૦-૦	હાસ્યહસતર	૧-૦-૦
ગ્રામદેવતા	મ. ઠા. પટેલ	૧-૮-૦	સોરઠપતિ	૧-૦-૦
બલિદાન	પ્રા. ઠા. મુનશી	૦-૮-૦	દાલચિવડાની દશ વાર્તાઓ	૧-૦-૦
ચાંદરણાં	પ્ર. ગિ. મહેતા	૦-૮-૦	ઠાકિયાવાઠની લોકવાર્તા ભા. રત્ને	૧-૦-૦
સારીરિક તંદુરસ્તી	૧-૪-૦	નવલખ સોરઠ	શ્રી. રામચુરા	૧-૮-૦
હરિગીત ગીતા	રવિશંકર અંગ્રીઆ	૦-૮-૦	લખેશરી	૨-૮-૦
બાળલેખન ભાગ ૧ થી ૪	૦-૧૨-૦	સોરઠી પીરાંગનાની વાતો	"	૨-૦-૦
બાળકોનો ભાગ	૦-૬-૦	સોરઠરાણી	૨-૦-૦	
બાળગણિત ભા. ૧-૨	૦-૫-૦	સમ્ય અને રાજકારણ	૧-૮-૦	
છવનસંભારણું (શારદા મહેતા)	૨-૮-૦	શ્રી. હરકાન્ત શુક્લ	૨-૮-૦	
બાલસાહિત્ય સર્વસંગ્રહ ભા. ૧-૨	૨-૨-૦	સત્ય શ્રી કબીર દિગ્વિજય	૧-૦-૦	
છત્રપતિ શિવાજી	૫-૮-૦	મહંત રતનદાસજી	૧-૪-૦	
સામાજિક શૃંગારાઓ	૦-૮-૦	ગજવે ધૂમતો કોષ	૦-૧૨-૦	
લખો:-	કુવંદ કાર્યલય	અણુઓની વાણી	૧-૪-૦	
		અવનિઝ	૦-૬-૦	
		રામસિંહ રાઠોડ અં. મં. ભટ્ટ	૦-૬-૦	
		કીસ્તોફ કોલરબસ	૦-૬-૦	
		કુમાર વીરસેન ભા. ૩	૦-૬-૦	

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.
 પા. બો. નં. ૧૭, રાવપુરા-વંડોદરા.

તમારી લાયબ્રેરી માટે આજે જ મંગાવી લ્યો.

ગાંધીજીને જગવંદના

સંપાદક -
ડૉ. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન
અનુવાદક -
અંદ્રશંકર શુક્લ

ડૉ. સર્વપલ્લી
રાધાકૃષ્ણનના હાથે
સંપાદિત થયેલ આ
અથર્માં યુગપુરુષ મહા-
ત્મા ગાંધીજીને રાષ્ટ્ર-
સેવા, પક્ષબંધ, જનસેવા
સ્મરણ, કવિવર રવીન્દ્ર-
નાથ ઠાકુર, આલબર્ટ
આઇન્સ્ટાઇન, ડૉ. મેરિયા
મોન્ટેસોરી જેવા દુનિ-
યાના મહાન વિચારકો

અને મુક્તિદાતા વંદના કરે છે; ગાંધીજીના વચન અને કર્મમાં, વિચાર અને
આચારમાં દેટલી તલસ્પર્શી એકતા છે, તેમના સમગ્ર જીવન અને કાર્યમાં કેવો
સુંદર મેળ છે તે બતાવે છે. ગાંધીજીના 'હરિજનબંધુ' સાપ્તાહિકના ત્રીતરીકે જેમણે
કામ કર્યું છે તે ગાંધીજીના વિચારોને ગુજરાતીમાં ઉતારવામાં જેઓ સિદ્ધહર છે તે
શ્રી. અંદ્રશંકર શુક્લે આ અંથને ગુજરાતી રૂપાંતર આપ્યું છે. સ્વામી આનંદની
અભ્યાસપૂર્ણ પ્રસ્તાવના ઉપરાંત ગાંધીજીના બે ફોટોગ્રાફ અને ગુજરાતના
જાણીતા કલાકાર શ્રી રસિકલાલ પરીખના બેરંગી કવચિત્રવાળું આ પુસ્તક
દરેક ઘરમાં-લાયબ્રેરીમાં અવશ્ય હોવું જરૂરી છે.

કિંમત રૂ. ૨-૧૨-૦

વી. પી. ખર્ચ છ આના બુકડું.

આજે જ મંગાવી લ્યો

એ. ન. એ. મ. ઠાકરની કુંપની

બુકમેલર્સ

પબ્લીશર્સ

૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ—સુભદ્રા ૨.

“પ્રણય અને પરિણય”

શ્રી. ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહની અભિનવ રીતે લગ્નકોયડો છબૂતી
અતિ રસિક નવલકથા સૌ માળાપો તથા જુવાનો જરૂર વાંચે.

પૃષ્ઠ ૪૬૦ : : પાકું પૂકું : : કિં. રૂ. ૩૫

રૂપાનો- -ધંદ

જાણીતા નવલકથાકાર શ્રી. ચુનીલાલ
વર્ધમાન શાહની રંગ, રસ, પ્રમાણ-
ભરી સુંદર નવલકથાઓનો રૂપાનો
સંગ્રહ. એકેકથી અઢિપાની ગાત્રીઓ,
લેખકની છબી ને જીવનચરિત્ર સાથે.

કાપડી પૂકું કિં. રૂ. ૩૫.

જગતના- -અરણ્યમાં

શ્રી. જયમુખલાલ મહેતાના, સંસારમાં
શાંતિ સિંચતા, મનોરમ શૈલીથી લખા-
યેલા રસિક લેખો-નિર્મળો-નિરીક્ષણો,
લેખકની છબી ને જીવનચરિત્ર સાથે.
થોડી જ નકલો છાપી છે.

કાપડી પૂકું કિં. રૂ. ૩૫.

ગાંડીજી બાળમાસિક : ૩-૦-૦ ગાંડીજી બાળપંખવાડિક ૫-૦-૦

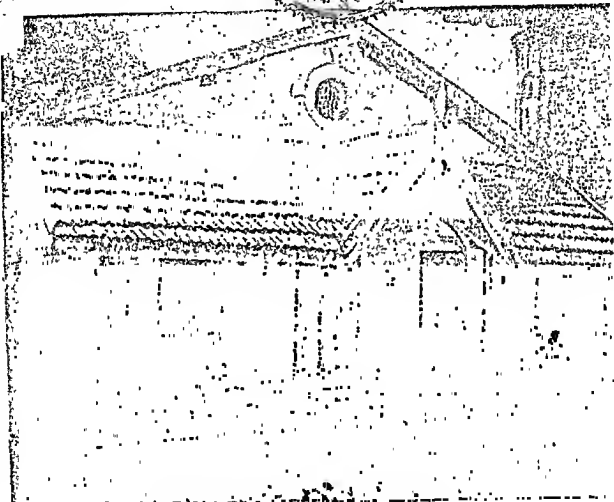
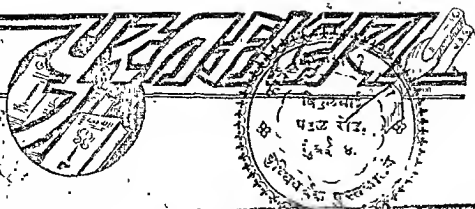
હાસ્યમૂર્તિ શ્રી. જ્યોતીર્દ્ર દવે કૃતે રંગતરંગ ચાર ભાગ ૬-૦-૦

બાલોદ્યાનમાળા (૮૦ પૃષ્ઠ) ૩-૦-૦ ચાંદો લાજવીએ (૧૨ પૃષ્ઠ) ૬-૦-૦

બકેર પટેલ (૨૦ પૃષ્ઠ) ૭-૦-૦ બે વૈદ્યુતમાં પાકું પૂકું ૬-૦-૦

જગ્ગડી

પુસ્તક ૧૮ ઓ
 ઓક્ટોબર-૧૯૪૪
 આંક ૧૦ મો

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય—ગણપતપુરા

: વાર્ષિક સંવાજન :

દેશમાં રૂ. ૩-૮-૦

પરદેશ રૂ. ૫-૦-૦

છુટક નકલ રૂ. ૦-૧-૦

: વ્યવસ્થાપક :

: તંત્રી :

વાઘજીભાઈ નારણભાઈ આમીન (બી. ડી.એમ.)
 મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ લિ.

મણિલાલ ગ્રામશિક્ષક વ્યાસ

અનુક્રમણિકા

	લેખક	પૃષ્ઠ
આમજનતાનું સાહિત્ય દિ. જી. અંબાલાલ સોઝરવાલ દેસાઈ	૩૮૧
સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું શ્રી. હોટાલાલ માનસિંગ કક્ષાદાર	૩૮૨
ભારતીય ભાષાઓનું સાહિત્ય શ્રી. કુંભરસી ધરમસી સંપટ ...	૩૮૭
ગાંધી-જ્ઞાન-ચક્ર શ્રી. દિગ્ગજલાલ મ. પટેલ ...	૩૯૦
અધોગામી સાહિત્ય	૩૯૨-૯૪
પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. ની વાર્ષિક સભામાં પ્રસાર થયેલા દરવેા	૩૯૬-૧
૧૦ રાં ૫૦ મંડળની વાર્ષિક સભા	૩૯૬-૩
અશ્લીલ સાહિત્ય વેચનારાઓ, સાવધાન !	૩૯૬-૪
વ. રા. પુ. મંડળનો ૧૯૪૨-૪૩ નો અહેવાલ	૩૯૭
પુસ્તક પરિચય	૪૧૩
માસિકો મળ્યા તારીખ	૪૧૬
નવીન કાવ્ય	૪૨૦
પુસ્તકાલય નોંધ	૪૨૧
પુસ્તકાલયોની તપાસણી શ્રી. ના. નં. ચોક્તી ...	૪૨૨
સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિનાં પહેલુ	૪૨૩

સામયિક હોદ્દાન

હાલનું-આલનું વિશ્વવિદ્યાલય	૪૨૪
નોકરોના દોહલા દહાડા (કાવ્ય) શ્રી. ગણેશલાલ હ. સરિત્ત ...	૪૨૬
વિષમન્તર-ટાઇફોઇડ ફેલાવાનાં કારણો અ. મા. દીધે ...	૪૨૭
ગામડાનું ભૂપણ થોર (હાથલિપો)	૪૨૯
આપણા રાજ્યનો અનાજ પ્રશ્ન ને. ના. દીવાન સા. ...	૪૩૦
આજની અનાજ-આંધીનો સરળ ઉકેલ શ્રી. ભા. કા. ભાટે ...	૪૩૧
પુસ્તકાલય ખાતાના વટહુકમો, સૂચના ઇ.	૪૩

જાહેરખબરમાં ઉમેરો.

આ અંકમાં અન્યત્ર છપાયેલી “સંદેશ” કાચોલયની “ જીવનસંખી ” પુસ્તકની જા. જા. મા છેડે નીચે પ્રમાણે છાપવું રહી ગયું છે:—

આ પુસ્તકના સોલ એજન્ટસ:—

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, સુંબઈ-૨

આ માસિક વહેદામાં ‘ ધી હુલાણામિત્ર પ્રિન્. પ્રેસ ’ આ અંબાલાલ વિ. ઠક્કર પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ વિ. ને માટે છાપી પ્રસિદ્ધ કર્યું. તા. ૧૫-૧૦-૪૩

દરેક લાયબ્રેરીમાં નીચેનાં પુસ્તકો તથા માસિક વસાવવાં પડશે

એક આદર્શ રાજવીના જીવનની આબેહૂબ ઝાંખી ઠરાવતો સુંદર ચરિત્રગ્રંથ

શ્રી મંત સયાજીરાવ ગાયકવાડ

ભાગ ૧-૨

મૂલ્ય બન્ને ભાગના
રૂ. ૪-૧૨-૦

દે. શ્રી મંત સયાજીરાવ મહારાજના બાલ્યકાળથી અવસાન પર્યન્તના
વિવિધ પ્રસંગો જાણવા, આ ગ્રંથમણિ તમારે વસાવવો જ રહ્યો.
સંખ્યાબંધ ફોટો-ચિત્રો અને આર્ટ પોસ્ટોના સુશોભન સહિત

૨૦ વર્ષથી સ્ત્રીઉપયોગી વિષયોને રજૂ
કરતું 'ગુજરાતનું' અન્યેક માસિક પત્ર

ગુણસુન્દરી

સ્ત્રી-ઉપયોગી વિષયોના
ખાસ મનનીય લેખો,
જાણીતા કવિઓના રસ-
મયો રાસ, જાણીતા
લેખકોની સુંદર દ્રષ્ટી
વાર્તાઓ, ઓજાતના
સમાચારો, ખાસ કરી માટે

તંત્રી : શ્રી. જયવતી દેસાઈ
વાર્ષિક લવાજમ : હિંદમાં રૂ. ૪૫ : પરદેશ સિલિમ રૂ. ૬૦

ખાસ વિભાગ

આહુતે ન થયા હો તો આજે જ લવાજમ ચોકલી નામ નોંધાવો

વ્યવસ્થાપક, "ગુણસુન્દરી", C/o હુદાણામિત્ર પ્રેસ, વડોદરા.

ગુજરાત અને એના સીમાપ્રાંતોના પરમારો
અને ચૌહાણોના વીરતા અને નેક-ટેકના
ઇતિહાસનું મૂર્ત સ્વરૂપ હૂણડૂરીતે રજૂ
કરતો વાર્તાના અને એજો ઐતિહાસિક ગ્રંથ

પરમાર ધારાવર્ષદિવ

ભાગ ૧-૨] અને [મૂલ્ય રૂ. ૮)

બુલહઠખંડા દેવડા

ભાગ ૧-૨

મૂલ્ય રૂ. ૬૫

આ ઐતિહાસિક નવલને દરેક પુસ્તકાલયે
વસાવવી જ પડશે.

હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો ઇતિહાસ
જાણવા માટે વસાવો

મહાસભાનો ઇતિહાસ

ભાગ ૧-૨-૩

મૂલ્ય નણે ભાગના રૂ. ૧૧)

ગુજરાતનાં બે મહાનગરો

વડોદરા અને સુરત

મૂલ્ય ૦-૮-૦

ભા. ૧-૨ મૂલ્ય રૂ. ૧)

બાળકો અને મોટરોને આ બે મહાનગરો-
નો ચરિત્રચ રસમય શૈલીએ આપે છે.

મંગાવવા માટે
આજે જ લખો:

હુદાણામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ-રાવપુરા, વડોદરા.

છેલ્લાં ૩૨ વર્ષથી શિષ્ટ અને ઉપયોગી સાહિત્ય પૂરું પાડી ગયેલી

વિવિધ ગ્રંથમાળા

સંવત
૨૦૦૦

ભિક્ષુ આખંડાનંદે સ્થાપેલી
વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૫)
ટપાલખર્ચ માફ

વર્ષ
૩૨ મું

❖

લઠાઈના આ પાંચમા
વર્ષમાં કાગળો, બોર્ડ
છીટ, શાહી ધં ની
છ થી આઠ ગણી
ગાંધવારી હોવા
છતાં વાર્ષિક
લવાજમમાં
વધારો કેયો
નથી.

❖

સંવત ૨૦૦૦ માં
નીચેનાં પુસ્તકો પ્રકટ થશે

- ૧ ઉપનિષદો-એ લાગમાં
 - ૨ આર્યોના સંસ્કાર
 - ૩ મહાત્મા કબીરનાં આધ્યાત્મિક પદો
 - ૪ ગદ્યોત્તિર ઉ. દવેની વાતો
 - ૫ અખંડવાણી
 - ૬ સંવત ૨૦૦૧નું ૫'માંગ
- ઉપરના પુસ્તકોમા કોઈ કારણસર
ફેરફાર કરવાની વ્યવસ્થાપકોને હૃદ છે.

❖

વરસે દિવસે કટ ધરિ
પાા" x ળા"નાં
૨૦૦૦ પાનાનું
વાચન
ચારધી છ
પુસ્તકોમાં મળીને
ઘેર બેઠાં
અપાય છે.

આ લીટીમાં છે તેવા

મોટા અક્ષરોમાં

કદ ૭૧x૨૦, પાન ૫૨૦૦

કાપડી પાકાં પૂઠાં

અનેક ચિત્રો

મજબૂત બેંકેટ

❖

- ૧-આદિ ને સમાપ્ત
- ૨-વન ને વિરાટપર્વ
- ૩-ઉદ્યોગ ને લીભપર્વ
- ૪-ક્રોધપર્વ
- ૫-કર્ણ, શલ્ય, સૌપ્તિક, સ્ત્રીપર
- ૬-શાંતિપર્વ
- ૭-અનુશાસન, આશ્વમેધિક,
આશ્રમવાસિક, મોસલ,
મહાપ્રત્યાનિક ને સ્વર્ગ-
રોહણપર્વ

મહાભારત

એટલે

પુસ્તકોનો રાજ

❖

મં ગાંધીજી કહે છે કે,

" મહાભારતને અમૂલ્ય
રત્નોની એકાદ અખડ ખાણ
સાથે જ સરખાવી શકાય;
એ ખાણને જેમ જેમ વધુ
જોડી જોડીએ છીએ તેમ
તેમ તેમાંથી વધારે કીમતી
જવાહિરો નીકળે છે. "

સસ્તું સાહિત્ય

તું અદ્ભુત લાહસ !!!

દળદાર ૭ લાભમાં

સંપૂર્ણ સેટ. મૂલ્ય માત્ર

રૂપિયા ૪૫)

❖

ભિક્ષુ આખંડાનંદની
ગુજરાતને સેટ

દર્શક

જે જ્ઞાન અને વિનોદ સેક-
ડા પુસ્તકોમાંથી પણ નથી
મળતાં, તે જ્ઞાન ને વિનોદ
વીર, શૂંગાર, ભક્તિ તેમજ
દાસ્તરસથી ભરપૂર એકલા
મહાભારતમાંથી મળે છે

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય—ભદ્ર પાસે, અમદાવાદ ને કાલજાદેવી-સુ'બઈ

સસ્તો મહ્યે પુસ્તકો ચેળવવાની યોજના

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય તરફથી સ્વામી અર્જુનદેવજીના સ્મરણાર્થે લાયકરીની યોજના ગયા ડિસેમ્બર માસમા નહેરુ કરેલી. તેમા આપવાના નહેરુ ક્યા ઉપરાતના સેટો આપાઈ ગયા છે આમ છતાં હજી પણ વાચકવર્ગ તરફથી ઘણી માગણી આવ્યા કરે છે. તેથી તે માહકોને નીચેનાં ૬૫ પુસ્તકો જેની છાપેલી કિંમત રૂ. ૧૩૬-૦-૦ છે, તે માત્ર રૂ. ૧૦૦)માં આપવાનું કરાવ્યું છે. પુસ્તકો રૂબરૂ પારસલથી મોકલારો અને ચેકિંગ તથા મુદ્દામીનું ખર્ચ લેવાશે નહિ. રેલવે ખર્ચ મંગાવનારે ગરવાનું છે.

પુસ્તકનું નામ	મૂલ્ય	બુદ્ધચરિત્ર ને અન્ય સંતપુરુષો	૨-૦-૦
યોગવાસિષ્ઠ રામાયણ-૪ અંશે	૧૨-૦-૦	રામકૃષ્ણ પરમહંસ-ચરિત્ર	૨-૮-૦
માનસ રામાયણ-૨ અંથમાં	૫-૪-૦	ચંત્ર તુકારામ-વિરતુત ચરિત્ર	૨-૮-૦
ભગવતી ભાગવત	૬-૦-૦	ચૈતન્યમહાપ્રભુ-વિરતુત ચરિત્ર	૬-૮-૦
દત્ત-પરશુરામ-વેદાંતનો ઉત્તમ અંથ	૨-૦-૦	જ્ઞાનેશ્વર મહા-સંત એકનાથ	૨-૮-૦
પાતંજલ યોગસૂત્ર-ટીકા સાથે	૧-૦-૦	સ્વામી બ્રહ્માનંદ ને શિવાનંદ	૧-૬-૦
તુકારામ ગાથા-અંથ ૧ થો	૨-૪-૦	શ્રીરામચંદ્ર ને નાગ મહારાજ	૧-૦-૦
” -અંથ ૨ જો	૨-૮-૦	મંડ સર્વદાસ તથા જાનકીદાસ	૦-૧૦-૦
રામતીર્થનાં વ્યાખ્યાનો (૧)	૨-૮-૦	લાલચરિત્ર-૨૬ ચરિત્રો	૧-૮-૦
” -ઉપદેશો (૩)	૨-૮-૦	આદર્શ ચરિત્રસંગ્રહ-૨ જો	૨-૮-૦
” -ચરિત્ર (૪)	૩-૦-૦	સંસારમાં સુખ ક્યાં છે ?	૧-૦-૦
વિવેકાનંદના ઉપદેશો (૪-૫)	૨-૪-૦	દાસબોધ	૨-૦-૦
” -મહિતયોગ (૮)	૧-૮-૦	મુરલીમહાભાગ્યો	૨-૪-૦
” -ચરિત્ર (૬)	૩-૦-૦	કેચની લોકવાતો	૨-૦-૦
” રાજયોગ ને જ્ઞાનયોગ (૧૦-૧૧)	૨-૦-૦	આગળ ધસો-પ્રેરક અંથ	૨-૮-૦
આખ્યાનમાળા-અંથ ૧ થો	૨-૪-૦	આદર્શ દર્શનમાળા-૧ થો	૨-૦-૦
” - ” - અંથ ૨ જો	૨-૦-૦	” - ” - ૨ જો	૨-૦-૦
વેદિક વિતથ-૩૬ વેદિક પ્રાર્થનાઓ	૩-૧૨-૦	કંતલખાતું મદાન અંથ ...	૨-૪-૦
મહાભારત ચંબરી	૩-૦-૦	શુભસંગ્રહ-ભાગ ૨ જો ...	૨-૮-૦
સ સારમાં સ્વર્ગ-આશ્રિત પમી	૨-૦-૦	” -ભાગ ૬ થો ...	૨-૮-૦
સાચું સ્વર્ગ- , ૩૭	૨-૪-૦	આળોકોની વાતો-ભાગ ૨ જો	૦-૮-૦
સ્વર્ગનું વિમાન , પમી	૨-૦-૦	ભારતના વીર પુરુષો-ચરિત્રો	૧-૪-૦
સ્વર્ગની રૂંચી , પમી	૨-૦-૦	વિજ્ઞાની વાટે ને રામાં રત્ન	૦-૪-૦
સ્વર્ગનો પ્રકાશ , ૨૭	૨-૦-૦	સુબોધ પુષ્પવાદિકા	૦-૫-૦
સ્વર્ગનો જિહ્વા , ૩૭	૨-૦-૦	ઉપદેશસરસંગ્રહ	૧-૦-૦
સ્વર્ગનો ખજાનો , ૪૫	૨-૦-૦	દુઃકી વાતઓ-(૧ થો) ...	૨-૮-૦
સ્વર્ગનો આનંદ , ૨૭	૨-૦-૦	” - ” -(૨ જો) ...	૧-૮-૦
સ્વર્ગની સીડી , ૨૭	૨-૦-૦	” - ” -(૬ થો) ...	૨-૦-૦
સ્વર્ગની સમક- , ૨૭	૨-૦-૦	મૂળ પંચરત્નગીતા ...	૧-૨-૦
ગામડિયા નરેવો-પદ્યારકૃત	૧-૬-૦	મૂળ મૂળ ગીતા-ખોડ પદી	૦-૧૦-૦
હૃદયતરંગ ને બ્રાહ્મણની ગૌ	૧-૦-૦	ગીતા માત્ર ગુજ્ઞ ભાષાંતર	૦-૪-૦
પ્રીતમદાસની વાણી	૨-૮-૦	જ્ઞાનપદ, સોપાનપદ ને મોક્ષપાલ	૦-૧-૦

નોંધ:-ઉપર પ્રમાણે રૂ. ૧૩૬-૦-૦ નાં ૬૫ પુસ્તકોનો સેટ માત્ર રૂ. ૧૦૦)માં મળશે.

આ ૬૫ પુસ્તકો દોરાએકંદર ઠપપર પાનનું માચન મળે છે, અને તેનું વળન લગભગ ૮૪ રતલ થાય છે. આને તે આદલો રૂપિયામાં આદલો કરાર કાગળ પછી નથી મળતા.

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય } ડૉ. મદ્ર, રોસાન્સ ગ્રાંડ પાસે, અમદાવાદ
શત્રુઘ્નદેવી રોડ, હાથી બિલ્ડિંગ, શુભ-૨

ગુજરાતના શ્રેષ્ઠ લેખકોનાં ઉત્તમ નાટકો

શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત

ઠંડી કુરતા

અને

ખીજાં નાટકો

૧-૮-૦

❧

શ્રી. દુર્ગેશ શુક્લ કૃત

પૃથ્વીનાં આંસુ

૧-૮-૦

સરદાબાબુ કૃત

૨ મા

૨-૦-૦

❧

શ્રી. રતનમણિરાવ ભટે કૃત

સંભાવિત સુંઠરલાલ

૧-૪-૦

સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્યની ભાવના સેવતા

આજના નારીજગતમાં દંભનો

પડોલો તોડીને હૃદયદર્શન

કલાવતી નારીના પત્રો.

શા માટે

બંધન ?

૧-૪-૦

“ સામાજિક જીવનમાં દંભ મૂળતત્ત્વરૂપ બને છે. અને કોઈ ક્ષણિક આકસ્મિક મેળાપમાં નહિ, પરંતુ કોઈ હેતુસર વારંવાર થતા મિલનપ્રસંગોમાં જ્યારે રોમાંચનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે, ત્યારે માનસપ્રદેશમાં રહેલી વસ્તુ વાસ્તવિક જીવનમાં ઊતરવા માંડે છે. આટલી ભૂમિકા રચાયા પછી તમે પોતે દંભની સ્પષ્ટતા અને પુનરાવૃત્તિથી સાત હોવા છતાં એ દંભદ્રીલા અટકાવી શકતાં નથી અને આગળ જતાં હાંપત્યમાં અણુરાગ જન્મે છે. તમે જેને સતત ચાહતાં હો તે જ માણસ આઠખીલી જેવો લાગે છે.....અને દંભથી એને છેતરી તમારા આત્માને છેતરો છો....

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રોડ : અમદાવાદ.

:: ભારતી સાહિત્ય

આ મહિનામાં પ્રગટ થયેલાં નવાં પ્રકાશનો

એક જ મહિનામાં પ્રગટ થયેલાં આ પુસ્તકોમાં પ્રશ્નોની વિવિધતા છે, જીવનનો ધબકાર છે, શૈક્ષિની નવીનતા છે, તમારી લાયબ્રેરીમાં વાચકોને આ પુસ્તકો આશીર્વાદરૂપ નિવડશે.

નવલકથાઓ

૧ પુનરાગમન ભાગ ૧	લેખક : રૂપ. હરજીવન સોમીયા	૩-૦-૦
૨ પુનરાગમન ભાગ ૨	„ „	૨-૮-૦
૩ કાંટાની વાડ	અનુ. „ „	૨-૮-૦

વાર્તાઓ

૪ દીકું મેં ગારડું	જ્યાં લેખક : રતિલાલ અમ્બાણી	૩-૦-૦
	પ્રવેશક : સ્વામી આનંદ	
૫ શોધને અંતે અને બીજી વાતો	લેખિકા: લાલુણદેવ મહેતા	૨-૪-૦

સ્મારોગ્ય

૬ દવાનો છેલ્લો ઘુંટડો		
અને કુદરતી આરવાર	લેખક : ભૂપતરાય દવે	૨-૧૨-૦

નિવેશનસંગ્રહ

૭ નિકપરેખા	લેખક : વિશ્વનાથ મગનલાલ શર્મા	૨-૮-૦
	આ ઉપરાંત	
૮ લક્ષ સાધના	લેખક : સોપાન	૨-૮-૦
૯ વિશ્વસાહિત્યની વાર્તાઓ	અનુ. લોગીલાલ ગાંધી	૩-૦-૦
૧૦ હિંદ વિશ્વયુદ્ધના વસળમાં કુંગરશી સંપટ		૧-૦-૦
૧૧ ૧૯૪૩નાં પગરાણુ	રતિલાલ મહેતા	૦-૧૦-૦
૧૨ આઝાદીની યજ્ઞજ્વાળા	કરસનદાસ માણેક	૦-૮-૦

ભારતી સાહિત્ય સંઘ

૧૩૮, મેડોલ સ્ટ્રીટ, કોટ—મુંબાઈ.

૧૬, ઝીંભાળી સોસાયટી, અમદાવાદ.

સંઘનાં પુસ્તકો ::::

અમારી સોલ એજન્સીનાં પુસ્તકો

જન્મભૂમિ પ્રકાશન મંદિરનાં ગદ્યાં જ પુસ્તકોનાં સોલ એજન્સી અમારી પાસે હોવાથી દરેક પુસ્તકાલયે એ પ્રકાશનો અમારી પાસેથી મંગાવવાં.

૧ વિશ્વદર્શન

[૧૯૪૩-૪૪]

લગભગ ૮૦૦ પાનાં ' નવરચના 'ની સામંજનાં

પાકું પૂકું. દિરંગી જેકેટ રૂા. ૮-૦-૦

૨ પારિભાષિક જ્ઞાનકોષ

[રાજકારણ]

દરેકને ઉપયોગતું આ પુસ્તક લાયબ્રેરીમાં તો હોવું જ જોઈએ. રૂા. ૩-૦-૦

દરેક પુસ્તકાલયના ટેબલ ઉપર

ભાગિની

[પાશ્વિક]

દર પંદર દિવસે પ્રગટ થતા આ પાશ્વિકને સૌએ આવકાર્યું છે એમાં જે સામગ્રી આવે છે તે સાવ નવીન પ્રકારની અને છવનમાં સુગંધ પૂરે એવી છે.

તા. ૧લી અને ૧૫મીએ પ્રકટ થાય છે.

: લવાજમ :

દેશમાં
રૂા. ૪-૦-૦

પરદેશમાં
૫-૦-૦

ઊર્મિ અને નવરચના

[માસિક]

આ માસિક એ તો દરેક લાયબ્રેરીમાં હોવું જ જોઈએ. શુજરાતનાં ગણ્યાં-માંક્યાં માસિકોમાં આવું સ્થાન આગળ પડતું છે.

એક અંક નોવાથી ઉપર લખેલ વસ્તુની પ્રતીતિ આપને થશે.

: લવાજમ :

દેશમાં
રૂા. ૪-૦-૦

પરદેશમાં
૫-૦-૦

ભારતી સાહિત્ય સંઘ

૧૩૮, મેડોન સ્ટ્રીટ, ઠાટ, સુબહ

૧૬, શ્રીમાળી સોસાયટી, અમદાવાદ-૬

લાયબ્રેરીમાં વસાવવા યોગ્ય ઉત્તમ પુસ્તકો

શ્રી. શરદબાણુ કૃત

રેણુની મા	૪-૮-૦૦
ચરિત્રહીન	૪-૮-૦૦
શેષપ્રશ્ન	૪-૮-૦૦
સાનહા	૨-૮-૦૦
શરદ્વાણી	૨-૮-૦૦

શરદબાણુ પ્રસિદ્ધિ

શ્રી. નારાયણ બટ્ટાચાર્ય કૃત

મિલન	૪- ૦-૦૦
પારસહાર	૪- ૦-૦૦
પતિમંદિર	૧-૧૨-૦૦

શ્રી. નિરૂપમાદેવી કૃત

મોક્ષદા	૪- ૦-૦૦
પતિ-પત્ની	૨- ૮-૦૦

શ્રી. બાંકિમબાણુ કૃત

હુર્ગેશનંદિની	૩- ૦-૦૦
કૃષ્ણકાન્તનું વીલ	૨- ૮-૦૦
બાતાસી	૨- ૮-૦૦

(બંગલેશ નવલકથા સંગ્રહ)

માધવી (શ્રી. ટાગોર કૃત)	૧- ૮-૦૦
સુક્ષિપ્ત (કાન્તિશાસ્ત્રી નવલકથા)	૧- ૮-૦૦
પત્નિબંધિત ને બીજી વાર્તા	૧-૧૨-૦૦

(સામાજિક નવલકથા)

હાસ્યરસિક ઉત્તમ પુસ્તકો

શ્રી. બેકાર કૃત

સનમની શોધમાં	૩- ૦-૦૦
અક્ષલના ખાં	૨- ૮-૦૦
રમતારામ	૨- ૮-૦૦
હું રાજ હોઉં તે	૨- ૮-૦૦
કલમ ચાણુક	૧-૮-૦૦

ન્યોતિધ સંબંધી પુસ્તકો

હાથની ભાષા	૫- ૦-૦૦
શરીરસામુદ્રિક	૩- ૦-૦૦

બાળસાહિત્યનાં પુસ્તકો

બાવલાના પરાક્રમે	૧-૦-૦૦
(શ્રી. હંસા મહેતાકૃત)	

બાળભાગવત	૦-૧૦-૦૦
જગતના ઇતિહાસની વીરકથાઓ	૦-૭-૦૦
શ્રી. રમણલાલ સોનીકૃત	

ઉર્ફ સિયિ પરિચય	૦-૮-૦૦
હિંદુસ્તાની પ્રારંભ	૦-૮-૦૦
પ્રણય યત્ન	૨-૪-૦૦

આ સિવાય તમામ જાતનાં પુસ્તકો કિફાયત ભાવે મળશે.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય ટાવર રોડ, સુરત.

આમજનતાનું સાહિત્ય

“જનસમૂહને શિક્ષણ આપવાથી આપણા સાહિત્યના ઉત્કર્ષને જેટલી યુષ્ટિ મળવાનો ભોગ છે, એટલો બીજા કોઈ પણ એક ઉપાયથી મળવાનો નથી. છેક ગરીબમાં ગરીબ સ્ત્રી કે પુરુષને પણ લેખન, વાચન ને ગણિતના સંસ્કાર તથા સામાન્ય વિજ્ઞાન મળવું આવશ્યક છે. જ્યારે લોક સમસ્ત વાંચવાનો શોખી થશે ત્યારે લેખકોને અપૂર્વ ઉત્તેજન મળશે, ને સાહિત્યના સર્વમાં ઘણું ઉત્કર્ષ થશે. વળી એવું પણ બનશે કે એ ગરીબમાંથી કેટલાક સંસ્કાર પાત્રી સાહિત્યમાં નવું બળ પ્રેરશે.”

“સામાન્ય કેળવણીના પૂર્ણ લાભ મેળવવો હોય, તો તેની રચના એવા હિતુથી કરવી જોઈએ કે એથી લેખન, વાચન વગેરેના સંસ્કાર ઉપરાંત જન જનના ચરિત્રને વિકાસ થાય, તેમનાં તન અને મનનું અંતર્ગત વૃદ્ધિ પામે, અને દેશભિમાન, દેશભક્તિ, સ્વાર્થેણ વગેરે ઉચ્ચ લાગણીઓની અભિવૃદ્ધિ થાય, અને તેની જોડે નિર્વાહનો કસબ હરગિજ શીખે. આથી જુદી કેળવણી બહુ ફલદાયી લાગે જ થાય.”

“જનસમૂહની કેળવણીનું પૂરેપૂરું ફળ મેળવવા સારું બીજું એક વાત અત્રે સૂચવવાની હું છૂટ લઉં છું, તે એ કે પ્રાથમિક કેળવણીને લાભ પામેલાને શાળા છોડ્યા પછી વાંચવા લાયક પુસ્તકો વસાવવાં જોઈએ. શ્રીમંત ગાયકવાડ મહારાજે આ વાત ઉપર મારું લક્ષ્ય ખેંચ્યું છે, અને આ પરિપક્વ નિયામકોની પણ એ દિશાએ નજર ગયેલી દીસે છે. માત્ર કંઈક સૂચના કરવાની ઉચિત હોય, તો તે એટલી જ છે કે ગરીબને વાસ્તે રચાયેલાં ચોપાનિયાં કે પુસ્તકોની લાખા કેવળ સરળ, તરત સમજાય એવી અને નકામા સંસ્કૃત આહ-બરથી મુક્ત હોવી જોઈએ. વિષય અને તેનું વર્ણન પણ તેમના જ્ઞાન અને કેળવણીના ગતિ ઉપરાંત ન હોવું જોઈએ. તેનું સાહિત્ય સસ્તું જોઈએ, એ કહેવાની જરૂર નથી.”*

દિ. બ. અંબાલાલ સાકરલાલ દેસાઈ

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

આદમી ઑમરટનાં વર્તમાનપત્રોમાં ધ્યાન ન જોવાય તેવા ખબર હતા કે 'પક્ષ પબ્લિકેશન્સ' નું એક વર્ષ પૂરું થયું છે. આ એક વેપારી સંસ્થા હોવાનું લોકો ધારે છે. પરંતુ દેશની અત્યારની વિષમ પરિસ્થિતિમાં કોષપણ પ્રકાશનસંસ્થાની પ્રમતિ નવીન ખબરરૂપ છે.

મુદ્દને અંગે સ્તંભરો પર નિયંત્રણ આવતાં, પરદેશનાં પુસ્તકો આવતાં બંધ થયાં અને તેને અંગે હિંદી પ્રકાશકોને સારી સરખી તક મળી ગઈ છે. પણ થોડા અપવાદને બાદ કરતાં એ તકનો પૂરો લાભ લેવાયો નથી તે દિલ્લીરી સાથે કબૂલ કરવું પડે છે. આ અપવાદમાં 'પક્ષ પ્રકાશનો' આવે છે.

આ પ્રકાશનો સંપૂર્ણ છે અથવા તો તેમાં સુધારાને અવકાશ નથી એમ તો કોઈ કહી શકે તેમ નથી. પરંતુ હિંદી લેખકોનાં સુવાચ્ય પુસ્તકો, એક વર્ષમાં વીસની સંખ્યામાં પ્રગટ કરવાં તે 'કંઈક' પ્રગતિ તો છે જ. એવી આશા રાખવામાં આવે છે કે હિંદના જિગતા લેખકોને હિતેજન આપીને, હિંદનાં પ્રકાશન મંદિરો, હિંદના વાચકોને બહુવિધ પ્રકારનું રસદાયક વાચન સત્વર પૂરું પાડશે.

આ રથને માદ આપવાની જરૂર છે કે 'પક્ષ પ્રકાશનો' એ ગાંધીજીના લેખોનો સંગ્રહ 'કિવટ પ્રિન્ડિયા' પ્રગટ કરીને પ્રકાશનનું પહેલું પગલું માંડ્યું હવું. શ્રી. આર. કે. પ્રભુએ તે સંગ્રહ કયો હતો. સરકારે તેના પર પ્રતિબંધ મૂક્યા પહેલાં તેની ૨૫ હજાર નકલો વેચાઈ ગઈ હતી.

❦

પડિત જવાહરલાલ નહેરુનાં નાની બહેન મિસિસ કૃષ્ણા હરીસિંગ તરફથી ખબર મળે છે કે તેમનું પુસ્તક 'વિથ નો રિગ્રેટ્સ' (With No Regrets) છપાવવાની તૈયારીમાં છે. તેમાં સંસ્મરણ અને તે પણ ચોટ બાગે નહેરુ કુટુંબનાં-છે. આ કુટુંબ હિંદના સ્વાતંત્ર્યની હિલચાલ સાથે તથા આ ચળવળની અગ્રગણ્ય વ્યક્તિઓ સાથે જેવું નિકટ જોડાયેલું છે તે જ જાણે છે તે તો આ પુસ્તક પ્રગટ થવાની રાહ જોઈ રહ્યા છે. પક્ષ પ્રકાશન મંદિર તે પ્રગટ કરશે.

❦

હોલીવૂડના એન્ટ્રા ન્યુસ ડિસ્પેચના જણાવ્યા મુજબ, વેન્ડેલ વિલ્કિન્સ પુસ્તક 'વન વર્લ્ડ' (One World) ની દ્વિત્ત તૈયાર થઈ રહી છે. આ પુસ્તકમાં વિલ્કીનું જંગત-હૃદયન તથા સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના આગેવાનો સાથેની વાતચિત આપવામાં આવેલી છે. ટવેન્ટી-એથ સેન્ચુરી ફ્રીક્સ સ્ટુડિયો આ દ્વિત્ત નવ ભાષા-આધુનીક, જર્મન, ઇટાલિયન, રશિયન, ફ્રેન્ચ, ટુર્કીશ, મેક્સિકન અને અંગ્રેજીમાં તૈયાર કરે છે.

❦

ગ્રાવલોકોર રાજ્યના ૧૯૪૧-૪૨ ના તાજેતરમાં બહાર પડેલા રિપોર્ટ પરથી જણાય છે કે વર્ષ દરમિયાન ત્યાં ૭૭ સાર્વજિક પ્રગટ થતાં હતાં. આ પૈકી ૨૪ મુલાવજમ ભાષામાં, ૩૮૨

૧૪ અંગ્રેજીમાં, ૪ તામિલમાં, ૨૫ અંગ્રેજી, મધ્યમકક્ષ અને તામિલમાં, ૨ અંગ્રેજી મધ્યમ-લક્ષ અને લેટિનમાં, અને ૧ સંસ્કૃત, અંગ્રેજી અને મધ્યમલક્ષમાં પ્રગટ થતાં હતાં. આ સામયિકો પૈકી ૭ દૈનિક, ૧૩ સાપ્તાહિક, ૧ પાશ્ચિમ, ૪૩ માસિકો, ૧ ત્રિમાસિક, ૪ દર ચાર મહિને પ્રગટ થતાં અને એક દિવાર્ષિક હતાં. આ ૭૦ સાપ્તાહિકો પૈકી, ૧૨ માં સામાન્ય તથા રાજકીય બાબતો, ૧૫ સામાજિક અને ધાર્મિક; ૧૬ ધાર્મિક, ૧ વેપારી, ૧ ડોક્ટરી, ૩ કાયદાનાં, ૩ હાસ્યનાં તથા ૧૬ માં સામાન્ય કેળવણીવિષયક તેમજ સાહિત્યના વિષયોની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.

હિંદી સાહિત્યમાં આચાર્ય રામકૌશલ શરણજીનું નામ સારી રીતે જાણીતું છે. નિયાળના સિદ્ધાંતો નિરૂપિત કરી, આજે તે બિહારના અગ્રણ્ય પ્રકાશન મંદિર-લહેરિયા સંસ્થાના પુસ્તક ભંડાર-ના માલિક છે. એક સફળ લેખક તથા પ્રકાશક હોવા ઉપરાંત તે હિંદી માસિક ‘બાળક’ના તંત્રી પણ છે. પુસ્તક ભંડારના રજત મહોત્સવ તથા માલિકના સુવર્ણ મહોત્સવના સંયુક્ત પ્રસંગે ગયા વર્ષના જુન માસમાં ‘જયંતી રમારક અંચ’ પ્રગટ કરવામાં આવ્યો હતો અને સમારંભના પ્રમુખ દરબંગાના મહારાજાના હાથે તે અર્પણ કરવામાં આવ્યો હતો.

આ અંચને ‘બિહાર સર્વસંગ્રહ’ કહી શકાય. તેમાં ૧૦૦૦ પાનાં છે અને પહેલાં ૭૦૦ પાનાંમાં બિહારનો ઇતિહાસ, પ્રાચીન અવશેષો, પ્રાચીન વિશ્વવિદ્યાલયો, વિભૂતિઓ, વિદ્વાનો, લેખકો, કવિઓ, રચાપત્ર, રાગીત, ખનીજો અને ઉદ્યોગો, કેળવણીસંસ્થાઓ, પુસ્તકાલયો, સામયિકો, ચિત્રશાળાઓ અને એવી અસંખ્ય બાબતોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. ઘણાખરા લેખો બિહારના પ્રસિદ્ધ લેખકો તથા વિદ્વાનોએ લખેલા છે. અંચની ખાસ વિશિષ્ટતા મહાન હિંદી લેખક તથા વિદ્વાન અલ્લાદાબાદના ‘સરસ્વતી’ માસિકના આગલા તંત્રી પંડિત મહાવીરપ્રસાદ દ્વિવેદીના સાહ્યો વધારે ખાતરી પત્રોનું પ્રકાશન છે. આ પત્રો તેમના મિત્ર તથા બિહારના વિદ્વાન પંડિત જનાર્દન ઉપર આવેલા તે છે.

પુસ્તકમાં પ્રુકળ ચિત્રો છે, તથા બાંધણી પણ આકર્ષક છે. અંચની કિંમત ૧૬ રૂપિયા છે.

‘જૈન ગ્રેસેટ’ના જુલાઈ માસના અંકમાં જીવનચરિત્રની એક ઉપયોગી યોજના પ્રગટ કરવામાં આવી છે. કાનપુરની દિગંબર જૈન પરિષદે ‘મહાવીરસ્વામીનું જીવનચરિત’ લખવા માટે ૪,૦૦૦ રૂ. ના ઇનામની જાહેરાત કરી છે. જીવનચરિત્ર અંગ્રેજી, ઉર્દૂ અથવા હિંદી ભાષામાં લખી શકાશે પણ તે ઐતિહાસિક સાધનોના આધારે લખાયેલ હોવું જોઈએ. ઇનામનો નિર્ણય પાંચ જાણીતા કમિટી કરશે. તેમાં સર એસ. રાધાકૃષ્ણન તથા શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશીનો પણ સમાવેશ થાય છે.

મળી શકતાં સાધનોને બેમાં કરી ચોગ્ય ગોઠવણી કરવા માટે જૈન ગ્રેસેટ એક લાખ રૂપિયાના ખર્ચની યોજનાની તરફેણમાં છે. એમ કહેવામાં આવે છે કે ૧૯૪૧ માં પ્રગટ થયેલ પંડિત કસ્તોજીવિજય ગણીના ૩૦૦ પાનાંના પુસ્તક ‘શ્રમણ ભગવાન મહાવીર’,

લખવામાં તેમને વીસ વર્ષ લાગ્યાં હતાં. તેમાં પણ સુધારાને અવકાશ હોવાનું 'જૈન ગેઝેટ' માને છે.

કોષ પણ હિંદી લેખકના અંગ્રેજી પુસ્તકનું હિંદી લગભગ બધી ભાષાઓમાં ભાષાંતર થાય તેવું બહુ ભાગ્યે જ બને છે. પરંતુ મિનુ મસાણીનું પુસ્તક 'અવર ઇન્ડિયા' (આપણું હિંદ) આ માન ખાટી ગયેલ છે. ગુજરાતીમાં તેનું ભાષાંતર હાલમાં જ થયું છે, પણ સાર પહેલાં ઉર્દૂ, હિંદી, પંજાબી, તામિલ, તેલુગુ, કાનડી તથા મરાઠી ભાષામાં તેનાં ભાષાંતર થઈ ચૂક્યાં છે. પ્રકાશકોના જણાવ્યા મુજબ અંગાણી, ઉડિયા, અને સિંધી ભાષાનાં ભાષાંતરો ટૂરતમાં પ્રગટ થવાનો સંભવ છે, અને રશિયન ભાષાંતરની વિચારણા ચાલી રહી છે. આ પુસ્તકને મંગેલ આવી પ્રસિદ્ધિ માટે લેખક તથા પ્રકાશકો બન્ને-અભિનંદનને પાત્ર છે.

'બુક્સ એબ્રોડ' (Books Abroad) (યુ. રે. અ.)ના પાનખર ઋતુના અંકમાં રિમથ મેથેન્ના ગ્રે. મેન્ફ્રેડ ફિડલ પોલડના લેખકોની પરદેશની રિથિતિનું વર્ણન કરે છે. શરીમાં જિભા રહી ચીત્તે વેચીને, હોટલોમાં વેઈટર તરીકે અથવા શાળાઓના શિક્ષકો તરીકે તેઓ ગુજરાત ચલાવી રહેલ છે. પરંતુ પોલડના પાંચ આગળ પડતા કવિઓ, ઇંગ્લેન્ડ અથવા અમેરિકાના યુનાઇટેડ રેટસમાં સહીસલામત છે.

આ પાંચે કવિઓની ઉંમર ૪૦ થી ૫૦ વર્ષ વચ્ચેની છે અને તેઓ અત્યારે સર્જનાત્મક પ્રવૃત્તિની રાંચે પહોંચ્યા છે.

હિંદીમાં સર્જનાત્મક સાહિત્ય માટે દશ સુંદર પારિતોષિકોની જાહેરાત કરીને, અલ્લાહાબાદની હિંદુસ્તાન એજેડેમીએ હિંદી લેખકો તથા વાચક જનતાને આશર નીચે ગૂંથી આપેલ છે. દરેક ઇનામ ૧,૨૦૦ રૂ.નું છે, અને તેના નીચે પ્રમાણે વિભાગો પાડવામાં આવ્યા છે. બે ઇનામો લાંબા વર્ણનાત્મક કાવ્યો માટે એક, એકજ લેખકની ટૂંકી વાતો-ઓના સંગ્રહ માટે, એક નાટક, દંતકથા તથા હાસ્યરસ દરેક માટે. એક ઇનામ છ શ્રેષ્ઠ નવલિકાલેખકો વચ્ચે, એક ચાર શ્રેષ્ઠ એકાંકી નાટકોના લેખકો વચ્ચે, અને બે ઇનામ ચાર શ્રેષ્ઠ નિવંધો લખનાર વચ્ચે વહેંચી દેવાનાં છે.

હાથપ્રત મોકલવાની છેલ્લી તારીખ ૧૬૪૪ના માર્ચની ૩૧મી છે અને લખાણની માલિકી 'એજેડેમી'ની રહેશે. એજેડેમી તે લખાણ પ્રગટ કરે, પ્રગટ કરવાની ગોઠવણ કરે અથવા અમુક શરતોએ લેખકને પ્રગટ કરવા દે. આ પારિતોષિકો આપવાનું ઔપની તાલુકદાર એસોસિએશનને અંગે તથા સંખ્યાબંધ રાજ્યોના દાનને લઈને શક્ય બન્યું છે.

વધારે દાન મળતાં, પશ્ચિમનું વિવેચન, સંસ્કૃતનું વિવેચન, હિંદી તથા ઉર્દૂ ભાષાની તપાસનોંધ તથા વિજ્ઞાનનો ઇતિહાસ લખાવવાની પણ જાહેરાત કરવામાં આવી છે. બીજી ભાષાની સરચાઓ પણ હિંદુસ્તાનની એજેડેમીના દાખલો લઈ જુદી જુદી ભાષાઓમાં તેના જ પ્રકારનું રચનાત્મક કાર્ય કરશે તો આધુનિક સંસ્કૃતિમાં ખોદું પગલું બધું ગણાશે.

અક્ષરપુરી અગ્નિરના શ્રી. સુખસંપતરાય બંડારીએ પ્રગટ કરેલ 'વૈજ્ઞાનિક તથા ટેકનિકલ શબ્દોનો વીસમી સદીનો અંગ્રેજી હિંદી કોશ' એક અપૂર્વ સાહસ છે. પ્રગટ થયેલ બે ગ્રંથો પર અનેક હિંદી વિદ્વાનોએ પ્રશંસાનાં પુષ્પો વેર્ષ્યાં છે અને ત્રીજો અને છેલ્લો ગ્રંથ પણ તેવો જ થશે. આ પ્રકારનો શ્રી. બંડારીનો અત્યંત બાપામાં પહેલો જ છે. ત્રણે ભાગોની કીમત રૂ. ૫૦) છે.

મિસિસ ચંદ્રાવતી જૈનને તેમના પુસ્તક 'નીવડી છંટ' માટેનું રૂ. ૫૦૦) નું સેખ-સરિયા પારિતોષક મળ્યું છે. આ પુસ્તકને ૧૯૪૨ નું શ્રેષ્ઠ હિંદી પુસ્તક ગણવામાં આવ્યું છે.

ધૂળિયાની સત્કાર્યોત્તેજક સભા સંતરામ દાસ તથા તેમના પંથનાં પુસ્તકો પ્રગટ કરે છે અને સાહિત્યસંશોધન કરાવે છે. ૧૯૪૨ ના મે માસમાં તેને પચાસ વર્ષ પૂરાં થતાં તેનો સુવર્ણ મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. શ્રી. એન. સી. કેલકરના પ્રમુખપદ હેઠળ જુનની ૧૬ તથા ૧૭ મીએ તે મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. રામદાસ પંથનું સાહિત્ય આછી કિંગતે તથા આધારભૂત વાચનવાળું મળે તે માટે સભાએ સરસ કામ બગવ્યું છે.

પ્રસિદ્ધ ઉડિયા કવિ "કવિસૂર્ય" બલદેવચંદ્રી રમારકતિથિ, તેના મૃત્યુ પછી ૯૮ વર્ષે, મધ્ય અશ્વયુજી તૃતીયાએ ઉજવવામાં આવી હતી. પ્રાચીન ઉડિયાની કાવ્યકળામાં 'કવિસૂર્ય' રચની સરખામણીમાં કોઈ આવી શકે તેમ નહોતું. અને તેનું પુસ્તક 'કિશોર ચંદ્રાનના-અંદ્ર' ઉડિયા સાહિત્યરસિકોનો મહામુલ્યો ખજાનો છે. સો વર્ષ પહેલાંનાં તેનાં ગીતો આજે પણ જનતામાં તેટલાં જ પ્રિય છે. તેનું રમરમુ જળવી રાખવા માટે કમિટિ સ્થાપવામાં આવી છે, અને કવિનું સર્વિસ્તર જીવનજ્ઞાંત લખવા માટે રૂ. ૧૦૦) ના ઇનામની જાહેરાત કરવામાં આવી છે. સાપ્તાહિક 'નવીન'ના ૧૮ મી મેનો ખાસ અંક 'કવિસૂર્ય' રમારક અંક' તરીકે પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે.

'મદ્રાસ રિસિબ્લિયસ એન્ડાવમેન્ટ બોર્ડ'ના આચાર હેક્કળ, જુદાં જુદાં મંદિર-દેવ-સ્થાન કમિટીઓ 'રચણ પુરાણ' અથવા યાત્રાધાનોનો ઇતિહાસ, પ્રગટ કરી રહેલ છે.

જનતામાં ધાર્મિક જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવા માટે રચાપત્રમાં આવેલ ધરમપુરમ્ મઠ ધાર્મિક સાહિત્યનાં તેમ જ પ્રખ્યાત મંદિરો-સંબંધી પુસ્તકો પ્રગટ કરી રહેલ છે. અત્યાર સુધીમાં આવાં લગભગ ૫૫ પુસ્તકો પ્રગટ કરવામાં આવ્યાં છે.

પશ્ચિમના રાજકીય વિચારો સંબંધી તામિલ બાપામાં 'શક્તિ પ્રકાશન મંદિરે' સંખ્યાબંધ પુસ્તકો પ્રગટ કર્યાં છે. દાખલા તરીકે કાર્લ માર્ક્સ તથા રસોના જીવનજ્ઞાંતો તથા સોવિયેટ રશિયા સંબંધે પુસ્તક પ્રકટ કરવામાં આવેલ છે. રસોનું 'સોશિયલ કોન્ટ્રાક્ટ' (Social Contract) પ્રગટ થતાં રાજકીય લખાણોની યાદી પૂરી થાય છે.

તેવું જ બીજું પ્રકાશન મંદિર, 'તામિલપન્નૈ' છે. ઓકસફર્ડની નવી માળાની ધાટી પર તે પુસ્તિકાઓ પ્રગટ કરવાતું છે. તેમાં નૂતન વિચારો તથા લેખનની નવી પદ્ધતિનો સમાવેશ થશે.

મદ્રાસના વિદ્વાનો તથા જાહેર કાર્યકર્તાઓ થોડા જ સમયમાં શ્રી. ટી. વી. કલ્યાણ-સુંદર મુદ્રાલિપરનો એકસઠમો જન્મજોતસવ ઉજવશે. તેઓ પ્રખર વિદ્વાન છે. 'દેશબક્ત' તથા 'નવશક્તિ' જેવાં પત્રો સાથેનો તેનો સંબંધ ન બૂલી શકાય તેવો છે. તેનાં બે પુસ્તકો 'ગાંધીજી એન્ડ હુમેનિટી' (Gandhiji and Humanity) અને 'ઇન્ડિયા એન્ડ ફ્રિડમ' (India and Freedom) તેની રાષ્ટ્રીયતા તથા આધુનિક વિશાળ દૃષ્ટિના પુરાવારૂપ છે. તેણે 'પેરિયા પુરાણ' ઉપર નોંધ તથા ટીકા લખીને તે ગ્રંથનું સંપાદન કર્યું છે.

હવે પ્રકારના છાપકામ તથા પ્રકાશનો માટે પ્રખ્યાત થયેલ 'પુદુમ્પેટ્ટીપટ્ટમે' 'મુદ્રીલ્લપરિમ' (૩૪૬૦૦) પ્રગટ કરીને પોતાની કૃતિમાં ઉમેરો કર્યો છે. આ કાવ્યનું પુસ્તક છે, અને કાળે તેનો બક્ષ કરતાં માત્ર ૧૦૦ કરોડો જ મળી આવેલ છે.

પીયાપુરમના સુવરાજ એક સરસ કવિ તથા નાટ્યલેખક છે. તેમનું પ્રસિદ્ધ નાટક 'આ લોક મુઆહવાનમ' નોબેલ કાવર્ડના 'યંગ આઈડીઆ' (Young Idea)નું સ્મરણ કરાવે છે. તેનાં નાટકો વસ્તુગૂંથણી કે પાત્રો પર આધાર રાખતાં નથી. પરંતુ અદ્ભુત દૃશ્યો તથા બનાવો પર આધાર રાખે છે. તેણે બે અંગ્રેજી પુસ્તિકાઓ, 'મિસેલેની' (Miscellany) તથા 'રેઈન ડ્રોપ્સ' (Rain Drops) પણ પ્રગટ કરી છે.

લંડનના પહેલા પુસ્તકાલયની સ્થાપના ૧૪૯૭માં લિંક-સ ઇનિમાં કરવામાં આવી હતી.

સેંકડો અમેરિકનો ૧૦ શિલિંગથી માંડીને ૧ પૌં. ૧૫ શિ. આપીને દરિયાપારના દેશોમાં પોતાના પુત્રોને મોકલવા સાથે 'ગોળાથી રક્ષણ પામે' તેવાં બાઈબલો ખરીદી રહ્યા છે. હવે ઉપરના જાકીટના ખિસામાં બંધાયેલાં જાઈ જન્ય તેવી રીતે આ બાઈબલો બનાવવામાં આવે છે.

જાગ્યો કિંમતની નકલોને સોનેરીથી વિભૂષિત કરેલ હોય છે.

મધ્યસ્થ લંડનની મરિજદમાં નવાં સંસ્કૃતિ કેન્દ્ર પૂરું પાડવા માટે પગલાં લેવાઈ રહ્યાં છે. બ્રિટિશ સામ્રાજ્યમાં આ એક મોટું ઇસ્લામી પુસ્તકાલય થશે.

ઇઝમના એલચીના એટ્ટેચી કામેલ-અલ-લેખને વર્તમાનપત્રના એક પ્રતિનિધિને જણાવ્યું હતું કે, આ પુસ્તકાલયમાં જગતના દરેક ભાગમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ પુસ્તકોનો સમાવેશ કરવામાં આવશે. ઇઝરાયેલ, ઇરાન, ઇરાક, સાઉદી અરેબિયા અને અમેરિકામાંથી પણ પુસ્તકો આવશે, અને તેમાંથી પસંદગી કરવા માટે એક કમિટીની નિમણૂક કરવામાં આવશે.

છાયાલાલ બાનર્સિંગ કામદાર

ભારતીય ભાષાઓનું સાહિત્ય

ધાર્મિક સાહિત્ય

બંગાળી ભાષા સમૃદ્ધ બનાવવા માટેનો બ્રાહ્મી સમાજનો ફાળો મોટો છે. એના સંસ્થાપકો અને નેતાઓ લગભગ બધા સારા વ્યાખ્યાતા અને લેખકો હતા. બ્રાહ્મી સમાજના આવરણપક રામ રામમોહન રાય સંસારસુધારક, પ્રથમ યુરોપનો પ્રવાસ કરનાર, વ્યાખ્યાનકર્તા અને મોટા સાહિત્યક હતા. એઓ બંગાળી ગદ્ય સાહિત્યના પિતા ગણાય છે. એમણે સંસ્કૃત ધર્મશાસ્ત્રનો ઉડો અભ્યાસ કર્યો હતો. બંગાળીમાં એમણે ધર્મ સંબંધી એક ઝંઝની વધારે પુસ્તકો લખ્યાં છે. એમના પછી મહાકવિ રવિન્દ્રનાથના પિતા મહર્ષિ દેવેન્દ્રનાથ ઠાકુર આવ્યા. એમણે ઉપનિષદો વિશે સરસ પુસ્તક લખ્યું છે. એમનાં વ્યાખ્યાનો પણ સરસ છે અને હજી પણ હોંશયી વંચાય છે, પરંતુ એ સર્વે કરતાં એછા પ્રખ્યાત નહિ એવા બંગાળના કેપ્લર સેન થયા છે. એ બંગાળના વિદ્વાન આખા હિંદમાં સુવિખ્યાત છે. એમની વક્તૃત્વ-શક્તિ એ જમાનામાં અતિશય ઉચ્ચ પ્રકારની ગણાતી હતી. એમણે ‘સુલભ સમાચાર’ નામે વર્તમાનપત્ર ચલાવ્યું હતું. તેમજ જીવનવેદ તથા નવવિધાન, પ્રાર્થનાઓ વગેરે પુસ્તકો લખ્યાં હતાં. એમનાં પુસ્તકો એમની પાછળ અવસાન પામ્યાં નથી પરંતુ હજી હોંશી હોંશી વંચાય છે. એમનું સાહિત્ય જીવંત છે. પ્રતાપચંદ્ર મજુમદાર, શિવનાથ શાસ્ત્રી વગેરે બ્રાહ્મસમાજના અગ્રગણ્ય લેખકો થઇ ગયા છે. એઓ અંગ્રેજ અને બંગાળી બંને ભાષાઓના વિદ્વાન હતા. બંગાળીઓએ અંગ્રેજી ભાષા ઉપર પહેલેથી જ પ્રભુત્વ મેળવી લીધું હતું. બંગાળમાં હરનાથ પાગલના પણ ધણી શિષ્યો છે. બ્રહ્મસમાજના શ્રી રામાનંદ ચેટરજીની સાહિત્યસેવા અનોખી છે.

હિંદીમાં દેવ સમાજ, આગ્રાનો રાધા સમાજ વગેરે નવીન ધાર્મિક સંસ્થાઓની સ્થાપના થઇ છે. એ સમાજોએ સમાજની ઉન્નતિ માટે ધણું સારું કામ કર્યું છે. એ સમાજોએ શિક્ષણ, ઉદ્યોગ, તાલિમ, દુનિરઉદ્યોગ વગેરે સંબંધી સરસ કામ કર્યું છે. પરંતુ સાહિત્યવિષયમાં એમનું કામ નજીવું હોઇને ખાસ ઉલ્લેખપાત્ર નથી.

ગુજરાતીમાં સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાય પછી શ્રેયઃસાધક અધિકારીવર્ગે શ્રીમન્નૃસિંહાચાર્યના અધ્યક્ષપણા નીચે ગુજરાતી ભાષાની સારી સેવા કરી છે. એ સંસ્થાએ ગુજરાતી ભાષાના કેટલાક સારા વિદ્વાનો આપ્યા છે. શ્રીમન્નૃસિંહાચાર્ય પોતે સારા લેખક હતા. એમણે ધાર્મિક અને નીતિ સંબંધી ભારેક પુસ્તકો પ્રકટ કર્યાં હતાં. એમના શિષ્ય ઉપેન્દ્રાચાર્ય સારા કવિ હતા. એ સંસ્થા તરફથી મહાકાળ, પ્રાતઃકાળ વગેરે સારાં માસિકો નીકળતાં હતાં. એ સંસ્થાના સારામાં સારા લેખક શ્રી. છોટાલાલ મારતર હતા. એમનાં સમકાલીન કૌશીકરામ વિદ્યનહરરામ ગહેતા, નર્મદાચંદ્ર દેવશંકર, નગીનદામ પુરોષોત્તમદાસ સંબંધી વગેરે હતા. એ શ્રેયઃસાધક અધિકારીવર્ગનો હવે સાહિત્યક્ષેત્ર લગભગ અસ્ત જોવા થઇ ગયો છે.

ગુજરાતીમાં શ્રીમન્નયુરામ શર્મા પણ ઉલ્લેખ કરવા યોગ્ય વ્યક્તિ છે. એમણે પણ કુટુંબ પુસ્તકો લખ્યાં છે. એમના દેહવિલય પછી એમના અનુયાયીઓની સાહિત્યપ્રવૃત્તિ ધીમી પડી છે.

બંગાળની બીજી એક મહાન ધાર્મિક સંસ્થા શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસદેવનાનામથી

સ્થપાયેલ રામકૃષ્ણ મઠની છે. ગરીબોની સેવા એ એમનો મુખ્ય આદર્શ છે. એમાં સ્વામી વિવેકાનંદજી મહાન વિદ્વાન અને ધર્મોપદેશક થઈ ગયા છે. સ્વામીશ્રી વિવેકાનંદજીએ અંગ્રેજીમાં પ્રબળ લખ્યું છે. પણ બંગાળીમાં બહુ થોડું લખ્યું છે. એમના અનુયાયીઓએ પણ એમના ધોરણે અંગ્રેજી ઉપર વિશેષ પ્રેમ દાખવ્યો છે. સ્વામી વિવેકાનંદના લખેલા સાહિત્યનાં ભાષાંતરો હિંદીની લગભગ દરેક ભાષામાં થયાં છે. પંજાબના સ્વામી રામતીર્થનાં ભાષણો પણ દરેક હિંદી ભાષાઓમાં અનુવાદ પામ્યાં છે. બંગાળના અરવિંદ લોચનાં વીસ જેટલાં સુંદર પુસ્તકો ધાર્મિક સાહિત્યમાં પ્રસિદ્ધ થયાં છે. એ બંગાળી અને અંગ્રેજી બંને ભાષાઓમાં છે.

હિંદીમાં 'કલ્યાણ' માસિકના સ્થાપક બાણુ હનુમાનપ્રસાદ પોદ્દાર તરફથી 'કલ્યાણ' નામનું સુપ્રસિદ્ધ માસિક બહાર પડે છે. એમના તરફથી સંખ્યાબંધ ધાર્મિક ગ્રંથોના અનુવાદો હિંદીમાં બહાર પડ્યા છે. આપણી ગુજરાતીમાં સરણુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યોલયના સ્વામી અખંડાનંદે ધાર્મિક સાહિત્યના ફેલાવા માટે અગ્રગણ્ય પદ પ્રાપ્ત કર્યું છે. મરાઠીમાં પંડિત સાતવળેકરજીએ વૈદિક સાહિત્ય ખૂબ પ્રકાશમાં આપ્યું છે. આ સૌ સંસ્થાઓએ પોતાની ભાષાઓના સાહિત્યની ઉત્તમ સેવા કરી છે. દિલ્હીનું સરતા સાહિત્ય મંડળ પણ ઠીક પ્રકાશનો બહાર પાડે છે.

સિંધી ભાષામાં ધાર્મિક સાહિત્ય પ્રગટ થયું છે. પરંતુ એને માટે કોઈ સમર્થ સંસ્થા નથી.

સાહિત્ય પરિષદો

સાહિત્ય પરિષદોમાં સૌથી જૂની અને સરસ રીતે ચાલતી એક બંગાળી સાહિત્ય પરિષદ છે. એ હિંદની ભાષાઓની સર્વે સાહિત્ય પરિષદો કરતાં વધારે જૂની અને વધુ વિકસિત છે. એનું પુસ્તકાલય વિશાળ હોઈને લગભગ એક લાખ જેટલાં પુસ્તકો ધરાવે છે. બંગાળી સાહિત્ય પરિષદનું પોતાનું વિશાળ મકાન છે. એનાં પ્રકાશનો પણ સારાં અને નક્કર શોધખોળનાં છે. બંગાળી સાહિત્ય પરિષદને બંગાળના વિદ્વાનો સરસ ટેકો આપી રહ્યા છે. ધણું કરીને દર વર્ષે એનું અધિવેશન મળે છે.

બનારસની હિંદી નાગરી પ્રચારિણી સભાના મકાનમાં હિંદી સાહિત્ય પરિષદની ઝાંદિસ હતી. તે પછી તો એનો વિકાસ બહુ મોટા પ્રમાણમાં થયો છે. ગુજરાતના વિદ્વાનો મહાત્મા ગાંધીજી, કાકા સાહેબ કાલેલકર વગેરેએ હિંદીને સહકાર આપ્યો છે. એનાં અધિવેશનો બીજી ભાષાઓની સાહિત્ય પરિષદો કરતાં વધારે નિયમિત છે. હમણાં હરિદ્વારમાં અખિલ હિંદ હિંદી સાહિત્ય સંમેલનની ૩૧ મી જેઠક મળી હતી. પંડિત માખનલાલ ચતુર્વેદી એના અધ્યક્ષસ્થાને હતા. આવતે વર્ષે જમપુરમાં જેઠક મળશે. આ પરિષદે મોટા હિંદી વિશ્વકોષ તૈયાર કરાવ્યો છે. એનાં બીજાં પ્રકાશનો પણ શ્રેષ્ઠ છે. હમણાં એ સાહિત્ય પરિષદના આશ્રય નીચે મોટા હિંદી વૈજ્ઞાનિક કોષ તૈયાર થાય છે. એમાં મતબોદો અને પક્ષો નથી.

મહારાષ્ટ્ર સાહિત્ય પરિષદ એ પણ નિયમિત સંમેલનો ભરતી નથી. એનું સ્વતંત્ર મકાન પણ નથી. ગંભીર સાહિત્ય એના આશ્રય નીચે ઠીક પ્રમાણમાં બહાર પડે છે. આ જુન માસમાં પૂના ખાતે સદર સાહિત્ય પરિષદના આશ્રય નીચે ઇતિહાસ વાક્ય સંમેલન ભરાયું હતું. મહારાષ્ટ્રના વિદ્વાનો મરાઠી ભાષાની ઉન્નતિ માટે સારા પ્રયત્નો કરે છે. આ પરિષદ ભૂપકાદાર કે ધાંધલીજી નહિ પણ નક્કર કામ કરે છે.

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનું મુકાન ઝડપવા માટે હરિદ્વાર ચાલે છે. એનાં ચૌદ અધિવેશનો થયાં છે. પક્ષાપક્ષીની ખેંચતાણુના અવાજ બહાર સંભળાય છે. પંદરમી સાહિત્ય પરિષદ વડોદરા મુકામે મળવાની છે. એને પોતાનું સ્વતંત્ર મકાન નથી. ભંડોળ પણ નહીં છે. પ્રકાશનો પણ મોડે મોડે પ્રગટ કરવાનું કામ ઉપાડી લીધું છે. વાર્ષિક અધિવેશન થયા પછી કામ થતું નથી. ચૌદમું અધિવેશન અંધેરી ખાતે મળ્યું હતું. તેના પ્રમુખ કવિ શ્રી. ખચરદાસ હતા. પરિષદની મોટી લાખચેરી બનાવવાની પણ હજી શરૂઆત માત્ર થઈ છે. ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં સારા વિદ્વાનો ભાગ લે છે. એને વધારે વિજયવતી બનાવવા માટે વધારે સક્રિય રૂઝિત બતાવવાની આવશ્યકતા છે.

સિંધી સાહિત્ય પરિષદ હમણાં જ સક્કર મુકામે મળી હતી. એ એનું પહેલું જ અધિવેશન હતું. હજી એ બાલ્યકાળમાં છે.

પ્રાંતીય ભાષાઓનાં વાર્ષિક પ્રકાશનો

હજી આપણી ભાષાઓનો વિકાસ વિશેષ પ્રમાણમાં પ્રગતિશીલ થવાનો શંભવ છે. સાત કરોડ માણસોમાં બોલાતી બંગાળી ભાષાનાં વાર્ષિક પ્રકાશનો લગભગ ૧૩૦૦-૧૭૦૦ થાય છે. એકાદ વરસ ૨૦૦૦ ઉપર પણ ગયાં હતાં. દિંદી પણ ૧૨૦૦ થી ૧૫૦૦ પ્રકાશનો પોતાની પંદર કરોડની પ્રજા માટે કરે છે. મહારાષ્ટ્રીએ પોતાની ૧૧ કરોડ પ્રજા માટે ૬૭૩ પ્રકાશનો ગયા વર્ષે કર્યાં હતાં. ગુજરાતીએ પોતાના ૧૧ કરોડ વાચનારાઓ માટે ૫૭૬ પ્રયોગ પ્રકટ કર્યાં હતા. પરંતુ યુરોપિયન ભાષાઓમાં અંગ્રેજીમાં સૌથી વધારે પ્રકાશનો થાય છે. દરેક યુરોપિયન ભાષામાં લાખો પુસ્તકો પ્રગટ થાય છે. હંગેરની ધરમસી સંપત્તિ

ભહેરખબરોની જવાબદારી

વાચકોને એક જ ચેતવણી આપી શકાય કે ભહેરખબરો તે ભહેરખબરો છે. એના સાચાનું કોઈ સાબિતી વર્તમાનપત્ર પાસે હોતી નથી. ભહેરાતો છપાય છે એનો અર્થ એમ નથી કે છાપું એ ચોજની તમને બહામણ કરે છે. ભહેરાતો વાંચ્યા પછી પણ વાચકે તે બાગતનો બચવાર નહીં ખાતરી કરીને પણ જ કરવા રહે છે. કોઈ પણ દેશના કોઈ પણ વર્તમાનપત્રે કોઈ પણ સચોટમાં આથી વિશેષ જવાબદારી સ્વીકારી નથી એ વાત વાચકના લક્ષ્ય ઉપર લાગવી જાય.

“કૂલછાબ” તા. ૨-૧૦-૪૩

સાચો પ્રતિનિધિ

માનવી મરે છે, તેનાં કાર્યો મરતાં નથી. તેનાં કાર્યો તો ‘વાચઅર્થ દિવાકરો’ જેમ સાહિત્યમાં અમર, અમર રહે છે. એમ ન હોત તો મીરામ ને કૃષ્ણ; કમ્પીર ને તુલસીદાસ; શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય ને મહર્ષિ દયાનંદ સરસ્વતી; શિવાજી ને પ્રતાપ; સ્વામી વિવેકાનંદ ને રામતીર્થ; પૂજ્ય ગાંધીજી ને ટાગોર તથા શ્રી અરવિંદ જેવા સમષ્ટિના મહાન ધર્મચામોના આદર્શો આજે આપણી પાસે હોત પણ ક્યાંથી ? ગીતા ને રામાયણ તથા મહાભારત જેવી અદ્ભુત સંજ્ઞવનીઓના અખૂટ ખજાના પણ ક્યાંથી હોત ? અને તેથીજ આપણે કહીએ છીએ કે ભૂત, વર્તમાન ને ભાવિ એ ત્રણેનો સુસંયોગ સાધનાર સાહિત્ય એ ખરે જ આપણી મહામોંઘી મૂડી છે. ને એટલે જ એ સાહિત્યને રાખવાનાં આયોગો, સાહિત્યાલયો (પુસ્તકાલયો) જે તે દેશની પ્રજાઓનો પ્રાણ કહેવાય છે. આટલા પરિરક્ષિત ઉપરથી હવે એટલું તો સહેજે પામી શકાય કે પુસ્તકાલય એ એકનો એક, જગજૂનો, આપણા સૌનો સાચો પ્રતિનિધિ છે.

—રવિ

ગાંધી-જ્ઞાન-ચક્ર

મહાદેવ ગોવિંદ રાનડે
(ગોખલેના શુરુ)

ગાંધીજી પર જેમણે આશીર્વાદ વરસાવ્યા

૧. રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર, ૨. રોમા રોના, ૩. પર્લબક, ૪. લીન યુ ટાગ, ૫ સ્વામી શ્રદ્ધાનંદ, ૬. લાલા લજપતરાય, ૭, દેશમધુ દાસ, ૮. વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ, ૯. એન્ટુપા, ૧૦. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન, ૧૧. પંડિત મદનમોહન મલવીયા.

ગાંધીજીના શુરુઆ

૧. ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે

૨. લિયો ટોલસ્ટોય

૩. દાદાભાઈ નરોજી

૪. જોહન રરિકન

૫. શ્રીમદ રાજચંદ્ર

ગાંધીજી

ગાંધીજી જેમને ગેરણીકૃપ નીવડયા

જે અંથોજી ગાંધીજીનું
જીવન ઘસડું

—૧. ગીતા

—૨. સર્વોદય (રરિકન)

—૩. કુદરતમય જીવન (જોહાદ્ધ
ગુરુદ)

—૪. મહાભારત

—૫. રામાયણ

ગોતીવાલ નહેરુ નવાહરવાય નહેરુ સરોજિની નામકુ વિજ્ઞાત્રવત્તી પંડિત ઠાકુર બાપા આગાસ તૈયમજી સરહદના ગાંધીભાઈઓ બાણુ રાજેન્દ્રસાદ

મીલાના આઝાદ મગનધાન ગાંધી સરદાર વલ્લભભાઈ કિશોરલાલ અક્ષરવાળા ઠાકા કાંદેલકર મહાદેવભાઈ દેસાઈ વિનોબા ભાવે મોહનલાલ દવે
(કેંગળીચોર)

અકુલચંદ્ર રોય વરમનાલાલ બળન પદ્માવતી સીતારામયા મિરભેન અચુતકવર કુમારાખા શંકરલાલ બેંદર આચાર્ય કૃપાલાની આચાર્ય ગિદવાણી
(મિસ રહેલ)

તખ્તો ળીજો

ગાંધીજીનાં પુસ્તકો વાંચ્યા વિચાર્યા વગર તેમના વિષે ખ્યાલ બાંધવો એ ખોટું છે. એટલે ગાંધીજીનાં લખાણો વાંચો. એમનાં લખાણો એમના જીવન સાથે જોવા મેળ સાથે છે, તે તપાસો...અને પછી, ગાંધીજીની જુદી જ મહત્તા તમને જણાશે.

ગાંધીજીનાં પુસ્તકો

૧ સત્યના પ્રયોગો અથવા મજબૂતી ભા. ૧-૨	૧૧ ખરી ડેળવણી	૨૧ દક્ષિણ આફ્રિકાના સત્યાગ્રહનો ઇતિહાસ
૨ મંગળપ્રભાત	૧૨ ડેળવણીનો કોયડો	૨૨ દેશી રાજ્યોનો પ્રશ્ન
૩ વ્યાપક ધર્મભાવના	૧૩ વર્ણવ્યવસ્થા	૨૩ હિંદ સ્વરાજ
૪ ધર્મસંસ્થાપન	૧૪ ગોસેવા	૨૪ સંપૂર્ણ દારૂનિષેધ
૫ ધર્મમંથન	૧૫ ગામડાંની વહોર	૨૫ સો ટકા સ્વદેશી
૬ અનાસક્તિયોગ (ગીતા)	૧૬ ત્યાગમૂર્તિ અને બીજા લેખો	૨૬ ગાંધીજીનું નવજીવન
૭ ગીતાપદ્યાર્થકૌપ	૧૭ રચનાત્મક કાર્યક્રમ	૨૭ નીતિનાશને ગાર્ગે
૮ ગીતાગોષ્ઠ	૧૮ ગાંધીશિક્ષણ	૨૮ આરોગ્ય વિષે સામાન્ય માન
૯ આશ્રમવાસીઓ પ્રત્યે	૧૯ સત્યચીરની કથા	૨૯ ચેરવડાના અનુભવ
૧૦ અહિંસા	૨૦ સર્વોદય (રરિટન)	

તખ્તો ત્રીજો

આ તખ્તામાં 'ગાંધીચક્ર'માં જે જે વ્યક્તિઓનો નિર્દેશ થયો છે, તેમનું અથવા

તેમના વિષેનું સાહિત્ય દર્શાવ્યું છે.

- ૧ ભારતસેવક ગોખલે (જુગતરામ દવે)
૨ ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે (વિદ્યાર્થી વાચનમાળા)

ટોલસ્ટોય કૃત

- ૧-૨-૩ નવો અવતાર ભા. ૧-૨-૩
૪ દષ્ટિપરિવર્તન
૫ લગ્નસુખ
૬ પ્રેમનો દંભ
૭ ટોલસ્ટોયની નીતિકથાઓ
૮ ભારે કરીશું શું ?
૯ કથાવલિ

દાદાભાઈ નવરોજી

- ૧ દાદાભાઈ નવરોજી (વિદ્યાર્થી વાચનમાળા)
૨ દાદાભાઈ નવરોજી (આર. પી. મસાણી)

નહોન રરિક્કન

- ૧ સર્વોદય (અન હુ પિ હાર્ટ)

શ્રીમદ્ રાજન્યંદ્ર

- ૧ શ્રીમદ્ રાજન્યંદ્ર જીવનકથા

રાનડે

- ૧ મહાદેવ ગોવિંદ રાનડે (વિદ્યાર્થી વાચનમાળા)

- ૧ કવિવર રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર (કાન્તિમાસ સાહ)
૨ ધરતી (પર્લ બક)
૩ બે દેશીપકો (મેધાણી)
૪ કાઠિયાવાડના ધડવેયા (ફલજીય)
૫ બે ખુદાઈ ખિદમતભાર (મહાદેવ દેસાઈ)
૬ જનાકરસાલ નહેરુ (આત્મકથા)
૭ રમરજીવાજી (કાકા કાલેલકર)
૮ જીવનસંસ્કૃતિ
૯ જીવનવિકાસ
૧૦ જીવનનો આનંદ
૧૧ પ્રદુહસ્યંદ્ર રોષ (વિદ્યાર્થી વાચનમાળા)
૧૨ વીર વલ્લભભાઈ (મહાદેવ દેસાઈ)
૧૩ હક્કર બાપા (મેધાણી)
૧૪ અમૃતસાહ હક્કર (વિદ્યાર્થી વાચનમાળા)
૧૫ ગાંધીજીને જગવંદના (રાધાકૃષ્ણન)
૧૬ બાણુ રાજેન્દ્રપ્રસાદ (વિદ્યાર્થી વાચનમાળા)
૧૭ પંડિત મદનમોહન માલવીયા (")
૧૮ મધુકર (વિનોબા ભાવે)
૧૯ સુરોજિની નાયડુ (વિદ્યાર્થી વાચનમાળા)
૨૦ વિજયાલક્ષ્મી પંડિત (")

હિંમતસાહ મ. પટેલ

સમાજને ક્ષીણપ્રાણ બનાવતું

અધોગામી સાહિત્ય

આપણાં મોટાં શહેરોમાંના કોઇપણ છુકરોલ પર જઈને તમે નજર નાખો તો લોકોમાં કેવું હલકામાં હલકું સાહિત્ય આને ધોધમાર પહોંચાડવામાં આવે છે તેનો ખ્યાલ તપને આવી રહેશે. કોઇપણ સ્થાનિક છુકરોલની મુલાકાત લેશે તો એ પ્રકારનું સાહિત્ય ધરાવતાં સામયિકો અને પુસ્તકોનું સંમોહક પ્રદર્શન તમે ત્યાં જોઈ શકશો. એનાં પૂઠાં પર પ્રીણના સમુદ્રમાંથી તાજી જ નીકળી આવેલી પીનસ સમા પોત્રમાં જુદી જુદી સ્ત્રીઓનાં ઉત્તેજનાપૂર્ણ ચિત્રો જોવામાં આવશે, જેમાંનાં કેટલાંક તો સામાન્ય મર્યાદા કરતાં પણ સ્ત્રીદેહના વિશેષ પ્રદર્શનની પોતાની વિશેષતા ધરાવતાં જણાશે, જે એવા કશા ફોટોગ્રાફ નહિ હોય તો પથાગે યા દિવાલ પર સૂચક રીતે એકાદ સ્ત્રી પડી રહી હશે અને તે પર એકાદ પુરુષ ઝૂકી રહી હશે. સ્ત્રીને જાતીયતા અપેક્ષા સર્વ કંઈનું રહસ્યોદ્ઘાટન એ જ જાણે આવા ચિત્રકારનો ધંધો ન હોય ! એવાં ચિત્રો કરતાં જો એને માટેની ગ્રેરણાદપ એની અંદરનું સાહિત્ય તો અનેકગણું ઘૂણાપાત્ર હોય છે.

હવે સના સાહિત્યની સૃષ્ટિ.

જાતીયતાને નામે પ્રગટ થતા આવા સાહિત્યમાં કશી સૌંદર્યોભિવ્યક્તિ વિના કેવળ ગંદી રીતે જાતીય અનુભવોના રહસ્યને ખુલ્લું પાડવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે અને હવે સના પતંગિયા કાસાનોવાના પ્રકારની વાતોઓ તેમાં પ્રેમને નામે ઠાંસવામાં આવે છે. ચિત્રોથી એ ઘરપૂર હોય છે, એમાંની નાયિકાને કેક પર કશું વસ્ત્ર રહેવાની ખાતતતું માત્ર વિરમરણ લેમા યર્થ ગણું હોય છે, સાહિત્ય સાથે તો આ પ્રકારના ઉત્પાદનને કશો સંબંધ નથી હોતો, અને એની સૃષ્ટિ પણ માત્ર રમનાગારનાં દ્વારો પાછળની જ સૃષ્ટિ હોય છે.

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

જાહેરાત નં. ૨ / ૧૯૪૩-૪૪

ગૂજરાતના મૂળ સેવકની ખ્યાતિ ધરાવતા સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ ન. અમીનની યાદગીરીમાં એક સ્મારક ગ્રંથમાળા શરૂ કરવામાં આવેલી છે અને તદ્દગ પ્રતિવર્ષ વાર્તેતર એક પુસ્તક સ્વર્ગરથની પ્રુણ્યતિથિ પર પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠરાવવામાં આવેલું છે. સન ૧૯૪૪ના ફેબ્રુઆરી માસની ૧લી તારીખે આવતી પ્રુણ્યતિથિએ લોકોપકારક જીવનચરિત્ર વિષયનું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવાનું હોઈ જેમની પાસે એ વિષયનું કોઈ હસ્તલિખિત તૈયાર હોય તેવા લેખક અધુએને નીચે સહી કરનાર સાથે માઈનમાં જણાવેલે શિરનામે પત્રવ્યવહાર કરવા વિનંતિ કરવામાં આવે છે. પુસ્તકના લેખકને છપાવેલા દર પૃષ્ઠ દીઠ રૂ. ૩૦ રિડિંગ સાથે રૂ. ૧-૦-૦ સુધીનો પુરસ્કાર આપવાની વ્યવસ્થા છે. જે હસ્તલિખિત સ્વીકારાશે તેના લેખકને અગાઉથી નક્કી કરેલા દર મુજબનો પુરસ્કાર પુસ્તક બહાર પડ્યેથી મોકલી આપવામાં આવશે. ન સ્વીકારાયેલાં હસ્તલિખિતો જે તે લેખક પાછાં મંગાવી શકશે.

C/o, સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરી, ૧

રામભાઈ કા. પટેલ

શુદ્ધ સાહિત્યમાં પણ કામોદીપનનો પ્રવેશ

પરંતુ જ્યેને આપણે 'સાહિત્ય' કહીએ છીએ એ કદાના સાહિત્યમાં પણ કામોદીપનના આવા અખતરા શરૂ થઈ ગયા હોઈને એ પણ એક નવી શાયસંચાર પળી રહે છે. પશ્ચિમમાં રહી આવેલા અપવા ત્યાંના એ પ્રકારના સાહિત્યના સંપર્કમાં આવેલા આપણા અનેક યુવાન લેખકો કંઈક આત્મચરિતાંશ ધરાવતું એવું ચિત્રણ કરવામાં કશી હાનિ નથી જોતા. એ પર એમના વ્યક્તિત્વની કે રાષ્ટ્રીયત્વની છાપ પાડવાને લઈને પ્રથમ નજરે એ એટલું બહુ નિહ નથી જણાવું. જુવાનો સ્વાભાવિક જ એવા સાહિત્ય પ્રત્યે આકર્ષાય છે, અને એવા અધોગામી સાહિત્ય અથવા તેવા સમાજ સુધ્ધાંથી ચેતીને ચાલવાની તેમના માટે વધુમાં વધુ જરૂર હોય છે એ જ વધે તેઓ તેની જાળમાં ફસાઈ પડે છે. એવું પરિણામ એ આવે છે કે આપણી શાળાઓ, કોલેજો અને યુનિવર્સિટીઓમાં સર્વભક્ષી આગની માફક જાતીયતાનો આ સંપ્રદાય ફરી વળે છે.

યુવાનોના ઘડતરના પાયા

કોઈક વળી દલીલ કરશે કે આપણે તો મુદ્દલસ્વાતંત્ર્યના જમાનામાં છવીએ છીએ. એવાઓ સામે સીધી સાદી દલીલ એ જ હોઈ શકે કે યુવકોના શારીરિક અને માનસિક ઘડતરમાં શિક્ષણ પછી તરતનું જ સ્થાન સાહિત્યનું આવે છે. આ હકીકત લક્ષમાં લઈએ તો, આપણી શિક્ષણપદ્ધતિમાં પણ હજી બહુ જણી જણીપણે જણાઈ આવશે. આપણા યુવાનોને ઉત્તમ અને ઉપયોગી નાગરિકો ધડવા માટેનાં તમામ સાધનો ઉપયોગમાં લેવાવાં જોઈએ અને વર્તમાનપત્રોનો તો એ માટે વિશાળમાં વિશાળ પાયે ઉપયોગ થવો જોઈએ. વસ્તુ-નિરૂપણ માટે જીવન પોતે જ અનેકવિધ અને બહુમુદ્દય સામગ્રી અર્પી રહે તેમ છે, પરંતુ ગટર મુકાદમો તો એ દષ્ટિ કેળવીને સમાજને કશા એયોમાર્ગે વાળવાને બદલે જાતીય મંદ-કીના કીડા જ માત્ર જાતી રહેવાના.

સસ્તાપણ પર ખપતનો ભ્રમ

હાલ વધુમાં વધુ પ્રચાર પામતું કોઈ ચોપાનિયું તમે જોયું છે ? સસ્તું જ સાહિત્ય પ્રચાર પામે છે એવો કેટલાકનો ભ્રમ સમજાવો નાખૂંદ કરી દે એટલી એટલી મોંઘી કિંમતે પણ એમની એટલી ખપત રહેલી છે કે તમારા માન્યામાં ન આવે. એ કઈ ગુણવત્તા પર ? રસતરસી આંખોને ઘાટી સિનેમારટારોની રંગભેરંગી છબીઓ, એમની હલકટ રસવૃત્તિને ગલીપચી ઉપભવતા વિષયોની છણાવટ અને તેવી પ્રત્યોત્તરી, પરિણીત જીવનના છાના અને છૂટાછેડાના જરૂર બનાવો વગેરેના રટંટ એ જ માત્ર તેમની ગુણવત્તા પર તેમની આ અકદમ્પ ખપત આધાર રાખે છે.

યથાર્થ જ્ઞાન નહિ પણ વિકૃતિ

જાતીય જ્ઞાન આપવાને બદલે પ્રસિદ્ધ થઈ રહેલું સાહિત્ય ખરું જોતાં કેટલીક સર્વ-સંમન્ય આગતો સિવાય કશું વિશેષ જ્ઞાન આપતું હોયું નથી. અને જે કંઈ અપાતું હોય

છે તે એવી રીતે તો અપાયું હોય છે કે પરણેલા અથવા પરણવા ઇચ્છનારાઓમાં યથાર્થ જ્ઞાન કે લગનવિષયક સુસંગતતા આણુવાને બદલે તેમની જાતીય ક્રિયાઓમાં વિકૃતિ આણી રહે છે. જાતીય પ્રશ્ન જાતે જ એટલો જટિલ છે કે તેના રહસ્ય પર પ્રકાશ પાડવાનું કાર્ય માત્ર જિંવી નીતિગતતા તથા જિંવી માનસશાસ્ત્રીય સમજણ ધરાવનાર વ્યક્તિ જ કરી શકે. ઢગલાબંધ વેચાતા આજના જાતીય સાહિત્યમાં એનો ખિલકુલ અભાવ રહ્યો છે અને તેનો ઉદ્ભવ પણ સામાજિક સેવાની વૃત્તિમાંથી નહિ પણ કમાણીની વૃત્તિમાંથી જ થયો છે.

કમાણીએ ઊભો કરેલો એક નવો વર્ગ

કમાણી વધારવા માટે સમાજને પતિતાપરચાએ પહોંચાડવામાં મુદ્દત પાછું ન જોનારાઓનો એક નવો વર્ગ તે જુદી જુદી દવાઓ બનાવનારા અને વેચનારાઓનો છે. તેમની પેટ'ટ દવાઓ અને તેના ફાયદા વર્ણવતાં સચિત્ર ચોપાનિયાં ભક્ત વહેંચવામાં આવે છે અને એ દવાઓ સ્તંભનથી ગાંડીને ગર્ભનિરોધ સુધીનું રાધણું રહસ્ય ધરાવતી હોય છે. આપણા ધારાશાસ્ત્રીઓ એવી દવાઓ બજારમાં મુકાતાં પહેલાં શા માટે તેના ધૃષ્ટરણુનો વાંધો નથી ઉઠાવતા કે ન ગરિફતા એ પ્રકારનું સંરક્ષણ ભાગી હોઇને મ્યુનિસિપલ સભ્યો અને પત્રકારોએ તેના શુણિષ્ઠિયોની ચર્ચા કરવી જોઇએ.

લેખકો ને ચિત્રકારો ઉપરાંત ફોટોગ્રાફરો પણ

ઉદ્દીપનના કેફ વડે જુવાન પ્રજાને પતનને માર્ગે વાળીને નિર્વીર્ય બનાવી દેવાની આ નિશ્ચ પ્રવૃત્તિ પુસ્તકો અને ચોપાનિયાંથી જ નથી અટકતી. ચિત્રકારોની શાક ફોટોગ્રાફરોએ પણ અશ્લીલતા ભણી પોતાનો ઉદાર હાથ લંબાવ્યો છે, અને "Tillie and Gus-in intimate amorous poses-cannot be described-must be seen-it will thrill you." એવી અમેરિકન નગ્નતા આ ફોટોગ્રાફરોને ખાપે તેના હિંદી સ્વરૂપે બજારમાં ફરવા માડી છે. માત્ર 'અર્થોદિત સંજ્ઞાસા' અને 'ખાનગી પ્રચાર' માટે જ એ ફોટોગ્રાફ હોવાની બહેરખારો અપાય છે પણ એના બહેર પ્રચાર અને અંપતના આંકડા જોઇને તમે દંગ જ થઇ જાઓ. મોટે ભાગે 'પારીસ'ની છાપ મારેલું આ પ્રકારનું ફોટોગ્રાફિક સાહિત્ય, ઘણાને કદાચ માન્યામાં પણ ન આવે. પરંતુ અમેરિકા અને ઇંગ્લેંડથી આપાત થતું રહેતું. સુદને અંગે એની આપાતની પણ મુશ્કેલી-નડવા માંડતાં તેની જવાબદારી લાહોર અને અમૃતસરની કેટલીક સંસ્થાઓએ ઉઠાવી લીધી છે.

વિચારવાનાની રહેલી ફરજ

આ પ્રકારનું સાહિત્ય જેમ વધુ ને વધુ ફેલાતું જશે, તેમ તેમ તેના કેફથી અધોગામી ખનતો જતો વર્ગ સમગ્ર સમાજને હાથપ્રાણ બનાવતો જશે. દરેક વિચારવાન મનુષ્યની ફરજ એ કેફમાંથી સમાજને મુક્ત કરવાની છે. દરેક અગ્રગણ્ય સંસ્થાએ-ખાસ કરીને સ્થાનિક મ્યુનિસિપાલિટીએ-આ નીચમાં નીચ પ્રકારની મંદકાની બદલોને પોતાના શહેરમાંથી નાબૂદ કરવા કટિબદ્ધ થવું જોઇએ છે અને ન્યૂયોર્કના મેયર લાગાર્ડઆનું એ બાબતમાં અનુકરણ કરવું જોઇએ છે.

(લેક્ષી મેન્ડીસનો તા. ૮-૮-૪૩ ના "પ્રબળધુ"માં છપાયેલો લેખ)

વાર્ષિક સામાન્ય સભામાં પસાર થયેલા ઠરાવો

તા. ૧૦ ઑક્ટોબર ૧૯૪૭ ના રોજ શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલના પ્રમુખપણા નીચે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાની ઑફિસમાં બેપોરના એક વાગે વાર્ષિક સાધારણ સભા મળી હતી તેમાં નીચેના ઠરાવો પસાર થયા હતા:—

૧. તા. ૧-૮-૪૨ થી ૩૧-૭-૪૩ સુધીના બાર માસનો ઑડિટર તપાસેલો હિસાબ તથા વ્યવસ્થાપક મંડળનો રિપોર્ટ મંજૂર કરવામાં આવે છે. હિસાબ પૈકી નોકરોને આપેલી મોંઘવારી પૈકી રૂ. ૨૧૯-૧૪-૯ અને નોકરોના પ્રેવિડન્ટ ફંડના મંડળ તરફના ફાળા ખાતે રૂ. ૨૩૫-૯-૩ ના થયેલા વિશેષ ખર્ચના પણ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. વ્યવસ્થાપક મંડળે નક્કી કરેલી વહેંચણીની બલામણમાં થોડોક ફેરફાર કરીને નીચે પ્રમાણે વહેંચણી કરવાનું નક્કી કરવામાં આવે છે.

૩. ૪૯૬૯-૭-૩ ની વહેંચણી:

૧. રિઝર્વ ફંડ ખાતે	૧૨૫૦-૦-૦
૨. સભાસદોને શેરનું સાડાચાર ટકા લેખે ડિવિડન્ડ વહેંચવા	૧૮૦૦-૪-૦
૩. નોકરોને એક માસનો પગાર બેનસ તરીકે આપવા	૩૫૫-૦-૦
૪. મકાન ફંડ ખાતે લઈ જવા	૩૨૬-૦-૦
૫. નોકરોને મોંઘવારી આપવા માટે	૧૨૨૪-૦-૦
૬. આવતા વર્ષના નફા તોટા ખાતે લઈ જવા	૧૪-૩-૩
	૪૯૬૯-૭-૩

“ પુસ્તકાલય ” માસિકના તંત્રીને માસિક ખાતેથી વર્ષ દરમિયાન થયેલી બચતમાંથી એક માસના પગારના બેનસના રૂ. ૫૫) અને રૂ. ૧૨૦) માસિક રૂ. ૧૦) પ્રમાણે મંડળના બીજા નોકરોના ઘોરણે મોંઘવારી બચ્ચુ આપવાનું મંજૂર કરવામાં આવે છે.

ઉપર પ્રમાણેની વહેંચણી પૈકી મંડળના નોકરોને મોંઘવારી રૂ. ૧૦) ને બદલે રૂ. ૧૨) આપવા માટે શ્રી. હનસિંહ બા. ઠાકર-મંત્રી સા. પુ. મીઆગામ તરફથી દરબારત અને શ્રી. જીવાભાઈ હોટાભાઈ મંત્રી સા. પુ. ઠાકીઆ તા. કરજીજીનું અનુમોદન હતું. પરંતુ મતગણતરીમાં મંડળના દસ નોકરોને માસિક રૂ. ૧૦) પ્રમાણે અને કચરો વાળનાર નોકરને માસિક રૂ. ૨) પ્રમાણેની મોંઘવારી વધુમતે મંજૂર રહી છે.

૩. સને ૧૯૪૩-૪૪ માટે સાધારણ સભાના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. રા. રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ અને ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી. રા. રા. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહને નીમવામાં આવે છે.

મંડળના ઑડિટર્સ તરીકે મેસર્સ આપાજી અમીન એન્ડ કું. ને રૂ. ૧૦૦) ના મહેનતપણાથી નીમવામાં આવે છે.

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો પૈકી (૧) શ્રી રા. રા. ચિમનભાઈ હરિભાઈ અમીન,

મંત્રી સા. પુ. વરજામા, (૨) શ્રી રા. રા. નટવરલાલ ગિરધરલાલ શાહ, મંત્રી સા. પુ. શિનોર અને (૩) શ્રી રા. રા. શંકરભાઈ સોમાભાઈ પટેલ વડોદરા, એ ત્રણે વ્યવસ્થાપકો આમુ સાથે નિયમ મુજબ નિવૃત્ત થતા હતા તે પૈકી શ્રી રા. રા. શંકરભાઈ સોમાભાઈ પટેલ વ્યક્તિગત સળાસહોની એક જગા ઉપર ખીનહરીફ ચુંટાઈ આવ્યા છે. પુસ્તકાલયો તરફની બે જગો માટે બન્ને જૂના વ્યવસ્થાપકો ઉપરાંત શ્રી. રા. રા. કાશીભાઈ બાવાજી પટેલ, મંત્રી સા. પુ. કતેપુર તા. કરજણની ઉમેદવારી નોંધાવેલી હતી. પરંતુ બન્ને જૂના વ્યવસ્થાપકો હરીફાઈમાં વિશેષ મત મેળવી ચુંટાઈ આવ્યા છે. એ રીતે ત્રણે જૂના વ્યવસ્થાપકો ચુંટાઈ આવ્યાનું જાહેર કરવામાં આવે છે.

૪. સને ૧૯૪૩-૪૪ નું અંદાજપત્ર નીચે પ્રમાણે મંજૂર કરવામાં આવે છે:—

ઉત્પન્ન

પત્રોનું કમિશન	૨૦૦૦-૦-૦
પુસ્તકોનું કમિશન	૫૦૦૦-૦-૦
બ્યાજનું ઉત્પન્ન	૩૦૦૦-૦-૦
રે.	૧૦૦૦૦-૦-૦

ખર્ચ

પગાર	૪૪૦૦-૦-૦	મુસાફરી ખર્ચ	૫૦-૦-૦
પોસ્ટેજ	૪૦૦-૦-૦	વિમાનું પ્રિમિયમ	૧૫૦-૦-૦
હામામણ	૪૦૦-૦-૦	ઑડિટ ફી	૧૦૦-૦-૦
કંટીનન્ટ	૪૫૦-૦-૦	પ્રો. ફંડમાં મંડળનો ફાળો	૩૦૦-૦-૦
મકાનભાડું	૫૦૦-૦-૦	આકરિમક ખર્ચ	૧૨૫-૦-૦
હથે, આજીસ	૧૭૫-૦-૦	રે.	૬૬૫૦-૦-૦

ઉપર પ્રમાણે મંજૂર કરેલા ખર્ચની હદમાં રહીને એક હેડ નીચેથી ખીજા હેડ નીચે ખર્ચ કરવાની સત્તા વ્યવસ્થાપક મંડળને આપવામાં આવે છે.

૫. પેટાનિયમોની કલમ ૩૨ ગ માં સુધારો વધારો કરીને નીચે પ્રમાણેની કલમ ૩૨ ગ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

કલમ ૩૨ ગ. નિયમ ૧૮ (ક) માં જણાવેલા સિવાયના મંડળના તમામ પગારદારી નોકરોની નીમણુંક, બરતરશી, શિક્ષા અંગર ફરાગતી કરવી, અંગર તેમના હિત માટે પ્રોવિડન્ટ ફંડની યોજના યા ખીજી કોઈ યોજનાઓ ઘડવી અને મંજૂર કરવી.

૬. વર્ષ દરગિયાન મંડળે સારો નફો થયો છે અને સાથે સાથે પુસ્તકાલયોની સેવા પશુ દરી છે અને તે બધું જ પરિણામ મંડળના વ્યવસ્થાપકો મંડળનો કારગાર ચલાવવામાં સારો રસ લે છે તેને આભારી છે અને તે બદલ વ્યવસ્થાપક મંડળના બધા જ સભ્યોને ધન્યવાદ આપવામાં આવે છે.

૭. આજની સભાનું કામકાજ ઘણી જ સફળતાપૂર્વક પાર પડ્યું છે તે બદલ રે. રા. રા. પ્રમુખ સાહેબને આભાર ગાનવામાં આવે છે.

વડોદરા,
તા. ૧૦-૧૦-૪૩

મ. રાં. પટેલ
પ્રમુખ.

વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળના વ્ય. મંડળની વાર્ષિક સભા

વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળના વ્યવસ્થાપક મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૬-૮-૪૩ ના રોજ, ખપોરના ત્રણ વાગે, સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરીમાં, મંડળના પ્રમુખ રાવબહાદુર શ્રી. ગોવિંદભાઈ ડા. દેસાઈ સાહેબ, તથા તમામ સારી ન હોવાના કારણે, હાજર નહિ રહી શકવાથી લોકલ નાયબ દિવાન રાજપ્રિય શ્રી. મોતીલાલ છો. દેસાઈ સાહેબના પ્રમુખપણા નીચે બરવામાં આવી હતી. આ સભામાં પુસ્તકાલય ખાતાના મુખ્ય વ્યવસ્થાપક શ્રી. વાકનીસ સાહેબ તથા મદદનીશ વ્યવસ્થાપક શ્રી. હિમેશભાઈ મો. પટેલ સાહેબ ઉપરાંત વ્ય. મં. ના સભ્યોમાંથી શ્રી. સુનીલાલ મ. દેસાઈ, શ્રી. હરિવલ્લભદાસ સુ. શાહ, શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીન, શ્રી. નાનજીભાઈ જી. પટેલ, શ્રી. નટવરલાલ ગિ. શાહ તથા શ્રી. રામભાઈ કા. પટેલ હાજર હતા.

આ સભામાં થયેલા ઠરાવો નીચે પ્રમાણે છે:—

- ૧ સન '૪૨-૪૩ના ઉત્પ-ન-ખર્ચ'માં છપામણી ખાતે બજેટમંજૂરી (રૂ. ૭૦) ઉપરાંત વિશેષ થયેલો ખર્ચ રૂ. ૧૧-૮-૦ મંજૂર કરવામાં આવ્યો.
- ૨ સન ૪૨-૪૩નો ઉત્પ-ન-ખર્ચનો દિસાખ તથા અહેવાલને બહારી આપવામાં આવી.
- ૩ રાજ્યપ્રચારક શ્રી. વદનભાઈ મૂ. પટેલને તા. ૧-૧-૪૪ થી માસિક રૂ. ૧) પ્રમાણે તથા વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક શ્રી. હમનભાઈ મ. પટેલને તથા મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક શ્રી. ભાઈશંકર ટી. ઠાકરને તા. ૧-૮-૪૩ થી માસિક રૂ. ૩) પ્રમાણે પગારવધારો આપવાનું ઠરાવ્યું.
- ૪ મંડળના મહેકમને, તા. ૧-૧-૪૩ થી માસિક રૂ. ૩) પ્રમાણે મોંઘવારી બધું આપવાનું ઠરાવ્યું.
- ૫ પ્રાંત પ્રચારકો એક પ્રાંતમાંથી બીજા પ્રાંતમાં જાય ત્યારે અપાત્ર વિશેષ બધું માસિક રૂ. ૫) ચાલુ રાખવાનું ઠરાવ્યું.
- ૬ સન '૪૩-૪૪' રૂ. ૪૭૪૭૦ના ખર્ચનું બજેટ મંજૂર કરવામાં આવ્યું.
- ૭ વાલમ તા. વિસનગરના શ્રી. મૂળચંદ લલિતભાઈની, રા. પુ. મં. ના આજીવન સભાસદ થવા માટે આવેલી અરજી મંજૂર કરવામાં આવી અને એવી જ રીતે વધુ આજીવન સભ્યો બનાવવા વ્ય. મં. ના સભાસદોને વિનંતિ કરી.
- ૮ વ્ય. મં. ના એક સભ્ય શ્રી. બાપુલાલ વિ. ગામીના સ્વર્ગવાસ બદલ શોક પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યો અને તેમની ખાલી પડતી જગ્યાએ નવા આજીવન સભ્ય વાલમના શ્રી. મૂળચંદભાઈની નિમણૂક કરવામાં આવી.
- ૯ સન '૩૯-૪૦ થી પાંચ વર્ષ માટે મળતા રહેલી સરકારમદદની મુદત, સન '૪૩-૪૪ આખરે પૂરી થતી હોવાથી, સરકારમદદની નવેસર માગણી કરવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું.
- ૧૦ મોંઘવારીના કારણે રાજ્ય પ્રચારકના બધામાં માહે ઑક્ટોબર '૪૩ થી ૦-૮-૦ નો વધારો કરવામાં આવ્યો તથા પ્રાંત પ્રચારકના મુસાફરીખર્ચમાં પણ માસિક રૂ. ૫)નો ઑક્ટોબર '૪૩ થી વધારો કરવામાં આવ્યો.

અપ્લીલ સાહિત્ય વેચનારાઓ, સાવધાન !

જાણીતા “બ્લીટઝ” મેગેઝીન તરફથી ચલાવવામાં આવતી ફેટલીક લોકહિતકારી લડતોમાંની એક વધુ લડતને તાજેતરમાં ફતેહ મળવા પામી છે. મુંબઈ શહેરના સંખ્યાબંધ છુકરોલો ઉપર ફેટલીક બીભત્સ ચોપડીઓ વેચાતી હોવાનો પોકાર એ “બ્લીટઝ” પત્રમાં ફેટલાક વખત ઉપર ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. આવી જાતનાં બીભત્સ પ્રસ્તુતો યુવાન છોકરાંઓ તેમ જ ઓપુરુષોના હાથમાં આવતાં હોવાથી તેઓની નીતિ અને મનોવૃત્તિ બગડવાનો ભય હોવાનું જણાવી પોલિસ કમિશ્નરને આવી જાતની બીભત્સ ચોપડીઓ છુકરોલો ઉપરથી જપ્ત કરવાની તેમ જ આવી ચોપડીઓ વેચનારા સામે કાયદેસર પગલાં ભરવાની અરજ કરી હતી.

એકસાંમટા દરેકા

ત્યારબાદ એક દિવસે એકી વખતે કોલાબા, શીરોજશા મહેતા રોડ અને તેની આજુબાજુમાં આવેલા છુક રોલો ઉપર “એરેકેપેઇડ એન્ડ ઇરેડીક એડના” નામની ચોપડીઓની નકલની શોધમાં દરેકાઓ પાડ્યા હતા, જેથી શહેરના છુક રોલોના માલિકોમાં ભારે ગભરાટની લાગણી પેદા થઇ હતી. આ ચોપડી બીભત્સ લખાણોથી ખીચોખીચ ભરપૂર હોવાનું કહેવાય છે અને કરાંમીના એક પ્રેસમાં છપાઇને બહાર પડી હતી.

ઝડતી અને ધરપકડ

પોલિસે ફાટ, કોલાબા, વુગેરે રથજોના ૨૦ છુક રોલોની ક્લાકો સુધી ઝડતી લીધા બાદ આ ચોપડીની સંખ્યાબંધ નકલો જપ્ત કરી હતી અને દરેક રોલના માલિકો તેમ જ ફેટલીક જગાએ સેફ્સમેનો મળી બે ડઝન જેટલા શખ્સોની ધરપકડ કરી તેઓને જામીન ઉપર છોડ્યા હતા. પકડાએલાઓમાં બાનુબાઇ અલીમહમદ નામની એક બેંગલ ઓ અને પીરોજ ફરામરોજ મિસ્ત્રી, પીરોજશા લીમજીભાઇ એન્જનીઅર નામના માણસોનો પણ સમાવેશ થાય છે.

પકડાએલાઓને મેજિસ્ટ્રેટ મી. મેથેલેન સમક્ષ ચાર્જશીટ ઉપર મૂકવામાં આવ્યા હતા અને કેસો મુલતવી રાખવા પોલીસ પ્રોસીક્યુટરે અરજ કરતાં જણાવ્યું કે તમે નામદારને આ ચોપડીનો અભ્યાસ કરવાને વખત મળે તેટલા ખાતર તપાસ મુલતવી રાખવી.

મેજિસ્ટ્રેટ—શું આવી એક જ જાતની બીભત્સ ચોપડી મુંબઈના છુક રોલો ઉપર વેચાય છે ? બીજી કોઇ ચોપડીઓ વેચાતી જ નથી ?

પ્રોસીક્યુટર—આ તો બીભત્સ સાહિત્ય સામેની ઝુબેશની શરૂઆત છે. હવે પણ આવી જાતની બીજી ચોપડીઓ સામે પણ પગલાં લેવાશે.

(૫. ૩૯૬-૭૭ સંખ્યા)

૧૧ વ્ય. મં. ના પ્રમુખ તરીકે ચાણુ રહેવાને રા. જ. ગોવિંદભાઇ હા. દેસાઇ સાહેબને વિનંતિ કરવામાં આવી.

૧૨ વ્ય. મં. ના ઉપપ્રમુખ તરીકે રાજપ્રિય શ્રી. મોતીલાલ છે. દેસાઇ સાહેબની નિમજ્જક ના. નં. ચોકસી કરવામાં આવી.

સહમંત્રી.

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળનો

સને ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલનો

અહેવાલ

સુજા મહારાય,

૧. પૂરી થયેલી સન ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલનો રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળનો વિગતવાર આનંદ થાથ છે અહેવાલ આપની સમક્ષ રજૂ કરતાં આનંદ થાય છે.

૨. વડોદરા રાજ્યની જ નહિ, પણ હિંદબરની સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના આઘ પ્રવર્તક કે. શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજ સાહેબે સન ૧૯૧૨ માં સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરી કલમના સભ્યો સમક્ષના પ્રવચનમાં બહેર કરેલું કે—

“ પુસ્તકાલયોનો લાભ ઘોડાં અંગ્રેજી ભણેલાં જ લે એવી મર્યાદા (આંદ) ન રાખવી લેઈએ; પરંતુ તે લાભ વધારેમાં વધારે માણસો કેવી રીતે લઈ શકે એ જ હેતુ સતત લક્ષમાં રાખવો લેઈએ. એ જ હેતુથી મેં આખા રાજ્ય માટે ગ્રામ પુસ્તકાલયોની યોજના ઘડાવી છે. એ યોજના પાર પાડવા માટે પ્રભાએ પોતાની શક્તિ અનુસાર પોતાનો હિસ્સો આપવાની બહેર છે. મહેનત કર્યા વગર કંઈ પણ કામ બનતું નથી. સ્વાર્થત્યાગ કર્યા વગર જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી. ”

શ્રીમંત સરકારની એ મહદ્ બાવનાની સિદ્ધિ અર્થે અને તેઓશ્રીના આદેશનું ચચાશક્ય પાલન કરી દેખાડવાની પ્રત્નને તક મળે એટલા ખાતર સન ૧૯૨૫ માં રાજ્યનાં નાનાં મોટાં પુસ્તકાલયોની પ્રથમ પરિષદ મણુદેવી મુકામે બરાબ, તે વખતથી જ આ મંડળનો ઉદ્ભવ વારતવિક રીતે થયો ગણી શકાય. સન ૧૯૨૫ થી ૧૯૨૬-૩૦ લગી મંડળની પ્રવૃત્તિ વર્ષે બે વર્ષે પરિષદ બરવા પૂરતી જ હતી; પણ તે પછી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને મહદ આપવાના સરકારી ધોરણે મંડળને રૂ. ૧૦૦૦ ની વાર્ષિક મદદ આપવાની યોજના મંજૂર કરવાની શ્રીમંત સરકારે કૃપા કરી અને ષાટ્શ્રમાં મળેલી પાંચમી પરિષદે મંડળનું બંધારણ ઘડ્યું ત્યારથી મંડળની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ ક્રમે ક્રમે આસ્તિત્વમાં આવી છે.

૩. મંડળના ઉદ્દેશ નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) રાજ્યના ચારે પ્રાંતમાં વિખરાયેલાં પુસ્તકાલયો અને વાચનાલયોની પ્રગતિ સાધવી અને તેમને સુવ્યવસ્થિત બનાવવાં; (૨) પુસ્તકાલય વિદ્યોજાં ગ્રામોએ નવીન પુસ્તકાલયો ઉદ્ઘાટવામાં ખાતાને સહકાર આપવો; (૩) પુસ્તકાલયોના કાર્યકર્તાઓ વચ્ચે તથા

ઉદ્દેશ

સરકાર અને સ્થાનિક સંસ્થાઓ સાથે સહકાર સાધવો; (૪) પ્રજામાં વાચનનો શોખ ફેલાવવો; (૫) પુસ્તકાલય-પ્રવૃત્તિપોષક સાહિત્ય પ્રકટ કરવું; (૬) શિષ્ટ સાહિત્યના વાચનનો પ્રચાર વધારવો; (૭) પુસ્તકાલયનું વહીવટી કામ શીખવવા તાલીમ વગેરે બરવા યા બરાબ તેમાં મદદ કરવી; (૮) ખાતાના સહકાર અને સલાહ મુજબ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો પ્રચાર કરવો અને તપાસણીનું કામ કરવું.

૪. ઉપરના ઉદ્દેશો વ્યવસ્થિત રીતે ચાર પાડવા માટે પ્રાંત, મહાલ અને જૂથ મંડળો

રચવામાં આવ્યાં છે આ મંડળો રાજ્ય પુ મંડળની સલાહ ને

પેટા મંડળો

દોરવણી મુજબ પોતાના ક્ષેત્રમાં યથાશક્તિ કાર્ય કરે છે. પૂરા

થયેલા વર્ષ દરમિયાન વડોદરા, નવસારી, મહેસાણા અને અમ-

રેલી એ ચારે પ્રાંત મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ મળી હતી. તેમના અહેવાલનો સારમાગ પુસ્તકાલય માસિકના ૧૯૪૨ ના નવેમ્બર અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. મહાલ મંડળો તથા જૂથ મંડળો પણ બધા જ મહાલોમાં મેળવ્યાં છે, પણ તે બધાં હજી પૂરાં જાગતાં બન્યાં નથી. જેઓ જાગતાં છે, માને જેમની વાર્ષિક સભાઓ અહેવાલના વર્ષે બરાબ છે, તેવાં જૂથ તથા મહાલ મંડળોનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) જાગતાં જૂથ મંડળો

વડોદરા પ્રાંત:—(૧) બીલ (૨) ડેસર (૩) વેમાર તા. સાવલી (૪) પેટલાદ (૫) વસો (૬) આસોજ તા. વડોદરા (૭) વેજપુર (૮) સોખડારાણ (૯) શિનોર (૧૦) ડાસીન્દ્રા તા. સંખેડા (૧૧) બાદરણ (૧૨) દરાપુરા (૧૩) સોજના. મહેસાણા પ્રાંત: (૧૪) વાલમ (૧૫) કંડ (૧૬) ઉનાડિ (૧૭) વેજપુરા (૧૮) ખાવડ (૧૯) કડી (૨૦) નંદાસણ (૨૧) વડ (૨૨) સંડેર (૨૩) કંભોઇ (૨૪) સુરજ (૨૫) મોટપ (૨૬) વાગજ (૨૭) રાજપુર (૨૮) ધીણોજ (૨૯) ડરણ (૩૦) થોળ (૩૧) ચારોલ (૩૨) મેડા આદરજ (૩૩) ડાંગરવા (૩૪) મુલાસણ (૩૫) હથાણપુર (૩૬) જાસલપુર (૩૭) દેહિસણ (૩૮) વીડજ. નવસારી પ્રાંત: (૩૯) નવસારી (૪૦) આમચકં (૪૧) ગણદેવી (૪૨) ધમડાજા (૪૩) ગડત (૪૪) અંબેડા (૪૫) વેરમા. (ગઈ સાલ ૪૩).

(૨) જાગતાં મહાલ મંડળો

વડોદરા પ્રાંત:—(૧) વડોદરા (૨) કરજણ (૩) ડભોઇ (૪) શિનોર (૫) સંખેડા (૬) તિલકવાડા (૭) સાવલી (૮) વાધોડિયા (૯) પેટલાદ (૧૦) બાદરણ (૧૧) પાદરા મહેસાણા પ્રાંત: (૧૨) ચાણુરમા (૧૩) કડી (૧૪) વિમ્લપુર (૧૫) કુશલ (૧૬) દહેગામ (૧૭) આતરડુંબા (૧૮) પાટણ (૧૯) હાડીજ (૨૦) સિદ્ધપુર (૨૧) વિસનગર (૨૨) ખેરાળ. નવસારી પ્રાંત: (૨૩) નવસારી (૨૪) ગણદેવી (૨૫) પલસાણા (૨૬) માંબરોળ (૨૭) કામરેજ. અમરેલી પ્રાંત: (૨૮) અમરેલી (૨૯) દામનગર (૩૦) કોડીનાર (૩૧) જોખામંડળ. (ગઈ સાલ ૩૧).

જે મહાલ મંડળોની સભા ભરાયાનાં નિવેદનો, અમર નદાન હિસાબ, અમારા તરફ આવ્યાં છે, તેમની જ ગણતરી કરેલી છે.

જૂથ મંડળો તથા મહાલ મંડળોમાં છેલ્લાં પાંચ વર્ષો દરમ્યાન આવેલી જાગૃતિ અહેવાલવાળા વર્ષમાં એકંદરે ટકી રહેલી જણાય છે. છતાં રાજ્યના ચારે પ્રાંતોમાં હજી એવા પશુ તાણુકાઓ છે કે ત્યાં એકે જૂથ મંડળ જનગણ હોવાનું જણાવું નથી. આ વસ્તુસ્થિતિ ભાગ્યે રૂઢિણીય ગણાય એવી હોષ લાગતાંવળગતાં મહાલ મંડળોએ એ પરિસ્થિતિને સુધારવાની ખાસ નોંધ લેવી ઘટે છે. જૂથ મંડળની પ્રવૃત્તિ બાબતમાં કડી મહાલનો નંબર પહેલો આવતો હોષ તે જદલ એ મહાલ મંડળના ઉત્સાહી મંત્રી રા. ભાઇ મહેન્દ્રલાલ દવેને ધન્યવાદ આપીએ છીએ અને જીજ્ઞા મહાલ મંડળોને એવો જ ઉત્સાહ દાખવવાની હાકલ કરીએ છીએ. છઠ્ઠીએ છીએ કે એકવાર કામ કરતાં છતાં હાલમાં શિથિલ બનેલાં તેમજ મૂળથી જ જીવતાં રહેલાં મંડળો નવીન વર્ષ દરમ્યાન બિંધ ઉઠાડી દધને પોતપોતાની ફરજો બજાવવા મંડી પડશે વાર્ષિક અહેવાલ તો વર્ષ પૂરે થતાં જ મોકલી આપવાનો વહિવટ રાખવાની મહાલ મંડળના મંત્રી મહાશયેને અમારી હમેશની માફક આમ્રહમરી વિનંતિ છે, કે જેથી વરગુનઃ જગતાં ને કામ કરતાં મંડળોની ગણના પશુ જીવતાંની ઠોઠમાં થવાનો સંભવ ન રહે. વળી, એકલો હિસાબ માત્ર ન આવે પશુ વર્ષ દરમ્યાન કરેલી કામગીરીનો અહેવાલ પશુ આવે એ ખાસ ધ્યાનપાત્ર છે. જે તે પ્રાંતમાં આવેલાં તમામ મહાલ મંડળોએ આમ કયું છે કે નહિ તે જોવાની જે તે પ્રાંત મંડળની ફરજ હોઈ જે તે સાથે ભરાતી વાર્ષિક સભા વખતે મંડળના અહેવાલમાં આ બાબતની ખાસ નોંધ લઇ શિથિલ મહાલ મંડળોને ટકોરવાની પદ્ધતિ અખત્યાર કરવા પ્રાંત મંડળોને ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ. એ જ પદ્ધતિ જૂથ મંડળો પરત્વે મહાલ મંડળોએ પણ સ્વીકારવી રહી.

૫. રાજ્યની પુરતકાલપ પ્રવૃત્તિને સંગઠિત બનાવી એનું તંત્ર એકધારં અને

સુવ્યવસ્થિત ચલાવવાની યોજનાઓ વિચારવા તથા પોતાની

પરિષદ પ્રવૃત્તિ

મહત્વાકાંક્ષાઓ અને જોડતી સવલતો તથા શક્તિની માગણી

પુસ્તકાલપ ખાતા આગળ તેમજ શ્રીમંત સરકાર સમક્ષ

સમૂહગત રીતે રજૂ કરવાના આશયથી સને ૧૯૨૪-૨૫ થી શરૂ થયેલી મંડળની પરિષદ

પ્રવૃત્તિ જારી જ રહી છે. અહેવાલવાળું વર્ષ પ્રાંત પરિષદ મારેલું હતું છતાં વિશ્વવ્યાપી

મુદ્દના સળખે જોડી થયેલી અસલ મેધવદારી તેમજ અવાસમાર્ગની બારે હાડમારીને લઈને

એકે પ્રાંત પરિષદ અહેવાલના વર્ષે ભરાઈ શકી નથી, તેમ તે મારે આમ્રહ રાખવાનું ઇષ્ટ

ગણવામાં આવ્યું નથી. આમ છતાં કડી મહાલ પુ. મંડળના ઉત્સાહી કાર્યકર્તાઓએ કડી

મહાલની છઠી પરિષદ ડાંગરવા સુકામે મે. ક્લોલ વિભાગ શાળાધિકારી સાહેબના પ્રમુખપદે

જરવાની તક સાધી હતી.

૬. ઉપરોક્ત પ્રાંત, મહાલ અને જૂથ મંડળોની પ્રવૃત્તિ ઉપરાંત રાજ્ય મંડળ

સમગ્ર રાજ્ય માટે જે કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ ઉપાડી છે, તેમાંની એક પ્રવૃત્તિ શિક્ષણવર્ગોની છે. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં સારી સંગીનતા સાધવા માટે

શિક્ષણવર્ગ

તાલીમ લીધેલા અધ્યાપકોની સંખ્યા વધારવાના આશયથી પ્રાંતવાર શિક્ષણવર્ગો યોજવાની પ્રથા મંડળે પુસ્તકાલય ખાતાની ફરમાશથી સન ૧૯૩૧ થી આગ્રહપૂર્વક ચાલુ કરી છે. તે મુજબ અહેવાલવાળા વર્ષ ૬૨-૩૩ માં નવસારી તથા અમરેલી પ્રાંતોમાં શિક્ષણવર્ગો બરવાની યોજના હતી. પરંતુ પ્રવાસ-પંથની અસાધારણ હાડખારી તેમજ અસલ મેંધવારી ઉપરાંત જરૂરી સામગ્રી મેળવવાની પારાવાર મુશ્કેલીને કારણે અહેવાલવાળા વર્ષે માત્ર નવસારી પ્રાંત પૂરતી જ એ યોજના અમલમાં મૂકી શકાઈ છે. જે તે પ્રાંતમાં મહાલવાર શિક્ષણવર્ગ બરી તે તે મહાલના ધીન-તાલીમી મંત્રી વ અધ્યાપકોને તૈયાર કરવાની નીતિ પુસ્તકાલય ખાતાની શિક્ષારસંથી સ્વીકારાઈ હોઈ તેનો ચુસ્ત અમલ કરવાનું અહેવાલવાળા વર્ષે કરાવવામાં આવેલું. તે મુજબ નવસારી પ્રાંતના માંગરોળ મહાલ માટે ઠોસ પંખા ગામે જે માસની ૧ તા. ૨૪-૨૫-૨૬ ના દિવસોએ વર્ગ બરવામાં આવેલો, જેનો લાભ માંગરોળ મહાલના ૧૨ અને માંગરોળ મહાલમાંથી નવસારી મહાલમાં તાજેતર બદલાયલા ૧ મળી કુલ ૧૩ બાઇઓએ લીધો છે. આ પહેલાં સન ૧૯૩૨-૩૩ માં ઠોસ પંખા મુકામે એક શિક્ષણ વર્ગ અગાઉ બરાઇ ગયેલો તેનો લાભ મહાલના અનેક શિક્ષકોએ તે વાર લીધેલો. એટલે માંગરોળ મહાલની પુસ્તકાલય સંસ્થાઓના જવાબદાર કાર્યકર્તાઓ લગભગ બધા જ હાલ તો તાલીમ પામેલા કદી શકાય.

શિક્ષણવર્ગને અંગે મંડળના નિવેદનના વર્ષે ૩. ૪૭-૧૪-૦ નો અર્થ થયો છે. વર્ગ માટે ઉતારા તેમજ ભોજનનો સવડ પોતાનાં મકાનોમાં તથા ચાલુ રસોડામાં કરી દેવા બદલ ઠોસ પંખાના ખેડુત સહકારી ઇનના સમભાવી કાર્યકરોનો જાહેર અહેવાલ માનવામાં આવે છે. વર્ગમાં અપાતી તાલીમના પ્રતાપે પોતપોતાની સંસ્થાઓને ફરેલા ધારાધોરણસર સુવ્યવસ્થિત બનાવી દેવાનો જે ઉત્સાહ પ્રગટે છે તેને ચૂંતિમંત કરી દેખાડવો એ તો તાલીમ લીધેલા મંત્રીબાઇઓની એક પવિત્ર ફરજ ચક્ર પડે છે.

૭. પુસ્તકાલય સંસ્થાનું તંત્ર સુવ્યવસ્થિત રીતે ધોરણસર ચાલે તેટલા માટે-તેમની

તપાસણી

તપાસણી થતી રહેવાની અને રથાનિક કાર્યકર્તાઓને પડતી અને નડતી મુશ્કેલીઓનું નિવારણ કરી યોગ્ય તે દોરવણી અને સમજૂત વખતે વખતે આપતા રહેવાની જરૂર છે. આ કાર્યની જવાબદારી શ્રીમંત સરકારે મહાલ શાળાધિકારીઓને શિર રાખી છે. તેમના એ કાર્યની પૂર્તિમાં પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના રક્ષિયા, ભોક્ષિયા ને સેવાભાવી શિક્ષકો જે જે મહાલે મળી આવે તે તે મહાલે તેઓને માનદ પ્રચારક તરીકે નીમવામાં આવે છે. અહેવાલને વર્ષે એવા ૧૭ માનદ મહાલ પ્રચારકોએ ૧૧૧ પુસ્તકાલયોની બેઠ લીધી હોવાનું જણાયું છે. માનદ મહાલ પ્રચારકો ઉપરાંત પ્રાંત પ્રચારકો નીમવાની નીતિ સન ૧૯૩૫-૩૬ થી મંડળે સ્વીકારી છે. આર્થિક તેમજ વ્યવહાર કારણોસર જે પ્રાંત વચ્ચે એક પ્રચારક રોકવાનું ધોરણ સન

૧૯૪૬-૪૦ થી સ્વીકારવામાં આવ્યું છે તે પ્રચારકોની નીમણુંક તથા દોરવણીની જવાબદારી, પ્રાંત મંડળોની સંમતિપૂર્વક, રાજ્યમંડળે સંભાળી લીધી છે. તદનુસાર નિવેદનના વર્ષે વડોદરા અને નવસારી પ્રાંતોના પ્રચારક તરીકે રા. છગનભાઈ મથુરભાઈ પટેલની, તથા મહેસાણા અને અમરેલી પ્રાંતો માટે રા. બાઈશંકર ડીડાભાઈ ઠાકરની નીમણુંક ચાલુ રાખવામાં આવી હતી.

પૂરા થયેલા વર્ષ દરમ્યાન રા. છગનભાઈએ ૧૨૬ વડોદરા પ્રાંતના તથા ૮૭ નવસારી પ્રાંતનાં મળી કુલ ૨૧૩ ગામોની ફેરણી કરી છે. એમની એકંદર કામગીરી ૨૬૫ દિવસની થઈ છે. ત્યારે રા. બાઈશંકરે ૧૬૮ મહેસાણા પ્રાંતની અને ૬૩ અમરેલી પ્રાંતની મળી કુલ ૨૩૧ સંસ્થાઓની તપાસણી કરી છે. એમની એકંદર કામગીરી ૨૭૨ દિવસની થઈ છે. પૂરા થયેલા વર્ષ દરમ્યાન પગારદાર પ્રાંત પ્રચારકો દ્વારા નીચે પ્રમાણે કુલ ૪૪૪ પુસ્તકાલયોની તપાસણી, સુવ્યવસ્થા, પુસ્તકવિધિ અને વર્ગીકરણની કામગીરી થઈ ગઈ છે:—

વડોદરા પ્રાંત	મહેસાણા પ્રાંત	નવસારી પ્રાંત	અમરેલી પ્રાંત	કુલ
૧૨૬	૧૬૮	૮૭	૬૩	૪૪૪

આ સંખ્યામાં, વર્ષ દરમ્યાન રાજ્ય પ્રચારકની ફેરણીની ૮૫ અને માનદ મહાલ મહાલ પ્રચારકોની કામગીરીની ૧૧૧ સંસ્થાઓ ઉમેરતાં અહેવાલના વર્ષે કુલ ૬૪૦ પુસ્તકાલયોની તપાસણી પ્રચારક સંસ્થા દ્વારા મંડળે કરી છે. પ્રાંત પ્રચારકોની ફેરણીની સંખ્યા મઈ સાલ કરતાં ૮૫ નેટલી અને એકંદર તપાસણી સંખ્યા ૫ નેટલી ઓછી છે. આતું કારણ અહેવાલવાળા વર્ષના આરંભકાળે રાજદારી અગવળ અંગે દેશભરમાં બપોલેલી અચાત પરિસ્થિતિ તેમજ અવાસમાર્ગની ખીનસલામતીને કારણે તેમની ફેરણી ઉપર ગરજોગો અંકુશ મુકવાતું ઉચિત ગણવામાં આવ્યું હતું તે છે. વળી, અહેવાલવાળા વર્ષે મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારકે તેના પોતાના લગ્ન નિમિત્તે ભોગવેલી ૧, માસની, તથા વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારકે માંદગીના સજાએ ભોગવેલી ૨૨ મહિના પછી પ્રાંત પ્રચારકોની ઓછી ફેરણીના કારણમાં ભાગ પડાવે છે. આથી, પગારદાર પ્રાંત પ્રચારકો દ્વારાના તહેવારોની ૧૩, શ્રીમંત જન્મોત્સવની ૫ તથા હોળીની ૨ રજાઓ ઉપરાંત દર માસે રવિવાર અને ખીજા તહેવારો નિમિત્તે ૭ રજાઓ ભોગવી રોકે એવું ધોરણ ને ઠરેલું છે એ હિસાબે તો પ્રાંત પ્રચારકોની વાર્ષિક કામગીરી એકંદરે દિન ૨૭૩ ની થવી જોઈએ. એ દૃષ્ટિએ જોતાં અને એમણે ભોગવેલી ધોરણસરની હાલ તથા માંદગીની રજાઓનો ખ્યાન કરતાં તો જાને પ્રચારકોની વાર્ષિક કામગીરી એકંદરે સંતોષકારક ગણી શકાય તેમ છે.

આ પ્રચારક સંસ્થા શરૂ થયેલા નવા વર્ષમાં પછી ચાલુ રહેવાની હોઈ આઠા રાખવામાં આવે છે કે પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ અને વ્યવસ્થાપકો પ્રચારકોના આગમનને વધારી લઈ તેમની મદદથી પોતપોતાના પુસ્તકાલયને સુવ્યવસ્થિત બનાવવાની તથા જાણવેલી ત્રુટિઓ તત્કાળ દૂર કરવાની પોતાની ફરજ યથાયોગ્ય રીતે અદા કરેલા રહેશે. પ્રાંત પ્રચારકોએ

તપાસેલી ૪૮૪ પુસ્તકાલય સંસ્થાઓ પૈકી ઘણાંખરાં પુસ્તકવિધિ તથા વર્ગીકરણનું કામ હાં તો ઠરેલા ધોરણ પ્રમાણે પૂર્ણ થયેલું હતું વા તેમણે જાતે કરી આપ્યું છે વા કરાવી લીધું છે, અને જ્યાં ફેર્મોના અભાવે કે ઇતર કારણે તેમ નથી થઈ શક્યું, ત્યાં તેમ કરી લેવાની જરૂરી સમજૂતી આપેલી છે.

પ્રચારકોનાં નામ તથા તેમની કામગીરીનો ખ્યાલ મેળવવા પરિશિષ્ટ ૪થું જેવા વિનંતિ છે. માનદ પ્રચારક ભાષ્યોની નિઃસ્વાર્થ સેવા બદલ તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે, અને અહેવાલના વર્ષમાં માનદ પ્રચારકોની સેવામાં થયેલા દેખીતા વધારાની સસંતોષ નોંધ લખાઈ છીએ. રથાનિક કાર્યકર્તાઓને જરૂરી પ્રેરણા અને ત્રાસાહન આપી તેમને જણાતી મુશ્કેલીઓના નિવારણ માટે તેમજ પ્રાંત પ્રચારકોએ કરેલી સૂચનાઓની અમલજનનવણી માટે જરૂરી માર્ગદર્શન અને સહાય આપવાનું કામ માનદ પ્રચારકો દ્વારા સારી રીતે થઈ શકે એમ છે. એટલે આશા રાખીશું કે જે મહાલોમાં માનદ પ્રચારકોની નીમણુંક જ ન થઈ હોય તેવા મહાલોમાં એ કાર્ય કરવાને ઉત્સાહી શિક્ષક આગળ આવશે ને જે મહાલોમાં માનદ પ્રચારકો નિભાયા હોય છતાં શાંતિ હોય તેઓ સ્વીકારેલી એ સંવે-સેવા યથાશક્તિ અમલવાની પોતાની ફરજ અદા કરી દેખાડશે.

૮. તપાસણી ઉપરાંત, દર સાલ ૫૦ નવીન પુસ્તકાલયો ઉધાડવાની શ્રીમંત સરકારની નીતિને બર લાવવામાં પણ આ મંડળ પુસ્તકાલય નવીન પુસ્તકાલયો ખાતાને પોતાના પ્રચારકો દ્વારા ખૂરતો સાથે આપે છે. અહેવાલના વર્ષે ઉધાડવા ફેલાં ૫૦ નવીન પુસ્તકાલયોની સંખ્યા પૂરી કરી આપવા બાબતમાં જરૂરી પત્રવ્યવહાર, રૂબરૂ મુલાકાત વગેરે દ્વારા મંડળે પુસ્તકાલય ખાતાને સંપૂર્ણ સહકાર આપ્યો હતો. શાળાવાળું એક પણ ગામ પુસ્તકાલય વિનાનું ન હોય એવી સ્પૃહણીય સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાનું માન, આ સાલ, વડોદરા પ્રાંતના પાટણ, સંખેડા અને તિલકવાડા એ મહાલોને, મહેસાણા પ્રાંતના પાટણ અને વિજાપુર મહાલોને, તથા અમરેલી પ્રાંતના ઝોખામંડળ મહાલોને મેળવી આપવા બદલ એ મહાલોના કાર્યકર્તાઓને ધન્યવાદ !

૯. પ્રબોધકારક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું મહત્ત્વ જનસમૂહને સમજાવવાં કાળે દર વર્ષે વસંત પંચમીના દિવસ ખાસ પુસ્તકાલય પર્વણી તરીકે ઉજવવાનું ધોરણ છેલ્લાં અગિયારેક વર્ષથી મંડળે સ્વીકાર્યું છે. તે મુજબ એ મંડળ પર્વ દર વર્ષે અનેક રથો ઉજવાય છે; અને સરલસ, પુસ્તક વાચન, પુસ્તક પ્રદર્શન, વાર્તાકથન, રમતગમત, સભા-સંગોલનો, સંભાષણો, રથાનિક પુસ્તકાલય સંસ્થાના કાર્ય ને દિસાખની રજુઆત, મનનમંડળોએ વગેરે વિવિધ કાર્યક્રમ રખાય છે. નિવેદનના વર્ષે, અશાંતિભયો વાર્તાવરણમાં પણ, આ પર્વણી ઉત્તમ ચારે પ્રાંતમાં ઉજવાયો હતો. એમાંથી ૩૮ સ્થળોના અહેવાલ મંડળ તરફ આવેલા તેની સાર 'પુસ્તકાલય' માસિકના સન ૧૯૪૭ ના માર્ચ અંકમાં પ્રસિદ્ધ

કરવામાં આવેલ છે. આ નવીન વર્ષે પર્વણી ઉત્સવ વધુ રચળે ઉત્સાહભરે ઉજવાય એવા સાતુકૂળ સંજોગો પ્રાપ્ત થાય તે માટે પરમકૃપાળુ પરમાત્માને પ્રાર્થના ગુન્ગરીએ છીએ.

૧૦. જનતા શિષ્ટ વાચન પ્રતિ આકર્ષીય અને એકલા વાતીસાહિત્યને બદલે જીવનચરિત્ર કે જીવનવિકાસમાં ઉપયોગી યથા પડે એવા અન્ય

શિષ્ટવાચન પ્રચાર વિષયોના વાચન તરફ વળે એ સફળેટુથી મંડળે શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાની યોજના સને ૧૯૩૧ થી હાથ ધરી છે. નિવેદનના વર્ષે, પણ એ યોજના ચાલુ રખાઈ હતી.

સાલાનુયાદ નિવેદનના વર્ષે પણ બે પરીક્ષાઓ લેવાની યોજના હતી. પરંતુ યુદ્ધ પરિસ્થિતિએ ઊભી કરેલી કાગળોની અસાધારણ મોંઘવારીને કારણે ઇચ્છા હોવા છતાં પણ અનેક ઉમેદવારો પરીક્ષાનો લાભ લેવા લાવાર બને છે એવું અહેવાલના વર્ષે રખાયેલી ૨૩ મી પરીક્ષા વખતે જણાઈ આવતાં જાહેર કરાયેલી ૨૪ મી પરીક્ષાનો વિચાર મુદ્દામ મુલતવી રાખવામાં આવ્યો હતો. ૨૩ મી પરીક્ષા મ. ગાંધીજી કૃત “ત્યાગમૂર્તિ અને બીજા લેખો” એ પુસ્તકની તા. ૨૪-૧-૪૩ ના રોજ લેવાઈ હતી અને તેનો લાભ ૫૪ બાઇ-બેનોએ લીધો હતો. ઇનામ વહેંચણી તથા પુસ્તક ખાતે રૂ. ૭૭-૮-૬ નો ખર્ચ નિવેદનના વર્ષમાં ઉધરો હોઈ તેમાં સન ૧૯૪૧-૪૨ ના જુલાઈ માસમાં લેવાયેલી ૨૦ મી પરીક્ષાનાં ઇનામોનો પણ સમાવેશ યથા જાય છે. રાજ્ય મંડળની આ યોજનાને અપનાવી (૧) ચિનોજ, (૨) ડોહાઈ, (૩) વિજપુર, (૪) પાદરા, (૫) કરજણ, (૬) ચાણરમા, (૭) કડી અને (૮) વડોદરા એ ૮ મહાશેએ વિદ્યાર્થીઓ માટે એવી પરીક્ષા પોતપોતાના મદાલ પૂરતી યોજી હતી. તે બદલ એ મહાલ મંડળોના ઉત્સાહી કાર્યકર્તાઓને ઇન્યવાદ આપી એ ધોરણે ૬૨ વર્ષે ચાલુ રાખવાની તેમને, તેમજ તેમનું અનુકરણ કરવાની ખીજ મહાશેના કાર્યકર્તાઓને બલામણ કરીએ છીએ. શિષ્ટ સાહિત્યનો પ્રચાર વધે એમાં જ ગણાવી જોઈએ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિની ખરી સાર્થકતા !

૧૧. હિતકર અને બોધક સાહિત્યના વાચનની નિયમિત ટેવથી જીવનવિકાસ માધ-
વામાં આર્થિક અને ખદખાર અવગણી શુભાસપદી મંડળે
વાચક મંડળ નીચેની રૂપરેખાવાળી મામ-વાચક મંડળની યોજના જાહેર
કરી છે:—

મામવાચક મંડળની યોજના

- (૧) અઠવાડિયામાં નિદાન એક ચોપડી વા ૨૦૦ પૃષ્ઠો જેટલું વાચન કરવાની ટેક લેનારા શિક્ષકો, વિદ્યાર્થીઓ અને અન્ય વાચકોનું આ મંડળ બને.
- (૨) મંડળના સભાસદો દર અઠવાડિયે વા પખવાડિયે બેગ ૧ મળે અને તે મુલત દરમ્યાન પોતે શું વાંચ્યું, જેટલું વાંચ્યું, શું સમજ્યું, શું ન સમજ્યું, શું મજબૂત, શું ન મજબૂત, એ બાબતો વિષે જૂટથી વિવરણ અને ચર્ચા કરે: ઉપયોગી વિષય પર નિમિષ વાચન પણ કરી શકાય.

(૩) રાત્રે રાત્રે પ્રચારપાત્ર ઉપયોગી પુસ્તકોના વાચનરંગો પણ કૃષિવાચાર ઉત્સાહી વાચક દ્વારા થોડું શકાય.

(૪) સ્ત્રીઓ, બાળકો, તેમ જ વૃદ્ધજનોનો વાચનરસ જાગૃત કરી તેમને ઘેર બેઠાં વાચન સાહિત્ય પૂરું પાડવાના માર્ગ ચોખ્ખા.

આ યોજનાના પ્રચાર અને અમલ માટે, અહેવાલના વર્ષ દરમિયાન મંડળે પત્રવ્યવહારથી તેમ જ પ્રાંત પ્રચારકો દ્વારા યથાશક્તિ પ્રયત્નો કરેલા તેને પરિણામે વડોદરા પ્રાંતમાં (૧) અવાખલ તા. શિનોર, તથા વાધોડિયા મહાલનાં (૨) રવાલ (૩) માડોધર (૪) બણીવારા (૫) કામરોડ (૬) કોટખી, (૭) લીલોરા (૮) આસોજ, અને કરજણ મહાલનાં (૯) મેથી (૧૦) સીમળા: મહેસાણા પ્રાંતમાં (૧૧) મહેસાણા (૧૨) કુલધેર (૧૩) ડુંડાવ તા. સિદ્ધપુર અને (૧૪) સોનારડા તા. દહેમાગ; તથા અમરેલી પ્રાંતમાં (૧૫) ભાડેર તા. ધારી અને (૧૬) દારકાં તા. ઝોખામંડળ એ ૧૬ સ્થળોએ આવા વાચકમંડળો સ્થપાયાં હોવાની ખબરો મળી છે. એ સ્થળોએ આમવાચક મંડળોના મંત્રીઓને પોતાના સામયિક અહેવાલ મોકલતા રહેવાની તથા હજી ન્યાં એવાં વાચકમંડળો ન સ્થપાયાં હોય ત્યાં તેમ કરી દેવાની લાગતાવળગતા ઉત્સાહી કાર્યકરોને વિનંતિ કરીએ છીએ. પ્રાંત પ્રચારકોને તેમ જ માનદ મહાલ પ્રચારકોને, શરૂ થયેલી આ નૂતન સાક્ષરતા, આ માટે સવિશેષ પ્રચાર કરી રચાનિક આમવાચક મંડળો ઠેર ઠેર સ્થાપન કરાવી તેની લેખી ખબરો આ તરફ મોકલાવી આપવાની ખાસ નોંધ લેવા સૂચવીએ છીએ.

૧૨. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિષયક શિક્ષણ ઘેરબેઠાં મેળવીને અંધપાલત્વની પરીક્ષા

પસાર કરવા માગનારાંઓ માટે અગાઉની યોજનામાં ફેરફાર પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા કરી શ્રી ઉ. મો. પટેલ સંપાદિત 'સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ' એડીકરણ એ પ્રસ્તુત અભ્યાસ અને તેમાં પુસ્તકોના વર્ગીકરણ કામની આવડતને ખાસ મહત્વ આપવાનું

કરાવી સદર પુસ્તકના અભ્યાસમાં તેમ જ વર્ગીકરણવિધિના શિક્ષણમાં પડતી મુશ્કેલીઓનું નિવારણ મંડળના સહમંત્રી પાસેથી જે તે ઉમેદવારે પત્રવ્યવહાર દ્વારા મેળવી લેવાનું ધોરણ અહેવાલના વર્ષે જાહેર કરવામાં આવેલું. તદુસાર તૈયાર થયેલા ઉમેદવારોની પરીક્ષા ફેબ્રુઆરી માસમાં રખાયલી. તેમાં ૧૬ અરજદારોમાંથી ૧૫ પરીક્ષાર્થીઓ બેઠા હોય તે પૈકી સંપૂર્ણ ઉત્તીર્ણ થયેલા ૬ જણને પુ. ખાતાના વ્યવસ્થાપક સાહેબ તથા મંડળના મંત્રીની સંયુક્ત સહીવાળાં પ્રમાણપત્રો આપવામાં આવ્યાં છે. પ્રમાણપત્રો માટેની પરીક્ષાની આ યોજના નવીન સાલે પણ ચાલુ રહેવાની છે. પણ નિવેદનના વર્ષે અમકમાં મુકાયેલા એ નવા ધોરણના પહેલા અખતરામાં એવું જણાય આવ્યું છે કે આ પરીક્ષા માટેના ખીજ વિષયોમાં તો ઉમેદવારો દરેકાં પ્રસ્તુતના અભ્યાસથી આપમેળે તૈયાર થઈ શકે છે, પરંતુ પુસ્તકવિધિ અને વર્ગીકરણ અને તેમાંય શાસ્ત્રીય પદ્ધતિના વર્ગીકરણમાં ખરાબર તૈયાર થઈ શકતા નથી. એમાં માર્ગદર્શન તેમ જ હથોટી બેસવાની જરૂર રહે છે. તેથી

બવિધ્યમાં યોગ્યતા આ જાતની પરીક્ષાઓ પ્રસંગે ધ્યાનપૂર્વક ઉમેદવારોને પત્રવ્યવહાર દ્વારા પુ. શિક્ષણની યોજના અંગેના ઉપરોક્ત વિષયોના પાઠો પૂરા પાડી જરૂરી માર્ગદર્શન કરતા રહેવાની પદ્ધતિ સ્વીકારવાની બલામણુ પુ. ખાતાના મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સાહેબ તથા રા. પુ. મંડળના મંત્રીની બંનેની પરીક્ષા સમિતિએ કરી હોઈ તે હવેથી અમલમાં ચૂકાયે.

૧૩. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના અઠગ સેવક સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીનની યાદગીરી અર્થે યોગ્યતા રમારક ફંડમાં એકત્ર થતી રકમ દરરોજીકથી સ્વ. મો. ન. અમીન પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ને સોંપી દેવાનું હયું હોઈ અત સાલ રમારક ફંડ આખર સુધીમાં રૂ. ૪૪૭૦-૬-૦ એ રીતે પુ. સ. સ. મંડળને મોંપવામાં આવેલા. તે પછી નિવેદનના વર્ષે આવેલા રૂ. ૧૬૩) પણ એ જ રીતે પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ને, દરરોજીક શરત સુગમ, સુપ્રત કરી દેવાતાં રમારક ફંડનો આંકડો રૂ. ૪૬૩૩-૧-૦ સુધી પહોંચ્યો છે.

૧૪. અત સાલના નિવેદનમાં જાહેર મથા પ્રમાણે રમારક અંથમાળાના બીજા પુષ્પ તરીકે સુજરાતના જાણીતા આમત્રેવક શ્રી બખ્શભાઈ મહેતા રમારક અંથમાળા પ્રણીત 'લીલપત્રો'નું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવાની યોજના હતી, અને તે તૈયાર પણ કરવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ સંજોગોની પ્રતિકૂળતાને કારણે પ્રમુખશ્રીની સલાહથી, નિવેદનના વર્ષે તેનું પ્રકાશન બંધ રાખવામાં આવ્યું હતું. અંથમાળાના પ્રથમ પુષ્પ 'સ્વર્ગેનું ઢોલન'ની ૧૪૫૦ નકલો ખપી મઈ છે અને ૫૦ નકલો શીલક છે. અંથમાળાના કાયમના આદક તરીકે ૪૩૮ પુસ્તકાલયોનાં નામ નોંધાયાં છે.

૧૫. વેચી નાખવા કરેલા સિનેમા મશીનનો નિકાલ આદકના અભાવે થઈ શક્યો નથી. માર્ચ પણ હિસાબે એનો નિકાલ કરી નાખવાનું કારો- સિનેમા બારી મનાએ દરાવ્યું છે, જેના અમલ માટે તજવીજ ચાલુ છે.

૧૬. ઉપરોક્ત પ્રાંતિક તથા માનદ પ્રચારક ઉપરાંત અંધ તરફથી નિમણેશ પ્રચારદાર રાજ્ય પ્રચારક ભાઈ વલ્લભભાઈની સેવા પણ રાજ્ય પ્રચારક અહેવાલની સાથે ચાલુ રહી છે. તેમણે તપાસણીના મધાળા નીચે જણાવેલી ફેરણી કરવા ઉપરાંત નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાના, પ્રાંત મંડળની વાર્ષિક સભાના, રાજ્ય પુ. મંડળ તરફે યોગ્યતા પુસ્તકાલય શિક્ષણ વર્ગના, પરિપક્વ કે સમાજોમાં હાજર રહી તેની કાર્યવાહીને દોરવાના, તેમ જ કેટલાંક ગ્રામ તથા કરગા પુસ્તકાલયોની તપાસણીની કામગીરી કરી છે. ઉપરાંત રા. પુ. મંડળના હિસાબ કિતાબ અને ઓફિસના દફતરી કામની જવાબદારી પણ રાજ્ય પ્રચારકને માથે ચુકાયેલી છે. વડોદરા પ્રાંત પુ. મંડળને લગતું દફતરી કામ પણ એ જ સંભાળે છે. એ જવાબદારી સંતોષકારક રીતે સંભાળવા ઉપરાંત ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં બજેટમંજૂરીના કામે

ખાતાને પૂરતો સહકાર આપવાની, નવીન પુસ્તકાલયોની સંખ્યા પૂરી કરી આપવા માટે પ્રતિ અને મહાલોના કાર્યકર્તાઓ સાથે પત્રવ્યવહાર કરી બનેલો તથા રકમો મંગાવી આપવાની, તેમજ જૂથ અને મહાલ મંડળોને જાગતાં રાખવાની ફરજે એમણે બજવી છે. કામરેજ મહાલ મંડળની સભા જ છેલ્લાં ત્રણેક વર્ષથી ભરાતી નહોતી. તેથી નવસારી પ્રાંતની ફેરણી વખતે એ મહાલમાં જાગૃતિ આણી સભા ભરવાની, તેમજ મહેસાણા પ્રાંતની ફેરણીમાં સિદ્ધપુર, મહેસાણા અને કલોલ મહાલ પુનઃ મંડળોનાં દફતર વહિસાખની તપાસણીની કામગીરી પણ, નિવેદનના વર્ષે, રાજ્ય પ્રચારકે કરી છે. તદુપરાંત રમારક ઇંડનો હિસાખ રાખવાની તેની વસુલ આપતી રકમોની પાવતીઓ ભરવા વગેરેની કામગીરી પણ એમણે કરી છે. રાજ્ય પ્રચારકની બહારમાંની કામગીરી ૭૭ દિવસની થઈ છે.

૧૭. સહમંત્રી તરીકે શ્રીયુત નામ્પુકલાલ નંદલાલ ચોકસીની સેવા પણ ચાલુ રખાઈ છે. નિવેદનની સાથે એમણે શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા અંગેનું પરીક્ષાની જાહેરાતથી માંડીને તે અરજીઓ મંગાવી, પ્રશ્નપત્ર કાઢી છપાવી પહોંચિત કરવા તથા ઉત્તરપત્રો તપાસી પરિણામ

પ્રસિદ્ધ કરવા લગીનું તમામ કામ, આમવાચક મંડળો ઉભા કરાવવા અંગે જરૂરી પત્રવ્યવહાર તેમ પ્રચાર કરવાનું કામ, પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા જોડવી તદંગેનું તમામ કામ કરવા ઉપરાંત નિવેદનની સાથે કોસબામાં ભરવામાં આવેલા શિક્ષણ વર્ગમાં હાજર રહી તથા પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષાના ઉમેદવારોને પત્ર વ્યવહાર દ્વારા વર્ગીકરણ પદ્ધતિનું શિષ્યાત્મક શિક્ષણ આપવાની કામગીરી બજવી છે. મંડળને લગતો પત્રવ્યવહાર તથા પ્રાંત તેમજ મહાલ પ્રચારકોની માસિક ડાયરીઓ તપાસી તેમની તાલીમ, દોરવણી તથા દેખરેખની કામગીરી, તેમજ સ્વ. મોતીભાઈ ન. અમીન રમારકમાળા અંગે જરૂરી પત્રવ્યવહાર કરવાની તથા હસ્તલિખિતો મંગાવી લાંચી વંચાવડાવી સમિતિ પાસે બહાલ કરાવવાની તમામ કામગીરી પણ સહમંત્રીએ જ બજવી છે. તદુપરાંત, પુ. ખાતાના મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સાહેબની સલાહસૂચના મુજબ વર્ગીકૃત ગુજરાતી પુસ્તકોની નામચાલિનો ૩ એ અંથ બહાર પાડવાની યોજના હાથ ધરી તેને અંગે સુમારે દોઢેક હજાર જેટલાં પુસ્તકોનાં વર્ગીકૃત કાર્ડ પણ, નિવેદનના વર્ષે, એમણે તૈયાર કર્યાં છે. શરૂ થયેલી નવીન સાથે એ યોજના ચાલુ રહી પૂર્ણ કરવાની ડોશિય રહેશે. સહમંત્રીની બહારની કામગીરી કુલ ૭ દિવસની થઈ છે.

૧૮. મંડળની કારોબારી સમિતિના પ્રમુખ તરીકે સમાજહિતના કાર્યોમાં ધણે

ઉત્સાહ ધરાવનાર વડોદરા રાજ્યના નિવૃત્ત નાયક દિવાન

પ્રમુખપદ

રા. બ. ગોવિંદભાઈ હાથીભાઈ દેસાઈ સાહેબની સેવા, નિવેદન

ના વર્ષ દરમિયાન, ચાલુ રહી છે. તે બંદેલ તેઓશ્રીનો

આમાર માનીએ છીએ, ને તખ્તિયતના કારણે તેમની મરજી હવે નિવૃત્ત થવાની છે, પરંતુ મંડળના હિતની ખાતર હજી નવીન વર્ષે પણ તેમની સેવાનો લાભ જરી રાખવાની તેઓશ્રીને વિનંતિ કરીએ છીએ.

૧૯. મંડળના ઉદ્દેશને માન્ય રાખી તેની સિદ્ધિ અર્થે વાર્ષિક રૂ. ૧૨૦૦) ની મદદ આપવાનું નવું ધોરણ શ્રીમંત સરકારે સન ૧૯૩૯-૪૦ થી રાજ્યાશ્રય અને પ્રાંત પાંચ વર્ષ માટે મંજૂર કરવાની કૃપા કરી છે, તે મુજબ પંચાયતોની મદદ, નિવેદનની સાથે રૂ. ૧૨૦૦) સરકાર મદદ મળ્યા છે. ચારે પ્રાંત પંચાયતોએ પણ પોતાને બાગે પડતો ફાળો આપી પંચાયત પક્ષથી એટલી જ રકમ પૂરી પાડી છે. આ બદલ શ્રીમંત સરકાર તથા પ્રાંત પંચાયતોનો સહુદય અહેવાલ માનવામાં આવે છે.

૨૦. રાજ્યાશ્રિત પુસ્તકાલયો અને વાચનાલયોની કુલ સંખ્યા અહેવાલના વર્ષે ૧૪૭૫ છે, જેમાંથી ૧૨૪૪ સંસ્થાઓ બંધારણમાં દેરાલી મંડળના સભ્યો, કાર્ય-શી (લવાજમ) બરીને મંડળના સભ્ય તરીકે ચાલુ રહી છે. પદ્ધતિ અને હિસાબ પ્રાંતવાર, સંસ્થાઓ ઉપરાંત વ્યક્તિગત સભાસદો કરવાનું પણ મંડળનું ધોરણ છે, ને તેને માટે આજીવન સભ્યનું લવાજમ રૂ. ૩) છે. એ બંને વર્ગોના સભ્યો મંડળના ચોપડે નોંધાય એ બહુ ધ્વજવા ભેગ હોઈ તે માટે બનતો પ્રયાસ કરવા મંડળની કારોબારી, સમિતિના સભ્યોને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

મંડળના બંધારણ પ્રમાણે ૧૬૫૫ મળી ૨૧ સભ્યોનું એક વ્યવસ્થાપક મંડળ સન ૧૯૩૯-૪૦, ગાંધારાજા મુકામે બરાબેલી ૭ મી રાજ્ય પુ. પરિષદની બેઠકમાં ચુંટવામાં આવેલું; તેમાં અવસાન તથા રાજીનામોને કારણે કારોબારીએ દરેક સુધાગવાણું વ્યવસ્થાપક મંડળ હાલ કામ કરી રહ્યું છે. એના સભ્યોનાં નામ પરિશિષ્ટ ૩૧માં આપેલાં છે. કડીવાળા શ્રી ભાપુભાઈ વિઠ્ઠલભાઈ ગામીનું નિવેદનની સાથે અવસાન થયેલું હોવાથી તેમની ખાલી પડેલી જગ્યા પૂરી લેવાનો અધિકાર મંડળની કારોબારી સભાને. બંધારણની રૂચે, પ્રાપ્ત થાય છે.

વ્યવસ્થાપક મંડળની વાર્ષિક સભા, દર સાલ પ્રાંત મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ મળી મળ્યા બાદ, સપ્ટેમ્બર માસમાં બરાબ છે ને તેમાં પૂરા થયેલા વર્ષનો અહેવાલ-હિસાબ અને નવીન સ્થાપનું અંદાજપત્ર રજૂ કરી બહાલ કરાવી લેવામાં આવે છે. તે પછી પણ વર્ષ દરમ્યાન ઉપરિચિત યતા પ્રશ્નોની વિચારણા ને નિર્ણય વ્યવસ્થાપક મંડળે કરવાના પ્રસંગ આવે છે. પણ તે વખતે, બ. મં. ના સભ્યો આખા રાજ્યમાંથી ચુંટાયેલા અને પોતપોતાના બ્યવસાયોમાં રોકાયેલા હોવાથી વખતો વખત બચ્ચામાડતો ખર્ચ કરી અને કિંમતી વખતનો ભોગ આપી બધા સભ્યોની સભા ભેલાવવાનું રોક્ય તેમ ઉચિત નહિ લાગતું હોવાથી વડોદરા પ્રાંતમાંથી ચુંટાઈ આવેલા સભ્યો સાથે માનદમંત્રી રાજ્ય પુ મંડળે વિચારવાના સામાન્ય પ્રશ્નોની ચર્ચા કરી લઈ તે પર દરેક સભાસદના અભિપ્રાય દર્શાવવા મેળવીને નિર્ણય કરી લેવાનો સામાન્ય વહિવટ મંડળે રચીકાયો છે. છતાં અહેવાલવાળા વર્ષના આરંભમાં દેશભરમાં ઉછળી નીકળેલા અસંતોષના મોળને તેમ જ પ્રવાસમાર્ગની અગવડો અને ભેખેભોને લક્ષમાં

લધને વાર્ષિક સભા અંગેનો કાર્યક્રમ પણ, પ્રમુખશ્રીની સલાહથી, પરિપત્ર દ્વારા ઉઠેલી લેવામાં આવ્યો હતો. ઓડિટ થયેલો મંડળનો બિયજ-ખર્ચનો વિગતવાર હિસાબ પરિશિષ્ટ ૧ માં સામેલ છે.

૨૧. મંડળની ઓફિસ સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીમાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલય સાંખાની કચેરીમાં ઓફિસ ચાલુ રહી છે.

૨૨. મંડળના રચનાત્મક કાર્યને પહોંચી વળાય તે માટે રાજ્ય તરફની મદદ ચાલુ રાખવા બદલ નામદાર મંત્રીમંડળનો પંચાયત પક્ષની મદદ આભાર પૂરી કરી આપવા બદલ ચારણ પ્રાંત પંચાયતોનો, મંડળને વખતો વખત જોષ્ટી સગવડ અને સહાય આપી મંડળના

કાર્ય પરત્વે સહાનુભૂતિ ધરાવવા બદલ પુસ્તકાલય ખોતાના વ્યવસ્થાપક મે. વાકનીસ સાહેબનો તથા મદદનીશ વ્યવસ્થાપક રા. રા. ઉમેદભાઈ સાહેબનો, શિક્ષણવર્ગમાં હાજરી આપવા પૂરતી શિક્ષકોની કામગીરી ગણવા માટે મંજૂરી આપવા બદલ મે. રા. રા. રાજ્ય વિવાદિહારી સાહેબનો, સભાસદ સંસ્થાઓના સલાહકાર વક્ત્ર કરી આપવા બદલ પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ સિંઠ નો અને મંડળનો હિસાબ ને સરવાળું વગર શ્રીએ ઓડિટ કરી આપવા બદલ રાજ્યમાન્ય એકાઉન્ટન્ટ્સ મેસર્સ આપાજી અમીન એન્ડ કો. નો - અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

વડોદરા, તા. ૩-૬-૪૩

રામભાઈ કા. પટેલ

માનદમંત્રી

વ. રા. પુ. મંડળ

પરિશિષ્ટ ૧ હું

સન ૧૯૪૨-૪૩ ના ઉત્પન્ન-ખર્ચનો હિસાબ

(તા. ૧-૮-૪૨ થી તા. ૩૧-૭-૪૩ સુધીનો)

જ	ઉ
૧૭૮૫-૦-૦ સાવજનિક પુસ્તકાલયો તરફથી લવાજમ અને મદદના	૧૩૨૫-૧-૦ મહાલ તથા પ્રાંતમંડળોને ફાળવણીના
૧૨૦૦-૦-૦ સરકાર મદદના	૭૬૭-૦-૦ પ્રાંતમંડળોને પ્રાંતપ્રચારક ખાતે મદદના
૧૨૦૦-૦-૦ પ્રાંતપ્રચારક મદદના	૭૬૨-૭-૦ સહમંત્રીનો પગાર તથા મુસાફરી ખર્ચ
૧૬-૮-૩ પરચુરણ ઉત્પન્ન મહેસાણા પ્રાંત પુ. મં.ને સન ૪૧-૪૨ માં વધુ મદદ અપા-યેલી તે પરત જમા લીધી.	૬૬૮-૧૦-૬ રાજ્યપ્રચારકનો પગાર તથા મુસાફરી ખર્ચ
૪૪-૧૫-૦ બ્યાજના	૪૭-૧૪-૦ શિક્ષણવર્ગનો ખર્ચ
૪૨૪૬-૬-૩	૭૭-૮-૯ શિ. વા.ની પરીક્ષાઓનાં ખર્ચનામ તથા પુસ્તકખર્ચ
	૫૬-૮-૦ કન્ટેનર તથા પોસ્ટેજ ખર્ચ
	૮૧-૮-૦ છપામણી ખર્ચ
	૧૦-૪-૦ મંત્રીનો મુસાફરી તથા પોસ્ટેજ ખર્ચ
	૮૫-૮-૦ રટાફના પ્રોવિડન્ટ ફંડ ખાતે
	૩૯૧૨-૫-૩
	૩૩૪-૨-૦ સાલ આખર ખચત રહી તે
	૪૨૪૬-૭-૩

સુગ્રામ, તા. ૬-૬-૧૯૪૩

અમે ઉપરનો ઉત્પન્ન-ખર્ચનો હિસાબ તપાસ્યો છે ને તે બરાબર છે.

(Sd) Apaji Amin & Co.
Registered Accountants
Anditors,

તા. ૩૧-૭-૪૩ આખરનું સરવાળું

જ	ઉ
૬૫૪૮-૪-૭ ચાલુ ફંડ (રાત્રીય પુ. મં. નું)	૧૫૬-૧૦-૬ પુસ્તકોના રટોક (વેચાણ બાદ
૬૨૧૪-૨-૭ સન ૪૧-૪૨ આખરનું	જતાંનો ખર્ચ)
૪૩૪-૨-૦ સન ૪૨-૪૩ ની બચત.	૧૧૧-૮-૬ બાલસાહિત્ય સર્વ
૮૧૮-૨-૬ અનામત દેવા	સંમદ બા. ૧ લા
૧૫૫-૦-૦ શ્રી. સ. ગા. ફંડના	ખાતે
૧૩૫-૧-૦ સન ૪૧-૪૨ આખરના	(રટોક નં.)
૨૦-૦-૦ સન ૪૨-૪૩ માં આવ્યા	૪૮-૧-૦ બાલસાહિત્ય સર્વ
૬૬-૧૦-૩ શ્રી. દત્ત રમારક ફંડના બચતના	સંમદ બા. ૨ લા
૭૬-૧૦-૩ સન ૪૧-૪૨ આખરના	ખાતે
૨૦-૦-૦ સન ૪૨-૪૩ માં આવ્યા	(રટોક નં.)
૧૦-૦-૦ કામરેજ-આગરોજ મહાલની શિ. વા. ની પરીક્ષા માટેના	૧૦૨૫-૫-૮ લહેણું:-
૧૧૦-૧૦-૩ બાલસાહિત્ય સર્વ સંમદ બા. ૨૦૦ની પૂરવણી ખાતે ખર્ચ	૦-૧૦-૮ મહેસાણા ખાતે
માં જતાં વધુ આવ્યા તે	પુ. મં. -
૪૦-૫-૩ પાઠવી સાલના	૧૦૨૫-૧૧-૦ પુ. સ. સ મંડળ
૭૦-૫-૦ આ સાલના વેચાણના	૬૧૮૧-૬-૮ રોકડ શિલક
૩૦૭-૧૧-૦ રટોકના પ્રોવિડન્ટ ફંડના	૧૩૭૧-૧૫-૬ બરોડા બેંકના
૧૩૮-૩-૦ અમરેલી પ્રા. પુ મં.	ચાલુ ખાતામાં
૮૧૮-૨-૬	૪૭૦૭-૧૩-૮ બરોડા બેંકના
	સેવિંગ ખાતામાં
	૧૦૧-૬-૬ દાય ઉપર શિલક
	૭૩૬૬-૭-૧

૭૩૬૬-૭-૧ (સંમદ બા. ૧ લા)

મુબાલ, તા. ૧૬-૮-૧૯૪૩.

અમો વડોદરા રાત્રીય પુસ્તકાલય મંડળનું તા. ૩૧-૭-૪૩ નું ઉપર જણાવેલું સરવાળું તપાસ્યું છે તે તે બરાબર છે

(Sd). Apaji Amin & Co.

Registered Accountants

A. J. T. B.

પરિશિષ્ટ ૪ થું

પ્રાંત તથા માનદ પ્રચારકોએ કરેલી પુસ્તકાલય તપાસણી

નામ	કયા પ્રાંત વ મહાલના પ્રચારક	તપાસણીની સંખ્યા
૧ શ્રી હગનભાઈ મયુરભાઈ પટેલ	વડોદરા-નવસારી પ્રાંત	૧૨૬+૮૭
૨ શ્રી ભાઈશંકર ટીડાભાઈ ઠાકર	મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત	૧૬૮+૬૩
૩ શ્રી છોટાભાઈ રાયજીભાઈ પટેલ	વડોદરા મહાલ માનદ	૧૩
૪ શ્રી લક્ષ્મીભાઈ રો. પટેલ	" "	૩
૫ શ્રી શનાભાઈ લક્ષ્મીભાઈ પટેલ	" "	૮
૬ શ્રી સોમાભાઈ ગરબીભાઈ	સાવલી મહાલ "	૧૨
૭ શ્રી હગનભાઈ સોમેશ્વર નેશી	" "	૫
૮ શ્રી ચતુરભાઈ નારજીભાઈ પટેલ	પાદરા મહાલ "	૫
૯ શ્રી હરિવલ્લભ બાલાશંકર વેઘ	શિનોર મહાલ "	૭
૧૦ શ્રી નાનજીભાઈ જેડીદાસ પટેલ	ચાણુરમા મહાલ "	૮
૧૧ શ્રી જોરાભાઈ લાલદાસ પટેલ	" "	૮
૧૨ શ્રી કશ્ણાશંકર મો. વ્યાસ	" "	૫
૧૩ શ્રી ઉમિયાશંકર લ. દવે	નિસનગર મહાલ "	૧૧
૧૪ શ્રી ડાહ્યાલાલ અ. બદામદ	કલોલ મહાલ "	૪
૧૫ શ્રી રમેશ ઉ. મજુમદાર	દામનગર મહાલ "	૬
૧૬ શ્રી નંદલાલ પ્ર. ત્રિવેદી	" "	૪
૧૭ શ્રી ભગવાનજી રાયવજી	કોડીનાર મહાલ "	૪
૧૮ શ્રી ધરમશી બીમજી	ઝોખામંડળ મહાલ માનદ	૪
૧૯ શ્રી વિધામા ગગાભા માણેક	" "	૪
		૫૫૫
	રાજ્યપ્રચારક	૮૫
		કુલ ૬૪૦

૧. ઘરની રાણી—બા. ૧-૫. લેખક: શ્રી. કુંઝરસી ધરમસી સંપટ; પ્રકાશક: એન. એમ. હજરની કું. પ્રિન્સેસ રોડ, મુંબઈ ૨; કોલન કદનાં પૃષ્ઠ ૪૦૮ + ૧૬૨, છોટું પાકું પૂઠું, ત્રિરંગી બે બાજુ શ્રી. કનુ દેસાઈ અને શ્રી. બદા દેસાઈ ચિત્રિત ચિત્રોથી સુશોભિત કવર બોક્સ સહિત, મૂલ્ય રૂ. ૬-૧૨-૦. ૧૯૪૩

“ સંસ્કારલક્ષ્મી ” પુસ્તકના સર્જક શ્રી. કુંઝરસીભાઈનું એ જ પ્રકારનું આ બીજું સર્જન પ્રકાશકે, આંતરબાહ્ય રૂપરંગની નવીન સજવટ સાથે અને દોઢસો ઉપરાંત ચિત્રોવાળું પ્રકટ કર્યું છે.

એનો પહેલો તથા બીજો ભાગ બે રંગોમાં છપાયેલો હોયને તેમાં સ્ત્રીજીવનની વિવિધ અવસ્થાઓના દિગ્દર્શન-ભાવનાથી લઈને એના શરીરસ્વાસ્થ્ય અને શૃંગારકલાની વિવિધ રીતભાતો આપી છે; બ્યારે ૩-૪-૫ ભાગોમાં લેખકે, આપણા જૂના જમાનાથી માંડીને આજના નવા યુગની આદર્શ નારીનો વિવિધ દૃષ્ટાંતો વડે સુંદર પરિચય આપ્યો છે.

ગમે તેવા સ્થિતિસંભોગો વચ્ચે રહીને સ્ત્રી પોતાના ઘરની રાણી કેવી રીતે યજ્ઞ-રહી શકે તેનાં સચોટ અને પ્રેરણાપ્રદ દૃષ્ટાંતો લેખકે આ કથોપકથનો દ્વારા આપ્યાં છે.

આજના સ્ત્રીઓની ઉન્નતિ અર્થે સેવાતા કેટલાક અવળા ભાગોને બદલે આપણી આંખ સ્ત્રીની શાવના સ્ત્રીવર્મમાં પ્રેરવી હોય તો આ ગ્રંથના એ ભાગો ગામડાંની બહેનો સમક્ષ રજૂ કરાવા જોઈએ.

ચાલુ ભાગની કેટલીક શૃંગારકલાઓ આપણાં ગામડાંની બહેનોને પણ લોભાવે તેવી છે; જે પોતાના સ્થિતિસંભોગ પ્રમાણે તેને તેઓ અપનાવે તો ઇચ્છવા યોગ્ય થઈ પડે.

પુસ્તકાલયો સુખેથી વસાવે.

૨. ગાંધીજીને જગવંદનાર—સંપાદક : ડૉ. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન; અનુવાદક : શ્રી. ચંદ્રશંકર પ્રાણશંકર શુક્લ; પ્રાપ્તિસ્થાન : ઉપર પ્રમાણે. કોલન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૯૬ + ૮, ગાંધીજીની પ્રેરણાપ્રદ બે તરવીરો સહિત. કવર આલ્બાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૨-૧૨-૦. ૧૯૪૩

ગાંધીજીની ૭૫ મી જન્મજયંતિ પ્રસંગે-રત્નજયંતિ પ્રસંગે-આ પુસ્તક પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે. એમાં દેશવિદેશની નામાંકિત વ્યક્તિઓએ ગાંધીજીને અર્પેલી વિવિધ પ્રકારની બધી અને ભાવભરી અંજલિઓનો સુરેખ સંગ્રહ છે. મૂળ અંગ્રેજીને આપણી ભાષામાં ઉતારવામાં એના અનુવાદક શ્રી. ચંદ્રશંકર શુક્લે સરસ ન્યાય આપ્યો છે. એમની અ અનુવાદકસાથી “ હરિજનપંથુ ”નો દરકાષ્ટ વાચક બાગ્યે જ અજાણ્ય દશે.

ગાંધીજીને જમતના મહાપુરુષોએ આપેલી આ અંજલિઓની પ્રેરણા પોતાનાં વાચકોને આપવા આ પુસ્તક દરેક પુસ્તકાલય વસાવી લે.

૩. દિરેક્ટની વાતો—ભાગ ૧ લો; (આવૃત્તિ ચોથી) લેખક : શ્રી. રામનારાયણ વિશ્વનાથ પાઠક; પ્રકાશક : ગૂર્જર અંથરતન કાર્યાલય, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૭૬+૩૮, સચિત્ર કવર આચ્છાદન સહિત પાકુ પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. અઢી. ૧૯૪૩

શ્રી. પાઠક અવારનવાર જુદાં જુદાં સામયિકોમાં જુદે જુદે વખતે લખેલી ૧૩ ટૂંકી વાર્તાઓનો આ સંગ્રહ છે. શ્રી. પાઠકની વાર્તાકલા વિષે તેમ જ ચોથી આવૃત્તિ પામતા આ પુસ્તક સંબંધે આજે હવે કંઈ પણ કહેવું અરથાને જ છે, આ પુસ્તકની ચોથી આવૃત્તિ એ એની વાચનપ્રિયતાના પુરાવા માટે પૂરજું છે.

જે પુસ્તકાલયોએ હજી પણ ન વસાવ્યું હોય અથવા જેમને ત્યાં એ પુસ્તક જીણી-વસ્થાને પામ્યું હોય તેઓ સત્વર પોતાને ત્યાં વસાવી લે.

૪. વડોદરા—લેખક : શ્રી. ચંદ્રશંકર અણિશંકર ભટ્ટ; પ્રકાશક : અંબાલાલ વિઠ્ઠલભાઈ ઠક્કર, હુદાણા મિત્ર પ્રિ. પ્રેસ, વડોદરા. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૧૬+૮, બોર્ડપટીનું સચિત્ર પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૮-૦

શ્રી સયાજી બાલગાનમાળા દ્વારા આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થયું છે. એમાં બાલભોગ્ય શૈલીએ જાણીતા મોન્ટેસોરી શિક્ષક શ્રી. ચંદ્રશંકર ભટ્ટે લેખનાં મોટાં અને જાણવાનું શહેરોમાંના જાણવાનું ઐતિહાસિક શહેર વડોદરાની પ્રાચીન તેમ જ અર્ધાચીન-અવતન ઐતિહાસિક વિશેષતાઓ બાળકોને વડોદરાનો પરિચય આપવા રજૂ કરી છે. આ પુસ્તક બાળકોને વડોદરાનો સરસ બાલ આપે તેવી રીતે રજૂ થયું છે.

દરેક પુસ્તકાલય પોતાને ત્યાં આવતાં બાલવાચકો માટે આ પુસ્તક અવશ્ય વસાવી લે.

૫. સૂરત—ભા. ૧-૨, લેખક : મંજેશ્વર તનાદેન પાઠકજી, પ્રકાશક, કદ, પૂર્ણ તથા મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.

ઉપલા પુસ્તકની માફક જ આ પુસ્તકમાં સૂરતને લગતું વર્ણન છે. આપણાં ઐતિહાસિક શહેરોનો આવો વાર્તારૂપ પરિચય બાળકોને આપવાની જે નીતિ સયાજી બાલગાનમાળાના સંચાલકોએ રાખી છે તે ખરે જ સ્તુત્ય છે. આવા વાચનથી બાળકોને વાર્તારૂપે તે શહેરના ઐતિહાસિક, ભૌગોલિક તેમ જ જાણવાનું અન્ય હકીકતોને લગતી માહિતી મળે છે અને તેમના જ્ઞાનમાં સારી વૃદ્ધિ થાય છે.

૬. ઇતિહાસની રૂપરેખા—લેખક : શ્રી. અનંતરાય પ્રભાસંકર પટ્ટણી; કાઉન આઠ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ ૧૪૦+૧૬, બોર્ડપટીનું દ્વિરંગી સચિત્ર પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. દોઢ.

મૂળ અંગ્રેજીમાં જાણીતા અંગ્રેજ લેખક એચ. જી. વેલ્સે લખેલ "Outline of History" નાં શરૂઆતનાં પ્રકરણો પરથી લેખકે આ પુસ્તક તૈયાર કરી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. એમાં માનવની આદિઉત્પત્તિથી એનામાં થયેલા ઉત્તરોત્તર ક્રમિક રેશ્મશરો-પરિવર્તનોનો પરિચય આપ્યો છે. માનવના આદિમૂળની શોધખોળમાં વૈજ્ઞાનિક રસ ધરાવનારાઓને એમાંથી ઘણું જાણવાનું મળી આવશે.

લેખકે પુસ્તકમાં, પૃથ્વીનો આરંભ થયા પછી તેમાં જીવની ઉત્પત્તિ, તથા ક્રમેક્રમે વનસ્પતિ તેમ જ જનનવરોનો વિકાસ કેમ થયો, તેમાં માનવજાતિનું સ્થાન શું હશે અને જીવીજીવી ભાષાઓ ઘડાઈ તે કાળ સુધી જે જે ફેરફારો થતા ગયા તેને લગતી માહિતી આ પુસ્તકમાં સરળ ભાષામાં રજૂ કરી છે; જે એના અભ્યાસીઓને ઠીક ઉપયોગી થઈ પડશે.

આનો વૈજ્ઞાનિક અર્થ તૈયાર કરવા માટે લેખકને અભિનંદન. કરવા પુસ્તકાલયો સુખે વસાવે.

મ. પ્ર. વ્યાસ

૭. **Gandhi is India**—“ ગાંધીજી એ હિંદ છે ” આ નામનું પુસ્તક V. V. M. નામના ભાષ્યએ સંપાદન કરી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. પુસ્તકમાં સર રાધાકૃષ્ણનું, કમળાદેવી અદ્વીપાધ્યાય, યુરુદેવ ટાગોર, કરાકા તેમજ અન્યર દેશવિદેશના આગેવાન લેખકોના ગાંધીજીને લગતા લેખો આપ્યા છે. ઉતારા સરસ છે. એમાં રામા રાજાનાં ખુલ્લું સરસ અવતરણો છે. પુસ્તક ઘરમાં વસાવી જરૂર પડે ઉપયોગી થઈ પડે તેવું છે.

૮. **રાધેશ્યામ**—લેખક : રસિકજ્ઞાલ જોશી, પ્રકાશક : આર. આર. શેઠની કું. મુંબઈ, કાઢેન કદનાં પૃષ્ઠ ૬૮૮+૮, કવર આચ્છાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૨૦.

આ નવલકથામાં રજૂ કરાયેલી વાર્તાનો ટૂંક સાર આ પ્રમાણે છે:

દેશી રાજ્યને લગતી વાર્તાને આ પુસ્તકમાં વણી લેવામાં આવી હોઈને એમાં દેશી રાજ્યના રાજકીય જીવનની ચર્ચા છે. દેશી રાજ્યમાં પ્રજામંડળ જે રીતે કામ કરે છે તેવું અહીંમાં પણ છે. પ્રજાનાં દુઃખો જણાવવાં, અને સરકાર એ રીતે જે કાંઈ સાંભળે અને કામ કરે તેટલું જ કામ કરવું એ પ્રમાણેની તેની પ્રજાસિકા હતી. રાધેશ્યામ એમાં જોડાય છે અને નવાં આંદોલનો જગાડે છે. રાજ્ય પાસે માગણીઓ કરે છે અને જે તે રાજ્ય મંજૂર ન કરે તો સત્યાગ્રહ શરૂ કરવાનું જણાવે છે. યુવાનો રાધેશ્યામના પક્ષે છે. અને સરકાર તે માગણીઓ મંજૂર કરે છે. આ રીતે દેશી રાજ્યની રાજકીય બાબતમાં ઉદ્ધામવાદ અને ઉદારમતવાદ (ગોડરેટ પક્ષ) ની વચ્ચેનું ધર્મજી અને સાધારણ જનતાનું ઉદ્ધામ મતવાદ તરફ આકર્ષણ રખેટ દેખાય છે. રાધેશ્યામ પ્રજામાં પ્રિય થઈ પડે છે પણ તેના માર્ગમાં એક અડચણ લીધી થાય છે.

આખા પુસ્તકનું આ મુખ્ય વસ્તુ છે. રાધેશ્યામ ગરીબ છે. સારી રીતે નિર્વાહ કરી શકે તેવી તેની સ્થિતિ નથી અને છતાં રાજકીય જીવનમાં આખો વખત મુંઝાયેલો રહે છે, પૈસાની તંગી તેને ખૂબ અકળાવે છે. ઘરમાં માતાનાં મહેણાં અને પત્નીનાં રીસામણાં છેવટે એક પછી એક ધરણાં વેચે છે અને તેમ છતાં જીવન કેમ પૂરું કરવું તે સમસ્યાનું નથી. છેવટે મિત્રના પૈસા ઉપર હાથ ઉપાડવા જાય છે અને તેને જાન આપે છે. પોતે જે પતન પામવાની તૈયારી કરતો હતો તેમાંથી ખચ્ચો તે માટે પ્રયત્નો આભાર માને છે. અને પોતે પહેલાં જણાવેલું “ પૈસાનો વિચાર કરીને જાહેર જીવનમાં પ્રવેશતાં અટકી જવું એ કારણ છે ” તે ખોટું છે એમ તે માને છે અને એમ માનતો ચાલે છે કે “ આર્થિક તંગી વચ્ચે જાહેર જીવનમાં પ્રવેશવું એ નરી મૂર્ખતા છે ” એમ માનીને ધંધો સ્વીકારે છે

અને ઘરને જરૂરી રકમ ભેગી કર્યા પછી ૧૯૪૦ ના સત્યાગ્રહમાં પોતાનું નામ આપે છે અને પ્રજાની પ્રતિષ્ઠા મેળવે છે.

વાત ટૂંકી હોઇને એમાં ખાસ કંઈ વિશિષ્ટ રચના નથી છતાં રાધેસ્થામના જીવનમાં ડોકિયું કરવાનું દરેકને મન ચાપ તેવું છે. લેખકે આજનો મહત્ત્વનો પ્રશ્ન આર્થિક તંગી વચ્ચે જાહેર જીવનમાં પ્રવેશનું કે કેમ તે વિષય ઉપર ઠીક પ્રકાશ પાડ્યો છે. એ પ્રશ્ન જાહેર જીવનમાં પડેલાઓને ખૂબ મૂંઝવે છે એ વાત તદ્દન સત્ય છે. અને ખૂબ કમાયા પછી જાહેર જીવનમાં પડનારાઓ જુદા ઉંમરના હોય છે; પરિણામે નવું લોકી જાહેર જીવનમાં પ્રવેશનું નથી.

મારા મત પ્રમાણે તો જાહેર જીવનને નિર્ભેળ સ્વચ્છ અને વિકસિત કરવું હોય તો પ્રજાએ કાર્યકર્તાઓને પોષવા જોઈએ. અને જેમ સરકાર પોતાના નોકરોનું પોષણ કરે છે અને તે નોકરોની પ્રતિષ્ઠા વધારે છે તેવી જ રીતે પ્રજાના કાર્યકર્તાઓની પ્રતિષ્ઠા વધારવામાં આવે અને તેમના જીવનના પોષણની પંચાત કરવાની તેમને ન હોય તો જ જાહેર જીવન સુધરશે—નિર્ભેળ બનશે.

૯. પરખનાં પાણી—લેખક: ડી. સુરલી કાકુર; પ્રકાશક: આર. આર. શેઠી કું. પ્રિન્સેસ રોડ, મુંબઈ. મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

લેખકે લખેલી ટૂંકી વાર્તાઓનો આ સંગ્રહ છે. એમાં " ગં. સ્વ. ગંગાબેન " " સાયું દીલ " " મરખેથી " " મેનડી " " વહુની બંગડી " વગેરે વાર્તાઓ સમૃદ્ધિથી છે. વાર્તાઓની ચૂંચણી ઠીક ઠીક રસમય છે. એમાં આપણી મનોદશા (Mental Psychology)નું સરસ પ્રતિબિંબ જોવા મળે છે. વાર્તાઓ અવકાશો વાંચી જવા જેવી છે.

ચુ. ધુ. શાહ

૧૦. અનાજનો સવાલ—લે. શ્રીનિવાસ સરદેસાઈ, તાન્યા—લે. સુમદ્રા ગાંધી, સાચી દેશાલિમાની નીતિ—સત્તાવાર કમ્યુનિસ્ટ પાર્ટીનાં લખાણો, સોવીએટ શક્તિ-પ્રકાશક: લોકપ્રકાશન શુક, મુંબઈ. આ ચાર પુસ્તિકાઓ સામ્યવાદી પક્ષ તરફથી પ્રસિદ્ધ થઈ છે. "તાન્યા"ની વાત વાંચીએ છીએ ત્યારે જ્યાં સ્વરાજ્ય છે અથવા જ્યાં સરકાર અને પ્રજા એક જ છે અને દેશના સંસ્કૃતિનો પ્રસંગ આવીને જોવા રહેતાં એક કન્યા-૧૫-૧૭ વર્ષની ટૂટડી કન્યા શું શું કરે છે, કેટકેટલું સહન કરે છે તે આપણે જોઈ શકીએ છીએ, તેણી ને દુઃખ અને ત્રાસ વેડે છે તે વાંચતાં આપણા મુખમાંથી ચાંચાથીનો ઉદ્ગારો નીકળી જાય છે અને આપણને લાગે છે કે જો આપણે ત્યાં પણ તેવું જ સ્વરાજ હોત તો આપણે અથવા આપણામાંથી ધણા બાઈઓ અને બહેનોને લોગ આપવા કે દુઃખ વેઠવામાં પાછા ન પડત, ત્યારે આ વાંચીને આપણે ત્યાં એ નથી એવો એક નિસાસો નાખી દેવાય છે.

સોવીએટ શક્તિ—એ તો સ્વરાજ મળે ત્યારે કેટલું થઈ શકે તે બતાવતી અને આપણી આંખને ઉઘાડી નાખે તેવા કાર્યક્રમ અને સંતોષકારક પ્રગતિનું પ્રેરક છે.

“ અનાજનો સવાલ ” તો આંખે જૂનો બની ગયો છે. બંગાળ સરકાર અને

મધ્યસ્થ સરકારે આ પ્રશ્નનો નિકાલ કરવા પ્રયત્નો કર્યા છે અને આજે જ્યારે કૂડ કમિટિએ જે લ'આણુપૂર્વક જણાવ્યું છે તે જોતાં જ્યાં સુધી હિંદુસ્તાનમાંથી અનાજ નિકાસ નહિ કરવાનો, અને સ્વરાજ્યની સ્થાપના નહિ થાય ત્યાં સુધી આ પ્રશ્નનો નિકાલ જો તેા આજ કાંટયા પર ચીંગડુ દેવા જેવું છે. સરકાર સહકાર માગતી જણાતી નથી અને તેથી આ પ્રશ્ન ખૂબ ગૂંચવાયેલો પડ્યો છે. બ્રાજાનો જ વિચાર સામ્યવાદી બાધાઓ ધણા વખતથી કરવા છતાં આજે પ્રજાજનોના સંપૂર્ણ સહકાર—દાન છતાં કલકત્તાની શેરીઓમાં અને કૂટપાય ઉપર મરણ પામતા બ્રાજાઓ અને શેરીઓના કુતરાઓ આપણી નજર આગળ દેખાયા કરે છે.

સાચી દેશાભિમાની નીતિ : આમાં સામ્યવાદી પક્ષ આજે શું કરવા માગે છે તે સંબંધેના લેખો છે. સરકારની નીતિને તે વખોડે છે. કોંગ્રેસના આગેવાનોને છોડાવવા તે મથે છે, કોંગ્રેસ અને મુસ્લીમ લીગ વચ્ચે નિકાલ થવો જોઈએ એમ તે કહે છે પણ આમાં શો મતભેદ છે તે સમજાવું નથી. બાગદાદની નીતિ ડમ્યુનીસ્ટ પાર્ટીને પહેલાં બમ્તી હતી તેઓ જ્યારે ફ્રાંસના વીરો અને વીરાગનાનાં વખાણ કરે છે ત્યારે લાગે છે જો તેની નીતિ તરીકે વિરોધ હોય તો તે કોંગ્રેસમાં માનનારાઓનો કે જેઓ અહિંસાને ધર્મ તરીકે માને છે કોઈ પણ પક્ષની કિંમત તેના ઉપર અકાય છે કે તેની પાસે રાજકીય મહાગાઈના ઉકેલ માટે કોઈ રસ્તો છે કે કેમ. હિંદુમુસ્લીમ ઐક્યને અપનાવી કોંગ્રેસ મુસ્લીમ લીગ વચ્ચેનો નિકાલ તો સૌ કોઈ માગી રહ્યું હતું અને મહાત્મા ગાંધીજી, પડિત જવાહરલાલ નેહરુ તથા મૌલાના આઝાદ ઝીણા સાહેબના બગલે ગયા હતા. વળી મહાત્મા ગાંધીજીમાં હિંદુમુસ્લીમ ઐક્ય માટે પ્રાણ અર્પણ કરવા તૈયાર થયેના એટલું જ નહિ પણ મુસ્લીમ બાધાઓને ખોડું ન લાગે તે માટે હિંદુઓનો ઉકળાટ સહન કરીને તથા આવી વધુમતીવાળાએ રીતસર થવું હોય તેના કરતાં વધારે આપનારું જાહેર કર્યું છતાં કાંઈ થઈ શક્યું નથી, એટલું જ નહિ પણ તા. ૮મી ઑગસ્ટના બાધણમાં સમાધાન કરવાની તત્પરતા દેખાઈ આવતી હતી છતાં સરકાર ગાંધીજીને છોડવા માગતી નથી એટલું જ નહિ પણ કોઈને મળવા દેતી નથી અથવા પતવહેવાર પણ કરવા દેતી નથી. આ સ્થિતિમાં શું કરવું જોઈએ તે આમાં સ્પષ્ટતાથી સરકારને તમે કહો કે મિ. જીજ્ઞાને પણ તમે કહો છતાં તેઓ તો તમારી વાતને માનતા હોય અને આઝાદની જરૂરી-આત આજે જનપાન સાથે ચારી રીતે લડી લેવાને માટે જરૂરી લાગવું હોય તો શું કરવું તે આગા સ્પષ્ટ સમજાવું નથી. છતાં ધણી હકીકતો સ્પષ્ટ કહેવાને માટે અને સાદો છતાં જોરદાર બાધા વાપરી રાજકીય પ્રશ્નો આમજનતાના બનાવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે તે તરફ આપણે દુર્લક્ષ દાખવવું ન જોઈએ.

“ અલ્પચારી ”

૧૧. જમા અને ઉધારની કળા—લેખક અને પ્રકાશક શ્રી. નેમ્પદ મોહનલાલ શાહ અને શ્રી મોહનલાલ શકરલાલ શાહ. શિક્ષકો, ક. દ. ઓ. જૈન પાઠશાળા, મુળાધ, કાઉન ૧૬ પેઠ કદનાં પ. ૧૧૨; સાદુ પૂઠું, મૂલ્ય રૂ ૧-૪-૦.

ગુજરાતી બાષામાં “નામાં”ના પુસ્તકો જૂજ પ્રસિદ્ધ થયેલા છે અને તેમાંથી વળા શાળાઓમાં પાઠ્યપુસ્તક તરીકે ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેના પુસ્તકની તો ખોટ જ હતી.

“જમાઉધારતી કળા”એ એ ખોટ કેટલેક અંશે પૂરી પાડી છે. બાપા સરળ અને સાદી છે. આપણી માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ સમજી શકે તેવી રીતે ટૂંકમાં મુદ્દાસર ઘણી બાબતોની છણાવટ લેખકોએ કરી છે. દેશી નામાની પદ્ધતિ તેમ જ અંગ્રેજી નામાની પદ્ધતિ જુદી જુદી રીતે ટૂંકમાં સમજાવી લેખકોએ બંનેની મિશ્રિત પદ્ધતિના ફાયદા સમજાવ્યા છે. વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી થાય તેવી રીતે દરેક પ્રકરણ પાછળ પ્રશ્નો મૂકી પુસ્તકને વિશેષ ઉપયોગી બનાવ્યું છે.

આ પુસ્તક વિદ્યાર્થીઓને તેમ જ શિક્ષકોને ઘણું માર્ગદર્શક અને ઉપયોગી થશે. વેપારી પેઢીઓમાં કામ કરવાની ઉમેદ રાખતાં યુવકોએ પણ તે જોઈ જવા જેવું છે.

વા. ના. અમીન

૧૨. ઊઘડતી આંખ:—લેખક: ગજેન્દ્રશંકર લા. પંડ્યા; પ્રકાશક: યુગાન્તર કાયો-લય, ગોપીપુરા, સુરત; ઇ. સ. ૧૯૪૩, ૧ લી આવૃત્તિ, કાઢેન ૧૬ પેજ પૃ. ૪+૨૬૦; પૂઠું કાર્ડ બોર્ડ પટ્ટીનું; કિં. રૂ. ૩-૮-૦.

જૂના અને નવા મતવાદી માનવસંસ્કાર વચ્ચેના સંઘર્ષોનો ખ્યાલ આપી બંને મતપ્રવાહોનો સમન્વય સાધવા પૂરતી આંખ ઊઘાડી રાખીને ચાલવામાં જ સામાજિક સુખ રહેલું છે, એવું આ નવલકથા પ્રગોષે છે. બંસી અને મધુકાન્તા નામના સાહસ-શોખીન બે કૌલેજમિત્રો સંતલસ કરીને કોઈને પણ કલા કારબા વગર કલકત્તા ઉપડી ગય છે અને દેશોદર દિલ્લમ કંપની નામની એક સંસ્કારી દિલ્લમ કંપનીમાં મારદર પ્રમાત અને ઉપાદેવી નામે નટનટ્ટી તરીકે જોડાય છે અને દેશમરમાં પંકાય છે. કલકત્તાના વસવાટ દરમિયાન બંસી ગાંધુને ચાહવા ગાંડે છે અને મધુ એ જ દિલ્લમ કંપનીના એમ. એ. થયેલા એક શુસંસ્કારી કલાકાર નટ નામે સ્થામસુંદરને ચાહવા લાગે છે. દિલ્લમ કંપનીના માલિક બંકિમ શેઠની પુત્રી ચિત્રાનું દિલ મધુ બંસી પર દરે છે. અને મધુએ બંસીની પત્ની પર વેર લેવાની ઘસીને ના પાડવાથી એના દિલ પર જબરો આઘાત પડેથી તે બેબાન બની જઈ બિછાનાવશ બને છે ત્યારે ચિત્રા મમતાભરી સારવારથી આખરે તેનું દિલ છૂતી લે છે ને માતાપિતાની સંમતિપૂર્વક બંને પરણી જવાનું ઠરાવે છે. આ ઠરવાને બંસીના માતાપિતાની પણ સમમતિ મળે છે અને એ રીતે વર્ણોત્તર તેમ જ આંતરપ્રાંતીય લગ્ન સંબંધ બાંધવાનો આદર્શ નવલકથાકાર સંસ્કારી શૈલિમાં રજૂ કરે છે.

જૂના તેમ જ નવા મતવાદીઓને આ નવલકથામાં રજૂ કરાયેલા આદર્શો, એક યા બીજા દૃષ્ટિએ ન કચે એ બનવાભોગ છે. છતાં જાણુવા અને વિચારવા જેવી અનેક વિવિધ સામગ્રી આ નવલકથામાં સરસ રીતે ગ્રંથાયલી હોવાથી નવલકથા દરકોઈએ વાંચી જવા જેવી છે.

ના.

સામયિકો

શુભુસુંદરી : વર્મા સ્મારકઅંક—ખાસ સંપાદક: શ્રી. યજ્ઞેશ શુક્લ; પ્રકાશક: હુલાશામિત્ર પ્રિં. પ્રેસ, વડોદરા.

શુભુસુંદરી માસિકનો જુલાઈ-ઓગસ્ટ-સપ્ટેમ્બર માસનો અંક ખાસ વર્મા સ્મારક અંક.

તરીકે પ્રકટ થયો છે. ૨૧. વર્મા એ માસિકના સ્થાપક હતા. તેમણે એ છોડને રાપી ઉછેરને પુણ્યોદ્ધાર્યો બનાવી તેના હાલના પ્રકાશકને જાહેર જનતાને અર્થે સુપ્રત કર્યો હતો. એ માસિકના સ્થાપકના અવસાનકાળે એના પ્રકાશકે આ ખાસ અંક પ્રકટ કરી તેના પ્રત્યેક પોતાનું ઋણુ અદા કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે.

આ ખાસ અંકમાં ૨૧. વર્માજીના મિત્રો-પરિચિતો તેમ જ તેમના જાહેર જીવનમાં સંપર્કમાં આવેલાઓએ તેમને અંજલિ અર્પી છે; ઉપરાંત એના સાહિત્યવિભાગમાં વિવિધ રસપ્રદ વાચનવાળીઓ પણ આપવામાં આવી છે. એટલે જોડેલે દરજગે આ ખાસ અંક ૨૧. વર્માના રમારક ચિદંશ છે તેટલે જ દરજગે એ ચિરવાચનયુક્ત સાહિત્યનો રસધાળ પણ બન્યો છે.

આવો અંક પ્રકટ કરવા માટે સંપાદક-પ્રકાશકને ધન્યવાદ થતે છે.

વિ. સં. ૨૦૦૦ નું શુદ્ધ કાર્તિકી પંચાંગ—પ્રકાશક: સમુદ્ધ સાહિત્ય વ. કાપીલવ, બદ્ર, અમદાવાદ. પૃષ્ઠ ના કદમાં, મૂલ્ય ૦-૬-૦.

આ સંસ્થાએ જ્યોતિષવિષયક પંચાંગ પણ પ્રકટ કરવાની પ્રવૃત્તિ હાથ ધરાવે છે. જ્યોતિષને એમાં લગતી ધણી જાણવાળેગ હકીકતો અપાઈ હોઈ સંસ્થાનાં હાલ મળતાં પુસ્તકોનું સમિપત્ત પણ અપાયું છે. ઘર આગળ પંચાંગ રાખવા ઈચ્છનાર માટે આ પંચાંગ જોઈ મૂલ્યે વધુ માહિતીમયું હોઈ લઈ લેવા જોઈ છે.

માસિકો મહત્તા તારીખ

ભૂમિ અને નવરચના ઑગરટ	૧૬-૯-૪૩	બાલજીવન	ઑક્ટોબર	૯-૧૦-૪૩
કિશોર જુલાઈ-ઑગરટ	૧૧-૮-૪૩	બાલમિત્ર	ઑક્ટોબર	૩-૧૦-૪૩
કુમાર જુન	૭-૯-૪૩	બાલસખા	ઑક્ટોબર	૧-૧૦-૪૩
ખેતીવાડી વિજ્ઞાન ઑક્ટોબર	૨-૧૦-૪૩	બાળક	ઑક્ટોબર	૨-૧૦-૪૩
ગાંધીવ ઑક્ટોબર	૧-૧૦-૪૩	બુદ્ધિપ્રકાશ	એપ્રિલ-જુન	૨૩-૭-૪૩
ગુણસુન્દરી જુન-જુલાઈ-ઑગરટ	૮-૯-૪૩	માનસી	જુન	૮-૭-૪૩
ક્રામજીવન ઑક્ટોબર	૧-૧૦-૪૩	રેખા	ઑગરટ	૨૯-૭-૪૩
ધરણા સપ્ટેમ્બર	૧૫-૯-૪૩	વ્યાયામ	સપ્ટેમ્બર	૨૧-૯-૪૩
ગિતમય જગત ઑક્ટોબર	૪-૧૦-૪૩	વૈદ્યકેષિતરુ	સપ્ટેમ્બર	૭-૯-૪૩
નવચેતન ઑક્ટોબર	૫-૧૦-૪૩	ચારદા	સપ્ટેમ્બર	૧૫-૯-૪૩
ખાલીદાર આસો	૨૬-૯-૪૩	શિક્ષણપત્રિકા	માદ્રપદ	૨૬-૯-૪૩
પ્રધાન ૦ બાદ્રપદ-આસો	૨-૧૦-૪૩	સ્ત્રીજીવન	ઑક્ટોબર	૧-૧૦-૪૩
		સ્ત્રીબોધ	ઑક્ટોબર	૫-૧૦-૪૩

કિતાબઘર રાજકોટનાં પુસ્તકો

૧. અપભ્રંશ—લેખક: શ્રી. નારાયણભાણુ, અતુ. શ્રી. મુદ્દલ; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.
૨. બકુરાણી—લેખક તથા અનુવાદક ઉપર પ્રભાણે; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.
૩. ગુરુસ્વામી—લેખક: " જોગવ " મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦.

શિષ્ટ સાહિત્ય લંડોર-મોટા આંકડીઆનાં પુસ્તકો

૪. ચિરંતન નારી—લેખક: શ્રી. સિયારામશરણ ગુપ્ત, મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૪-૦.
૫. આહાર અને આરોગ્ય—લેખક: શ્રી. જટાશંકર નાન્દી; મૂલ્ય રૂ. ૧-૬-૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય-અમદાવાદનાં પુસ્તક

૬. દ્વિરેક્ષની વાતો—(ચોથી આવૃત્તિ) લેખક: શ્રી. રામનારાયણ વિશ્વનાથ પાઠક, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.
૭. સૂર્ય, શરીરવિજ્ઞાન અને પ્રાણાયામ—લેખક: શ્રી. મણિલાલ જોગીલાલ દેસાઈ, મૂલ્ય રૂ. દોઢ.

મેસર્સ એન. એમ. ઠક્કરની કું. મુંબઈ તરફનાં

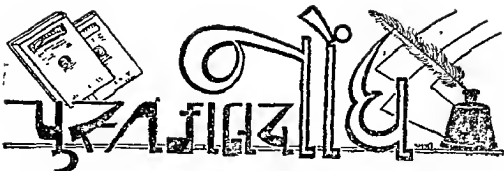
૮. ગાંધીજીને જગવંદના—અતુ. ચંદ્રશંકર પ્રા. મુકલ, મૂલ્ય રૂ. ૨-૧૨-૦

આર. આર. શેઠની કું. તરફનાં પુસ્તક

૯. વીર કુમારપાળ—લેખક: શ્રી. મૂળજીભાઈ પી. શાહ; મૂલ્ય ૦-૮-૦.

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૧૦. ગાંધીજી અને ધ્યેન—લેખક: શ્રી. જ. મ. આસર; પ્રકાશક: રફુડન્ટસ પબ્લિશિંગ કું. જૂનાગઢ મૂલ્ય ૧-૦-૦.
૧૧. ધીમુ અને વિલા—લેખક: શ્રી. જયંતિ દલાલ; પ્રકાશક: ધી મહાગુજરાત પબ્લિશિંગ કંપની, સર દિરોજયાદ મહેતા રોડ, મુંબઈ, મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.
૧૨. મૌલાના અબ્દુલ કલામ આઝાદ—લેખક અને પ્રકાશક ઉપર પ્રભાણે; મૂલ્ય ૦-૬-૦
૧૩. શરીરનો દરવાજો—લેખક: ડૉ. કેપ્તુશર દોરાયજી જીલા; વાંદી રફીટ, નવસારી. મૂલ્ય લખ્યું નથી.

“સંદેશ” કાર્યાલયનો પ્રવૃત્તિવિસ્તાર—અમદાવાદથી પ્રકટ થતા અગ્રગણ્ય દૈનિક પત્ર “સંદેશ” કાર્યાલય તરફથી બે નવાં સાહસો હાથ ધરવામાં આવ્યાં છે. તે પૈકી (૧) “ગુજરાતી પંચ” સાપ્તાહિક હવે ઉપયુક્ત કાર્યાલયના સંચાલન હેઠળથી પ્રસિદ્ધ થવા માંડ્યું છે; અને (૨) સંદેશ ગ્રંથમાળા.

“ગુજરાતી પંચ” ઉપયુક્ત સંરચના સંચાલન હેઠળ આવતાં તેમાં અવનવા ફેરફારો કરવામાં આવ્યા છે, ન્યારે સંદેશ ગ્રંથમાળા દ્વારા સંસ્કારલક્ષી અને ધરની રાણી જેવાં પુસ્તકોના જાણીતા સાક્ષર શ્રી. કુંગરસી ધરમસી સંપટરચિત જીવનસપ્તી પ્રકટ થનાર છે. સંદેશ લિ. ની આ બંને પ્રવૃત્તિઓને અમે આવકારીએ છીએ; અને ‘સંદેશ’ દૈનિકની માફક આ પ્રવૃત્તિને પણ સફળતાપૂર્વક લોકોએ જાણવા તેમ જાણીએ છીએ.

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ.ના કાર્યાલયમાં દીવાળીની રજાઓ, અગાઉથી જાહેર કર્યા પ્રમાણે તા. ૨૭-૧૦-૪૩ થી નહિ પરંતુ તા. ૨૬-૧૦-૪૩ ને મંગળવારથી તા. ૨-૧૧-૪૩ ને મંગળવાર સુધીની રહેશે. પુસ્તકાલયના મંત્રી-મંથપાત્રોને આ સુધારો નોંધી સેવા વિનંતિ છે.

“ફૂલછાપ” સાપ્તાહિકનું વાર્ષિક લવાજમ તા. ૧૦-૪-૪૩થી શ. ૧૦-૨-૦ થયેલું હોવાથી, જેમનું લવાજમ ૭-૨-૦ પ્રમાણે બરાબરું તે વરાટે મુદત પૂરી થયેથી તા. ૧૫-૧૦-૪૩થી સદર સાપ્તાહિક તેમ જ “સુખ સમાચાર” દૈનિક અઠવાડિક પણ તેના વધારેલા લવાજમને કારણે મુદત પૂરી થયે બંધ થશે. તે જાણે પોતાના પુસ્તકાલય માટે “ફૂલછાપ” અથવા “સુખ સમાચાર” દૈનિક વા અઠવાડિકનું લવાજમ બરાબરું હોય તેઓની જાણ માટે આ જુલાસો પ્રકટ કર્યો છે, જેથી આ બાબત મંડળ તરફ પૂછપરછ કરવા જરૂર નહિ રહે, એવી આશા છે.

વ. રા. પુ. મંડળ

જાગતાં જૂથ મંડળો:—(ગતિકથી ચાલુ) (૨૮) મહુવા, (૨૯) અંબેડા, (૩૦) મણત, (૩૧) ધમડાણ, (૩૨) ગણદેવી.

જાગતાં મહાલ મંડળો:—(ગતિકથી ચાલુ) (૨૯) સંજેડા, (૩૦) સાવલી, (૩૧) કલોલ, (૩૨) વિજાપુર, (૩૩) ગણદેવી, (૩૪) માંગરોળ.

જેમણે સભા ન બરી હોય તે બરી હોય છતાં અદ્વાલ દિસાળ હજી ન મોકલી આપ્યાં હોય તેમને તેમ કરી દેવાની આગ્રહબરી બલામણુ કરવામાં આવે છે. પૂરા થયેલા વર્ષમાં થયેલા કામકાજના અર્હેવાલ તથા હિસબ તે નિદાન દરેક મોકલી આપે જ.

વાર્ષિક સભાઓ:—અમરેલી તથા વડોદરા પ્રાંત મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ અત્યંત તા. ૧૯ તથા ૨૬ મી સપ્ટેમ્બરના દિવસોએ, તેમ જ રાજ્ય પ્ર. મંડળની સભા

કા. ૨૬ મી સપ્ટેમ્બરના રોજ બરાબ ગઇ. રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના અહેવાલો તથા ફરાવો આ અંકમાં છે.

કઠી મહાલ ૭ મી પરિષદ:—કઠી મહાલની સાતમી પુસ્તકાલય પરિષદ વા. ૩-૧૦-૪૩ ના રોજ વિભાગ વિદ્યાધિકારી શ્રી. માલસે સાહેબના પ્રમુખપદે વીડગ ખાતે સંજ્ઞતાપૂર્વક બરાબ ગઇ.

પ્રમાણપત્ર આપેલી પરીક્ષા:—આ સંબંધમાં સપ્ટેમ્બર અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ બહેરાત નં. ૧ તરફ લાગતાવળગતાઓનું લઘુ દોરી મેળનાનો લાભ ઉઠાવવાની બલામણુ કરીએ છીએ.

લેખક બંધુઓને વિનંતિ:—આમ અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ રા. પુ. મંડળની બહેરાત નં. ૨ નો મજકુર ખ્યાનમાં લેવા લેખક બંધુઓને વિનંતિ કરીએ છીએ.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પુગારદાર પ્રાંત પ્રચારકો તથા માનદ પ્રચારકોએ નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત, જણાવેલી સુદત દરમ્યાન લઇ ત્યાંની પુસ્તકાલય વા વાચનાલય સંસ્થાઓ તપાસી છે અને દફતરી કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે. પુસ્તકોના વર્ગીકરણ વગેરેની કામગીરી બનવી તત્સંબંધી જરૂરી સૂચના-સમજૂત આપી છે; તેમ જ પુસ્તકાલય વગરનાં સ્થળોએ પુસ્તકાલય મોઢવા સંબંધી પ્રચારકામ કયું છે:—

૧. વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. છગનલાલ મથુરલાલ પટેલ-મહે સપ્ટેમ્બરમાં-કરજણ મહાલનાં:—(૧) સામરા, (૨) સણીવાડ; સંખેડા મહાલનાં (૩) માંજરાલ, (૪) કાળી તલાવડી, (૫) ગોલાગામડી, (૬) જાદરપુર, (૭) લોટિયા, (૮) હરેશ્વર, (૯) ચંદાનગર, (૧૦) ડોલમાર, (૧૧) પતરા, (૧૨) કાપડ, (૧૩) ચૂર્ણ, (૧૪) વડેલી, (૧૫) છુહાપુરા, (૧૬) પાટણ, (૧૭) અલાદપુરા, (૧૮) પીઠા, (૧૯) ખોડેલી, (૨૦) તાંદળજા, (૨૧) માંકણી, (૨૨) રાજનગર; કલોઈ મહાલનું (૨૩) મોતીપુરા વા. : કામગીરી દિ. ૨૪.

૨. મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક રા. લાલશંકર ટી. ઠાકર-મહે સપ્ટેમ્બરમાં-મહેસાણા મહાલનાં:—(૧) જોરજુગ, (૨) ચલોવા વા., (૩) ભાલકીઆ રોશન બજાર આંગલીઆસણ, (૪) આંગલીઆસણ, (૫) ભાસરીઆ, (૬) આપાપુરા, (૭) કુંડાલી વા., (૮) મહેસાણા પરા વા. (૯) તાવડીઆ (૧૦) વડોસણ વા., (૧૧) પાલાવાસણ, (૧૨) ખોરીઆવી, (૧૩) ચામેત્રા, (૧૪) દેસા; વિજાપુર મહાલનાં (૧૫) ખચુસા, (૧૬) પીલવાઈ, (૧૭) વેડા, (૧૮) દેવવાડા, (૧૯) ગિલોદરા, (૨૦) ગોઝારીઆ કામગીરી દિ. ૨૩.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારકે જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા બંધા જે સૂચના-સમજૂત આપી હોય તેનો યોગ્ય રીતે અમલ કરવા જે તે મંત્રી ખામીઓને ખાત્ર બલામણુ છે.

ના. નં. ચોકડો

સદમંત્રી, વ. રા. પુ. મંડળ

સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિનાં વહેણ

ગુજરાતી સાહિત્યના અબ્બેડ સાક્ષર મહાત્મા ગાંધીજીની ૭૫મી જન્મજયંતિ-રત્નજયંતિ-ગઇ તા. ૨૬મીના રોજ હિંદ-ભરમાં ઉજવાઈ. એ રત્નજયંતિ પ્રસંગે ગુજરાતી ભાષામાં “ગાંધીજીને વંદના” નામનું દેશવિદેશના વિખ્યાત માણસોની તેમને અંજલિ અર્પિતું પુસ્તક મુંબઈની વેરા કંપની તરફથી પ્રસિદ્ધ થયું છે.

*

શ્રીમંત ગુજરનરેશના આમંત્રણથી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનું આગામી અધિવેશન ડિસેમ્બર માસમાં વડોદરા ખાતે બરાવાળું નક્કી થયું હોઈ તેના પ્રમુખપદ માટે નીચેનાં નામો રજૂ કરવામાં આવ્યા છે:— (૧) શ્રી. વિદ્યાભદ્રેન નીલકંઠે, (૨) શ્રી. રામનારાયણ પાઠક, (૩) યુનિશ્રી હનવિનયજી અને (૪) શ્રી. દુર્ગાશંકર કે. શાસ્ત્રી.

*

ગુ. સાહિત્ય પરિષદ પત્રિકા હવે, માંડવાના કુમારશ્રી નરેન્દ્રસિંહજી મહીડાએ ભેટ આપેલ રકમમાંથી પ્રકટ થવી શરૂ થઈ છે. એના તંત્રી તરીકે શ્રી. ચિમનલાલ ચક્રભાઈ શાહ અને શ્રી. યશવંત શુક્લ નિમાયા છે.

*

જાણીતા ગુજરાતી માસિક “નવચેતન”ના મંગલ મંદોત્સવ ગઈ તારીખ ૨૫-૨૬/૯-૪૭ના રોજ અમદાવાદ મુકામે હોડી વિદ્યાભદ્રેન નીલકંઠના પ્રમુખપદે ઉજવાયો હતો, જે પ્રસંગે એના તંત્રીને રૂ. ૧૮૦૦ની થેલી તેમ જ એક કલાયુક્ત કારકેટ અર્પણ કરવામાં આવ્યાં હતાં. તે જ પ્રસંગે ગુજરાતનાં માસિકોના તંત્રીઓનું એક સંમેલન પણ મળ્યું હતું, જેમાં માસિકપત્રોના સંચાલનને લગતા વિચારોની આપ-પ્રે થઈ હતી.

*

ગુજરાતના આદર્શ કેળવણીકાર તરીકે ખ્યાતિ પામેલા શ્રી. કરુણાશંકર કુબેરજી ભારતર મુંબઈ ખાતે શેઠ કીલાચંદ દેવચંદના રહેણાણે અવસાન પામ્યા છે. સદ્ગત એક આદર્શ કેળવણીકાર હતા. અને શેઠ અંબાલાલ સારાભાઈ તથા શેઠ કીલાચંદ દેવચંદને ત્યાં બાળકોને શિક્ષણ આપવાનું કાર્ય કરતા હતા.

*

સુરતના સ્ત્રીશક્તિ કાર્યાલય-સ્ત્રી સાહિત્ય મંદિરે તેનું નામ ફેરવીને હવે ત્રિશક્તિ કાર્યાલય બદલે કહ્યું છે.

*

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ કવિશ્રી. અરહેશ્વર ખખરદારે પરિષદના પ્રમુખપદ પર રાજીનામું આપ્યું છે.

*

અમદાવાદના કામગાર લતીઓમાં ગાંધીજીની ૭૫મી-રત્ન જયંતિ-પ્રસંગે ગાંધી સાહિત્યને લગતાં પુસ્તકોનું એક પ્રદર્શન યોજાયું હતું, જેમાં ગાંધીજીનાં તેમ જ ગાંધીજીને લગતાં અને તેમની પાસેથી પ્રેરણા પામેલાં લેખકોનાં પુસ્તકો રજૂ કરાયાં હતાં. આ માસિકના આ અંકમાં અન્યત્ર છપાયેલ ગાંધી-સાન-ચંદના તખ્તાઓ પણ એ પ્રદર્શનમાં રજૂ થયા હતા.

*

વિખ્યાત ભજનનીક અને ‘સંત જ્ઞાનરામ’, ‘સંત તુલસીદાસ’ અને ‘નરસિંહ ભગત’ ની ભુમિકાઓ ભજવી દિલ્હમજગતમાં જાણીતા થયેલા શ્રી. વિષ્ણુવંત પાગનીસ મુંબઈમાં ટાઈફાઈડની દુઝી માંદગી બોગવી ત્રિદોષ થતાં ગઈ તા. ૩ જ એ બપોરે ૫૧ વર્ષની વયે અવસાન પામ્યા હતા.

આસપિંડ દોહન

હાલતું-ચાલતું વિશ્વવિદ્યાલય

તંત્રશાસ્ત્રમાં બે પ્રકારની દીક્ષાઓની ચર્ચા છે: સ્પર્શ-દીક્ષા અને દીપ્ત-દીપ-દીક્ષા. પારસમણિના સ્પર્શથી લોહું સુવર્ણ બની જાય છે. પરંતુ તે સ્વયં પારસ બની શકતું નથી. તે ધીમ્નને સ્પર્શ કરી તેને સોતું બનાવી નથી શકતું; એટલે તે બહુ ઊંચી વાત ન ગણાય. પરંતુ સળગતો દીવો બીજા નહિ સળગેલા દીવાને સ્પર્શ કરતાં તે જળહણી ઊઠે છે અને તેનો પ્રકાશ પ્રથમ દીવના જેટલો જ હોય છે, એટલું જ નહિ પણ બીજા અનેક દીવાઓ પ્રકટાવવાની શક્તિ પણ તેનામાં આવી જાય છે. આ દીપ્ત-દીક્ષા યદ્દ. પૃથ્વીભિષિક સાધકે આવી દીક્ષા લેવી પડે છે.

હું આશા રાખું છું કે આ વિદ્યાપીઠમાં તમે સૌ એવી દીપ્ત-દીપ-દીક્ષા લેવા ચાલ્યા છો. એવી દીક્ષાથી જેઓ દીક્ષિત થયા હોય તેઓ ન બૂલે કે ભારતીય જ્ઞાનની તપસ્યા કોઈ વ્યક્તિગત સુખસમૃદ્ધિ માટે નથી; એ તો સર્વના અબ્યુદય માટે છે, અને આવા જ હેતુથી પ્રાચીનકાળમાં બ્રહ્મચારીની તપસ્યાની જરૂરિયાતો સમાજને પૂરી પાડવી પડતી હતી અને બ્રહ્મચારી પણ સ્નાતક થયા બાદ પોતાની વિદ્યા પોતાના સ્વાર્થ માટે વેચી શકતો નહિ. તેની એ વિદ્યા સમસ્ત સમાજની સંપત્તિ બની રહેતી. આ વિષયમાં પશ્ચિમી જ્ઞાનસાધનાથી ભારતીય જ્ઞાનસાધના એકદમ નિરાળી પડે છે, ત્યાં વિદ્યા વ્યક્તિગત સંપત્તિ ગણાય છે અને તે પર ધંધો થઈ ગયે છે; ભારતવર્ષમાં એવું નથી.

અહીંના ગુરુ જો કે અક્રિય રહેતા તોપણ સમાજમાં એમનું ગૌરવ પારાવાર હતું. મનુષ્યને વધારાનું ધન પોતાનો મહિમા વધારવાને જોઈએ છે. ભારતવર્ષમાં એ મહિમા આપો. આપ ગુરુઓને મળ્યા કરતો હતો, એટલે તેઓ ધનની બહુ આકાંક્ષા પણ ન કરતા. યુરોપ અને અમેરિકામાં ગુરુઓનું એવું સન્માન નથી, એટલે તેની ખોટા પૂરવા રૂપિયા ભરવામાં આવે છે. આથી જ યુરોપ-અમેરિકા મોટા પગારોના બળ પર ગુરુઓ શોધે છે, જ્યારે ભારતવર્ષ સન્માન અને ભક્તિના બળ પર. પણ આપણી બધકર કુદૃશ તો એ છે કે ન તો આપણે આપણી પૂર્વપરંપરા અનુસાર ગુરુજનોને ભક્તિ કે સન્માન દર્શાવી છીએ, ન તેમને યુરોપની પેઠે પુષ્કળ ધન. આનું પરિણામ એ આવ્યું છે કે આપણા સમાજના જે સર્વોત્તમ મનુષ્યો છે તેઓ આ જ્ઞાનદાનના કાર્યમાં જોડાતા નથી; કારણકે તેમાં ધનની આશા છે નથી, તેમ નથી માન કે સંતોષ. તેથી જ્યારે કોઈ ક્ષેત્રમાં કામ નથી મળતું એવાં જ આપણા દેશમાં આને શિક્ષણકાર્યમાં જોડાવા લાગ્યા છે:

येषां क्वापि गतिर्नास्ति तेषां धाराणसी गतिः ।

આમ, આપણી જગતી પેઢીને અધિકાંશ ક્ષેત્રોમાં આપણા સર્વોત્તમ મનુષ્યોનો લાભ મળતો નહિ હોવાથી દિવસોદિવસ સમાજનું ચિન્મય જીવન ક્ષીણ થતું જાય છે. કોઈ પોતાના સંતાનના દૂધમાં મેથુન જળ ભેળવે તો એથી વિશેષ મૂઢતા બીજી કઈ ? પણ આપણે એવું જ કરી રહ્યા છીએ. આવી દુર્ગતિમાયી બચવાને સમાજને મારે એટલું ખાસ કહેવાનું છે કે જો તમે અર્થ આપી ન શકો તો પોતાના હૃદયની સર્વોત્તમ ભક્તિ આ કાર્યના પ્રતિધારી લોકોને જરૂર ઘો. નહિ તો આપણાં સંતાનોને માટે ઉત્તમ પથ-પ્રદર્શક ભેળવવાની આશા હમેશ માટે છોડી દેવી અને જે લોકોને જ્ઞાનની દીક્ષા મળેલી છે તેમને ખાસ કહેવાનું એટલું કે દારિદ્ર્યવહન કરીને પણ તમે તમારા દેશના પ્રાચીન ગુરુઓના મહાન આદર્શોને અવિચલિત ચિત્તથી અપનાવી લ્યો. તમારું કાર્ય તપસ્યાનું છે, તમારો માર્ગ કષ્ટનો છે; તમારું પ્રત એ સંસારનું સૌથી અધિક પવિત્ર અને કઠોર પ્રત છે. એકે તો આપણે દરિદ્ર છીએ, અને વળી અધઃપતિત. જો સમાજ આ પ્રાર્થના નહિ સાંભળે, જો બાવી શિક્ષકો મારી આ કરગરતી પ્રાર્થના નહિ સાંભળે તો સમાજના માલિક બગવાન જ છે.

દીક્ષ-દીપ-દીક્ષાની મોટામાં મોટી વિશેષતા એ છે કે આ દરિદ્ર દેશને માટે એથી ચડિયાતી વીજ કોષ જ નથી; કારણ કે આ દીક્ષામાં જે દીક્ષિત થયા તે પોતે એકએક વિશ્વવિદ્યાલય છે. તેમની આસપાસ સહયોગી કે કામ કરનારાનું દળ હોય કે ન હોય, મોટાં મકાનો કે ઇમારતો હોય या ન હોય, પણ એ પોતે જ કોષ બાહ્ય સાધન વિના સર્વસાધારણ લોકોને પ્રદીપ્ત કરતા રહેશે. તે એક જગ્યાએ હોય તો ફરીફરીને પ્રવાસ કરીને સર્વત્ર એક વિશ્વવિદ્યાલયના રૂપમાં વર્તમાન બનશે. વૈદિક યુગના, યસિષ્ઠ, જનક ને યાનુવલ્ક્ય જેવા મોટામોટા ગુરુગણ શું ઉપદેશ માટે કોષ મોટી લાંબી-પહોળી આલીશાં ઇમારતોની અપેક્ષા રાખતા હતા ? થીકુંબ્યુનું વિશ્વવિદ્યાલય તો યુદ્ધક્ષેત્રમાં ભ્રમ્યું હતું. વાંસની ઘટાઓ નીચે બેસીને શુદ્ધ અને મહાવીર કેટલાય ઉપદેશો આપ્યા હતા. જરથુષ્ટ્ર, ખ્રિસ્ત, મહમુદ, બપાની બાબતમાં એક જ વાત છે. ગ્રીસના સુક્રાત (સોક્રેટિસ) વગેરે આચાર્યો પણ એવી જ મામૂલી જગ્યા પર કાર્યનો આરંભ કરતા. ભારતના શંકર, રામાનુજ, નાગાર્જુન આદિ પંડિત, યા કબીર, રૈદાસ, દાદુ આદિ નિરક્ષર ગ્રામી સન્તજનો કોષ ઇમારત કે વિશાળ ભવનની પરવા નહિ કરતા. તમે દરેક જણ એવા ‘હરતા-ફરતા’ વિશ્વવિદ્યાલય બની જાઓ. હિંદુસા (ઓરિસા) માં મહાત્મા લોકોને ‘ચલન્ત વિષ્ણુ’ કહે છે, એ વાત મને બહુ ભાવપૂર્ણ લાગી છે. જેમ પ્રત્યેક જંગમ સાધુ શિવને ધારણ કરીને ફરે છે, તેમ તમારામાંની પ્રત્યેક વ્યક્તિ સંપૂર્ણ વિશ્વવિદ્યાલયના વાહક થાઓ.

દીક્ષ-દીપના ઉદાહરણથી મેં તમને વ્યક્તિગત સાધનાની વાત કહી છે. પણ એ એક સામુદાયિક સાધના પણ છે. પૃથ્વીની દીપાવલિમાં એક દીપનો બીજા દીપ સાથે યોગ હોય या ના હોય, પણ આપણા શિર ઉપર જે જ્યોતિષ્મતી દીપાવલિ આકાશમાં જ્વલત છે તેમાં પરસ્પર ખૂબ નિખિડ યોગ છે જ.*

(‘કુમાર’ માસિકના એપ્રિલ ૧૯૪૩ના અંકમાંથી.)

* શાંતિનિકેતન વિદ્યાલયનના આચાર્ય શ્રી. ક્ષિતિમોહન સેને શુભાષી હિંદી વિદ્યાપીઠના પદ્મવીર વેળાએ આપેલા દીક્ષાન્ત ભાષણમાંથી.

નોકરોના દોહલા દહારા

ધંધો કરી સહુ પેટ ભરે ને કુટુંબ ભોગ કમાય,
હું જ પડયો એવા ધંધામાં કે નવ પેટનું પૂરું થાય,
ગરિબાઇ આવી પૂરી,
નોકરોની હાલત ઘૂરી. (૧)

“ઉત્તમ ખેલી ને મધ્યમ વેપાર કનિષ્ઠ નોકરી” મૂળ,
કહેવત ભૂલી ગયો હતો આજે યાદ આવે છે જરૂર,
પરંતુ કઈ શું હાવે ?
સ્વીકારીતી નોકરી ભાવે. (૨)

ખેડૂતને મણ ખાજરી કેરું મળતું ધોતિયું એક,
આજે એને એવી જ રીતે મળે છે મણતું એક,
પરંતુ નોકરી માંથી,
મને મળે ધોતિયું ક્યાંથી ? (૩)

વેપારી કમાય વેપારમાંથી ને મજૂરીમાંથી મજૂર,
નોકર હું બીજું ક્યાંથી કમાઉં આવડે “જી” ને “હજૂર”,
પૂરું નવ પેટનું થાયે,
છતાં “નોકરી છે” કહેવાયે. (૪)

ખાજરી લાવું તો ચોખાને માટે જાયે નહીં એક પાઇ,
તો પછી દાળ ને શાકને સાફ ક્યાંથી કઈ ભોગવાઇ,
ઘઉં ધીની વાત ન થાયે.
અત્યારે આ નોકરી માહે. (૫)

ચાળીસ વર્ષોથી ‘ચા’ની સંગાયે ચાહુ હતો સંસાર,
ટાંગા ઘસી-ના ના-લાતો મારીને તેને કાઢી ઘરબહાર.
રોતો-રોતો મૂકીને ચાલી,
શક્યો નહિ તેને હું ખાળી. (૬)

જરૂરિયાતો આમ કરી ઘણી એછી વિચારી મન,
લોટ ને લંગોટ જાયે મળે ના ખાઈ કે ઢાંકુ તન ?
વાંધા અન્ન વસ્ત્રના આવા,
નોકરોના દોહલા દહારા: (૭)

સુહામાની સ્ત્રીએ સ્વામીને મોકલ્યા મિત્ર શ્રીકૃષ્ણની પાસે,
દરિદ્રતા ગઇ એની-મને એમ વિતવે જીવાની ખાંચ,
કિન્તુ કયા કૃષ્ણની પાસે,
નહીં તો હારિય નાસે ? (૮)

માણિકલાલ હ. સરિત

વિષમન્વર-ટાયફોઇડ-ફેલાવાનાં કારણા

હમણાં હમણાં લગભગ મૂળરાતભરમાં ટાયફોઇડ તાવની ખિમારી ધરધરની થઈ પડી છે. આજે ઘરઘરે આવા તાવના ખાટલા નજરે પડે છે. તેને અંગે અમલમાં મૂકવા જેવી કેટલીક વ્યવહારુ સૂચનાઓ વડોદરા શહેર સુધરાઈના આરોગ્ય અમલદાર સાહેબે પ્રસિદ્ધ કરી છે, જે શહેરે તેમ જ ગામડાંની જનતાને પણ એકસરખી ઉપયોગી હોવાથી તે આ નીચે આપી છે.

તાજેતરમાં વિષમન્વરનો ઉપદ્રવ ઘણા મોટા પ્રમાણમાં જોવામાં આવ્યો છે તેથી ફરેકે વિષમન્વરનાં કારણો જાણી તે અંગે ઉપાય કરવાની ખાસ જરૂર છે. વિષમન્વરનાં કારણો નીચે મુજબ ગણાવી શકાય:

૧. દહીંના સહવાસ

માંદગી દરમિયાન દહીંને જોવા એનાં સર્ગાવહામાં જાય છે. તેઓ સાથે નાનાં બાળકોને પણ લેઈ જાય છે. અને તેવી રીતે વિષમન્વરના દહીંના સહવાસમાં તેઓ આવે છે, જેથી તેઓ એક યા બીજી રીતે વિષમન્વરના ભોગ થઈ પડે છે. વિષમન્વરના દહીંને જોવા જવાનું બંધ કરવું, અને તેમ છતાં જવું જ પડે તો હંથેમાં ના જવું. દહીંને અને દહીંનાં કપડાં, વાસણ કે ઝોરડીની કાંઈ પણ ચીજને અડકવાને પ્રજાએ અને તો સાણ, પાણી અને સોશનથી હાથ બરાબર સાફ કર્યા બાદ ઘેર જવું. વિષમન્વરનો દહીં જે ઘરમાં હોય તે ઘરનાં ચઢા, પાણી કે ખાવાની વસ્તુ સેવી નહિ. છોકરાંને સાથે લઈ નહિ જવાનું પણ આ ઉદ્દેશથી કહેવામાં આવે છે; કેમ કે તેઓ પાણી વગેરે પીએ અથવા દહીંના રમમાંથી કંઈ પણ ચીજ ભૂલેચૂકે લઈ ખાય તો વિષમન્વર થવાનો સંભવ રહે છે.

૨. માંદગી પછી વિષમન્વર થએલા દહીંઓ રાંધવા વગેરેનું કામ જલદી શરૂ કરે છે. વિષમન્વરની ખિમારી પછી ઝોલામાં ઝોલા ત્રણ માસ સુધી અને અમુક કેસોમાં તો છ માસ સુધી દહીંના ઝાડા અને પેશાબમાં વિષમન્વરનાં જંતુઓ રહે છે. આવા દહીંઓ રાંધવાનું તથા પાણી ભરવાનું તેમ જ છતર કામકાજ શરૂ કરે તો આખા કુટુંબને વિષમન્વર લાગુ થવાનો ભય રહે છે. તેથી તેટલી સુદૃઢ સુધી રાંધવા તથા ખાવાપીવાની ચીજોને લગતું કામ ન કરવું.

૩. રસ્તા ઉપર નાનાં છોકરાંને ઝાડે ફરવા બેસાડવાની આપણા લોકોમાં રવ છે. જે જે રસ્તાઓ ઉપર છોકરાંઓ ઝાડે ફરે છે તે રસ્તાની ધૂળ કે માટીથી પાણી પીવાનાં અને બીજાં વાસણો માંજવામાં આવે છે અને તેથી રસ્તાની ધૂળમાં રહેલાં વિષમન્વરનાં જંતુઓ વાસણ અને પાણી દ્વારા વિષમન્વરનો ચેપ ફેલાવે છે.

૪. માખી અને તેનો ઉપદ્રવ વધે તેવી ગંદકી કરવાની રવ

જ. રસ્તા અને કુટપાથ ઉપર એંઠવાડો, કેરો કે કેળાંના ડાલાગોટલા અને અન્ય ફોની છાત્ર વગેરે નાખવાથી માખીઓનો ઉપદ્રવ વધે છે. જ્યાં એંઠવાડ હોય અને બિનાશ હોય ત્યાં સડો થાય છે અને આવા સડામાં માખીઓને પોતાનાં ઇંડાં મૂકવાં સુગમ પડે છે. એમાંસમાં કુદરતી બિનાશ તો હોય જ. તેમાં એંઠવાડો અને કચરો વગેરે પડે અને સડો

થાય; તેમાંથી સેંકડો માખીઓ પેદા થાય, અને આ માખીઓ ઝાડા, પેશાબ ઉપર બેસે અને વિષમન્વરનાં જંતુઓ તેના પગ અને શરીર ઉપર હોય તેવી સ્થિતિમાં આ માખીઓ ખાવાપીવાની ચીજો ઉપર પાણી બેસે અને એ રીતે વિષમન્વરનો ફેલાવો કરે છે.

ઘ. બોજી કારણે એ કે, ઘરમાં લોકો દોર, ગાય, બેંસ વગેરે રાખે છે. તેના તબેલા બરાબર સાફ રાખતા નથી, વળી તેના છાણમાંથી છાણાં વગેરે ઘરમાં જ થાય છે તેથી ગંદકી અને સડો થાય અને આમાં માખીઓ પોતાનાં દિંડાં મૂકીને તેમની વસ્તીમાં વધારો કરે અને ઉપર પ્રમાણે વિષમન્વરનો રોગ ફેલાવે છે.

૫. રાખવી જોઈતી સાવચેતી

અ. જે ઘરમાં ટાઇફોઇડ-વિષમન્વર-નો દર્દી હોય તેના સંપર્કમાં આવતા દરેક માણસોએ ટાઇફોઇડની રસી મુકાવવી જોઈએ. દર્દીની સારવાર દરમિયાન મળતૂન તથા કપડાં દિનાઇલ અને કારબોલિક લોશનથી નિકાલ કરવો જોઈએ, ઝાડો કે પેશાબ રસ્તા પર ફેંકવાં નહિ. દર્દીની સારવારમાં રહેનારાઓએ દરેક વખતે ખાસ કરીને જમતાં પહેલાં હાથ સાણી, પાણી અને લોશનથી ધોવાની ટેવ રાખવી.

ચ. જે લતામાં ટાઇફોઇડનો કેસ થયો હોય તે લતાના દરેક જાણે રસી મુકાવી લેવી અને તેનો ફેલાવો ન થાય તેવી રીતભાત કેળવવી અને ટાઇફોઇડ-વિષમન્વર-જેવા ચોપી રોગ અટકાવવા બનતી કોશીલ કરવી.

ઘ. માંદગી પછી વિષમન્વરના દર્દીએ લગભગ ત્રણ માસ સુધી •

(અ) રસોઈ ન કરવી,

(બ) ખાવાપીવાની ચીજોનો વેપાર ન કરવો,

(ક) કુદરતી હાજત બાદ સાણથી હાથ બરાબર સાફ કરવાની ટેવ રાખવી,

(ઢ) ઝાડા, પેશાબ પર માખીઓ બેસે તેવી રીતે ખુલ્લાં ન રાખવાં, રાખ અગર દિનાઇલનો ઉપયોગ કરવો,

(દ) શારીરિક તંદુરસ્તી અને સ્વચ્છ ઉપર ખાસ ધ્યાન આપવું.

૬. લોકોમાંથી જે જાનરમાં ઝાડો ફરવા બેસાડવાં અને કાતણ માંજવાં માટે રસ્તા ઉપરથી ધૂળનો ઉપયોગ ન કરતાં રાખતી જ માંજવાડું રાખવું તે ખાસ જરૂરનું છે. વિષમન્વર સિવાય ક્ષય વગેરેનાં જંતુઓ રસ્તામાં હોય છે.

૭. માખીઓનો ઉપદ્રવ ઓછો થાય તેવી રીતે કચરો, એંઠવાડ અને ત્યાં ન નાખતાં કચરાપેટીમાં નાખવું. દોરના તબેલા બરાબર સાફ રાખવા, છાણાં બદાર ખુલ્લી જગામાં થાપવા, અને જ્યાં ગંદકી હોય ત્યાં દિનાઇલનો ઉપયોગ કરી સાફ રાખવું. સડેલી ચીજો અને ઉત્તરી ગયેલાં ફોજો વગેરે ન ખાવાં અને પાણી ઉકાળીને પીવું.

લોકોના સહકાર અને શિસ્તપાલન સિવાય એક હાથે બધું ન ચલ શકે. માટે દરેક શહેરીએ પોતાની અને પોતાના પડોશીની તંદુરસ્તીને નુકસાન પહોંચે તેવી ગંદકી ન કરતાં જે તે કામના અધિકારીને મદદરૂપ થવું.

ટાઇફોઇડની રસી સુધરાધમાંથી મફત મૂકી આપવામાં આવે છે ને ટાઇફોઇડની તપાસ માટે લેબોરેટરી ખોલવામાં આવી છે. તેમાં ટાઇફોઇડના દર્દીના લોહી વગેરેની તપાસ મફત થઈ શકે. આ. દીધે આરોગ્ય અમલદાર, વડોદરા શહેર સુધરાધ.

ગામડાનું ભૂષણ થોર (હાથલિયો)

ધણાં વધે પહેલાં શ્રી. મૂળેએ “ ગામડાનું ભૂષણ થોર ” એ નામનો લેખ ચિત્રમય જગતમાં પ્રસિદ્ધ કર્યો હતો. આર્થભિષક્ના વધારામાં પણ આ લેખ, સ્વામીશ્રી બિંદુ અખંડાનંદજીએ ધણો જ કિંમતી માની પ્રસિદ્ધ કરેલ છે. (જુઓ પાન ૬૦૫ વૈદક સંબંધી વિચારો ભાગ પહેલો) આ થોર અમર ગણાતો. વખત જતાં ઇ. સ. ૧૯૩૨ માં આ થોરનો નાશ કરવા માટે એક જાતનાં જંતુની શોધ કરવામાં આવી; અને આ જંતુનો ઉપયોગ કાઠિયાવાડ જેવા થોડી વનરપતિવાળા પ્રદેશમાં કરવામાં આવ્યો. જે થયું તે થયું. ગરીબ ખેડૂતોને તો કરોડો રૂપિયાનું નુકસાન થયું. વાડો ગઈ; ખેતરોનાં ધોવાણ વધ્યાં. પરવના સપાટાથી જમીનનો બેજ પણ ઘટ્યો. થોરના કારણે અનેક વૃક્ષોને પોષણ મળતું; આ વૃક્ષોનો પણ નાશ થયો. થોરની વાડ પાસે ચરવા માટે જે ખડ થતું તે પણ ભિગતું બંધ થયું. અનેક દવા માટે ઉપયોગી એવી વનરપતિનો પણ નાશ થયો.

ગામડાની પ્રજાનું દુઃખ અમરેલી તથા ખાંભા પેટામહાલના શિક્ષકોએ જાણ્યું; અને બધા શિક્ષકોએ જ્યાં જ્યાં સગવડ હતી ત્યાં ત્યાં આજથી સાતેક વર્ષ પહેલાં જે એકાદ પાન થોરનું મળી આવ્યું તેને ઉછેરવાનું શરૂ કર્યું. અમરેલી મોડેલ ક્ષેત્રને પણ આ થોરની જરૂર પડી. તેને પણ લાક્ષાવદર, ફેરીઆ નામસ અને ચક્રવર્તીના શિક્ષકોએ થોડાં પાન પૂરાં પાડ્યાં. તેમાં થોરનો ઉછેર શાસ્ત્રીય રીતે કરવામાં આવ્યો. આવી રીતે અમરેલી તાલુકા તથા ખાંભા પેટામહાલની લગભગ બધી શાળાના કમ્પાઉન્ડમાં ખેડૂતો માટે થોરને સજીવન કરવામાં આવેલ છે; અને જેમ જેમ પાન વધે છે, તેમ તેમ ખેડૂતોને ઉછેરવા માટે આપવામાં આવે છે. શિક્ષકોનું આ કાર્ય ધણી જ પ્રશંસાને પાત્ર છે.

થોરનો ઉપયોગ

તેનાં ફળના રસમાંથી બાલામૃત બને છે. એના રસને ખાંડની ચાસણીમાં તૈયાર કરી, હંમેશા બે ચમચી દૂધ સાથે લેવાથી, ઉધરસ તથા દમ માટે છે, પાકાં ફળ કાંટાને દૂર કરી ખાઈ શકાય છે.

તેના મૂળના રસને પેટ ભરીને પાવાથી સર્પનું વિષ બિતરે છે. મેડી યુ. શા. યુ. શિક્ષક લાલસિંહભાઈનો આ બદલ ખાસ અનુભવ છે. તેના પાનના કાંટા દૂર કરી, તેના કટકા સાથે થોડો ચણાનો લોટ મેળવી ખવરાવવાથી ટોરને દૂધ વધે છે, અને તેના શરીરને સારું પોષણ મળે છે. સં. ૧૯૫૬ના કુષ્કાળમાં આ થોર ખવરાવી ધણાં ટોરને જીવાડવામાં આવેલ હતાં, તે બદલનો મારો પોતાનો અનુભવ છે. તેની રાખમાંથી પોટેશ કાર્બોનેટ નામનો અમૂલ્ય પદાર્થ મળી આવે છે. શ્રી. મૂળેનો અસલ લેખ વાંચવાથી સર્વ કોષ્ટને ખાતરી થશે કે આ થોરમાંથી ધણાં જ કિંમતી દ્રવ્યો બનાવી શકાય છે. આવી ઉત્તમ વસ્તુનો દિવસમાંથી નાશ થયો છે. શ્રી. મૂળેનો લેખ વાંચ્યા પછી તો હરકોઈ સંસ્થાનને દિલગીરી થયા સિવાય રહેશે જ નહિ. દરેક ખેડૂત તથા શિક્ષકને થોરને સજીવન કરવા માટે મારી નમ્ર વિનંતિ છે. ફરીથી હું બધા શિક્ષકોનો આ મહાન કાર્ય કરવા બદલ આભાર માનું છું.

હ. ના. પટેલ

પ્રમુખ: અમરેલી મહાજ પત્રકાલય મંડળ

આપણા રાજ્યનો અનાજપ્રશ્ન

એકંદરે રાજ્યમાં (આ વર્ષે) મોસમ સંતોષકારક થઈ છે અને પાક પરત્વેની વસ્તુસ્થિતિ એવી છે કે રાજ્યની જરૂરો માટે અનાજ પૂરતું હોવા સંબંધે કોઈપણ પ્રકારની ચિંતા રાખવાની કશી જ જરૂર નથી. સભાસદોને યાદ હશે કે ગયા એપ્રિલ મહિનામાં શ્રીમંત સરકારે હુકમો કાઢીને દરેક ખાતા માટે અનાજની ખેતી સાથે ઓછામાં ઓછી ફરજિયાત યત્ન કરાવી હતી. અને કહેતાં હવે થાય છે કે રાજ્ય સમગ્રતામાં બધે નાના તેમ જ મોટા ખેડૂતોએ આ કાર્યનીતિને અમલી રૂપ આપવામાં રાજ્યજીવી સહકાર આપ્યો છે. તેના રૂઝ પ્રતાપે એકંદર દૃષ્ટિએ રાજ્યમાં અનાજના સંબંધમાં અછતનો વિસ્તાર રહી નથી અને વસ્તીની જરૂરોને પહોંચી વળવાને રાજ્યમાં પૂરતો જથ્થો હશે. અલખત, જુદા જુદા પ્રાંતોના સંજોગોમાં ફરક રહે છે. વડોદરા અને નવસારીમાં ખેત્ર પડે છે અને મહેસાણા તથા અમરેલીમાં વધારો રહે છે.

શ્રીમંત સરકારની ખોરાક પરત્વેની નીતિ ફરીથી થોડા શબ્દોમાં રૂપ કરવી મને ઠીક લાગે છે. પ્રથમ, પાક લણવાના સંબંધમાં, અથવા ખેડૂતો પોતાના ખરેખરા વપરાશ માટે તેમને જોઈએ તેટલું બંધુ અનાજ પોતાની પાસે રાખે તે સંબંધમાં કશો જ પ્રતિબંધ નથી. છાપામાં તેથી જિલ્લા પ્રકારના મારી મચડેલા અહેવાલો પ્રસિદ્ધ થયા છે તેથી આ હકીકત હું રૂપરૂપે કહું છું.

બીજું, અતિસંગ્રહ શુન્હો છે, અને તે માટે સખ સજ કરવામાં આવશે. બધા વધારાના જથ્થા પરવાનગાર વેપારીઓ અગર વેપારીમંડળોને જ વેચવા જોઈશે, અને ચોખાખરીદી માટે શ્રીમંત સરકારે જેની નિમજીક કરી હોય તેને જ વેચવાના છે. ત્રીજું, રાજ્યને લગતા પ્રદેશોમાં જે બાવો ચાલતા હોય તે જ ભાવ ખેડૂતોને તેમના વધારાના અનાજ માટે મળવા જોઈએ એવી શ્રીમંત સરકારની નીતિ છે. પડોશના પ્રદેશોમાં ચાલતા હોય તેનાથી ઓછા ભાવે પોતાનું અનાજ વેચવાની રાજ્યના ખેડૂતોને ફરજ પાડવામાં આવે એવો બિલકુલ ધરોશો છે જ નહિ અને શ્રીમંત સરકાર તેમના ઉપર એવી ફરજ ચોક્કસપણે નહીં જ નાખે. પૂરવઠા અધિકારી-ફરેક્ટર એક સિવિલ સર્વેયનર અગર સુબાના પરવાના વિના રાજ્ય બહાર અનાજ નિકાસ કરવી એ શુન્હો છે અને તેને માટે સખ સજ કરવામાં આવશે. શ્રીમંત સરકારની એવી આગ્રહ આશા છે કે ખેડૂતો પોતાનું વધારાનું અનાજ તત્પરતાથી વેચશે અને સત્તાવાળાઓની લેખી પરવાનગી વગર રાજ્ય બહાર બિલકુલ અનાજ મોકલશે નહિ. આ દિશામાં શ્રીમંત સરકારના પ્રયત્નોને પ્રાંત અને મહાલોની ખોરાક સમિતિઓ અને ગામ પંચાયતોએ મદદ કરવી જોઈએ. એ સમિતિઓએ વારંવાર મળીને પોતપોતાના વિસ્તારોમાં ખોરાકની વસ્તુસ્થિતિને તપાસતા રહેવું જોઈએ. ખાસ કરીને, ખેડૂતો અથવા વેપારીઓ પાસેના વધારાના જથ્થા તાત્કાલિક વિસ્તારને પૂરેપૂરા મળી શકે તેમ છે કે નહિ, ખેડૂતોને અપાતા બાવો વાજબી છે કે નહિ, ગ્રાહકો પાસેથી લેવાતા ભાવમાં નફાખોરી થાય છે કે નહિ, અને બહારના વિસ્તારોમાં વગર પરવાને નિકાસ અગર છાનીછપની ખાનગી થાય છે કે કેમ, એ બાબતો તપાસવી જોઈએ. તો સમિતિઓ રાજ્યના લોકોની ઉંચામાં ઉંચા પ્રકારની સેવા કરી શકશે.*

* તા. ૧૧-૧૦-૪૩ ના રાજ મહેલી વડોદરા રાજ્ય ધારાસભાની બેઠકમાં ને.ના. દીવાન સાહેબે આપેલા કાંપલુમાંથી.

આજની અનાજ--આંધીનો સરળ ઉકેલ

ખેડૂતોને ખાસ લક્ષમાં રાખવાની એ મહત્વની વાતો તરફ હું 'ધ્યાન ખેંચું છું'. અત્યારે જગતે કદી નહિ જોયેલા એવા દારુણ યુદ્ધમાં આખું વિશ્વ સડોવાયું છે. પશ્ચિમના જે દેશોનાં ખેતરોમાં ધાનના ઢગલા થતા તે ખેતરોમાં આજે વેરાનતા પ્રસરે છે. હિંદમાં પરદેશથી અનાજ આવતું બંધ થયું છે, અને લશ્કરી જરૂરીયાતોને લીધે આજે અનાજ મોટા પાયા ઉપર ખરીદાય છે. પરિણામે અનાજની માંગ વધી રહી છે. આપણે સૌએ જાણવું માટે વધારેમાં વધારે અનાજ ઉગાડવાની જરૂરીયાત ઉપરિચિત થઈ છે. વડોદરા રાજ્ય એ ખાધાખોરાની માટે ખાધેનો પ્રદેશ છે. માળવાથી આવતા ધાન અને નવમઢથી આવતા ચોખા મેળવતાં હવે મુશ્કેલી પડે છે. એટલે આપણા રાજ્યની ગળને અનાજ વગર મુશ્કેલીમાં મુકાવું ન પડે તે ખાતર, ખીની શકે તેટલું અનાજનું વાવેતર વધારવા યીગંત સરકારે હુકમો કરેલા છે. ખેડી શકાય તેવી તમામ જમીનોના ઉપયોગ અનાજના વાવેતર માટે કરવા ધોરણ દરાવ્યું છે, અને આને માટે સરકાર તરફથી સવલતો પણ આપાય છે. વધારે અનાજ વાવી ખેડૂતો જે દેશના જૂએ મરતા દેશજાંધવોને જૂખમરામાંથી બચાવી શકે, તો તેમણે અગત્યની માનવસેવા કરી છે એમ કહી શકાય. હું માનું છું કે ખેડૂત નવો પાક તૈયાર થાય એટલે પ્રથમ પોતાની જરૂરીયાત જેટલું સંમત્રી જ રાખશે. તેમ કરતાં વધારો રહે. તે પ્રથમ પોતાના પ્રાંતના ખીના ગામે માટે, અને તેમ ક્યાં પછી વધારો તે રાજ્યના ખીન પ્રાંતો માટે રાખવાનો છે. પૈસાના લોભે અનાજને ગેરકાયદે રાજ્ય બહાર મોકલવું, એ એક દોષ છે. વધારે ભાવના લોભે અનાજ વેચી પાછળથી પોતે અને પોતાનાં આશ્રિતોને જૂએ મારવા જેવી સ્થિતિ જોખી કરનારા માટે બંજાળની અત્યારની સ્થિતિ યોધપાઠ લેવા જેવા કાખસે પૂરો પાડે છે. પૈસા વગર તમે મજાવી શકો; અનાજ વગર મજાવી શકો નહિ. માટે પાકની વહેંચણી અને વ્યવસ્થા માટે સરકાર તરફથી વખતોવખત જે સૂચનાઓ આવે તેનો પ્રમાણિતપણે અમલ કરજો.

ખીજી મહત્વની વાત અત્યારે ખેતીના પાકના ઉંચા ખજારખાવોથી થતી કમાણી સંબંધમાં હું કહેવા માગું છું. આપણો ખેડૂત સામાન્યતઃ કર્જના બોળમાં દટાયેલો હોય છે. અને કર્જનો ભાર એણે કરવા માટે ખેડૂત કર્જનિયમન નિબંધ અસ્તિત્વમાં આવ્યો છે, અને કર્જ સમાધાન મંડળો પણ ચોળખાં છે. હાલના ખજારખાવોને લીધે થતી કમાણીનો લાભ લઈ દરેક ખેડૂત પોતાનું પાછલું કર્જ ચૂકવી નાખી ઋણચુકતો બને, એમ હું ઇચ્છું છું. કર્જ ચૂકવ્યા પછી બાકી રહેલી કમાણી ઉઠાવી દેવા કરતાં બચત રાખવી આવશ્યક છે. અત્યારે અનાજના ભાવો ઉંચા હોવાથી ખેડૂત છેલ્લાં પાંચ સાત વર્ષમાં ન કમાઈ શકેલો હોય તેટલું એક વર્ષમાં કમાઈ શકે, તેવી સ્થિતિમાં છે. આ કમાણી હજી નિદાન બે વર્ષ સુધી ચાલુ રહેશે. પરંતુ ઉદય પછી અસ્ત, એ દુહરતનો કાનુન છે. તેજ પછી મંદી આવે છે, એ બૂલવું નેહએ નહિ. અનાજના આટલા ઉંચા ભાવો કાયમને માટે ટકી રહેશે એવા જીવાવામાં પડશે નહિ. જ્યારે અનાજના ભાવ નીચા જશે અને જીવનની અને ખેતીની ધતર બંધરિયાતોના ભાવ જિયા હશે, ત્યારે જો ખેડૂત પાંચે બચત રૂકમ નહિ હોય, તો ધંધી

વિકટ પરિસ્થિતિમાં તે મુકારો. એવી બેદાશી ભોગવવી ન પડે તે ખાતર પ્રત્યેક જેડૂત હાલની કમાણીમાંથી-કરકંસરે-કેરીને બને તેટલાં વધારે નાણાં બચાવે, તે ખાસ આવશ્યક છે. આને માટે આપણી સરકારે જેડૂતોના હિતમાં એક યોજના કરેલી છે. અત્યેક જેડૂત પોતાની બચત રકમો-નાની નાની રકમો પાણી દુકાડે-પોતાના ગામના પટેલતલાટી મારફત સરકારમાં જમા કરાવી શકે છે. સરકાર આ બચત ઉપર વ્યાજ આપે છે, અને જેડૂતને જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે વ્યાજ સાથે જમા મૂકેલી રકમ પાછી આપવાની યોજના છે. જેડૂતની માફક પાસંબુક આગવામાં આવે છે, અને બચત મુકાતી તમામ રકમો તેમાં જમા કરી આપવામાં આવે છે. એટલે અત્યારની કમાણી વેડફી ન નાખતાં, બને તેટલું બચાવો. આ પ્રમાણે કરેલી બચત તમારી ખરી જરૂરિયાતના પ્રસંગે આશીર્વાદ સમાન નીવડશે, અને નવું કંઈ કરવામાંથી તમે ઉગરી જશો.

મુલકી અમલદારોને

મારું આજ્ઞાનું વક્તવ્ય પૂરું કરતા અગાઉ-મુલકી અમલદારોને એક મહત્વની વાત હું કહેવા માગું છું. શ્રીમંત મહારાજ સાહેબની રાજનીતિ જેડૂતોને ઉત્કર્ષ સાધી તેમને સુખી અને આબાદ કરવાની છે. આ નીતિ અમલમાં મૂકવા માટે હાલના જેતીવાડી ખાતાની યોજના છે. જેડૂતોના સર્વદેશીય વિકાસ માટે તે ખાતુ સતત પ્રવૃત રહે છે. તે ખાતા તરફથી યતી પ્રવૃત્તિઓમાં સંપૂર્ણ સહકાર આપવો એ દરેક મુલકી, અમલદારની મધાન ફરજ છે. જેતીવાડી ખાતાની પ્રવૃત્તિથી વાકેફ થઈ પોતાની ફેરણી દરમ્યાન જેડૂતોના ધ્યાન ઉપર એ પ્રવૃત્તિઓ લાવવી જોઈએ. મુલકી અમલદારો જેડૂતોના સતત સંપર્કમાં આવે છે. આ સંપર્ક વખતે જો તેઓ જેતીના વિષયમાં થઈ રહેલી પ્રગતિ જેડૂતોના ધ્યાન ઉપર લાવી શકે નહિ, તો તેમણે તેમની ફરજ અદા કરી નથી એમ હું માનીશ. જેડૂત અને જેતીની ઉન્નતિથી વધારે મહત્વની બીજી કોઈ વાત મુલકી અમલદારોને હોઈ શકે નહિ. જેડૂતની આબાદી થાય તો જ મુલકની આબાદી થાય. મુલકની આબાદી માટે નિમણેશ મુલકી અમલદારોએ જેડૂતની આબાદી અર્થેની જેતીવાડી ખાતાની તમામ પ્રવૃત્તિઓમાં સક્રિય સહકાર આપવો જોઈએ. જો આ બે ખાતાં વચ્ચે સહકાર ન હોય તો શ્રીમંત સરકારના પંપનોતું જોઈએ તેટલું અસરકારક પરિણામ આવી શકે નહિ. હું આશા રાખું છું કે જેતીવાડી ખાતાની પ્રવૃત્તિઓ તરફ મુલકી અમલદારો ઉદારીનતા સેવે છે, અગર તે ખાતાનાં લખાણોને જોઈએ તેવી તત્પરતાથી અમલ થતો નથી, એની ફરિયાદો મારે સાંભળવાના પ્રસંગ આવશે નહિ. જેતીવાડી ખાતાની પ્રવૃત્તિઓ સાથે સહકાર સાધવાની એક પથ તક મુલકી અમલદારોએ જવા દેવી જોઈએ નહિ.

અંતમાં હું આશા રાખું છું કે આપણે જેડૂત ઉઘમી, આનંદી અને સ્વામ્યી થાય, ઔદ્યોગિક જેતીમાંથી રાધન બની સુખી થાય, અને તેની ઉત્પત્તિ સાધવાના શ્રીમંત સરકારના પ્રયત્નોમાં સાથ આપી ઉત્કર્ષ સાધે, અને "જગતના તોત મુ" બિરૂદ સાર્થક કરે-!!

● અમદેશી મુલકો ઉજવાયેલા જેડૂતદિન પ્રસંગે મે. રા. રા. સરમુળા શ્રી. મારે સાહેબે પ્રમુખપદેથી આપેલા વ્યવિધાનમાંથી.

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ ઑક્ટોબર આખર પૂરા થતા ત્રણ માસનું નિવેદન તૈયાર કરી- જૂથમંડળમાં મોકલી આપો, જેથી તેઓ વહેલી તકે ખાતામાં મોકલે.
- ૨ તમારા અંદાજમાં મંજૂર થયા પ્રમાણે ગ્રામ પંચાયત અને સંસ્કાર મંદિરની પાવતીઓ પુસ્તકાલય ખાતા તરફ જલદી મોકલો.
- ૩ અંદાજ મંજૂર થયું છે તેમાં રકમમાં ફેરફાર કરવા સવડ નથી, માટે ફરી પાછાં મોકલવાં નહિ. પરંતુ જે તે સદરે મંજૂર કરેલી રકમો માટે કોઈપણ કે સામયિક ગદ્ય હોય અને તે તમને ન રૂચે તો નક્કી કરેલી નાણાંની યત્તામાં રહી સુધારો સૂચવો તો ગ્રાહ્ય રહેવા ઘટિત તબવીબ થશે.
- ૪ પુસ્તકાલયના વર્ગીકરણનું કામ અધુરું હોય તો આવતી વેકેશનનો લાભ લઈ સેવાલાવી યુવકોના સહકારથી તે કાર્ય પૂર્ણ કરવા પ્રયાસ કરો.
- ૫ દીપાવલિના તહેવારોમાં વાચનપ્રચાર વધે તે માટે તમારા પુસ્તકાલયમાંથી મહોદ્દલે મહોદ્દલે પુસ્તકવાચન પૂર્ણ પાડવા આપનું ગનનું કરો.
- ૬ તમારા પુસ્તકાલયની લોકમઠ્ઠ વહેલામાં વહેલી પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળમાં મોકલી આપો.

વડોદરા,
તા. ૨૪-૯-'૪૩ }

ઉ. શા. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય

સાવંજનિક પુસ્તકાલય શાખા

વટહુકમ તા. ૪ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

કર્યા પુસ્તકાલયોએ દફતરી વ્યવસ્થા અને હિસાબી કામ
કરેલા ધોરણે રાખવા બાબત

કર્યા પુસ્તકાલયોનું દફતરી વ્યવસ્થાનું કામ ખાતા તરફથી કરાવી ગામના પ્રમાણે કરવા વખતોવખત આ તરફથી સચવવામાં આવેલું છે અને દફતરી વ્યવસ્થાનું કામ દફતરી વ્યવસ્થા કરાવી આપેલા દફતરી શગળો પ્રમાણે રાખવા કરેલા ધોરણે થવું નથી. અત્રેથી વટહુકમ નં. ૬ સને '૩૮-૩૯ તા. ૯-૫-૩૯ થી કરાવેલું છે અને તે પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના ઓડીકરણ (ફ્લેટર) તા. પાન ૧૧૪-૧૧૫ ઉપર પણ આ માહિતી, આપેલી છે. તે પુસ્તક દફતરી

પુસ્તકાલયમાં આવેલું છે જ. છતાં અમારી તપાસણીમાં જણાઇ આવ્યું છે કે કર્યા પુસ્તકાલયોનું હિસાબી કામ અને દફતરી કાગળોની કાષ્ટધો ફેરીરતો વગેરેનું કામ દરેલા ધોરણ પ્રમાણે રહેતું નથી.

સમગ્ર આથી તમામ કર્યા પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને અને વ્યવસ્થાપકોને જણાવવામાં આવે છે કે જે તે પુસ્તકાલયનું હિસાબી કામ અત્રેથી દરેક હિસાબી કામ પુરું કર્યા- આપેલા નમુનાઓમાં રાખવું અને હિસાબી કાગળો વગેરેની નો પ્રતિજ્ઞા શેરો બીલ કાષ્ટલ દુરસ્તીનું કામ વખતસર કરી સાક્ષવાર દફતરની ગોઠવિયર કરવા બાબત. યણી તેમ જ મેળવણીનું કામ કરવાની તજવીજ કરવી. હવેથી આ બાબતની ખાતરી કોઇ પણ કર્યા પુસ્તકાલયને અપાતી ચરકાર પંચાયત મદદ બંધ કરવાની ફરજ પડશે તે જણવું. આ વટહુકમ પ્રમાણે તમામ વ્યવસ્થા વ્યવસ્થિત રીતે રાખી છે તેવો પ્રતિજ્ઞાશેરો દરેક બીલ પર કરી મોકલવા જેમણે તેમણે હવેથી તજવીજ રાખવી.

વડોદરા,
તા. ૨૭-૬-૪૪ }

પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. મો. પટેલ
મદદ, વ્યવસ્થાપક

વટહુકમ નં. ૫ અને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

હિસાબો અને કાયમનિધિ સંબંધી

કેટલાંક કર્યા પુસ્તકાલયોની તપાસણીમાં જણાઈ છે કે તેમને વખતોવખત સૂચના આપવા છતાં હજી કેટલીક ગેરરીતિઓ ચાલુ જ રહે છે તે હવે સદંતર બંધ થવી જ જોઈએ.

જે કર્યા પુસ્તકાલયોએ ચાલુ સાલનાં વર્ષદાનમાં મંજૂર કરવામાં આવ્યા છે તેમને મદદ જોઈતી હોય તો નીચેની બાબતોનો સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરી તે પ્રમાણે પુસ્તકાલયમાં વ્યવસ્થા છે તે માગણી સાથે જણાવવું પડશે.

(૧) કાયમનિધિની રકમો ફિફ્ટર કે સેવિંગ્સ ખાતે મૂકી દેવી જોઈએ અને તેમાંથી કોઇ પણ રકમનો ઉપાડ સામાન્ય સભાના દરવાજા ખાતાની મંજૂરી સિવાય ઉપાડ કરવાનો નથી. ખાતાવહીમાં કાયમનિધિનું સ્વતંત્ર ખાતું રાખવું.

(૨) ખાનગી રીતે મંત્રીના નામે પુસ્તકાલયનાં કોઇ પણ નાણાં રહેવાં ન જોઈએ, પરંતુ સંસ્થાના નામે તે નાણું રહેવું જોઈએ. જો બેંક કે પોસ્ટમાં તે રાંતે નાણાં મૂકવાની અડચણ હોય તો તમામ નાણાં પુસ્તકાલય સદામક સહકારી મંડળમાં જમા કરાવવાં.

(૩) કર્યા પુસ્તકાલયે બેન્ક અને ચાલુ રકમ આવે કે ખર્ચ થાય તે માટે રથાનિક બેંકની સોખા કે પોસ્ટમાં કે મદાલબચત પેડીમાં ખાતું ખોલી રથાનિક બેંકની ખાત પ્રમાણે રકમ ઉપાડવી અને રા. રપ) ઉપરાંત જે તે માસની આખર તારીખે ચિત્રક હોય તે જમા કરાવવી અને બેંક હોય ત્યારે બેંક પ્રમાણે મંત્રીએ ખર્ચ મંજૂરી પ્રમાણે કરવો.

(૪) બજેટમાં મંજૂર થયા પ્રમાણે જ દરેક સદર ખર્ચ કરવો અને રૂ. ૧૦) અંદાજે દશ રૂપિયા સુધી મંત્રી પોતાના અધિકારમાં ફેરફાર કરે તે બીજા માસની કારોબારીની સભામાં રજૂ કરવો.

(૫) માસિકખર્ચ દર માસે કારોબારીની સભામાં રજૂ કરવો અને તેની બહાલી મેળવી રોજમેળ પર તે ખર્ચ બરાબર થયાની મંત્રી સિવાય બીજા એક સભ્યની સહી કરાવવી.

(૬) રોજમેળ રોજ ન્યાયે આવક કે ખર્ચ થાય ત્યારે લખી છેવટે શિલક કાઢવી.

(૭) દર માસે તા. ૨૦ સુધીમાં સભા બોલાવી કામ કરવું. જો સભા ન મળી શકે તો જે પ્રશ્નો સભામાં મૂકવાના હોય તે તમામ પ્રશ્નો સંબંધે લેખી મત મેળવવા અને આવેલા અભિપ્રાયો પરથી કરાવ કરવા. આ તમામ કાગળો ફાઇલે રાખવા.

(૮) અંદાજ ઉપરાંત જે સદર ખર્ચ કરવાની જરૂર હોય તેની પ્રથમ મંજૂરી વ્યવસ્થાપક મંડળે પુસ્તકાલય ખાતાની મેળવવી.

(૯) પુસ્તકાલયના કાયમનિધિની રકમોમાંથી જ પુસ્તકાલયોએ પોતાનાં મકાનો વગેરે બાંધ્યાં છે તો તે મકાનો વગેરેની કિંમત કાયમનિધિ ખાતેની મૂડીમાં ગણવી અને તેટલું વધારે કાયમનિધિનું ફંડ ગણવું.

(૧૦) ફકાનો વગેરે બાંહે આપવાની હોય તો તેવું દરેક અંગ્રેજી માસની તારીખ ૫ સુધીમાં બાકું જમા લેવાની શરતે તેમ જ સંરચના દિત ખાતર બીજા જે યોગ્ય બાંહે-ધરી લેવી હોય તેમ જ સ્પષ્ટ કતારથી બાગાથિટ્ટી બાંહે રાખનારના ખર્ચે કરાવવી. બાકા ખાતે બાકી પડે અને માંડી વાળવાના પ્રસંગો થાય એ કોઈ રીતે હિતાવહ નથી.

તા. ૧૧-૧૦-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૧૨ અને '૪૩-૪૪

વિષય

વાયકો અને હાલની પરિસ્થિતિ

પુસ્તકાલયોમાં આવતા સંખ્યાબંધ સામાન્ય ઘાન ધરાવનાર વાયકો માટે પુસ્તકાલયોના વ્યવસ્થાપકોએ નીચેની મહત્વની સૂચના પોતાના પુસ્તકાલયમાં મોટા અક્ષરે લખાવી ચોડવી:

(૧) કોઈ જાતની ઊંડતી વાતોમાં માનવું નહિ.

(૨) ખેડૂતે ખીતજરૂરી સંમ્રદવૃત્તિ રાખવી નહિ; કારણ, પોતાને જોઈતી બહારની ચીજો મેળવવા માટે તેને થોડું થણું વેચવું પડશે.

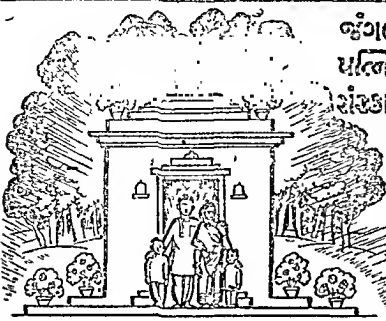
(૩) નફાખોરીને ઉત્તેજન ન આપતાં શ્રીમંત સરકાર તરફથી જે યોજનાઓ વખતોવખત બહાર પડે તે પ્રમાણે સહકારથી વર્તવું.

આશા છે કે ઉપરની સૂચનાથી કેટલાય વાયકોને લાભ થશે.

વડોદરા,
તા. ૪-૯-૪૩ }

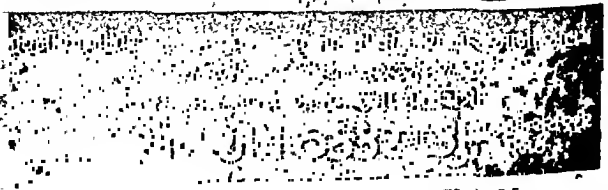
ઉ. મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક

જંગલમાં ઘર વસાવવું છે?
 પત્નિ-પ્રેમ પ્રાપ્ત કરવો છે?
 રાંડકારી પુત્રોના પિતા બનવું છે?

તો પછી, સાહેબ! આંખો મીંચી ખરીદો 'ઘરઠી રાણી'
 તા.ક- આંખો ઉઘાડેશો એટલે બીજી દુનિયા દેખાશે!

ઘરઠી રાણી

ઉનાળાની રજાઓમાં શું વાંચશો ?

ધનુસલાલ યાજ્ઞિક કૃત

વરઘોડો

ભારત સ્ત્રીત્વની ઇતિહાસ નાટિકા:

મનોહર રૂપરંગ

રૂ. ૧-૪-૦

○

રણસંગ્રામ

વેધક અને વિચારગ્રેષ્ઠ

વજુ કાન્તિકારી નાટકો

રૂ. ૧-૮

ચા

ર

ના

ટ

કો

યશવંત પંડ્યા કૃત

શરતના ઘોડા

ભજવાયલાં અને ભજવાય તેવાં

લેખકની ચટકદાર શૈલીમાં લખાયેલાં

ચાર ભરદ્વાજ સામાજિક નાટકો

રૂ. ૧-૮-૦

○

રસજીવન

ભોખતોનાં બહુભાષી ચાર

ન' ભજવાય તેવાં નાટકો

રૂ. ૦-૧૨-૦

શ્રી. ધનમુખલાલ મહેતા લિમિટેડ

મખોળા હાથરસથી ભરપૂર

કુટુંબજીવનની રજા વાંચો

સા સુ જી

ઉદાવહાર રૂપરંગ : ૨૦૦ પાનાં • રૂ. ૧-૮

ચન્દ્રશંકર પંડ્યાનાં કાવ્યો

પ્રો. વિશ્વપ્રસાદ ત્રિવેદીના પુરોવચન અને

ડૉ કાન્તિનાથ પંડ્યાના પ્રવેશક તથા

રસપ્રદ ટિપ્પણ સહિત

૩૧૦ પાનાં

રૂ. ૨-૮

દ્વિદલ

બે લેખક મિત્રોની ચોટદાર

ચોદ સામાજિક સુધર વાંચો

પાકું-૫૬

આકર્ષક ભરેલ

રૂ. ૨-૮

સૂચિપત્ર મંગાવો • કોઈ પણ પુસ્તક માટે લખો :

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: મુંબઈ-૨

નવાં

ઊઘડતી આંખ

લેખક : ગજેન્દ્રસંકર લાલસંકર પંડ્યા

એમ. એ. બી. ડી.

નવા અને જૂના જમાનાની આંખોને વાસ્તવિક રીતે ઊઘડતી કરાવતી, કોલેજ, હોસ્ટેલજીવન, ન્યાત અને સિનેમાસુધિના પ્રસંગો રજૂ કરી, આજના જીવનના રંગભરો, અંત સુધી, અખંડિત રસપ્રવાહ જાળવી રાખતી રસમય નવલકથા.

એન્ટિક કામગી : કિં. ૩-૮-૦

કો
ર
ત
કો

સારદાપ્રસાદ વર્મા

કેત

દુર્ગારામ મહેતાજી

અને

બીજાં નાટકો

જીવસતના આદ્ય સમાજસુધારકનું અદ્વિતીય જીવન આલેખનું અને જમાનાનો ચીતાર આપતાં ભજવના જેવાં સાત સુંદર નાટકો અને સાંવાદો પાકું પૂકું : કિં. રૂ. ૧-૪-૦

મંદિરને પગથિયે

કલ્પનના ઉદ્દયનો, કટાક્ષની કાતિલ જીજ્ઞાસાથી ગદ્યકાવ્યો અને આત્માની કણ સમી વિચારકલિકાનો રૂપે રંગે સેહામણો સંગ્રહ.....

એન્ટિક કામગી દિં. રૂ. ૦-૮-૦

ફોરમ.

આપણા મહાપુરુષોના પેરક પ્રમુખો ને જિજ્ઞાસા જાગે એવી એકસો

ચરિત્રકથાની સચિત્ર ખાર ચોપડીઓ કિં. ૩-૦-૦

અમર મહાજનો કમાલ આતા દુકં, એડિસન, માર્ગીની, કપુરી, પારટર વગેરે રેલ રેલના મહાપુરુષો વૈદ્યાનિધો વગેરે ખાર સંપૂર્ણ જીવનચરિત્રોની સચિત્ર બે પાડી બાંધણીની ચોપડીઓ... રૂ. ૨-૦-૦

પુરાણનાં પાત્રો સાતથી દસ વર્ષનાં બાળકો માટે સરલ દેહીમાં લખાવર્ણ, રામ, સીતા, ધૌમ્ય, હનુમાન વગેરે પુરાણનાં પ્રેરક ચરિત્રોની સચિત્ર પાંચ ચોપડીઓ... કિં. ૦-૧૩-૦

યુગાન્તર કાર્યાલય, ગાંધીપુરા—સૂરત

ગુજરાત—કાઠિયાવાડનું

માનીતું મહાન દૈનિક

સંદેશ

[સ્થા : ૧૯૨૩]

વિશ્વવૃદ્ધના અને દેશપરદેશના
છેલ્લામાં છેલ્લા સમાચારો
આપવામાં સૌથી મોખરે છે.

આપના પુસ્તકાલયમાં

દૈનિક 'સંદેશ' આવે છે ?

આપ 'સંદેશ' નો વાર્ષિક પ્રાદેશિક
અને સ્થાનિક જગતના છેલ્લામાં છેલ્લા

ટેલિગ્રાફ

દ્વારા મળતા સમાચારો વાંચો.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૪૫) (૮.ખ.સાથે)

આપના બજેટમાં 'સંદેશ' નું નામ મૂકવાનું રહે જીલ્લા.

વધુ માહિતી
માટે લખો :

મેનેજર : 'સંદેશ', સારંગપુર : અમદાવાદ

નવચેતનનાં નૂતન પ્રકાશનો આપની લાઇબ્રેરીમાં હોવાં જોઈએ.

કુંદન	શ્રી. બ. દિવ્યંદ્ર	૪-૮-૦૦	આશા	શ્રી. મકનજી પરમાર	૧-૮-૦૦
ઓદેવી	"	૩-૮-૦૦	વનગાના પુલ	"	૨-૦-૦૦
ચંદા	શ્રી. મન્નદ વસાવડા	૪-૦-૦૦	આનંદમંત્રીશ્રી	શ્રી. બ. ખંધડિયા	૨-૦-૦૦
ગંગાના નીર	"	૩-૦-૦૦	રાસરંજના	શ્રી. જયભાઈ રા.	૧-૪-૦૦
ઠલાની સહયરી	શ્રી. સોમાભાઈ	૨-૮-૦૦	એકાદી	શ્રી. ન. મુકલ	૧-૪-૦૦
ઈશ્વરનું ખૂન	શ્રી. દિવ્યાનંદ	૨-૧૨-૦૦	જીવનનિર્માણ	શ્રી. ચિરંતન	૨-૦-૦૦
યોગી કોણ	"	૧-૮-૦૦	આજકાલ	શ્રી. પુ. પારેખ	૧-૮-૦૦
પ્રીતમની પ્યાસ	"	૧-૮-૦૦	જીવંત જ્વાળા	મનનીય લેખો	૧-૦-૦૦
બહેન	શ્રી નિરુપમાદેવી	૩-૮-૦૦	વલ્કલ	શ્રી જસવંત શંકર	૧-૪-૦૦
આમીઝમ	શ્રી. રામરાય સુનશી	૩-૮-૦૦	નવનેવેલ	શ્રી. ર. ટાંગેર	૧-૦-૦૦
સુદ ને ગામડાં	"	૦-૪-૦૦	ગામડાં સ્વરાજ	શ્રી. ઇ. યાજ્ઞિક	૦-૪-૦૦
સુકમા	શ્રી. સીતારામ શર્મા	૩-૦-૦૦	આપણું રાજ્ય	શ્રી. ગણાભાઈ પટેલ	૦-૫-૦૦
સ્વાધ્યાય	ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ	૧-૧૨-૦૦	ધરતીનો આજમેળો	શ્રી છદુલાલ બટ્ટ	૦-૮-૦૦
મહારાણા	શ્રી. કેશવ દ. શેઠ	૧-૪-૦૦	બોલિયો મત	દિનેશ શંકર	૦-૪-૦૦
અક્ષલના ખાં	શ્રી. 'બેકાર'	૩-૦-૦૦	સુરભી	ડૉ. ચિવપ્રસાદ ત્રિવેદી	૦-૮-૦૦
કદવાણુને માર્ગે	શ્રી. રમણિક દલાલ	૨-૦-૦૦	દહીવડાં	શ્રી. દિંમતલાલ મથકે	૦-૬-૦૦

: લખો :

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, રજપક : લદ્ર : અમદાવાદ

લીયજેરીની શોભા સમાજ નવાં પ્રકાશનો

અદૃશ્ય માનવી

એચ. ઇ. વેલ્સ કૃત અંગ્રેજી સાહિત્યમાં નવી જ ભાત પાડતી વિજ્ઞાનિક નવલકથાનો ભાવાનુવાદઃ ૩-૦-૦

ક્રાંતિની ઝાલરી

પોતાની સ્વાધીનતા માટે લડેલી બહાદુર યુગની બૌદ્ધશાસિન ઐતિહાસિક નવલકથા ૩-૦-૦

વિમાતા

શરદ્દેખાણુ કૃત એસમાનના પ્રશ્નો ચર્ચાતી ત્રણ નવલકથાઓનો સંગ્રહ ૨-૮-૦

બ્રહ્મચર્ય મિમાંસા

જ્યોતીશકર નાંદી કૃત વૈદ્યકીય, સામાજિક, અને ધાર્મિક દૃષ્ટિએ બ્રહ્મચર્યના પ્રશ્નો રજૂ કરતું પહેલું જ પુસ્તક. ૩-૮-૦

વિકાસ

ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ કૃત એક સામાજિક નવલકથા ૩-૦-૦

મમતા

શરદ્દેખાણુ કૃત એસમાનના પ્રશ્ન પર પ્રકાશ પાડતી નવલ. ૨-૦-૦

ગુણવંતરાય આચાર્ય

કેરી કિતાબ : ૧-૮ નિવેદિતા : ૩-૮
ભરમાંગના : ૨-૦ વિરાટનો ઇબ્સો ૧-૦
કેણુ ગુન્હેગાર : ૧-૦

પ્રથમ આપાઠ

નિરૂપાધ દેસાઈ કૃત સંભાળના અનેક પ્રશ્નો પર વૈદ્યક પ્રકાશ પાડતી નવલકથાઓનો સંગ્રહ ૨-૮-૦

નયના

રસિકલાલ જોષી કૃત નવા અને જૂના જમાનાના વિચારનું મિલન અને તેની અધ્યાત્મજીવી રસમયગરી નવલકથા ૩-૦-૦

સંતતિના સર્જન પછી

મહાશંકર, ઈ. દેવે કૃત નૈતિક, ધાર્મિક ને વૈદ્યકિય દૃષ્ટિએ બાળઉછેર. ૨-૮-૦

રૂપરાણી

કસાડોરા ડાહ્યાની આત્મકથાનો ધી. વણુ દેસાઈ કરેલો અનુવાદ. ૩-૦-૦

ત્રિમેટા

‘ધૂમકેતુ’ની સામાજિક નવલકથાઓનો અંગ્રેજી સંગ્રહ. ૧-૮-૦

તૈયાર થાય છે

સ્વતંત્ર ભારત [કુંગરશી સંપત્તિ]
હસહસાટ [જોષીયા ભેરી]

સૌરિન્દ્રમોહન

નારી : ૨-૦ નિરૂપમા : ૨-૦
શુદ્ધત્યાગ : ૨-૦ મુક્ત પંખી : ૨-૮
લાલ માટીનો રસ્તો : ૨-૮

‘નવયુગ’ પ્રથમાગા અને ‘લીલાવતી’ પ્રથમાગાનું લવાજમ કાગળની અનલક મોંઘવારીને લીધે ૧૧ માં વર્ષથી શ. ૮ (બાક) કરવામાં આવ્યું છે.

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : રાજકોટ

સી. શાંતિલાલની કું. મહાદેવ રામચંદ્ર ભગુટે પુસ્તકાલય સ.સ.મં.લિ.
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: સુબર્ધર ત્રણ દરવાજા ચણપુરા: ચંડોદરા
અમદાવાદ

દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવું જ
જોઈએ ?
સંપત્તિ અને સૌંદર્ય જેના પરંપરાએ આજોદતાં હતાં
હતાં પણ

તેના તરફ નજર પણ નહિ ફેંકતાં સામાજિક
વડિલધારી સામે ક્રાંતિનો મંત્ર પુકારનાર
નારીજીવનની કથા

એટલેજ દિલના ડંખ

શ્રી એ અર્ધાંગના છે,
વાસના ચોપવાનું રમકડું
નહિય.

એવા આપણા જીવનમાં વણાયેલા સામાજિક
પ્રસંગો વડે મઢાયેલ નવલકથા
કિં. રૂ. અડી ૮. ખ. ચાર આના બુદા.
સુંદર ક્વર જેટલે સાથે આને જ મંગાવો.

આધુનિક લડત એટલે રાષ્ટ્રીય લડતની અજોડ
નવલકથા દરેક વાંચવી જોઈએ.

સને ૧૯૭૦-૭૧ ના હિંદના સ્વાતંત્ર્યસંગ્રા-
મની ઘટનાઓથી બરપૂર સુરેખ નવલ.

સુરેખા

લેખક :
જેઠાલાલ ત્રિવેદી
પ્રસ્તાવના :

કિં. રૂ. અડી ૨ મણલાલ દેસાઈ

સુક્રંતમણિ અવંતીસપ્રદા વિક્રાંતિયના
સામયિક જીવનકામોની સુરેખ ને સુંદર
સુવસિત વસ્તુચણી અહીં રજૂ થઈ છે તે

સંપ્રદા વિક્રમ-અવંતિપતિ

નવોજ ઇતિહાસ લખને આવે છે. ક્યો ભારત-
વાસી સંવતના સદા વિક્રમને નથી જાણતો ?
એનાં થોડાંક પાત્રો જ તમોને બોલાવી દેશે.
પરંતુ: ખજાજન વિક્રમ, બળનો અવતાર વેતાળ,
સાધવી સરસ્વતી, આબના ગોળા જેવા
કાલિકાચાર્ય, દેવદમ્બી, ધંધલી ધાંચણ વગેરે.

કિંમત રૂ. અડી.

બંગાળની પ્રતિભાસાળી સ્ત્રીલેખિકા આ
નવલકથામાં નારીહૃદયની જાડી વેદનાઓ
અને મંથનો કલાત્મક રીતે રજૂ કરે છે.
સ્વ. શરદચંદ્ર ચંદ્રોપાધ્યાયની સૈનીય સ્મરણ
કરાવતી નવી બંગાળી નવલકથા

અચલા

[અનુવાદક : જેઠાલાલ ત્રિવેદી]

લગ્ન, પ્રેમ, સમાજ અને રૂઢિના બીણ
ચક્રમાં ભીંસાતી દિંદી નારીનું હૃદય વાંચવા
માટે આ નવલકથા જરૂર વાંચવી જોઈએ.

કિં. રૂ. ૨-૮-૦

આજકાલ બંગાલી અનુવાદો ખૂબ
ગમે છે તે નવલકથાઓ વગેરે

શરતચંદ્ર (બળવાનું છાયાચિત્ર) ૨-૮
ધલા (છેલ્લી દમની નવલ) ૧-૮

રાધારાણી (અંકિમચંદ) ૦-૮

ધર્મપાલ (બોદ્ધ જમાનાની નવલ) ૨-૦

નારાયણી (બળવાના વળતરી નવલ) ૨-૦

સુવાસચંદ્ર (શરદખાણ) ૨-૮

બુદાવન " ૨-૦

ધિન્ડ " ૦-૮

અરેબિયન નાઈટ્સ (રામાનંદ એટરજી) ૪-૦

દરેક હરિદ્રાધના લોભીઓ તે—

ગુજરાતી

શબ્દાર્થ ચિંતામણિ

(શબ્દકોષ)

૪૨૦૦ શબ્દો, ૫૬૨૦૦ પાનાં. અર્થો
બ્યુત્પત્તિ અને ૩૬ કંઠેવંદો સાથે.

કિં. રૂ. ૫-૮-૦ (૮. ખ. તેર આના)

લખો—જીવનલાલ અમરશી મહેતા, પીરમયા રોડ, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ
જીવનલાલ એન્ડ સન્સ, લજપતરાય રોડ, વીલાપારણા (મુંબઈ)

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ શાળાઓમાં ઇનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલય ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મંજૂર કર્યા છે.
૨. મુંબઈ ઇલાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ રફેલીની વિદ્યાર્થીઓની લાયકેરીઓ માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મંજૂર કર્યા છે.
૩. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની ૨૫ (પચીસ) નકલો વડોદરાના પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગીઆર) નકલો અમદાવાદની શુજાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ હસ્તેજન માટે ખરીદી છે.
૪. આ પુસ્તક માટે ' હન્ડ હુનરટ્રોફ ' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
૫. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આણંદમાં મળેલી બીજી શુજાત પુસ્તકાલય પરિષદે સારાં પુસ્તકોમાં ગણ્યો છે.
૬. આ પુસ્તકની વસતતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામયિક પત્રોએ સાચામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

ચરખેમાં પેસા કમાવા આજેજ મંગાવો !

કન્હ વેપારો મંડળના પ્રમુખ,

શ્રી. હુનરટ્રી પરમરશી સંપદ લખેલા

" આમુખ " સાથે

નફાકારક હુનરો

શાળ ૧-૨-૩

નિષ્ણાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ ભરોસાપાત્ર હુનરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાનાં, હમદા બદા એટિલ માળગ, સામ્રીય શુદ્ધ મુંદર ભપાઈ અને આકર્ષક ચેટખપ

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

(વી. પી. થી ટપાલખર્ચ ૧૩ આના ભુદ)

મંગાવવા માટે લખો:—

સંચાલક : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ - ચોક ભભર,

પોસ્ટ સિતુમરા (અંબાર-૭૨૭).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના ઘોઠાક અભિપ્રાયો

.. દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવું જ નેહએ એટલુંજ નહિ પરંતુ તે વિરોધ વંચાય એવી પેશી મંત્રીઓએ કરવી નેહએ ..

...ધરત્યુ હુનરોના આ ભતના દેખાતા પુસ્તકો આપણે ત્યાં પણ બહાર પડ્યા છે, અને હલપે બમે તેવી ભદેશતેના ચોઠા સાથે બહાર પડે, પરંતુ આ પુસ્તકની વિરોધના તેમા મહેલા પ્રયોગોજ માત્ર નથી પણ ભુદા ભુદા વિષયોના સારા અને અનુભવી દેખકો પાસે લખાવેલા લેખોને સંમતીને આ પુસ્તકને વિવિધતાભર્યું બનાવવામાં આવ્યું છે તે છે... ' રવિચાર ' સારતાદિત (મુંબઈ)

...ચોઠા ખર્ચે જો ઠોઠ લાઈને આલવિઠા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક નેહ બવા નેવું છે...કારણકે એલી મૂળે ભતમદેનવ કરીને પેસા કમાઈ કઠાઈ છે...

' શિક્ષણ અને સાંહિત્ય ' માસિક, (અમદાવાદ)

...વર્તમાન ઇવનમા રહીને કેટલાક હુનરો કરીને, માણસ પોતાના પેટ પૂરતું મેળવી યાત્રિના પ્રકારના નુરખા આ અંચમા ભતાવવામાં આવ્યા છે. છતાં લેખક-સંપાદકે આમાં કેટલીક ભવદાઈ અને બીજાં પુસ્તકોમા ભાગ્યે મળે તેવી વપયોગી હાઈતો નોંધી પુસ્તકને વપયોગી બનાવ્યું છે. પુસ્તક અવરથ વાચવા નેવું છે; તેમાથી સા સોની મુચિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મન્યા વચર રહેશે નહીં.

' શુજાત સાંહિત્ય સમાની ઠાંધવાલી ' (અમદાવાદ)

...આવાં પ્રભ વપયોગી પુસ્તકને રાજ્ય અને વલોગોના પ્રચાર માટે-લશી વર્ધલી સંસ્થાઓએ હસ્તેજન આપી, મામદલોગને સહન કરવામાં સાચ અને સદાકર આપવો નેહએ.

' સામલખન ' માસિક (વડોદરા)

વધુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની પત્રિકા મફત મંગાવે.

સેવક

છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી પ્રગટ થતું
'સંદેશ'નું સસ્તુ લોકપ્રિય દૈનિક....
મોટા કદનાં ચાર પાનાં છતાં કિંમત માત્ર ૦-૧-૦
દરરોજ સાંજે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.

- * જેમાં દેશપરદેશના છેલ્લા તાર સમાચાર
- * ગુજરાત કાઠિયાવાડના છેલ્લામાં છેલ્લા વિસ્તૃત અહેવાલો.
- * રચાનિક પ્રશ્નોની ચર્ચાઓ અને સમાચારો
- * વ્યાપાર સમાચાર-વ્યવસાયો વગેરે વિષયો નિયમિત આપવામાં આવે છે.
- * વિવિધ રસમય ખનાવો અને લેખો

આપે સેવક જોયું છે ?—જો આ દૈનિક ન જોયું હોય તો આજે જ એક પોસ્ટકાર્ડ લખો અને તમને ઘેર જોડાં મુક્ત નમુનો મોકલી આપવામાં આવશે.

આ દૈનિક પત્ર ગુજરાત કાઠિયાવાડના 'સંદેશ'ના જોગનો પાસેથી મળી શકશે. બહારગામના ગ્રાહકો માટે ખાસ કાંઈ આજ્ઞા નીકળે છે.

લવાજમના દર:—એક માસના રૂ. ૨-૦-૦ ત્રણ માસના રૂ. ૫-૮-૦
(વી. પી. કરવામાં આવતું નથી. મ. જો. કરો)

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૨૦)વીસ (ટ.ખ.સાથે) વધુ માહિતી માટે લખો:—

મનેશ્વર, 'સેવક' સરસ્વતી હોલ, મારગપુર, અમદાવાદ

.....મહાગૂજરાતનું માનીતું સાપ્તાહિક.....

આરામ

- * છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી દર રોજિયે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.
- * સિદ્ધ અને દળવા સાહિત્યની સામગ્રી માટે આ અઠવાડિક અનોડ છે.

જુદાં નકલ કિં. ૦-૪-૦

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૨) (ટપાલ ખર્ચ સાથે) : પરદેશ ૨૦ શિલિંગ.

દર અંકે પ્રાણુવાન પ્રસાદી (પરચાય છે.

- * સાહિત્યના પ્રશ્નોની સમીક્ષા
- * નૈયતિવિજ્ઞાન અને શરીરજન-વેપારી જગત
- * વર્તમાન વિષયુદ્ધની સમાધાન
- * સિનેમાશ્રુતિની વાનીઓ અને સમાચારો.
- * જાણીતા લેખક શ્રી. અમિત્રની ક્રિટિક વાર્તા
- * સાક્ષર શ્રી. ધનશંકર ત્રિપાડીની કલમે રચી
- * આત્મસંબંધિત રાજકારણ ચર્ચાનાં મનનીય લેખો
- * યતી આકર્ષક આતુ વાર્તા 'પીલુષ'
- * કટાક્ષલેખો, હાસ્યરસો અને રસકાવ્યો
- * આ અને બીજા વિવિધ વિષયોવાળું
- * જાણીતાં લેખકની નવલિકાઓ-ટૂંકી વાર્તાઓ
- * પ્રેરક સાહિત્ય.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૧૦) દસ (ટ.ખ.સાથે)

નમુનાની નકલ કાઢી લખવાથી મોકલાયો.

લખો:— વ્યવસ્થાપક, 'આરામ'

C/o. 'સંદેશ' કાર્યાલય, મારગપુર, અમદાવાદ

શ્રીશક્તિ ગ્રંથમાખાનાં પુસ્તકો

સદ ૧ લો:-વધ્યા બાન્, કાકી બુજા, કાપદામાં સીવું રથાન બુજા, અધોગના બાન્, શુદ્ધવ્યવસ્થાની વાતો બાજા, ખાંધણી બાજા, અસિદાન બાજા, બવાટવી બાન્, મા બાન્, જયાના પત્રો બાજા.

આખો સદ ૩૧. ડાન્ ને બદલે ૩૧. ડા

સદ ૨ જો:-પતિની પસંદગી બાન્, લીધીની વ્યાખ્યા બુજા, ફોષ બાન્, પારસી વાનીઓ બાજા, વિધવા બાજા, મેને પરણું ? ૧૧૧, સુધડતા ને સુંદરતા બાજા, દારમ કુવારો બાજા, ભૂતના ભડકાં ૧૧૧૧, વિષવૃક્ષ ૧૧૧૧.

આખો સદ ૩૧. ટાન્ ને બદલે ૩૧. ડાન્

સદ ૩ જો:-દારમ દલાપ ૧૧૧૧, દેવી ચોધણી ૧૧૧૧, વીર રોડા ૧૧, દારમ અંજણી ૧૧૧૧, " જરૂર વદા મૂકજો " ૧૧, ગસરદાની રુદ્ર, જીવનપલટો બાન્, મુખી ધર બુજા, ભરતમૂંચણ બાજા, ચોધાંસીનું ચંછર બાજા.

આખો સદ ૩૧. ૧૨૩૪ ને બદલે ૩૧. ૧૧૧૧

સદ ૪ થો:-રઝિયા બેગમ બુજા, શુદ્ધવિવેક અને બીજી વાતો બાજા, સખીના પત્રો બાજા, રતવનું શાન્તિ બુજા, શ્રીકૃષ્ણ બુજા, માનુષ્ય અને બીજી વાતો બાન્, પારસી લગ્નગીતો અને ગરબા બાજા, દારમ:ય જીવન શુદ્ધ, વડેમી પતિ બુજા, આરોગ્ય અને મુખ્ય બાજા.

આખો સદ ૩૧. દાન્ ને બદલે ૩૧. દાન્

સદ ૫ મો:-સામાજિક વાતો બાજા, રમુજ વાતો બાન્, બહો બાબી બુજા, પતિ પ્રમુ છે બુજા, ખાંદગી અને માવજત બાન્, વાતનું વતેસર બુજા, ધરેણિના શોખ બુજા, પારસી સતીઓ બાજા, એકાદશી બાન્, રાજકુદવી બાજા.

આખો સદ ૩૧. ડાન્ ને બદલે ૩૧. ડા

સદ ૬ ક્રો:-શિવાજીની બા બાજા, સામુની શિખામણ બુજા, કાપદાનું અગાન બુજા, નામ વગરની નવલકથા ૧૧૧૧, નારીબિપક બાન્, ખાસિકામ બુજા, નવા સાધિયા બુજા વીર તારા (બે બામ) ૨૧૧૧, ગોરમાની ગીતો બુજા.

આખો સદ ૩૧. દાન્ ને બદલે ૩૧. દુબ

સદ ૭ મો:-મેકમ ડેમીડા બાજા, સામાજિક વાતો બાજા-૨ બુજા, ગ્રહિયલ શુદ્ધિ બુજા, શ્રીસ્વાતંત્ર્ય બુજા, દક્ષિણી રાંધણિકા બુજા, સતી જસમા બાજા, મંસાર-દર્શન બાજા, ભૂમિખાતા-આનંદમઠ ૧૧૧, બાજવિધવા બુજા, સાચાં સદોદર ૧૧૧૧.

આખો સદ ૩૧. દાન્ ને બદલે ૩૧. દુબ

સદ ૮ મો:-થેપડા અથવા એક પર બીજી બુજા, મુક્યા બુજા, વીરગના નીલાદેવી બુજા, રાસનન્દિની બાજા, પ્રતિભાનો સ્વર્ગવર ૧૧૧, વિમાની ચીતાગાથ બુજા, મંડીની ચણી બુજા, દારમીકર બાજા, દારવામજત બાજા.

(દરેકનું પોસ્ટેજ અલગ સમજવું)

દેશબંધુ-શ્રી શક્તિ કાર્યાલય, કે બા પી ૬ સુરત.

બાળક

૨૧ વર્ષથી બાળકાની
સેવા કરે છે.

યુદ્ધકાળ હોવા છતાં, અતિશય મોંઘવારીમાં
પોતાનું પ્રકાશન બાળકે એના એ લવાજમમાં
ઘટલે કે ફક્ત રૂપિયા બેમાં ચાલુ રાખ્યું
છે. તેને યોગ્ય ન્યાય આપી પોતાની
સંસ્થામાં-પોતાનાં ઘરોમાં વસાવવું એ
સૌ કોઈ વડિલોની પવિત્ર ફરજ છે.

‘બાળક’ કાર્યાલય, રાવપુરા, વડોદરા

જ્ઞાનમુક્તિ

ગીતામાધુરી

• લેખક તથા પ્રકાશક •
મહાલાલ હ. જાની

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

૦-૫-૦

જ્ઞાનમુક્તિ પુસ્તક આપે જોયું ? વાંચ્યું ? ગમ્યું ?

તમારા પુસ્તકાલયમાં એને તાકીદે વસાવી લેશોને ?

૨૫૦ પાનાં, ૧૬ સુંદર ચિત્રાલેખો, ૩૨ રતલી એન્ટિક કાગળ,

તથા આકર્ષક બેંકરવાળું પાકું પૃહું

હિંદી રાષ્ટ્રની-આમજનતા, આમજનતા અને કૃષક જનતાની કરજદારીના મહા-
પ્રશ્નની ચર્ચા અને ઉકેલ આમાં આપને ઉદ્દોગધક અને ઉરબોધક બંને મળશે.

પુસ્તક જેટલું ઉપયોગી તેટલું સુંદર, સરસ ને સૌહાર્મણું છે.

બંને ખચીત વસાવી લેજો, જે માસમાં જ અર્ધી પ્રતો તો ખલાસ થઈ છે.

ગીતામાધુરી ગીતાનો મધુર સુંદર અનુવાદ, ૦-૫-૦

પ્રાપ્તિસ્થાન—

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી સંઘ લિં વડોદરા

સ્વ. શરદ્દાણુની પ્રશંસાને વરેલા “ પાટ ” “ અભિમાન ” વગેરેના સર્જક
શ્રી. નારાયણ બાણુની બે નવી નવલકથાઓ.

અપાર્ણા

બકુરાણી

રૂ. ૩-૦-૦

રૂ. ૨-૮-૦

નારીહૃદયની અમંવેધક વ્યથાના હૃદયમાં પ્રસંગો, માનવતા અને
ગૃહસંસારની અપૂર્વ છબી ઉપરનાં, બન્ને પુસ્તકો પુરી પાડે છે.

મહાકવિ પ્રેમાનંદકૃત

શ્રી. ધીરેન્દ્ર દોશી કૃત

શ્રી ભોજવ કૃત

દશમ સ્કંધ

કલંક

‘ગુરુસ્વામી’

અધ્યાય ૧-૨૫

પ્રો. મનસુખ ઝવેરીના

આધુનિક જીવનના પ્રશ્નને

કલ્પિતરસ અને સંવેદન પર

ટિપ્પણ અને ઉપોદ્દ્યાત સહિત

સ્પર્શતી નવી નવલકથા

રચાયેલી રસમય નવલકથા

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

કિં. રૂ. ૩-૦-૦

કિં. રૂ. ૨-૦-૦

લખો:-

કિતાબઘર :: :: રાજકોટ

“પુસ્તકાલય” માસિકમાં છપાતી જા. ખ. ના ભાવો

	૧૨ માસ	૬ માસ	૩ માસ	એક માસ
એક પેજ	રૂ. ૬૦	રૂ. ૧૦	રૂ. ૩૬	રૂ. ૧૪
અધુ પેજ	” ૬૦	” ૩૬	” ૨૪	” ૧૦
કવરપેજ ૩ જુ.	” ૧૨૦	” ૬૦	” ૪૦	” ૧૬
” ૪ જુ.	” ૧૫૦	” ૬૦	” ૨૦	” ૨૦

હેન્ડબીન્ડ વહેંચામણી ૮ પેજ સુધી એક વખતના રૂ. ૮

” ” ” ત્રણ વખતના રૂ. ૨૦

૧. જા. ખ. ના ઉપરના દરો સાફી છે, તેમાં કાંઈ વળતર કાપી આપવામાં આવતું નથી.

૨. જા. ખ. નાં નાણાં અગાઉથી જ લેવામાં આવે છે.

૩. બદલા (Exchange) માં જા. ખ. લેવાનું ધોરણ બંધ છે; માટે તે વિષે કૃપા કરી કોઈએ પુછપરછ કરવા તરફી લેવી નહિ.

૪. કોઈપણ જા. ખ. લેવી યા ન લેવી તે વ્યવસ્થાપકના નિર્ણય પર રહેશે.

વધુ વિગત માટે લખો:-

વ્યવસ્થાપક, ‘પુસ્તકાલય’ માસિક

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિં.

પો. ઇ. નં. ૧૦, રાવપુરા-વડોદરા.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

બારોબાર ચિત્રોવાળાં, છ થી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં
નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

“પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને જુવાનો હશે તેમ જ પ્રૌઢ શિક્ષણપ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શીખેલાં પ્રૌઢો માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રૌઢો સરળતાથી વાંચી સમજી શકે એવી નાની નાની સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરે જ્ઞાન આપે એવી જે પુસ્તિકાઓ પ્રકટ થઈ હોય તે પણ લક્ષ્યમાં લેતા જાઓ અને એમને માટેનાં પુસ્તકો પણ વસાવવાનું રહે ચૂકતા.”

‘પુસ્તકાલય’ના તંત્રીની જુલાઈ ૧૯૪૩ના અંકમાંની આ સૂચના ધ્યાનમાં રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલી (છથી આઠ વર્ષનાં બાળકો માટે)

૩ પુસ્તકો : ૯૦ ચિત્રો : ૯૬ પાનનું વાચન રૂ. ૧-૨-૦

બાલવિનોદમાલા (આઠથી બાર વર્ષનાં બાળકો માટે)

૪૨ પુસ્તકો : ૭૦૦ ચિત્રો : ૧૫૦૦ પાનાંનું પંદર વાચન :
બે મનોહર બોક્સમાં : રૂ. ૧૧-૮-૦

અશોક બાલપુસ્તકમાળા (દસથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે)

૮૩ પુસ્તકો : ૧૦૦૦ ચિત્રો : ૩૭૦૦ પાનનું રસિક વાચન :
આઠ સુંદર બોક્સમાં : રૂ. ૨૮-૦-૦

પુસ્તકોનાં નામ અને વિગત માટે “પુસ્તકાલય”ના જુલાઈ ૧૯૪૩ ના અંકની જાહેરબાજીનાં પાન : ૨૭ થી ૩૨ સુધી જુઓ.

સૂચિપત્ર માટે લખો :

બાલવિનોદ કાર્યાલય ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : [મુંબઈ]

નવજીવન કાર્યાલયનાં અવશ્ય વસાવવા જેવાં પુસ્તકો.

સ્વદેશી સમાજ : શ્રી. રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર ૦-૮-૦

મૂળ ખંગાળા ઉપરથી શ્રી. નગીનદાસ પારેખે આ અનુવાદ કરેલો છે. ખંગાળામાં ૧૯૦૫ થી ૧૯૧૦ દરમ્યાનનાં વર્ષોમાં જે સ્વદેશી દિલચાસ શરૂ થઈ હતી, તે સમયની પરિસ્થિતિને સ્પર્શતા આ લેખો છે.

જાતે મજૂરી કરનારાઓને : ૦-૩-૦

જાતમહેનતનું મહત્ત્વ ને ગૌરવ દર્શાવતા ટૉલ્સ્ટૉયના ઉદ્બોધક નિબંધોના અનુવાદ. ખેડૂતો અને મજૂરોના ઉદ્ધારનો મહર્ષિ ટૉલ્સ્ટૉયે ખતાવેલો માર્ગ આ નાનકડા નિબંધમાંથી મળી રહે છે.

જીવનશોધન : શ્રી. કિશોરલાલ ધનસ્યામલાલ મશરૂવાળા ૧-૪-૦

કેળવણીના પાયા : " " " ૧-૦-૦

ઉધર્ધનું જીવન : સુપ્રસિદ્ધ લેખક મૌરીસ મેટર્લીકના ૦-૧૦-૦

The White Ant નામના બોધક પુસ્તકનો અનુવાદ.

ખાધુ : શ્રી. ધનસ્યામલાલ ખીરલાના ૦-૧૦-૦

મૂળ હિંદી પુસ્તકનો ગુજરાતી અનુવાદ. ગાંધીજીનાં જીવનની મીઠાંસા કરતું મનનીય પુસ્તક.

સો ટકા સ્વદેશી : ગાંધીજી ૧-૪-૦

સ્વદેશી તથા ખાદી અને પ્રાગોલોગની મીઠાંસા કરતા લેખોનો સંગ્રહ.

દીમદ્ ભાગવત : શ્રી ભાગવત મહાપુરાણનો છાયાનુવાદ. ૧-૮-૦

જાપણો આર્થિક પ્રશ્ન : શ્રી. જગનલાલ જોશી ૧-૦-૦

હિંદની વિકટ આર્થિક પરિસ્થિતિ સ્પષ્ટ કરી તેના ઉદ્ધારનો માર્ગ દર્શાવતું પુસ્તક.

મારી વ્યાપક કેળવણી : અનુ. ચંદુભાઈ રા. પટેલ ૧-૪-૦

ખૂર દી વૉશિંગ્ટનની 'My Larger Education' નામની બોધક અને રસપૂર્ણ આત્મકથાનો અનુવાદ.

ટૉલ્સ્ટૉય અને શિક્ષણ : અનુવાદક: પાંડુરંગ વિકુલ વળામે ૦-૮-૦

ટૉલ્સ્ટૉયના કેળવણી વિષેના વિચારો અને અજાણગો સંગ્રહ.

હિંદુ જીવનદર્શન : સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન ૦-૧૦-૦

The Hindn View of Life નો અનુવાદ.

ગામગોષ્ઠી : લેખકો—વિકુલદાસ કેકારી, રાવજીભાઈ ના. પટેલ ૦-૬-૦

ગામઝાના પ્રશ્નોની સંવાદરૂપે ચર્ચા, તથા ખેડૂત ઉપયોગી તથા કાયદાઓની સંવાદરૂપે સમજૂતી.

મારું ગામઠું : જળલભાઈ મહેતા ૦-૧૦-૦

આ પુસ્તકમાં એક નિષ્કાવાન ગ્રામસેવકે ગામઝાના વસવાટ દરમ્યાન પોતાને મળેલા કહેવા મીઠા અનુભવોનો આબેદુજ ચિતાર આપ્યો છે. તે ઉપરાંત એમાં ગ્રામજીવનને સ્પર્શતા આર્થિક તેમ જ સામાજિક પ્રશ્નોની હજીવટ કરી તેના ઉદ્ધારની દિશા પણ બતાવી છે.

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. યા. બો. નં. ૧૦, રાવપુરા વડોદરા

દરેક લાયબ્રેરી આ પુસ્તક જરૂર વસાવે.

: લેખક :
કંગરશી ધરમશી સોગર
: કીર્તિત :
છ રૂપીઆ

જ્ઞાનજની અછત, ખાંડ અને બીજા ખાદ્ય પદાર્થોની અછત, જાળતણમાં લાકડા અને ફેલસાની અછત, ગ્યાસતેલની ખેંચ, દૂધ ધીની ખેંચ, માનવજીવનને ઉપયોગી દરેક વસ્તુઓનો પાક હિન્દમાં થતો હોવા છતાં આ ખેંચોતું કારણ શું છે? ભારતની પરતંત્રતા - પરદેશી સત્તાની ધોંસરી.

પરદેશી સત્તા આવતાં હિન્દની ધએલી અધોગતિતું આંકડાશાસ્ત્ર એટલે સ્વતંત્ર ભારતનું પુસ્તક.

આ પુસ્તકની નકલ આજેજ મંગાવો.

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર
રાજકોટ

દરેક લાયબ્રેરીને વસાવવા લાયક પુસ્તક

સૃષ્ટિવાદ

અને

ઈશ્વર

: લેખક :
ભારતશ્રુત્ય શાતાવધાની
પં. મુનિ શ્રી. રતનચંદ્ર
મહારાજ

જગતનો કર્તા ઈશ્વર છે (1) અને જીવોના સર્કાર્ય-અપકાર્યનો નિયંતા ઈશ્વર છે (1) આ રીતે ઈશ્વરનું હૃદયિકર્તાપદ અને જગ-નિયંતાપદ જનતાને નિશ્ચિય અને પ્રમાદી બનાવવામાં કારણભૂત થાય છે. અને પુરુષાર્થોને તે ઝોણ બનાવે છે આ વિચારો પર હૂબહૂ પ્રકાશ પાડતું આધ્યાત્મિક વિદ્વાન મુનિશ્રીના હાથે લખાયેલું આ પુસ્તક આજે જ વસાવો.

કીર્તિત : રૂપીઆ પાંચ ફક્ત

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : રાજકોટ

માત્ર દશ રૂપિયામાં

૧૫૦૦ પાનાનું શિષ્ટ રસભર્યું સાહિત્ય

“ સંદેશ ” ગુજરાતી સાહિત્યમાં અનોખી ભાત પાડે અને રસમય, શિષ્ટ અને ઉપદેશી વાચન પૂરું પાડે એવી પુસ્તકો પ્રગટ કરી, સરતી કિંમતે આપવા માટે ‘સંદેશ ગ્રંથમાળા’ ની યોજના શરૂ કરી છે. આ ગ્રંથમાળામાં પહેલે વર્ષે કલિન ૧૬ પેજ સાઇઝનાં ૧૫૦૦ પાનાનું રસમય અને શિષ્ટ વાચન આપતાં ૪ થી ૫ પુસ્તકો પ્રગટ થશે. ગ્રંથમાળાનું વાર્ષિક લવાજમ દીવાળી સુધીના માટે માત્ર રૂ. ૧૦ રાખવામાં આવ્યું છે. ગ્રંથમાળાનું પ્રથમ પુસ્તક ધનતેરસના દિવસે પ્રગટ થશે.

જીવન સખી

લેખક :
સાક્ષરશ્રી
કુંગરશી ધરમશી સંપા

પૃષ્ઠ ૪૦૦ થી ૪૫૦ : સુદર એક કાગળ : સંખ્યાબંધ ચિત્રો અને ત્રિરંગી બોક્ષ

આ પુસ્તકની છુટકે નકલની કિંમત, માત્ર દીવાળી સુધી જ

રૂ. ૪) ચાર રાખી છે (વી. પી. ખર્ચ ૧૦ આના જુદું)

* આ પુસ્તક ત્રિરંગી, દ્વિરંગી અને એકરંગી એવાં સંખ્યાબંધ ચિત્રોથી ભરપૂર છે. દીપોત્સવી પ્રસંગે, લગ્ન પ્રસંગે અને દરેક સાંમલિક પ્રસંગોએ સ્નેહીઓને ભેટ આપવા માટે સર્વોત્તમ ગ્રંથ છે. ગુજરાતનાં જાણીતા વિદ્વાન કવોની અનુભવી કલમપ્રસાદી છે.

* આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના ગુજરાતના જાણીતા નવલકથાકાર, સાક્ષરશ્રી રમણલાલ વળે દેસાઈ એ. લખી, ‘ સંદેશ ગ્રંથમાળા ’ની યોજનાને આશીર્વાદ આપ્યા છે.

* આ આખા પુસ્તકને કલાત્મક રીતે રચનારી જાણીતા ચિત્રકાર શ્રી. કનુ દેસાઈની પિંછીએ પાને પાને ચેતન બધું છે.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે જ ખાસ વાર્ષિક લવાજમ દીવાળી સુધી જ રૂપિયા નવ રાખ્યું છે. દરેક પુસ્તકાલયને

આ લાભ લેવા બહામણ છે.

વધુ માહિતી માટે લખો—

અવસ્થાપક : સંદેશ પ્રકાશન મંદિર

C/o. સંદેશ કાર્યાલય, સારંગપુર, અમદાવાદ.

બેતાળીસ વર્ષથી પ્રગટ થતું ગુજરાતી કાષાનું અગ્રગણ્ય
અને વધુ ફેલાવો પામેલું સાપ્તાહિક

ગુજરાતી પંચ

તદન નવા આકારમાં
નવા આકર્ષણ
સાથે પ્રગટ થાય છે:

તંત્રી : નંદલાલ યુનીકાલ બોડીવાલા

આ સાપ્તાહિકનું નવું કલેવર, એક મુંઢર સામયિક તરીકે, જનતામાં આવકાર
પામ્યું છે: દર રવિવારે પ્રગટ થતા આ સાપ્તાહિકમાં, દેશપરદેશ અને હિંદભરના
છેલ્લા સમાચારો, વ્યાપારી જનજીવનું અવલોકન, મનનીય અગ્રલેખ, આંતરરાષ્ટ્રીય
રાજકારણ અર્થતા લેખો; મુંઢર ચાલુ વાર્તા, સાહિત્યના લેખો અને નવી દષ્ટિ
આપતા અધ્યાસપૂર્ણ લેખો નિયમિત અપાય છે.

વાર્ષિક ગ્રાહકને દર વર્ષે એક મુંઢર ભેટ પુસ્તક અપાય છે.

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૮૫ : છમાસિક રૂ. ૪૫ : પરદેશ ચિલિંગ રૂ. ૨૦

(ભેટ પુસ્તકનું ટ. ખ. જુદું)

વાર્ષિક લવાજમ લરનારને 'ગુજરાતી પંચ'નો રૂ. ૧૫ની હિંમતનો
દીપોત્સવી અંક ભેટ અપાશે.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ :

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૬ રાખ્યું છે.

નમુનાની નકલ ભેગા માટે મફત મોકલીશું.

આજે જ લખો—

અવસ્થાપક : 'ગુજરાતી પંચ'

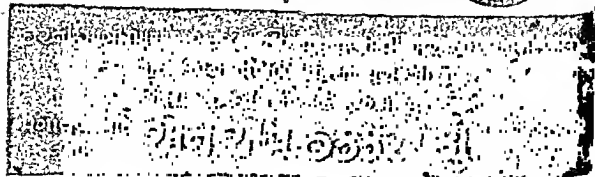
પાંચ કુવા, હરણવાળી પોળ : માંધી રોડ, અમદાવાદ.

ધારની રાણીને અંધીને લેજો //

ધારની રાણી પુણ્ય માં વાપડી
આવી મુલવિલીના નીચા રે
મનમાં રડતી રીતે રીતે
પરતો લેતો પુણ્ય ને પિંડ
ભીખમાંથી આવી રાણી ધાર
મુઠ્ઠીમાં રીંછો પિંડુ/ભાર
ધારની રાણી પરીવતો અંધ
અંધીને પરીવરતો

ધારની રાણી

તમારી લાયબ્રેરી માટે આજેજ મંગાવી દેવો.

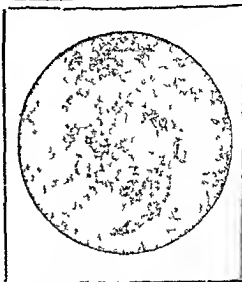
ગાંધીજીને જગવંદના

સંપાદક :

ડૉ. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન

અનુવાદક :

ચંદ્રશંકર શુક્લ

ડૉ. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણનના હાથે સંપાદિત થયેલ આ ગ્રંથમાં યુગપુરુષ મહાત્મા ગાંધીજીને રોમે રોલા, પર્લ બક, જનરલ સ્મટસ, કવિાર રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર, આલબર્ટ આઇનસ્ટાઇન, ડૉ. બેરિયા મોન્ટેસોરી જેવાં દુનિયાના મહાન વિચારકો અને મુરસીઓ વંદના કરે છે; ગાંધીજીના વગન અને કર્મમાં, વિચાર અને આચારમાં દેટલી તલસ્પર્શી એકતા છે; તેમના સમગ્ર જીવન અને કાર્યમાં ઠેવો સુંદર રોળ છે તે બતાવે છે. ગાંધીજીના હરિજનખંધુ સાપ્તાહિકના તબી તરીકે જેમણે કામ કર્યું છે તે ગાંધીજીના વિચારોને ગુજરાતીમાં ઉનારવામાં જેઓ સિદ્ધહરત છે તે શ્રી. ચંદ્રશંકર શુક્લે આ ગ્રંથને ગુજરાતી રૂપાંતર આપ્યું છે સ્વામી આનંદની અભયારામપૂર્ણ પ્રસ્તાવના ઉપરાંત ગાંધીજીના બે ફોટોગ્રાફ અને ગુજરાતના જાણીતા કલાકાર શ્રી. રસિકલાલ પરીખના બેરંગી કવરચિત્રવાળું આ પુસ્તક દરેક ધર્મા-લાયબ્રેરીમાં અવશ્ય હોવું જરૂરી છે.

[કિ સત ૩૧. ૨-૧૨-૦

વો. પી. ખર્ચ છ આના જુદું.

આજેજ મંગાવી દેવો

એ ન. એ મ. ઠાકુરની કું પની

જુકમેસર્

ખન્દીશર્સ

૧૪૩, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ—મુંબઈ ૨.

“પ્રણય અને પરિણય”

શ્રી. સુનીલાલ વર્ધમાન શાહની અભિનવ રીતે લગ્નકોયડો છણતી
અતિ રસિક નવલકથા સૌ માળાપો તથા જુવાનો જરૂર વાંચે.

૫૪ ૪૬૦ : : પાકું પૂકું : : કિં. રૂ. ૩૦૦

રૂપાનો- -ધંદ

ભણીતા નવલકથાકાર શ્રી. સુનીલાલ
વર્ધમાન શાહની રંગ, રસ, કુમાર-
ભરી સુંદર નવલિકાઓનો રૂપાનો
સંગ્રહ. એકેકથી ચઢિયાતી પાતાંઓ,
લેખકની છબી ને જીવનચરિત્ર સાથે.

કાપડી પૂકું કિં. રૂ. ૩૦

જગતના- -અરણ્યમાં

શ્રી. જયમુખલાલ મહેતાના, સંસારમાં
ધ્યાંતિ સિંચતા, મનોરમ શૈલીથી લખા-
યેલા રસિક દેખો-નિખંધો-નિરીક્ષણી,
લેખકની છબી ને જીવનચરિત્ર સાથે.
થોડી જ નકલો છાપી છે.

કાપડી પૂકું કિં. રૂ. ૧૦૦ રૂ.

ગાંડીવ બાળમાસિક ૨-૦-૦ ગાંડીવ બાળપણવાહિક ૫-૦-૦

હાસ્યમૂર્તિ શ્રી. જ્યોર્જાંદ્રિ દવે કૃત રંગતરંગ ચાર વાગ ૧-૦-૦

બાલોદ્યાનમાળા (૮૦ પુ.) ૩૦-૮-૦ ચાલો વાજવીએ (૧૨ પુ.) ૬-૦-૦

બદોર પટેલ (૨૦ પુ.) ૭-૦-૦ બે વાંદ્યુમમાં પાકું પૂકું ૬-૦-૦

જગતના

પુસ્તક ૧૮ એ
સપ્ટેમ્બર-૧૯૪૩
અંક ૬ મો

સાવજનિક પુસ્તકાલય — પાદરા

દેશમાં રૂ. ૩-૮-૦

: વાર્ષિક લવાજમ :

પરદેશ રૂ. ૫-૦-૦

છુટક નકલ રૂ. ૦-૧-૦

: વ્યવસ્થાપક :

વાપણલાઈ નારણલાઈ અમીન (બી. ડૉમ)

મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ વિ.

: તંત્રી :

મણિલાલ પ્રભાશંકર વ્યાસ

અનુક્રમણિકા

	લેખક	પૃષ્ઠ
અવતરણ	શ્રી. ધૃગેતુ	૩૨૫
સાહિત્યચિંતનું અવગનું	શ્રી. હેટાવાય માનસિંગ કાગદાર	૩૨૬
ભાસિકા મળ્યા તારીખ	૩૨૭
તારતીય ભાષાઓનું આધુનિક સાહિત્ય	શ્રી. કુંગરસી ધરમણી સંપટ	૩૨૮
પુસ્તકાલયોની તપાસણી	શ્રી. ના. નં. ચૌકી	૩૩૪
પુસ્તકાલયોની મૂક વાળી	શ્રી. લિંગેભાઈ ગો. પટેલ	૩૩૫
નવીન કાલ	૩૩૬
પુસ્તકાલય નોંધ	૩૪૦
સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિનાં વલેણ	૩૪૦-૧
૧૦ રાં ૫૦ મંડળની ગણના	૩૪૦-૨
પુસ્તકાલય સ. મ. મંડળ બિ. નો ૧૬મા વર્ષનો અહેવાલ	૩૪૧
પુસ્તકાલય ખાતાના રચના, વટહુકમ વગેરે	૪૬

મોતીભાઈ અમીન લેખક: શ્રી. પુ. છ. શાહ, એમ. એ. હવન અને કાર્ય

શુજરાતને સેનાનાં સાચાં મૂલ્યો
ગમનવનાર એ નરદેવના હવન-
માંનાં નંદુલા જેવા પ્રસંગો
એમાં બાલેખાયેલા છે.

લગભગ ગાતસો મૂકેના આ
પુસ્તકનું પકતરથી પણ જોણું
મૂલ્ય રૂ. અઢી છે.

સેંકડો પુત્રોના પિતા

“ મોતીભાઈને હાથ નહોતો અને એમના કાકા એમને ઠોકરા માટે ફરી પરજાવવાનો આશ્રય લઈ બેઠો. ત્યારે મોતીભાઈએ કહેલું કે, વંચશ્ચિ માટે તો મારા કર્તા તમેજી પરજો; મારે તો સેંકડો ઠોકરા છે. અને ખરેખર, એ શુજરાતની એવા કવચ સેંકડો પુત્રો મૂકી ચલા છે. ”

“ હું જવામલું છું ” હું કે તમારાં વિદ્યાર્થીઓ માટે પુત્રો! ખરીતે: પણ એમાં ગોષ્ઠી પહેલું સ્વ. મોતીભાઈ અમીનનું હવનચરિત્ર તોયે લેજો. * * એ શુજરાતને મોરબ અપાવી મચા છે. એ વિદ્યાર્થીના આદર્શ દળ રાને આ નવા યુવાર શિક્ષક-વિદ્યાર્થી સમક્ષ આપ એ એમનું હવન દર્શાવ માટે મૂકેલું ”

—ડૉ. દરિમયાદ રેસ્મણ,

આ માસિક વડોદરામાં ‘ ધી હુદાબુમિત્ર પ્રિં. પ્રેસ ’માં અગાસાઈ બિ. ૬૬૬
પુસ્તકાલય સ. સ મંડળ બિ. ને માટે હાથી પ્રસિદ્ધ ક્યું. લા. ૧૫-૯-૪૩

દરેક લાયબ્રેરીમાં નીચેનાં પુસ્તકો તથા માસિક વસાવવાં પડશે

એક આદર્શ રાજવીના જીવનની આબેહૂબ આંખી કરાવતો સુંદર ચરિત્રગ્રંથ

શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડ

ભાગ ૧-૨

મૂલ્ય બન્ને ભાગના રૂ. ૩-૧૨-૦

દે. શ્રીમંત સયાજીરાવ સહારાજનાં બાલ્યકાળથી અવસાન પર્યન્તના વિવિધ પ્રસંગો લખવા, આ ગ્રંથમણિ તમારે વસાવવો જ રહ્યો. સંખ્યામંથ ફોટો-ચિત્રો અને આર્ટ પ્લેટોના સુશોભન સહિત

૨૦ વર્ષથી સ્થિરપથોગી વિષયોને રજૂ કરતું, ગુજરાતનું અલોકે માસિક પત્ર

ગુણસુન્દરી

તંત્રી : શ્રી. જયવતી દેસાઈ
વાર્ષિક લવાજમ : દિદમાં રૂ. ૪૫ : પરદેશ સિલિંગ ૧૦

ગ્રાહક ન થયા હો તે આજે જ લવાજમ મોકલી નામ નોંધાવો
વ્યવસ્થાપક, “ગુણસુન્દરી”, ૦/૦ હુહાણામિત્ર પ્રેસ, વડોદરા.

શ્રી-ઉપયોગી વિષયોના ખાસ મનનીય લેખો, બહુતા કવિઓના રસ-ભર્યા રાસ, બહુતા લેખકોની સુંદર દ્રષ્ટી વાર્તાઓ, સ્ત્રીજગતના સમાચારો, ખાલો માટે આત્મવિભાગ

ગુજરાત અને ઓના સીમાપ્રાંતોના પરમારો અને ચૌહાણોના વીરતા અને નેક-ટેકતા ઇતિહાસનું મૂર્ત સ્વરૂપ હૂણડૂરીતે રજૂ કરતો વાર્તાનો અનેઓળો ઐતિહાસિક ગ્રંથ

પરમાર ધારાવર્ષાદિવ

ભાગ ૧-૨] અને [મૂલ્ય રૂ. ૮]

બલહઠખંડા દેવડા

ભાગ ૧-૨ મૂલ્ય રૂ. ૬૫
આ ઐતિહાસિક નવલને દરેક પુસ્તકાલયે વસાવવી જ પડશે.

હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસંભાનો ઇતિહાસ બાળુવા માટે વસાવો

મહાસંભાનો ઇતિહાસ

ભાગ ૧-૨-૩
મૂલ્ય ત્રણે ભાગના રૂ. ૧૧)

ગુજરાતનાં બે મહાનગરો

વડોદરા અને સુરત

મૂલ્ય ૦-૮-૦ ભા. ૧-૨ મૂલ્ય રૂ. ૧)
બાળકો અને મોટેરાંને આ બે મહાનગરોનો પરિચય રસમય શૈલીએ આપે છે.

મંગાવવા માટે આજેજ લખો: હુહાણામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ-રાવથરા, વડોદરા.

અનુક્રમણિકા

	વેબક	પૃષ્ઠ
અવતરણ	શ્રી. ધૂમકેતુ	૩૨૫
સાહિત્યગૃહિતુ' અવનતુ'	શ્રી. ભોટાવાલ માનસિંગ કાચદાર	૩૨૬
માસિકો મળ્યા તારીખ	૩૨૭
ભારતીય ભાષાઓનું આધુનિક સાહિત્ય	શ્રી. કુંભરશી મરમશી સંપદ	૩૨૮
પુસ્તકાલયોની તપાસણી	શ્રી. ના. વં. ચોકરી	૩૨૯
પુસ્તકાલયોની મુક વાળી	શ્રી. હોદ્દાભાઈ મો. પટેલ	૩૩૫
નવીન શબ્દ	૩૩૬
પુસ્તકાલય નોંધ	૩૪૦
સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિનાં વલેખ	૩૪૦-૧
વ૦ શ૦ પ૦ મંડળની જાહેરાત	૩૪૦-૨
પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ સિ. નો ૧૬મા વર્ષનો અહેવાલ	૩૪૧
પુસ્તકાલય ખાતાના સૂચના, વડદુકમ વગેરે	૪૬

મોતીભાઈ અમીન લેખક : શ્રી. પુ. છ. શાહ, એમ. એ. જીવન અને કાર્ય

શુજરાતને સેવાનાં સાચાં મૂલ્યો
સામજિકવાર એ નરહેવના જીવન-
માંના જાણવા જેવા પ્રસંગો
એમાં વ્યક્તિબાણેલા છે,

લગભગ ગાતનો મૂકના આ
પુસ્તકનું પકલરથી ચાલુ જોણું
મૂલ્ય રૂ. અઢી છે.

સંકેદો પુત્રોના પિતા

- " મોતીભાઈને ઝાઝી નહેતો. અને એમના કામ એમને ઠેકરા માટે ફરી પરજાવવાનો આશ્રય
તો નહેવા. ત્યારે મોતીભાઈએ કહેલું 'તે, વચરણે માટે તો મારા કરનાં તમેજ પરજુઠ માટે તો
સંકેદો ઠેકરા છે. અને જરેજ, એ શુજરાતની જેવા કરવા સંકેદો પુત્રો મૂકવા છે. "
- " હું મલામજુ કું' કે તમારાં વિવાદોમાં માટે પુત્રોના ખરીમીને 'પણ એમાં ચોથી
પહેલું કવ. મોતીભાઈ અમીનનું જીવનચરિત્ર તમ છેલ્લે. * * એ શુજરાતને
ગોરજ અપાવી મથા છે. એ વિદ્યોના આદર્શ દત્ત અને આ નવા વતાર સિસક-સિસક
સમજ આપ એ જોનું જીવન જાત માટે મૂકલે " —ડૉ. દરિયાદાસ રેખા.

આ માસિક વડોદરામાં ' શ્રી હુદાબામિત્ર પ્રિં. પ્રેસ 'માં અંગ્રાવાલ વિ. દફતરે
પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ સિ. ને માટે લાખી પ્રસિદ્ધ કર્યું. તા. ૧૫-૮-૪૩

સરતા મૂલ્યે મેળવવાની યોજના

સહજત સ્વામીજીના રમરણીય લાયકેરીની યોજના ગયા ડિસેમ્બર માસમાં જાહેર કરવામાં આવી હતી. તેમાં આપવાના જાહેર કર્યા હતાં તેના સેટો અપાઈ ગયા છે. આથી છતાં હજુ પણ વાચકવર્ગ તરફથી ઘણી માંગણી આવ્યા કરે છે. તેથી તે આજકાલે નીચેનાં ૬૫ પુસ્તકો જેની છાપેલી કિંમત રૂ. ૧૩૬-૦-૦ છે, તે માત્ર રૂ. ૧૦૦) માં આપવાનું કરાવ્યું છે. પુસ્તકો માંગવાથી ચેકવારો અને પેકિંગ તથા પ્રકાશની માફ આપીને મુલતવાત કાઢવાવાડમાં કોઈ પણ ફેવરે સ્ટેશને ફી ટીકીરી અપારો.

પુસ્તકનું નામ	મૂલ્ય
યોગવાસિષ્ઠ રામાયણ-૪ અંશો	૧૨-૦-૦
માનસ રામાયણ-૨ અંશમાં	૫-૪-૦
ભગવતી ભાગવત	૬-૦-૦
દત્ત-પરશુરામ-વેદાંતનો ઉત્તમ અંશ	૨-૦-૦
પાતંજલ યોગસૂત્ર-ટીકા સાથે	૧-૦-૦
દુકારામ ગાથા-અંશ ૧ શ્લો	૨-૪-૦
" " -અંશ ૨ જો	૨-૮-૦
રામતીર્થનાં વ્યાખ્યાનો (૧)	૨-૮-૦
" " -ઉપદેશો (૩)	૨-૮-૦
" " -ચરિત્ર (૪)	૩-૦-૦
વિવેકાનંદના ઉપદેશો (૪-૫)	૨-૪-૦
" " -મક્તિયોગ (૮)	૧-૮-૦
" " -ચરિત્ર (૯)	૩-૦-૦
" " (૧૦-૧૧)	૨-૦-૦
આખ્યાનમાળા-અંશ ૧ શ્લો	૨-૪-૦
" " -અંશ ૨ જો	૨-૦-૦
વૈદિક વિનય-૩૬૦ વૈદિક પ્રાર્થનાઓ	૩-૧૨-૦
મહાભારત મંજરી	૩-૦-૦
પદ્યારવિહાર સ્વર્ગનાં પુસ્તકો:-	
સંસારમાં સ્વર્ગ-આવૃત્તિ પદ્યો	૨-૦-૦
સાચું સ્વર્ગ- " રજી	૨-૦-૦
સ્વર્ગનું વિમાન " પદ્યો	૨-૦-૦
સ્વર્ગની કુંડલી " ૫૫	૨-૦-૦
સ્વર્ગનો પ્રકાશ " રજી	૨-૦-૦
સ્વર્ગની જાદગી " રજી	૨-૦-૦
સ્વર્ગનો ખજાનો " ૪૫	૨-૦-૦
સ્વર્ગનો આનંદ " રજી	૨-૦-૦
સ્વર્ગની સીડી- " રજી	૨-૦-૦
સ્વર્ગની સફર- " રજી	૨-૦-૦
ગામડિયા નરદેવો-પદ્યારવિહાર	૧-૬-૦
હૃદયતરંગ ને આશ્રમની ગી	૧-૦-૦

પ્રીતમદાસની વાણી	૨-૮-૦
બુદ્ધચરિત્ર ને અન્ય સંતપુરુષો	૨-૦-૦
રામકૃષ્ણ પરમહંસ-ચરિત્ર	૨-૮-૦
સંત દુકારામ-વિસ્તૃત ચરિત્ર	૨-૮-૦
ચૈતન્યમહાપ્રભુ-વિસ્તૃત ચરિત્ર	૬-૮-૦
જ્ઞાનેશ્વર મહાનંદ-સંત એકનાથ	૨-૮-૦
સ્વામી બ્રહ્માનંદ ને શિવાનંદ	૧-૬-૦
શ્રીરામચંદ્ર ને નાગ મહારાય	૧-૦-૦
મ૦ સુર્યદાસ તથા જાનકીદાસ	૦-૧૦-૦
લક્ષ્મણચરિત્ર-૨૯ ચરિત્રો	૧-૮-૦
આદર્શ ચરિત્રસંગ્રહ-૨ જો	૨-૮-૦
શિવાજી છત્રપતિ-વિસ્તૃત ચરિત્ર	૨-૪-૦
રાજસ્થાનનો ઇતિહાસ-૨ જો	૫-૦-૦
આગળ ધસો-પ્રેરક અંશ	૨-૮-૦
આદર્શ દર્શનમાળા-૧ શ્લો	૨-૦-૦
" " -૨ જો	૨-૦-૦
કૃતલખાતું-મહાન અંશ ...	૨-૪-૦
શુભસંગ્રહ-આમ ૨ જો	૨-૮-૦
" " -આમ ૬ જો	૨-૮-૦
બાળકેની વાતો-ભાગ ૨ જો	૦-૮-૦
ભારતના વીર પુરુષો-ચરિત્રો	૧-૪-૦
વિશ્વની વારે ને રામાનંદન	૦-૪-૦
સુખોદ પુષ્પવારિકા	૦-૪-૦
ઉપદેશસારસંગ્રહ	૧-૦-૦
દંડી વાર્તાઓ-(૧ શ્લો) ...	૨-૮-૦
" " -(૨ જો) ...	૧-૮-૦
" " -(૬ શ્લો) ...	૨-૦-૦
મૂળ પંચરત્નગીતા ...	૧-૨-૦
મૂળ મૂળ ગીતા-ખાંડ પદી	૦-૧૦-૦
ગીતા માત્ર ગુજન ભાષાંતર	૦-૪-૦
જ્ઞાનપટ, સોપાનપટ ને મોક્ષપાથ	૦-૧-૦

કુલ રૂ. ૧૩૬-૮-૦

નોંધ:-ઉપર પ્રમાણે રૂ. ૧૩૬-૮-૦ નાં ૬૫ પુસ્તકોનો સેટ માત્ર રૂ. ૧૦૦)માં મળશે.

આ ૬૫ પુસ્તકો દ્વારા એકંદરે ૩૩૫૫૨ પાનનું વાચન મળે છે, અને તેનું વજન લગભગ ૮૪ કિલો થાય છે. આને તો આટલા રૂપિયામાં આટલા કોરા કાગળ પછી નથી મળતા!!

સરતું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય } રે. બદ્, સેશ-સ કોર્ટ પાસે, અમદાવાદ
કાલજાદેવી રોડ, દાપી બિલ્ડિંગ, મુંબઈ-૨

૧૯૪૨-૪૩માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

નવાં ઉત્તમ સુંદર પુસ્તકો

કર્ણવતી	ધૂમકેતુ	૪-૦-૦
ગોલાદેવી સચિત્ર	"	૪-૦-૦
સીધાં ચઢણુ	(મુનશી)	૩-૮-૦
રમા-નાટક	રાઘણાણુ	૨-૦-૦
વગડાનાં ફૂલ	મકનંદુ પન્નાર	૨-૦-૦
પૃથ્વીનાં આંસુ	કુર્ગેશ શુક્લ	૧-૮-૦
આપણો ધર્મ નવી આશ્વતિ		૪-૦-૦
(૫. ૯૧૬ આનંદસંકર ગાપુઆઈ મુવ)		
હંડી કૂરતા ને બીજા નાટકો	ધૂમકેતુ	૧-૮-૦
ગૂજરાતનો જય પહેલો		
નવી આશ્વતિ . મેધાણી		૨-૮-૦
બે દશદીપક		
(અદાનંદ-વાઘાણ) મેધાણી		૨- ૮-૦
કલ્યાણી (નવવક્ત્રા) રમણિકલાલ		૨-૦-૦
૨૫ પ્રેમકથાઓ		૧-૮-૦
શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી કૃત :		
આડધે રસ્તે		૩- ૦-૦
શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત :		
રાજસંન્યાસી		૪- ૦-૦
પ્રદીપ	(નવી આશ્વતિ)	૧-૧૨-૦
રવજળુ	"	૨- ૦-૦
તણખા મંડળ ૧-૨-૩-૪		૯- ૦-૦
પડવા-નાટકો	"	૦- ૬-૦
હુએન સંગ		૦- ૩-૦
વનરાજ		૦- ૬-૦
નવાં વિવેચનો		૨- ૮-૦
ચાંદની	(નવી આશ્વતિ)	૦- ૫-૦
સોલ સતી		૧- ૪-૦
સુવર્ણા	(નવવક્ત્રા)	૨- ૮-૦

શ્રી. ઝવેરચંદ મેધાણી કૃત : નવી આશ્વતિઓ

વેવિશાળ		૩- ૦-૦
રસધાર-ભાગ ૧ થી ૫		૧૧- ૦-૦
કંકાવટી-ભાગ પહેલો-બીજો		૨- ૪-૦
રઘિયાણી રાત-ભાગ ૧થી૪		૫-૧૦-૦
રાણા પ્રતાપ		૨- ૦-૦
સોરઠી બહારવટિયા ભા.૧-૨-૩		૧-૪-૦
નિરંજન-નવવક્ત્રા		૨- ૮-૦
સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી		૩- ૦-૦
જેલબાંકિસની બારી		૧- ૮-૦
સોરઠી સંતો (નવી આશ્વતિ)		૧- ૪-૦
દાલરડાં		૦-૧૦-૦
પ્રતિભાઓ (નવી આશ્વતિ)		૧-૧૨-૦
શ્રી. ચુનીલાલ વ. શાહ કૃત :		
વિલોચના		૩- ૦-૦
અવતિનાથ		૨- ૦-૦
કર્મચાળી રાજેશ્વર		૨- ૦-૦
રાજદુત્ત		૨- ૦-૦
શ્રી. મનુભાઈ જોધાણી કૃત :		
શોર્યાનાં તેજ		૨- ૦-૦
કાળિયાર અને બીજા પ્રાણીકથાઓ		૧-૮-૦
જનપદ ભા. ૧-૨-૩(નવી આશ્વતિ)		૩-૦-૦
ખોદીમીઠી ગાળવાતો		૧-૦-૦
શ્રી. તારાચંદ પેા. અડાલજીકૃત :		
ખાંડાનાં ખેલ (સચિત્ર)		૩- ૮-૦
હંડી કુનિયા		૩- ૮-૦
ચા-ચર ભા. ૧-૨ ધૂમકેતુ, વગેરે		૨- ૮-૦
આરસીના હીતરમાં		૧- ૪-૦
રંજા (રાષ્ટ્રીય નવવક્ત્રા)		૧- ૪-૦

ગૂર્જર અંથરતન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ

ગૂજરાતના શ્રેષ્ઠ લેખકોનાં ઉત્તમ નાટકો

શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત

ઠંડી કુરતા

અને

ખીજાં નાટકો

૧-૮-૦

મુ

શ્રી. દુર્ગેશ શુક્લ કૃત

પૃથ્વીનાં આંધુ

૧-૮-૦

શરદ્દખાણુ કૃત

૨ મા

૨-૦-૦

મુ

શ્રી. રત્નમણિરાવ ભોટે કૃત

સંભાવિત સુંદરલાલ

૧-૪-૦

ઓરવાતઁચ્ચની ભાવના એવતા
આજના નારીજગનમાં દંભરો
પડેલો તોડીને હૃદયદર્શન
કરાવતી નારીના પત્રો.

શા માટે
બંધન ?

૧-૪-૦

“સામાજિક જીવનમાં દંભ મૂળતત્ત્વરૂપ બને છે. અને કોઈ ક્ષણિક આકર્ષિક નેજાપમાં નહિ, પરંતુ કોઈ હેતુસર વારંવાર થતા મિલનપ્રસંગોમાં ત્યાદે સેમાંચનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે, ત્યારે માનસપ્રદેશમાં રહેલી વસ્તુ વાસ્તવિક જીવનમાં ઉતરવા માંડે છે. આટલી ભૂમિકા રચાયા પછી તમે પોતે દંભની સ્પષ્ટતા અને પુનરાવૃત્તિથી જાત હોવા છતાં એ દંભથીલા અટકાવી શકતાં નથી અને આગળ જતાં હાંપત્યમાં અણરાગ જન્મે છે. તમે જેને સતત આહતાં હો તેજ માણસ આઠખીલી જેવો લાગે છે.....અને દંભથી એને છેતરી તમારા આત્માને છેતરો છો....

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રોડ : અમદાવાદ.

ના વગર પુસ્તકાલયોની શોભા અધુરી રહેશે.

વનના અંજાવાતોનો સરળતાથી સામનો કરનાર, સિચ્છવીકુલભૂષણ,
સૌન્દર્યભૂતિ અને પ્રેમની પ્રતિમા વૈશાલીની વક્ત્રુભા અને
અનેક વીરોની પ્રરણામૂર્તિ

આશ્રપાલી

રાજરાજશ્વરી નૃત્યનૃત્યાંગનાની અપૂર્વ કથા
પ્રગટ થઈ ચૂકી છે.

ભા. ૧-૨ માં સંપૂર્ણ : : : : : દિં. રૂ. ૬-૦-૦

૧૧૬ રાખે!

નાનવસકયા-
|| દેખક
રાણી અને
બૌદ્ધ ભાષાના
એક અઠમ
અભ્યાસી છે,
સિચ્છવી અને
બૌદ્ધ યુગના
ઇતિહાસનો
તેમનો અ-
ખ્યાસ અતિ
સૂક્ષ્મ છે અને
આથી જ તે-
મણે આ
નવસકયાને
અદા દેદ
આપ્યો છે.

સાવધાન
રહે!

બળતા નામ-
થી સાવચેત
રહેજો, અગે
કદીએ છીએ
આ એક
એવી નવન
કદા છે કે જે
વાચ્યા સિવાય
તમારે આપશે
જ નહિ એ-
એ એ દહા
તમને વાતો-
પ્રવાદમા એ-
ચીને વાદ-
વાદના પોદા-
નો કરાવ્યા
વગર રહેશે
જ નહિ.

લેખક : શ્રી. રામચંદ્ર ઠાકુર M. A

બૌદ્ધ અને પાલી ભાષાના સંશોધક

લાયબ્રેરીઓના ગૌરવરૂપ આ ગ્રંથ વસાવેજ છૂટકો છે !

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

બુકબેન્ડર્સ, ૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨

‘આમ્ર પાણી’ ન મળેલા

અસંખ્ય અભિપ્રાયોમાંથી માત્ર થોડાક જ

શ્રી. કનૈયાલાલ
ખુનશી

“આમ્રપાણીનો
વિષય બૌદ્ધકાલીન
હોમ મોદક છે.
એમની શૈલીમાં સ-
ચોટતાના લક્ષણો
છે. એમની વાતો
કહેવાની કયામાં
શક્તિ છે અને
આખું પુસ્તક રસ-
થી વંચાયેલું છે.”

❧

“પુસ્તકાલય” માસિક શું કહે છે ?

“આ પુસ્તકની રચના ચિત્રપટ માટે
થયેલો એટલે ઘણે અંગે એની રચના પ્રેક્ષકો
માટે થઈ હોય તેમ એમાંના બધા પ્રસંગો
વાચકના ધ્યાનને એકધારા જકડી રાખે છે.
અને ‘હવે શું’ એમ વિચારતો કરી મૂકે
છે કે ખરેખર પોતાના પાત્રો બાબતે અભ્યાસના
પરિણામે બૌદ્ધ ઇતિહાસવિષયક સંખ્યામય
ગ્રંથોના આધારે અને તેના પરિશીલનને અતે
આ પુસ્તક લખ્યું છે એટલે જ એમાં બધા
ભાવો સુદર રીતે રજૂ થયા છે. આટલા
પરિશ્રમના ફલસ્વરૂપ આ પુસ્તક લખવા
માટે લેખકને અભિનંદન !”

❧

શ્રી. રણછોડલાલ
જ્ઞાની એમ. એ.

“શ્રી. ઠાકુરનો આ
પ્રથમ પ્રયાસ એટલો
અભ્યાસપૂર્ણ અને
સફળ છે કે એમાંથી
ઇતિહાસ પ્રત્યે સ્વ-
ધરાવનાં વાચકોને
પણ પ્રાચીન સંસ્કૃ-
તિનું ભાન થવા
વિના ન રહે.”

❧

હાથમાં લીધા પછી મૂકવી ન ગમે એવી, તમારા હૈયાને સર દરતી
હૃદયંગમ, સચોટ અને વેગવંત નવલકથા. જેનું પાત્રોપાનું
પાત્રાલોખન અને યશસ્વી કથાનકથી પરિપૂર્ણ બન્યું છે, એની
સચોટ ઐતિહાસિક વસ્તુઓ પર રચાયેલું છે અને જેના
સંશોધન પાછળ બાર વર્ષોની જહેમત છે એવી.

આપણા ગુજરાતી સાહિત્યમાં આ એક જ

નકલથી સાવચેત રહેજો

ભારતી સાહિત્ય

આ મહિનામાં પ્રગટ થયેલાં નવાં પ્રકાશનો.

એક જ મહિનામાં પ્રગટ થયેલાં આ પુસ્તકોમાં પ્રશ્નોની વિવિધતા છે, જીવનનો ધબકાર છે, શૈક્ષિકી નવીનતા છે, તમારી હાથબેરીમાં વાચકોને આ પુસ્તકો આશીર્વાદ રૂપ નિવડશે.

નવલકથાઓ

૧ પુનરાગમન ભાગ ૧ લેખક : સ્વ હરજીવન સોમૈયા	૩-૦-૦
૨ પુનરાગમન ભાગ ૨ " "	૨-૮-૦
૩ ઠાંઠાની વાડ અનુ. " "	૨-૮-૦

વાર્તાઓ

૪ દીકું મેં ગામડું ત્યાં લેખક : રતિલાલ અધાંટી	૩-૦-૦
પ્રવેશક : સ્વામી આનંદ	
૫ શોધને અ ને અને બીજી વાર્તા લેખિકા : લાલુ મહેન મહેતા	૨-૪-૦

આરોગ્ય

૬ દવાનો છેડો છુટકો	
અને કુદરતી સારવાર લેખક : બૂખરાય દવે	૨-૧૨-૦

ત્રિવેચનસંગ્રહ

૭ નિકપરેખા	લેખક : વિશ્વનાથ મગનલાલ ભટ્ટ	૨-૮-૦
આ ઉપરાંત		

૮ લગ્ન સાધન.	લેખક : સોપાન	૨-૮-૦
૯ વિશ્વસાહિત્યની વાર્તાઓ અનુ. સોનીલાલ ગાંધી		૩-૦-૦
૧૦ હિંદુ વિશ્વકુદ્ધના વચનમાં ડુંગરગી અંપટ		૧-૦-૦
૧૧ ૧૯૪૩ના પગરણ	રતિલાલ મહેતા	૦-૧૦-૦
૧૨ આઝાદીની યજ્ઞવાણી	કરમનદાસ માતોડ	૦-૮-૦

ભારતી સાહિત્ય સંઘ

૧૩૮, મેરોડ સ્ટ્રીટ, દોટ—મુંબાઈ.

૧૬, મીમાળી મેસાયરી, અમદાવાદ.

સંઘનાં પુસ્તકો ::::

અમારી સોલ એજન્સીનાં પુસ્તકો

જન્મભૂમિ પ્રકાશન મંદિરનાં બધાં જ પુસ્તકોની સોલ એજન્સી અમારી પાસે હોવાથી દરેક પુસ્તકાલયે એ પ્રકાશનો અમારી પાસેથી મંગાવવાં.

૧ વિશ્વદર્શન લગભગ ૮૦૦ પાનાં 'નવરચના'ની સાધબનાં
[૧૯૪૩-૪૪] પાકું પૃંકું. દિરંગી જેકેટ રૂ. ૮-૦-૦

૨ પારિભાષિક જ્ઞાનકોષ દરેકને ઉપયોગનું આ પુસ્તક લાયબ્રેરીમાં
[રાજકારણ] તો હોવું જ જોઈએ. રૂ. ૩-૦-૦

દરેક પુસ્તકાલયના ટેબલ ઉપર

ભાગિની

[પાશ્વિક]

દર પંદર દિવસે પ્રગટ થતા આ પાશ્વિકને સૌએ આવકાર્યું છે એમાં જે સામગ્રી આવે છે તે સાવ નવીન પ્રકારની અને છવનમાં સુગંધ પૂરે એવી છે.

તા. ૧લી અને ૧૫મીએ પ્રકટ થાય છે.

: લવાજમ :

દેશમાં પરદેશમાં
રૂ. ૪-૦-૦ ૫-૦-૦

ઉર્મિ અને નવરચના

[માસિક]

આ માસિક એ તો દરેક લાયબ્રેરીમાં હોવું જ જોઈએ. શુજરાતનાં ગણ્યાં-માંક્યાં માસિકામાં આનું સ્થાન આગળ પડ્યું છે.

એક અંક લેવાથી ઉપર લખેલ વસ્તુની પ્રતીતિ આપને થશે.

: લવાજમ :

દેશમાં પરદેશમાં
રૂ. ૪-૦-૦ ૫-૦-૦

ભારતી સાહિત્ય સંઘ

૧૩૮, મેડોલ સ્ટ્રીટ, કોટ, સુબંધ

૧૬, શ્રીમાળી સોસાયટી, અમદાવાદ-૬

લાયબ્રેરીમાં વસાવવા યોગ્ય ઉત્તમ પુસ્તકો

શ્રી. શરદાબાણુ કૃત

રેણુની મા	૪-૮-૦
ચરિત્રહીન	૪-૮-૦
શેષપ્રાન	૪-૮-૦
જ્ઞાનહા	૨-૮-૦
શરદાવાણી	૨-૦-૦

શરદાબાણુ પ્રસિદ્ધિ

શ્રી. નારાયણ ભટ્ટાચાર્ય કૃત

મિલન	૩-૦-૦
વારસદાર	૩-૦-૦
પતિમંદિર	૧-૧૨-૦

શ્રી. નિરૂપમાદેવી કૃત

મોક્ષદા	૩-૦-૦
પતિ-પત્ની	૨-૮-૦

શ્રી. બંકિમબાણુ કૃત

દુર્ગેશનંદિની	૩-૦-૦
કૃષ્ણકાન્તનું પીત	૨-૮-૦
ખાતાસી	૨-૮-૦
(બંકિમચંદ્ર નવલકથા સંગ્રહ)	
માધવી (શ્રી. ટાગોર કૃત)	૧-૮-૦
મુક્તિ (કાન્તિકારી નવલકથા)	૧-૮-૦
પતિમંદિર ને બીજી વાતો	૧-૧૨-૦
(સામાજિક નવલકથા)	

હાસ્યરસિક ઉત્તમ પુસ્તકો

શ્રી. બેઠાર કૃત

સનમની શોધમાં	૩-૦-૦
અક્ષતના ખાં	૨-૮-૦
રમતારામ	૨-૮-૦
હું રાજા હોઉં તો	૨-૮-૦
કલમ ચાણુક	૧-૮-૦

ન્યોતિપ સંબંધી પુસ્તકો

હાથની ભાષા	૫-૦-૦
શરીરસામુદ્રિક	૩-૦-૦

બાળસાહિત્યનાં પુસ્તકો

બાવલાનાં પરાક્રમે	૧-૦-૦
(શ્રી. હંસા મહેતાકૃત)	
બાળબાગવત	૦-૧૦-૦
જગતના ઇતિહાસની વીરકથાઓ	૦-૪-૦
શ્રી. રમણલાલ સોનીકૃત	

ઉર્દૂ લિપિ પરિચય	૦-૮-૦
હિંદુસ્તાની પ્રારંભ	૦-૮-૦

આ સિવાય તમામ જાતનાં પુસ્તકો કિંદાયત ભાવે મળશે.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય ટાવર રોડ, સુરત

એક સુન્દર-રૂપ-ગુણ-કલા અને સુવાસથી મધમધતું
ગૃહઉપયોગી પ્રકાશન

ધરની રાણી

: લેખક :

શ્રી. કુંભરસી ધરમસી સંપત

: પ્રકાશક :

એન. એમ. કમ્પરની કંપની
બુકસેલર્સ : પબ્લીશર્સ
૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ
મુંબઈ-૨

ભાગ ૧-૨-૩-૪-૫

સાથે

કિંમત : રૂ. ૬-૧૨-૦

વી. પી. ખર્ચ બાર આના જુદું.

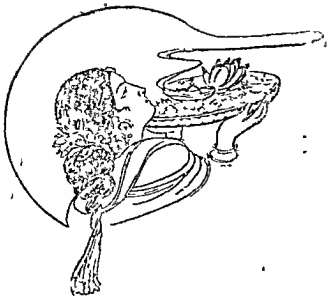
૨૫૦ ચિત્રો

સુંદર દ્વિરંગી છપાઈ :
પચરંગી કલાથી આપતાં
આકર્ષક ચિત્રો સાથેના
ખાકસ સહિત

સંસ્કારલક્ષ્મીના પ્રકાશક એન. એમ. કમ્પરની કંપની તરફથી ગૃહ-
ઉપયોગી આ બીજું પ્રકાશન રજુ કરવામાં આવે છે. સંસ્કારલક્ષ્મીના કતો શ્રી.
કુંભરસી ધરમસી સંપતની જ આ કૃતિ છે. સંસ્કારલક્ષ્મીની જેમ જ આ પુસ્તક
પણ સ્ત્રીઉપયોગી બનાવવામાં આવ્યું છે, પરંતુ સંસ્કારલક્ષ્મીમાં ન આવેલા અને
શ્રીઓને માર્ગદર્શક થાય એવા તથા સ્ત્રી-જીવનને સ્પર્શતા વિવિધ પ્રકારના વિષયો
રજુ કરવામાં આવ્યા છે. આ પુસ્તક મધ્યમ અને સંસ્કારી વર્ગની બહેનો માટે તથા
ગ્રામ્ય બહેનો માંડીને તે શહેરની સુધરેલી બહેનોને સ્પર્શે, તેમને એમાંથી
શીખવાનું મળે એવી રીતે તેને રચવામાં આવ્યું છે.

શ્રી એ ધરની રાણી છે. એ રાણીપદ તેને ક્યારે મળે છે, કેવી રીતે પ્રાપ્ત
થાય છે અને એ પદ પ્રાપ્ત થયા પછી તેણે એને યોગ્ય કેવી રીતે બનવું તેની માર્ગ-
દર્શક માહિતી એમાં દાખલા-દલીલ અને દૃષ્ટાંતો સાથે અનુભવી લેખક તરફથી
સુંદર અને સચોટ શૈલીમાં વર્ણવી બતાવવામાં આવી છે. શ્રીએ ધરની રાણી બની
ધરનો કારભાર કેવી રીતે ચલાવવો, ધરમાં રહેતાં અનેક પ્રકારના સંબંધવાળાં
માનવીઓની સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે આ પુસ્તક પરથી જાણી શકાય છે.

આ પુસ્તકને પાંચ ભાગમાં વહેંચી નાખવામાં આવ્યું છે. પહેલો વિભાગ
શ્રીની સુંદરતાને સ્પર્શતો છે. એમાં શ્રીએ સુંદર શા માટે બનવું ? કેવી રીતે
સુંદરતા પ્રાપ્ત કરવી, કેશ-બૂંધનના વિવિધ પ્રકાર, વેણીની રચના અને તેનું સાન્નિધ્ય,

સોળ શણગારની કળા, સ્નાન કેવી રીતે કરવું, ચહેરાને સુંદર કેવી રીતે બનાવવો, સૌન્દર્યપ્રયોગો, વાળ અને તેનું રક્ષણ, વેષ્ટીની રચનાના પ્રાચીન તથા અર્વાચીન પ્રકારો, સૌભાગ્ય ચાંદલો, ચાંદીની વિવિધ ફેશનો તથા પ્રચલિત પ્રકારો, શૃંગારની વિવિધ સનવટો, વજ્રોતું સૌન્દર્ય, વસ્ત્રો પહેરવાની કળા તથા તેની ફેશન; અલંકાર અને આભૂષણો, કાન તથા ગળાનાં આભૂષણોના અર્વાચીન ઢગના નમૂ-

નાઓ તથા ફેશનો, તરેહ તરેહની ખંગડીઓ, કંગન, સુવણ્ણકંઠલો, શરીરનું આરોગ્ય, વ્યાયામની જરૂર આદિ વિષયો પુષ્કળ ચિત્રો સાથે આ ભાગમાં આપવામાં આવ્યા છે.

બીજો વિભાગ પતિને કેવી રીતે પ્રસન્ન રાખી તેને વશ બનાવવો તેને લગતો છે. સ્ત્રી જો ધારે તો પતિને પોતાને અનુકૂળ બનાવી પોતાના ગરીબ ઘરમાં પણ સ્વર્ગ ઉતારી શકે છે. આ માટે સ્ત્રીએ શું કરવું જોઈએ, પતિ કેવી રીતે રાજી થઈ તેને વશ થાય, પુરુષોને શું ગમે છે, પતિને રીઝવવાની જરૂર શા માટે? પતિને મિત્ર બનાવો, વગેરે વિષયો એમાં રજૂ કરવામાં આવ્યા છે. આ વિભાગનું સ્ત્રીઓ અધ્યયન કરી તેનો જો અમલ કરે તો અનેક સ્ત્રીઓ પોતાના દુઃખી, તકરારી અને કલેશથી બળતાં ઘરોમાં પણ સોનાનો સૂરજ ઉગાડી શકે છે. સ્ત્રીને પતિ સિવાય બીજું કંઈ જ મોહું નથી. એ પતિ જો તેને રીઝી નય, તેને વશ બની નય તો સ્ત્રીના સુખની મહત્તા ન રહે. આ વિભાગમાં પણ પુષ્કળ ચિત્રો મૂકવામાં આવ્યાં છે. આ બન્ને વિભાગોની વિશિષ્ટતા એ છે કે તે દ્વિતીય શાહીમાં આકર્ષક ઢંગે છાપવામાં આવ્યા છે. ચિત્રો પણ ભરપૂર છે. આ વિભાગને બરાબર ઊઠાવવા અને આકર્ષક બનાવવામાં પ્રકાશકે જરા પણ મહત્તા રાખી નથી એ જોઈ શકાય છે.

તે પછીના ત્રણ વિભાગોમાં જુદા જુદા ઘરોનાં ને કુટુંબનાં સંસાર-ચિત્રો રજૂ કરવામાં આવ્યાં છે. આ સંસાર-ચિત્રો એટલાં તો સજીવ અને આકર્ષક ઢંગે આલેખાયાં છે કે તે વાંચતાં એ આપણા-આપણા પાટોશીઓના તથા આપણા અંગત સગાંઓનાં હોય એવું જણાયા વગર રહે નહિ. વઠકણી સાસુઓને પ્રેમથી અને પોતાની કામગીરીથી વશ બનાવી દેતી વહુઓ, સમરા અને જેઠાને પ્રેમ સંપાદન કરનારી વધૂઓ તથા ઘર આખાને પોતાને કળજે કરી દેનારી પુત્રવધૂઓનાં રક્ષણો, છુદ્ધિ, શિક્ષણ અને જ્ઞાનથી ચોપતાં સંસારચિત્રો એમાં પાને પાને ભરવામાં આવ્યાં છે. કુટુંબકલેશને કેવી રીતે દૂર કરી શકાય, સાસું, નણંદો તથા જેઠાં અને દિયેશને પ્રેમથી કેવી રીતે પોતાના બનાવી, ઘરનો કબજો મેળવી શકાય તેની શુભ

ચાવીઓ લેખકે કુશળતાપૂર્વક અંદર બતાવી દીધી છે. વઢકણી અને જમાનાની ખાધેલી સામુઓને પણ વિનયપૂર્વક અને પ્રેમથી વશ બનાવી દેનારી વહુઓની રસભરી વાતો અંદર છે. આ ત્રણે વિભાગો સ્ત્રીઓને ખૂબ જ વિચારશીલ વાંચન પૂરું પાડે છે અને તેના વાચનથી સ્ત્રી સંસારને લગતું તથા કુટુંબજીવનને લગતું ઘણું જાણી શકે છે.

પુસ્તકમાં ૨૫૦ ઉપરાંત ચિત્રો-સુશોભનો છે. શુજરાતના પ્રસિદ્ધ ચિત્રકારોનો એમાં સાથ છે. શ્રી. કનુ દેસાઈ, શ્રીમતી ભદ્રાબહેન દેસાઈ, કુમારી નલિનીબહેન માવાણી, શ્રી. ભાતુ સ્માર્ત, શ્રી. મોરારજી સપટ, શ્રી. હીરાલાલ પટેલ, શ્રી. જગદીશ મીસ્ત્રી, શ્રી. દીનેશ વોરા આદિનાં ચિત્રો એમાં અગ્રસ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે. પુસ્તકમાં રાસ-નૃત્ય અને ગરબાનાં ચિત્રો, ગોમત, મેંદી અને બપોરાના ચિત્રો પણ સુંદર રીતે અંકાયેલાં છે. પુસ્તકની શરૂઆતના ભાગમાં કુમારી નલિનીબહેન માવાણીનું 'ળ'ગાળી અલપનાતું અને માતૃપ્રેમનું ત્રિરંગી ચિત્ર ખરેખર આપણા મનને મુગ્ધ બનાવે છે. આવી જ રીતે પુસ્તકના અન્તભાગમાં પ્રકટ થયેલું શ્રી. ભાતુ સ્માર્તનું 'કોન્સ્ટ' અને પ્રેક્ષકોનું 'ત્રિરંગી ચિત્ર પણ એટલું જ નયનમનોહર અને મનને આકર્ષનારું છે. એમાં ચિત્રની કલા સાથે આજના શિક્ષિત નારીસમાજની કેશ-ગૂંચનની કલાનો પણ રસિક પરિચય કરાવવામાં આવ્યો છે. આ ચારે ત્રિરંગી ચિત્રો આખા પુસ્તકની બે પાંખ જેવા સુશોભિત અને રળીઆમણા બન્યા છે.

અને આ પુસ્તકનું સૌથી વિશેષ આકર્ષણ તો એનું ઝાંકસ છે. જેવી રીતે 'સંસ્કારલક્ષ્મી' ના ઝાંકસ ઉપર ચાંદલો કરતી સ્ત્રીનું સુંદર ચિત્ર આપવામાં આવ્યું છે તેવી જ રીતે ઘરની રાણીના ઝાંકસ ઉપર પણ શુજરાતની કલા અને સંસ્કારિતાનો પરિચય કરાવતી એક શુભર કુલવધૂનું સુંદર, આકર્ષક અને નયનમનોહર પચરંગી ચિત્ર આપવામાં આવ્યું છે. આ ચિત્ર થી કનુ દેસાઈની અપૂર્વ કલારચનાનો સાક્ષાત્ પરિચય કરાવે છે. ચિત્ર એટલું તો સુરેખ, રેખાંકનોથી ભરપૂર અને સજીવ બન્યું છે કે તેને વારંવાર જોતાં પણ મન ન ધરાય. ઝાંકસની બીજી બાજુએ શ્રીમતી ભદ્રાબહેન દેસાઈનું ત્રિરંગી ચિત્ર છે. આ ચિત્ર પણ આકર્ષક અને દેસાઈ ઉપતિની કલાનો પરિચય કરાવનારું બન્યું છે.

આમ 'ઘરની રાણી' એ વહુઓ માટેનું જ નહિ પરંતુ પુરુષો અને સ્ત્રીઓ માટેનું એક અનોખું, અતુલ્ય અને વિવિધ જ્ઞાનથી ભરપૂર એવું પ્રકાશન છે. સ્ત્રીઓ પોતાનું કહી શકે એવું આ એક જ પ્રકાશન છે. દરેક સંસ્કારી અને શિક્ષિત કુટુંબોમાં એ અવશ્ય હોવું જોઈએ. સ્ત્રીઓને શુભ પ્રસંગોએ લેટમાં આપી રાંકાય એવું આ એક જ પુસ્તક અમને જણાય છે. અમે આ પુસ્તકને વસાવવાની દરેક કુટુંબને આગ્રહભરી લલામણ કરીએ છીએ. સુંદર સામગ્રી, ૨૫૦ ઉપરાંત ચિત્રો, આકર્ષક ઝાંકસ અને આંખને ઉડી વળગે એવું રૂપાણું સુદ્રઘ્ન જોતાં એની કિંમત રૂ. ૬-૧૨-૦ થોડી જ છે. વી. પી. ખર્ચ ખાર આના જુડ. પુસ્તક નીચેને ઠેકાણેથી મળી શકશે:—

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

બુકસેલર્સ : પબ્લીશર્સ

૧૪૦, ગોવિંદ બિલ્ડીંગ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ-૨

જાન્યવેરીની શોભા સર્મા નવાં પ્રકાશનો

અદૃશ્ય માનવી

એચ. જી. વેલ્સ કૃત અંગ્રેજી સાહિત્યમાં નવી જ માત પાડતી વૈજ્ઞાનિક નવલકથાનો આવાનુવાદ: ૩-૦-૦

ક્રાંતિની ઝાલરી

પોતાની સ્વાધીનતા માટે લડેલી બહાદુર પ્રજાની બૌદ્ધધર્મિન ઐતિહાસિક નવલકથા ૩-૦-૦

વિમાતા

શરદ્બાણુ કૃત સ્ત્રીસમાજના પ્રશ્નો ચર્ચાતી ત્રણ નવલિકાઓનો સંગ્રહ ૨-૮-૦

બ્રહ્મચર્યભિમાંસા

બટાશંકર નાંદી કૃત વૈષ્ણવીય, સામાજિક, અને ધાર્મિક દૃષ્ટિએ બ્રહ્મચર્યના પ્રશ્નો રજૂ કરતું પહેલું જ પુસ્તક. ૩-૮-૦

વિકાસ

યુનીલાલ વર્ધમાન શાહ કૃત જોડ સામાજિક નવલકથા ૩-૦-૦

મમતા

શરદ્બાણુ કૃત સ્ત્રીસમાજના પ્રશ્ન પર પ્રભાવ પાડતી નવલ. ૨-૦-૦

ગુણવંતરાય આચાર્ય

કોરી કિતાબ : ૧-૮ નિવેદિતા : ૩-૮
ભસ્મંગના : ૨-૦ વિરાટનો જીવસો ૧-૦
કોણ ગુન્હેગાર : ૧-૦

પ્રથમ આપાઠ

નિરૂપાધ દેસાઈ કૃત સમાજના અનેક પ્રશ્નો પર વૈષ્ણવ પ્રકાશ પાડતી નવલિકાઓનો સંગ્રહ ૨-૮-૦

નયના

રસિકલાલ જોષી કૃત નવા અને જૂના જમાનાના વિચારનું મિશ્રન અને તેની અધ્યાત્મશુદ્ધિ રહસ્યભરી નવલકથા ૩-૦-૦

સંતતિના સર્જન પછી

મહાશંકર દેવે કૃત નૈતિક, ધાર્મિક ને વૈષ્ણવ દૃષ્ટિએ બાળકોના ૨-૮-૦

રૂપરાણી

ધસાડોરા ડાહ્યાનની આત્મકથાનો મી. વજુ કોટકે કરેલો અનુવાદ. ૩-૦-૦

ત્રિભેટા

‘ધૂમકેતુ’ની સામાજિક નવલિકાઓનો અંગ્રેક સંગ્રહ. ૧-૮-૦

તૈયાર શાય છે

સ્વતંત્ર ભારત [કુંગરરી સંપત] સ્વલક્ષ્યાટ [આલીયા ભેરી]

સૌરિન્દ્રમોહન

નારી : ૨-૦ નિરૂપમા : ૨-૦
શુદ્ધયાગ : ૨-૦ મુક્ત પંખી : ૨-૮
લાલ માટીનો રસ્તો : ૨-૮

‘નવયુગ’ ગ્રંથમાળા અને ‘લીલાવતી’ ગ્રંથમાળાનું લવાનમ કાગળની અનુદદ મોંઘવારીને લીધે ૧૨ મા વર્ષથી રૂ. ૮ (આઠ) કરવામાં આવ્યું છે.

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : રાજકોટ

સી. શાંતિલાલની કૃા. મહાદેવ શમચંદ્ર જાગુડે પુસ્તકાલય સ.સ.મં. (સિ)
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: મુંબઈ ૨ ત્રણ કરવાળ શવપુરા : વડોદરા
અમદાવાદ

ગુજરાત—કાઠિયાવાડનું માનીતું મહાન દૈનિક

વિશ્વયુક્તના અને દેશપરદેશના

છેલ્લામાં છેલ્લા સમાચારો

આપવામાં સૌથી મોખરે છે.

સંદેશ

[સ્થા : ૧૯૨૩]

આપના પુસ્તકાલયમાં

દૈનિક 'સંદેશ' આવે છે ?

આપ 'સંદેશ' નો વાર્ષિક માહુક
બની હકથી જગતના છેલ્લામાં છેલ્લા

ટેલિગ્રિન્ટર

દ્વારા મળતા સમાચારો વાંચો.

આપના વર્ષનું લવાજમ ભરનારને
'સંદેશ'નો ફળદાર અને સચિત્ર

દીપોત્સવી અંક

કોટ તરીકે આપવામાં આવશે :

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૪૫) (દ.ખ.સાથે)

આપના બજેટમાં 'સંદેશ' નું નામ મૂકવાનું રહે ખૂલતા.

વધુ માહિતી : મેનજર : 'સંદેશ', સારંગપુર : અમદાવાદ
માટે લખો :

દરેક સાહિત્યપ્રેમી 'વાંચે

મા ન સી

સરસ સાહિત્યના આ સુંદર ત્રૈમાસિકમાં વિદ્વાનોના લેખો તેમ જ
પૂલલાલ ને ઉમાશંકર, સુન્દરમ, પદમુખલાલ વગેરેની
રસભરી રચનાઓ છપાય છે. ત્રીજી ('કૌતુહી' વાળા) પ્રાકૃતિક
વિજયરાય ક. વૈદ્ય. વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા પચિસ.

લખો:—

વ્યવસ્થાપક: 'માનસી' આનન્દ પ્રેસ :

રોશન રોડ : લાવનગર

આપણી બાપાનું
સર્વાંગસુંદર સચિત્ર માસિક

ન
વ
ચે
ત ન

ઝાંઝાળિય વાચનાલયે
મંગાવવા જવું છે,
એના વગર
બજેટ અધુરું છે.

વાર્ષિક દાન : હિંદ બહાર ૮૫

“ નવચેતન ” કાર્યાલય

દાદી પાને, વડોદરા

શ્રી. ચાંપશી ઉદેશીની
નવી પ્રસાદી

મા
ન
વ
હે યાં

અનોખી સામાજિક
નવલકથા છે.

જણુ જણુ વાચી
તેણુ તેણુ પ્રશંસી.

૧૨૫ પાન-કલ્પ દેસાઈ દ્વારા દ્વિતીય-કિ. રૂ. ૧૫
સોલ એજન્ટ

એન. એમ. હક્કરની કેપની

૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨

અવતરણ

“ અત્યારે ગામડામાં ફેટલાક કાર્યકર્તાઓ છે; ને એ કાર્યકર્તાઓ અમુક પ્રકારની રાજકીય દૃષ્ટિ પણ ધરાવે છે. જ્ઞાનની પરખ જેવા પુસ્તકાલયનો વહિવટ પણ એમાંના ઘણા સેવાભાવે કરતા હોય છે, એમની પાસે એમની દૃષ્ટિ છે, સેવાની ધગશ છે, કામ કરવાની હોશ છે, છતાં એ જે ક્ષણો આપશે તે સર્વદેશી વિકાસની દૃષ્ટિએ અત્યંત સંકુચિતજ રહેશે. આમ શા માટે ? - કારણ કે વાદ !

“ માણસ બ્યારે કોઈ પણ વાદનો ચેલો બને છે ત્યારે એનામાંથી એની દૃષ્ટિનો લોપ થાય છે. કોઈ પણ વાદના ચેલા બનવું-અને કોઈપણ વાદનાં લોકકલ્યાણકારી તત્ત્વોને સમજીને એને વધારે સમજવા મથવું, એ બેમાં આકાશ-પાતાળ જેટલું અંતર છે. ચેલાઓ ભયંકર છે-પછી ભલે એ ટોલ્સ્ટૉયના હોય, અરવિંદના હોય, ગાંધીજીના હોય કે સ્ટેલીનના હોય : ભયંકર છે એટલે સમર્થ નથી. એ અર્ધદગ્ધ હોય છે અને એમની અર્ધ-દગ્ધતા લોકભૂમિને પણ અર્ધદગ્ધ રાખવા મથે છે; આ વસ્તુ ભયંકર છે.

“ એટલે આપણી આજની મોટામાં મોટી જરૂરિયાત, જે વસ્તુ કે વાદને આપણે સ્વીકારતા હોઈએ તે વસ્તુ કે વાદ સિવાયની સઘળી જ વસ્તુઓ નિષ્ક્રિય છે, એવી વારંવાર ઉચ્ચારાતી વાણીને સંયમ આપવાની છે. ભલે આપણો વાદ, લોકની મોરલીએ ચઠયો હોય, પણ એ વાદમાં જેટલું ધાતુલ છે એટલું જ લોકમાં રહેવાતું છે.

“ લોકની નિર્દોષ મોરલી તો અજળ રીતે ફૂર હોય છે. એ તો આજે મુસોલિનીનાં તોપ ઉપર થયેલાં બ્યાખ્યાનો સાંભળે ને કાલે એ જ તોપને મોઢે એને ચઠાવે ! ! ”

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવનું

હિતનમાં કાગળના પૂરવઠા પર અંકુશ હોવા છતાં આંધળાઓ માટેની હિટિશ સામ્રાજ્યની મોટામાં મોટી પ્રકાશનસંસ્થા-નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યુટ દ્વારા ધ બ્લાઇન્ડ (આંધળાઓ માટેની રાષ્ટ્રીય સંસ્થા)એ ગયા વર્ષમાં ૧૪,૦૦૦ થી વધારે બાંધેલાં પુસ્તકો, ૧૩,૦૦૦ થી વધુ પેમ્ફલેટો, ૧૪૧,૦૦૦ થી વધારે માસિકો તથા ૩૫૦,૦૦૦ થી વધારે વર્તમાનપત્રો બેંચવા તથા મૂળ અક્ષરોમાં પ્રકટ કર્યાં છે.

❦

૧૯૪૨ માં મુંબઈ ઈલાકામાં રજિસ્ટર થયેલાં પુસ્તકો તથા સામયિકોની સંખ્યા ૫,૫૪૩ થી ઘટીને ૪,૩૬૮ ની થઈ છે.

પ્રાદેશિક ભાષામાં મૌલિક ગ્રંથોની સંખ્યા ૩૧૨૮ અને અંગ્રેજી તથા બીજી યુરોપિયન ભાષાનાં પુસ્તકોની સંખ્યા ૭૨૩ ની હતી.

પ્રાદેશિક ભાષામાં પ્રગટ થયેલ પુનર્મુદ્રણો તથા ભાષાંતરોની સંખ્યા અનુક્રમે ૧૯ તથા ૩૯ની હતી.

પુસ્તકોમાં મરાઠી ભાષામાં ૬૭૩, ગુજરાતીમાં ૫૩૬ તથા કાનડી ભાષામાં ૧૫૦ પ્રકટ થયાં હતાં. સામયિકોમાં ૯૧૨ ની સંખ્યા સાથે ગુજરાતી ભાષા આગળ પડતી હતી. ઉર્દૂ ભાષામાં ચાર પુસ્તકો પ્રગટ થયા હતાં; જ્યારે નવું એક પણ સામયિક પ્રગટ થયું નહોતું.

મૌલિક ગ્રંથોની પહેલી આવૃત્તિ પ્રગટ થઈ હોય તેની વિભાગવાર સંખ્યા નીચે મુજબ છે:—

ધર્મ ૪૧૫, ભાષા ૨૪૩, વાર્તા ૧૭૬, દવાને લગતાં ૫૬૫, વિજ્ઞાન ૧૪૮, કાવ્ય ૧૦૦, જીવનચરિત્ર ૭૧, કાપડો ૫૯, રાજનીતિ ૫૫, ઇતિહાસ ૪૨, નીતિશાસ્ત્ર ૩૯, ગણિત તથા યંત્રશાસ્ત્ર ૪૪, નાટ્ય ૩૧, કળા ૨૧.

❦

શ્રી. વી. એચ. ડેવીડના તંત્રીપણા હેઠળ જર્મો ખાલી કરી આવેલાઓનું મુખપત્ર ‘જર્મો નાઈ’ આખરે પ્રકટ થયું છે.

જાહેર કર્યા મુજબ તે વહેલું પ્રકટ ન થઈ શકવાનું કારણ એ હતું કે, કાગળની ખરીદી માટે સરકાર તરફથી જોઈતી પરવાનગી મળી શકી નહોતી. અત્યારે તો આ પત્ર ફક્ત અંગ્રેજીમાં જ નીકળશે, પણ કાગળનો વધારે જથ્થો મળતાં તામિલ અને તેલુગુ ભાષાની આવૃત્તિઓ પણ પ્રકટ કરવામાં આવશે.

પહેલા અંકમાં સરકારી અધિકારીઓના સંખ્યાબંધ સંદેશોનો પ્રગટ કરવામાં આવ્યા છે. આ સંદેશો મોકલવામાં બંગાળના આમદા ગવર્નરે નવા બીજા ધણીનો સમાવેશ થાય છે. આ પત્રમાં જર્મો ખાલી કરી ગયેલાઓના પ્રશ્નોની ખાસ ચર્ચા કરવામાં આવે છે. પત્રની ઍડિસ ભારત બિહારીજી, માઉન્ટ રોડ, મદ્રાસ ખાતે છે.

❦

પટણાથી નીકળતા ‘બિહાર હેરલ્ડ’ ૮ મી જુનનો અંક ‘કોરોલોવેકિયા અંક’ તરીકે બહાર પાડેલ છે. એક જીવનની જુદી જુદી બાબતો, તેનો ઇતિહાસ, જૂગોળ, સુખ, ૩૨૬]

ઉલ્લેખ, ખેતીવાડી, સ્વાતંત્ર્ય અને રાજકીય બંધારણ સંબંધી ઘણું જાણવાનું મળી આવે છે. શરૂઆતમાં 'હિંદ અને ઝેઠારસોવેકિયા'માં બંને દેશો વચ્ચેના સાંસ્કૃતિક સંબંધ ઉપર જાનખેરાએ લેખ લખેલ છે.

કોઈ પણ લેખક કે અંકકાર માટેનાં લોકોનાં મન અને આદર, તેના મૃત્યુ પછી, ઘડવામાં આવેલ કોઈ પણ કાયદા કરતાં વધારે સારા રક્ષકો છે. છતાં પણ વેપારી દષ્ટિથી મહાપુરુષોનાં પુસ્તકો સાથે છૂટછાટ લેવામાં આવે છે. આપણે ચરતચંદ્ર ચેટરજીના પુસ્તક 'કાશીનાથ'ની જ વાત લઈએ. તેની જે ફિલ્મ ઉતારવામાં આવી છે તેમાં મુખ્ય હકીકતને વિકૃત સ્વરૂપમાં રજૂ કરવામાં આવી છે.

દિલ્હીથી પ્રગટ થતા માસિક 'ધી ડેવન'માં અત્યાર સુધી પશ્ચિમના મહાન અંધોનો ટૂંક સાર આપવામાં આવતો હતો. હવે તેમાં હિંદનાં પુસ્તકોનો સાર આપવાનું શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. અને 'કાશીનાથ'થી શરૂઆત કરવામાં આવી છે. બીજી નવલકથાઓનો ટૂંક સાર પણ હવે પછી આપવામાં આવશે.

બંગાળી ભાષામાં શ્રી. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરનાં જે નવાં પુસ્તકો પ્રકટ કરવામાં આવ્યાં છે. 'આત્મપરિચય' અને 'સાહિત્યેર સ્વરૂપ.'

'મોહન' રિવ્યુ 'ના વિદ્વાન તંત્રી શ્રી. રામાનંદ ચેટરજીની જયંતી ઉજવવાની તૈયારીઓ પૂરબહારથી ચાલી રહી છે. આ ઉત્સવની ઉજવણીમાં ડૉ. સ્વામપ્રસાદ મુખરજી પત્રકારો, વિદ્વાનો તથા કળાકારોને મદદ કરી રહ્યા છે એટલી જ હકીકત તેની સફળતા માટે પૂરતી છે. બંગાળી સંસ્કૃતિમાં શ્રી. રામાનંદ ચેટરજીનો ફાળો સુવિદિત છે.

પ્રિન્સિપાલ રામેન્દ્ર સુંદર ત્રિવેદીની ચૈતીસમી મૃત્યુતિથિ ઉજવવા માટે બંગાળી સાહિત્ય પરિષદની એક ખાસ બેઠક બેલાવવામાં આવી હતી. કથકતાની સભામાં સર જહુનાથ સરકારે પ્રમુખપદ લીધું હતું. અનેક વક્તાઓએ, પ્રિન્સિપાલ ત્રિવેદીએ બંગાળી સાહિત્યની બખલેલ સેવાનાં વખાણ કર્યોં હતાં. બંગાળી ભાષામાં વૈજ્ઞાનિક સત્યોને સમજાવવાના તેમના ચતુર્તાની ખાસ પ્રશંસા કરવામાં આવી હતી.

હિંદી સાહિત્યને સમૃદ્ધ બનાવવામાં મધ્ય પ્રાંતોએ અગત્યનો ભાગ ભજવ્યો છે. એમ

આઠ દિવસમાં પાંચ લાખ પુસ્તકો ખપી ગયાં !!

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સના પુસ્તકવિકેન્દ્રોના ઇતિહાસમાં હંમેશાને માટે યાદ રહી જાય એવું ગયા આઠવાડિયાનું નેન્ડલ વીલકીના 'વન વર્લ્ડ' પુસ્તકનું વેચાણ હતું. 'ગોન વીથ ધી વીન્ડ,' 'હાક ડ વીન ફેન્ડઝ એન્ડ ઇન્ફેન્સ પીપલ' અને 'ચોર ઇન્કમ ટેક્સ' જેવાં પુસ્તકોના વેચાણને ટપી જાય એવું મોટું એ વેચાણ થયું હતું.

આઠ દિવસમાં પાંચ લાખ નકલો છપાઈ હતી. રોજની પચાસ હજાર નકલો વેચાતી હતી. બ્રિટિશ, સ્વીડીશ અને સ્પેનીશ આવૃત્તિઓના 'હક્ક' વેચાઈ ગયા હતા. બધેલાં ગલી-પ્રફાના લિલામમાં મિ. જુલીઅસ કોલેફોને એ બાંધેલાં પ્રફાની ખરીદી કરી હતી. એની ટિમત એક લાખ ડોલરના વોર બોન્ડની ઉપજ હતી. એ જ માણસે તેક બેન્કની વાણીલીત દસ લાખ ડોલરમાં ખરીદી હતી.

પણ કહેવાય છે કે મહાકવિ કાલિદાસને મેઘદૂત લખવાની પ્રેરણા ત્યાંથી જ મળી હતી. ચિદવાડા પરગણામાં આવેલ અમરવાસને સંસ્કૃત વિદ્વાનોએ કાલિદાસનું ‘ અમરકૃટ ’ ગણ્યું છે. અહીં મધ્ય પ્રાંતમાં ધણી પ્રખ્યાત વિદ્વાનો વસી રહ્યા છે.

ખિલાશપુરના મહામહોપાધ્યાય સાહિત્ય-વાચરપતિ રાવબહાદુર જગન્નાથપ્રસાદ ‘ભાતુ’ હિંદી કાવ્યના પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન છે. તેમનાં ‘ કાવ્ય પ્રભાકર ’ તથા ‘ ચાંદ-પ્રભાકર ’ હિંદોબરમાં જાણીતાં બન્યાં છે. તેમની ઉંમર લગભગ નેત્રુ વર્ષની છે.

રાયપુરના ડૉ. બલદેવપ્રસાદ મિશ્ર હિંદીના જાણીતા વિદ્વાન, કેળવણીકાર તથા વક્તા છે. તેમણે હિંદી સાહિત્યની અમૂલ્ય સેવા બજાવી છે. તુલસીદાસના તત્ત્વજ્ઞાન વિષેના તેમના લેખે તેમને ડૉક્ટરની પદવી અપાવી છે.

‘ કર્મવીર ’ના તંત્રી માખનલાલ ચતુર્વેદીએ મધ્યપ્રાંતમાં પ્રગતિશીલ સાહિત્યના વાતાવરણ ઉત્પન્ન કર્યું છે. આ ઉપરાંત બીજા પણ ધણા છે.

અધેષિકાઓને આપણે વિસરી જવી ન જોઈએ. સુભદ્રાકુમારી ચોહાણ, હીરાદેવી ચતુર્વેદી, શકંતલાદેવી ખરે, સરલા તિવારી, વિદ્યા ભાર્ગવ, રતનકુમારીદેવી અને દિનેશનંદિની, જાણીતી લેખિકાઓ છે. બીજી કવયિત્રીઓનાં પુસ્તકો એટલા જ માનાઈ છે. નવલકથા તથા નવલિકાની લેખિકા તરીકે ઉપા મિત્ર અને તેજરાણી પાઠકને આપણે ભૂલી શકીએ નહિ.

મધ્યપ્રાંતમાં લગભગ દશ વર્તમાનપત્રો ચાલે છે, જેમાંનાં ધણીપ્રકાર આવાડિયા છે. ‘ હિંદી ગુણચિત્રક ’ની પ્રગતિ ખાસ નોંધપાત્ર છે. ‘ કર્મવીર ’, ‘ સ્વરાજ ’, ‘ આત્માદૂત ’, ‘ સાવધાન ’, ‘ નવશારત ’, ‘ લોકમત ’ અને ‘ અંકુશ ’ હિંદી સાહિત્યની સરસ સેવા બજાવી રહ્યાં છે. આ બધા છતાં મધ્ય પ્રાંતમાં એક સારા માસિકની ખેટ જણાય છે.

અખિલ હિંદ હિંદી સાહિત્ય સંમેલનની એકત્રીસમી એક મે માસના અંતમાં હરિદ્વારમાં પંડિત માખનલાલ ચતુર્વેદીના પ્રમુખપણા હેઠળ બરવામાં આવી હતી. આ પરિષદના પ્રમુખપદ માટે મધ્યપ્રાંતમાંથી એથી વખત ચૂંટણી થઈ છે. સ્વ. રા. બ. પંડિત વિષ્ણુદત્ત શુક્લ ૧૯૨૦ માં પટણામાં પ્રમુખ હતા. રાયપુરના સ્વ. પંડિત માધવરાવ સપ્તે ૧૯૨૪ માં હૈદરાબાદમાં તથા ૧૯૩૭ માં સ્વ. શેઠ જમનાલાલ બળજ મદ્રાસમાં પ્રમુખ હતા.

આ વર્ષની એકત્રીસમી અબૂતપૂર્ બનાવ એ હતા કે પ્રમુખનું વર્તન પુષ્પિયાના સિદ્ધાથી કરવામાં આવ્યું હતું. સ્વામત સમિતિના પ્રમુખ મદંત શાંતાનંદ નાય, મદંત ધનસ્યામગિરિ અને શ્રી. પન્નાલાલ બાલા, આ દાન કરનારાઓમાં મુખ્ય હતા. શ્રીમતી ચંદ્રાવતી નૈને શ. ૧૦૦૧) આપ્યા હતા. આ બધી રકમ દ્વે પછી ‘ હરિદ્વાર સંમેલન નિધિ ’ તરીકે ઓળખાશે અને તેનો ઉપયોગ વીસમી સદીના સ્વર્ગરથ થયેલ લેખકોનાં પુસ્તકો પ્રગટ કરવામાં વાપરવામાં આવશે. અલ્હાબાદ યુનિવર્સિટીના વાઇસ ચેન્સેલર ડૉ. અમરનાથ ઝાને પણ મદંત શાંતાનંદ નાયે શ. ૫૦૧)ની ચેલી ખેટ ધરી હતી. દિદીમાં વૈજ્ઞાનિક ચંદ્રો તૈયાર કરવામાં આ રકમ વાપરવાનું ડૉ. અમરનાથ ઝાએ વચન આપ્યું છે. પરિષદની દ્વે પછીની એક જાપુરમાં મળશે.

મહિસુર સરકારે, ખેંગલોરની કાનડા સાહિત્ય પરિષદને અપાવેલી રા. ૩૦૦૦) ની વાર્ષિક ગ્રાન્ટ ૧૯૪૩ ના જુલાઈથી ત્રણ વર્ષ માટે ચાલુ રાખી છે.

આગેવાન વેપારી તથા આસીકરના સ્થાનિક કણીટક સંઘના પ્રમુખ શ્રી. કે. વેંકટ-સ્વામીએ પરિષદને રા. ૧૦૦૦) નું દાન કર્યું છે.

જુનના પહેલા અઠવાડિયામાં આસીકરના કણીટક સંઘે વસંત સાહિત્ય ઉત્સવ ઉજવ્યો હતો.

❦

જે બાળક અથવા મનુષ્યને પહેલવહેલું શિક્ષણ મળે તેને વાંચવાની ખૂબ ભૂખ જાગે છે અને તેથી આપણા રાષ્ટ્રના મહામૂલા ગ્રંથો રામાયણ અને મહાભારતમાંથી સહેલું વાચન મળે તે માટે ખૂબ લાગણી થાય તે સ્વાભાવિક છે. સરળ સાદા ગદ્યમાં, બાલ-પુસ્તકોમાં રામાયણની વાત પ્રગટ કરવાની યોજના મહિસુર અક્ષર પ્રચાર સમિતિની વિચારણા હેઠળ છે. આ વિષે કાનડી ભાષાના આગેવાન લેખકોના મત માગવામાં આવ્યા છે.

❦

મહિસુર હુનિવર્સિટીના પ્રો. એન. એસ. નારાયણરાયનીને તાજેતરમાં યુનિવર્સિટીએ 'ડૉક્ટર ઍફ લિટરેચર'ની પદવી આપી છે. આ માન મેળવનાર પ્રો. પહેલવહેલા જ છે. પ્રો. નારાયણરાયની દિલ્હીમાં તેજ જ દિલ્લ બહાર ખૂબ પ્રખ્યાત છે.

❦

મહારાષ્ટ્ર સાહિત્ય પરિષદના આશ્રય હેઠળ જુન માસના પહેલા અઠવાડિયામાં પૂના ખાતે 'ઇતિહાસ વાર્ષિક સંમેલન' ભરવામાં આવ્યું હતું. પ્રમુખપદે જાણીતા ઇતિહાસ-વેત્તા રાવબહાદુર જી. એસ. સરદેસાઈ હતા.

❦

યશોદા ચિંતામણિ ટ્રસ્ટે જાહેર કરેલું 'આ વર્ષનું ર. ૨૫૦) નું પારિતોષિક પૂનાના મિ. (થોડો સમય ગ્રેફિસર) એન. જી. જોશીને આપવામાં આવ્યું છે. તેમના નિબંધને વિષય ' ભારતીય નાટ્યકલાનું વાર્ષિક ' છે. નિબંધ પ્રગટ થવાની તૈયારીમાં છે.

❦

મરાઠી ભાષામાં હાલમાં વિવિધ પ્રકારનાં પુસ્તકો પ્રગટ થયાં છે. તેમાંનાં કેટલાંકનો નિર્દેશ નીચે કરવામાં આવે છે:

શ્રી. વા. એમ. પાઠકનું ' માઝે કાદંબરીલેખન ' લીલા દેશમુખનું ' વીણા કાદંબરી, ' એન. કે. બિહારીનું ' શકતી શાલિવાહન ' અને ગુરુજીનું ' ગોડા શેખતાં, ' અવિનાશ ઝોકે કૃત ' પીવલા ગુલાબ, ' જી. ટી. મધોલકરનું ' ચંદનવાડી ' વગેરે.

❦

લાહોરમાં મળેલ પંજબના વર્કિંગ જર્નાલિસ્ટસ (કામ કરતા તંત્રીઓ)ની સભામાં ' ધી પંજબ વર્કિંગ જર્નાલિસ્ટસ એસોસિએશન 'ની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. ' સિવિલ એન્ડ મિલિટરી ગેઝેટ 'ના તંત્રી મિ. એફ કબ્લુ બરડીનને તથા ' ટ્રિબ્યુન ' ના સિનિયર આસિસ્ટન્ટ તંત્રી મિ. જંગેખહાદુરસિંહને અનુક્રમે કામચલાઉ પ્રમુખ તથા

સામાન્ય મંત્રી તરીકે ચૂંટી કાઢવામાં આવ્યા હતા. જંધારણ ધડવા માટે એક પેટાસમિતિની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

મુશ્કેલીમાં આવી પડેલા પત્રકારોને મદદ આપવા માટે દૂરદૂની દેખરેખ હેઠળ એક લાખ રૂપિયાનું ફંડ કરવાનો સમાજે ઠરાવ કર્યો હતો. લાહોરના ઉર્દૂ દૈનિક 'વીર ભારત' એક હજાર રૂપિયાનું દાન આપીને ફંડની શરૂઆત કરી છે.

ગયા વર્ષના ઑગસ્ટની ૯ મી તારીખ પછી ગાંધીજી સંજીવી, ગાંધીજીના લખેલ તથા તેમના લેખોમાંથી તૈયાર થયેલ કેટલાં પુસ્તકો બહાર પડ્યાં હશે ? હવે તો તે ગણવાનું કાર્ય પશુ પડતું મૂકવું પડે તેમ છે.

હેલ્થ પુસ્તક શ્રી. વી. વી. એમ. એ લખેલું 'ગાંધી ઇસ ૧૯૧૫' (Gandhi is India) બહાર પડ્યું છે. ગાંધીજીના વ્યક્તિત્વ તથા તેમનાં લખાણો સંજીવી શ્રીને શેલાંથી માંડીને જહાન ગંધર સુધી તથા રવીન્દ્રનાથ ટાગોરથી માંડીને સર રાધાકૃષ્ણન સુધીના લેખકોનાં તેમાં અવતરણો છે. આ પુસ્તક સારામાં સારું વાચન પૂરું પાડે છે.

કાગળોની તંગીના આ જમાનામાં જ્યારે પ્રકાશકો હાથ જોડીને બેસી રહ્યા છે, વર્તમાનપત્રોએ પાનાં તથા ફેલાવા પર કાપ મૂક્યો છે, જ્યાં તેવાં માસિકો તો જંધ પડ્યાં છે, ત્યારે એક જ એવી પ્રકાશનસંસ્થા છે, કે જેને આ કંઈ પશુ હરકત ન નડતી હોય. આ સંસ્થાનું નામ છે 'યુનાઇટેડ પબ્લીકેશન્સ' દિલ્હી. તેના એક પ્રકાશન પરથી જણાય છે કે, એ સંસ્થા ફ્રેંચ, પર્શિયન, પુસ્તુ, અરેબિક, ઉર્દૂ અને અંગ્રેજીમાં ઓછામાં ઓછાં અગિયાર માસિકો પ્રગટ કરે છે. જ્યાં માસિકો સરસ કાગળ પર-કેટલાંકે તો આટું પેપર પર છપાય છે. તેમાં પ્રુષ્કળ ચિત્રો આપવામાં આવે છે અને તેની કિંમત બહુ જ ઓછી-મેટી ભાગે ચાર જ આના-હોય છે. તેમાં જાહેરખબરો બિલકુલ લેવામાં આવતી નથી. કોઈપણ પ્રકાશક તમને કહેશે કે આ તો વીસમી સદીની એક નવાઈ છે !

વાચકને આટલી હકીકતથી તો તે વિશે વધારે જાણવાની જિજ્ઞાસા થશે. લગભગ અર્ધો ડઝન ભાષામાં માસિકો પ્રગટ કરાવીને કોઈ ધૂની શ્રીમંત પોતાના પૈસા વેઝી નાખે છે કે કોઈ મોટી સંસ્થા દિલ્હીથી ઉત્તર આફ્રિકા સુધીનો પ્રકાશનનો ધંધો હાથ કરી લેવા માગે છે ? અથવા તો દિલ્હી સરકારનું કોઈ પ્રચાર ખાતું આ માસિકો પ્રગટ કરાવે છે ? આમાંનાં કેટલાંક માસિકો તો હમણાં સુધી નજીકના પૂર્વના દેશોમાં પ્રચાર કરવા માટે પરદેશના બનાવોના ખાતા તરફથી પ્રગટ કરવામાં આવતાં હતાં.

હાલમાં બમીમાં અંગ્રેજી ભાષા પર પ્રતિજ્ઞ મૂકવામાં આવ્યો છે, ફક્ત જાપાનીઝ તથા બર્મીઝ ભાષાની છૂટ છે.

૭ મી ડિસેમ્બરથી રંગૂનમાંથી એક જાપાની દૈનિક નીકળવું શરૂ થયેલ છે.

સાત સમુદ્રનાં ખંદરોના અસંખ્ય રોમાંચક કિસ્સાઓની ખબર ભવિષ્યની પ્રગતને પડી શકશે નહિ.

યુનાઇટેડ રોટસના નૌકા ખાતાના નવા સંરક્ષણ ખગલાં હેઠળ અમેરિકાના નૌકા ખાતાના અધિકારીઓ તથા ખલાસીઓને ભવિષ્યમાં કાયરી ન રાખવાનું તથા અત્યારની બધી કાયરીઓનો નાશ કરવાનું કહેવામાં આવ્યું છે.

‘ રાષ્ટ્ર વીકલી ’માં વેફર જણાવે છે કે ‘ મને ચોક્કસ વહેમ છે કે થોડા મહિનામાં જ લોર્ડ લિન્લિથગો હિંદ ઉપર એક પુસ્તક લખશે. હું જો મારી વિચારશ્રેણી આમળ ચલાવું તો મને ખાતરી છે કે સનંદી નોકરો પરના પ્રકરણમાં ખૂબ માહિતી મળી શકશે. ’ તે કહે છે કે હિંદ સનંદી નોકરોની નાગચૂડમાં છે અને તે અટકાવવાને એક પણ વાઈસરોય શક્તિમાન થયેલ નથી. ગાંધીજીએ એક વખત લોર્ડ રીડીંગને એવી સલાહ આપી હતી કે ‘ જો તમે પ્રયાત્ને ગળી નહિ જવ, તો પ્રથા તમને ગળી જશે. ’ લોર્ડ રીડીંગ સુધ્ધાં બધા વાઈસરોયના સંબંધમાં આ શિખામણ સાચી પડી છે.

મદ્રાસના પ્રસિદ્ધ પુસ્તકવિક્રેતા જી. એ. નારેસને ગાંધીજીના જીવનચરિત્રના, ‘ મહાત્મા ગાંધી, ધી મેન એન્ડ હિઝ મિશન ’ નામથી પ્રગટ કરેલ પુસ્તકની દાલમાં દશમી આવૃત્તિ પ્રગટ થઈ છે તે ખરેખર પ્રકાશકો માટે ગૌરવ લેવા જેવી વસ્તુ છે. આ પુસ્તકમાં, અખિલ હિંદ મહાસભા સમિતિની ઓગસ્ટની બેઠક, આઝાદીના મહેલમાં ગાંધીજીની અટકાયત, તેમનો છેલ્લો અપવાસ તથા નેતાઓની માગણી સુધીની હકીકત આપી પુસ્તકને અવતરન બનાવવામાં આવેલું છે. પુસ્તકની કિંમત બે રૂપિયા છે. છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

માસિકો મહત્વા તારીખ

ભૂમિ અને નવરચના ઓગસ્ટ	૧૬-૮-૪૩	બાલમિત્ર	સપ્ટેમ્બર	૩-૯-૪૩
કિશોર જુલાઈ-ઓગસ્ટ	૧૧-૮-૪૩	બાલસખા	સપ્ટેમ્બર	૧-૯-૪૩
કુમાર જુન	૭-૮-૪૩	બાળક	સપ્ટેમ્બર	૧-૯-૪૩
એતીવાડી વિજ્ઞાન સપ્ટેમ્બર	૨-૯-૪૩	સુદ્ધિપ્રકાશ	એપ્રિલ-જુન	૨૩-૭-૪૩
ગાંડીવ સપ્ટેમ્બર	૧-૯-૪૩	ભગિની	ઓગસ્ટ	૨૧-૭-૪૩
શુભસુન્દરી જુન-જુલાઈ-ઓગસ્ટ	૮-૮-૪૩	માનસી	જુન	૮-૭-૪૩
આમજીવન સપ્ટેમ્બર	૧-૯-૪૩	રેખા	ઓગસ્ટ	૨૯-૭-૪૩
ધરશાળા ઓગસ્ટ	૧૪-૮-૪૩	બ્યાયામ	ઓગસ્ટ	૨૧-૮-૪૩
ચિત્રમય જગત સપ્ટેમ્બર	૪-૮-૪૩	વૈદ્યકદષ્ટક	સપ્ટેમ્બર	૭-૯-૪૩
નવચેતન સપ્ટેમ્બર	૧-૯-૪૩	શારદા	ઓગસ્ટ	૧૫-૮-૪૩
પાટીદાર બાદરવો	૨૬-૮-૪૩	શિક્ષણપત્રિકા	ગ્રાવણ	૨૭-૮-૪૩
પ્રસ્થાન અષાઢ-ગ્રાવણ	૩-૮-૪૩	સીજીવન	સપ્ટેમ્બર	૧-૯-૪૩
બાલજીવન સપ્ટેમ્બર	૯-૯-૪૩	સીબોધ	સપ્ટેમ્બર	૮-૯-૪૩

ભારતીય ભાષાઓનું આધુનિક સાહિત્ય

બ્રિટિશ સમય પહેલાં હિંદી મુખ્ય ભાષાઓ બંગાળી, હિંદી, મરાઠી, ગુજરાતી, સિંધી ભાષાઓમાં લગભગ મોટા ભાગના ગ્રંથો પદ્યમાં જ રચાતા હતા. એમાં આશરે સોએ સો ટકા પદ્યગ્રંથો જ રચાયા છે. કોઈ અપવાદરૂપે ગદ્યગ્રંથ લગભગ દુર્લભ જેવા જ હતા. એ ગદ્ય ભાષાગ્રંથોની ગૃંથણીનો વિકાસ અંગ્રેજી અમલ દરમિયાન જ થયો છે. આગળ વાર્તાઓ પણ પદ્યમાં જ રચાતી હતી. પરંતુ બ્રિટિશ અમલમાં ભાષાઓનું સાહિત્ય શતગણું વિકસિત થયું છે. તેમાં મુદ્રણકળાની જર્મનીમાં ગટનબર્ગે બ્રિટિશમાં કેક્સ્ટને શોષ કર્યો પછી તો પુસ્તકોનું મુદ્રણ અને વાચન ખૂબ વધ્યાં. હિંદમાં પણ એનો વિકાસ ધીમે પણ સચોટપણે થયો. આશ્ચર્યકારક બિના તો એ છે કે હિંદી ધણીખરી ભાષાઓની સુધારણા વિકાસ અને આધુનિક યુગનો પાયો નાખનાર ખ્રિસ્તી ધર્મના યુરોપીયન મિશનરીઓ હતા. એમણે હિંદી લગભગ ધણીખરી ભાષાઓ ઉપર મહદ્ ઉપકાર કર્યો છે.

બંગાળી ભાષાનું હાલનું વ્યાકરણ તૈયાર કરવામાં અને ગદ્ય સાહિત્યની શરૂઆત કરવામાં શ્રીરામપુરના એક પાદરી સાહેબનો હાથ દતો બંગાળમાં. અંગ્રેજ અમલ ઠેક ઇ. સ. ૧૭૭૨ થી શરૂ થયો છે; એ સમય પછી થોડાં વર્ષો હાલ્ડેઝ નામના યુરોપિયને અત્યંત પરિશ્રમ વેડી, બંગાળી ભાષાનું સાંગોપાંગ જ્ઞાન મેળવ્યું. ઇ. સ. ૧૮૦૦ માં અંગ્રેજી અમલદારોને બંગાળી ભાષાનું જ્ઞાન આપવા ફોર્ટ વિલિયમ કૉલેજ નામના વિદ્યાલયની સ્થાપના થઈ. તેમાં કેટલાક બંગાળી પંડિતોને પણ રાખવામાં આવ્યા હતા. એ કૉલેજના શિક્ષણ માટે કેટલાંક પુસ્તકો રચાયાં હતાં. ઇ. સ. ૧૮૦૧ માં બંગાળી ભાષાનો પહેલો કોષ રચાયો હતો. દેશી ભાષાઓમાં કોષની રચના હિંદભરમાં આ પ્રથમ જ થઈ હતી. દિંદીમાં પણ મિશનરીઓએ પાયો ખોદવાનું યથાશક્તિ કામ કર્યું હતું. ગુજરાતીમાં રેવરન્ડ મિ. ટેલરનું વ્યાકરણ ઘણાં વર્ષો સુધી પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે જાણીતું હતું. સિંધી ભાષાને અઝાદિ લિપિ નહોતી. વેપારી બોલીઆ લિપિ દંગધડા વગરની અને વ્યાકરણહોષવાળી હતી. રેવરન્ડ મિ. ટ્રેન્ટે સિંધીને અરબી લિપિમાં લખવાની પહેલ કરી આખી વર્ણમાળા અને વ્યાકરણ તૈયાર કર્યું હતું. પણ એ વ્યાકરણ સિંધીમાં આવે છે. ગુજરાતીમાં ટી. જી. વેલ્સની પાઠ-માળા હજી પણ ઉપકારક છે. લોપ વાચનમાળાના લેખકો ગુજરાતીઓ છતાં એની સંકલન હોષ સાહેબની દેખરેખ નીચે થઈ છે.

ઇ. સ. ૧૯૦૧માં બંગાળમાં પાદરીઓએ ૮૦ હજાર શબ્દોનો મોટો કોષ તૈયાર કર્યો. તેમ જ હિંદી દેશી ભાષાઓમાં પહેલું માસિક પણ બંગાળી મિશનરીએ જ કાઢ્યું હતું. રેવરન્ડ કૃષ્ણમોહન બટ્ટાચાર્ય નામે દેશી મિશનરીએ ઇ. સ. ૧૮૦૧ લગભગમાં “વિષાકાપ ગ્રુપ” નામે માસિક કાઢ્યું હતું. ગુજરાતી, હિંદી, મરાઠી, સિંધીમાં ત્યારે માસિકો નહોતાં.

બંગાળીમાં ગદ્ય સાહિત્યના પિતા તરીકે શ્રી. રામમોહન રાયનું નામ આજે પણ આદિથી લેવાય છે. એઓએ બ્રાહ્મસમાજની સ્થાપના કરી, સતી થવાનો આલ બંધ કરવામાં ખૂબ સહકાર આપ્યો હતો. હિંદમાંથી વિલાયત જનાર પહેલાં હિંદી રાજ રામમોહન રાય હતા.

એમણે અંગ્રેજી પદ્ધતિ ઉપર વ્યાકરણ રચ્યું. અનેક પુસ્તકો એમણે રચ્યાં છે. આપણા ગુજરાતમાં એવા જ પ્રતિભાશાળી ટંકારાના મૂળશંકર (શ્રી દયાનંદ સરસ્વતી) થયા છે. એમણે આર્ય સમાજની સ્થાપના કરી, મૂર્તિપૂજા વિરુદ્ધ જખ્ખર ઝુંબેશ ઉપાડી. એમણે ગુજરાતી ભાષાની સેવા બલે નથી કરી પણ હિંદી-સંસ્કૃતમાં વિપુલ સાહિત્ય આપ્યું છે. હિંદી ગદ્યનો ખરો પાયો નાખનાર તો ભારતેન્દુ હરિશ્ચંદ્ર હતા. એમણે હિંદીનો સર્વાનિક વિકાસ સાધ્યો હતો. ગુજરાતીમાં કવિ નર્મદાશંકરને માટે, યશકલગી પહેરાવવી જોઈએ. ગુજરાતી ગદ્યના વિકાસનો ખરો પાયો કવિ નર્મદાશંકરે જ નાખ્યો હતો. ત્રણેય ભાષાના આધુનિક યુગના આ ત્રણ મુખ્ય સ્તંભો છે.

બંગાળીમાં આ સમયે સમર્થ લેખકો પ્રકારમાં આવ્યા હતા. ડૉ. રાજેન્દ્રલાલ મિત્ર સર્વતોમ્બક લેખક હતા. મદનમોહન તરલિંકાર પણ બંગાળી ગદ્યના વિકાસ માટે સરસ સામગ્રી મૂકી ગયા છે. ગુજરાતીમાં શ્રી. નવલરામ લક્ષ્મીરામ ગુજરાતી સાહિત્યના સરસ વિવેચક તરીકે મોખરે આવ્યા હતા. સદૃશ મણિલાલ નસુભાઈ પણ એક હત્તમ લેખક તરીકે કીર્તિ મેળવવાની શરૂઆત કરી હતી. દોલતરામ કૃપારામના કુસુમાવળી અને ઇદ્રજિત વધ કાવ્ય પણ તે સમયે વખણાતાં હતાં. પરંતુ આ સર્વેમાં કવિવર દલપતરામ ઝાલાભાઈને એલેકઝાન્ડર ક્રિસ્ટાક ક્ષાપ્તિસ સાહેબે આગળ આપ્યા હતા. શ્રી. ભોળાનાથ સારાભાઈ, શ્રી. મહિપતરામ રૂપરામ આ બધા લેખકોએ ગુજરાતી ભાષાને પ્રસન્ન કરી હતી. પરંતુ એ મહાલેખકોમાં પણ શ્રી. નંદશંકર દુલ્લભશંકર પોતાની એક જ કાદંબરી “કરણ્યેષ્ઠા”ના લેખક તરીકે આગળ આવ્યા હતા. બંગાળીમાં તો ધૃત્વિરચંદ્ર વિદ્યાસાગરને ભાષારચામી તરીકેનું સ્થાન અજોડ રહ્યું છે. હિંદીમાં આ સમયનો ફાળો બહુ ચેતનવંતો નથી, બાપુ શિવકુમાર છત્તિહાસ તિમિરભારકર શૂંગળ હસ્તામલક વગેરે ગ્રંથો લખ્યા છે.

મરાઠીમાં છત્તિહાસ વિશેષ પ્રમાણમાં ખેડાયેલો છે. એમાં પણ રામકૃષ્ણ ભાંડારકર સારા વિદ્વાન હતા. પરંતુ એમણે મરાઠીમાં કંઈ લખ્યું નથી. બાળગંગાધર તિલકે એ અરસામાં ફેસરીના સંપાદકનું કામ ઉપાડી ગદ્યને વિકસાવ્યું નહોતું. મહર્ષિ રાનાડેએ પણ અંગ્રેજીમાં કલમ વિશેષપણે ચલાવી છે. તિલક મહારાજના બે ત્રણ સમકાલીન સારા લેખકો હતા. સિંધીમાં દયારામ ગીદુમલ, મિરઝા કુબેચ બેગ વગેરે હતા. પરંતુ સિંધી ભાષાનો વિકાસ ખીજી હિંદી ભાષાઓને મુકાબલે બહુ જ ધીમો હતો.

૬. સૌથી વિશેષ વિકાસ બંગાળી ભાષાનો આ સમયે થયો હતો. ઘણા ગદ્યલેખકોએ બંગાળીમાં દેખાવ દીધો હતો; તે પૈકી અક્ષયકુમાર દત્તે (૧૮૨૧-૧૮૮૭) મોખરે આવે તેવા ગ્રંથો રચ્યા છે. ગુજરાતીમાં મણિલાલ નસુભાઈ (સુરજનકાર) આગળ પડતા હતા. આ સમયે ગુજરાતીમાં દોલતરામ કૃપારામ પંડ્યા, મનઃસુખરામ સુર્યરામ ત્રિપાઠી, મણિલાલ નસુભાઈ દિવેદી એ સર્વે માત્ર જાણીતાઓમાંથી જ લેખકો થયા હતા. એમની ભાષા સંસ્કૃતમય કિલ્લ ગુજરાતી હતી. એમાં ટુંકાં વાક્યો, સરળતા અને સજીવતા નહોતાં. આડંબરી સંસ્કૃત શબ્દો વિશેષ પ્રમાણમાં વપરાતા હતા. બંગાળી સાહિત્યમાં પણ એ સમયે એ જ રોગ લાગુ પડ્યો હતો. શ્રી. અક્ષયકુમાર દત્ત, મહર્ષિ દેવેન્દ્રનાથ ટાગોર વગેરે અનેક સરસ લેખકોને પણ સંસ્કૃતમય બંગાળી ભાષા લખી છે. બંગાળીમાં હજી એ સંસ્કૃતમય ભાષાને જળવી રાખવામાં આવી છે; જો કે તેના ગદ્યમાં લાલિત્ય, મહેવ, માધુર્ય સારી રીતે દીધી નીકળ્યાં છે.

ગુજરાતીમાં જે મોટા ગદ્યલેખકો થયા છે તેમાંના ઘણાખરાનાં પુસ્તકો હવે

લગભગ દુઃપ્રાપ્ય જેવાં થઈ ગયાં છે. શાળામાં ચાલતાં પુસ્તકો ઉપરાંત નર્મદાશંકર, દલપતરામ, નવલરામ, દોલતરામ, મણિલાલ નશુભાઈ, મહિપતરામ રૂપરામ, દુર્ગાશંકર વગેરેની કૃતિઓ હવે પુસ્તકવિકેતાઓને ત્યાં મળતી નથી. એમના મંથોની નવી આવૃત્તિઓ નીકળી નથી, જ્યારે બંગાળીમાં એવી સુસ્તી દેખાતી નથી. જૂના મંથકારોની મંથાવલીઓ પ્રકટ કરીને લોકોની સમક્ષ બારે પ્રચાર કરવામાં આવ્યો છે. આપણે ત્યાં પણ જૂના લેખકોનાં પુસ્તકોનો પ્રચાર થવો જરૂરનો છે. એ સાહિત્યને લગતી મંથાવલીઓ નીકળે તે માટે પ્રયાસ કરવો જ જોઈએ. કોઈ આની નોંધ લેશે ?

આપણામાં સરળ ગુજરાતી ગદ્ય કવિ દલપતરામનું ગણાય છે. નંદશંકરનું પણ ગદ્ય બારે સંસ્કૃતમય શબ્દોયુક્ત નથી. બંગાળીમાં પણ પ્યારીચાંદ મિત્રે (૧૮૧૪-૧૮૭૨) ના હાસ્યરસિક પુસ્તક “આલાલેહ ધરેર દુમાળ” (પૈસાદારના ધરનો લાડકો) એ પુસ્તક ધરગદ્યુ શૈલિથી લોકપ્રિય થયું હતું.

બંગાળીમાં સામાજિક વિષયો ઉપર બાજુ જુદેવ ચંદ્રે ખૂબ સરસ લખ્યું છે. આપણે ત્યાં નર્મદાશંકરે આ ખોટ પૂરી પાડી છે. હિંદીમાં બારતેન્દુએ સામાજિક વિષય ઉપર લખ્યું છે. મરાઠીમાં આગરકર વગેરે લેખકોએ લખ્યું છે. કુંગરસી ધરમસી સંપદ

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પુનારદાર પ્રાંત પ્રચારકો તથા માનદ પ્રચારકોએ નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત, જણાવેલી મુદત દરમિયાન લઈ ત્યાંની પુસ્તકાલય વા વાચનાલય સંસ્થાઓ તપાસી છે અને દફતરી કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે. પુસ્તકોના વર્ગીકરણ વગેરેની કામગીરી અનુવી તત્સંબંધી જરૂરી સૂચના-સમજૂત આપી છે; તેમ જ પુસ્તકાલય વગરનાં સ્થળોએ પુસ્તકાલય ખોલવા સંબંધી પ્રચારકાર્ય કર્યું છે:—

૧. વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. છગનભાઈ મથુરભાઈ પટેલ- માહે ઓગસ્ટમાં-કરજણ મહાલનાં:—(૧) રોપા, (૨) રોરોદ, (૩) પુરા, (૪) આલ-મપુરા, (૫) ઓજ, (૬) કારલ, (૭) કરમડી, (૮) મિયાગામ, (૯) મેમાર, (૧૦) વલણ, (૧૧) ચોરંદા, (૧૨) કાગા, (૧૩) દીવી, (૧૪) કોલીયાદ, (૧૫) મેસરાડ, (૧૬) તેજવા, (૧૭) આસનેરા, (૧૮) કોઠાવ: કામગીરી દિન ૨૩.

૨. મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક રા. ભાઈશંકર ટી. ઠાકર-માહે ઓગસ્ટમાં-મહેસાણા મહાલનાં:—(૧) ધાંધુસણ, (૨) ખેરવા, (૩) જુદલ, (૪) પુનાલણ વા., (૫) મેવક, (૬) શોભાસણ, (૭) લાખવડ, (૮) કુક્સ, (૯) નાગલપુર, (૧૦) મહેસાણા પોલીસ હેડક્વાર્ટર પુ., (૧૧) દેદીઆસણ વા.; વિસનગર મહાલનાં (૧૨) ધામણવા, (૧૩) ઉદલપુર: કામગીરી દિન ૨૬.

તપાસણી દરમિયાન પ્રચારકે જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા તથા જે સૂચના-સમજૂત આપી હોય તેનો ચોખ્ખ રીતે અમલ કરવા જે તે મંત્રી બાઈએને ખાસ બલામણ છે.

ના. નં. ચાકસી
સહમંત્રી, વ. રા. પુ. મંડળ

પુસ્તકાલયની મૂક વાણી

આમ પુસ્તકાલયોએ જનતાની શુ' સેવા કરી છે, એવો ઘણા કારોબારી અધિકારી સાહેબો તેમ જ સમાજસેવાના કાર્યની સમીક્ષા કરનાર અભ્યાસી વર્ગ પ્રશ્ન પૂછે છે અને તેને લગતી માહિતી મેળવવા ઇચ્છે છે. મારી નજરે પુસ્તકાલયો મૂકપણે આજે શુ' કરી રહ્યાં છે તેનો આછો ખ્યાલ આ લેખમાં આપવા પ્રયત્ન કર્યો છે. આમાં કોઈ બોલતા આંકડા નથી, પણ વાચક તરીકેનું માફ મનોમંથન છે.

પુસ્તકાલયના વાચકો લગભગ તમામ કોમો અને વર્ગોમાંના હોય છે. શિક્ષણનો જોટલા પ્રમાણમાં તમામ કોમોમાં ફેલાવો થાય છે, તેટલા પ્રમાણમાં પુસ્તકાલયોની તેનું કાર્યક્ષેત્ર મર્યાદિત છે એમ નથી; પણ એક વાચક પાસેથી અનેક સાંભળનારાઓ તેની આજુબાજુ બેસી તેને સાંભળે છે. એટલે આજે આપણાં પુસ્તકાલયોના લગભગ બે લાખ

વાચકો સંખ્યામાં હોય છે તે તો પુસ્તકાલયોનો ઉપયોગ પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તક ઘેર લઈ જઈ વાચનાર પૈકીના જ છે. એટલે તેમાં વર્તમાનપત્રનું વાચન સાંભળનાર કે ઘરમાં કોઈ ધાર્મિક કે ઐતિહાસિક પ્રસંગકથા સાંભળનાર માણસો જેઓ અમથુ છે તેનો સમાવેશ થતો નથી. આખે સહજ ખ્યાલ આવશે કે જનતામાં પુસ્તકપ્રચારના યુગ પહેલાં જ્ઞાનપ્રચાર બ્યાખ્યાન દ્વારા થતો હતો; આજે એ જ્ઞાનપ્રચાર વાચન દ્વારા થાય છે. અને સામાજિક જીવનની થોડી મિનિંગ આમજનો નાનાં નાનાં જૂથોમાં વૃત્તપત્રોની હકીકત અને પુસ્તકવાચન સાંભળવામાં ગાળે છે અને આ રીતે પુસ્તકાલયો આમજનતાને પોતાના જીવનની ઉચ્ચ ભૂમિકાનો તેમ જ બહારની દુનિયાનો ખ્યાલ પોતાનાં જ વર્ગનાં ભણેલાં માણસો દ્વારા આપે છે.

આમ પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષપણે આમજનતા નીચેની વિગતોથી હરદમેશ માહિતગાર રહેવા પામી છે:

માહિતીની દૃષ્ટિએ (૧) સ્થાનિક મુખ્ય બજારોના બાવો,
પુસ્તકાલયોની સેવા (૨) સ્થાનિક વર્તમાનપત્રો દ્વારા પોતાનો તાલુકો, જિલ્લો, પ્રાંત કે દેશ પરદેશની હકીકત.

(૩) સ્થાનિક ફરજો જેવી કે કરબરજી, આમ સંરક્ષણ, સીમસંરક્ષણ, કેળવણી અને આરોગ્ય. પ્રચાર વગેરે સામાજિક જરૂરીઆતો માટે વાચકો પોતાને રોજના દૈનિક કે અઠવાડિક પત્રોથી મળતા સમાચારો, અભ્યાસ અને અનુભવ દ્વારા યોગ્ય રીતે પૂરી પાડવા જતર થઈ છે;

(૪) પોતાનું જીવન ઉચ્ચતર બને એ હેતુથી જીવન પરિવ્રા, આખ્યાનો, તેમજ ધાર્મિક ગ્રંથોનું અવલુ પણ પરોક્ષ રીતે અમથુ આમજનોમાં પુસ્તકાલય દ્વારા વધુ છે.

(૫) શુભરાત્રી ધોરણ ૪ સુધી જે ભણેલા હશે તે જવત્તે જ નિરક્ષરતામાં સળગતો માલમ પડે છે. મતલબ કે, ફરજિયાત કેળવણી દ્વારા તેણે જે શિક્ષણ પ્રાપ્ત કર્યું છે તે ટકાવી રાખવા પુસ્તકાલયે સંપૂર્ણપણે પોતાનો ફાળો આપ્યો છે,

પુસ્તકાલયો દ્વારા ઉપર પ્રમાણે જ્ઞાનનો લાભ મળવાથી અને ઝોંક બીજા સાથે પત્રો અને પુસ્તકોના વાચન દ્વારા શાંતિમાં આવવાના પરિણામે પુસ્તકાલયો દ્વારા ગ્રામ-આર્થિક હેતુઓ પણ ગામડાંમાં ધણે અંશે ફળીભૂત થતા જનતાને થતા પૂરોક્ષ માલમ પડે છે. એમાં સુખાત્મે કરીને અનાજના ભાવ, આર્થિક લાભો. તેથી બીજાં, રૂના રાજના ભાવો તેમ જ કાપડ બજારની માહિતી વગેરે ખેડૂત મેળવે છે. આ ગોળતા સાથે વધુ ગાદો

સંબંધ જેમ શાળાઓનો છે, તેમ રાજ્યની દોરવણીથી ચાલતી સહકારી મંડળીઓને પણ છે. પુસ્તકાલયોમાં આવતાં પુસ્તકો અને સમાચારોના વાચન દ્વારા જનતામાં આવાં મંડળો અને સંઘકાર્યો કરવાની પ્રવૃત્તિ જગત કરી છે. એકલા નાણાં ધીરનારી નહિ પણ સમૃદ્ધ રીતે ઉલોગો લેવા કરવાની, ખેતીનાં સાધનો પૂરાં પાડવાની, નાના નાના ઉલોગો અને સાધનો પૂરા પાડવાનું કાર્ય પણ આગળ વધી રહ્યું છે. આપણે જોઈશું કે ગામડાંમાં લોકો માંડ માંડ યુજારતી ચાર-છ ચોપડી કે કવચિત અંગ્રેજી પાંચ છ ચોપડી સુધી ભણેલા હોય છે. તેઓએ જે શિક્ષણ મેળવ્યું છે તે તાજું રાખવાના પ્રયાસો વાચન દ્વારા ચાલુ રાખી, નવીન યોજનાઓનો સારાસાર વિચાર કરી તેમાં પોતાથી બનતો ફાળો આપવા તૈયાર થઈ પોતાના વ્યક્તિગત હિત તેમ જ સામાજિક હિતને લક્ષ્યમાં રાખી સહકારી કાર્યોની રચાપના કરી છે. શહેરમાં આવી સંસ્થાઓ તો ફેટલાય જૂના વખતથી રચાપિત થઈ છે. પણ એ યાદ આપવું જોઈએ કે એવી જૂની સંસ્થાઓના પણ ખરા પ્રભુતા તો પુસ્તકોના સાચા વાચકો જ હતા.

આજે વડોદરા રાજ્યનાં ગામડાંમાં સામાન્યતઃ ખેડૂત પોતાની પરિસ્થિતિ સારી રીતે સમજી શકે છે અને પોતાની જે ઉપાર્જન શક્તિ છે તે વ્યવસ્થિત રીતે વધારવા પ્રયાસ કરે છે. ગયા મહાદુષ્ટમાં ખેડૂતો જે અણસમજ અને અવ્યવસ્થિત રીતે પોતે મેળવેલી મૂંઝીનો ઉપયોગ કરી રહ્યા હતા તે ખેડૂતો હવે આપણને જોવાના મળવાના નથી. એથી મારું એમ કહેવાનું નથી કે ખેડૂત કંજુસ બનવા લાગ્યો છે. પણ પોતાનો ખર્ચ કેમ વ્યવસ્થિત રીતે કરવો તે તે સમજવા લાગ્યો છે.

જગતજર પર જે મહાન યુદ્ધ ચાલી રહ્યું છે અને જેમાં અંતે સત્યનો જય થનાર જ છે, જેમાં શોષિત પ્રજાઓની આઝાદી આપવાની છે તે

હાલનું વિશ્વયુદ્ધ અને સુદના સફળ સંચાલનમાં અને તેના ઉદ્દેશો પર આવે એ પુસ્તકાલયો હેતુથી વર્તમાનપત્રો અને સરકારી યાદીઓ દ્વારા અપાતી

માહિતી ગામડે ગામડે પહોંચી વળી છે. આજે ગામડાંને

વડોદરા રાજ્યમાં વિશ્વ વાતાવરણથી જુદું પાડી શકાયું નથી. એ સુદના સમાચારોમાં રસ લે છે. અને વિજયની પ્રાર્થના સાથે અંતરથી ધ્રુષ્ટ છે કે મિત્ર દેશની આઝાદી સાથે હિંદ પણ આઝાદી પ્રાપ્ત કરે. હિંદનાં દેશી ભાષાનાં વૃત્તપત્રોને થોડા જ રોજ ઉપર દિલ્હીથી નેક નામદાર વાહસરાય સાહેબે તેની નિખાલસતા અને ઉચ્ચ કોટિના પત્રકારિત્વ પણ માટે આપણી આપી છે; તેની સુવાસ ગામડાંઓમાં પણ આપણી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ દ્વારા વાચકોને હંમેશ મળે છે. આ તોનયક યુદ્ધ અંગેના વર્તમાનપત્રોના સમાચારની વાત પરંતુ યુદ્ધ સંચાલનને અંગે લેખી થતી વિગત પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આજે ગામડાંની જનતાને

પણ આવવા લાગ્યો છે. અસહ્ય મોંઘવારીમાં ગામડામાં પણ લોકોએ પોતાની બીનજરૂરી અને જરૂરીઆત છતાં ન મળતી ચીજો માટે સંગ્રહવૃત્તિ ઘટાડી છે. ગામડામાં ગ્યાસતેલ પ્રબળ પદ્ધતિસર મળતું નથી, પણ તે 'સામે પ્રજાએ નિભાવી લેવાનું' સ્વીકાર્યું હોય એમ લાગે છે. લોકો કહે છે કે વીસ વર્ષ પહેલાં અમે દોવેલ જ બાળતા અને હાલની કપરી સ્થિતિમાં અમે તેનાથી જ નિભાવી લઈશું. ખાંડ, ગોળ પણ લોકો ઉપયોગમાં ઓછા લેતા રહ ગયા છે. મુશ્કેલીઓ માત્ર શહેરમાં રહેનાર લોકોની છે. તેમને પડતી તંગીની વ્યવસ્થા કરવામાં અડચણોના સામનો કરવા તેઓ હજી વધારે ટેવાયલા નથી. ગામડામાં સહકારી મંડળોઓ અને સહાયક સમિતિઓ દ્વારા ખાંડની વહેંચણી સફળ રીતે હોવાનું વાચકને જણાયું છે અને આ માટે તેઓએ આગળ આવી કામ ઉપાડી લીધું છે, એ કેળવણીના પરિપાકનું શુભ ફળ જ છે. વળી ખેડૂતોએ શ્રીમંત સરકારની ઇચ્છાનુસાર પોતાની ખેતીની જમીન મોટા ભાગમાં ખાલ વસ્તુઓના ઉત્પાદનના જ ઇલાજને લીધા છે જેથી શ્રીમંત સરકારને નિયમ કરતાં ઓછું અનાજ વાવેતર કરનાર અને કાયદાનો ભંગ કરનાર વ્યક્તિઓ જન્મશે. આ બધું બતાવે છે કે ગામડામાં ભણેલા માણસો મારફત વાચનના પ્રચારથી અમણ પ્રજામાં પણ ભણતર પામેલા નેટલી જ જવાબદારીવાળી વૃત્તિ કેળવવામાં થોડે ઘણે અંશે પુસ્તકાલય અને વાચનાલયો ફળીભૂત થયાં છે.

ગ્રામ જનતામાં પુસ્તકાલયો દ્વારા વાચનપ્રચારનો એક વિશિષ્ટ પ્રકારનો લાભ દેખાત આવે છે તે સરકારના વહીવટી તંત્ર સાથે વધુ ને વધુ વાજબી રીતે સહકાર- સહકારવૃત્તિ કેળવી રહ્યો છે. તે સમજપૂર્વક કાયદાને વૃત્તિનો જનતામાં અમલમાં મૂકવા માગે છે. જડણ વૃત્તિ, બીજાની શીખવણી, ફેલાવો કે ખોટી ભભેરણીને નેટલા ટકા ગામડામાં સામાજિક રીતે સ્થાન હવું તે ઘણું ઓછું થવું જાય છે. વ્યક્તિ પોતે

પોતાને વખતોવખત મળતા સમાચારો દ્વારા બીજાથી ન છેતરાવાની, સરકારી કાયદા-કાનુનોનો ભંગ ન કરવાની વૃત્તિમાં વધારે રસ લે છે. ખેડૂતમાં પોતાના રાજકર્તા તરફ વધારે પૂજ્યભાવ કેળવાય છે અને સાથે સાથે પોતાને પડતી મુશ્કેલીઓ અને અડચણો નિખાલસ દિલે કહી પણ શકે તેવી ધીમે ધીમે અને ઓડકસ પણ તાકાત જમાવતો માણસ પડે છે મતલબ કે, ખેડૂત રામરાજ્યની ઝંખના કરે છે. પોતાને મળતી સવલતોનો ન્યારે તે વિચાર કરે છે અને તેના ઉપયોગ કરે છે ત્યારે તેને સમજાય છે કે વડોદરા રાજ્યમાં પોતાના હિત માટે શ્રીમંત મહારાજ સાહેબે ઘણા કાયદા કાનૂનો કર્યા છે.

પુસ્તકાલયોના પ્રચારથી ઉપર પ્રમાણે ગ્રામજનતામાં ઉન્નતિના માર્ગોનું જ્ઞાન સારી રીતે ફેલાવા પામ્યું છે, એ ખરું; પણ તેના પુસ્તકાલયો કેટલીક સંચાલકોને મદત્વની ત્રુટિઓ પણ તેને બતાવી છે તે પણ જેવી નિર્દેશપાત્ર ખામીઓ તેવી નથી. તે માટે યુવકવર્ગ તેના ઘણી જ રહેશે. પણ બતાવે છે. આ રહી તે અણકડકલી મુશ્કેલીઓ જે પુસ્તકાલયોના વાચકો સામે ઊભી છે.

(૧) સામાજિક કંઠસો, કજીઆઓ, કોટુબિર કલેશો વગેરે.

ગ્રામ જનતામાં ગામના સામાજિક કાર્યો માટે સંઘબળ અને સહકાર્યની ભાવના વધી છે. એ સાચું છે; પણ સાથે સાથે એટલું છે કે યુવાનોને તેની મૂંઝવણનો ઉદ્દેશ મળતો નથી. તેની સામે પ્રહારો પુષ્કળ થવા લાગ્યા છે. જૂનવાણી સમાજ એ ઈશવાયલાં ગ્રામીણ યુવકને પોતાનું હીર બતાવવા તક આપવા માગતો નથી. કુટુંબનો વડીલ તેનું વ્યક્તિત્વ સ્વીકારવા માગતો નથી. આપણી બહેનોને યાન મેળવવા છતાં, પોતાની જવાબદારી સમજવા છતાં તેમના પર હજી બારે ચંચાલો થાય છે. છતાં તે ન્યાયની કોર્ટોએ આપણને જણાવે નહિ; પણ તમે મારા યુવાન વાયકના દીકરને પૂછો, તેના પરિચયમાં આવો તો જણાવે કે પોતે યોગ્ય કમાણી કરી પોતાનું જીવન નભાવવા છતાં તેને શાન્તિ નથી; તો પછી જે બિચારો હજી ધંધા કે વેતનની શોધમાં પડ્યો છે અને પરણી બેઠો છે તેના માનસિક દુઃખોનું તો પૂછવું જ શું! સામાજિક વાર્તાઓ આવા પ્રશ્નો છણતી હશે, પણ તેમાં હજી જોઈએ તેવી વાસ્તવિકતા આવી નથી. તેનામાં હજી મારા યુવાન વાયકનું નૈતિક બળ કેળવવા જેટલી મજબૂતાઈ જણાતી નથી. અને એ કંકાસો અને એ કજીઆ પહેલાં કરતાં વધી પડ્યા છે.

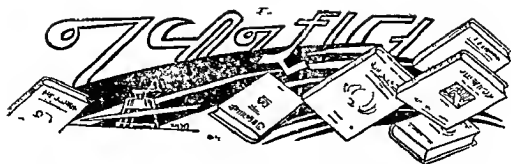
(૨) યુવાનોમાં હજી શારીરિક શક્તિની ઉણપ જણાય છે. ગામડામાં સારી હવા, સારો ખોરાક અને ગામડામાં જ સર્વસ્વનો ખ્યાલ હોવા છતાં હજી ગામડાના યુવાનોના શરીરના બાંધા દેશને યોગ્ય બાંધાવાળા જણાતા નથી. વાયન તેનું કાચું છે, તેટલું જ તેનું શરીર નબળું છે. આ માટે તેના ખોરાકી જીવન તરફ વધુ ઝીણવટભરી નજર કરવાની જરૂર રહે છે. અને તે ઉપરથી ફલિત થાય છે કે વસતી જે પ્રમાણમાં વધે છે તે પ્રમાણમાં માતાએને યોગ્ય જતન મળતું નથી, બાળકોની યોગ્ય કાળજી લેવાતી નથી.

(૩) ગામડાનો ખેડૂત પોતે વધારે ઉપાર્જન કરવાની દમ્બાવાળો થયો છે, પણ તેની સાથે તેની પ્રજા તેથીય વધુ પ્રમાણમાં વધે છે. તેને માટે અનુકૂળ ધંધાઓ ગામડામાં હજી વિકાસ પામ્યા નથી; ખેતી અને ખેતીને લગતા ઉદ્યોગો, જેવા કે ખારીકેલાદન, ટોરઉછેર, મરખાઉછેર, મધમાખીઉછેર, બાગાવત, વગેરે માટે સેા ટકા કાર્યની જરૂર છે. આ માટે મોટાં મોટાં ક્ષેત્રોની આવશ્યકતા કરતાં વીધાં બે વિધાં પર નિર્બીહ કરતાં, જમીનદારની દાણે કે બાંહે ખેતી કરતાં હળવે કુટુંબોને સારી એવી સલાહ અને મદદની જરૂર છે. તેમનું ખર્ચ આશા-નિરાશામાં અટવાઈ રહ્યું છે. તેથી એ લીલાંછમ ખેતરો, દવાખાનાની જોગવાઈ, ઉચ્ચ વિચારો કરવાનું અને યાનને તાજું રાખવાનાં સાધનો હોવા છતાં, આજસુ, બહોળો અચરવાળ, શીક્ષો અને બીકથ માલુમ પડે છે.

(૪) ગામડામાં વાયકને એ પણ સમજવા લાગ્યું છે કે આપણે આપણી આજીવનજી અપાર ગંદકી કરી રહ્યા છીએ. ચોર અને લુટારના ત્રાસથી બચવા હવા-ઉગ્મસ વિનાનાં બાંધણાં મકાનોમાં રહેવું તેને માટે હવે વિકટ થઈ પડ્યું છે અને તેમાંથી ઉગરી સ્વતંત્ર હવા ઉગ્મસવાળું સારું રહેઠાણ તે પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. નજીકમાં ચતી ગંદકી પોતે જણાવે છતાં તે સામે નૈતિક બળ એકઠું કરી તેના પ્રત્યે ઘૂણા વ્યક્ત કરી શકતો નથી.

જાગ, બહાદ્ર વાયક બન્યું! જાગ, અને તારો બોધપાઠ નવેસર લઈ મક્કમ રરતો આગળ કાપ, જેથી તું ઉચ્ચતર જીવન ગાળવા માગ્યશાળી બને.

ઉમેદવાદી માતીલાલ પટેલ

આર. આર. શેઠની કું. સુખધનાં પુસ્તકો

કાટનાં માળખાં—લેખક : શ્રી. રતિલાલ ત્રિવેદી, મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦.

પરખનાં પાણી—લેખક : શ્રી. મુરલી ઠાકુર, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

લોકોપયોગી સસ્તી ગ્રંથમાળા—પોરબંદર

ખોરાક—લેખક : શ્રી. ચમનલાલ માધવરાય વૈષ્ણવ; મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦.

કુદરતમય જીવન—લેખક ઉપર પ્રમાણે; મૂલ્ય ૨-૬-૦.

ભીમિલા—લેખક : શ્રી. પારાશર્ય; પ્રકાશક : સરસ્વતી પ્રકાશન મંદિર, બાવનગર; મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦.

યુગાન્તર કાર્યાલય—સુરત તરફથી

ઉદ્ઘાતી આંખ—લેખક : શ્રી. ગજેન્દ્રચંદ્ર લાલચંદ્ર પંડ્યા, મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦.

લોકપ્રકાશન ગૃહ—સુખધનાં પુસ્તકો

તાન્યા—અનુવાદક : સુભદ્રા ગાંધી, મૂલ્ય ૦-૪-૦.

સાચી દેસાલિમાની સ્ત્રી—અનુ : શ્રી. ભોગીલાલ ગાંધી, મૂલ્ય ૦-૮-૦.

સોવિયેટ શક્તિ—લેખક : એમ. મિતિન, મૂલ્ય ૦-૬-૦.

અનાજનો સવાલ—લેખક : શ્રી. શીનિવાસ સરદેસાઈ, મૂલ્ય ૦-૬-૦.

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

ઘરની રાણી—લેખક : શ્રી. કુંગરસી ધરમસી સંપટ; પ્રકાશક : એન. એમ. ઠક્કરની કું. સુખધ. મૂલ્ય રૂ. ૬-૧૨-૦.

ધતિહાસની રૂપરેખા—લેખક : શ્રી. અર્જુનરાય પટ્ટણી; પ્રકાશક : મહોદય પ્રિ. પ્રેસ, બાવનગર, મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦.

ખાગવાન—મૂળલેખક : કવિવર દાગોર; પ્રાપ્તિસ્થાન : નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, અમદાવાદ. શ્રીમંત સયાજીરાય ગાયકવાડ ભા. ૧-૨—લેખક : શ્રી. ચમનલાલ મગનલાલ ડોંકટર; પ્રકાશક : હુલાણુમિત્ર પ્રિ. પ્રેસ, વડોદરા. મૂલ્ય બન્ને ભાગના રૂ. ૩-૧૨-૦.

સુરત ભાગ ૧-૨—લેખક : શ્રી. મંગેશરાય જનાર્દન પાઠેજી, પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય બન્ને ભાગનું રૂ. ૧-૦-૦.

વડોદરા—લેખક : શ્રી. ચંદ્રચંદ્ર મણિચંદ્ર ભટ્ટ, પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૮-૦.

રૂપલાલસા—લેખક : શ્રી. રાજલંસ; પ્રકાશક : સુરસાગર સાહિત્યાલય—લાડી (કાઠિયાવાડ) મૂલ્ય રૂ. ત્રણ.

વ. રા. પુ. મંડળ

જાગતાં જૂથ મંડળો:—(ગતાંથી આઠ) (૭) ભાદરજી, (૮) વસો, (૯) બોડકા, (૧૦) વીરજી (૧૧) કંબોધ, (૧૨) વેળપુર, (૧૩) શિતોર, (૧૪) પીપળોધ તા. ભાદરજી, (૧૫) પેટલાદ, (૧૬) વાલમ (૧૭) નારદીપુર (૧૮) કલ્યાણપુરા (૧૯) ધોળોજ, (૨૦) કડી, (૨૧) સરજ, (૨૨) કંડ, (૨૩) ચાલુરમા, (૨૪) વેરમા, (૨૫) પત્રસાથા, (૨૬) અમરેલી, (૨૭) ડરજી.

જાગતાં મહાલ મંડળો:—(૧) વડોદરા, (૨) પાદરા, (૩) કરજી, (૪) પેટલાદ, (૫) ભાદરજી, (૬) શિતોર, (૭) તિલકવાડા, (૮) વાધોડિયા (૯) કડી, (૧૦) વિસનગર, (૧૧) મહેસાણા, (૧૨) ખેરાજી, (૧૩) સિદ્ધપુર, (૧૪) પાટલ, (૧૫) ચાલુરમા, (૧૬) (૧૭) હારીજ, (૧૮) નવરાસી, (૧૯) ગઢવા, (૨૦) પલસાથા, (૨૧) કામરેજ, (૨૨) અમરેલી, (૨૩) કોડીનાર, (૨૪) ખાંભા, (૨૫) દામનગર, (૨૬) ધારી, (૨૭) ઓખામંડળ, (૨૮) ડોભા.

જેમણે સભા ન ભરી હોય તે ભરી હોય છતાં અહેવાલ હિસાબ હજી ન મોકલી આપ્યાં હોય તેમને તેગ કરી દેવાની આમદભરી બલામણી કરવામાં આવે છે. પૂરા થયેલા વર્ષમાં થયેલા કામકાજના અહેવાલ તથા હિસાબ તેા નિદાન દરેક મોકલી આપે જ.

પ્રમાણપત્ર માટેની આગામી પરીક્ષા:—આ સંબંધીમાં ચાલુ અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ જાહેરાત નં. ૧ તરફ લાગતા વળગતાઓનું ધ્યાન ખેંચી લાભ ઉઠાવવાની બલામણી કરીએ છીએ.

વડોદરા મહાલ પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા—વડોદરા મુકામે મધ્યવર્તી પુરત-કાલપમાં તા. ૨૨-૮-૪૭ના રોજ શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીનના પ્રાપ્તપદે મળી હતી. તેમાં (૧) આગામી વર્ષ માટે પ્રમુખ-મંત્રીઓ તેમજ પ્રાંતમંડળના પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી અને (૨) માનદ પ્રચારકોની નિમણૂકનાં કાર્યો થયાં હતાં. શ્રી. હમેદભાઈ પટેલે મંડળને રૂ. ૧૨) બેટ આપી તેના વિનિયમ ઔદશિકણના પ્રચારમાં કરવા જાહેર થયું હતું.

પાટણ મહાલ પુ. પરિષદ—તાલુકાના કુલુધેર ગામે સપ્ટેમ્બર માસમાં ભરવાઈ સદર મહાસમંડળે વિચાર્યું છે.

“ સુવંશ ” પત્ર જે ગયા કેટલાક માસથી બંધ પડ્યું છે તેના ભરાયેલા બાકી લવાજમ બદલ તેના સંચાલકે “ આંખ અને ચરમા ” પુસ્તક મંગાવી લેતા જે તે માહક પુરતકાલયને જણાવ્યું છે. જેમણે સદર માસિકતું પાંચમા વર્ષનું લવાજમ ભર્યું હોય અને તેના હેત્તા તથા અંકો ન મળ્યા હોય તેમણે આરોગ્ય એ પુસ્તક તેમની પાસેથી મંગાવી લેવું.

સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિનાં વહેણ

પુસ્તકાલય ખાતાના વ્યવસ્થાપક સાથે વાર્તાલાપ-વડોદરા રાજ્યના પુસ્તકાલય ખાતાના વડા અધિકારી-કયુરેટર મે. રા. રા. વાઙ્ણીસ સાહેબ નવસારીથી ખાતા-નિરીક્ષણ કરી વડોદરા જતાં સુરત જતથા હતા. તે પ્રસંગે સુરતના સાહિત્યકારો તથા અંધાલય-વ્યવસ્થાપકો સાથે તેમનો પરિચય સાધવા એક નાનો સમારંભ સ્થાનિક ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિરમાં ગઈ તા. ૭ મીના રોજ રાખવામાં આવ્યો હતો. તે વેળા શહેરના જાણીતા પુસ્તકાલયોના વ્યવસ્થાપકો, કોલેજના અધ્યાપકો તથા ધર્મિક સાહિત્યકારોએ સારી હાજરી આપી હતી. સાહિત્ય અને લાય-બ્રેરી પ્રવૃત્તિ વિશે રસિક વાર્તાલાપ થયો હતો તથા કેટલીક ચર્ચા ચાલી હતી. અસ્પાહાર લઈ મેળાવડે વિસર્જન થયો હતો. રાત્રે આઠ વાગે માળવીની વાડીના ગણપતિ ઉત્સવમાં મે. વાઙ્ણીસ સાહેબે સાહિત્યસમૃદ્ધિ વિશે બાંધણું કયું હતું.

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનું આગામી અધિવેશન ડિસેમ્બર માસમાં નાતાલના દિવસો દરમિયાન ભરવાની યોજના વિચારાય છે. આ અધિવેશનનો ખર્ચ શ્રીમંત સરકાર તરફથી થવાનું મંજૂર થયું છે તે માટે જરૂરી સમિતિ મે. રા. રા. વિદ્યાધિકારી સા. ના પ્રમુખપદે રચાઈ છે.

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદની માસિક પત્રિકા જેનું પ્રકાશન છેલ્લા કેટલાક વખતથી બંધ પડ્યું હતું તે હવે મોકલવાનું શ્રી. નરેન્દ્રસિંહજી મહીડાએ રૂ. ૩૦૦) પરિષદને બેટ આપવાનું જાહેર થયા બાદ ટૂંક સમયમાં પુનઃપ્રસિદ્ધિ પામશે.

સાક્ષર શ્રી. દિ. જી. કૃષ્ણલાલ ઝવેરી નો મણિમહોત્સવ મુબઈ ખાતે આશરે વીસેક સાહિત્ય સંરચાઓના આશ્રયે ગયા માસની તા. ૨૬મીના રોજ ઉજવાયો હતો.

- થયું જવે આપણા એ સુખર્ગ સાક્ષરશ્રી. ૨-૧

ગુજરાત સંશોધન મંડળ તરફથી અમીન ગુજરાતના પ્રખર પુરાતત્વવેતા શ્રી. ભગવાનલાલ દિંદિજી બાપજી મુલ્ક મુલ્કવાની ક્રિયા આપણા શ્રીમંત મહારાજ સાહેબે સુબઈ યુનિવર્સિટીના પુસ્તકાલય લેવામાં કરી હતી. એ પ્રસંગે શ્રીમંતે વીસ હજાર રૂપિયા મંડળને અર્પણ કર્યો હતો.

મુબઈ વિદ્યાપીઠ તરફથી ઠક્કર વસ-નજી માધવજી વ્યાખ્યાનમાળા અંગે ગુજરાતી ચોથર અને લોકસાહિત્યના પ્રખર અભ્યાસી શ્રી. મેઘાણીએ લોકસાહિત્યને લગતું વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. સાહિત્યમાં રસ ધરાવનારાઓ વિષયોત મુબઈની આમજનતાનાં અનેક નર-નારીઓએ એ વ્યાખ્યાનો સાંભળવાનો લાભ લીધો હતો.

“ નવચેતન ” માસિકનો મંગલ-મહોત્સવ સમારંભ અમદાવાદ ખાતે ઓક-ટોબર માસના પહેલા પંખવાડિયામાં ઉજવ-વાની યોજના વિચારાય છે.

વડોદરાના જાણીતા વ્યાયામ-નિષ્ણાત સરદાર શ્રીમંત આબાસાહેબ મુલ્કમદાર સાકર સમારંભ તા. ૧૨-૭-૪૩ નો રોજ ન્યાયમંદિર હોલમાં ને. ના. દીવાન સા. ના પ્રમુખપદે થયો હતો. તે પ્રસંગે તેઓશ્રીનું બહુમાન કરવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રસંગે અનુલક્ષી ‘વ્યાયામ’ માસિકનો ખાસ “ મુલ્કમદાર અંક ” પ્રકટ થયો છે.

વડોદરા સાહિત્ય સભા તરફથી ૧૯૪૩ના વર્ષ માટે “ વિમલ પછીની આર્થિક પુનર્જાતના ” એ વિષય પર ગુજરાતીમાં છપ થી ૧૦૦ કુલ્લકેષ પાનાંના છનામી મિશ્રધની હરીકાષ યોજવામાં આવી છે. સર્વો-પ્રમ નિર્મળને છનામ રૂ. ૧૦૦) નું અપાશે. મિશ્રધ મોકલવાની પ્રદત ડિસેમ્બર ૧૯૪૪ સુધીની છે. વધુ માટે લખો: મંત્રીઓ, વડોદરા સાહિત્ય સભા, દયાળ ભાઉનો ખાંચો, રાજમહેલ રસ્તો, વડોદરા. —

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

જાહેરાત નં. ૧/૪૩-૪૪

વિષય:—પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા

પુસ્તકાલયના કામકાજની તાલીમ પામ્યા બદલ પ્રમાણપત્ર મેળવવા માટેની આગામી પરીક્ષા સન ૧૯૪૪ ના જાન્યુઆરી માસની તા. ૨૨-૨૩ ને વાર શનિ-રવિએ ભેવાની યોજના હોઇ તે જે તે મહાલના વા પ્રાંતના અનુકૂળ પડતા કેન્દ્રે ભેવાશે.

છપ્પક ઉમેદવારોને મદદનીશ વ્યવસ્થાપક શ્રી. ઉમેદભાઈ મો. પટેલસંપાદિત ‘સાર્વજનિક પુ. પ્રવૃત્તિનું એકીકરણ’ નામના પુસ્તકનો સાદાંત અભ્યાસ કરવાની અને તેમાંના વર્ગીકરણ વિષયની સંપૂર્ણ સમજણ મેળવી હથેલી પાડવાની ખાસ ભલામણ છે. બજેટ-નિવેદન તેમ જ પુસ્તકવિધિ અને વર્ગીકરણ કામની યથાવત સમજણ તથા ક્રિયાત્મક તાલીમ માટે રાજ્ય પુ. મંડળની ઓફિસમાંથી તે માટે યોગ્યભેલા પાઠો મંગાવી લઇ, તેના અભ્યાસ બાદ તેમના ઉત્તરો લખીને નીચે સહી કરનાર તરફ મોકલી આપવાથી પરીક્ષાર્થીને જરૂરી માર્ગદર્શન અને સલાહસૂચન મળી રહેશે. અભ્યાસ દરમ્યાન નડતી બીજી મુશ્કેલી-કે મૂંઝવણના ક્ષણોમાં પથ એ જ રીતે પરીક્ષાર્થી મેળવી શકશે.

ઉપર નિર્દિષ્ટ પુસ્તકના અભ્યાસ વખતે નીચેનાં પુસ્તકો સાથે રાખી જરૂરજોઈ નજર તળે કાઢી જવાથી સુગમતા સાંપડશે:—

- (૧) સે. લા. ખાતાના સૂચના સરકયુલરોનાં એકીકરણ ભાગ ૧ થી ૩ તેમજ પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનું એકીકરણ
- (૨) ગુ. પુસ્તકો માટે વર્ગીકરણની પદ્ધતિ
- (૩) “ ” કતોચોની નામાવલિ.
- (૪) ૮૦૦૦ તથા ૪૦૦૦ ગુ. વર્ગીકૃત પુસ્તકોની નામાવલિઓ.

આ પુસ્તકોની પ્રતો રાજ્યનાં કરળા પુસ્તકાલયોમાંથી તેમ જ કાયકાળનાં ધણીખરાં મામ પુસ્તકાલયોમાંથી મળી શકશે.

છપ્પક ઉમેદવારોએ પોતાનાં નામ કામ ઉમ્મર ને ધંધા સાથે પોતાની ઉમેદવારી નીચે સહી કરનાર તરફ જેમ અને તેમ જલદી નોંધાવી દઇ અભ્યાસ શરૂ કરી દેવો.

૦/૦. સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરી
વડોદરા,
તા. ૭-૬-૪૩

ના. નં. ચોક્કસી
સહમંત્રી
વ. રા. પુ. મંડળ

સ્થળસંકેતોયને લીધે આ અંકે “પુસ્તકપરિચય” વિભાગ મોકલ્યું રખાયો છે, જેની વાચકોને નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

સને ૧૯૪૨-૪૩

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ-વડોદરા

વડોદરા રાજ્યની સહકારી મંડળોએ સંબંધી સંવત ૧૯૭૦ ના નિબંધ છઠ્ઠી કલમ ૯ અન્વયે નં. ૭૬૬ થી તા. ૩૧-૩-૨૪ ને રાજ નોંધવામાં આવ્યું છે.)
૩૭૫

મુકરર કરેલું ભંડોળ	રૂ.	૫૦,૦૦૦-૦-૦
ભરાવવા કાઢેલું ભંડોળ	રૂ.	૫૦,૦૦૦-૦-૦
ભરાયેલું ભંડોળ	રૂ.	૪૦,૭૦૦-૦-૦
વસુલ આવેલું ભંડોળ	રૂ.	૪૦,૭૦૦-૦-૦
રિઝર્વ ફંડ	રૂ.	૧૨,૬૬૦-૦-૦

મંડળનું નોંધેલું સરનામું
રાવપુરા, વડોદરા.

સાધારણ સભાના પ્રમુખ

રા. રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, વડોદરા.

ઉપપ્રમુખ

રા. રા. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહ એમ. એ.

પ્રિન્સિપાલ, એચ. વી. શ્રોફ મેમેરિયલ હાઈસ્કૂલ, વડોદરા

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો

રા. રા. ચુનીલાલ પુરુષોત્તમદાસ શાહ, ખી. એ. એલએલ. બી. વડોદરા (અધ્યક્ષ)

રા. રા. નરવરલાલ ગિરધરલાલ શાહ, મંત્રી સા. પુ. શિનોર

રા. રા. ચિમનભાઈ મૂળજીભાઈ અમીન, પ્રતિનિધિ સા. પુ. વસો

રા. રા. ચિમનભાઈ હરિભાઈ અમીન, મંત્રી સા. પુ. વરજામા

રા. રા. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્રહલાદજી પંડ્યા, પ્રતિનિધિ સા. પુ. પાદરા

રા. રા. વલ્લભભાઈ મૂળજીભાઈ પટેલ, પ્રતિનિધિ સા. પુ. સાધી

રા. રા. અંબાલાલ વિઠ્ઠલભાઈ ઠક્કર, વડોદરા

રા. રા. શંકરભાઈ સોમાભાઈ પટેલ, સ્નાતક, વડોદરા

રા. રા. રાવજીભાઈ જોરાભાઈ પટેલ, ઇટોલા

મંત્રી

રા. રા. વાઘજીભાઈ નારજીભાઈ અમીન, બી. કૉમ્. વડોદરા

એકાઉન્ટન્ટ

મેસર્સ આપાજી અમીન એન્ડ કંપની, રજિસ્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટસ, મુંબઈ

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિં નો સને ૧૯૪૨-૪૩ નો

ઝોગણીસમાં વાર્ષિક અહેવાલ

સહચરિત્રો,

તા. ૩૧ મી જુલાઈ સને ૧૯૪૩ ના રોજ પૂરાં મતા આ મંડળના ઝોગણીસમાં વર્ષના કામકાજનો હેવાલ તથા હિસાબનું સરવાળું અને તા. ૧-૮-૪૨ થી તા. ૩૧-૭-૪૩ સુધીના બાર માસનો નેફતોડાનો હિસાબ ઓડિટરના દાખલા સાથે વ્યવસ્થાપકો આપની સમક્ષ રજૂ કરે છે.

(૧) સભાઓ:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં વ્યવસ્થાપક મંડળની સાત સભાઓ મળી હતી.

(૨) શેર બાબત:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં ૪૧ નવીન સભાસદો આપણા મંડળમાં જોડાયા છે, અને ૬ સભાસદો શેર નામદાર થવાથી કમી થયા છે; એટલે વર્ષ આખરે સભાસદોની કુલ સંખ્યા ૬૪૦ ની છે. આ નવીન સભાસદોએ ખરીદેલા શેર ૩૬ અને જૂના સભાસદોએ નવીન ખરીદેલા શેર ૮ ઉમેરતાં બરાબેલા શેરની કુલ સંખ્યા ૧૬૨૮ ની છે, અને તે પૈકે શેર દી. રૂ. ૨૫) ની કિંમતની તમામ રકમ વસુલ આવેલી છે.

(૩) પુસ્તકવેચાણ:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે ગયા વર્ષની માફક રાજ્યનાં તેમ જ અન્ય સાંસ્કૃતિક પુસ્તકાલયોને અને જનતાને પુસ્તકો પૂરાં પાડવાનું કામ કયું હતું, તે અંગે રૂ. ૪૬૩૨૭-૧૩-૩નાં પુસ્તકોની તથા છતર સાહિત્યની ખરીદી કરી છે, અને રૂ. ૫૬૦૦૧-૬-૧૦નું વેચાણ કયું છે.

(૪) પત્રો-માસિકોનું લેવાજમ લેવાં બાબત:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે ૧૨૫૭ ગ્રામ પુસ્તકાલયો તથા વાચનાલયો વતી વર્તમાન-પત્રો તથા માસિકોનું લેવાજમ ભરવાનું કામ કયું છે. આ વર્ષે ૩૭ કરગાં પુસ્તકાલયોએ પણ પહેલાંની જેમ તે કામ મંડળને સોંપ્યું હતું. ઉપરાંત, વડોદરા રાજ્ય બહારનાં ૬ પુસ્તકાલયો અને ૬ જ્ઞાનવર્ધક વાચનાલયો તેમ જ હિન્દુસ્તાન બહારનાં આફ્રિકાનાં પુસ્તકાલયો, બીજી સંસ્થાઓ અને વ્યક્તિઓ મળી આશરે ૫૫ માફકો વતી પણ લેવાજમો ભરવાનું કામ કયું છે. વર્ષ દરમ્યાન રૂ. ૫૧૯૦૪-૧૦-૨ નું કુલ લેવાજમ મંડળ મારફતે ભરાયેલું છે.

(૫) ગ્રામ પુસ્તકાલયોના કાયમ ફંડ બાબત:—

નિવેદનવાળા વર્ષે આખરે ગ્રામ પુસ્તકાલયોની કાયમ ફંડની રકમ મંડળમાં ચાપણ તરીકે મુકાયેલી રૂ. ૨૨૭૨૮૭-૧૩-૫ ની છે. ચાપણો ઉપર મંડળ તરફથી દોઢ ટકા વ્યાજ આપવામાં આવ્યું છે.

(ફ) મંડળને સોંપાયેલાં ટ્રસ્ટ ફંડો બાબત:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળને ચાર નવીન ટ્રસ્ટ ફંડો રૂ. ૨૩૦૩-૦-૦ નાં મળેલાં છે. એટલે વર્ષ આખરે ટ્રસ્ટ ફંડોની સંખ્યા ૪૬ કુલ રૂ. ૨૫૬૭૮-૧૧-૧૦ ની થાય છે. તેમાં નહિ ખર્ચાયેલું બચાવ રૂ. ૪૬૫-૯-૫ ઉમેરતાં ટ્રસ્ટ ફંડો ખાતે રૂ. ૨૬૧૪૪-૫-૩ બાકી જમા રહે છે.

(ગ) ઇન્વેસ્ટમેન્ટ્સ બાબત:—

સને ૧૯૩૮ ના વર્ષમાં બ્રિટિશ રાજની ખેડા ડિસ્ટ્રીક્ટ સેન્ટ્રલ ડે. ઓ. બેંક લિ. નડિયાદની કાચી પડી હતી અને મુખ્યાલ્ય સરકારના હુકમથી તેનું કામકાજ બંધ થયું છે. આ બેંકમાં મંડળના રૂ. ૧૦૦૦-૦-૦ ના શેર ચાલુ છે. તે ઉપરાંત બાંધી મુદતની થાયણ ખાતે ગયા વર્ષ આખરે જે રૂ. ૧૩૦૦-૦-૦ બાકી હતા તે પેટે બેંકના લીકવીડેટર તરફથી નિવેદનવાળા વર્ષમાં રૂ. ૧૬૪-૦-૦ વસુલ મળ્યા છે, એટલે થાયણ ખાતે હવે રૂ. ૧૧૩૬-૦-૦ બાકી રહેલા છે. આ રકમો શકમંદ લેણા ખાતે સરવાલામાં બતાવી છે.

નિવેદનવાળા વર્ષમાં શ્રીમંત સરકાર હુકમ અંક ૧૫/૬ તા. ૮-૬-૪૩ થી મંજૂરી મેળવીને મંડળે બેંક ઓફ બરોડા લિ. ના નવા ઇસ્યુ કરેલા મંડળના ફાળે આવતા ૫૩ શેર ખરીદ્યા છે. વળી બીજા વધારાના ૫૦ શેર ખરીદવા મંડળે બેંકમાં અરજી આપી રૂ. ૩૨૫૦-૦-૦ એડવાન્સના બધાં છે.

(૮) પુસ્તકપ્રકાશન સંબંધી હકીકત:—

મંડળે પ્રકાશિત કરેલાં ૬૬ પુસ્તકો પૈકી ૩૦ પુસ્તકોની બધી પ્રતો વેચાઈ ગઈ છે. ૩૬ પુસ્તકોની જે પ્રતો નિવેદનવાળા વર્ષ આખરે સિલક છે તે વેચવા માટે જાહેર કરેલી કિંમતે રૂ. ૫૦૪૦-૦-૦ ની થાય છે; જ્યારે પુસ્તકપ્રકાશન ખાતે મંડળના રૂ. ૧૪૧૫-૪-૦ રોકાયેલા રહે છે.

(૯) “પુસ્તકાલય” માસિક બાબત:—

પુસ્તકાલય માસિકનું ૧૭ મું વર્ષ ડિસેમ્બર ૧૯૪૨ આખરે પૂરું થયું હતું. તા. ૧-૧-૧૯૪૨ થી તા. ૩૧-૧૨-૧૯૪૨ સુધીના બાર માસમાં લવાજમ ખાતે રૂ. ૪૬૮૦-૧૫-૦ અને જાહેરખર્ચ ખાતે રૂ. ૧૦૪૩-૧૨-૦ મળી કુલ રૂ. ૫૭૨૪-૧૧-૦ જમા મળ્યા હતા. કાગળ, છપામણ, પગાર, પોસ્ટેજ, ગ્રામ પુસ્તકાલયોને મદદ વગેરે સાથે ખર્ચની કુલ રકમ રૂ. ૪૯૪૭-૧૪-૯ છે; એટલે વર્ષ આખરે માસિક ખાતે રૂ. ૭૭૬-૧૨-૩ બચત થાય છે, જેમાં પાછલાં વર્ષોની બચત રૂ. ૬૩૬૩-૧૪-૪ તથા બચાવના ઉત્પન્નના રૂ. ૧૭૩-૧૨-૬ અને પુસ્તક વેચાણના રૂ. ૭-૧૧-૬ ઉમેરતાં માસિક ખાતે કુલ બચત રૂ. ૭૩૨૨-૨-૭ થાય છે. “પુસ્તકાલય” માસિકના ઉત્પન્ન ખર્ચનો હિસાબ (તા. ૧-૧-૪૨ થી તા. ૩૧-૧૨-૪૨ સુધીના) ઇલાયદો આ સાથે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. “પુસ્તકાલય” માસિકમાં દર માસે પુસ્તકાલય ખાતા તરફનાં સૂચના, સરકારી ખાતા તરફે ઠાણ પણ

પ્રકારનું ખર્ચ પાડ્યા સિવાય લેવાય છે. સને ૧૯૪૨માં ૧૭૧ ફોર્મો મેદર ખાતા તરફનું છાપવામાં આવ્યું છે.

“પુસ્તકાલય” માસિક ખાતેથી વર્ષ દરમિયાન થયેલી ખચતમાંથી માસિકના તંત્રીને એક માસના પગારના બોનસના રૂ. ૫૫) આપવા વ્યવસ્થાપકો આપને બલામણુ કરે છે.

(૧૦) મંડળના નોકરોને આપેલું મોંઘવારી ભથ્થુ તથા પ્રિવિડન્ટ ફંડના ફાળામાં મંજૂર કરેલા બજેટ ઉપરાંત થયેલા ખર્ચ ખાખત:—

નિવેદનવાળા વર્ષમાં ગત વાર્ષિક સામ્રન્ય સભામાં મંજૂર થયો મુજબ મંડળના દરેક નોકરને માસિક રૂ. ૨) મોંઘવારી ભથ્થુ આપવાનું ઠરાવેલું હતું અને તે માટે રકમ પણ નફામાંથી હલાયદી કાઢી હતી. પણ મોંઘવારી અતિશય વધી જવાથી નોકરોની માગણી ઉપરથી જાન્યુઆરી ૧૯૪૩ થી માસિક ભથ્થુ રૂ. ૨) ના બદલે રૂ. ૫) આપવાનું આપના વ્યવસ્થાપકોએ ઠરાવ્યું હતું. જેથી તે ખાતે રૂ. ૨૧૬-૧૪-૯ નો વિશેષ ખર્ચ થયો છે.

આ ઉપરાંત મંડળના નોકરોના પ્રિવિડન્ટ ફંડના ફાળામાં નિવેદનવાળા વર્ષ આખરે રૂ. ૨૩૫-૯-૩ મંડળ તરફથી ઉમેરવામાં આવ્યા છે. આ બંને ખર્ચની રકમો મંજૂર કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને બલામણુ કરે છે.

(૧૧) હિસાબ:—

આ સાથેના નફાતોટાના પત્રકમાં જણાવ્યા મુજબ નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે રૂ. ૪૬૬૦-૨-૭ નો ચોખ્ખો નફો કર્યો છે; તે તથા ગઇ સાલમાં નફા ખાતે વધેલા રૂ. ૯-૪-૮ મળી કુલ રૂ. ૪૬૬૯-૭-૩ નફો થાય છે. તેની વ્યવસ્થા નીચે મુજબ કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને બલામણુ કરે છે.

રૂ. આ. પા.

(૧) રિઝર્વફંડ ખાતે લઇ જવા (જે હવે રૂ. ૧૩૯૧૦-૦-૦ થશે)	૧૨૫૦- ૦-૦
(૨) સમાસદોને શેરનું સાડાચાર ટકા લેખે ડિવિડન્ડ વહેંચવા	૧૮૦૦- ૪-૦
(૩) નોકરોને એક માસનો પગાર બોનસ તરીકે આપવા	૩૧૫- ૦-૦
(૪) મકાન ફંડ ખાતે લઇ જવા	૭૧૦- ૦-૦
(૫) મંડળના નોકરોને મોંઘવારી ભથ્થુ આપવા માટે	૮૪૦- ૦-૦
(૬) આવતા વર્ષના નફાતોટા ખાતે લઇ જવા.	૧૪- ૩-૩

રૂ. ૪૬૬૯- ૭-૩

(૧૨) નિમણુક:—

(૧) મંડળના વ્યવસ્થાપકો પૈકી (૧) શ્રી. ચિમનભાઈ હરિભાઈ અમીન, મંત્રી, સા. પ્ર. વરણામા, (૨) શ્રી. નટવરલાલ મિરધરલાલ શાહ, મંત્રી, સા. પ્ર. સિતોર, અને (૩) શ્રી. શંકરભાઈ સોમાભાઈ પટેલ, વડોદરા એ ત્રણ વ્યવસ્થાપકો ચાલુ સાલે નિયમ મુજબ નિવૃત્ત થાય છે. નિવૃત્ત થતા વ્યવસ્થાપકો ફરી ચુંટાવાને પાત્ર છે અને તે માટે તે ખુદી છે. ઉપર મુજબ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ વા અતિનિધિઓની બે જગ્યા અને વ્યક્તિગત

સભાસદોની એક જગા, એ રીતે ત્રણ જગા પૂરવાની થાય છે. તે પૂરવા આપને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

(૨) નવા વર્ષના ઝોડિટરો નીમવા તથા તેનું લવાજમ નક્કી કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને વિનંતિ કરે છે.

(૧૩) મંડળ માટે પોતાનું મકાન બાંધવા યા ખરીદવા બાબત:—

ત્રીજા વર્ષની 'સામાન્ય સભામાં મંડળનું પોતાનું મકાન બાંધવા યા ખરીદવા બાબત ર. ૨૫૦૦૦) સુધીનું ખર્ચ કરવા ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો. આ ઠરાવને મે રા. રા. સહકારી અધિકારી સાહેબની મંજૂરી પણ મળેલી છે. પણ અતુરૂજ જગો નહિ મળવાને કારણે તેમજ ચાલુ વિશ્વવ્યાપી યુદ્ધના કારણે મકાનોની કિંમત ઘણી વધી જવાથી જગા મેળવવાની તંજવીજ વર્ષ દરમિયાન થઇ શકી નથી.

(૧૪) સ્વ. મોતીલાલ ન. અમીન સમારક વાચનાલય:—

વડોદરાનું જ્યુબિલી બાગ વાચનાલય જેને સ્વ. મોતીલાલ ન. અમીનની યાદગીરીમાં મંડળે અલાવવાનું ઠરાવ્યું છે તે, નિવેદનવાળા વર્ષમાં બાગનો ઉપયોગ જાહેર જનતા માટે ઘણો ખરો વખત બંધ રહેવાથી, ગત સપ્ટેમ્બર માસથી બંધ છે. લોકમદદ મેળવી સને ૧૯૪૪ ના જાન્યુઆરીથી તે વાંચનાલય ફરીથી ચાલુ કરવામાં આવશે.

વડોદરા, } વા. ના. અમીન
તા. ૮-૯-૪૩ } મંત્રી.

અંબાલાલ વિ. ઠક્કર
ન. ગી. શાહ
રા. ભે. પટેલ
ચીમનલાલ હ. અમીન
ચી. સુ. અમીન
ચિંપ્લુપ્રસાદ પ્ર. પંડ્યા
વલ્લભલાલ મૂ. પટેલ
વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો

પુ. સ. સ. મંડળ લિ. વડોદરાના પેટાનિયમોમાં કરવાના સુધારા વધારા

મૂળ કલમ નં. ૩૨ ગ	સુધારો કરવા રજુ કરેલી કલમ નં. ૩૨ ગ
નિયમ ૧૮ (ક)માં જણાવેલા સિવાયના મંડળના તમામ પગારદારી નોકરોની નિમણૂક, ખરતરશી, શિક્ષા અગર ફરાગતી કરવી.	નિયમ ૧૮ (ક)માં જણાવેલા સિવાયના મંડળના તમામ પગારદારી નોકરોની નિમણૂક, ખરતરશી, શિક્ષા અગર ફરાગતી કરવી, અગર તેમના હિત માટે પ્રોવિડન્ટ ફંડની યોજના યા બીજી કોઇ યોજનાઓ ધડવી અને મંજૂર કરવી.

પુસ્તકોલય સહાયક સહકારી
તારીખ ૩૧ માઈ જુલાઈ સને ૧૯૪૩ ના રોજ

લ'ડાળ અને દેવું	ર. આ. પા.	ર. આ. પા.
૧ લ'ડાળ—		
સત્તાધારી ચાપણુ:—૨૦૦૦ શેર દરેક ર. ૨૫)નો	૫૦૦૦૦-૦-૦	
બરાવવા કાઢેલી ચાપણુ:—	૫૦૦૦૦-૦-૦	
બરાવણી ચાપણુ:—૧૬૨૮ શેર દરેક ર. ૨૫)નો	૪૦૭૦૦-૦-૦	
વસુલ માગેલી ચાપણુ:—૧૬૨૮ શેરના દરેકના ર. ૨૫) પ્રમાણે		૪૦૭૦૦-૦-૦
૨ રિઝર્વ ફંડ:—		
ગયા વર્ષના સરવાલામાં જણાવ્યા પ્રમાણે	૧૧૬૦૦-૦-૦	
ઉમેરો ગયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પૈકીના સાધારણ સમાના ઠરાવ પ્રમાણે	૭૬૦-૦-૦	૧૨૬૬૦-૦-૦
૨.૬ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ્સ રિઝર્વ:—		
ગયા વર્ષના સરવાલામાં જણાવ્યા પ્રમાણે	૪૩૨૬-૬-૦	
ઉમેરો ગયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પૈકીના સાધારણ સમાના ઠરાવ પ્રમાણે	૧૯૮-૧૦-૦	૪૫૨૫-૦-૦
૨.૭ નફાની વહેંચણી સરખી રાખવાનું ફંડ :	૧૪૦૦-૦-૦	૧૪૦૦-૦-૦
૩ નોકર સહાયક ફંડ:—	૫૭૬-૨-૩	
બાદ બ. મંડળના ઠરાવ નં. ૭૦ તા. ૨૦-૬-૪૩ પ્રમાણે મંડળના નોકરને આપેલી મદદ	૨-૧૪-૦	૫૭૩-૪-૩
૪ મકાન ફંડ:—	૪૯૬૦-૦-૦	૪૯૬૦-૦-૦
૫ દેવું:—(વગર તારણનું)		
૧ યાચણી:—મુદતબંધી ખાતે (વ્યાજનુકા)		૨૨૭૨૮૭-૧૩-૫
૨ પરચુરણ દેવું (વગર વ્યાજનુકા)		
૧ આ. પ્ર. ની ખરીદ પેટ એડવાન્સ		
૧ પુરતકા માટે ૭૯૩૦-૧૩-૪		
૨ બજેટની બચત ૨૩૬૦-૧૪-૦		
૩ બજેટ માટે લોકમદદ ૨૪૨૫-૬-૭	૧૨૭૪૭-૪-૧૧	
૨ છતરમાહકો તરફથી જમા ૧૦૧૧૩-૧૪-૦		
૩ છુકસેલોના જમા ૮૪૩૨-૧૩-૦	૧૮૫૪૬-૧૧-૦	
૪ ચાલુ વર્ષના ખર્ચ પેટ આપવાના બાકી ૧૪૭-૧૧-૬		
૫ શેર માટે ડીપોઝીટ ૧૮૨-૦-૦		૩૧૬૨૩-૧૧-૫

મંડળ લિ. વડોદરા

મંડળના દેવા તથા લહેણાનું સરવાળું

મિલકત અને લહેણું		રૂ. આ. પા.	રૂ. આ. પા.
૧ શિલકી સામાન:—			
૩૧-૭-૪૨ સુધીની પડતર કિંમત		૫૩૨૦-૧૩-૬	
બાદ ધસારો પાછો		૪૧૪૧-૩-૬	
બાદ ચાલુ સાલનો ધસારો		૧૧૭૯-૧૦-૦	
		૨૦૦-૦-૦	૯૭૯-૧૦-૦
૨ માલ સ્ટોકમાં:—મંત્રીએ સર્ટિફિકેટ કરેલી			૧૦૧૪૮-૮-૯
યાદી મુજબ પુસ્તકો વિ. પડતર કિંમતે			
૨A પ્રકાશન ખાતાનાં પુસ્તકો (પડતર કિંમતમાંથી			૧૪૧૫-૪-૦
વેચાણના બાદ જતાં)			
૩ લહેણું:—(સદર) પુસ્તકાલયો અને અન્ય			૧૯૬૩-૧૦-૫
ગ્રાહકો પાસે બાકી			
૪ ધન્યેસ્ટમેન્ટ્સ:—(પડતર આવથી)			
*બરોડા સે. કો. બેંક લિ. ના ૫૦૦ શેર દરેક		૧૮૭૫૦-૦-૦	
રૂ. ૫૦) નો ભરાયેલા રૂ. ૩૭-૮-૦			
*મહેસાણા પ્રાંત સહકારી બેંક લિ. ના ૪૦		૬૦૮-૦-૦	
શેર દરેક રૂ. ૨૫) નો ભરાયેલા રૂ. ૧૫)			
પેટલાદ સહકારી બેંક લિ. ના ૧૨૦ શેર		૧૨૦૦-૦-૦	
દરેક રૂ. ૧૦ નો પુરા ભરાયેલા			
અમરેલી બેંકની પેટી લિ. ના ૧૦૦ શેર		૧૦૦૦-૦-૦	
દરેક રૂ. ૧૦) નો પુરા ભરાયેલા			
*વડોદરા કો. ઓ. સે. મો. બેંક લિ. ના ૪૦		૧૦૦૦-૦-૦	૨૨૨૫૦-૦-૦
શેર દરેક રૂ. ૫૦) નો ભરાયેલા રૂ. ૨૫)			
*ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. બરોડાના શેર નં.			
૮૦ (આજના બજારભાવે રૂ. ૧૩૧-૦-૦)			
ગઈ સાલના સરવાળામાં જણાવ્યા પ્રમાણે			
રૂ. ૧૧૬-૪-૦ પ્રમાણે		૯૩૦૦-૦-૦	
*ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. શેર નં. ૫૩ દરેક			
શેર દીઠ રૂ. ૧૦) અને પ્રિમિયમના રૂ. ૫૫)		૩૪૪૫-૦-૦	
પ્રમાણે		૧૨૭૪૫-૦-૦	
ધી ટાટા પાવર કું. લિ. મુંબઈના પ્રેક્ષક			
શેર નં. ૬ (આજના બજારભાવે રૂ. ૧૭૭૫-૦-૦)			
ગઈ સાલના સરવાળામાં જણાવ્યા પ્રમાણે			
રૂ. ૧૬૦૦) પ્રમાણે		૯૬૦૦-૦-૦	
ધી ટાટા હાઇડ્રો ઇલેક્ટ્રીક પાવર સપ્લાય કું.			
લિ. ના પ્રેક્ષક શેર નં. ૬૦ આજના બજારભાવે			
રૂ. ૧૬૮-૧૨-૦) ગઈ સાલના સરવાળામાં			
જણાવ્યા પ્રમાણે રૂ. ૧૫૫) પ્રમાણે		૯૩૦૦-૦-૦	૩૧૬૪૫-૦-૦
વડોદરા કો. સે. મો. બેંક લિ. ના ડિવિડેન્ડ			
૩% નો કુલ ૫૦૦૦) નાં		૫૦૦૦-૦-૦	

• કન્ટ્રીનું લાંબાવિધિ કો. ઓગણીસમો વડોદરા શેર ઉપર તથા ડિવિડેન્ડ ઉપર તથા બરોડા બેંકના શેર ઉપર નોંધેલા ભાગીદારી તથા તેની ગઈ સાલના રૂ. ૧૦૮૫-૦-૦

૭ પુસ્તકાલય માસિક:

૮ ટ્રસ્ટ ફંડો:—

૩૧-૭-૪૨ ના બાકી			
સ્થાયી ટ્રસ્ટ ફંડોના	૨૧૪૯૫-૦-૯		
ચાલુ ટ્રસ્ટ ફંડોના	૧૯૨૬-૧૨-૪	૨૩૪૨૧-૧૩-૧	૮૪૨૨-૧૪-૪
ઉમેરો ચાલુ વર્ષનો વધારો			
સ્થાયી ટ્રસ્ટ ફંડોના	૨૩૦૩-૦-૦	૨૫૬૭-૮-૦	
ચાલુ ટ્રસ્ટ ફંડોના	૨૬૪-૮-૦		
ઉમેરો નહિ ખર્ચાયેલું બચાવ		૪૬૫-૯-૫	
		૨૬૪૫૪-૧૪-૬	૨૬૧૪૪-૫-૩
બાદ ચાલુ ટ્રસ્ટ ફંડમાંથી ખર્ચાયા		૩૧૦-૯-૪	

૯ પ્રાવિડન્ટ ફંડ:—

૧૦ નફાતોટા ખાતુ

સને ૧૯૪૧-૪૨ ના નફાતોટાની બાકી	૩૦૪-૦-૦-૮	
બાદ વહેંચણીના સાધારણ ઠરાવ મુજબ		
૧ રિઝર્વ ફંડ ખાતે	૭૬૦-૦-૦	
૨ સમાસહોને શેરનું ચાર ટકા		
લેખે ડિવિડન્ડના	૧૫૧૨-૨-૦	
૩ નોકરાને એક માસનો પગાર		
બોનસ તરીકે	૩૪૪-૦-૦	
૪ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રીઝર્વ ફંડ ખાતે	૧૯૮-૧૦-૦	૯-૪-૮
૫ સ્ટાફને મોંઘવારી	૨૧૬-૦-૦	૩૦૩૦-૧૨-૦
ઉમેરો નફાતોટાના હિસાબમાં જણાવેલા		
ચોખ્ખો નફો		૪૯૬૦-૨-૭
		૩૬૪૮૬૬-૧૩-૧૧

ઓગિટરનો રિપોર્ટ

અમે મંડળનું સરવાલુ તેને લગતા ચોખ્ખા અને વાઉચરો સાથે તપાસી જોયું છે. અને જોઈતા સઘળા ખુલાસા અને માહિતી, અમને મળ્યાં છે. અમે આથી નિવેદન કરીએ છીએ કે આ સરવાલું મંડળના ચોખ્ખામાં બતાવ્યા પ્રમાણે અને અમને મળેલા ખુલાસા અને માહિતી અનુસાર તા. ૩૧ મી જુલાઈ ૧૯૪૩ એ મંડળની સ્થિતિનો સાચો અને યથાર્થ હેવાલ રજુ કરે છે અને તે કાયદાનુસાર બનાવેલું છે. વિશેષ જણાવવાનું કે મંડળના સરવાલામાં બતાવેલાં સઘળાં ઇન્વેસ્ટમેન્ટસ અમે જાતે તપાસી બાતી કરી છે.

મુખ્ય,
તા. ૬-૯-૪૩ }

Apaji Amin & Co.
Registered Accountants, Auditors.

*વડોદરા કો. લે. મો. બેંક લિ. બીજી ગ્રેણીનાં ડિબેન્ચર્સ ૩૩% નાં કુલ રૂ. ૨૫૦૦૦ નાં બરાબરનાં	૫૦૦૦- ૦-૦	
*નવસારી કો. લે. મો. બેંક લિ. નાં ડિબેન્ચર્સ ૩૩% નાં કુલ રૂ. ૫૦૦૦ નાં	૩૩૩૫- ૦-૦	
મદ્રાસ સે. કો. લે. મો. બેંક લિ. નાં ડિબેન્ચર્સ ૩૩% નાં કુલ રૂ. ૫૦૦૦ નાં	૫૦૦૦- ૦-૦	
બરોડા કો. ઇ. સો. લિ. મહેસાણાનાં ડિબેન્ચર્સ ૪% નાં કુલ રૂ. ૫૦૦)	૫૦૦- ૦-૦	૧૮૮૩૫- ૦-૦
સેવિંગ્સ:—		
ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. બરોડા ૧%	૨૧૭૪-૧૩-૯	
ધી સે. બેંક ઓફ હિંડિયા લિ. મુંબઈ ૧%	૫૪૫૬- ૮-૪	
પો. ઓ. સેવિંગ્સ બેંક ૧૩%	૯૬૬૭- ૭-૯	૧૭૨૯૮-૧૩-૧૦
મુદતખાધી:—		
વડોદરા કો. ઓ. લે. મો. બેંક લિ. ૨%	૧૫૦૦૦- ૦-૦	
ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. બરોડા ૧૩%	૧૪૬૬૦૦- ૦-૦	
પાંચ વર્ષનાં પો. ઓ. ફેચ સર્ટિફિકેટ ૨૩%	૮૮૧૨- ૮-૦	
કરગણ્ય અને શિનોર બેંકોંગ યુનિયન ૨૩%	૧૦૦૦૦- ૦-૦	
વડોદરા કો. ઓ. ક્રેડિટ સો. લિ. ૩%	૧૦૦૦૦- ૦-૦	૧૬૦૭૧૨- ૮-૦
સરકારી લોનોમાં રોકાણ:—		
ત્રણ ટકાની ૫૧-૫૪ ની ગવર્નમેન્ટ લોન દાર્શનિક રૂ. ૨૫૦૦૦) આજના બજાર ભાવે રૂ. ૧૦૦-૧-૦ ગણ સાબના સરવાલામાં		૨૪૧૮૭- ૮-૦
નળ્યાળ્યા પ્રમાણે રૂ. ૬૬-૧૨-૦ પ્રમાણે		
લહેલું ંયાજ:—		
ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. બરોડાના ૫૦ શેર માટે એક્વાન્સ દરેકના રૂ. ૬૫) પ્રમાણે		૧૮૪૯-૧૧-૯
૫ શકમંદ લહેલું:—		
બેંક ડિ. સે. કો. બેંક લિ. (ફડયામાં) ના ૨૦ શેર દરેક રૂ. ૫૦) નો	૧૦૦૦- ૦-૦	૩૨૫૦- ૦-૦
બેંક ડિ. સે. કો. બેંક લિ. (ફડયામાં) ચાપણ	૧૧૩૬- ૦-૦	૨૧૩૬- ૦-૦
૬ ફ્રન્ટ ફંડોનું ઇન્વેસ્ટમેન્ટ:—		
૩૩ ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન દાર્શનિક કિંમત રૂ. ૨૦૧૦૦) ખરીદ કિંમત	૧૬૩૫૮- ૨-૬	
પુ. સ. સ. મં. લિ. ના શેર નં. ૧૬૭ દરેક રૂ. ૨૫) નો	૪૧૭૫- ૦-૦	૨૩૫૩૩- ૨-૬
૭ શિલ્ક:—		
ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. બરોડા ચાલુ ખાતે	૭૨૧૬-૧૩-૭	
ધી સે. બેંક ઓફ હિંડિયા લિ. મુંબઈ ,	૬૮૧૦-૧૧-૬	
રોકડ હાથ ઉપર	૩૩૪- ૭-૭	૧૪૩૬૨- ૮-૮
		૩૬૪૮૬૬-૧૩-૧૧

વડોદરા, તા. ૮-૬-૪૩ } વા. ના. અમીન મંત્રી

વિશ્વપ્રસાદ પ્ર. પંડયા
વલ્લભભાઈ મુ. પટેલ

અંબાલાલ વિ. ઠક્કર
નટવરલાલ ગિ. શાહ
રાવલભાઈ જોરાભાઈ પટેલ
ચિમનભાઈ હ. અમીન
ચિમનભાઈ મુ. અમીન

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

૧-૮-૪૨ થી ૩૧-૭-૪૩ સુધીના નફાતોટાનો હિસાબ

ઉપજ	ર. આ. પા.	ખર્ચ	ર. આ. પા.
ડ્યુપ્લિકેટ શેર સર્ટિફિકેટ શી	૧-૦-૦	પગાર	૪૨૨૦-૧૫-૩
દાખલ શી	૩૬-૦-૦	પોસ્ટેજ	૩૪૬-૬-૦
શેર નામફેર શી	૬-૦-૦	છપામણ	૨૨૭-૪-૦
પત્રો માસિકોના કમિશનના	૨૧૩૬-૧૦-૬	કંટિનન્ટ	૩૪૦-૬-૬
પુસ્તક વેચાણમાં મળેલો નફો	૬૨૮૦-૭-૭	મકાનભાડું	૪૬૮-૦-૦
બાજુનું ઉત્પન્ન:-		પ્રવેશદ્રોષ ચાલુ	૧૫૧-૫-૦
રોકડ મળેલું	૪૫૫૬-૪-૭	સુસાફરી ખર્ચ	૧૨-૬-૦
લહેણ મળેલું	૧૮૪૬-૧૧-૬	બાગના વીમાનું પ્રિમિયમ	૮૧-૪-૦
		જોડીટ શી	૫૦-૦-૦
		શિલ્પી સામાનનો ધસારો	૨૦૦-૦-૦
		રેકાર્ડના પ્રાવિડન્ટ ફંડમાં	
		મંડળનો ફાળો	૨૩૫-૬-૩
		મોંઘવારી	૨૧૬-૧૪-૬
			૬૬૮૩-૬-૬
		ચાપણો ઉપર આપેલું બાજુ	૩૨૨૮-૬-૧
			૬૬૧૧-૧૫-૧૦
		નફો	૪૬૬૦-૨-૭
	૧૪૮૭૨-૨-૫		૧૪૮૭૨-૨-૫

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટ તા. ૧-૮-૪૨ થી ૩૧-૭-૪૩ સુધીના

૧-૮-૪૨ ના રોજ માલ સ્ટોકમાં	ર. આ. પા.	ર. આ. પા.
હિમેરો ૩૧-૭-૪૩ સુધીની ખરીદી	૭૫૭૧-૧૦-૬	
	૪૬૨૨૭-૧૩-૩	
	૫૬૮૬૬-૮-૦	
૩૧-૭-૪૩ સુધીનું વેચાણ		૫૩૦૩૧-૬-૧૦
૩૧-૭-૪૩ ના રોજ માલ સ્ટોકમાં		૧૦૧૪૮-૮-૬
પુસ્તક વેચાણમાં રહેલો ચોખ્ખો નફો	૬૨૮૦-૭-૭	
	૬૩૧૭૬-૧૫-૭	૬૩૧૭૬-૧૫-૭

ઉપરનો નફાતોટાનો હિસાબ તપાસ્યો છે અને તે બરાબર છે.

મુંબઈ, તા. ૬-૬-૪૩

Apaji Amin & Co.
Registered Accountants,
Auditors

“ પુસ્તકાલય ” માસિકનો હિસાબ સને ૧૯૪૨ નો (વર્ષ ૧૭ માનો)

ઉત્પન્ન

લવાજમ ૧૩૫૯૫૫ મા. તું તથા છૂટક વેચાણના
જાહેરખબરના
જાહેરખબરના આવવાના બાકી

૪૬૮૦-૧૫-૦
૯૧૧-૧૨-૦
૧૩૨- ૦-૦
૫૭૨૪-૧૧-૦

ખર્ચ

હામામણી ખાતે

૧૧૫૮-૧૨-૬

અંક ૧, ૬, ૯ અને ૧૨ ની પ્રત ૧૫૫૦;

અંક ૨, ૧૦ અને ૧૧ ની ૧૫૭૫; અંક ૩,

૪, ૫, ૭ અને ૮ ની ૧૬૦૦

(ફોર્મ ૮૯૫ મેટર+૧૭૫ સક્યુલર તથા ૨૯
જા. ખ. ના)

૨૩૭૫- ૬-૩

કાગળના વપરાસ ખાતે

૩૬૫- ૦-૦

પોસ્ટેજ ખર્ચ ખાતે

૭૫- ૪-૦

સંપાદન તથા છતર ખર્ચ

૧૮૧- ૮-૦

મો. પ્ર. ને મદદ ખાતે

૬૬૦- ૦-૦

તંત્રીને પગાર ખાતે

૫૦- ૦-૦

“ જોનસ ”

૧૦- ૦-૦

“ મોધિવારી ”

૨૮- ૨-૦

“ મો. ફંડનો ફાળો

૧૩-૧૪-૦

નર, જકાત, મજૂરીના

૪૬૪૭-૧૪-૯

ખચત

૭૭૬-૧૨-૩

૫૭૨૪-૧૧-૦

૫૭૨૪-૧૧-૦

તારીજ

૧૬મા વર્ષ આખરની ખચત

૬૩૬૩-૧૪-૪

હામેરા ૧૭મા વર્ષની ખચત

૭૭૬-૧૨-૩

પુસ્તક વેચાણ (જાપાનની કેળવણી)

૭-૧૧-૬

બ્યાન્નુ ઉત્પન્ન

૧૭૩-૧૨-૬

૧૯૪૩ ના લવાજમના એડવાન્સ

૫૩-૧૫-૦

સિલક જમા મંડળમાં

૫૫૧૦- ૫-૪

જા. ખબરના આવવાના બાકી

૧૩૨- ૦-૦

કાગળ રોકમાં (૧૬ રીમ કવરનાં, ૩૪ રીમ

૧૭૩૩-૧૨-૩

ગ્રેક પ્રિન્ટિંગનાં, ૩૫ રીમ જા. ખ. માટેના

તથા ૬૫ રીમ રેપર અને ૧૨ જા. ખ.

માટે હુકડા.

૭૩૭૬- ૧-૭

૭૩૭૬- ૧-૭

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાના

વર્ષ	સભાસદ સંખ્યા	શેર સંખ્યા	વસૂલ આવેલી શેરની મૂલ્ય રા.	રિઝર્વ ફંડ રા.	મુદતબાધી ચાપણ રા.	ગોઠવેલ નફો રા.	શેર ઉપર વહેંચેલું વિતરણ રા.	ખરીદી રા.	વેચાણ રા.
૩૧-૩-૨૫	૨૧૮	૨૫૭	૫૩૨૫	૦	૪૫૬૬	૫૬૭	૬	૧૩૧૦૬	૬૪૦૨
૩૧-૩-૨૬	૨૬૪	૩૩૬	૮૦૬૦	૨૫૦	૧૫૭૭૮	૭૦૮	૬	૨૨૬૮૦	૧૮૫૧૭
૩૧-૩-૨૭	૩૧૩	૩૬૨	૮૮૭૦	૫૦૦	૨૭૦૩૬	૬૭૬	૬	૨૪૫૩૨	૨૩૬૬૦
૩૧-૩-૨૮	૩૨૪	૩૬૧	૯૬૨૫	૭૫૦	૪૧૧૪૦	૧૧૩૭	૬	૩૦૦૪૬	૩૨૬૫૨
*૩૧-૧૨-૨૯	૩૪૭	૪૪૧	૧૦૯૨૫	૧૦૫૦	૬૩૫૭૬	૧૫૦૪	૬	૪૪૭૬૬	૫૧૮૬૧
૩૧-૧૨-૩૦	૩૬૮	૫૨૪	૧૩૦૧૦	૧૪૩૦	૮૫૦૨૩	૨૬૭૬	૬	૩૧૬૨૩	૩૬૬૭૩
૩૧-૧૨-૩૧	૩૮૬	૬૯૦	૧૭૧૭૦	૩૨૭૫	૧૦૬૦૦૫	૨૩૭૬	૬	૪૧૫૨૪	૪૧૬૨૬
૩૧-૧૨-૩૨	૪૦૬	૭૩૬	૧૮૬૭૫	૪૭૯૬	૧૨૭૫૪૧	૩૪૨૩	૬	૫૪૨૪૦	૫૭૨૬૮
*૩૧-૭-૩૪	૪૩૨	૮૭૫	૨૧૮૦૫	૬૬૧૩	૧૬૫૮૭૫	૨૧૬૫	૬	૬૮૬૬૬	૧૦૫૭૧૧
૩૧-૭-૩૫	૪૪૪	૯૧૮	૨૨૮૬૦	૬૬૪૫	૧૭૩૬૬૫	૨૩૬૬	૪૬	૪૩૪૧૫	૪૮૪૬૭
૩૧-૭-૩૬	૪૭૩	૧૦૦૬	૨૫૧૬૫	૮૦૦૬	૧૮૦૨૩૦	૨૩૫૨	૪૬	૪૨૪૩૨	૪૮૭૬૩
૩૧-૭-૩૭	૪૮૭	૧૦૬૪	૨૬૫૮૦	૧૧૭૪૮	૧૯૪૬૪૭	૧૦૧	૪૬	૩૪૧૫૭	૩૮૩૭૨
૩૧-૭-૩૮	૫૦૦	૧૧૧૪	૨૭૮૫૦	૧૧૯૬૪	૧૬૧૨૫૫	૨૭૧૮	૪	૩૭૧૬૦	૪૦૫૬૭
૩૧-૭-૩૯	૫૦૫	૧૧૫૩	૨૮૮૨૫	૧૩૨૩૮	૧૬૬૨૫૪	૩૭૭૫	૪૬	૩૭૬૦૫	૪૨૨૫૦
૩૧-૭-૪૦	૫૫	૧૨૭૫	૩૧૮૭૫	૧૫૨૨૪	૧૭૮૬૨૪	૨૮૦૫	૪૬	૩૫૬૫૫	૩૬૧૮૫
૩૧-૭-૪૧	૫૩૬	૧૪૧૩	૩૫૩૨૫	૧૫૭૭૫	૧૯૬૭૫૫	૩૮૬૨	૫	૪૪૨૫૮	૪૮૪૦૦
૩૧-૭-૪૨	૬૦૫	૧૫૮૪	૩૬૬૦૦	૨૩૧૬૨	૨૦૬૩૨૦	૩૦૩૬	૪	૩૮૭૧૬	૪૩૫૮૨
૩૧-૭-૪૩	૬૪૦	૧૬૨૮	૪૦૭૦૦	૨૪૧૪૮	૨૨૭૨૮૭	૪૬૬૦	—	૪૬૩૨૫	૫૩૦૩૧

*૨૧ માસનો હિસાબ *૧૬ માસનો હિસાબ + આ ૧૩ મહાના વહેંચણી કરાખી રાખવાલું
+ આ આંકડા બે વર્ષના છે,

છેલ્લા ઓગણીસ વર્ષની પ્રગતિના આંકડા

ઉત્પન્ન રૂ.	ખર્ચ રૂ.	પુસ્તક પ્રકાશન મોટી રોકાયેલી રકમ રૂ.	પુસ્તકાલય માસિક			ફરક ફંડો	
			ઉત્પન્ન	ખર્ચ	નફો અગર તોટા	સંખ્યા	રકમ
૧૪૭૩	૮૮૫	૦	૦	૦	૦	૦	૦
૩૦૬૯	૨૩૬૨	૦	૦	૦	૦	૦	૦
૪૧૭૨	૩૪૯૩	૧૬૫૬	૧૩૬૩	૧૪૫૮	૯૫ ખોટ	૦	૦
૫૯૨૦	૪૭૮૩	૪૧૭૫	૨૯૦૦	૩૨૩૧	૩૩૦ ખોટ	૦	૦
૧૧૭૪૨	૧૦૨૩૮	૬૦૪૨	૩૧૫૦	૩૧૦૯	૪૧ નફો	૧	૧૫૧
૧૦૪૫૨	૭૭૭૬	૭૭૭૮	૬૭૦૬૭	૬૬૨૭૬	૬૭૯૦ નફો	૨	૩૫૨
૧૧૯૯૪	૯૬૧૫	૮૨૭૫	૩૮૮૯	૩૬૬૬	૨૨૨ નફો	૬	૧૯૫૫
૧૪૨૩૯	૧૦૮૧૬	૮૮૫૭	૪૩૨૭	૩૮૩૪	૪૯૩ નફો	૮	૨૧૫૭
૨૧૮૬૯	૧૯૬૭૪	૮૦૮૩	૪૨૧૧	૩૮૪૭	૩૬૩ નફો	૧૧	૬૦૮૬
૧૪૧૪૯	૧૧૭૫૨	૬૫૨૧	૪૩૮૦	૩૭૫૪	૬૨૫ નફો	૧૨	૮૦૭૬
૧૩૭૪૦	૧૧૩૮૮	૬૭૦૬	૪૬૫૩	૪૧૨૩	૫૨૯ નફો	૧૭	૧૧૮૪૮
૧૧૦૪૧	૧૦૯૪૦	૫૫૬૩	૪૯૧૧	૫૦૦૪	૯૩ ખોટ	૨૫	૧૪૩૩૧
૧૧૨૮૭	૮૫૬૯	૪૬૪૦	૪૯૩૩	૪૬૬૦	૨૭૧ નફો	૩૩	૧૮૨૫૦
૧૧૬૯૧	૭૯૧૫	૩૮૦૦	૫૨૩૩	૪૪૨૪	૮૦૯ નફો	૩૭	૧૯૪૩૧
૧૧૧૭૦	૮૩૬૫	૨૮૮૦	૫૫૪૪	૪૮૨૭	૭૧૭ નફો	૩૯	૧૯૨૪૪
૧૨૫૭૭	૮૭૧૪	૧૮૭૪	૫૨૦૨	૩૯૮૬	૧૨૧૬ નફો	૪૦	૧૯૩૬૨
૧૨૨૧૪	૯૧૭૪	૧૯૫૯	૫૫૪૩	૫૦૨૮	૫૧૫ નફો	૪૨	૨૪૧૯૮
૧૪૮૭૨	૯૯૧૨	૧૪૧૫	૫૭૨૪	૪૯૪૮	૭૭૬ નફો	૪૬	૨૬૧૪૪

ફંડ, ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રિઝર્વ ફંડ, મકાન ફંડ તથા નોંધ સહાયક ફંડની રકમનો સમાવેશ કરેલો છે.

૩૧-૭-૪૨ સુધીના અઢારમા વર્ષના મંડળના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં બહિર કચેલા સભાસદોની યાદીના અનુસંધાનમાં

૧૯૪૨-૪૩ ના વર્ષમાં

નવીન દાખલ થયેલા સભાસદોની સંખ્યા

સભાસદ નંબર	નામ	શેરસંખ્યા
૬૨૮	ધરમાઇલ ઉમરભાઇ વહોરા, પેટલી	૧
૬૨૯	વલ્લભભાઇ આશાભાઇ પટેલ, વરણામા	૧
૬૩૦	સો. સુમતિ શંકરલાલ કવિ, કાનપુર	૧
૬૩૧	જયંતિલાલ હરગોવિંદદાસ તલાટી, વડોદરા	૧
૬૩૨	ઉમેદભાઇ મોતીભાઇ પટેલ, વડોદરા	૧
૬૩૩	મંત્રી સા. પુ. ધાવટ તા. કરજણ	૧
૬૩૪	મંત્રી સા. પુ. વડસર તા. કલોલ	૧
૬૩૫	શ્રી ખડાયતા શ્રી ઉદ્યોગશાળા, નડિયાદ	૧
૬૩૬	મંત્રી સા. પુ. તતારપુરા તા. વડોદરા	૧
૬૩૭	મંત્રી સા. પુ. ભંડેરજી તા. પેટલાદ	૧
૬૩૮	વિજયપ્રસાદ લક્ષ્મીશંકર જાની, પીળ	૧
૬૩૯	નટવરલાલ મોતીલાલ પટેલ, વડોદરા	૧
૬૪૦	ગોરધનભાઇ વાઘજીભાઇ પટેલ, વડોદરા	૧
૬૪૧	સ્વ. લાડુબહેન ભક્ત ધામજી રમારક દ્રૌપદી દેવના દ્રૌપદી પુ. સ. સ. મેડળ લિ. ના પ્રમુખ	૪
૬૪૨	મંત્રી સા. પુ. સરસાવ તા. કડી	૧
૬૪૩	મંત્રી સા. પુ. જીરા તા. ધારી	૧
૬૪૪	મંત્રી સા. પુ. ડીશિયા તા. કલોલ	૧
૬૪૫	મંત્રી સા. પુ. સાંદરજી તા. કરજણ	૧
૬૪૬	મંત્રી સા. પુ. બ્રાહ્મજીવાણ તા. ચાણસ્મા	૧
૬૪૭	કશ્યપકુમાર પ્રદીપકુમાર દિવેદીઆ, અમદાવાદ	૧
૬૪૮	પુરુષોત્તમદાસ માસ્તર, ચાંગા	૧
૬૪૯	મંત્રી સા. પુ. વાગોસજી તા. કલોલ	૧
૬૫૦	મંત્રી સા. પુ. ધનતેજ તા. સાવલી	૧
૬૫૧	સુનીભાઈ ભીખાભાઇ પટેલ, વડોદરા	૧
૬૫૨	તારાચંદ્ર પોપટલાલ અગલજી, વડોદરા	૧
૬૫૩	વિજેન્દ્રરાય લક્ષ્મીદાસ ગાંધી, અમરેલી	૧
૬૫૪	મંત્રી સા. પુ. અંજેસર તા. સાવલી	૧

૧૯૪૩] યુ. સ. સ. મંડળ લિમિટેડનો ઝોગણીસમો વા. અહેવાલ ૩૫૩

૬૫૫	મંત્રી સા. પુ. મંજુસર તા. સાવલી	૧
૬૫૬	વૈદ્ય ધીરજલાલ માણેકલાલ શાહ, વડોદરા	૧
૬૫૭	મિસિસ શાન્તાબહેન છોટાભાઈ શુલાભાઈ પટેલ, પલોલ	૧
૬૫૮	મંત્રી સા. પુ. દીગસ તા. કામરેજ	૧
૬૫૯	રમલભાઈ નળીજી વેરા, વડોદરા	૧
૬૬૦	મગનભાઈ વલ્લભભાઈ પટેલ, દીગસ	૧
૬૬૧	રમેશ સુરજલાલ, હિમરાખ	૧
૬૬૨	મંત્રી સા. પુ. પઢારીઆ તા. મહેસાણા	૧
૬૬૩	મંત્રી સા. પુ. કાલરી, તા. ચાણુરમા	૧
૬૬૪	મંત્રી સા. પુ. શાણુપુર તા. પાદરા	૧
૬૬૫	મંત્રી સા. પુ. ધડીઆ તા. આતરસુઆ	૧
૬૬૬	મંત્રી સા. પુ. નેત્રમ તા. કામરેજ	૧
૬૬૭	રઘુનાથ પાનાચંદ પરીખ, વડોદરા	૧
૬૬૮	આરક સીસોદરા તા. નવસારી સા. પુ. નિભાવકુંડના ટ્રસ્ટી	૪

પુસ્તકાલય સં સં મંડળ લિંને મળેલાં ટ્રસ્ટ ફંડો

(સન ૧૯૪૨-૪૩ માં)

ટ્રસ્ટ ફંડ નં. ૪૩*

રા. રા. પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિંના મંત્રી,

સુ. વડોદરા

સવિનય જણાવવાનું કે ધામણ તા. નવસારીના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના નિભાવ અર્થે રૂ. ૧૦૧) અંકે રૂપિયા એકસો એક ટ્રસ્ટ ફંડ તરીકે નીચેની શરતોએ સોંપાએ છીએ તે સ્વીકારી આભારી કરશે.

શરતો

૧. આ ટ્રસ્ટ ફંડને “ સ્વ. લાડુબેન ભક્ત, ધામણ, સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ ” એ નામ આપવું.
૨. મૂળ રકમ રાખી તેનું વ્યાજ ધામણ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના નિભાવ ખાતે ખર્ચવા દર વર્ષે પુસ્તકાલયના સેક્રેટરીને મોકલી આપવું.
૩. આ ફંડની રકમ પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. ના ચાર શેરમાં વહેલી છે.
૪. મંડળના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં આ ફંડનો હિસાબ જાહેર પાડવો.

ધામણ,
તા. ૨૩-૩-૪૨ }

ધીરજલાલ જીવજીત
સ. દા. પોતે

* વ્યવસ્થાપક મંડળના ઠરાવ નંબર ૧૭ તા. ૩-૧-૪૨ થી સદરહુ ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે.

ટ્રસ્ટ ફંડ નં. ૪૪*

રા. રા. પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિત્ડ મંત્રી,

મુ. વડોદરા

સવિનય જણાવવાનું કે ઉમરાખ તા. પલસાણા સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના નિભાવ અર્થે રૂ. ૧૦૧-૦-૦ અંકે રૂપિયા એકસો એક પુરા ટ્રસ્ટ ફંડ તરીકે નીચેની શરતોએ સોંપીએ છીએ તે સ્વીકારી આભારી કરશે.

શરતો

૧. આ ટ્રસ્ટ ફંડ “ ઉમરાખ તા. પલસાણા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ ” એ નામથી ઓળખાશે.
૨. મૂળ રકમ કાયમ રાખી તેનું બ્યાન્ડ ઉમરાખ તા. પલસાણા સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના નિભાવ ખાતે ખર્ચવા દર વર્ષે પુસ્તકાલયના સેક્રેટરીને મોકલી આપવું.
૩. આ ફંડની રકમ રૂ. ૬૮૧ની ગવર્મેન્ટ લોનમાં રોકવી.
૪. મંડળના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં આ ફંડનો હિસાબ બહાર પાડવો.
૫. આ ફંડનો મૂળ ઉદ્દેશ લક્ષમાં રાખી ટ્રસ્ટની શરતોમાં ખાસ જરૂરના પ્રસંગે ફેરફાર કરવાની સત્તા મંડળને આપવામાં આવે છે.

મુ. ઉમરાખ,
તા. ૨૭-૧૧-૪૨ }

વલ્લભભાઈ ઉકાલાઈ પટેલ

ટ્રસ્ટ ફંડ નં. ૪૫+

રા. રા. મંત્રીજી, પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ., વડોદરા.

સવિનય જણાવવાનું કે,

૨૧. શાન્તાબાઈ મહાસુખભાઈ મહિલા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય વિલનગરના દર વર્ષે થનારા ખર્ચમાં, જોષી લોકમંદિર ખાતે વાપરવા સારૂ રૂ. ૨૦૦૦) અંકે એ હજાર રૂપિયાની ગ્રાંટની ગવર્મેન્ટ લોન નં. By. 002586 of 1854-55 રૂ. ૧૦૦૦)ની તથા નં. By. 002800 of 1854-55 રૂ. ૫૦૦)ની તથા નં. By. 002801 of 1854-55 રૂ. ૫૦૦)ની મળી કુલ રૂ. ૨૦૦૦)ની નીચેની શરતોએ આપું છું. તે તે સ્વીકારી આભારી કરશે.

શરતો

- ૧ આ ટ્રસ્ટ ફંડ ‘ શ્રી શાન્તાબાઈ મહાસુખભાઈ મહિલા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય લોકમંદિર ફંડ ’ એ નામથી ઓળખાશે.

* વ્યવસ્થાપક મંડળના ઠરાવ નં. ૨૭ તા. ૧૩-૧-૪૩ થી આ ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે.

+ વ્યવસ્થાપક મંડળના ઠરાવ નં. ૫૭ તા. ૨-૫-૪૩ થી સદરજૂ ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે.

૨ મૂળ રકમ કાયમ રાખી તેનું જે વ્યાજ આવે તે દર વર્ષે, 'પરીખ વલ્લભરામ હેમચંદ જનરલ લાયબ્રેરી' મારફત શ્રી શાન્તાબાઈ મહાસુખભાઈ મહિલા પુસ્તકાલયને લોકમદદ ખાતે વાપરવા સારૂ પહોંચાડવું.

૩ આ લેન પાકવાની સુદત પૂરી થયે, ફંડની રકમ, ટ્રસ્ટ એક્ટ પ્રમાણે રોકવી.

૪ મંડળના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં, આ ફંડનો હિસાબ બહાર પાડવો.

૫ આ ફંડનો મૂળ હિદેશ લક્ષમાં રાખી, ટ્રસ્ટની શરતોમાં ખાસ જરૂરના પ્રસંગે જોઇતો ફેરફાર, વિસનગરની જનરલ લાયબ્રેરીના જે તે વખતના વ્ય. મં. ની સલાહ લઇ પુ. સ. સ. મં. કરી શકશે.

વિસનગર }
તા. ૧૩-૩-૪૩ }

(સહી) મહાસુખભાઈ ચુનીલાલ શેઠ
(અગ્રહાતું નિશાન)

અમારી રૂબરૂ

શ્રી. મહાસુખભાઈ શેઠને જમણે હાથે લઘવો થતાથી ડાખા હાથની સહી તથા ડાખા હાથનું અગ્રહાતું નિશાન ક્યું છે. તા. ૧૩-૩-૪૩.

(સહી) ઉ. મા. પટેલ

મદદનીશ વ્યવસ્થાપક, પુસ્તકાલય ખાતુ.

ટ્રસ્ટ ફંડ નં. ૪૬x

રા. રા. પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. ના મંત્રી,
સુ. વડોદરા.

સવિનય જણાવવાનું કે આરક સીસોદરા તા. નવસારી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના નિભાવ અર્થે રૂ. ૧૦૧) આ કે રૂપીઆ એકસો એક પુરાના પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળના ચાર શેર દરેક રૂ. ૨૫) નો ટ્રસ્ટ ફંડ તરીકે નીચેની શરતોએ સોંપીએ છીએ તે સ્વીકારી આભારી કરશો.

શરતો

૧. આ ટ્રસ્ટફંડ "આરક સીસોદરા તા. નવસારી સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ" એ નામથી ઝાળખાશે.
૨. મૂળ રકમ કાયમ રાખી તેનું વ્યાજ આરક-સીસોદરા તા. નવસારી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના નિભાવ ખાતે ખર્ચવા દર વર્ષે પુસ્તકાલયના સેક્રેટરીને મોકલી આપવું.
૩. મંડળના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં આ ફંડનો હિસાબ બહાર પાડવો.
૪. આ ફંડનો મૂળ હિદેશ લક્ષમાં રાખી ટ્રસ્ટની શરતોમાં ખાસ જરૂરના પ્રસંગે ફેરફાર કરવાની સત્તા મંડળને આપવામાં આવે છે.

સુ આરક સીસોદરા }
વાયા : વેરમા }
તા. ૧૪-૭-૪૩ }

માધવ કરસન સહી દા. પોતે

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી

ટ્રસ્ટફંડોનો હિસાબ

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ.	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વી- કાર્યોની તારીખ	રકમ શ.
૧	૨	૩	૪	૫
૧	દીવાળીયા રમારક જ્ઞાનપ્રચારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. માણેકલાલ કિશોરભાઈ પટેલ, પિહીજ	૪-૩-૨૮	૧૫૧
૨	શ્દેલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. તુલસીભાઈ બકોરભાઈ અમીન, ભાદરજી	૧૪-૯-૩૦	૧૦૧
૩	વઢાદરા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	" "	૩૦-૮-૩૧	૧૦૧
૪	શ્રી. સયાજીરાવ ગાયકવાડ ટ્રસ્ટ ફંડ	પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના એક હિમાયતી	૩૦-૮-૩૧	૫૦૧
૫	ખત્રી વલ્લભદાસ જમનાદાસ મૂળજી ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. નટવરલાલ ગિરધરલાલ શાહ, શિનોર	૩૦-૮-૩૧	૬૨૬
૬	ઝારોળા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, ભાદરજી	૨૭-૧૨-૩૧	૧૦૧
૭	સ્વ. ધનીબહેન ભક્ત રમારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. લુલાભાઈ પરસોતભાઈ ભગત, ધામજી	૨૭-૩-૩૨	૧૦૧
૮	સ્વ. લખાભાઈ ગોવિંદભાઈ ભક્ત ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ભગાભાઈ ગોવન, ધામજી	૩૧-૭-૩૨	૧૦૧
૯	શ્રી બોર્ડન રમારક ટ્રસ્ટ ફંડ	મંત્રીઓ, બોર્ડન રમારક ફંડ	૩૦-૭-૩૩	૧૦૦૧ +૧૪૧૧
૧૦	ચાલુ ટ્રસ્ટ શ. ૧૦૦)ની રકમ પૂરેપૂરી ખચોઈ ગઈ છે.			
૧૧	નાની નરોલી તા. માંગરોલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિ- ભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. નાની નરોલી	૨૯-૭-૩૪	૩૨૧૨+ ૨૩-૧૩-૭

મંડળ સિ. વડોદરા

તા. ૩૧-૭-૪૩ સુધીનો

ક્યાં રોકેલી છે.	આજ સુધીનું ઉપજેલું વ્યાજ રૂ.	ખર્ચાવા રૂ.	બાકી ખર્ચવાના રૂ.	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવો ?
૬	૭	૮	૯	૧૦
પુ. સ. સ. મંડ- ળના ૬ શેરોમાં	૧૦૬-૮-૦	૧૦૬-૮-૦	૦-૦-૦	પીછીજ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
પુ. સ. સ. મં- ડળના ૪ શેરોમાં	૫૬-૨-૦	૫૬-૨-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદી રહેલ સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
„	૫૦-૧૦-૦	૫૦-૧૦-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદી વડોદરા સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
મં ના ૨૦ શેરોમાં	૨૫૩-૨-૦	૨૫૩-૨-૦	૦-૦-૦	વડોદરા રાજ્ય પુ. પરિષદ મંડળને આપવી.
પુ. સ. સ. મંડ- ળના ૨૫ શેરોમાં	૩૧૬-૬-૬	૩૧૦-૧૦-૬	૫-૧૨-૦	ચિનોર, સંખેડા અને તિલકવાડા તાલુકાનાં સા. પુ. ને મદદ કરવા.
પુ. સ. સ. મં- ડળના ૪ શેરોમાં	૪૯-૨-૦	૪૯-૨-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ઝારોળા સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
„	૪૮-૨-૦	૪૮-૨-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ધામજી સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
„	૪૫-૧૦-૦	૪૫-૧૦-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ઓરણા સા. પુ. ને ભેટ આપવાં.
પુ. સ. સ. મંડ- ળના ૪૦ શેરોમાં	૪૦૦-૦-૦	૨૯૫-૪-૦	૧૦૪-૧૨-૦	વડોદરા રાજ્યનાં પછાત ગામોમાં નવીન બોર્ડન રમારક સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાની મદદ કરવા.
૩૩% ટકાની અવનં મેન્ટ લેના	૧૧૨૪-૧૩-૮	૧૧૨૪-૧૩-૮	૦-૦-૦	નાની નરોલી સા. પુ. ના મંત્રીને મોકલવી.

અનુક્રમ નંબર	દ્રુટ ફંડનું નામ.	દ્રુટફંડ આપનારનું નામ	દ્રુટફંડ રવી- કાયોની તારીખ.	રકમ રૂ.
૧	૨	૩	૪	૫
૧૨	ડો. નરસિંહભાઈ શંકરભાઈ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિ- ભાવ ફંડ	૨૧. આદિતભાઈ મથુરભાઈ ૨૧. અંબાલાલ શંકરભાઈ	૬-૬-૪૪	૨૦૦૦
૧૩	સ્વ. દેવીદાસ હરગોવિંદદાસ શાહ રમારક ફંડ	૨૧. મણિલાલ મં. કાશીવાળા ૨૧. હરિવંદ્યભદાસ મુ. શાહ	૨૯-૬-૩૫	૨૧૫૭
૧૪	સ્વ. રણુછોડજી જુલાભાઈ રમારક ફંડ	ભક્તિભાઈ રણુછોડજી ઓરણી	૨૪-૧૧-૩૫	૫૦૦
૧૫	શ્રી. પીલાજીરાવ ધનામ ફંડ	૨૧. પ્રતાપરાય ગિ. મહેતા અમરેલી	૨૬-૧૨-૩૫	૧૦૦
૧૬	પલાણી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. પલાણી	૨૬-૧૨-૩૫	૫૦૦
૧૭	સ્વ. ન્યુટન મોહન દત્ત રમા- રક ફંડ	વ્યવસ્થાપક, ન્યુટન મોહન દત્ત રમારક ફંડ	૨૬-૧૨-૩૫	૫૦૧
૧૮	કંડારી તા. કરજણ સ્વ. અ. રણુછોડભાઈ રમા. પુ. નિ. ફંડ	૨૧. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, ભાદરણ	૮-૧૧-૩૬	૧૦૧
૧૯	બાંધણી તા. પેટલાદ સાર્વ- જનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. બાંધણી	૨૨-૧-૩૭	૬૦૦
૨૦	આગેડ તા. વડોદરા સાર્વજ- નિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. આગેડ	૨૨-૧-૩૭	૪૦૦
૨૧	નાની નરોલી તા. માંગરોળ સા. પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. નાની નરોલી	૨૮-૨-૩૭	૨૦૦
૨૨	બહુચરાજી તા. ચાણરમા સા. પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. બહુચરાજી	૨૮-૨-૩૭	૪૦૦

ક્યાં રોકેલી છે.	આજ સુધીનું ઉપજેલું વ્યાજ રૂ.	ખર્ચાયા રૂ.	બાકી ખર્ચવાના રૂ.	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવો ?
૬	૭	૮	૯	૧૦
૪૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૬૫૦-૦-૦	૫૮૦-૦-૦	૭૦-૦-૦	ન. રા. સા. પુ. ના વાર્ષિક નિભાવ માટે કમોડિ મોકલવી.
"	૫૬૭-૭-૮	૫૧૨-૫-૩	૫૫-૨-૫	કરનાળા સા. પુ. ને નિભાવ માટે રૂ. ૫૦૭ સુધી અને કરનાળા આમ ઓપધાલયને નિભાવ માટે રૂ. ૨૫૭ સુધી આપવા.
"	૧૪૦-૦-૦	૧૩૨-૪-૪	૭-૧૧-૮	ઝોરણા તા. કામરેજ સા. પુ. ને પુસ્તકો ખરીદી આપવા.
"	૨૬-૪-૦	૨૨-૧૧-૦	૩-૯-૦	વરસાડા તા. અમરેલીના શ્રી. ગ. લ. સા. પુ. ના વાયકોને હનામ આપવામાં ખર્ચવી.
"	૧૩૧-૪-૦	૧૧૩-૬-૬	૧૭-૧૩-૬	પલાણા સા. પુ. ના નિભાવ માટે મોકલવી.
પુ. સ. સ. મં. લિ. ના ૨૦ શેરોમાં	૧૪૬-૬-૦	૧૪૬-૬-૦	૦-૦-૦	શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓ માટેનાં પુસ્તકો ઓછી કિંમતે ખરીદવામાં મદદ કરવા રાખ્ય પુ. મંડળને આપવી.
પુ. સ. સ. મં. ડળના ૪ શેરોમાં	૨૫-૦-૦	૨૫-૦-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને સ્વ. અમીન રજીસ્ટ્રેડ-બાઇ સમારક પુસ્તકાલય કંડારીને 'શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ તરફથી બેટ' એવો સિક્કો મારી મોકલી આપવા.
૪૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૨૦૪-૧૨-૦	૧૬૫-૫-૩	૩૯-૬-૯	વાંધણી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૯૧-૦-૦	૭૩-૧૪-૧૦	૧૭-૧-૨	આગેડ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૪૫-૮-૦	૪૩-૧-૪	૨-૬-૮	નાની નરેલી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૬૮-૪-૦	૫૪-૨-૩	૧૪-૧-૯	બહુચરાજી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.

ક્રમ સંખ્યા	ફરેટ ફંડનું નામ.	ફરેટફંડ આપનારનું નામ.	ફરેટફંડ રવી- કાળોની તારીખ.	રકમ રૂ.
૧	૨	૩	૪	૫
૨૩	સ્વ. સંતોષભાઈ બૂલાભાઈ દેસાઈ રમારક ફરેટ ફંડ (નનસાડ તા.કામરેજ સા.પુ.મોટી)	શ્રી. લક્ષ્મીભાઈ ગોવિંદજી દેસાઈ, નનસાડ	૨૮-૨-૩૭	૧૦૧
૨૪	સ્વ. લક્ષ્મીબેન તે દેસાઈ સંતોષભાઈ બૂલાભાઈનાં ધર્મપત્ની રમારક ફરેટ ફંડ (સીસોદ્રા તા.નવસારી સા.પુ.મોટી)	શ્રી. મોરારજી કાલિદાસ દેસાઈ, નનસાડ	૨૮-૨-૩૭	૧૦૧
૨૫	મોટા આંકડીઆ તા. અમરેલી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. મોટા આંકડીઆ	૮-૮-૩૭	૪૦૦
૨૬	કુરાલ તા. પાદરા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય કુરાલ તા. પાદરા	૧૦-૧૦-૩૭	૪૦૦
૨૭	ડેરોલી સાર્વજનિક પુસ્તકા- લય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય ડેરોલી તા. કરજી	૧૦-૧૦-૩૭	૧૦૧
૨૮	મોભા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય મોભા તા. પાદરા	૧૦-૧૦-૩૭	૧૦૦
૨૯	સૌ. દિવાળીઆઈ મમનલાલ જોશી ફરેટ ફંડ (બાકરોલ તા.પેટલાદ સા.પુ.મોટી)	મમનલાલ મંથિરલાલ જોશી બાકરોલ	૨૯-૧૧-૩૭	૧૦૧
૩૦	બાકરોલ તા. પેટલાદ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય બાકરોલ તા. પેટલાદ	૩૧-૧૨-૩૭	૮૦૦
૩૧	શ્રી. હરગોવિંદ શામજી પાઠક રમારક ફરેટ ફંડ (બાલ પુસ્તકાલય ચલાલા મોટી)	મુળચંકર ઝોરીયાંકર ભટ્ટ પ્રતાપરાય ગિરધરલાલ મહેતા, મંત્રીઓ, હરગો- વિંદ શામજી પાઠક રમારક સમિતિ	૩૧-૧૨-૩૭	૧૧૦૦
૩૨	આમચક સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય આમચક તા. મહુવા	૨૬-૧-૩૮	૩૦૮
૩૩	બાઈલાલ વ્યાસ રમારક ફંડ	દયાચંકર બા. ગુક્લ, મંત્રી બાઈલાલ વ્યાસ રમારક સમિતિ, સુરત	૮-૮-૩૭	૫૧૭
૩૪	સ્વ. રજીણાબાઈ શિવાબાઈ પટેલ રમારક ફંડ	હરમાનબાઈ શિવાબાઈ પટેલ ઉમેશ	૧૯-૧૧-૩૮	૩૦૦

ક્યાં રોકેલી છે.	આજ સુધીનું ઉપજેલું વ્યાજ રૂ.	ખર્ચાયા રા.	બાકી ખર્ચવાના રા.	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવો ?
૬	૭	૮	૯	૧૦
પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૨૩-૧૪-૦	૨૩-૧૪-૦	૦- ૦-૦	નનસાહ તા. કામરેજ સા. પુ. ને લોકમદદ તરીકે ગણી વ્યાજની રકમનાં પુસ્તકો ખરીદીને મોકલી આપવાં.
"	૨૩-૧૪-૦	૨૩-૧૪-૦	૦- ૦-૦	સીસોદ્રા તા. નવસારી સા. પુ. ની લોકમદદ તરીકે ગણી વ્યાજની રકમનાં પુસ્તકો ખરીદીને મોકલી આપવાં.
૩૩% ટકાની મવનમેન્ટ લેન	૮૪- ૦-૦	૭૦- ૦-૦	૧૪- ૦-૦	મોટા આંકડીઆ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૩૩% ટકાની મવનમેન્ટ લેન	૮૪- ૦-૦	૭૦- ૦-૦	૧૪- ૦-૦	કુરાવ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૧૯- ૪-૦	૧૨- ૪-૦	૭- ૦-૦	ડેરાલી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૧૧૫- ૮-૦	૧૧૫- ૮-૦	૦- ૦-૦	મોભા સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૨૨- ૦-૦	૨૨- ૦-૦	૦- ૦-૦	બાકરોલ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૩૩% ટકાની મવનમેન્ટ લેન	૧૫૪- ૦-૦	૧૫૪- ૦-૦	૦- ૦-૦	બાકરોલ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૨૧૧-૧૨-૦	૨૧૧-૧૨-૦	૦- ૦-૦	ચલાલા સા. પુ. ને બજેટ બનાવવા મોકલી આપવી.
"	૫૭-૧૨-૦	૪૭- ૪-૦	૧૦- ૮-૦	આમચક સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
સુદલ કામમ	૪૫- ૧-૬	૦- ૦-૦	૪૫- ૧-૬	બાઈલાલ વિશ્વનાથ વ્યાસ રમારક અંથમાળા શરૂ કરવી.
૩૩% ટકાની લેન	૪૭- ૪-૦	૪૭- ૪-૦	૦- ૦-૦	ડેમોલ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.

ક્રમ સંખ્યા	દ્રુટદંડનું નામ	દ્રુટદંડ આપનારનું નામ	દ્રુટદંડ સ્વી- કાર્પાની તારીખ	રકમ રૂ.
૧	૨	૩	૪	૫
૩૫	સ્વ. ડાહીબહેન રમારક દ્રુટ- દંડ-ધામણ	મકનભાઈ લખાભાઈ	૧૯-૧૧-૩૮	૧૦૧
૩૬	સ્વ. ગિરધરલાલ ત્રંબકલાલ રમા. દ્રુટદંડ ફોર્ટ સોનગઢ	મંત્રી સા. પુ. ફોર્ટ સોનગઢ	૧૯-૧૧-૩૮	૧૦૧
૩૭	ધનજીભાઈ મંચેરજી રમારક દ્રુટદંડ ફોર્ટ સોનગઢ	મંત્રી સા. પુ. ફોર્ટ સોનગઢ	૧૯-૧૧-૩૮	૧૦૧
૩૮	નથુભાઈ વીરમભાઈ રમારક દંડ સા. પુ. પિસાઈ તા. ડભોઈ નિભાવ દંડ	રા. બેચરભાઈ નથુભાઈ	૩૧-૩-૪૦	૧૦૧
૩૯	સ્વ. રામદેવ તે હરિભાઈ નારજી ભક્તનાં પત્ની રમારક દ્રુટદંડ-ધામણ	રા. ભક્તિભાઈ ઠાળાભાઈ રતનજી-ધામણ	૩૧-૭-૪૦	૧૦૧
૪૦	સ્વ. પટેલ ડાહ્યાભાઈ અંબા- લાલ રમારક પિંહોજ સા. પુ. નિભાવ દંડ	પ્રમુખ સા. પુ. પિંહોજ	૨૦-૬-૪૧	૧૦૧
૪૧	સ્વ. મો. ન. અમીન રમારક દ્રુટદંડ (સ્થાયી)	મંત્રીઓ, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ	૧૧-૧૧-૪૧	૨૭૦૦-૭-૨
* "	" (ચાલુ)	"		૧૩૬૩- -૧૧-૧
૪૨	સ્વ. પટેલ રણછોડભાઈ ભાઈ- લાલભાઈ રમારક દ્રુટદંડ સા. પુ. નનસાડ તા. કામરેજ માટે	નરસીભાઈ રણછોડભાઈ	૨૧-૧૨-૪૧	૧૦૧
૪૩	સ્વ. લાડુબહેન ભક્ત ધામણ રમારક દ્રુટદંડ	ધીરજલાલ જીવણલાલ	૩-૧૧-૪૨	૧૦૧
૪૪	ઉમરાખ તા. પલસાણા સા. પુ. નિભાવદંડ	વલ્લભભાઈ ઉકાભાઈ પટેલ	૧૩-૧-૪૩	૧૦૧
૪૫	સ્વ. શાન્તાબાઈ મહાસુખભાઈ મહિલા સા. પુ. વિસનગર દ્રુટદંડ	મહાસુખભાઈ ચુનીલાલ શેઠ	૨-૫-૪૩	૨૦૦૦
૪૬	આરક સીસોદરા તા. નવસારી સા. પુ. નિભાવદંડ	માધવભાઈ કસનભાઈ	૨૫-૫-૪૩	૧૦૧ ૨૬૨૪૪- -૫-૩

● ગયા વર્ષના સરવાલામાં જણાવ્યા પ્રમાણે રૂ. ૧૪૦૯-૧૨-૪ માં સ્થાયી દ્રુટદંડની લેનોમાં રોકાણના ૪૨-૪૩ના વ્યાજના રૂ. ૧૦૧-૮૮ સરકાર દ્વારા આપેલી નવીન આવેલી રકમો વ, રા. પુ. મંડળ ના રૂ. ૧૧૧૧) રૂ. ૧૦૧-૮૮ ના રૂ. ૧૧૧૧-૧૪-૬

કયાં મોકલી છે ?	આજ સુધીનું ઉપજેલું વ્યાજ રૂ.	ખર્ચોવા રૂ.	બાકી ખર્ચવાના રૂ.	વ્યાજની રકમનો થું ઉપયોગ કરવો ?
૬	૭	૮	૯	૧૦
પુ. સ. સ. મં. લિ.ના ૩ શેરોમાં	૧૭-૧૦-૦	૧૭-૧૦-૦	૦-૦-૦	ધામણ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૩૬ ટકાની લોન	૧૫-૧૨-૦	૧૫-૧૨-૦	૦-૦-૦	ફાટી રોનગઢ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૧૫-૧૨-૦	૧૫-૧૨-૦	૦-૦-૦	" "
પુ. સ. સ. મં. લિ.ના ૪ શેરોમાં	૧૦-૧૪-૦	૧૦-૧૪-૦	૦-૦-૦	સા. પુ. પિસાઇને મોકલી આપવી.
"	૧૦-૮-૦	૧૦-૮-૦	૦-૦-૦	સા. પુ. ધામણને બજેટ બનાવવા આપવી.
૩૬%ની લોનમાં	૭-૦-૦	૭-૦-૦	૦-૦-૦	સા. પુ. પિહીજને મોકલી આપવી.
"	૧૦૧-૮-૦	૧૦૧-૮-૦	૦-૦-૦	સ્વ. મો. ન. અમીન રમારક ગ્રંથ- આળા પ્રસિદ્ધ કરવી.
"	૦-૦-૦	૦-૦-૦	૦-૦-૦	ઉમેરો તે.
"	૩-૮-૦	૩-૮-૦	૦-૦-૦	સા. પુ. નનસાહ તા. કામરેજને બજેટ બનાવવા આપવા.
પુ. સ. સ. મં. ના ચાર શેરોમાં	૦-૦-૦	૦-૦-૦	૦-૦-૦	ધામણ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૩૬ ટકાની લોનમાં	૧-૧૨-૦	૧-૧૨-૦	૦-૦-૦	ઉમરાખ તા. પલસાણા સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૩૩-૧૧-૦	૦-૦-૦	૩૩-૧૧-૦	મહિલા સા. પુ. વિસનમરને મોકલી આપવી.
પુ. સ. સ. મં. ના ૪ શેરોમાં	૦-૦-૦	૦-૦-૦	૦-૦-૦	ચારક સીસોદરા તા. નવસારી સા. પુ. ને મોકલવી.

મળીને કુલ રૂ. ૮૮૪-૧-૮ ઉમેરતાં રૂ. ૨૨૬૪-૩-૧ થાય તેમાંથી રૂ. ૬૩૦-૮-૦ મંથમાળાના
બીજા પુસ્તક માટે કામજા બરીણા છે તે બાદ બકી રૂ. ૧૩૩૩-૧૧-૨ સિલક રહે છે.

પુસ્તકાલયોએ મંડળમાં જમા મૂકેલી કાયમ ફંડની રકમોની યાદી

વડોદરા રાજ્યનાં ગ્રામ તથા કસ્ટ્યા પુસ્તકાલયોએ મંડળમાં જમા મૂકેલી કાયમ ફંડની રકમો તા. ૩૧-૭-૪૩ સુધીનું વ્યાજ ચકાવી જે તે પુસ્તકાલયની જાણ માટે અને પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. કેઈ પુસ્તકાલયને પોતાના નામ સામે જણાવેલી રકમમાં ફેરફારી હોવાનું જણાતાં અને તુર્તજ ખર્ચર આવેલી. આ રકમમાં શેરની રકમનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.

તા. કં.—(૧) * આ નિશાનીવાળાં દરેક પુસ્તકાલયોનો એક શેર રૂ. ૨૫) નો છે. એક કરતાં વધુ શેર જેમના છે તે દરેક સામે શેરસંખ્યા જણાવી છે.

(૨) પુસ્તકાલયે મકાનદુરસ્તી ખાતે વાર્ષિક બજેટમાં બચત કરી અનામત રાખેલી રકમ મેટા અક્ષરે છાપી છે.

અમરેલી મહાલ

આંકડીઆ(નાના)	૧૦૩-૧૧-૫	*તરકતલાવ	૭૭-૭-૫	પીપળલમ	૧૧-૦-૫
આંકડીઆ(મેટા)	૧૨૩-૧૧-૭	દહીડા	૨૫-૧૫-૯	*લાલાવદર	૫૭-૮-૦
કમીગઢ	૫૪-૧૧-૩	*દેવરાજીઆ	૩૭-૧૩-૪	રાજરથળા	૩૧-૭-૪
કેરાળા	૪-૪-૬	દેવળીઆ	૭૦-૮-૫	વરસડા	૧૩૮૮-૧૪-૩
કેરીઆ ચાડ	૨૦૯-૧૩-૭	પીલવાળળ	૫૦-૧૫-૨	*વિઠ્ઠલપુર	૪૭-૪-૫
ખીનડીઆ ખારી	૨૦-૭-૨	ખાખાપુર	૧૫૦-૧૪-૨	*સણેસરા	૩૭-૧૧-૨
ગાવડકા	૪૪-૧૦-૧૧	ખંડારીઆ(નાના)	૩૮-૭-૧૧	સાજઆવદર	૧૦૮-૪-૨
ગોખરવાળા(મેટા)	૩૮-૩-૬	*ખંડારીઆ(મેટા)	૬૮-૧૪-૪	અમરેલી સામુદ્રી	
ચક્કરગઢ	૧૨૯-૧૪-૧૧	*ખાંચીઆળા(નાના)	૩૦-૮-૮	માતા વાચનાલય	૨૪૭-૧૧-૧૦
(૨) ચાડીઆ	૧૧૬-૧૫-૦	„ (મેટા)	૭૩-૧૨-૩	સોનારીઆ	૨૮-૪-૧૧
ચાંદગઢ	૧૭૯-૧-૧૦	માળાલા	૫૯-૧૫-૧૦	મેડી	૩-૨-૬
(૪) જળીઆ	૧૧૪-૮-૨	માંગવાયાળ	૪૧-૧૪-૬	ખીનડીઆ-	} ૨૨-૧૦-૧
રંગપુર	૧૩૩-૫-૨	માલવણ	૪-૧-૬	રાંદેડીઆ	
*જેસિંગપુરા	૩૪૧-૧૦-૨	*મંડવડા (મેટા)	૯૮-૧-૯	*વાંકીઆ	૫૫૭-૦-૩
(૨) દોલરવા	૮૨-૧-૨				

ગોખામંડળ મહાલ

*આરંભડા	૬૧-૭-૯	ધીજીકી	૨૯-૮-૨	*વરવાળા	૨૨૩-૨-૬
પ્રાસણવેલ	૩૨-૧૫-૬	ગોપી રાજપુરા	૫-૭-૩	ખતુળા	૭-૪-૨

કોડીનાર મહાલ

અરણેજ	૩૯-૭-૮	છાજર	૬૪-૧૩-૬	સિંધાજ	૪૧-૧૩-૧
આલીદર	૩૫-૧૫-૬	ડોળાસા	૫૪-૮-૩	પાંચપીપળવા	૨૯-૧૫-૧૧
કાજ	૯૩-૧૨-૧૦	વડતગર	૩૬-૧૨-૬	અડવી	૧૫-૭-૭
માલસરમ	૧૯-૧૦-૮	ગોહેલની ખાણ	૫-૫-૦	દેવલપુર	૨-૧-૧
માલગામ	૫-૨-૧૧	વેસણ	૧૬૫-૧૫-૨	સરખડી	૨૫-૫-૬

ખાંભા પેટામહાલ

કોંગ્રેસ	૯૪-૫-૬	તાંતણીઆ	૧૦૮-૧૫-૯	પીપળવા	૩૬-૫-૮
*ખાંભા	૧૩૨૯-૧૫-૪	*વાકીઆ	૪૯-૩-૭	ભાડ	૨૭-૩-૩
*સમઠીઆળા(ગો)	૧૦૩-૧૨-૧				

દામનગર મહાલ

કાંચરંડો	૪૪-૬-૪	*નાના રાજકોટ	૨૧૨-૧૦-૦	હાલિતડ	૭-૧૨-૩
ખીજડીઆ	૪૨-૮-૫	નારણગઢ	૩૧-૧૧-૧૦	હીરાણા	૮-૬-૩
*ગણેશગઢ	૧૩૭-૧-૮	રામડા	૧૦-૧૫-૫	*શાખપુર	૮૯-૮-૦
છમાડીઆ	૮૧-૬-૧	રૂપાવટી	૧૧૬-૭-૦	આંખરડી	૨૪-૭-૧૧
ધામેવ	૧૪૦-૧-૨	વીરપુર	૬૨-૧૨-૦	હાંસા	૮-૨-૫
મુક્કણીઆ	૪૨-૧-૫				

ધારી મહાલ

આંખરડી	૩૮-૦-૪	(૬)ચલાલા મ.	(૨) ધારંગણી	૨૬૬-૬-૯	
કમી	૬-૧૩-૧૦	હુ. કુંડ	૯૧-૦-૧૦	*ભલગામ	૭૫-૨-૪
કેરાળા	૩૨-૬-૧૦	*જરા	૧૨૩-૩-૨	ભાડેર	૧૨૮-૨-૦
ખીઆ	૭૭-૭-૮	ઝર	૧૧૫-૧૧-૧	વીરપુર	૫૮-૧૦-૨
ગરમ્પી	૩-૧૦-૨	ફલખાણીઆ	૯૧-૧૪-૪	સરસીઆ	૨૧૧-૭-૨
*ગોવિંદપુર	૧૦૦-૦-૦	હીતવા	૧૫-૮-૯	હુડલી	૧૪-૬-૧૧
(૬) ચલાલા	૧૫૭-૬-૩	*દેવળા	૪૨-૧-૧	નાગધરા	૪-૧-૬

લીમકટા પેટામહાલ

*ભીમકટા ૧૦૯ ૪-૮

રતનપુર મહાલ

ધુસ્વરીઆ	૪૭-૭-૧૧	મેણુપુર	૧૪૨-૧૦-૫	સિયાનગર .	૯૦-૦-૪
----------	---------	---------	----------	-----------	--------

કામરેજ મહાલ

અણામ	૪૯૯-૯-૫	ધવા	૪૩૫-૧૫-૧	નગોડ	૨૮૧-૫-૧૧
*આરતા	૧૩૨૧-૬-૧૧	ચીખવી	૪૭૫-૧૫-૪	નનસાડ	૨૯૦-૧-૫
ઝોરણા	૯૦-૯-૩	કોઠારા	૧૩૯-૧૪-૫	*નેત્રંગ	૭૫-૧૦-૯
કરજણુ	૭૬-૧૦-૫	જોખા	૭૯-૭-૪	પાલી	૧૮૫-૨-૦
*કામરેજ	૮૨૪-૩-૨	ટીંગા	૨૪૦-૦-૨	બૈરવ	૧૧૭-૧૨-૦
કોસમાડા	૧૪૨-૧-૮	કુંગરા	૧૬૧-૬-૧૧	દેતોડ	૨૮-૬-૫
કોળીમરયાણા	૧૬૦-૧૩-૯	*દિગસ	૧૧૬૦-૧૪-૮	લથકાણા	૧૭-૦-૯
ખાનપુર	૧૧૫-૪-૩	દેવાડ	૨૬૭-૨-૧	લાડવી	૧૩૨-૧૧-૧૦
ખોલેશ્વર	૧૭૩-૧૧-૬	ધાતવા	૧૦૬૫-૧૩-૯	વાવ	૨૪૨-૬-૧

વિહાણ	૨૬૨-૬-૨	*શેવણી	૪૫૩-૧૦-૮	મોવાણી	૩૦-૪-૧૧
વેળંબ	૧૮૫-૨-૧	સેમવા	૨૧૮-૭-૫	ખેલવડ	૧૩૫-૧૦-૮
શામપુરા	૬૭૭-૧-૨	સેખપુર	૮૫-૬-૮		

ગણદેવી મહાલ

અંધિટા	૧૦૧-૧૪-૧૧	દેવધા	૨૧૦-૧૨-૨	*વસોડી	૪૩૬-૪-૬
કેસલી	૨૫-૭-૩	દેશરા	૨૫૭-૮-૩	વડસાંગલ	૭૧-૧૨-૭
ખખવાડા	૪૩૩-૧૧-૮	ધકવાડા	૪૧-૧૧-૦	પાટી	૫-૬-૭
*મડત	૭૮૭-૨-૬	*ધમડાછા	૧૮૩૬-૧૦-૨	*સોનવાડી	૧૧૫-૫-૧
ગંગોર	૧૦૭-૧૫-૨	પાયરી	૧૬૮-૧૨-૫	ભાઠા	૨૧-૦-૧૧
તળોદ કળીઆ	૧૪૩-૧૫-૧૦	(૪) માણેકપુર	૧૬૦-૬-૧૧	દેવસર	૨૩-૨-૪
તોરણગામ	૨૩૫-૧૧-૬	માસા	૨૩૮-૧૩-૫	તલીઆરા	૬૭-૬-૬
નોદરખા	૧૭-૨-૧૦				

નવસારી મહાલ

અમુરા	૭૭-૪-૦	દેલવાડા	૧૭૨-૧૩-૮	સીસોદરા મ.	
*આમલી	૩૨૨-૧-૭	*નડોદ	૫૦-૧૨-૧૧	ડું. કુંડ	૨૨-૧૩-૧૦
આમડપુર	૧૨૩-૫-૫	નીમળાઇ	૨૮-૩-૭	વડોલી	૭૭-૧૩-૬
*ઉમરાટ	૧૬-૬-૨	પરજળુ	૪૭૮-૧-૪	*વીરાવળ	૨૬૫-૫-૦
(૫) કરાંખડ	૧૩-૧-૬	પોપડા	૧૩૩-૧૫-૬	વેલ્લપુર	૧૪૧-૧૧-૪
કરખાપાર	૨૩૫-૮-૨	ગોરસી	૧૦૫-૮-૧૧	સાગરા	૧૪-૧૧-૮
કડોલી	૩૭૫-૧૦-૭	ભાઠા	૮૬-૧૫-૮	(૨) સંદલપુર	૫૩૩-૧૧-૦
કાળાકાછા	૨૦૫-૧૪-૮	બીનાર	૧૧૧-૧૩-૭	(૩) ધામણ મ.	
કોલાસણા	૪૮૭-૮-૧૦	*મહુવર	૧૦૧-૨-૧૧	ડું. કુંડ	૨૩૫-૧-૩
છાપરા	૭૪-૪-૦	માંગરોળ	૯૬-૮-૮	નવસારી રેશન વા.	૨૪-૬-૪
ડાભેલ	૧૬૭-૧૫-૫	માણેકપુર	૫૫-૧૫-૮	આસણા	૫૨-૬-૦
દાંતી	૮૪-૧૧-૪	મીરજપુર	૪૦-૬-૬	*પડધા	૨૧૪-૭-૦

પલસાણા મહાલ

અરતાન	૨૮૦-૨-૪	ખરવાસા	૧૪૬-૧૩-૬	*નિયોળ	૨૬૮-૫-૭
અંત્રોલી	૨૨૪-૧-૭	ગાંધપુર	૬૬૬-૧૩-૫	અલેશ્વર	૧૨૨-૬-૧૧
છટાળવા	૧૧૨-૧-૬	ધલુડા	૭-૩-૬	બાળેન	૨૮૨-૦-૨
(૩૦) ઉમરાખ	૧૦૨૪-૧૫-૬	ચલથાણુ	૧૫૨-૪-૧૦	બારસડી	૧૪૦-૧૩-૬
(૩) એના	૩૭૦-૧૧-૦	તળોદરા	૪૫-૭-૩	સોયાણી	૧૫૧-૪-૮
કડોદરા	૬૬-૮-૦	તુડી	૧૬૬-૬-૧૦	વણેસાપિસાદ	૨૨૪-૬-૪
કરણુ	૭૨-૬-૧૦	ધામદાડ એના	૧૬૬-૧-૭	માંકી	૪-૫-૨
ગંગાધરા	૧૦૬-૪-૩	,, હુંભા	૧૭૦-૩-૬	વંઝોળીઆ	૮-૭-૦

મહુવા મહાલ

ઓડય	૨૧-૩-૧	*કાન્હી	૪૨૩-૧૪-૨	નિહાલી	૨૧-૧૨-૬
*આમચક	૧૯૯-૧૩-૪	કોસ	૧૯૬-૬-૧૧	શુટવાડા	૩૯-૧૦-૭
*આમરોલી	૧૧૭-૦-૯	સાંખા	૧૭-૧૪-૯	મહુવા	૩૬-૧૪-૧
ધોળીકુષ	૬૯-૯-૧	અંધારી	૫-૧૦-૪	વલવાડા	૬-૦-૬
વહેવલ	૨૦-૦-૫	કુરેલ	૨૩૧-૨-૧૧	વિલણપુર	૯૬-૧૪-૩
કુંગરી	૨૪-૧૪-૧૦	આંગડોઆ	૨૩-૧૫-૧	દળદવા	૧૧-૧૧-૩
ખરવાણુ	૧૭-૩-૫	ગુણસવેલ	૧૨૧-૧૩-૫	બામણીઆ	૮-૧૨-૫
ઉમરા	૨૩-૩-૧૧	ખીતખડી	૧૫-૧૧-૪	ખારતાડ	૨૪-૧૧-૧
કરચેલિયા	૪૬૯-૨-૩	ધડોધ	૧૩૦-૧૨-૬	શેખપુર	૫૭-૫-૦
કવીઠા	૫૦-૪-૮				

માંગરોળ મહાલ

આંકડોદ	૩૧-૭-૭	(૪)નાની નરોલી	૧૬૭-૧૧-૩	સિમોદરા	૭૯-૮-૪
કંટવા	૧૪૬-૪-૬	મોસાલી	૨૭૬-૩-૬	શિયાળજ	૫-૧૩-૪
કુંવારદા	૧૩-૧૩-૯	લોંડીઆદ	૬-૨-૦	ખોરીદરા	૧૮-૭-૦
કોસાડી	૬૦-૩-૫	લીમોદરા	૨૮-૧૦-૯	લુહારા	૪-૩-૧
ગીજરમ	૧૧૩-૧૫-૧	લોંળાડા	૮૫-૩૦-૮	*દીણોદ	૧૩-૧૧-૯
તરસાડી	૪૫-૧૧-૫	સરદા	૧૫૧-૧૪-૯		

બ્યારા મહાલ

કટાસવાણુ	૯-૦-૪	બેડગીત	૪૫-૯-૮	જેશિંગપોર	૧-૮-૧૧
*કપુરા	૭૫૬-૧૦-૪	બોરખડી	૧૬-૧૫-૫	વાંસકુષ	૯૭-૩-૧
આંખીઆ	૭-૨-૭	અંધારવાડી દૂર	૨૩-૧-૦	ખાનપુર	૧-૮-૧૧
ખુંટાડીઆ	૨૩-૧૪-૦	સરા	૭-૧૧-૯	કાંજણુ	૪૦-૫-૯
ગડત	૫૯-૬-૧૧	સાંકળી	૫-૬-૧૦	ધાટ	૯-૧-૨
કલકવા	૭૨-૦-૩	રૂપવાડા	૧૨૫-૮-૦	ચીખલવાવ	૫-૬-૧૧
કેળકુષ	૩૨-૦-૧૦	કપુરા મ. દુ. કુંડ	૨૫૭-૭-૪	પાટી	૨૬-૩-૬
ડોલવણુ	૧૫૫-૫-૩	બેડકૂવા દૂર	૮-૪-૧	ધાણી	૧૧-૪-૬
પદમ કુંગરી	૬-૧૨-૧				

સોનગઢ મહાલ

ટોકરવા	૭-૬-૬	સોનગઢ	૩૫૧૫-૧૨-૧૧	ખરસી	૫-૧૩-૦
સિંગપુર	૨૭-૨-૯	ધમોડી	૬-૧૩-૫	ડોસવાડા	૨૮-૭-૪

આંતરસુખા પેદામહાલ

આંખવેવ	૧૩-૧૧-૧૧	કનીપુર	૨૫૬-૦-૯	દેવકરણના મુવાડા	૯૩-૫-૫
આંતરસુખા	૮૭-૭-૩	(૮) કાણીએવ	૩૦-૧૪-૪	ખારીઆ	૧૦૯-૦-૧

વ્યાસ વાસણા	૩૫૦-૧૫-૧૧	ઉકરડીના મુવાડા	૧૫-૫-૧૧	કમાલખંધ વાસણા	૧-૧૦-૯
સીલોરા	૨૪-૦-૧૦*	ધડીઆ	૪-૧૩-૧૧	વડાલી	૩૧-૬-૧૧
હીલોલ	૧૭૪-૬-૯	સંદેસર	૮-૧૫-૨	હીલોલ વાસણા	૭-૦-૦

કડી મહાલ

અગોળ	૧૩૬-૧-૭	ભાદી (કુમારપુરા)	૧૫-૫-૧૧	સુરજ	૯૬-૯-૭
આફુંદરા	૧૦૩-૧-૨	ચાલાસણ	૧૭-૧૦-૨	સાદરા	૪૮-૫-૯
આદરજ મેડા	૧૦૬-૨-૧૧*	દેઉસણા	૧૧૦-૧૩-૧૦	હુણાસણ	૧૫૨-૧૨-૧
*કલ્યાણપુરા	૧૪૫૯-૦-૧૦	નંદાસણ	૧૪૯-૩-૯	જનસલપુર	૧૫૮-૧૪-૦
કલ્પઝરી	૧૦૮-૨-૧૦	બટાસણ	૬૩-૬-૬	*ભોરીસણા	૧૨૧-૦-૭
કરજસણ	૧૪૧-૧૦-૮	મણિપુર	૧૨૧-૧૨-૦	ડાંગરવા (૨૦)	૨૭-૩-૫
કાસવા	૬૫-૩-૧૧	શિખાપુરા	૧૦-૦-૮	*ધુમાસણ	૨૯૧-૬-૧૧
કુડાલ	૯૪-૪-૧	અંખાવપુરા	૫-૬-૫	માયામુલ	૪૭-૧૫-૧૧
*ખાવડ	૧૬૦-૧૨-૭	ચડાસણા	૩૦-૨-૨	નગરાસણ	૬-૦-૬
ખોરજના દોડા	૯૪-૦-૬	મોઠાસણ	૨૭૭-૧૦-૩	વડાવી	૭૩-૯-૨
(૨)કડી(મ.કુ.કુંડ)	૧૯૬-૧૩-૦	વડુ	૧૪૮-૯-૬	ધંદ્રાડ	૫૪-૧૦-૧૧
કૈયલ	૨૬૪-૨-૬	ધરાણા	૮-૦-૫	જાટેવા	૩૧-૬-૧૦
નાની કડી	૧૦-૧૪-૫	કુલેત્રા	૧૮-૮-૬	ઢોરીઆ	૨૧-૧૫-૧૧
ગલોદરા	૩૮-૯-૩	રંગપુરડા	૨૯-૭-૧૧	આણુંદપુરા	૨૧-૫-૨
ચારોલ	૯૬-૧-૦	રંગપુર (નગાસર)	૧૧-૧૧-૩	વાધરોડા	૧૪-૨-૩
(૫)કુલાસણ	૧૭૧-૮-૧	વિડજ	૭૨-૦-૧૦	સેદરડી	૪૫-૦-૧૧
ડરણ	૨૦૨-૧૪-૧૧	સરસાવ	૧૦૬-૧૧-૮	અળદેસણ	૩૪-૮-૯
*થોળ	૪૫૫-૧૩-૭				

કલોલ મહાલ

(૨) અલુવા	૫૫-૭-૦	જનસપુર	૨૦૪-૨-૩	ભોરીસણા	૩૩-૧૫-૬
ઓળા	૪૭-૪-૮	*ટીટોડા	૩૫-૦-૧૦	(૬)ગાલવા	૪૬-૪-૫
આદરજ મોટી	૮૩-૧૧-૦	(૪૦)પાનસર	૬૨૦-૫-૧૦	ભાદોલ	૫૭-૬-૧૧
હસડ	૩૮૫ ૪-૧	નાસમેદ અઢાણા	૨૨-૦-૨	*મુખારકપુર	૩૦-૧૩-૬
ઉનાઠિ	૧૨-૮-૮	(૧૫)મોખાસણ	૩૮-૧૦-૦	ખીલેચરપુરા	૯-૧-૬
કુડાસણ	૩૭૧-૧૪-૫	સરદેવ મ.કુ.કુંડ	૬-૦-૨	રકતપુર	૩૬-૬-૨
કોલવડા	૩૪૬-૧-૯	*પીપળજ	૮૫૫-૧૪-૧૦	રાંચરડા	૩૬૫-૧૪-૮
કોઠા	૧૫૮-૫-૨	*ડીંચુયા	૧૬૩-૧-૧	,,પાંજરાપોળ વા.	૧૮-૧૦-૯
*ખોરજ ડાબી	૧૨૪-૦-૮	(૨)ધમાસણ	૬૮-૧૩-૮	*રાંધેજ	૧૦૬૪-૦-૨
*નારદીપુર	૨૪૭૪-૧૪-૫	ધાનજ	૧૭૯-૪-૬	(૪૦) પાનસર	
(૨) જામસા	૮૩-૧૦-૫	*પલિયડ	૧૦૩૭-૧૨-૭	મ.કુ.કુંડ ૧૦૧-૧૦-૦	

વડાવરનામી	૯૨-૧-૭	*સરદાર	૧૪૧૪-૧-૪	પનસાણા	૪૬-૭-૬
*લિખાદરા	૩૨૦ ૧૨-૧૦	સાતેજ	૧૦૯-૧૪-૦	વાસણ	૮૨-૧૫ ૮
*વડસર	૭૫ ૧૧-૩	*સેરથામ.કું.ફંડ	૧૪૪-૪-૪	તારાપુર	૨૪ ૧૧-૧
વાવોલ	૬૩૩-૬-૮	(૧૨)સોળ	૩૩-૯-૫	(૫)રૂપાવ	૬૪૭-૯-૬
(૧૧)વેડા	૬૦-૪-૯	(૩)સોભાસણ	૮-૭-૧	કનોલ મહાલ પુ મ.	૫૦-૩-૦
*વાગોસણ	૭૨-૧૪-૧૧	*સેરીસા	૮૬-૧૨-૧૦		

ખેરાળુ મહાલ

*હથાલ	૧૩૮-૧૫ ૮	ડભોડા	૪૯ ૧૫-૨	સખતપુર	૬૬-૩-૪
*ઉંઢાલ	૨૮૬-૬-૫	(૨)ગહાદરપુર	૩૮-૭-૩	રગપુર	૭૫-૧૩-૧૬
*કમાતપુર	૪૬-૧૪-૧૦	બાળીપુર	૫૩-૯-૩	સિપોલ	૫૦૭-૫-૧૧
*કરબીડા	૨૭૪-૮-૭	મહાપા	૨૫-૧૦ ૬	હસનપુર	૩૬-૧૧-૦
(૨)કહીપુર	૨૭ ૧૪-૬	(૨) ભલેકપુર	૬૩ ૧૩ ૫	ચિઢોડા	૫૭-૪-૦
કેસીપા	૪૦-૧-૭	મોળીપુર	૧૭ ૧૦-૫	શેખપુર	૫૪-૧૧-૩
ચાણુસોલ	૬૭-૯-૭	પાનછા	૬-૮-૭	સુઢીઆ	૫૨૨-૯-૭
ભરકા	૪૨૮-૧૩-૦	રાજપુર	૬૪-૧૪ ૩	હીરવાણી મોટી	૯૪-૭-૯
યાગણા	૨૬-૦-૭	મહાની	૬૧-૮-૮	શોભાસણ	૯૯-૧૪-૮
ડભોડ	૨૧૪-૫-૫	જુજુરા	૧૫૭-૧૦ ૪	ત્રાસનાડ	૩૫-૧૦-૧
કરશનપુરા	૮૯-૨-૮	મંદ્રોપુર	૧૫ ૧૨-૪	મહાસણ	૯-૪-૬
ચાડા	૫૧-૫-૩	બનાદ	૫૫-૧૫-૯		

ચાણુરમા મહાલ

અબાના	૫૫-૦-૯	ગાહુ	૧૦૯-૧૫ ૬	(૧૭) ધીણોળ	૭૨૭-૧૪ ૦
*ડનોડા	૨૩૯-૩-૦	ગોખરવા	૭૮-૦-૧૦	,, મ. કું. ફંડ	૮૭-૭-૧
આદિવાડા	૮૦-૯-૧૧	કારોડા	૧૫-૯-૦	પલાસર	૪૪૦-૭-૧૦
*કેબોઈ	૨૨૭-૧૧-૮	*ચા મ. કું. ફંડ	૪૩-૧-૨	પોંપળ (૪)	૧૩૧-૧૦ ૬
બરિપક	૪૬-૧૧-૫	ચવેલી	૧૨૧-૧૨-૫	પીઢારપુરા	૮૮-૬-૨
મીઠાધરવા	૭૨-૭-૮	છમીછા	૧૭૩-૧-૩	*આલણવાડા	૧૮૧-૮-૪
ગેલીઆવાસણા	૫૭ ૨-૧૧	સુણુસર	૫૨-૧-૫	મણીઆરી	૧૯૦-૧૩-૮
ધરલામપુર	૮૨-૧-૧	*ગમેટ	૫૪-૬-૯	સુઢેરા	૩૦૯-૧૧-૩
*કાલરી	૧૨૯-૦-૩	ટાકોદી	૧૪-૨-૪	રૂપપુર	૬૩-૭-૬
કેસણી	૫૭-૩-૧	સકુચળા	૪૨-૧૧-૧૦	ડોડીવાડા	૧૫૬-૧૩-૯
ખામેલ	૩૫-૧૫-૧	બહુચરાજી	૨૩૩-૧૨-૦	રણેલા	૭૭-૧૦-૪
(૩) ખોરસમ	૩૨-૦-૪	જેતપુર	૧૦૦-૧૩ ૫	ફીચાલ	૪૭-૧૨-૫
ધરગોડા	૮૫-૬-૮	જીતોડા	૧૭૮-૫-૫	બસલપુર	૫૭-૧૨-૯
દાણોદરકા	૧૧૧-૨-૬	ચડાસણા	૧૨૪-૯-૦	મેરવાડા	૧૪૭ ૧૨-૦
દાતકાંડી	૬૦-૯-૧૧	બાટસર	૭૪-૪-૧૦	મોટપ	૨૪૦-૭-૧૦

લણુવા	૨૬૬-૧-૦	વેણુપુરા	૧૨૭-૬-૦	ધાણીધરડા	૬૬-૦-૧૧
*વડાવલી	૨૯૦-૧૦-૪	સંખલપુર	૧૫૯-૧-૧	મીઠી ધારિયાલ	૬૨-૧૨-૨
વીરતા	૧૯૬-૩-૮	સેલાવી	૧૬૫-૩-૧૦	સરસાવ	૯-૭-૨

દહેગામ મહાલ

*ધસનપુર મોટા	૧૧૪૨-૪-૮	જલુંદરા મોટા	૭૨-૩-૧૧	*મહુદરા	૫૧-૧૫-૨
,, મ. હં. રુંડ	૩૫-૧૪-૧૧	*જુંડવા	૧૦૪-૧૧-૩	*હાથીજળુ	૧૩૭-૨-૯
કઠવાડા	૧૩૮-૬-૨	ધારીસણા	૧૩૦-૧૦-૭	હાલીસા	૧૭૨-૧૩-૧
કરોલી	૩૦૦-૭-૯	*નોદોલ	૩૮-૧૫-૪	વાસણારોડોડ	૩૮-૧૩-૪
ચિલોડા	૧૦૪-૧-૯	*પરાંતીઆ	૧૨૬-૫-૧	સોનારડા	૬૯-૧૨-૯
ચંદ્રાળા	૭૫-૬-૬	પાટનાકુવા	૭૭-૬-૧૦	સાંપા	૭૯-૧૫-૭
ધમીજ	૨૧૦-૧૧-૦	*બહીએલ	૬૪૮-૧-૨	*છાલા	૧૫૯૭-૧-૧૦
ગણુદણુ	૮૦-૧-૨	*બાવડા	૧૩૮-૪-૩	ખાલજ	૭-૭-૭
ધણિયોલ	૭-૦-૪	ઉદણુ	૭૪-૧૨-૯	શાહપુર	૧૩-૧૨-૫
આલમપુર	૨૬-૪-૪	*મગોડી	૪૭-૦-૧	લવારપુર	૧૮-૬-૮

પાટણ મહાલ

અંબાપુરા	૮૨-૯-૦	*મણુંદ મ.હં.રુંડ	૧૨૭-૧૦-૧	અધાર	૪૩-૦-૧૦
કોસા	૫૭-૯-૩	(૪) કુણુધેર	૯૬૨-૫-૨	સગોડા	૫૭-૮-૮
કોંણુવા	૩૫-૨-૪	ખીમીઆણા	૬૬-૧૫-૬	સરવા	૨૫-૩-૦
ઝોંદલા	૨૦-૮-૦	ચારપ	૭૦-૧૩-૬	વામૈયા	૧૦-૯-૧૦
જંગરાલ	૩૦૨-૧૩-૮	ખારી વાવડી	૨૯-૮-૯	ખોરસણુ	૫૨-૨-૨
ધારણોજ	૨૧-૧૪-૭	ચંદ્રમણા	૫૪-૨-૭	કુધારામપુરા	૪૯-૪-૧૦
નવાપુરા	૧૦૧-૫-૪	પાટણ બાલ પુ.	૨૦૦-૧૫-૭	વિસલવાસણા	૫૩-૦-૩
ડેર	૧૦-૫-૧૦	મીઠી વાવડી	૮૬-૫-૬	વાગડોદ	૨૧-૦-૧
મેસર	૭૪-૮-૧	કણી	૬૪-૩-૬	મેઢમદપુરા	૩૧-૧-૮
*રણુંજ	૧૯૭-૬-૬	ડાબડી	૨૧-૧૪-૭	રવાવી	૧-૧૧-૩
સરીઅદ	૩૮-૦-૧૧	બીલવણુ	૧૬-૬-૧૧		

મહેસાણા મહાલ

*આખજ	૧૬૪-૮-૧	ધનપુરા	૭-૧૪-૧	*ખતોલ	૧૨-૩-૭
આપાપુરા	૫૫-૧૪-૧૧	ધાંધુસણુ	૩૬-૧૧-૧૧	બામોસણા	૨૧૧-૫-૮
બડા	૭૭-૮-૧	નવી શેઠાવી	૪-૨-૪	બાલકીઆ સા. પુ.	
જોરણુંગ	૨૦૨-૨-૨	બેંસાણા	૫૫-૧૨-૫	આંબડીઆસણુ	
દેવરાસણુ	૧૮-૧૫-૧૦	*પાંચોટ	૫૧૧-૯-૧૧	રે. બઝાર	૨૩૩-૧૩-૭
*પહારીઆ	૧૩૯-૧૧-૧૦	તાવડીઆ	૫-૦-૯	માકણુજ	૫૯-૬-૬
પુનાસણા	૬-૬-૪	પાતોદર	૧૪૭-૧૨-૧૧	મુદરડા	

મેહ	૧૬૧-૧૩-૦	લોંચ	૨૪૮-૪-૯	ખદલપુર	૪૬-૮-૧૧
ભાખવડ	૭૬-૮-૨	વડરમા	૨૦૦-૪-૧	પાલાવાસણા	૯૪-૧૩-૭
*ચરાહુ	૩૩-૬-૮	સાલડી	૨૧૩-૨-૧૧	સામેત્રા	૬૬-૧૧-૭
(૨) લાંધણજ	૧૯-૧૫-૪	હાંચી	૭૧-૨-૫	પાંચોટ મ.હુ ફંડ	૩૫-૧૪-૦
મીઠા	૨૫-૧૦-૧	આંબલીઆસણ	૩૧-૧૪-૭	શાંભાસણ	૨૦-૧-૯
કુકસ		સાંગણપુર	૩૭-૧૦-૧	ધોળાસણ	૫૧-૨-૦
શુટાપાલડી	૨૨૬-૫-૫	દેદીઆસણ	૧૧-૪-૪		

વિભાગીય મહાલ

ખણસા	૪૮-૬-૧૧	*ગોઝારીઆ	૨૨૬-૬-૭	પારસા	૮૭-૩-૦
*ચમોડ	૧૨૦-૬-૧૧	ચડાસણ	૮૪-૭-૨	*પીલવાધ	૩૮૪-૦-૮
*આગચોડ	૧૪૮૪-૮-૯	(૨) નેપુર	૭૫-૧૪-૬	નવા રામપુરા	૨૫-૧૨-૬
આંબેય	૬૦૯-૧-૫	*જાંતલ	૩૧૪-૧૩-૬	પાલડી વ્યાસ	૩૨-૧૨-૯
ઉપખલ	૧૧૦-૨-૨૦	(૨૪) ટીટાદણ	૬-૨-૧	*વસંધ	૧૩૫-૬-૧૧
કેલીસણા	૬૩-૧૩-૮	મહુડી	૯૦-૧-૧૦	„એ.વી.રૂંલવા.	૧૦૭ ૧૪-૬
*કોલવડા	૬૬૦-૮-૬	માઝી	૩૫-૩-૪	વિહાર (૧૫)	૧૨૬-૬-૧૦
ખરણા	૧૭૪-૧૦-૦	*માણેકપુર	૪૧૪-૧૫-૨	તાતોસણ	૭૦-૧૨-૬
પેદામલી	૯૯-૯-૦	માત્રોસણ	૨૩૬-૭-૩	*વેડા	૧૫૧-૬-૫
પુધરા	૨૭૬-૭-૨	રણાસણ	૧૮૮-૨-૧૦	*સમી	૧૩૧-૩-૩
ફુધુ	૯૫-૧૦-૩	લાડરોડા	૯૪-૩-૨	સરદારપુર	૪૫-૧૩-૩
નવા કુદેડા	૮૪-૧૩-૩	(૮) લોદા	૭૧૦-૧૨-૦	સંધપુર નવા	૯૩-૧૨-૧
બામણવા	૧૫૩-૦-૧	(૯) વડાસણ	૨૬-૩-૫	સંદરપુર	૫૩-૬-૧૧
ખીલીઆ	૧૨૭-૧૪-૮	રણસીપુર	૬૯-૧૪-૮	સોખડા	૧૩૮-૪-૦
*ખીસોદરા	૬૯-૧૧-૬	રિદોલ	૨૧૧-૧૦-૩	હીરપુરા	૧૪૨-૯-૯
(૨) બાવસોર	૭૩-૧૨-૨	ડામલા	૨૨૫-૪-૧૧	પકુરમા	૧૧૬-૧૦-૯
ખોર	૧૮૪-૧૪-૮	દગાવાડીઆ	૪૧૬-૧૫-૧૧	મોરવડ	૫૪-૧૫-૧
મહાદેવપુરા	૭૯-૭-૦	દેલવાડા	૧૫૧-૧૪-૬	*ખરોડ	૫૨-૬-૩
ગવાડા	૧૪૪૬-૩-૬	દેવડા	૧૬૦-૮-૧૦	ધનપુરા	૪૪-૧૧-૨
ચુંદરાસણ	૧૪-૧૨-૧૦	પામોલ	૨૩૪-૧૧-૮	ધમરામપુરા	૩-૧-૯
ગેરીતા	૧૭-૮-૯				

વિસનગર મહાલ

ઉદવપુર	૨૫૫-૧૧-૩	ખરવડા	૧૪૪-૧૨-૨	રંગાકુષ્ઠ	૩૫-૦-૪
*કમાણા	૧૦૪૩-૭-૪	જરસદા	૮૧-૧૧-૬	ધાધરેટ	૮૯-૪-૮
કંસારાકુષ્ઠ	૧૧૩-૧૨-૫	ગુંજા	૨૫૬-૩-૫	*જોતલવાસણા	૪૮૭-૬-૧૦
*કાસા	૧૨૧૭-૬-૧૧	ચિત્રોડા મોટા	૨૬-૫-૫	*તરભ	૧૨૬-૯-૫
કુવાસણ	૧૩૩-૦-૧૧	શુસી	૫૦-૧૪-૬	દવાડા	૯૬-૧૨-૫
*ખડોરણ	૮૮-૧૨-૭	સાતુસણા	૨૭-૫-૨	દહિયાર	૧૦૫-૨-૨

*દેણુપ	૫૪૮-૧૫-૬	*બાલક	૨૭૨-૨-૧૧	સદુચળા	૩૬-૧-૯
બોકરવાડા	૮૬-૧૪-૧૧	રાજગઢ	૭૨-૮-૯	વડુ	૭૭-૧૩-૨
પાલડી	૧૦૬-૫-૯	ગણેશપુરા	૫૨-૧૦-૧૧	સવાલા	૭-૭-૬
બાસણા	૮૫-૬-૦	લાહડી	૨૦૮-૪-૮	અદલપુર	૬૪-૬-૮
સેવાલીઆ	૧૪૨-૨-૬	મગરોડા	૧૨૦-૧૪-૬	બાકરપુરા	૨૯-૬-૫
ધામણવા	૪-૧૨-૩	વાલમ મહિલા	૩૫-૮-૧	મુદગામ	૧૧-૧૨-૩
ચનોટા	૮૯-૧૪-૦	*વાલમ મંડુ, કુંડ	૩૨-૦-૧૦	રાલીસણા	૨૦-૭-૮

સિદ્ધપુર મહાલ

અમૂઢ	૮૧-૯-૬	જિંઝા બાલ પુ.	૫-૧૫-૧	*ધાલણવાડા	૫૧૧-૭-૯
*ઉનાવા	૧૮૪૭-૨-૬	મહેરવાડા	૧૨૫-૧૩-૩	બાંખર	૧૬-૩-૪
ઉપેરા	૨૨૨-૧૨-૧	મુંઢાણા	૨૪-૧૩-૮	રામપુર (જિંઝા)	૪-૯-૯
એઠોર	૩૯૫-૧૩-૩	નડવાડા	૮૭-૧૧-૧૧	ભુણાવ	૧૭૯-૪-૫
કોકોસી	૨૯-૨-૫	સુભણપુર	૪૬-૩-૧૦	મકતુપુર	૧૫૭-૪-૬
મામવાડા	૧૦-૧૩-૩	વણાગલા	૨૩-૫-૧૧	મેલોજ	૩૬-૧૨-૪
*કુંડાવ	૧૮૦૬-૧૪-૬	નાગવાસણા	૪૭.૧૧-૧૧	વિદોળ	૧૩૬-૧૪-૪
ડાભી	૭૯-૦-૭	કલ્યાણા	૧૬૪-૩-૨	સીહી	૨૩૧-૮-૪
ડોંડોલ	૪૩-૧-૪	કહોડા	૩૦૫-૧૧-૭	સોદાણા	૪૭-૧-૮
દાસજ	૨૯૫-૭-૮	કાંબળી	૨૫૨-૧૫-૧૦	સુચુક	૧૨૭-૯-૭
ખટાસણા	૮૩-૧૨-૭	ગાંધવાસણ	૫૧-૦-૬	દાણપુર	૧૩૩-૧૪-૭
કરણપુર	૫-૮-૭	ચંડાળજ	૫૪-૭-૨	સમેડા	૦-૦-૧૦
દેયળી	૨૦-૭-૦	જગ-નાયપુર	૭૯-૮-૧૧	રસલપુર	૨૨-૧૧-૬
કુંવારા	૧૩૪-૧-૩	વનાસણ	૮-૮-૧	રણછોડપુરા	૧૦૪-૭-૭
મેથાણ	૩૯-૧-૮	બિલિયા	૧૨૬-૭-૧	આ.યુ.વા. સિદ્ધપુર	૧૦-૩-૧૦

હારીજ પેટામહાલ

જમણપુર	૫૨-૪-૬	કુનાવાડા	૭૮-૬-૦	વાંસા	૫૮-૧૫-૧
જયોપુર	૬-૧૪-૪	બોરતવાડા	૧૩૦-૨-૮	*હારીજ	૭૩૪-૬-૨
પીપસાણા	૮-૬-૪	*અડીઆ	૧૩૦-૫-૬		

કરજણ મહાલ

*અટાલી	૧૧૨-૧૦-૯	*કંડારી	૪૯૬-૪-૯	*કુરાઇ	૩૩-૨-૫
અબરા	૭૫-૧૦-૯	„ મ. કું. કુંડ	૪૮-૦-૧૦	(૨) કોડીઆ	૨૧૨-૧૩-૮
*ઉરદ	૩૦-૯-૫	કંચારીઆ	૨૧૨-૧-૨	કોરલ	૨૪૩-૧૦-૬
ઉમજ	૮૫-૧૫-૧૧	કહોણા	૯૬-૬-૭	અણુરત્ત	૨૧૫-૫-૪
કિયા	૧૦-૦-૧૦	(૪૦) કરજણ	૧૦૨-૧૪-૦	*કોલીઆદ	૩૨૧-૧૨-૧૦
કલા	૧૫૨-૧૩-૩	દાસમપુર	૧૧૮-૧૩-૧૧	ધામણમ	૬૧-૬-૬

ખાંધા	૪૪૫-૪-૮	(૮) ભરયાલી	૯૯-૪-૬	સારંગ	૮૭-૪-૩
*મણપતપુરા	૩૪૭-૩-૩	મંગરોલ	૧૩૪-૧-૬	સાંસરોદ	૫૪-૩-૫
કરજી	૧૮-૪-૧	માત્રોળ	૧૧૮-૫-૮	*સાદરણી	૨૧૫-૪-૯
*ધાવટ	૧૫૫-૧-૨	મિથાગામ	૨૧૭-૫-૫	સાંપા	૯૨-૧૫-૧
મેથી મ. કુ. ફુંડ	૫-૧-૩	લાકોદરા	૬૦-૧૩-૮	(૪) સુરવાડા	૯૩-૨-૪
ગંધારા	૨૪૩-૧૪-૫	(૨) મેથી	૭૮૫-૪-૭	(૨) હાંડોદ	૨૬૮-૨-૩
ચોરંદા	૫૧૮-૧-૭	મેસરાડ	૯૫-૭-૨	સણપુરા	૨૧૩-૨-૧૧
છંછવા	૩૨૦-૧૨-૪	(૨) દેરોલી	૨૩-૨-૭	સમડોળ	૦-૪-૧૧
(૪) જૂની અથરડી	૨૪૦-૧૫-૩	રોપા	૨૭-૫-૨	નિશાળીઆ	૬૯-૧૧-૫
(૪) નવી અથરડી	૧૭૫-૩-૧૧	અચાર મ. કુ. ફુંડ	૨૯-૩-૮	સામર	૨૬-૮-૨
તેગવા	૫૮-૪-૦	*વિરજી	૨૭૨-૮-૯	હળદરવા	૩૨-૧૫-૧૦
દેલવાડા	૮૯-૦-૩	(૨૦) વેમારડી	૧૩૫-૧-૧	લતીપુર ટોંપી	૩૮-૨-૩
પિંગળવાડા	૧૦૩-૧૫-૧૧	લીસોદ	૭૨-૪-૬	(૪) દેયાણુ	૧૮૬-૬-૨
*ફતેપુર	૩૮-૧૨-૪	સણીઆદ	૧૭૦-૧૨-૪	(૨) રણપુર	૪૨૦-૧૨-૩
(૫) અચાર	૩૧૮-૧૧-૩	સંભોધ	૬૯-૫-૦	(૯) શરપુર ટોંપી	૪૦-૮-૨
(૯) બરયાણી	૮૮-૯-૩	*સામરા	૧૬-૨-૮		

લેસોધ મહાલ

અકોટી	૪૦-૧૩-૯	અપાતલાવડી	૬૩-૧૫-૨	માવલી	૯૪-૩-૭
અમરેશ્વર	૧૦૭-૪-૧૦	ઢોલાર	૫૭-૬-૦	રાજલી	૨૩૪-૧૫-૮
અંતોલી	૭૧-૧-૦	(૩) ચુવાવી	૩૩૨-૫-૧૧	વડજ	૪૮૫-૮-૩
કરજોટ	૧૧૪-૨-૩	*ધમેલી	૧૬૯-૯-૩	વડવાણી	૧૨૪-૦-૬
પુડા	૩૩-૮-૨	નડા	૧૫૧૪-૦-૨	વાપદપુર	૧૨-૨-૧
કરાળી	૯-૧૩-૩	નારીઆ	૧૬૯-૧-૮	*વણાદરા	૨૩૪-૧૪-૯
કડધરા	૧૩૩-૬-૧૦	પલાસવાડા	૩૦૩-૧૩-૯	વસાઇ	૫૭-૭-૦
કારવણુ	૬૬૭-૫-૯	(૩) પુનીઆદ	૮૯-૧૨-૬	વપારા (૨)	૨૫૮-૦-૬
કારવણુઆપુરા	૧૩-૧૨-૭	ફરતીફી	૨૩૩-૫-૧	સાંકોદ	૩૨૨-૬-૮
*કુકડ	૧૫૬-૧૪-૧૧	બહરામપુરા	૩૯-૧૨-૫	સીમળીઆ	૪૨-૯-૯
કુંવરપુરા	૩૪૪-૭-૬	બાણજ	૩૯-૨-૮	*સિતપુર	૩૬૬-૦-૧૦
*કુંડેલા	૪૭૦-૨-૨	*ખોરીઆદ	૧૪૦-૧૧-૦	સુલતાનપુરા	૧૬-૪-૯
કુંવરવાડા	૮૦-૯-૩	બીમપુરા	૨૭-૧૧-૧	(૮) નાનાફોડીઆ	૧૪૭-૭-૬
ગામડી	૭૯-૦-૮	*બીલાપુર	૨૬૦-૧૧-૮	કરમોલ	૫૫-૪-૭
છત્રાલ	૧૬૬-૩-૪	મેનપુરા	૩૧૧-૫-૧૦	સમશેરપુરા	૩૩-૩-૩
*જૂની મંગરોળ	૩૧૧-૩-૧	મંડાળા	૧૨૨૪-૪-૯		

તિલકવાડા મહાલ

આમરોલી	૫૯૦-૧૩-૪	(૧૦) કરનાળી	૨૩૩-૧૧-૧	*બુએદા	૪-૬-૪
--------	----------	-------------	----------	--------	-------

*રણોલી	૧૫૪૭-૩-૧૧	દામાપુરા	૩૭-૮-૬	મારેદા	૫-૧૨-૬
રમણગામડી	૧૨૭-૦-૨	વડસાલા	૧૪૭-૧૨-૪	માંજલપુર	૧૧૫-૮-૮
રવાદ	૨૮૩-૧-૦૦	(૧૦) વરણામા	૪૯૩-૧૧-૭	ફાજલપુર (સાંકરદા)	૪-૦-૭
વડદલા	૪૮-૦-૨	મ. દુ. કુંડ	૫૭૬-૧૪-૨	*સેરખી	૨૦૨-૮-૨
વેમાલી	૫-૧૩-૧૦	વાસણાકાંતરીઆ	૨૮૭-૪-૯	*સેવારી	૧૨૬૦-૩-૯
વડસર	૧૦૮-૮-૭	*સમા	૮૪-૧૩-૮	*સોપાડા	૮૨૫-૫-૮
*શીશ્વા	૧૨૨-૬-૫	*સમીઆલા	૧૦૦-૩-૧૧	સોનારકુખ	૫૪-૫-૯
વીરાદ	૧૦-૧-૬	(૨) સલાડ	૨૦૪-૧૧-૦	સેવદવાસણા	૧૨૦-૭-૫
કરોળીઆ	૧૬-૧૩-૧૦	સુદરપુરા	૪૭-૧૪-૯	*સાંકરદા	૧૫૪-૯-૩
*ચાપડ	૧૬૧-૪-૬	પાતળવેણી	૧૮૪-૧૩-૧	શહાપુરા	૬-૧૫-૬
*છાણી	૧૯૭૪-૧૨-૦	ફાજલપુર (પાર)	૬-૮-૮	હરણી	૬૦-૧૫-૩
ળાંચુવા	૨૮૩-૧-૩	બાળવા	૧૩૪-૩-૯	*અણખી	૩૧૦-૩-૩
*તતારપુરા	૯૪-૯-૮	*ખીલ	૧૨૬૩-૧૪-૩	સમસાઆદ	૨૪૭-૧૧-૧૧
તરસાળી	૨૧૪-૨-૦	મહાપુરા	૩૪-૧૦-૧	અ'પાડ	૬-૨-૦
દશરથ	૮૨૩-૧૨-૮	*મકરપુરા	૩૭૨-૧૦-૦	લાલછપુર	૩૩-૨-૧

વાધોડીઆ મહાલ

કુમેટા	૧૩-૦-૨	રવાલ	૪૧૩-૬-૫	(૪૦)વાધોડીઆ	
મળદરા	૪૪-૯-૪	સાંકરપુરા	૫૩-૧૧-૪	મ. દુ. કુંડ	૧૮૩-૧-૫
(૯)જેરોદ	૨૦૧-૧૫-૫	રાંકુધ	૬-૧૧-૮	*કરમાલીઆપુરા	૫૮-૯-૯
ઝાંશીપુરા	૧૦૪-૨-૫	આસોળ	૩૪-૭-૧	ગુમલપુર	૦-૫-૮
દાંડીઆપુરા	૧૦૪-૧-૬	લીસોરા	૫-૨-૦	સાંભાડોજ	૩૩-૬-૪
ચુતાલ	૮૨-૫-૫				

શિતોર મહાલ

(૨) આનંદી	૩૯૭-૧૫-૩	*અનસુયા પતીયા પ્ર.	૪૬૧-૮-૪	માંડવા	૫૧-૧-૧૧
અમીસરા	૧૬૨-૧-૧૧	તેરસા	૬૧-૮-૮	સાંધા	૧૫-૧-૨
*અ'માલી	૧૭૨-૧૨-૦	દામનખર	૬૫-૬-૯	માલેયા	૧૧૦-૭-૩
કણજેદા	૧૨૦-૧-૭	દામાપુરા	૧૩૨-૦-૫	(૨) વણીઆદ	૯૦-૧-૨
*નાના કરાળા	૮૯-૧૩-૨	દરીઆપુર	૭૩-૧૦-૨	*વરખડ	૧૫૧-૫-૪
(૩) મોટા કરાળા	૭૩૨-૩-૨	પુનીઆદ	૧૨૦-૨-૨	સિરોળ	૧૧૨-૧૨-૩
*કેકસ	૨૧૮-૦-૪	ફાંજળીઆ મોટા	૪૬૨-૧૨-૦	*સીમળી	૧૪-૧૦-૧૦
*છાણસોષ	૮૫-૪-૦	બરકાલ	૯૦-૧-૦	સેગવા	૧૬૩-૧૧-૧૦
*ઝાંઝડ	૫૮૫-૨-૬	બાવળીઆ	૯૦-૧૪-૧૧	મટિાળ	૮૨-૧૧-૭
*ટીંબરવા	૪૨૯-૧-૫	*માલપુર	૨૬-૭-૧	*તેનતલાવ	૨૭૫-૭-૫
ખીયલી	૫૫-૧૫-૬	માલસર	૧૦૬૪-૬-૩	નાના હખીપુરા	૯૨-૧૪-૫
તેનતલાવ મ.દુ.કુંડ	૧૦-૧-૩	માંજરોળ	૭૦-૧-૫	*ગરાડી	૭૬-૮-૦

સંખેડા મહાલ

અદલાદપુરા	૬૦-૨-૫	બોડેલી	૧૧૭-૧૨-૧૧	માલપુર	૧૦૫-૫-૧
અરીદા	૧૧૪-૯-૮	કોંકટ	૪૭-૦-૫	ગુડર	૪-૧૦-૩
આનંદપુર	૧૦-૬-૮	ભાટપુર	૧૫-૧૪-૨	*ગુડીઆ	૯૦-૧૨-૧૧
કમુંબીઆ	૪૩૦-૪-૬	મગનપુરા	૮-૧૩-૫	પીદા	૫૦-૧૨-૭
*કાપીદા	૧૪૭-૮-૪	માધણી	૧૪૪-૯-૮	અરડા	૬૮-૧૦-૧
ખુનવાડ	૨૨૮-૩-૮	માડુ	૮૮-૧૫-૧૧	ગામ	૨૯-૧૫-૨
ફાટા	૧૧૭-૪-૮	માંજરોળ	૨૪૨-૩-૧	ચંદાનખર	૬૩-૭-૧૧

ટોબા	૧૮૮-૯-૦	નાંદલગ	૨૦૧-૧૫-૧૧	સરડીઆ	૨૪૫-૪-૬
રાજનગર	૨૦-૨-૬	નંદપુર	૬૪-૨-૪	સોનગીર	૩૨-૧૧-૬
રતનપુર- કમારજ	૨૦-૧૪-૨	પરવટી	૩૩-૫-૧૧	*હડોદ	૨૮૫-૮-૬
		પાલિજ	૩૫-૭-૧૦	પતરા	૬૦-૫-૬
*હડોદ	૧૪૫-૨-૫	(૨) પીપળસઠ	૮-૬-૬	સુધાધાડા	૧૮-૬-૬
લાહરસ	૧૫-૬-૩	*સંખેડા	૬૬૪-૧૦-૫	સંખેડા મ.કુંડ	૧૬-૧૫-૫
વાગેથા	૬-૧૫-૩	વડેલી	૧૪૦-૯-૧૦	પાટણા	૫૩-૪-૪
વાસણા	૧૧૬૪-૧૩-૯	ગોલાગામડી	૨૨-૪-૩	હરેશ્વર	૨૭-૪-૪
ડોળમાર	૬૯-૫-૩				

સાવલી મહાલ

*અંજેસર	૨૪૪-૬-૬	*કેસર	૧૫૬-૨-૪	*મંજુસર	૫૪૯-૧-૦
અર્ધાદ્રા	૧૫-૪-૫	કેસર મ.કુંડ	૫-૯-૯	શારદાપુર-વેળપુર	૨૮૦-૯-૮
ઉત્તમનગર	૮૧-૧૫-૮	*ધનતેજ	૧૭૯-૧-૦	શાંતિપુર-વેળપુર	૧૦૪-૧-૫
ખાખરીઆ	૩૧૧-૦-૧૧	(૮) ધર્મપુર	૪૩-૧૦-૯	રાણીઆ	૮૮-૭-૧૧
નવલા	૯-૬-૦	*નગીસરા	૯૧-૧-૦	ગણીપુરા	૬૭-૪-૯
કડાચલા	૪૦-૫-૮	નાની બાડોલ	૧૧૪-૩-૯	વરસડા	૨૨૮-૧૨-૬
દુલસીપુરા	૧૫૧-૪-૬	પીસોલ	૪૯-૭-૧	લાલાવાવ	૮૧-૧૨-૩
સાંઠાસાલ	૩૬૫-૧૦-૧૦	*ખાકરોલ	૩૮૧-૧૩-૨	વેળપુર	૧૧૬૪-૫-૯
ગરધીઆ	૫૧-૨-૩	*રતનપુરા	૧૬૨-૧૧-૨	મોટી બાડોલ	૮૨-૨-૨
(૪) ગાંઘડીઆ	૧૬૭-૪-૮	મેરાકુવા	૬-૧૪-૨	*ધન્નાડ	૧૬૮-૩-૯
ગોહડા	૫૧-૯-૧૦	મુંદેલા	૧૦૪-૬-૧૧	બહુથા	૮-૧૨-૬
કુંડાવ	૨૮૪-૭-૮	મુવાલ	૧૪૨-૩-૯	રામનગર પેટા-	
પેાપ્પા	૧૨૪-૦-૪	સમલાયા રેશન વા. ફંચ-૦-૧૧	પરા પસવા	૨૦-૮-૧	
વઢેસર	૪૯-૭-૧૦	લામડાપુરા	૬૬-૭-૧	વેળપુર મ.કુંડ	૭૧-૫-૬

દા. નં. વાચનાલયો

અજરપુરા	૨૩-૧૪-૧૧	કાસોર	૫૫-૧-૪	મહીસા	૫૯-૩-૮
આમોદ	૧૯૯-૩-૬	કુંજરાવ	૫૬-૨-૧૦	રતનપુરા	૧૭-૧૩-૭
આંત્રોલી	૭૧-૩-૫	ખાનપુર	૪૯-૭-૪	રૂઢણ	૨૬-૪-૯
નાવલી	૩૮-૧૩-૧	ધોડાસર	૧૨૭-૩-૭	લસુન્દ્રા	૧૩૦-૧૫-૦
પણસોરા	૧૮-૭-૧૦	ચીખોદા	૨૪-૧૫-૮	વડલા	૭૨-૬-૬
પંડોળી	૧૩૨-૧-૯	છીપડી	૨૫-૧૫-૬	સામરખા	૬-૨-૧
વાસદ	૭૨-૦-૪	નાપાડ	૧૫૭-૧૫-૪	સારસા	૨૩-૧-૧
વાસણા	૧૩૩-૩-૧૧	*પીપળાવ	૧૧૩-૧-૬	*સીંછવાડા	૪૧-૧૫-૦
વીણા	૨૮૧-૭-૭	ખોયાસણ	૨૪-૧૨-૧૧	સિહુજ	૨૪-૧-૨
ધસણાવ	૧૯૯-૧૧-૪	ભરોડા	૩૦-૧-૧૦	સંદેસર	૩૦-૧-૧૦

તા. ૩૧ મી જુલાઈ સન ૧૯૪૩ સુધીનો પુસ્તકપ્રકાશનનો રકડો

અનુક્રમ નંબર	પુસ્તકનું નામ	નકલો	છાપેલી કિંમત	કુલ	વિપજવાની કિંમત
૧	૮૦૦૦ પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલિ	૯૧	૮-૦-૦	૭૨૮-૦-૦	૩૪૧-૪-૦
૬	વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ	૧૫૧	૩-૦-૦	૪૫૩-૦-૦	૨૧૨-૫-૬
૮	કુમારનાં ઓરિજનો આ. ૩ જી પાઠી	૫૦૨	૧-૮-૦	૭૫૩-૦-૦	૫૬૪-૧૨-૩
	" " કાચી	૩૦૦	૧-૪-૦	૩૭૫-૦-૦	૨૮૧-૪-૦
૧૧	શ્રેષ્ઠ સલાહકાર આ. ૨ જો	૨૧૮	૦-૬-૦	૮૧-૧૨-૦	૩૮-૫-૩
૧૭	મધુમશિક્ષા અને ધમર	૨૫	૦-૧૧-૦	૧૭-૩-૦	૭-૫-૩
૧૮	હિન્દુસ્તાની સંગીતનો ઇતિહાસ	૫૩	૦-૧૪-૦	૪૬-૬-૦	૨૧-૧૨-૦
૨૨	કસરત અને આરોગ્ય	૩૮	૦-૧૪-૦	૩૩-૪-૦	૧૫-૯-૬
૨૩	કેટલાક રોગો-આ. ૨ જો	૧૧૭	૦-૧૩-૦	૯૫-૧-૦	૪૧-૨-૩
૨૪	પ્રગતિને પંથે	૨૨૦	૧-૧-૦	૨૩૩-૧૨-૦	૧૦૩-૨-૦
૨૬	ભૂરચના	૨૫૩	૦-૧૧-૦	૧૭૩-૧૫-૦	૭૪-૨-૦
૨૭	માનસશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ શિક્ષણકળા	૧૩૪	૦-૧૪-૦	૧૧૭-૪-૦	૫૪-૧૫-૬
૨૮	રોમ અને આરોગ્ય	૫૪	૧-૫-૦	૭૦-૧૪-૦	૩૧-૧૦-૩
૨૯	માટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ	૨૮૧	૦-૧૩-૦	૨૨૮-૫-૦	૯૮-૧૨-૯
૩૧	વિદ્યાશાળા	૨૮૦	૧-૧-૦	૨૬૭-૮-૦	૧૩૧-૪-૦
૩૨	શિક્ષણનો શાસ્ત્રીય	૨૪૫	૦-૧૧-૦	૧૬૮-૭-૦	૭૧-૧૨-૬
૩૩	સિંહ	૨૦૧	૦-૬-૦	૭૫-૬-૦	૩૫-૫-૬
૩૪	દિવના ઇતિહાસની વાતો	૪૯	૦-૧૨-૦	૩૬-૧૨-૦	૧૭-૩-૯
૩૭	આદારશાસ્ત્ર	૧૩૮	૦-૧૪-૦	૧૨૦-૧૨-૦	૫૬-૬-૯
૩૮	બાળકેવળથી	૧૩૮	૦-૧૩-૦	૧૧૨-૨-૦	૪૮-૮-૯

૩૯	વેવાસિક ન્યાયમાળા	૨૪૦	૧-૮-૦	૩૬૦-૦-૦	૧૬૮-૧૨-૦
૪૦	મોન્ડીસોરી પદ્ધતિનો આત્મા	૨૦૫	૧-૨-૦	૨૩૦-૧૦-૦	૧૦૮-૧-૯
૪૧	તારાશાસ્ત્ર	૧૧૩	૦-૧૨-૦	૮૪-૧૨-૦	૩૯-૧૧-૯
૪૨	રામાયણરહસ્ય	૧૨૯	૦-૬-૦	૪૮-૬-૦	૨૨-૧૧-૦
૪૪	હાડપિંજર	૧૭૪	૦-૮-૦	૮૭-૦-૦	૪૦-૧૨-૬
૪૬	વીર ગાર્દીશઃ ૨ જી આવૃત્તિ	૭૩૦	૧-૮-૦	૧૦૬૫-૦-૦	૬૮૪-૬-૦
૪૭	આયોની ઝોળખાણુ	૧૯૯	૦-૫-૦	૬૨-૩-૦	૨૩-૫-૩
૪૯	વાતોનાં પ્રસ્તકોનો પરિચય ભા. ૨જો	૮૪	૦-૮-૦	૪૨-૦-૦	૩૯-૬-૦
૫૧	પરિમય	૫૦૩	૦-૫-૦	૧૫૭-૩-૦	૮૮-૬-૯
૫૨	આલ્પવિજ્ઞાન-ભા. ૩ જો	૯૪	૧-૮-૦	૧૪૧-૦-૦	૧૧૦-૨-૬
૫૭	અવોચીન સાવર્જનિક પ્રસ્તકાલયો	૧૦૦	૨-૦-૦	૨૦૦-૦-૦	૯૩-૧૨-૦
૬૦	૪૦૦૦ પ્રસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલિ	૪૨૦	૫-૦-૦	૨૧૦૦-૦-૦	૯૮૪-૬-૦
૬૧	પ્રુ પ્રવૃત્તિ ભાષણો ને લેખો ભા. ૧જો	૧૦૮	૧-૮-૦	૧૬૨-૦-૦	૧૦૧-૪-૦
૬૪	છુકર ટી. વૉશિંગ્ટન	૧૫૭	૧-૧૨-૦	૨૭૪-૧૨-૦	૧૨૮-૧૨-૯
૬૬	અમીન સાહેબના ફોટા માઉન્ટેડ	૪૧	૦-૮-૦		૨૦-૮-૦
૬૮	બાલકુળના પાઠો	૫૬	૦-૪-૦	૧૪-૦-૦	૧૧-૭-૯
૬૯	સારી રીતભાત	૬૧૯	૦-૪-૦	૧૫૪-૧૨-૦	૧૨૬-૧૫-૩
૭૦	*સ્વગૌનું દોહન	૫૬	૧-૮-૦	૮૪-૦-૦	૬૫-૧૦-૦
					૫૧૦૫-૧૦-૦

નોટિસ

આથી ખબર આપવામાં આવે છે કે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડના સભાસદોની ઓગણીસમી વાર્ષિક સાધારણ સભા રાવપુરા, વડોદરામાં આવેલી મંડળની રજીસ્ટર્ડ ઓફિસમાં રવિવાર તા. ૧૦ મી ઓક્ટોબર સને ૧૯૪૩ ના રોજ બપોરના એક વાગે નીચેનાં કામો કરવા મળશે:—

૧. તા. ૧-૮-૪૨ થી તા. ૩૧-૭-૪૩ સુધીના બાર માસનો વ્યવસ્થાપક મંડળનો રિપોર્ટ તથા ઓડિટરે તપાસેલો હિસાબ મંજૂર કરવા.
૨. નફાની વહેંચણી જાહેર કરવા.
૩. નવા વર્ષ માટે પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ, ઓડિટર તથા વ્યવસ્થાપક મંડળના હોદ્દો છોડતા ત્રણ વ્યવસ્થાપકોને બદલે બીજાઓને નીમવા અગર તેમને ફરીથી ચૂંટી કાઢવા.
૪. નવા વર્ષની આવક તથા ખર્ચનું અંદાજપત્ર મંજૂર કરવા.
૫. પેટાનિયમની દુરસ્તી કરવા બાબત. (મૂળ નિયમ તથા કરવાનો સુધારો વધારો આ રિપોર્ટ સાથે સામેલ છે.)
૬. એ. પ્રમુખ સાહેબ તરફથી સભામાં બીજું ને કામ રજૂ થાય તે કરવા.

સર્વ સભાસદોને વખતસર સભામાં પધારવા વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

વડોદરા, }
તા. ૮-૯-૪૩ }

વ્યવસ્થાપક મંડળની આગાધી
વા. ના. ચપરીન
મંત્રી.

ટીપ્સ:—બ. મંડળમાં ખાસી પડેલી જગાઓ માટે ઉમેદવારી કરવા હવજનાર સભાસદો પોતાની લેખી ઉમેદવારી સાધારણ સજ્જાની તારીખ પહેલાં સાત દિવસ અગાઉ મંડળની ઓફિસે મોકલવી જોઈશે. આવા ઉમેદવાર કેમ પુસ્તકાલયના મંત્રી વા પ્રતિનિધિ તરીકે ઉમેદવારી કરવા માગતા હોય તો તે પુસ્તકાલયના મંત્રી વા પ્રતિનિધિ તરીકે તેમને સ્વીકાર્યા બદલનો ને તે પુસ્તકાલયનો દરાવ પોતાની ઉમેદવારી સાથે મોકલવો જોઈશે, અને જો તે સ્વતંત્ર રીતે ઉમેદવારી કરતા હોય તો તેમની ઉમેદવારીને બીજા એક સભાસદનું લેખી અનુમોદન સદર ઉમેદવારી સાથે મોકલવું જોઈશે.

આવતા માસની કાર્યદિશા

- (૧) અંદાજે ટકાવારીના ધોરણે જ મંજૂર થાય છે; માટે તે પ્રમાણે જ ગોઠવી મદદની માગણી કરશો. કસ્ટોમરોએ અને મકાનવાળાં પુસ્તકાલયોએ આ સૂચના આસપાસમાં લેવા વિનંતિ છે.
- (૨) તમામ કાયમનિધિની અને લોકમદદની રકમ તૈયાર હોય તો જે તે સ્થળે મોકલવા તજવીજ કરો.
- (૩) કબાટ વગેરે સાહિત્ય ખતતા સુધી સુદ્ધકાળ દરમિયાન સ્થાનિક મહાલ કે ગામમાં અનુકૂળતા પ્રમાણે તૈયાર કરાવવું. આ માટે માગણી કરવી.
- (૪) થોડું જાણેલાં પ્રૌઢો માટે પણ વાચનપ્રચાર માટેની પુસ્તિકાઓનો પ્રચાર કરો.
- (૫) શ્રી. વ. સોસાઈટીનાં આહુ વર્ષનાં લેટ પુસ્તકો જેમણે હજી સુધી મંગાવી લીધાં ન હોય તેમણે સદર સંસ્થાને જરૂરી માહિતીપત્ર ભરી મોકલી મંગાવી લેવા તજવીજ કરવી.

વડોદરા,
તા. ૮-૬-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય શાખા

વટહુકમ નં. ૩ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

વટહુકમ નંબર ૨ સને ૧૯૪૩-૪૪ ની દુરસ્તી

માહે ઓમરટ ૧૯૪૪ ના “પુસ્તકાલય” માસિકમાં કર્યા પુસ્તકાલયોની સંખ્યામાં વધારો કર્યા બાબતનો વટહુકમ નં. ૨ સને ૧૯૪૩-૪૪ તા. ૧૧-૮-૪૩ નો અત્રેથી બહાર પાડવામાં આવ્યો છે. તેમાં નવીન કર્યા પુસ્તકાલયોની માહિતી આપવામાં આવી છે. તેમાં વડોદરા પ્રાંતમાં નં. ૫ તું પુસ્તકાલય મુજબ તા. પાદરા એ નામ લખવાનું રહી ગયેલું હોવાથી મુજબ તા. પાદરા પુસ્તકાલયને કર્યા પુસ્તકાલય ગણવું. એ પ્રમાણે સુધારો વાંચવો.

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મહુવા તાલુકા મહુવા એ તાલુકાનું મુખ્ય સ્થળ હોવાથી તેને પણ કર્યા પુસ્તકાલયની ગણતરીમાં મૂકવાનું ફરિયાદમાં આવે છે.

વડોદરા,
તા. ૨-૬-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૭ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

૧. “અન્નવાળિયા” નામના માસિકનો પ્રચાર પ્રૌઢશિક્ષણ વર્ગોમાં કરવા બાબત
 “અન્નવાળિયા” નામના માસિકની ફેટલીક પ્રતે દરેક મહાલ શાળાધિકારી સા.
 તરફ સહર માસિકના ત્રીજી તરફથી દર માસે મોકલવામાં આવે એવી વ્યવસ્થા અરેથી
 કરવામાં આવી છે. તે તે માસિકનો પ્રચાર પોતાના તાબામાં ચાલતાં પ્રૌઢશિક્ષણના વર્ગોવાળાં
 સ્થળોએ કરવા જેમણે તેમણે તજવીજ કરવી અને તેના પ્રચાર સંબંધીતું નિવેદન વર્ષ
 આખરે અમારા તરફ મોકલવું. આ સૂચના રા. મહાલ શાળાધિકારી સા. ની જાણ તથા
 અમલ થવા સારું પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.

વડોદરા,
 તા. ૪-૯-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
 મદદ, વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૮ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

સરવૃ સાહિત્ય કાર્યાલયની “વિવિધ અંથમાળા” ના ગ્રાહક થવા લલામણ
 સરવૃ સાહિત્ય વ. કાર્યાલય તરફથી છેલ્લાં ૩૫ વર્ષ થયાં “વિવિધ અંથમાળા”
 નામક વિવિધ વિષયનું વાચન આપતી એક અંથમાળા પ્રકટ થામ છે. અને તેના દ્વારા
 આમજનતાને પથ્ય એવું શિષ્ટ સાહિત્ય વખતોવખત પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.
 આવી શિષ્ટ અંથમાળાનાં પુસ્તકો વાચકો માટે ઉપયોગી નીવડે તેવું જણાવાથી એ
 અંથમાળાના ગ્રાહક નોંધાઈ જવા રાજ્યનાં સૌ પુસ્તકાલયોને અમારી ભલામણ છે.

તા. ૧૦-૯-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
 મદદ, વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૯ સને ૪૩-૪૪

વિષય

સામિયકોના લવાજમમાં રાહત બાબત

અગાવાદથી પ્રસિદ્ધ થતા ‘સદેશ’ અને ‘સેવક’ દૈનિકો તેમ જ ‘આરામ’
 અઠવાદીક અને ચુરતથી પ્રસિદ્ધ થતા ‘ચુગરાતમિત્ર’ અને ‘ચુગરાત દર્પણ’ ના
 વ્યવસ્થાપકો તરફથી, વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ધટાડેલું લવાજમ સેવા બાબત
 અમાગ તરફ લખાઈ આવ્યું છે. તેના રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ધટાડેલા દર નક્કી
 પ્રમાણે છે; તેના પુસ્તકાલયો બનતા લાભ લે તે માટે આ નીચે તે દરો રાજ્યનાં પુસ્તક
 કાલયોના મંત્રીઓની જાણ માટે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે:—

“સદેશ” વાર્ષિક રૂ. ૪૫-૦-૦

“આરામ”

રૂ.

“સેવક” , , રૂ. ૨૦-૦-૦

“ચુગરાત મિત્ર” અને “ચુગરાત દર્પણ” રૂ. ૨૨)

વડોદરા, ચાનિવાર
 તા. ૧૧-૯-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
 મદદ, વ્યવસ્થાપક

સૂચના નંબર ૧૦ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

શિક્ષણ ઉપયોગી સાહિત્ય સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોએ વસાવવા પરવાનગી આપ્યા બાબત.

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં શિક્ષણવિષયક ઉપયોગી સાહિત્ય તથા રમતોનાં સાધનો વસાવવા માટે સેક્ટરે ૧૦ દશ ટકા રાખવા ઠરાવેલું છે. પરંતુ બજેટના ૧૦ ટકા બાળો-આનો ઉપયોગ મોટે ભાગે ન થતાં વર્તમાનપત્રો પાછળ ખર્ચો પયોગી સાહિત્ય વસા-નાખવામાં આવે છે. તેને બદલે આપણાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો મોટે ભાગે શાળાઓમાં જ હોવાથી નાનાં બાળકોને શાળામાં આવવા ઉત્તેજન મળે એવી રમતો, ચિત્રો વગેરે ખરીદવા બલામણા કરવામાં આવે છે.

૨. યલ મૂળાક્ષરોનું શિક્ષણ બાળકોને શીખવવામાં અને અક્ષરોનો મરોડ સુધારવા માટે વડોદરા તાલુકાના આસોળના મુખ્ય શિક્ષક તથા યલ મૂળાક્ષરોનો સહ માણેળના મુખ્ય શિક્ષકે આવેલા લાકડાનો સેટ તૈયાર કર્યો છે. સાર્વ. પુસ્તકાલયોએ તે અંગે જાણે છે અને એ બાળકોને ઉપયોગી થઈ પડશે વસાવવા બાબત. એમ અમારું માનવું છે. તો તેવા સેટોની માગણી જે તે પુસ્તકાલયે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તરફ કરવી.

સદર સેટની કિંમત રૂ. ૫) રાખવામાં આવેલ છે.

વડોદરા, ૧
તા. ૪-૬-૪૩

ઉ. શ્રી. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક

સૂચના નંબર ૧૧ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

પુસ્તકાલયોને કેટલીક અગત્યની સૂચનાઓ.

આથી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મંત્રીઓને જણાવવામાં આવે છે કે તેઓ નીચેની મહત્વની બાબતોમાં પોતે કાળજીપૂર્વક અને જવાબદારીથી કામ કરે છે.

(૧) હિસાબી બાબતમાં કાયમનિધિની હકીકત અગાઉની સૂચનામાં જણાવ્યા પ્રમાણે રાજમેળમાં શરૂઆત પાન પર કાયમદંડ ખાતે કેટલી રકમ મૂકી છે તે જણાવવું જોઈએ.

(૨) કાયમનિધિનું ખાતું જુદું જ્યાં ન રાખ્યું હોય ત્યાં જુદું રાખી તેના હિસાબ દર વર્ષે વ્યવસ્થિત રાખે અને જનતાને જણાવે.

(૩) લોકમદદ ઉપરાંત ખાતાએ અંદાજ મંજૂર કરતી વખતે જે કાયમનિધિ મૂકવાનું જણાવ્યું હોય તે કાયમનિધિ ન મૂકી એકલી લોકમદદથી અંદાજનાં પત્રો, પેપરો મેળવશે તે મંત્રીએ કાયમનિધિનાં નાણાં પોતાના જોખમે ભરવાં પડશે. માટે પ્રથમ કાયમનિધિ અનામત મૂકવા માટે જણાવેલી અનામત પ્રથમ મૂકવાની સવક રાખ્યા પછી જ

લોકમદદ મોકલવાની છે. કારણ, કાયમનિધિની રકમ મૂકવાની શરતે જ અંદાજે અમે મંજૂર કરીએ છીએ. અને ત્યાં નીચે કે તેથી ઓછી કે બિલકુલ નહિ મૂકવાની મંજૂરી જે તે બજેટમાં જણાવીએ છીએ.

(૪) સરતા સાહિત્ય તરફથી ૨૫ સેટ મહાભારતના રા. ૨૮) ની કિંમતે મળવાના છે તો જે ગ્રામ પુસ્તકાલયો પોતે માગણી કરી ન હોય ત્યાં વસાવી લેશે એવી આશા છે.

(૫) બજેટ સાથે કરી કરવાનાં પુસ્તકોની યાદી વગેરે મોકલવા મૂકવું નહિ.

વડોદરા,

ઉ. મો. પટેલ

તા. ૧૧-૬-૪૩

મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો માટે પુસ્તકો અને સામયિકોની બહામણની યાદી નં. ૭ સને ૧૯૪૩-૪૪

વર્ગ	પુસ્તક વા સામયિકનું નામ	પ્રકાશક, કતો વા તંત્રી	કિંમત
અ	ધરતી રાણી	લેખક: કુંગરસી ધરમસી સંપદ	૬-૧૨-૦
શ	શ્રીમંત સયાશરાવ ગાયકવાડ બા. ૧-૨	લુહાણામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ, વડોદરા	૩-૧૨-૦
છ	વડોદરા	લુહાણામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ, વડોદરા	૦-૮-૦
છ	સુરત બા. ૧-૨	"	૧-૦-૦
જ	સંગીત કલાધર	નાયક હનનલાલ ડાહ્યાલાલ-વડનગર	૧૫-૦-૦
મ	નવનૈવેદ્ય	} બદ રમેશ આર., ગાંધી દશરથ એમ. ' મોતીલાલ નિવાસ ' મોજીનગર	૧-૦-૦
ર	બાગવાન		૧-૪-૦
મ	મંજૂષા	પ્રકાશક: મોહનલાલ દલસુખરામ બદ	૨-૦-૦
	કનક (માસિક)	તંત્રી, બદ દલસુખરામ; કનક કાર્યાલય અમદાવાદ	૨-૦-૦
	બગિની (પાદિક)	ભારતી સા. સંઘ, અમદાવાદ	૪-૦-૦
ય	સુરમા	સી. ચાન્દિલાલની કું. મુંબઈ	૨-૮-૦
ય	વિચારખા	" "	૨-૮-૦
ય	દેશવટો બા. ૧-૨	" "	૫-૦-૦
ય	ઉપાક્તી આંખ	યુગાન્તર કાર્યાલય, સુરત	૩-૮-૦
દ	જમા અને ઉધારની કળા	મોહનલાલ ચંદરલાલ શાહ, મુંબઈ	૧-૪-૦

વડોદરા,

ઉ. મો. પટેલ

તા. ૧૧-૬-૪૩

મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

ઉનાળાની રજાઓમાં શું વાંચશો ?

ઈન્દુલાલ યાજ્ઞિક કૃત

વરઘોડો

જામત સ્ત્રીત્વની ઝલકદાર નાટિકા:

મનોહર રૂપરંગ

રૂ. ૧-૪-૦

○

રણસંગ્રામ

વેધક અને વિચારપ્રેરક

ત્રણ કાન્તિકારી નાટકો

રૂ. ૧-૮

આ

ર

ના

ટ

કો

યશવંત પંડ્યા કૃત

શરતના ઘોડા

ભજવાયલાં અને ભજવાય તેવાં

લેખકની ચટકદાર શૈલીમાં લખાયલાં

ચાર જોરદાર સામાજિક નાટકો

રૂ. ૧-૮-૦

○

રસજીવન

જોભનનાં જાદુબર્યાં ચાર

ન ભજવાય તેવાં નાટકો

રૂ. ૦-૧૨-૦

શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતા લિખિત

મર્મોળા હાર્યરસથી ભરપૂર

કુડમ્બજીવનની ૨૪ વાર્તાઓ

સા. સુ. જી

ઉઠાવદાર રૂપરંગ : ૨૦૦ પાનાં : રૂ. ૧-૮

ચન્દ્રશંકર પંડ્યાનાં કાવ્યો

પ્રો. વિષ્ણુપ્રસાદ ત્રિવેદીના પુરોવચન અને

ડૉ. કાન્તિલાલ પંડ્યાના પ્રવેશક તથા

રસપ્રદ ટિપ્પણ સહિત

૩૧૦ પાનાં

રૂ. ૨-૮

દ્વિદલ

એ લેખક મિત્રોની ચોટદાર

ચોદ સામાજિક મુદ્દા વાર્તાઓ

પાકું પૂકું :

: આકર્ષક જોડ

રૂ. ૨-૮

સૂચિપત્ર મંગાવો : કોઈ પણ પુસ્તક માટે લખો :

એન. એસ. ત્રિપાઠી લિ. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોમાં

: અમારાં આ પ્રકાશનો આવ્યાં છે ? :

ઓસરતો રૂપિયો : ચાલુ યુદ્ધનાં નાણાંપ્રકરણથી લેખી થયેલી આંટી - જેમાં સમજાવવામાં આવેલી છે.

બેખક : પ્રો. રી. એન. વકીલ

અનુવાદક : પ્રો. નરયતીલાલ હ. મહેતા

કિંમત : ૧ રૂપિયો

પાસિક્કિક : યુદ્ધકાળ દરમિયાન છપાયેલું આ પુસ્તક ગુજરાતે ખૂબ જ આવકાર્યું છે.

બેખક : બારકરરાવ વિદ્યાસ

કિં. : રૂ. ૦-૧૨-૦૦

જાનપાન : માર્ગત ઇતિહાસ પર પ્રકાશ પાડતી આ પુસ્તિકા આત્મારના યુદ્ધમાં વિશેષ માહિતી આપતા પ્રકાશનની ગરજ સારે છે.

બેખક : કુંઝરસી ધરમસી સંપટ

કિં. : રૂ. ૦-૧૨-૦૦

તીર્થસલિલ : મહાન, યોગી શ્રી, અગવિંદ ધોષ, મહાન ઠમવીર શ્રી, ગધીજી, મહાન કવિશ્રી ટાગોર, મહાન ચિંતક રસેલ અને મહાન રત્નવેતા શ્રી. રોમા રોહા સાથેનો આ વાર્તાલાપ વિચારમય જીવન અને જીવનવિકાસ માટે આવકારદાયક છે.

કિં. : રૂ. ૩-૦-૦૦

જીવનનાં વમળ : સરત ચૂકથી,

પ્રલેભનથી કે બળાતકારથી સંઘમનું પમથું ચૂકેલી સમાજથી ત્યજાયેલી અપમાનોના દુઃખદર્દની સત્યકથા આ પુસ્તક રજુ કરે છે.

લેખક : ગુડુભાઈ મુ. કિં. : રૂ. ૧-૪-૦૦

પૂર્વ અને પશ્ચિમ : કવિવર ટાગોરે પૂર્વ અને પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ અને રિવાજની તુલના કરી, કયું ઉત્તમ તે સંબંધી ચેતાના સુંદર વિચારો રજુ કરી છે.

કિં. : રૂ. ૧-૧૨-૦૦

પરાજિત પ્રેમ : શ્રી. ભોગીલાલ

ગાંધી કૃત : મૂલ્ય રૂ. ૪-૦-૦૦

દ્વિરેક્ષની વાતો : ભાગ ત્રીજો.

બેખક : શ્રી. રામનારાયણ પાઠક

કિં. : રૂ. ૧-૧૨-૦૦

નિઃસંતાન : જગતમાં પંકાયેલા

એક બેખડોની આ ઉત્તમ વાતો છે.

મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦૦

ગીતાંજલિ અને બીજાં કાવ્યો :

બીજા આટલિ તૈયાર થાય છે.

—: લખો :—

ધી મહાગુજરાત પબ્લિશિંગ કું. લિ.

સર કિરોજશાહ મહેતા રોડ, કોટ, મુંબઈ

સેવક

છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી પ્રગટ થતું
'સંદેશ'નું સસ્તું લોકપ્રિય દૈનિક....

મોટા કદનાં ચાર પાનાં છતાં કિંમત માત્ર ૦-૧-૦
કરોડનાં સાંજે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.

- * જેમાં દેશપરદેશના છેલ્લા તાર સમાચાર
- * ગુજરાત કાઠિયાવાડના છેલ્લામાં છેલ્લા વિસ્તૃત અહેવાલો.
- * સ્થાનિક પ્રશ્નોની ચર્ચાઓ અને સમાચારો
- * વ્યાપાર સમાચાર-ભાવતાઓ વગેરે વિષયો નિયમિત આપવામાં આવે છે.
- * વિવિધ રસમય ખનાવો અને લેખો

આપે સેવક જોયું છે?—જો આ દૈનિક ન જોયું હોય તો આજે જ એક પોસ્ટકાર્ડ લખો અને તમને ઘેર ખેંચાં મૂકત નમુનો મોકલી આપવામાં આવશે.

આ દૈનિક પત્ર ગુજરાત કાઠિયાવાડના 'સંદેશ'ના એજન્ટો પાસેથી મળી શકશે.

બહારગામના ગ્રાહકો માટે ખાસ કાંઈ આયત્તિ નીકળે છે.

લવાજમના દર:—એક માસના રૂ. ૨-૦-૦ ત્રણ માસના રૂ. ૫-૮-૦

(વી. પી. કરવામાં આવતું નથી. મ. ઓ. કરો)

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૨૦)નીસ (ટ.ખ.સાથે)
વધુ માહિતી માટે લખો:—

મેનજર, 'સેવક' સરસ્વતી ભુવન, સારંગપુર, અમદાવાદ

.....મહાગૂજરાતનું સ્થાનિતું સાપ્તાહિક.....

આરામ

* છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી દર શનિવારે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.

* શિષ્ય અને હજીવા સાહિત્યની સામગ્રી માટે આ અઠવાડિક અંગ્રેજ છે.

દરેક નકલ કિં. ૦-૪-૦

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૨) (ટપાલ ખર્ચ સાથે) : પરદેશ રૂ. ૧૦ શિલિંગ.

દર અંકે પ્રાણુવાન પ્રસાદી પિરસાય છે.

- * સાહિત્યના પ્રશ્નોની સમીક્ષા
- * ન્યૈતિપરિચાન અને રાષ્ટ્રીય-વેપારી બજાર
- * વર્તમાન વિશ્વયુદ્ધની સમાવેશના
- * સિનેમાચિત્રની વાનીઓ અને સમાચારો
- * જાણીતા લેખક શ્રી. અગ્નિમીલન ડિઝિટલ વાતો
- * સાક્ષર શ્રી. ધનશંકર ત્રિપાઠીની કલમે રજુ થતી આકર્ષક ચાતુ વાતો 'પીપ્પ'.
- * આંતરરાષ્ટ્રીય રાજકારણ ચર્ચાતા મનનીય લેખો
- * આ અને બીજા વિવિધ વિષયોવાળું પ્રેરક સાહિત્ય.
- * કટાક્ષલેખો, હાસ્યરસો અને રસકાવ્યો
- * જાણીતા લેખકોની નવનિકાઓ-ટૂંકી વાતોએ

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૧૦) દસ (ટ.ખ.સાથે)

નમુનાની નકલ કાઢી લખવાથી મોકલાયે.

લખો:— વ્યવસ્થાપક, 'આરામ'

C/o. 'સંદેશ' કાર્યાલય, સારંગપુર, અમદાવાદ

૨ વાં

ઉધડતી આંખ

લેખક : મહેન્દ્રશંકર લાલશંકર પંડ્યા
એમ. એ. બી. ડી.

નવા અને જૂના જમાનાની આંખોને વાસ્તવિક રીતે ઉધડતી દર્શાવતી, કોલેજ, હોસ્ટેલજીવન, મ્યાત અને સિનેમાસુધિના પ્રસંગો રજૂ કરી, આજના જીવનના રંગમય, અંત મુધી, અખંડિત રસપ્રવાહ જાળવી રાખતી રસમય નવલકથા.

એન્ટિક કાગળ : કિં. ૩-૮-૦

૫૨૨ કો

શારદાપ્રસાદ વર્મા

કૃત

દુર્ગારામ મહેતાજી

અને

બીજાં નાટકો

ગુજરાતના આદ્ય સમાજસુધારકનું અદ્વિતીય જીવન આલેખનું અને જમાનાનો ચીતાર આપતાં લઘુવધા જેવાં સાત સુંદર નાટકો અને સંવાદો પાકું પૂકું : કિં. રૂ. ૧-૪-૦

મંદિરને પગથિયે

કલ્પનાનાં ઉદયનો, કટાક્ષની કાતિલ ઋણુતાભાઈ ગદ્યકાવ્યો અને આત્માની કણ સમી વિચારકલિકાનો રૂપે રંગે સોહામણો સંગ્રહ.....

એન્ટિક કાગળ : કિં. રૂ. ૦-૮-૦

ફોરમ

આપણા મહાપુરુષોના ગ્રેરક પ્રસંગો ને ગિર્યાસા જગવે એવી એકસો ચરિત્રકથાની સચિત્ર બાર ચોપડીઓ કિં. ૩-૦-૦

અમર મહાજનો

કમાલ આતા વુર્ક, એડિસન, માર્કોની, ક્યુરી, પારટર વગેરે દેશ દેશના મહાપુરુષો વેદાનિષ્ઠો વગેરે બાર સંપૂર્ણ જીવનચરિત્રોની સચિત્ર બે પાકી બાંધણીની ચોપડીઓ..... રૂ. ૨-૦-૦

પુરાણનાં પાત્રો

સાતથી દસ વર્ષનાં બાળકો માટે સરલ શૈલીમાં લખાયેલાં, રામ, શીતા, થીકુણ, દનુમાન વગેરે પુરાણનાં ગ્રેરક ચરિત્રોની સચિત્ર પાંચ ચોપડીઓ... કિં. ૦-૧૩-૦

યુગાન્તર કાર્યાલય, ગાંધીપુરા—સુરત

સ્ત્રીશક્તિ ગ્રંથમાળાનાં પુસ્તકો

સટ ૧ લો:-વંધ્યા બા, કાકી ગુજા, કાચદાગાં ઓળું રથાન ગુજા, અધોંગના બા, ગૃહવ્યવસ્થાની વાતો ગાજા, ખાંધણી બા, બલિદાન બા, ભવાટવી બા, મા બા, જયાના પત્રો ગાજા.

આખો સેટ રૂ. ૩૦ ને બદલે રૂ. ૩૦

સટ ૨ બો:-પતિની પસંદગી બા, લીલીની આત્મકથા ગુજા, ફાઇ બા, પારસી વાનીઓ ગાજા, વિધવા બા, કોને પરણું? ૧૧૮, સુખડતા ને સુંદરતા ગાજા, હાસ્ય કુવારો ગાજા, ભૂતના બડકા ૧૧૧૮, વિષટક્ષ ૧૧૧૮.

આખો સેટ રૂ. ૮૦૦ ને બદલે રૂ. ૭૦૦

સટ ૩ બો:-હાસ્ય કલાપ ૧૧૧૮, દેવી ચોધરાણી ૧૧૧૮, વીર રોઝા ૧૧, હાસ્ય અર્થા ૧૧૧૮, "જરા મ્હા મૂકજો" ૧૧, રાસરજની રુદ્ર, જીવનપદ્ધતિ બા, સુખી ધર ગુજા, ભરતગૂંચથુ ગાજા, ચોરોસીનું ચહર બા.

આખો સટ રૂ. ૧૨૦૦ ને બદલે રૂ. ૧૧૦૦

સટ ૪ બો:-રઝિયા બેગમ ગુજા, ગૃહવિવેક અને બીજી વાતો ગાજા, સખીના પત્રો ગાજા, રતવતુ ચાંચ ગુજા, ઓહલ્ય ગુજા, માત્રેમ અને બીજી વાતો બા, પારસી લગ્નગીતો અને ગરબા ગાજા, દામ્પત્ય જીવન ગુજા, વહેમી પતિ ગુજા, આરોગ્ય અને સુખ ગાજા.

આખો સટ રૂ. ૬૦૦ ને બદલે રૂ. ૬૦૦

સટ ૫ બો:-સામાજિક વાતો બા, રમુજી વાતો બા, બધી બાબી ગુજા, પતિ પ્રશ્ન છે ગુજા, માંદગી અને આવજત બા, વાતનું વતેસર ગુજા, ધરેણીના શોખ ગુજા, પારસી સતીઓ ગાજા, એકાદશી ગાજા, રાજકેવી ગાજા.

આખો સટ રૂ. ૩૦૦ ને બદલે રૂ. ૩૦૦

સટ ૬ બો:-શિવાજીની બા ગાજા, સાસુની સિખામણ ગુજા, કાચદાગું અગાન ગુજા, નામ વગરની નવલકથા ૧૧૧૮, નારીભિક્ષ બા, માસિકધર્મ ગુજા, નવા સાધિયા ગુજા વીર તારા (બે ભાગ) ૨૧૧૮, ગોરમાનાં ગીતો ગુજા.

આખો સટ રૂ. ૬૦૦ ને બદલે રૂ. ૬૦૦

સટ ૭ બો:-મેડમ ડેમીડ ગાજા, સામાજિક વાતો બાગ-૨ ગુજા, ગુણિયલ ગુદિથી ગુજા, ઓરવાતંગ ગુજા, દશિથી રાંધણકળા ગુજા, સતી જસમા ગાજા, સંસાર-દર્શન ગાજા, ભૂમિમાતા-આનંદમહ ૧૧૧૮, બાળવિધવા ગુજા, સાર્યા સહોદર ૧૧૧૮.

આખો સટ રૂ. ૬૦૦ ને બદલે રૂ. ૬૦૦

સટ ૮ બો:-થેપડા અથવા એક પર બીજી ગુજા, સુકન્યા ગુજા, વીરાંગના તીલાદેવી ગુજા, રાસનન્દિની ગાજા, પ્રતિભાનો સ્વયંવર ૧૧૧૮, વિગાની મોતાબાઈ ગુજા, ઝાંસીની ચણી ગુજા, હાસ્યાકુર ગાજા, હાસ્યાચૂત ગાજા.

(દરેકનું પોસ્ટેજ અલગ સમજવું)

દેશબંધુ-સ્ત્રી શક્તિ કાર્યાલય, કે.બી.કે. સુરત.

થોડાંક ચૂંટેલાં પુસ્તકો

નીચેનાં પુસ્તકોનું વાચન અનેક રીતે ઉપયોગી થશે. જીવનમાં સારા વિચારો, શુભ સંસ્કારો અને સાત્ત્વિક ભાવનાઓ બાંધત કરે એવાં આ સત્તર પુસ્તકોનો સેટ અવશ્ય તમારા પુસ્તકાલયમાં વસાવજો.

સંજીવની	લે. સોપાન ૨-૮-૦	આવૃત્તી કાલ	” ૩-૦-૦
પ્રાયશ્ચિત્ત ભા. ૧-૨	” ૫-૦-૦	જગતનો તાત	” ૨-૮-૦
ભગતા રે'જો ભા. ૧-૨	” ૪-૮-૦	એ પત્ની કોની	
અંતરંગી વ્યથા	” ૨-૦-૦	અનુ. યજ્ઞેશ શુકલ ૨-૮-૦	
અખંડ જ્યોત	” ૨-૦-૦	ધરતી અનુ. નિરૂ દેસાઈ ૨-૦-૦	
લગ્નસમસ્યા	” ૨-૦-૦	બાંધન-મુક્તિ દર્શક ૨-૮-૦	
લગ્નસાધના	” ૨-૮-૦	પથેર પાંચાલી અનુ. લાભુબેન ૨-૮-૦	
પચાસ વર્ષ પછી		જીવનનું એર હરજીવન સોમયા ૨-૮-૦	
	રા. ના. પાઠક ૨-૦-૦	વૈજ્ઞાનિક જગત ચંદ્રભાઈ ભટ્ટ ૧-૮-૦	

ભારતી સાહિત્ય સંઘ : અમદાવાદ-મુંબઈ

નવચેતનનાં નૂતન પ્રકાશનો આપની લાઇબ્રેરીમાં હોવાં જોઈએ.

કુંદન	શ્રી. બકિમચંદ્ર	૩-૮-૦	આશા	શ્રી. મકનજી પરમાર	૧-૮-૦
શ્રીદેવી	”	૩-૮-૦	વચાનાં ફલ	”	૨-૦-૦
ચંદા	શ્રી. ઇન્દ્ર વસાવડા	૩-૦-૦	આનંદમગ્નીસી	શ્રી. જ. ખંધડિયા	૨-૦-૦
ગંગાનાં નીર	”	૩-૦-૦	રાસરંજના	શ્રી. જયભાઈ રા.	૧-૪-૦
કલાની સદ્ગત્રી	શ્રી. સોભાભાઈ	૨-૮-૦	એકાકી	શ્રી. ન. શુક્લ	૧-૪-૦
ઈશ્વરનું ખૂન	શ્રી. દિગ્દાનંદ	૨-૧૨-૦	જીવનનિર્માણ	શ્રી. ચિરંતન	૨-૦-૦
યોગી કૅથુ	”	૧-૮-૦	આજકાલ	શ્રી. ધુ. પારેખ	૧-૮-૦
પ્રીતમની ચાસ	”	૧-૮-૦	જીવંત જ્વાળા	મનનીય લેખો	૧-૦-૦
બહેન	શ્રી નિરુપમાદેવી	૩-૮-૦	વર્ષકલ	શ્રી જસવંત ઠાકર	૧-૪-૦
પ્રામીઝમ	શ્રી. રામરાય મુનશી	૩-૮-૦	નવનૈવેદ્ય	શ્રી. ર. ટાગોર	૧-૦-૦
યુદ્ધ ને ગામઝા	”	૦-૪-૦	ગામઝાનું સ્વરાજ	શ્રી. ઇ. યશિક	૦-૪-૦
સુભગા	શ્રી. સીતારામ શર્મા	૩-૦-૦	આપણું સંન્ય	શ્રી. ડાહ્યાભાઈ પટેલ	૦-૫-૦
સ્વાધ્યાય	ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ	૧-૧૨-૦	ધરતીનો બાળમેધા	શ્રી ઇકુલાલ ભટ્ટ	૦-૮-૦
મંદારમાળા	શ્રી. કેયવ હ. શેઠ	૧-૪-૦	બોલિયો મત	દિનેશ કામર	૮-૪-૦
અક્ષયના ખાં	શ્રી. 'એકાર'	૩-૦-૦	સુરભી	ડૉ. શિવપ્રસાદ ત્રિવેદી	૦-૮-૦
કલ્યાણને માર્ગે	શ્રી. રમણિક દલાલ	૨-૦-૦	હલીવર્ગ	શ્રી. દિગ્મતલાલ મર્યાક	૦-૬-૦

: લખો :

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, ૨૪૫૬ : ભદ્ર : અમદાવાદ

દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવું જ
જોઈએ ?

સંપત્તિ અને સૌંદર્ય જેના પગપાસે આજોટતાં હતાં
હતાં પણ

તેના તરફ નજર પણ નહિ ફેંકતાં સામાજિક
વડિલશાહી સામે ક્રાંતિનો મંત્ર પુકારનાર
નારીજીવનની કથા

એટલેજ દિલના ડંખ

શ્રી એ અધોગત છે,
વાસના ચોપવાનું રમકડું
નરિંજ.

એવા આપણા જીવનમાં વધુએલા સામાજિક
પ્રસંગો વડે મઠાયેલ નવલકથા

કિં. ૩. અડી ૮. ખ. ચાર આના જુદા.
સુંદર કવર જેટ સાથે આજે જ મંગાવો.

આધુનિક લગત એટલે રાષ્ટ્રીય લગતની અંગ્રેજ
નવલકથા દરેક વાંચવી જોઈએ.

સને ૧૯૩૦-૩૧ ના દિંદના સ્વાતંત્ર્યસંગ્રા-
મની ઘટનાઓથી ભરપૂર સુરેખ નવલ.

લેખક :

સુરેખા જેઠાલાલ ત્રિવેદી

પ્રસ્તાવના :

કિં. ૩. અડી રમણલાલ દેસાઈ

મુકુટમણિ અવંતીસાગર વિક્રમાદિત્યના
રોમાંચક જીવનકાથોની સુરેખ ને સુંદર
સુલલિત વસ્તુગ્રંથણી અડી રજૂ થઈ છે તે

સાગર વિક્રમ-અવંતીપતિ

નવોજ ઇતિહાસ લખને આવે છે. કથો ભારત-
વાસી સંવતના સદા વિક્રમને નથી જાણતો ?
એનાં થોડાંક પાત્રો જ તમોને યોજાવી દેશે.

પરદુઃખજનન વિક્રમ, બળનો અવતાર વેતાણ,
સાધવી સંસ્કૃતી, આગના ગોળા જેવા
કાલિકાચાપ, દેવદમની, ધંધલી ધાંચણ વગેરે.

કિંમત ૩. અડી.

બંગાળની પ્રતિભાસાળી અંબેખિષા આ
નવલકથામાં નારીહૃદયની જાડી વેદનાઓ
અને મંથનો કલાત્મક રીતે રજૂ કરે છે.

સ્વ. શરતચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયની શૈલીનું સ્મરણ
કરાવતી નવી બંગાળી નવલકથા

અચલા

[અનુવાદક : જેઠાલાલ ત્રિવેદી]

લગન, પ્રેમ, સમાજ અને રૂઢિના બીપણ
ચક્રમાં ખીસાતી દિંદી નારીનું હૃદય વાંચવા
માટે આ નવલકથા જરૂર વાંચવી જોઈએ.

કિં. ૩. ૨-૮-૦

આજકાલ બંગાલી અનુવાદો ખૂબ
ગમે છે તે નવલકથાઓ વગેરે

શરતચંદ્ર (બળવાનું છાપાચિત્ર) ૨-૮

ઈલા (ઉલ્લી ટપની નવલ) ૧-૮

શાધારાણી (બંકિમચંદ્ર) ૦-૮

ધર્મપાલ (બોદ જમાનાની નવલ) ૨-૦

નારાયણી (બળવાના વખતની નવલ) ૨-૦

સુમાસચંદ્ર (શરદાખણ) ૨-૮

વૃંદાવન " ૨-૦

બિન્દુ " ૦-૮

અરેબિયન નાઈટસ (રામાનંદ ચેટરજી) ૪-૦

દરેક છવિદાખનો ભાગીઓ તે—

ગુજરાતી

શબ્દાર્થ ચિંતામણિ

(શબ્દકોષ)

૪૨૦૦ શબ્દો, ૫૬૨૨૦ પાનાં. અર્થો

વ્યુત્પત્તિ અને ૨૯ કહેવતો સાથે.

કિં. ૩. ૫-૮-૦ (૮.ખ. તેર આના)

લખો—જીવનલાલ અમરેશી મહેતા, પીરમથા રોડ, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ
જીવનલાલ જોન્ડે સન્સ, લજપતરાય રોડ, વીલાપારણા (મુંબઈ)

વડોદરા રાજ્યનું કોઈ પુસ્તકાલય

હજી આ પુસ્તક વિના રહી ગયું છે ?

હિંદી અર્થશાસ્ત્ર, નાણાવટા, શરાણી, સરકારની ચલણનીતિ, ખેડૂતોની આર્થિક સ્થિતિ, શાહુકારોનો નાણાકીય વ્યવહાર, સહકારી તથા લેન્ડમોર્ટગેજ બેંકો, હુંડિયામણ દેશના વેપારને કેમ ચૂંથી નાખે છે, હલોન તથા નાણાના સંબંધ, રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાની પૂરી સમજ, ચલણી નોટો કેવી રીતે છાપવામાં આવે છે વગેરે ગૂઢ તથા અટપટા પ્રશ્નો સરળ રીતે સમજાવતું ગુજરાતીમાં પહેલું જ પુસ્તક

હિંદી નાણાવટું

લેખક : જયન્તીલાલ હ. મહેતા, બી. કૉમ

“ નાણાવટા જેવા શાસ્ત્રીય અને જટિલ વિષયને શ્રી. જયન્તીલાલ મહેતાએ ધણી સમર્થ રીતે છણ્યો છે. ફોની તથા બાવા સંગોપાંગ સુમધુર છે. ”

જ્યોર્જી દિ મા, મહેતા (વિશ્વવિદ્યાર્થી, વડોદરા રાજ્ય)

“ ગુજરાતીમાં નાણાવિષય હજી સુધી ચર્ચામાં નહોતો. હિંદી નાણાવટાને સ્પર્શતા પ્રશ્નોનું સમગ્ર વિવેચન કરતું આ પુસ્તક અતિ ઉપયોગી યથા પડશે. ”

પ્રમુખ : હિંદી વેપારી મંડળ

“ ગુજરાતી સાહિત્યમાં આધારભૂત સાહિત્યવાળું નાણાવટા પર પુસ્તક નહોતું. નાણાખર્ચને લગતા પ્રશ્નોની સમર્થ રીતે છણાવટ કરી કોઈ બેખંડ અભિનંદનને પાત્ર ઠરે છે. ”

‘ ગુજરાતી ’

“ નાણાવટાને લગતું હિંદી દ્રષ્ટિનું આ પુસ્તક દેશની આખી ઉધાડનાર અને સ્વદેશી દ્રષ્ટિ સાંપડાવનાર નીવડશે. ”

“ પ્રજાબંધુ ”

“ આપણા સાહિત્યની ઝુટી શ્રી. મહેતાએ આ પુસ્તક લખી પૂરી પાડી છે. ”

પ્રાણલાલ દેવકરજી નાનજી

પૃષ્ઠ : ૩૩૪ : કિંમત રૂ. ૩-૮-૦ : (પાકું પૂઠું)

પુસ્તકાલય સ. સ. ચંડેળ લિ. રાવપુરા, વડોદરા.

સુકુન્દલાલ એચ. મહેતા કંપની, રાવપુરા, વડોદરા.

ખાતા તરફથી આ પુસ્તક રાજ્યની દરેક શાળા તથા પુસ્તકાલય મારે મંજૂર થયું છે. (તા. ૫-૧૧-૪૨ ની આજ્ઞાપત્રિકા, જાહેરાત અંક ૧ સને ૪૨-૪૩)

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનો પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ સાળાઓમાં ઇનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલય ખાતાએ વત્તામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના ત્રણે લાખ મંજૂર કર્યા છે.
૨. મુંબઈ ઇલાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ સ્કૂલોની વિદ્યાર્થીઓની લાયબ્રેરીઓ માટે આ પુસ્તકના ત્રણે લાખ મંજૂર કર્યા છે.
૩. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની ૨૫ (પચાસ) નકલો વડોદરાના પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગીઆર) નકલો અમદાવાદની શુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ ઉત્તેજન માટે ખરીદી છે.
૪. આ પુસ્તક માટે ' કમ્પ હુનરડયોન ' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
૫. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આજુબાજુ મળેલી બીજી શુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે સારાં પુસ્તકોમાં ગણ્યો છે.
૬. આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામયિક પત્રોએ સારામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

વિરલેશ પેસાં કમાવા આજેજ મંગાવો !

કમ્પ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,
શ્રી. હુંગરેશી ધરમશી સંપરે લખેલા
" આમુખ " સાથે

નર્સીકારક હુનરો

ગાજ ૧-૨-૩

નિષ્ણાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ ભરોસાપાત્ર હુનરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાનાં, ઉમદા બડા એટિક કાગળ, યાજીય શબ્દ સુંદર છપાઈ અને આકર્ષક ગ્રેડઅપ

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

(વી. પી. થી ટાલખાજે ૧૩ આના બુદ્)

મંગાવવા માટે લખો:—

સંચાલક : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચોક બલર,
પોસ્ટ સિતુગરા (અંબાર-૬૨૭).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના થોડાક અભિપ્રાયો

...દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોડું જ ભેધએ એટલુંજ નહિ પરંતુ તે વિશેષ વંચાય એવી વેચી મંત્રીઓએ કરવી ભેધએ...

...ધરગથુ હુનરોનાં આ લતનાં દેખાતાં પુસ્તકો આપણે ત્યાં ઘણાં બધાર પડ્યાં છે, અને દરેક જમે તેવી નહેરોતોનાં ચોક્કાં સાથે બધાર પડશે, પરંતુ આ પુસ્તકની વિશેષતા તેમાં મૂકેલા પ્રયોગોના માત્ર નથી પણ બુદ્ધિ બુદ્ધિ વિષયોના સારા અને અનુભવી લેખકો પાસે લખાવેલા લેખોને સંમતીને આ પુસ્તકને વિવિધતાભર્યું બનાવવામાં આવ્યું છે તે છે...

...થોડા અર્થે ને કોઈ ભાષને આજીવિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક ભેધ જવા નેડું છે...કારણકે બોલી મૂળીને લતમહેનત કરીને પેસા કમાઈ ચકાષ છે...

' ચિદાણુ અને સાહિત્ય ' માસિક, (અમદાવાદ).

...વર્તમાન જીવનમાં રહીને કેટલાક હુનરો કરીને, માણસ પોતાના પેટ પરનું મેળવી યકે-એવા પ્રકારેના તુરખા આ રંગમાં બતાવવામાં આવ્યા છે. છતાં થેખક-સંચાલક આમાં કેટલીક ન્યવદાર અને બીજાં પુસ્તકોમાં લાગ્યે મળે તેવી ઉપયોગી દ્રષ્ટીકતો નોંધી પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવ્યું છે. પુસ્તક અવશ્ય વાંચવા નેડું છે; તેમાંથી સૌ સૌની તુચિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મળ્યા વગર રહેવો નહીં.

' શુજરાત સાહિત્ય સંજ્ઞાની ઠાપંચાદી ' (અમદાવાદ)

...આવાં પ્રભ ઉપયોગી પુસ્તકને રાજ્ય અને ઉદ્યોગોના પ્રચાર માટે લગી થયેલી સંસ્થાઓએ ઉત્તેજન આપી, આમલકોએ સજીવન કરવામાં સાથ અને સહકાર આપ્યો ભેધએ.

' આમજીવન ' માસિક (વડોદરા)

વધુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની પત્રિકા મફત મંગાવો.

ખાળક

૨૧ વર્ષથી ખાળકાની
સેવા કરે છે.

યુદ્ધકાળ હોવા છતાં, અતિશય મોંઘવારીમાં
પોતાનું પ્રકાશન ખાળકે એના એ લવાંજમમાં
ઘટલે કે ફક્ત રૂપિયા બેમાં ચાલુ રાખ્યું
છે. તેને યોગ્ય ન્યાય આપી પોતાની
સંસ્થામાં-પોતાના ઘરોમાં વસાવવું એ
સૌ કોઈ વહિલોની પવિત્ર ફરજ છે.

‘ખાળક’ કાર્યાલય, રાવપુરા, વડોદરા

ઋણમુક્તિ

: શેષક તથા પ્રકાશક
મહાલાલ હ. જાની

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

ઋણમુક્તિ પુસ્તક આપે જોયું ? વાંચ્યું ? ગમ્યું ?

તમારા પુસ્તકાલયમાં એને તાકીદ વસાવી લેશોને ?

૨૫૦ પાનાં, ૧૬ સુદર ચિત્રાલેખો, ૩૨ રતલી એન્ટિક કાગળ,
પાકું કાપડી પૂઠું તથા આકર્ષક જેકેટવાળું

હિંદી રાષ્ટ્રની-શ્રામજનતા, આત્મજનતા અને કૃષક જનતાની કરજહારીના મહા-
પ્રજ્ઞની અર્થા અને ઉદ્દેશ આમાં તમને ઉદ્દેશોધક અને ઉરબોધક હશે મળશે.
પુસ્તક જેટલું ઉપયોગી તેટલું આકર્ષક, સુંદર, સરસ ને સોહામણું છે.

- ખચીત વસાવી લેજો, જે માસમાં જ અર્ધા પ્રતો તો ખલાસ થઈ છે.

પ્રાપ્તિસ્થાન:-

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

“પુસ્તકાલય” માસિકમાં છપાતી જા. ખ. ના લાભો

	૧૨ માસ	૬ માસ	૩ માસ	એક માસ
એક પેજ	રૂ. ૬૦	રૂ. ૬૦	રૂ. ૩૬	રૂ. ૧૪
અધુ પેજ	” ૬૦	” ૩૬	” ૨૪	” ૧૦
કવરપેજ ૩ બ્લુ	” ૧૨૦	” ૬૦	” ૪૦	” ૧૬
” ૪ થુ	” ૧૫૦	” ૬૦	” ૨૦	” ૨૦
હેન્ડીલ વહેંચામણી ૮ પેજ સુધી એક વખતના રૂ. ૮				
” ” ” ” ત્રણ વખતના રૂ. ૨૦				

૧. જા. ખ. ના ઉપરના દરો સાફી છે, તેમાં કાંઈ વળતર કાપી આપવામાં આવતું નથી.

૨. જા. ખ. નાં નાણાં અગાઉથી જ લેવામાં આવે છે.

૩. બદલા (Exchange) માં જા. ખ. લેવાનું ધોરણ બંધ છે; માટે તે વિષે કૃપા કરી કોઈએ પૂછપરછ કરવા તસ્દી લેવી નહિ.

૪. કોઈપણ જા. ખ. લેવી યા ન લેવી તે વ્યવસ્થાપકના નિર્ણય પર રહેશે, વધુ વિગત માટે લખો—

વ્યવસ્થાપક, ‘પુસ્તકાલય’ માસિક

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિ
પો. જો. નં. ૧૦, રાવપુરા—વડોદરા.

ખાસ લાભ

અમૂલ્ય તક

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતનાં પુસ્તકો

મૂળ કિંમત ઘટાડેલી કિંમત

૧ વગર દોકડાનો વેધ (ધરમયુ ઉપચારોનું પુસ્તક)	૨-૦-૦	૧-૦-૦
૨ અભાત પ્રાર્થનામાળા (વિવિધ પ્રાર્થનાઓનો સંગ્રહ)	૨-૦-૦	૧-૦-૦
૩ વહુને શિખામણ (આંખો માટે આરોગ્યસંગ્રહ)	૧-૦-૦	૦-૮-૦
૪ અ. સૌ. કુમારી (નાટક) રે. યથવંત પડ્યા	૧-૦-૦	૦-૧૦-૦
૫ મદન મંદિર (નોટક)	”	૦-૧૦-૦
૬ વીર ગાર્ફીલ્ડ (જીવન ચરિત્ર)	”	૧-૮-૦

આ ૭ પુસ્તકોના આખા સેટની મૂળ કિંમત રૂ. ૮-૨-૦ થાય છે,

છતાં ગ્રાહ્યરને ખાતર માત્ર રૂ. ૪-૮-૦ માં મળશે.

પોસ્ટેજખર્ચ અલગ, આવી અમૂલ્ય તક રજો ગુમાવતા.

લખો:—

પુસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ. વડોદરા

અમારી એજન્સીનાં પુસ્તકો

શુભસતણ દાઢીપીરડાંગાએન પટેલ ૧-૪-૦	રાસમંદિર ગો. દા. રાયચુરા ૧-૦-૦
યૌગિક સાધન અરવિંદ ઘોષ ૦-૮-૦	ગાંધીયુગની વાર્તાઓ ૦-૧૨-૦
રાસપાંખડી ચિ. લો. ગાંધી ૦-૮-૦	ગ્રેમલીલા-ભાગ ૧-૨ ૧-૪-૦
કુમારી હેલન રસૂલભાઈ વોરા ૦-૨-૦	રસિયાના રાસ ૧-૦-૦
પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકનો સાથી ૧-૦-૦	નગાધિરાજ ૧-૮-૦
ભતક કથાઓ ' સ્વંદ્રશંકર ભટ્ટ ૦-૧૦-૦	હુંહાની રમઝટ ૧-૮-૦
કથામણિ ગાંધિવ સા. મંદિર ૨-૮-૦	કુળદીપક ૧-૮-૦
અમૃતસરિતા બા. ૧-૨ ૩-૦-૦	કાઠીઆવાઠથી કન્યાકુમારી ૧-૦-૦
મહાસુખગામ શેઠ	કૃત્યગીતો ૦-૧૨-૦
કમનસીખ કુમારિકો ૦-૩-૦	સોમનાથની સખાતે ૧-૮-૦
અનવર કાવ્ય ૨-૦-૦	હાસ્યહકૂતર ૧-૮-૦
સચિત્ર કાવ્યસરિતા ૪-૦-૦	સોરઠપતિ ૧-૮-૦
ગ્રામદેવતા મ. કા. પટેલ ૧-૮-૦	હાલચિવડાની દશ વાર્તાઓ ૧-૮-૦
ખલિદાન પ્રા. કા. મુનશી ૦-૮-૦	કાઠિયાવાઠની લોકવાર્તા બા. રજો ૧-૦-૦
ચાંદરંભાં પ્ર. ગિ. મહેતા ૦-૮-૦	નવલખ સોરઠ શ્રી. રાયચુરા ૧-૮-૦
શારીરિક તંદુરસ્તી ૧-૪-૦	લખેશરી ૨-૮-૦
રવિશંકર અંભારીઆ	સોરઠી વીરાંગનાની વાતો ૨-૦-૦
હરિગીત ગીતા ૦-૮-૦	સોરઠરાણી ૧-૮-૦
ખાળલેખન ભાગ ૧ થી ૪ ૦-૧૨-૦	રાજ્ય અને રાજકારણ ૬-૮-૦
સોમાભાઈ કી. પટેલ	શ્રી. હરકાન્ત શુક્લ
ખાળકોનો આગ ૦-૬-૦	મો. ન. અમીન, છવન અને કાર્ય ૨-૮-૦
ખાળગણિત ભા. ૧-૨, ૦-૫-૦	સત્ય શ્રી કબીર દિગ્વિજય ૧-૦-૦
છવનસંભારણાં (શારદા મહેતા) ૨-૮-૦	મહંત રતનદાસજી
ખાલસાદિત્ય સર્વસંગ્રહ ભા. ૧-૨ ૨-૨-૦	ગજવે શૂભતો કાષ મૂળવંતરાય ૧-૪-૦
છત્રપતિ શિવાજી વા. સુકાદમ ૫-૮-૦	ઋણછોડની વાણી ૧-૪-૦
સામાજિક શૃંગારાઓ ૦-૮-૦	જવનિકા રેખા કાર્યાલય ૦-૧૨-૦
યુવક કાર્યાલય	રામસિંહ રાઠોડ ચં. મ. ભટ્ટ ૦-૬-૦
	કીરટોફર કોલમ્બસ ૦-૬-૦
	કુમાર વીરસેન ભા. ૩ ૦-૬-૦

લખો—

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

પે. બો. નં. ૧૦, રાયચુરા-વડોદરા.

નમુના (ફોર્મ્સ)ની યાદી

નમુનો નંબર

(આ પહેલાંના લાખ રદ સમજવા)

(૧) કસ્ટોમર રજીસ્ટર (ગુજરાતી)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૨) " " (અંગ્રેજી)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૩) નામવારી (કક્ષાવારી) રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૪) વિષયવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૫) કર્તાવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૬) ઇસ્યુ બુક અડધા કાગળની	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૦-૦૦
(૬બ) ઇસ્યુ બુક પા. કાગળની	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૬-૦૦
(૭) વર્તમાનપત્રો અને માસિકોનું રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૬-૦૦
(૮) વંચાપત્રો પુસ્તકોની વિષયવાર નોંધ રાખવાનું પત્રક (કસ્ટોમર પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૦-૦૦
(૯) શિક્ષકો સામાનનું પત્રક	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૧૦) હાજરીપત્રક	૪૦ પાનની ચોપડી રૂ. ૦-૬-૦૦
(૧૧) સૂચનાચોપડી	નંગ ૧ (૪૦ પાન)ના રૂ. ૦-૬-૦૦
(૧૨) ભેટ ચોપડી	નંગ ૧ (૪૦ પાન)ના રૂ. ૦-૬-૦૦
(૧૩) ખાતરીશી	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૦-૦૦
(૧૪) સમાના કાગળી નોંધ બુક	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૧૫) પાવતી બુક	નંગ ૧ (૧૦૦ પાન)ના રૂ. ૦-૬-૦૦
(૧૬) સ્પરશ અને જાગીનગીરીનાં ફોર્મ	ધા. ૧ (૬૬ નંગ)ના રૂ. ૧-૦-૦૦
(૧૭) પાવતીનાં ફોર્મ	ધા. ૧ (૬૬ નંગ)ના રૂ. ૧-૦-૦૦
(૧૮) ઇસ્યુ નંબર અને તારીખ નોંધવાની પદ્ધતિઓ	૧૦૦૦ નંગના રૂ. ૨-૮-૦૦
(૧૯) પુસ્તકોનું રજીસ્ટર (આમ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૨૦) વાચકોની ખાતાવહી	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૦-૦૦
(૨૧) વાચકોનું રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૪૮ નંગ)ના રૂ. ૧-૦-૦૦
(૨૨) પુસ્તકની ડાબી બાજુએ અંદર ચોટવાની શ્રીમંત મહાગજ સાહના ફોટાવાળી પદ્ધતિઓ	૧૦૦૦ નંગના રૂ. ૨-૮-૦૦
(૨૩) પુસ્તક ઉધરાણીનાં કાર્ડ	૨૫ નંગના રૂ. ૦-૪-૦૦
(૨૪) પુસ્તકની માગણીનાં કાર્ડ	૨૫ નંગના રૂ. ૦-૪-૦૦
(૨૫) વંચાપત્રો પુસ્તકોનું વિષયવાર નોંધ રાખવાનું પત્રક (આમ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૦-૦૦
(૨૬) નામવારી રજીસ્ટર (આમ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૨૭) વિષયવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૧-૬-૦૦
(૨૮) પુસ્તકની પૂઠે ચોટવાની નંબર લખવાની પદ્ધતિઓ	૬ પાનના રૂ. ૦-૧-૬

લખો:—પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ

ચા. યો. નં. ૧૦, રાવપુરા—વડોદરા.

શ્રીદક્ષિણામૂર્તિ પ્રકાશનમંદિર

—x—

બાલસાહિત્ય

સ્વ. ગિજુભાઈ સંપાદિત
બાળવાર્તાઓ ભાગ ૧ થી ૫
દરેકના ૦-૧૦-૦ મેટના ૩-૦-૦
બાળલોકગીત સંગ્રહ ભાગ ૧-૨
દરેકના ૦-૫-૦ બનેના ૦-૧૦-૦
બાલસાહિત્ય વાર્તાકા : ૩૫ પુસ્તકો
દારઝન ભાગ ૧-૨-૩ સિવાય દરેકના
૦-૮-૦, દારઝન દરેકના ૦-૬-૦;
કુલ ૧૭-૨-૦ મેટના ૧૬-૦-૦

ગિજુભાઈ અને તારાબેન સંપાદિત

બાલસાહિત્યમાળા : ૮૦ પુસ્તકો
દરેકના ૦-૨-૬ : મેટના ૧૧-૧૨-૦
બાલસાહિત્ય ગુરુજી : ૨૫ પુસ્તકો
જુલકના ૩ ૪-૮-૬ : મેટના ૪-૪-૦

કિશોર કથાઓ ખંડ ૧-૨
લેખક ગિજુભાઈ ૧-૪-૦

ઇસપનાં પાત્રો : ગદ્યેકાં ” ૦-૭-૦

સો કેનાં પરાક્રમો : રમેશભાઈ ગોતમ ૦-૫-૦

બાપુજીની અને બીજી વાતો

શ્રી કપિલાબેન કાકોર ૦-૧૨-૦

પીળાં પદ્માશ (ત્રણ બાલનાટકો)

લેખક શ્રીધરાણી ૦-૮-૦

નીલપંખી (સચિત્ર નાટક) ૧-૦-૦

: શિક્ષણશાસ્ત્રનાં તેમ જ આ પુસ્તકો મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :

કિશોર-કુમાર સાહિત્ય

શ્રી. નાનાભાઈ ભટ્ટના લખેલાં
મહાભારતનાં પાત્રો : ૧૩ પુસ્તકો
કુલ ૬-૮-૦ : મેટના ૬-૪-૦
રામાયણનાં પાત્રો : ૫ પુસ્તકો
કુલ ૨-૨-૦ : મેટના ૨-૦-૦
હિંદુ ધર્મની આખ્યાયિકાઓ ૧-૨
એકંદર ૩૨ વાર્તાઓ : ૧-૮-૦
હઝરત મોહમ્મદ પયગમ્બર (સ) ૦-૫-૦

સાહસકથાઓ

લેખક શ્રી મૃણાલકર મો. ભટ્ટ
આગરસસાટ ૧-૦-૦
સાહસિકોની સૃષ્ટિ ૧-૧૨-૦
ખાતાળપ્રવેશ ૦-૧૪-૦
અનન્યાની શોધમાં ૧-૦-૦

રખડુ ટોળી ખંડ ૧-૨
લેખક ગિજુભાઈ ૧-૮-૦

પ્રવાસો : ભૂગોળ

ચાર પ્રવાસો ૦-૧૨-૦
આર્થિક ભૂગોળ (૪૫ નકશાઓ) ૧-૪-૦

જીવનચરિતો

ધર્મત્માઓનાં ચરિતો ગિજુભાઈ ૦-૧૨-૦
ભગવાન બુદ્ધ ” ૦-૫-૦

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

સંસ્કાર ગ્રંથાવાંલે

દુનિયાભરના બિદ્ધહસ્ત લેખકોનાં જ પુસ્તકો આપતી આ ગ્રંથાવલિ ૧૯૩૫ની સાલથી શરૂ થઈ છે. રૂ. ૧) પ્રવેશ પી લેવાથી ગ્રંથાવલિનાં ગદ્યાં જ પુસ્તકો કાયમને માટે મન્તી કિંમતે મળે છે. વિગતવાર યોજના મંગાવી વાંચશો.

આ ગ્રંથાવલિનાં છેલ્લાં નવ પુસ્તકો

હૃદયવિભૂતિ	રમણલાલ વ દેસાઈ	૩-૦-૦
ક્ષિતિજ (ઉત્તરાર્ધ)	"	૩-૦-૦
ગમકહાણી	શુભવંતરાય આચાર્ય	૩-૦-૦
અધૂરું રત્ન (પૂર્વાર્ધ)	મં ગચ્ચુભાઈ શુક્લ	૩-૮-૦
" (ઉત્તરાર્ધ)	"	૩-૦-૦
છાયાનંદ	રમણલાલ વ દેસાઈ	૨-૮-૦
રખારણુ	રમાકાંત જાતમ	૩-૦-૦
નીલરેખા	શુભવંતરાય આચાર્ય	૩-૮-૦
રાધેશ્યામ	અમિતલાલ ભોશી	૪-૦-૦

આવતે માંડને પ્રગટ થશે

રસખિંદુ	રમણલાલ વ દેસાઈ	૩-૦-૦
ભીરુ સાથી ખંડ ૧-૨	પન્નાલાલ પટેલ	૪ ૮-૦

: પુસ્તકો મંગાવવાનું મુખ્ય સ્થળ :

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, કેશવ બાગ

ટેલીફોન. ૩૪૩૪૧

વિરાટ ગ્રંથાવલિ

આ ગ્રંથાવલિની ગણતરી પછી સને ૧૯૩૫ થી ૪
અર્ધ છે. પ્રવેશ-પૃ. ૩૧. ૧) ભરવાથી આ ગ્રંથાવલિનાં
પુસ્તકો કાયમને માટે સસ્તી કિંમતે મેળવી શકાય છે
વિગતવાર યોજના વાંચી જશો.

આ ગ્રંથાવલિનાં છેલ્લાં બાર પુસ્તકો

ચાર અધ્યાય અને માલંચ દાગો	૨-૮-૦
કૃષ્ણકાંતનું વીલ	બકિમબાણુ ૨-૮-૦
મનોરમા	બકિમબાણુ ૨-૦-૦
મોહિની	લોગીન્દ્રગવ દિવેટિયા ૩-૦-૦
તેજચિત્રો	રમણલાલ વ દેસાઈ ૩-૦-૦
દુર્ગા (જ્ઞાનદાની મા)	શરદ્દાણુ ૨-૮-૦
સ્વાધ્યાય ભાગ-૨ પ્રો હિં કે કામદાર	૩-૦-૦
વહુરાણી વિભા	દાગો ૨-૮-૦
રાજર્ષિ	દાગો ૨-૮-૦
નર્તકી ખંડ-૧ રમણલાલ વ દેસાઈ (છપાય છે)	
કમલા	બાર બગાળી લેખકો ૨-૮-૦
કર્મમુક્તિ	દાગોલાલ જ્વની ૩-૦-૦

: પુસ્તકો મળવાનું મુખ્ય સ્થળ :

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

કેશવ બાગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ

૨લી ફ્લોર, ૩૪૩૪૧

૧૯૪૨-૪૩ નાં નવાં પુસ્તકો

કાટનાં માળખાં		રામકલાણી	
લેખક રતિલાલ ત્રિવેદી	૩-૮-૦	લેખક ગુણવ તરાય આચાર્ય	૩-૦-૦
પરબનાં પાણી		વીરંગનાની વાતો ભાગ-૨	
લેખક સુરસી ઠાકુર	૨-૮-૦	લેખક તા પો અડાલત	૩-૮-૦
નીલરેખા		ઇશ્કની ખુશ્બુ	
લેખક ગુણવંતરાય આચાર્ય	૩-૮-૦	લેખક શ્રી બુદ્ધલેશ	૨-૮-૦
રાધેશ્યામ		આમોદાગના પ્રશ્નો	
લેખક રસિકલાલ લેખી	૪-૦-૦	મહાસુક્ષ્મ	
રખારણુ		લેખક ડાહ્યાલાલ બાની	૩-૦-૦
લેખક રમાકાંત ગોતમ	૩-૦-૦	કાવ્યગમ્યો	
અધૂરું સ્વપ્ન-પૂર્વાધે		મંત્રિત	
સંપાદક બચુભાઈ શુક્લ	૩-૮-૦	લેખક શ્રી “ પાગશર્ચ ”	૨-૦-૦
અધૂરું સ્વપ્ન-ઉત્તરાધે		મંજુપા	
સંપાદક બચુભાઈ શુક્લ	૩-૦-૦	લેખક શ્રી મોહિનીચંદ્ર	૨-૦-૦
રંગનાં ચટકાં		કાલિંદી	
લેખક ગો. રા. અમીન	૧-૪-૦	લેખક નાથાલાલ દવે	૧-૮-૦
ચોરાની વાતો		બાલસાહિત્ય	
લેખક શ્રી “ મધૂર ”	૨-૮-૦	વાણિયાની વાતો	
કેમલા		લેખક નાગરદાસ ઈ પટેલ	૦ ૧૦ ૦
બાર ગંગાળી લેખકો	૨-૮-૦	બાલમંજરી	
ની નવલિકાઓ ખંડ ૧-૨		લેખક નાગરદાસ ઈ. પટેલ	૦ ૧૦ ૦
અવેરચંદ મેઘાણી દરેકના	૨-૮-૦	કેટરી રાણી	
દક્ષિણાયન		લેખક મો ધીરેન પાયેકા	૦-૮-૦
લેખક શ્રી “ મુદરમ ”	૧ ૧૩ ૦	અભિનંદનત્રય	
છાયાનંદ		શ્રી ર. વ. દેસાઈ અભિનંદનત્રય	
લેખક રમણલાલ વ દેસાઈ	૨-૮-૦	(સંપાદક અભિનંદન સમિતિ)	૨-૮-૦

ગુજરાતી ભાષાનું હરકોઈ પુસ્તક

વ્યાજબી કિંમતે અને વહેલામાં વહેલી તકે મેળવવા લખો

આર. આર. શેઠની કંપની : મુંબઈ-૨

મિન્સેસ સ્ટ્રીટ, કેશવ બાગ

દરેક લાયજેરીમાં વસાવવા યોગ્ય પુસ્તકો

આત્મજ્ઞાની ગામ ૧-૨ રૂ. ૬	૩૫	ઝેરી નાગ	૨
વારસદાર	૩	જીવનું દાડપિંજર	૨
પ્રભાનો ભાઈ	૩	બેદી જાસુસ	૨
શ્રીમંતી સીતા	૩૫	પિશાચની પ્રતિમા	૧૫
અભિમાન	૩	ભયંકર પડછાયો	૧૫
શરદવાણી	૨	સંદેહ શયતાન	૩
પતિમ દિર	૧૫	સોનેરી સંદૂક	૩
પાડ	૨	દેવેન્દ્રનાં પરાક્રમે	૩૫
રૂપગાધુરી	૩	શ્રીકૃષ્ણ	૦૧
કુળવતી	૨૫	સીના	૦)૫
શરદવંદના	૨૫	ધ્રુવકુમાર	૦)૫
વિવાહિતા	૩૫	હનુમાન	૦)૫
ચાંદચુખ	૨૫	દૂધવાળી	૦૫
કમલિની	૩	વરુનું સંગીત	૦૫
જયશ્રી	૩૫	કથામંગળ	૧૧
અશ્વકા	૩	માનવદેયાં	૧૧
ગીનના	૦૫	વિનુભાઈ	૦)૫
રેણુની ગા	૪૫	નાનકડો કનુ	૦)૫
પથેગદાળી ગામ ૧-૨	૪૫	બદાહુર હંસા	૦)૫
શુભદા	૨૫	બચુકડો ઉદર	૦)૫
ચરિત્રહીન	૪૫	ચાંચો ગાઈએ	૦)૫
શેષપ્રશ્ન	૩	જગતની મહાન-	
બીડી મીડી	૧૫	જ્યોતિષો	૦૫
નગરલક્ષ્મી	૩૫	આતારસી	૨૫
માધરી	૧૫	આતમાતનું પારનકામ	૧
વિભાવરી	૨૫		
આનંદી	૨૫		

—: આજે જ લખો :—

એન. એમ. ઠક્કરની કું બુકશેલર્સ પબ્લીશર્સ.

૧૪૦ ગ્રિન્સેસ, સ્ટ્રીટ સુંખધ-૨

“પ્રાણાય અને પરિણાય”

શ્રી. ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહની અભિનવ રીતે લગ્નકેપડો છણતી
અતિ રસિક નવલકથા સૌ માળાપો. તથા જુવાનો જરૂર પાંચે.

૫૪ ૪૬૦. : : પાકું પૂકું : : કિં. રૂ. ૩૫૫

રૂપાનો- -ધંદ

જાણીતા નવલકથાકાર શ્રી. ચુનીલાલ
વર્ધમાન શાહની રંગ, રસ, કુમાર-
બરી સુંદર નવલકથાઓનો રૂપાનો
સંગ્રહ. એકેકથી ચઢિયાતી પાતાંઓ,
લેખકની છબી ને જીવનચરિત્ર સાથે.

કાપડી પૂકું કિં. રૂ. ૨૫૫

જગતના- -અરણ્યમાં

શ્રી. જયમુખલાલ મહેતાના, સંસારમાં
શાંતિ સિંચતા, મનોરમ શૈલીથી લખા-
યતાં રસિક લેખો-નિબંધો-નિરીક્ષણો,
લેખકની છબી ને જીવનચરિત્ર સાથે.
થોડી જ નકલો છાપી છે.

કાપડી પૂકું કિં. રૂ. ૧૫૫

ગાંડીવ બાળશાસ્ત્રિક ૪-૦-૦ ગાંડીવ બાળપ્રવાહિક ૫-૦-૦

હાસ્યમૂર્તિ શ્રી. જ્યોતીર્દ્ર દવે કૃત રંગતરંગ ચાર ભાગ ૬-૦-૦

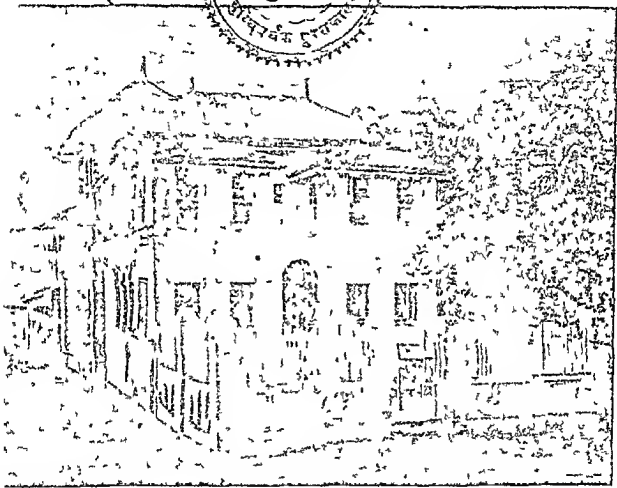
બાલોદ્યાનમાળા (૮૦ પૃષ્ઠ) ૪-૦-૦ ચાલો વાજવીએ (૧૨ પૃષ્ઠ) ૬-૦-૦

ખંડેર પટેલ (૨૦ પૃષ્ઠ) ૭-૦-૦ બે વાલ્યુમમાં પાકું પૂકું ૬-૦-૦

જગ્ગી લીલ

પુસ્તક ૧૮ મુ
 ઓગસ્ટ ૧૯૪૩
 અંક ૮ મો

સામાજિક પુસ્તકાલય — કોટાર (તા. કામરેજ)

<p>દેશભા ૩૧. ૩-૮-૦</p>	<p>: વાર્ષિક લવાજમ પરદેશ ૩૧. ૫-૦-૦</p>	<p>છુટક નમ્બર ૩૧. ૦-૧-૦</p>
<p>: વ્યવસ્થાપક : વાઘજીભાઈ તારપુલાઈ અમીન (બી. કોમ) મેની, પુ. સ. સ. મેડન વિ.</p>		<p>: તંત્રી : મણિલાલ પ્રભાશંકર વ્યાસ</p>

જોકે જોકે લાયબ્રેરીમાં આ પુસ્તક વસાવવું જ પડશે.

એક આદર્શ રાજવીના જીવનની આબેહૂમ ઝાંખી કરાવતો સુંદર ચરિત્રગ્રંથ
શ્રી. મહારાજ સયાજીરાવ ગાયકવાડનું

જીવન ચરિત્ર [ભાગ ૧-૨]

કે. શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજના બાલ્યકાળથી અવસાન પર્યન્તના
વિવિધ પ્રસંગો જાણવા, આ ગ્રંથમણિ તમને વસાવવો જ રહ્યો.
સંખ્યાગ્રંથ ફોટો-ચિત્રો અને આર્ટ પ્લેટોના સુશોભન સહિત

૨૦ વર્ષથી સ્થિતિપયોગી વિષયોને રજૂ
કરતું ગુજરાતનું અનોઢે માર્સિક પત્ર

ગુણસુન્દરી

તંત્રી શ્રી. જયવની દેસાઈ
વાર્ષિક ક્ષવાજ્ઞ : દિદર્શી રૂ. ૪૫ : પરદેશ ચિલિગ ૧૦

અંતિમપયોગી વિષયોના
ખાસ મનનીય લેખો,
જાણીતા કવિઓના રસ-
ભર્યા રાસ, જાણીતા
લેખકોની સુંદર ટૂંકી
વાર્તાઓ, અંતિમગતના
સમાચારો, બાલકો માટે
બાલવિભાગ

આહક ન થયા હો તો આજે જ ક્ષવાજ્ઞ મોકલી નામ નોંધાવો
વ્યવસ્થાપક, “ગુણસુન્દરી”, ૦/૦ હુહાણામિત્ર પ્રેસ, વડોદરા.

ગુજરાત અને એના સ્ત્રીમાર્ગોના પરમારો
અને ઔહાણોના વીરતા અને નેક-ટેકના
ઇતિહાસનું મૂર્ત સ્વરૂપ હુણસુન્દરીને રજૂ
કરતો વાતોનો અનોખો ઐતિહાસિક ગ્રંથ

પરમાર ધારાવર્ધિવ
ભાગ ૧-૨] અને [મૂલ્ય રૂ. ૮)

બલહઠખંડા દેવડા

ભાગ ૧-૨ મૂલ્ય રૂ. ૬૫
આ અતિહાસિક નવલને ફરેક પુસ્તકાલયે
વસાવવી જ પડશે.

હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો ઇતિહાસ
જાણવા માટે વસાવો

મહાસભાનો ઇતિહાસ

ભાગ ૧-૨-૩
મૂલ્ય ત્રણે ભાગના રૂ. ૧૧)

ગુજરાતનાં બે મહાનગરો

વડોદરા અને સુરત

મૂલ્ય ૦-૮-૦ ભા. ૧-૨ મૂલ્ય રૂ. ૧)
જાળકો અને મોટેરોને આ બે મહાનગરો-
નો પરિચય રસમય શૈલીએ આપે છે.

મંગાવવા માટે આજેજ લખો: હુહાણામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ-રાવપુરા, વડોદરા.

અંગલિ અંથમાળા

[વર્ષ આઠમું]

ગુજરાતની આ સમૃદ્ધ અંથમાળા પાછી શરૂ કરવામાં આવી છે. નીચેનાં બે પુસ્તકો અગત્યથી જરૂરી છે. ત્રીજું પુસ્તક એક નવલકથા જુલાઈમાં અગત્ય થશે.

[૧] લગ્ન-સાધના

લેખક : સોપાન

સોથી નાજુક પ્રશ્નને લેખકે વિશદ રીતે ચર્ચાઈ છે. છાંદ કિં. રૂ. ૨-૮-૦
પોસ્ટેજ ૦ ૨-૦

[૨] વિશ્વસાહિત્યની વાર્તાઓ

સંપાદક : ભોગીલાલ ગાંધી

યુદ્ધ લોકમાનસને મળવાની મૂક્યું છે એ વખતે એ દેશના સંસ્કૃતિવાદક લેખકોની વાર્તાઓ આપણને નવું જ દર્શન કરાવે છે.
કિંમત ૩-૦-૦ પોસ્ટેજ ૦-૩-૦

આ અંથમાળાના આદરક થતે

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૮-૦-૦

[પોસ્ટેજ સાથે]

દેશ અને દુનિયા અંથમાળા

છ પુસ્તકો : છ માસિક લવાજમ રૂ. ૩-૬-૦

આજના સમયના પ્રશ્નોનો અભ્યાસી લેખકો આ અંથમાળામાં દર મહિને પરિચય આપે છે.

[૧] આઝાદીની યજ્ઞવર્ણના

લે : કરસનદાસ તાણેક

(વૈશંપાયનના વાણીના લેખક)

[૨] ૧૯૪૩ નાં પગરણુ

લે : રતિલાલ મહેતા

(પલટાતા નકશાના લેખક)

ભા ર તી આ હિ ત્ય સં ધ

૧૩૮, મેડેજ સ્ટ્રીટ-મુંબઈ. ૧૬, શ્રીમાળી સોસાયટી, અમદાવાદ

ગુજરાત—કાઠિયાવાડનું માનીતું મહાન દૈનિક

સંદેશ

[સ્થા : ૧૯૨૩]

વિશ્વયુક્તના અને દેશપરદેશના

છેલ્લામાં છેલ્લા સમાચારો

આપવામાં સૌથી મોખર છે.

આપના પુસ્તકાલયમાં

દૈનિક 'સંદેશ' આવે છે ?

આપ 'સંદેશ'ના વાર્ષિક માહક
અની કંઠથી જગતના છેલ્લામાં છેલ્લા

ટેલિગ્રિન્ટર

દ્વારા મળતા સમાચારો વાંચો

આખા વર્ષનું લવાજમ ભરનારને
'સંદેશ'ના દળદાર અને સચિત્ર

દીપોત્સવી અંક

લેટ તરીકે આપવામાં આવશે :

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૪૫) (૮.ખ.સાથે)

આપના બન્નેટમાં 'સંદેશ'નું નામ મૂકવાનું રહે જાણતા.

વધુ માહિતી માટે લખો : મેનેજર : 'સંદેશ', સારંગપુર : અમદાવાદ

દરેક સાહિત્યપ્રેમી વાંચે

માનસી

સરસ સાહિત્યના આ સુંદર ત્રૈમાસિકમાં વિદ્વાનોના લેખો તેમ જ
પૂનલાલ ને ઉમાશંકર, સુન્દરમ, ધનસુખલાલ વગેરેની
સ્વલરી રચનાઓ છપાય છે તરી. ('કોમુદી'વાળા) પ્રોફેસર
વિજયરાય ક વૈદ્ય વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા પાંચ.

લેખો —

વ્યવસ્થાપક : 'માનસી' આનન્દ પ્રેસ .

રોશન રોડ - ભાવનગર

૧૯૪૨-૪૩માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

નવાં ઉત્તમ સુંદર પુસ્તકો

કલ્પવિતી	ધુમકેતુ	૪-૦-૦
ચોલાદેવી સચિત્ર	"	૪-૦-૦
સીધાં ચઢાણુ	(સુનરી)	૩-૬-૦
રમા-નાટક	શરદ્દાણુ	૨-૦-૦
વગાડનાં ફૂલ	મકનજી પરમાર	૨-૦-૦
પૃથ્વીનાં આંસુ	ફર્ગ્યુસન મુક્ત	૧-૮-૦
આપણો ધર્મ નવી આશિ	"	૪-૦-૦
(પ. ૬૧૧ આનંદચંદર બાપુભાઈ મુવ)		
ઠંડી ફરતા ને બીજાં નાટકો	ધુમકેતુ	૧-૮-૦
ગુજરાતનો જય પહેલો		
નવી આશિ : મેધાણી		૨-૮-૦
બે દશાદીપક		
(અદાનંદ-લાલાજી) મેધાણી		૨-૮-૦
કલ્યાણી (નવલકથા) રમણિકલાલ		૨-૦-૦
૨૫ પ્રમથાઓ		૧-૮-૦
શ્રી. કનૈયાલાલ સુનરી કૃત :		
આધે રસ્તે		૩-૦-૦
શ્રી. ધુમકેતુ કૃત :		
રાજસંન્યાસી		૪-૦-૦
પ્રદીપ (નવી આશિ)		૧-૧૨-૦
રજકણુ	"	૨-૦-૦
તણુખા મંદળ ૧-૨-૩-૪		૬-૦-૦
પરધા-નાટકો	"	૦-૬-૦
દુષ્કેતુ સંગ		૦-૬-૦
વનરાજ		૦-૬-૦
નવાં વિવેચનો		૨-૮-૦
ચાંદની (નવી આશિ)		૦-૪-૦
સોલ સતી		૧-૪-૦
સુવર્ણ (નવલકથા)		૨-૮-૦

શ્રી. ઝવેરચંદ મેધાણી કૃત :

નવી આવૃત્તિઓ

વેવિશાળ	૩-૦-૦
રસધાર-ભાગ ૧ થી ૫	૧૧-૦-૦
કંઠાવટી-ભાગ પહેલો-બીજો	૨-૪-૦
રઘિયાણી રાત-ભાગ ૧થી૪	૫-૧૦-૦
રાણો પ્રતાપ	૨-૦-૦
સોરઠી બહારવટિયા ભા.૧-૨-૩	૬-૪-૦
નિરંજન-નવલકથા	૨-૮-૦
સોરઠ તારાં પહેલાં પાણી	૩-૦-૦
બેલચાંદિસની બારી	૧-૮-૦
સોરઠી સંતો (નવી આશિ)	૧-૪-૦
દાલચંદ	૦-૧૦-૦
પ્રતિભાઓ (નવી આશિ)	૧-૧૨-૦
શ્રી. સુનીલાલ વ. શાહ કૃત :	
વિલોચના	૩-૦-૦
અવંતિનાથ	૨-૦-૦
કર્મચોગી રાજેશ્વર	૨-૦-૦
રાજદુત્યા	૨-૦-૦

શ્રી. મનુભાઈ જોધાણી કૃત :

શૌર્યનાં તેજ	૨-૦-૦
કાળિયાર અને બીજાં પ્રાણીકથાઓ	૧-૮-૦
જનપદ ભા. ૧-૨-૩ (નવી આશિ)	૩-૦-૦
ખાદીમીઠી બાળકથાઓ	૧-૦-૦
શ્રી. તારાચંદ પો. અકાલભક્ત :	
ખાંડાના બેલ (સચિત્ર)	૩-૮-૦
કંલી કુનિયા	૩-૮-૦
આ-ચર ભા. ૧-૨ ધુમકેતુ, વગેરે	૨-૮-૦
આરસીના કીતરમાં	૧-૪-૦
રંભા (રાષ્ટ્રીય નવલકથા)	૧-૪-૦

ગૂજર અંચરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ

પુસ્તકાલયો પોતાના નવા બજેટમાં ઉમેરે

પોતાનાં સ્ત્રીત્વ અને માતૃત્વને
વેશાલીની ગણસત્તાને ચરણે ધરતી,
પોતાનાં રૂપ અને ચૌવનનું
દેશ, કાળ અને ભૂમિને સમર્પણ કરતી

નૃત્યાંગના

આ મ્ર પાલી

શ્રી. ધૂમકેતુની કલમે અક્ષરદેહ પામી નવી નવલકથા

ઑગસ્ટમાં પ્રગટ થાય છે

કિંમત રૂપિયા ચાર

• મળવાનાં સ્થળ :

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ
આર. આર. શેઠની કુટું., કેશવબાગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨
પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. રાવપુરાં, વડોદરા

➡ બજતા નામથી સાવચેત રહેજો ⬅

લીયજેરીની શોભા સર્મા નવાં પ્રકાશનો

અદૃશ્ય માનવી

એચ. જી. વેલ્સ કૃત અંગ્રેજી સાહિત્યમાં નવી જ ભાત પાડતી વૈજ્ઞાનિક નવલકથાનો ભાવાનુવાદ : ૩-૦-૦

ક્રાંતિની ઝાલરી

પોતાની સ્વાધીનતા માટે લડેલી બહાદુર પ્રજાની બૌદ્ધિકાસિન ઐતિહાસિક નવલકથા ૩-૦-૦

વિમાતા

સારદ્યાપ્પ કૃત ઓસમાજના પ્રશ્નો સ્પર્શતી ત્રણ નવલિકાઓનો સંગ્રહ ૨-૮-૦

બ્રહ્મચર્યમિમાંસા

જ્યારાકર નાંદી કૃત વૈષ્ણવ, સામાજિક, અને ધાર્મિક દષ્ટિએ બ્રહ્મચર્યના પ્રશ્નો રજૂ કરતું પહેલું જ પુસ્તક. ૩-૮-૦

વિકાસ

શુનીલાલ વર્ધમાન શાહ કૃત એક સામાજિક નવલકથા ૩-૦-૦

મમતા

સારદ્યાપ્પ કૃત ઓસમાજના પ્રશ્ન પર પ્રકાશ પાડતી નવલ. ૨-૦-૦

પ્રથમ આપાઠ

નિરૂલાધ દેસાઈ કૃત સમાજના અનેક પ્રશ્નો પર, વૈષ્ણવ પ્રકારે પાડતી નવલિકાઓનો સંગ્રહ ૨-૦-૦

નયના

રસિકલાલ લોપી કૃત નવા અને જૂના જમાનાના વિચારનું મિલન અને તેની અચકામણી રહસ્યભરી નવલકથા ૩-૦-૦

સંતતિના સર્જન પછી

મહારાકર ઈ. દવે કૃત નૈતિક, ધાર્મિક ને વૈવશ્વિક દષ્ટિએ બાળઉછેર. ૨-૮-૦

રૂપરાણી

ધસારા ડાહ્યાની આત્મકથાનો શ્રી. વણુ કોટકે કરેલો અનુવાદ. ૩-૦-૦

ત્રિભેટો

‘ધૂમકેતુ’ની સામાજિક નવલિકાઓનો અંગ્રેજી સંગ્રહ. ૧-૮-૦

તૈયાર થાય છે

સ્વતંત્ર ભારત [કુંગરશી સંપત] હસહસાટ [ઓલીયા ભેશી]

ગુણવંતરાય આચાર્ય

કોરી કિતાબ : ૧-૮ નિવેદિતા : ૩-૮
ભરમાંગના : ૨-૦ વિશદનો ઝખસો ૧-૦
કોણુ ગુન્હેગાર : ૧-૦

સૌરિન્દ્રમોહન

નારી : ૨-૦ નિરૂપમા : ૨-૦
ચલ્લયાગ : ૨-૦ સુકત પંખી : ૨-૮
લાલ માટીનો રસ્તો : ૨-૮

‘નવયુગ’ મંથમાળા અને ‘લીલાવતી’ મંથમાળાનું સલાજન કામજની. અનહદ ઓધવારીને લીધે ૧૧ મા વર્ષથી શ. ૮ (બ્યાઠ) કરવામાં આવ્યું છે.

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : રાજકોટ

સી. શાંતિલાલની કાં. નેશનલ બુક ડીપો પુસ્તકાલય સ.સ. મંડળ લિ. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: સુબર્ધર કરનાંકિઝ બ્રીજ પાસે: રાવપુરા : વડોદરા
અમદાવાદ

વડોદરા રાજ્યનું કોઈ પુસ્તકાલય

હજી આ પુસ્તક વિના રહી ગયું છે ?

હિંદી અર્થશાસ્ત્ર, નાણાવટા, શરાણી, સરકારની ચલણનીતિ, ખેડૂતોની આર્થિક સ્થિતિ, સાહુકારોનો નાણાકીય વ્યવહાર, સહકારી તથા લેન્ડમોર્ટગેજ બેંકો, હુડિયામણ દેશના વેચારને કેમ ચૂંથી નાખે છે, ઉદ્યોગ તથા નાણાંનો સંબંધ, રિઝર્વ બેંક અંગેની પૂરી સમજ, ચલણી નોટો કેવી રીતે છાપવામાં આવે છે વગેરે ગૂઢ તથા અટપટા પ્રશ્નો સરળ રીતે સમજાવતું ગુજરાતીમાં પહેલું જ પુસ્તક

હિંદી ના નાણાવટું

લેખક : જયન્તીલાલ હ. મહેતા, બી. કૉમ

“ નાણાવટા જેવા શાસ્ત્રીય અને જટિલ વિષયને શ્રી. જયન્તીલાલ મહેતાએ બહુ સમર્થ રીતે હણ્યો છે. શેરી તથા બાપા સાગિયાગ સુમધુર છે. ”

જ્યોતીર્દ મા. મહેતા (વિધાધિધારી, વડોદરા રાજ્ય)

“ ગુજરાતીમાં નાણાવિષય હજી સુધી ચર્ચાયો નહોતો. હિંદી નાણાવટાને સ્પર્શતા પ્રશ્નોનું સમગ્ર વિવેચન કરતું આ પુસ્તક અતિ ઉપયોગી યથા પડશે. ”

મુદ્રણ : હિંદી વેપારી મંડળ

“ ગુજરાતી સાહિત્યમાં આધારભૂત માહિતીવાળું નાણાવટા પર પુસ્તક નહોતું. નાણાખજારને લગતા પ્રશ્નોની સમર્થ રીતે હજીવટ કરી હોઈ લેખક અભિનંદનને પાત્ર કરે છે ”

‘ ગુજરાતી ’

“ નાણાવટાને લગતું હિંદી દ્રષ્ટિનું આ પુસ્તક દેશની આખા ઉધાડતી અને સ્વદેશી દ્રષ્ટિ સાંપડાવનારું નીવડશે. ”

“ પ્રજાબંધુ ”

“ આપણા સાહિત્યની ટુટી શ્રી. મહેતાએ આ પુસ્તક લખી પૂરી પાડી છે. ”

બ્રાજુલાલ દેવકરજી નાનલ

પૃષ્ઠ : ૩૩૪ : કિંમત રૂ. ૩-૮-૦ : (પાકું પૂઠું)

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. રાવપુરા, વડોદરા.

સુકુન્દલાલ એચ. મહેતા કંપની, રાવપુરા, વડોદરા.

ખાતા તરફથી આ પુસ્તક રાજ્યની દરેક શાળા તથા પુસ્તકાલય સારે મંજૂર થયું છે. (તા. ૫-૧૧-૪૨ ની આજ્ઞાપત્રિકા, જાહેરાત અંક ૧ અને ૪૨-૪૩)

ઉનાળાની રજાઓમાં શું વાંચશો ?

ધનંજીલાલ યાજ્ઞિક કૃત

વરઘોડો

અત્યંત સ્ત્રીત્વની હલકદાર નાટિકા:

મનોહર રૂપરંગ

રૂ. ૧-૪-૦

૦

રણસંગ્રામ

વેશક અને વિચારગ્રેસ્ત

ત્રણ કાન્તિકારી નાટકો

રૂ. ૧-૮

ચા ર

ના

ટ

કો

યશવંત પંડ્યા કૃત

શરતના ઘોડા

ભજવાયલાં અને ભજવાય તેવાં

લેખકની ચટકદાર શૈલીમાં લખાયલાં

ચાર ભેરદાર સામાજિક નાટકો

રૂ. ૧-૮-૦

૦

રસજીવન

ભ્રમનતાં બહુભર્યા ચાર

ન ભજવાય તેવાં નાટકો

રૂ. ૦-૧૨-૦

શ્રી. ધનંજીલાલ મહેતા લિખિત

મમીળા દાસપરસથી ભરપૂર

હૃદયગ્રહણની ૨૪ વાર્તાઓ

સા સુ જી

ઉદાવદાર રૂપરંગ : ૨૦૦ પાનાં : રૂ. ૧-૮

ચન્દ્રશંકર પંડ્યાનાં કાવ્યો

શ્રી. વિષ્ણુપ્રસાદ ત્રિવેદીના પુરોચન અને

ડૉ. કાન્તિલાલ પંડ્યાના પ્રવેશક તથા

રસપ્રદ ટિપ્પણ સહિત

૩૨૦ પાનાં

રૂ. ૨-૮

દ્વિદલ

બે લેખક મિત્રોની ચોટદાર

ચોદ સામાજિક મુદ્દા વાર્તાઓ

પાકું પૃષ્ઠ :

: આકર્ષક ભેટ

રૂ. ૨-૮

સુચિપત્ર મંગાવો : કોઈ પણ પુસ્તક માટે લખો :

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: મુંબઈ-૨

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોમાં

: : અમારાં પ્રકાશનો આવ્યાં છે ? : :

ઓસરતો રૂપિયો : ચાલુ મુદ્દનાં નાણાપ્રકરણથી લીધી થયેલી આઠી નેમાં સમજાવવામાં આવેલી છે.
લેખક : પ્રો. સી. એન. વઘીલ
અનુવાદક : પ્રો. જયંતીલાલ હ. મહેતા
કિંમત : ૧ રૂપિયો

પાસિક્કિ : મુદ્દકાળ દરમ્યાન છપાયેલાં આ પુસ્તક ગુજરાતે ખૂબ જ આવકાર્યું છે.
લેખક : બારકરરાવ વિદાસ
કિં. : રૂ. ૦-૧૨-૦

જાપાન : સાહિત્ય ઇતિહાસ પર પ્રકાશ પાડતો આ પુસ્તિકા અત્યારના મુદ્દમાં વિશેષ મહત્તિ આપતા પ્રકાશનની ગરજ સારે છે.
લેખક : કુમરસી ધરમસી સંપટ
કિં. : રૂ. ૦-૧૨-૦

તીર્થસલિલ : મહાન યોગી શ્રી. અરવિંદ ધોષ, મહાન કર્મવીર શ્રી. ગાધીજી, મહાન કવિશ્રી ટાગોર, મહાન ચિંતક રસેલ અને મહાન તત્ત્વવેત્તા શ્રી. રોમા શેર્લા સાયેનો આ વાર્તાલાપ વિચારમય જીવન અને જીવનવિકાસ માટે આવકારદાયક છે.
કિં. : રૂ. ૩-૦-૦

જીવનનાં વમળ : સરત ચૂકથી પ્રલોભનથી કે બળાત્કારથી સંયમનું પગલું ચૂકેલી સનાજથી ત્યજાયેલી અબળાઓના કુ.ખદ્દની સત્યકથા આ પુસ્તક રજુ કરે છે.
લેખક : ગદુભાષ મુ. કિં. : રૂ. ૧-૪-૦

પૂર્વ અને પશ્ચિમ : કવિવર ટાગોરે પૂર્વ અને પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ અને રિવાજની તુલના કરી, કયું ઉત્તમ તે સખંધી પોતાના સુંદર વિચારો રજુ કર્યો છે.
કિં. : રૂ. ૧-૧૨-૦

પરાંજિત પ્રેમ : શ્રી. ભોગીલાલ ગાંધી કૃત : મૂલ્ય રૂ. ૮-૦-૦

દ્વિરેફની વાતો : ભાગ ત્રીજો.
લેખક : શ્રી. રામનારાયણ પાઠક
કિં. : રૂ. ૧-૧૨-૦

નિઃસંતાન : જગતમાં પંકાયેલાં શ્રેષ્ઠ લેખકોની આ ઉત્તમ વાતો છે.
મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

ગીતાંજલિ અને બીજાં કાવ્યો : બીજી આવૃત્તિ તૈયાર થાય છે.

—: લખો :—

ધી મહાગુજરાત પબ્લિશિંગ કું. લિ.

સર ફિરોજશાહ મહેતા રોડ, કોટ, મુંબઈ

આપણી ભાષાનું
સર્વાંગસુંદર સચિત્ર માસિક

નવચેતન

અકુળક વાચનાલયે
મંગાવવા જવું છે,
અના વગર
બજેટ ચાંધુરું છે.

વાર્ષિક ફાંન્ : હિંદ બહાર ૯૫

“ નવચેતન ” કાર્યાલય

કાઠી પાટે, વડોદરા

શ્રી. ચાંપશી ઉદેશીની
તપી પ્રસાદી

માનવ હૈયાં

અનાખી સાંસાજિક
નવલકથા છે.
જણુ જણુ વાચી
તેણુ તેણુ પ્રથંસી.

૧૨૫ પાન-૬૫ રૂપાઈ કૃત કવર-ફિ. રૂ. ૧૧
સોલ. એન્ટ

અન. અમ. દક્કરની કંપની

૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, અંબા—૨

પુસ્તક ૧૮ મું

ઓગસ્ટ-૧૯૪૩

અંક ૮ મો

હાનિકારક જાહેરાતો અને પત્રકારોની શુભનિષ્ઠ ફરજ

—ત્રીસ્થાનેથી

પુસ્તકાલયોમાં શિષ્ટ વાચનનો પ્રચાર થાય તે માટે “પુસ્તકાલય” માસિક તેમ જ વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ અને તેની પ્રાંત તેમ જ મહાલ મંડળોની શાખાઓ દ્વારા અવારનવાર પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ પ્રયત્નો થતા રહે છે, અને તેને અંગે વખતોવખત શિષ્ટવાચન પ્રતિ જનતાને પ્રેરવા માટે શિષ્ટવાચન પરીક્ષાઓની યોજના પણ કરવામાં આવે છે. તેની સાથે સાથે અશિષ્ટ વાચનથી જનતાને ચેતવવાનું કાર્ય પણ ઉપયુક્ત સામયિક તેમ જ મંડળો દ્વારા કરવામાં આવે છે.

શિષ્ટ વાચનના પ્રચાર માટેના પ્રયત્નોનાં સુફળો તો આજે જાણીતાં છે અને જનતામાં વાચનપ્રચાર દિનપ્રતિદિન વધતો જ લાય છે, એ તો નિર્વિવાદ વાત છે. તેમાં પણ શિષ્ટ અને ઉપયોગી પુસ્તકોના વાચનની સાથોસાથ રાજ્યરાજના હુનિયામાં ખનતા બનાવોથી વાઢેફ રહેવા માટે વર્તમાનપત્રોના પાસનનો પ્રચાર પણ વધતો જ આવ્યો છે. આવાં વર્તમાનપત્રો, સામાન્ય રીતે ગ્રાહકો તરફથી મળતાં લવાજમો ઉપરાંત વિશેષે કરીને જાહેરાતોની આવક પર નભતાં હોવાનું કહેવાય છે. એ એમનું એક અગત્યનું આવકનું સાધન ગણાય છે.

વર્તમાનપત્રો પોતાના નિભાવ માટે જાહેરાતો છાપે તે માટે જનતાને કંઈ જ વાંધો વિરોધ હોઈ શકે નહિ; જનતાને તુકસાન ન થાય, બિલટ પડે કંઈક ઉપયોગી નીવડે તેવી જાહેરાતો છાપાય તે માટે કોઈને કંઈ જ કહેવાપણું હોય નહિ; પરંતુ જ્યારે એ જાહેરાતો જનતાને જીથે રસ્તે દેશવનારી, તેના આરાખ્યને તુકસાન પહોંચાડે તેવી તેમ જ કેટલીક વાર છેતરનારી અને ઠગાઈયિરી જાહેરાતો ન છાપવા માટે તો જનતા પોતાનો વિરોધ જરૂર જાહેર કરી શકે.

દાખલા તરીકે કહેવત્તી ધૌષ્ટિક દલાઓ, કામશાસ્ત્ર અને કોકશાસ્ત્રને લગતાં ખીલત્સ ચિત્રોવાળાં તેમ જ તે સિવાયનાં એવાં અનીતિપ્રેરક પુસ્તકો, અસુક રીતે હજારો

ઠમણની લાલચો દર્શાવનારી કૃષ્ણી જાહેરાતો, તેમ જ આંકડાકેને લગતી કેટલીક જાહેરાતો જે જનતાના તન-મન-ધનને એક યા ખીછી રીતે નુકસાનકર્તા નીવડવા સંભવ હોય તેવી જાહેરાતોથી તો હરેક પત્રકાર અવશ્ય જ દૂર રહે, એમ જનતા જરૂર ઇચ્છે.

આ દિશામાં વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય પરિવહનું છેલ્લું અધિવેશન જે આરોળા મુકામે મળેલું તેમાં સખ્ત વિરોધ વ્યક્ત કરતા ઠરાવો પસાર થયા હતા; ઉપરાંત મહાલ અને પ્રાંત મંડળોની પરિષદોમાં એવા વિરોધાત્મક ઠરાવો કરવામાં આવ્યા હતા અને તે સુજરાતી પત્રકારો તરફ મોકલવામાં પણ આવ્યા હતા. ઉપરાંત, “ પુસ્તકાલય ” માસિકમાં પણ અમે એવી જાહેરાતોનાં અનિષ્ટો સંબંધે તંત્રીનોંધો પણ લખી હતી.

વળી અવારનવાર જનતાની એવાથે ચાલતાં સામયિકોએ પણ વળતોવળત આવી જાહેરાતો પ્રત્યે ધૂણાદર્શક લેખો લખ્યા હતા, તેમ જ સુજરાતી સ્ત્રીમંડળોએ પણ આ દિશામાં અવારનવાર વિરોધ વ્યક્ત કરતા પ્રયત્નો કરેલા. પરંતુ એ બધાયનું પરિણામ આજ સુધીમાં પથ્થર પર પાણી જેવું આવ્યું હતું.

છેલ્લે છેલ્લે સુજરાતમાં સમાજસેવાનું મૂક કાર્ય કરતા એક સમાજસેવક શ્રી. ગુડતાલ ધ્રુએ “ જ્યોતિર્ધર ” ના તા. ૧૨ જુન ૪૩ ના અંકમાં પણ એક તંત્રીનોંધ લખી હતી* અને અખિલ હિંદ મહિલા પરિષદની સુજરાત શાખા તરફથી, જુલાઈ માસના ખીલ અઠવાડિયામાં મુગ્ધ ખાતે તંત્રીઓની એક પરિષદ મળેલી તેના પર આજ બાળતનો એક વિનંતિપત્ર પણ મોકલાયો હતો.

આ દિશાના આટઆટલા પ્રયત્નોને અંતે, છેલ્લે પત્રકારોની ઉપયુક્ત પરિવહની એકકમાં મળેલા પત્રકારોએ આવી હાનિકારક જાહેરાતો પોતાનાં પત્રોમાં નહિ છાપવાને લગતો ઠરાવ કર્યો હતો. એ પરિષદમાં હિંદના લગભગ અઝગણ્ય તમામ પત્રકારો હાજર હતા; એટલે એ બધા પત્રકારો એ ઠરાવને સ્વીકાર્યો છે.

આટલા પ્રયત્નોને અંતે પણ પત્રકારોએ જનતાના આ નીતિપ્રશ્નને નુકસાનકર્તા જાહેરાતો નહિ છાપવાનો જે નિર્ણય કર્યો છે તે માટે અમે એ પત્રકાર જાંધુઓને અહમ્ ધન્યવાદ અર્પીએ છીએ. અને તેવી જાહેરાતો તે બધા છાપતા બંધ થાય તેવી આકાંક્ષા સેવીએ છીએ.

ઉપયુક્ત ઠરાવ પસાર થયાને લગભગ મહિનો માસ થઈ ગયો છે; પરંતુ હજી પણ કેટલાંક સામયિકોમાં એવી જાહેરાતો દેખા દઈ જાય છે એ ખરે જ, ચોચનીય લેખાય. તેમાં પણ સ્ત્રીઓનાં જ માસિકોમાં એના જ વાચકોને શારીરિક તેમ જ માનસિક વિકૃતિ પહોંચાડે તેવી જાહેરાતો હજી પણ છપાય છે એ વળી વધુ ચોચનીય છે.

કરીવાર અમે એ પત્રકાર જાંધુઓને તેમણે કરેલા ઉપયુક્ત ઠરાવને અભિનંદન અર્પી એવી જાહેરાતો ન છાપવા વિનંતિ કરી વિરમીએ છીએ.

* “ પુસ્તકાલય ” માસિકના ૧૫મ અંકમાં પૃષ્ઠ ૨૭૪ પર છપાયેલ છે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

ગઇ તા. ૨૩ મી મેના રોજ કલકત્તાની હિંદી પત્રકાર મંડળીએ 'મોડર્ન રિવ્યુ'ના વિદ્વાન તંત્રી શ્રી. રામાનંદ ચેટરજીને એક માનપત્ર આપ્યું. માનપત્રમાં હિન્દી પત્રકારિત્વની તેમણે બખવેલ અનેકવિધ સેવા માટે, બાવભરી અંગતિ આપવામાં આવી હતી. શ્રી. રામાનંદ બાણુ અત્યારે માંદગીના બિહારને પડ્યા છે. તેમણે વાળેલ ટૂંકા જવાબમાં તેઓશ્રીએ જણાવ્યું છે કે 'મારા દેશબાંધવોના હૃદયમાં મારું પ્રેમબધુ' સ્થાન છે તે વાતથી હું' ધણે ઉત્સાહી બનું છું'.

❧

વિદ્વન્મંડળોની અમેરિકન કાઉન્સિલ, ન્યુયૉર્કની હન્ટર કૉલેજમાં હિંદુસ્તાની ભાષાનો અભ્યાસક્રમ દાખલ કરવાની છે એ આનંદદાયક સમાચાર છે. આ અભ્યાસક્રમની જાહેરાત કરતાં, ખાસ કરીને યુદ્ધસમયમાં તથા શાંતિની સ્થાપના થાય ત્યારે આ ભાષાના અભ્યાસ પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે. શુદ્ધ ઉચ્ચાર તથા શબ્દપ્રયોગ માટે એક હિંદીને મદદમાં રાખવામાં આવશે. અમેરિકા પૂર્વના દેશોમાં કેટલો રસ લઇ રહ્યું છે તેનું આ પ્રતીક છે.

❧

મોડે મોડે પણ અપ્ત સિંકથેરને તેના પુસ્તક 'ડ્રેગોન્સ ટીથ' (Dragon's Teeth) માટે તાજેતરમાં પુલિટ્ઝર પારિતોષિક આપવામાં આવ્યું. પોતાના સિવાય ફરેક દેશમાં સિંકથેરનું બહુ માન કરવામાં આવ્યું હતું. જગતની લગભગ બધી મુખ્ય ભાષાઓમાં તેનાં પુસ્તકોનું ભાષાંતર કરવામાં આવ્યું છે. 'જંગલ' 'લગ્ન પિલ્લિમેન', 'ઝાઈલિ' અને 'બોરટન' જેવી તેની નવલકથાઓએ તેને વિશ્વસાહિત્યમાં મહત્વનું સ્થાન અપાવ્યું છે. ૧૯૨૬ માં પુલિટ્ઝર પારિતોષિક તથા ૧૯૩૨ માં નોબેલ પારિતોષિક તેને મળવાનું કારણ તેનું સમાજવાદી વલણ મનાય છે, પરંતુ 'ડ્રેગોન્સ ટીથ' ના નાસ્તીવાદની તેણે કાઢેલ ઝાટકણીએ તેના સમાજવાદને ઓછો અસ્વીકાર્ય બનાવ્યો. ઘાગે છે. સિંકથેર હિંદના મિત્ર છે. અત્યારે તેમની ઉંમર ચોસઠ વર્ષની છે.

❧

પંજબી વિશ્વવિદ્યાલયના પત્રકારિત્વ વિભાગે ગઇ તા. ૨૩-૨૪ મેએ પોતાના દ્વિતીય વાર્ષિક દિનગી 'ડોન'ના વિદ્વાન તંત્રી શ્રી. પોથેન જેસેફના પ્રમુખપણા હેઠળ ઉજવણી કરી. વિશ્વવિદ્યાલયના આશ્રમ હેઠળ ચાલતો પત્રકારિત્વનો આ એક જ વર્ગ, શ્રી. પી. પી. સિંઘના નેતૃત્વ હેઠળ સારી પ્રગતિ કરી રહ્યો છે. 'તાલીમ પામેશ્વર' પત્રકારોની હિંદમાં ખાસ જરૂર છે. શ્રી. પોથેન જેસેફ પોતાના ભાષણમાં જણાવ્યું હતું કે 'સરકારી દૃષ્ટિમાં આપણે 'ગુન્હેગાર ભતિ' છીએ. બીજાની દૃષ્ટિમાં 'દલિત વર્ગ' છીએ."

❧

બનારસથી નીકળતા જંગાળી સાપ્તાહિક 'ઉત્તરા'માં એક ઉપયોગી વિભાગ 'પ્રતિવેશ-પ્રગતિ'—છે. તેમાં સાથી બાપાઓની પ્રગતિની નોંધ લેવામાં આવે છે. તેમાં કલકત્તાથી પ્રકટ થતા જંગાળી સાપ્તાહિક 'દેશ'માં સ્વામી જગદીશ્વરનંદે લખેલ નોંધનો ઉતારો લેવામાં આવ્યો છે. સ્વામીજી લખે છે કે "ધણું જંગાળી પુસ્તકોનાં ગુજરાતી. [૨૮૯

માં ભાષાંતર કરવામાં આવ્યાં છે, નેત્રી જ રીતે ગુજરાતી ભાષાનાં અર્થત્વનાં પુસ્તકોનાં અંગ્રાજી ભાષાંતર થતાં નોંધાયે. હિંદની ભાષા તથા સાહિત્યના વિચારોની સ્વતંત્ર આપ-લે કરવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે.

કુમારો માટે અંગ્રાજીમાં હિંદના ઇતિહાસ-ભારતવર્ષેર ઇતિહાસ-ની તથા મનોરંજક ' નેપાલે અંગનારી ' ની લેખિકા શ્રીમતી હેમલતા સરકારેનું હમણાં જ અવસાન થયું છે. પોતાના પિતા સ્વ. પંડિત શિવનાથ શાસ્ત્રીના જીવનચરિતની તે લેખિકા હતી. દાર્મિકિંગની મહારાણી ગર્લ્સ' સ્કૂલની સ્થાપના તેણે કરી હતી, અને પ્રિન્સિપાલ તરીકે અંગ્રાજીની અગ્રગણ્ય કેળવણી સંસ્થામાં તે શાળાને તેણે સ્થાન પ્રાપ્ત કરાવ્યું હતું.

અનિતમલ, ઇલાવાના નારાયણ પબ્લિકિંગ હાઉસે, હિંદીમાં સચિત્ર ' હુઝ હુ ' (Who's who) તૈયાર કરવા માંડ્યું છે. હિંદી અને અંગ્રેજીના પ્રખ્યાત લેખક શ્રી. પ્રેમનારાયણ અમ્રવાસ, એમ. એ. આ પુસ્તકના સંપ્રાદક છે. એમાં રાજકીય, ધર્માદારી, સાહિત્યવિષયક વગેરે અનેક પ્રકારની વ્યક્તિઓની જીવનનોંધ આપવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. પુસ્તક સત્તર બહાર પાડવાની યોજના છે.

વર્ષો પહેલાં ' ગુજરાતી હુઝ હુ ' બહાર પાડવાની ગઢેરાત કરવામાં આવી હતી, પણ ત્યારપછી તે વિષે કશું જાણવામાં આવેલ નથી.

સંયુક્ત પ્રતિતાની હિંદુસ્તાની એકેડેમીએ શ. ૫૦૦ નું એક એવાં ચાર છનાઓની હિંદી તથા બિહુ પુસ્તકો માટે ગઢેરાત કરી છે. (૧) ઇતિહાસ અને જીવનચરિત્ર, (૨) વિજ્ઞાન (૩) પદ્ય અને (૪) ગદ્ય, પુસ્તકો એપ્રિલ ૧૯૪૧ થી માર્ચ ૧૯૪૩ સુધીમાં પ્રગટ થયેલ હોવાં નોંધાયે. હરિશ્ચંદ્રની મુદત ૩૧ મી જુલાઈ ૧૯૪૩ સુધીની છે. પુસ્તકોની સાત નકલો મોકલવાની છે. પુસ્તકો પાછાં મોકલવામાં આવશે નહિ.

મરાઠીમાં જીવનવૃત્તાંતોનાં પુસ્તકોના વધારો યતો જાય છે. જુદા જુદા સાહિત્યના લેખકો તથા વિશિષ્ટ વ્યક્તિઓનો આમાં પરિચય કરાવવામાં આવે છે. આવાં પુસ્તકોમાં નીચેનાં નિર્દેશ કરી શકાય ' હિપ્પોટિઝમ 'ના રોધક ગોવાના શિરતી શાહાણુ ' આજે શ્રિયા 'નું જીવનવૃત્તાંત ઠેકણી મરાઠીમાં અને ગોયા બાળાએ લખ્યું છે. ' ભારતીય પ્રજાની પુરુષ 'માં જૈન સાહિત્યના ત્રણ મહાપુરુષો-શ્રાવક શાંતિદાસ, ' હીરવિજયસૂરી ' તથા તીર્થેશ્વર ' પાર્શ્વનાથ 'ના ચરિત્રો આપવામાં આવેલ છે. બીજા પુસ્તકોમાં- ' વત્સરાજ ઉદયન, ' આવા આપ લે હિતગુની, તથા ' ત્રીન પોરા દેશમકત ' છે. છેલ્લું પુસ્તક પ્રો. એન. એમ. ફડકેએ લખેલ છે અને તેમાં દાદાભાઈ નરોડાજી, ટેરેન્સ મેક્સવેલી તથા દ' વેલેરાનાં જીવનચરિત્રો આપવામાં આવ્યાં છે. મરાઠી સાહિત્યનો આ વિભાગ, વિવિધતા તથા પ્રગતિ બતાવી રહેલ છે.

અત્યારના જમાનામાં હિંદમાં કેષ્ટ પણ સાહિત્યપ્રેમી વ્યક્તિની ' રમતદુદા થઈ

હોય તો તે પંડિત મખનલાલ ચતુર્વેદીની છે. સાહિત્યના ઇતિહાસમાં આ પ્રસંગ અપૂર્વ ગણી શકાય.

અખિલ હિંદ હિંદી સાહિત્ય સંમેલનની હરદ્વારની બેઠક વખતે આ પ્રસંગ બન્યો હતો. પંડિત મખનલાલ ચતુર્વેદીનું રૂપિયાથી વળન કરવામાં આવ્યું હતું. હજારોની મેદની આ પ્રસંગે હાજર હતી. મહંત શાંતાનંદ નાય ગિરિ તથા શ્રી. પન્નાલાલ બાદલાએ આ રૂપિયા આપ્યા હતા.

❧

ત્રાવણકોર સરકારે ત્રાવણકોર યુનિવર્સિટીને એક લાખ રૂપીઆની બક્ષીસ કરી છે, તેના વ્યાજમાંથી મહારાજા અને મહારાણીના નામથી દ્વિવાર્ષિક ઇનામે અપાનાર છે. સંસ્કૃત સાહિત્યમાં, હિંદુ તત્ત્વજ્ઞાનમાં તથા વિજ્ઞાનમાં મૌલિક શોધખોળોને ઉત્તેજન આપવાનો આ ઇનામોનો હેતુ છે.

❧

પંજાબ સરકારે ઐતિહાસિક રેકર્ડો માટે નીમેલ પંજાબ રીજ મનલ કમિટિએ ચુરમાં પ્રાંતની મુદ્રાકાત હેતાં ત્યાંના સંગ્રહમાં પરિચલ બાપામાં ૬૩૩૩ અક્ષરો વડે લખાયેલ, બાગવત પુરાણની એક વિરલ નકલ મળી આવી છે. આ નકલ ૩૦૦ વર્ષ પહેલાંની છે.

છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

હું કોણ છું ?

હું બધા માણસોનું માનીતું છું અને માનીતું થવા માગું છું. લોકો મને ઓળખે છે—ન ઓળખતા હોય તો ઓળખાણ કરવા માગું છું.

વડોદરા રાજ્યમાં તો છેક નાના મામડા સુધી મારું અસ્તિત્વ છે. એટલો મારો કદ-વિસ્તાર છે.

કેટલાય વિદ્વાનોનો પ્રાણ-હૃદય મારી પાસે છે—મેં સંગઠી રાખ્યો છે. અને એનું ને માગે તેને વિના મૂક્યે બાવળીને હૃદયે દાન કરું છું. અને માનવી પ્રાણ લઈ પોતે પ્રાણવાન—જીવંત અને છે.

મારે ત્યાં બેદભાવ નથી. ગરીબ-તવંગર, રંક-રાય, બિય—નીચ, ગાલક-ટૂદ, ઓ—પુરુષ, એ સર્વ મારે ત્યાં પધારે છે. અને સૌને પધારવા મારું આમંત્રણ છે.

આખી દુનિયાના સમાચાર મારે ત્યાં મક્ત મળે છે, છતાં હું ટપાલી નથી.

મેં કેટલાય બંધેલાઓને જાત્રા કર્યા છે, અજણોને બાણતા બનાવ્યા છે, બંધેલાઓને વિદ્વાન બનાવ્યા છે—છતાં હું શિક્ષક નથી. તોપણ હું લોકોગવણીનું કાર્ય કરું છું.

બધા લોકો મને નિર્જીવ માને છે, પણ ખરેખર રીતે હું સજીવ છું. મેં કેટલાય લોકોને સજીવ કર્યા છે. મારી પાસે સંજીવન મંત્ર છે.

કહો, બેદાએ, હું કોણ છું ?

હું સાર્વજનિક પુસ્તકાલય છું.

રાંભુલાલ માધવલાલ રાવળચોગી

તમે કોઈને પુસ્તકો વાંચવા આપો છો ?

જો તમે કોઈને પુસ્તકો વાંચવા આપતા હો તો તે પાછાં કેમ મેળવવાં તે પણ શીખી શો. કેમકે પુસ્તકો ચલણી નાણાં જેવાં છે, જ્યારે તેનો ઉપયોગ થાય ત્યારે જ તેની કિંમત છે. દરેક સાહિત્યપ્રેમી તે જાણે છે, પરંતુ અવિચારીપણે પુસ્તકો વાંચવા આપનાર ખાનગી પુસ્તકાલયોના માલિકોને તો તેના બહુ જ કડવો અનુભવ થયો હોય છે. વાંચવા આપેલ પુસ્તકો સહીસલામત પાછાં આવે તેને માટે અત્યાર સુધી લોકોએ અનેક રીતો અજમાવી જોઈ છે, પરંતુ એક પણ રીત સંપૂર્ણપણે સફળ થઈ નથી.

વર્ષો પહેલાં ' જર્જોન ઓ લાંડન્સ વિકલી 'એ આ હેતુ માટે નીચે પ્રમાણેનું લખાણ પ્રગટ કર્યું હતું:

If this is borrowed by a friend,
That friend shall welcoms be
To read, to study, not to lend
But to return to me.

(જો કોઈ મિત્ર આ પુસ્તક વાંચવા લઈ જાય તો તે મિત્રે તે વાંચવું, તેનો અભ્યાસ કરવો પણ બીજાને ન આપતાં મને પાછું આપવું.)

ઉપરાંત
Steal not this book for fear of shame,
For here you see the owner's name;
And when you die, the Lord will say
Where is that book you stole away ?
And if you say you do not know,
Hell send you into hell below.

(શરમના ભયથી આ પુસ્તક તમે ચોરતા નહિ, કેમ કે તમે તેમાં માલિકનું નામ જોઈ શકો છો. જ્યારે તમે મૃત્યુ પામશો ત્યારે પ્રભુ પૂછશે કે ' તમે ચોરેલ પુસ્તક ક્યાં છે ? ' અને જો તમે કહેશો કે ' મને ખબર નથી ' તો તે તમને નીચે નરકમાં ધકેલી દેશે)

આપણે નાના હતા ત્યારે આપણે આપણાં પુસ્તકના પહેલા પાના પર નીચે પ્રમાણે લખતા:

The grass is green The rose is red,
This book is mine Till I am dead.

જે ચોરે આ ચોપડી,
હાજર થયાનું દાખ;
x x x

વગેરે વગેરે.

પણ આપણે બધાનો અનુભવ એવો છે કે માત્ર માલિકીની જાહેરાતથી ખાસ પરિણામ આવતું નથી.

માનસશાસ્ત્રીઓના કહેવા મુજબ માગેલી ચીજો પાછી ન વાળનારાઓના ત્રણ વર્ગો પાડી શકાય:—

૧. પોતે શું માગી લાવેલ છે તે જૂલી જનારા લોકો;

૨. કોની પાસેથી માગી લાવેલ છે તે જૂલી જનારા લોકો;

૩. લાંબા વખતે ચીજ પાછી વાળતાં શરમ થાય અથવા તો માલિકને તેનો ઉપયોગ નહિ હોય તેવી કલ્પના કરનાર લોકો.

ત્રણે વર્ગના લોકોને લાગુ પડે તેવું નીચેનું લખાણ છે:—

This book is lent with kind intent
Return not good with ill
It's not too late is send it back
The owner needs it still.

(શુભ ધરાદાસર આ પુસ્તક વાંચવા આપવામાં આવ્યું છે. શુભેચ્છાનો બદલો નરસાથી વાળો નહિ. પુસ્તક પાછું મોકલવાનું કદી મોકલું થતું નથી. માલિકને હજી પણ તેની જરૂર છે જ.)

સહેલાઈથી સહેલો તથા કાર્યસાધક રસ્તો તો ઉપલબ્ધ છે. તમારો નામ અને શિરનામોનો પૂરેપૂરો રખર રટેખ દરાવી લેવાનો છે. પુસ્તકની કિંમત તથા ખરીદ તારીખ માટે એક નાની લીટી આ રખર રટેખમાં ઉમેરી શકાય.

વાચકો ઉપલબ્ધ લખાણનો ખુશીથી ઉપયોગ કરી શકે છે અથવા તો તેમાં યોગ્ય ફેરફાર કરી શકે છે. આ લખાણ માટે સારામાં સારું સ્થાન પહેલું પાતું અથવા પાછળના પૃષ્ઠોનો અંદરનો ભાગ છે.

જેમની પાસે પુસ્તકોનો મોટો સંગ્રહ હોય અથવા જે અવારનવાર પુસ્તકો વાંચવા આપતા હોય તેમને વાંચવા આપેલ પુસ્તકોના હિસાબ રાખવાનું કાર્ય મુશ્કેલ લાગે છે. ખાસ ચોપડીમાં નોંધ કરવાનું કાર્ય કંટાળાભરેલું છે. તો તો પછી અંથપાલ જ થઈ પડીએ તો શું ખોટું ? ખિસાની કાયરીમાં નોંધ રાખવી લગભગ નકામી છે.

આને માટે સારી યોજના તો એ છે કે પોસ્ટકાર્ડના માપનું એક કોડું કાર્ડ તમારા દરેક પુસ્તકમાં રાખવું અને તેના ઉપર પુસ્તકનું તથા લેખકનું નામ લખવું. બ્યારે કખાતમાંથી પુસ્તક કાઢો ત્યાર કાર્ડને બહાર કાઢી લઈને તેના પર લખ જનાર માણસનું નામ, આપ્યા તારીખ

તથા પાછા આવવાની સંભવિત તારીખ લખી લેવી. કપાટમાં પુસ્તકને બદલે કાર્ડ મૂકી. એ કાર્ડ આપણને યાદી આપે છે.

જ્યારે કોઇને પુસ્તક વાંચવા આપો ત્યારે તમારે પુસ્તક ક્યારે પાછું જોઇએ છે તે જણાવવું ખાસ આવશ્યક છે. જે મિત્ર વાંચવાને આતુર હોય તે તો એક-અને બહુ બહુ તો બે-અઠવાડિયામાં પુસ્તક પૂરું કરી નાખશે. જે મિત્ર એવી દલીલ કરે કે ‘હું’ વાંચવામાં બહુ ધીમો છું અને કુરસદના સમયમાં જ વાંચી શકું છું’ તો, તેને ચોપડી ન આપવા માટે કોઇ કારણ શોધી રાખજો. જ્યારે તેને વાંચવાનો વધારે સમય હોય ત્યારે જ પુસ્તક આપવાનું તેને વચન આપજો !

કેટલાક લોકોને તો પુસ્તકો વાંચવા દેવાં પસંદ નથી. તેના કારણમાં કાં તો તેથી તેમણે ધણું પુસ્તકો ગુમાવ્યાં હશે અથવા તો ખીન્ન પાસેથી માગી લીધેલાં પુસ્તકો પાછાં ન આપીને તે પુસ્તકોથી પોતાનું પુસ્તકાલય બનાવેલ હશે. આવા માણસો પાસેથી પુસ્તકો ન માગવાં તે જ ઠીક છે. જે તમે એકાદ પુસ્તક માગી લાવશો તો તેઓ તમારી પાસેથી બે પુસ્તકો લઇ જશે. અને તે પુસ્તકોનું તમને ફરીથી કદી દર્શન થશે નહિ !

પરંતુ પહેલા વર્ગ પાસેથી પુસ્તકો લાવવાની તમને જરૂર પડી હોય તો તેને માટે સારામાં સારી રીત એ છે કે તમારી પાસેના કોઇ સારા પુસ્તકનાં ખૂબ વખાણ કરવાં અને તેના પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તકની માગણી કર્યા પહેલાં તમારું પુસ્તક વાંચવા આપવાની સામેથી માગણી કરવી. પછી તમે તેને વાંચવા આપેલ પુસ્તકોની તમારી નોંધ ખતાવશો તો તે તમારો મિત્ર થઇ રહેશે અને ગમે તેવા સારા પુસ્તકની તમારી માગણીનો અસ્વીકાર કરશે નહિ.

ધણું ખરાં નવાં પુસ્તકો પર સચિત્ત રંગીન રેપર અથવા જોડેટ હોય છે. પુસ્તક વાંચવા આપ્યા પહેલાં જોડેટ ઉતારી લેવું જરૂરી છે. તમારા મિત્રોને પુસ્તક વાંચવા માટે જોડેટ છે, પ્રદર્શન માટે નહિ. પુસ્તકને બદલે અધીરાઇમાં જોડેટ, તથા નાંખતું કાર્ડ રાખો. જોડેટ કાઢી લેવું જીજી પછુ કારણ છે. તમારા મિત્રને મળવા આવનારાઓનું તે પર ધ્યાન ખેંચાશે. આપણે વાંચવા આપેલ પુસ્તક, લઇ જનાર જીજીને વાંચવા આપે તેના કરતાં વધારે ચીડ ચડે તેવી બીજી કોઇ બાબત નથી.

જ્યારે પુસ્તકોની હાથથી નકલ કરવી પડતી ત્યારે મદના સાધુઓ, પોતાની પાસેનાં થોડાં ધણું પુસ્તકો, બહાર પુસ્તકાલયના જેજ ઉપર સાંકળથી બાંધી રાખતા. આધુનિક છાપકામે આ ચેતવણી નકામી બનાવી દીધી છે. પરંતુ જેમ જેમ લગાઇ અંગેની હાડમારી વધતી જશે, અને હિંદમાં આવતાં પુસ્તકોની સંખ્યા ઘટતી જશે તેમ તેમ, આજના પુસ્તક પ્રત્યેના, જે પોતે સંગ્રહ સાચવી રાખવા માગતા હોય, તો તેણે પોતાના સંગ્રહનું રક્ષણ કરતાં શીખવું પડશે.

સાહિત્યિક અપહરણો માટેનું સ્વાતંત્ર્ય

જ્યારે ત્યારે કોઈ વિવેચક 'આ લેખકે તો અપહરણ કર્યું છે' એવી ટીકા કરે ત્યારે મને તેના પર ખુબ જ ગુસ્સો ચડે છે. બિચારા લેખક પર કેટકેટલા મિથ્યારોપો બદાય છે! તેણે તો 'પરસાહિત્યમાં આવા સારા વિચારો, અને આપણા સાહિત્યમાં નહિ!' એવી સાહિત્યપ્રીતિની ભાવના વિચારીને જ, આ સાહિત્યના દાર્શિકને શીટાડવાના પ્રુણ ઉદ્દેશથી જ, અન્ય સાહિત્યકારોના વિચારો પોતાની કૃતિમાં ઝડપીને, સાહિત્યસેવા કર્યોની કૃતકૃત્યતાનો લઢાવો મેળવવા એણે ઇચ્છ્યું હતું! તેની આવી ઉત્કૃષ્ટ ભાવના માટે પ્રશંસા કરવી તો ખાલુ પર રહી, પણ તેના પર અપહરણ કરવા જેવા નિર્ણય આરોપો મૂકી, તેના ઉત્સાહ પર નિરાશાતું ઠંડું પાણી રેડવાનો કોને અધિકાર હોય? અને કૃત્યું સારા નરસાપણું તો તેના ખ્યેય પર જ આધાર રાખે છે ને! ખૂન કરવું એ ખરાબ ગણામ છે, છતાં સૈનિકની ભાવના દેશપ્રીતિની હોષ તેને ખૂન કરવાની છૂટ છે; તેવી જ રીતે પ્રયોગ કરવા માટે ડૉક્ટરે એકાદ બે ખૂન કરે તેનો વાંધો નહિ! પરંતુ વૈરની ભાવનાથી થયેલ ખૂન જરૂર ગુનો છે. આ રીતે તો અપહરણ કદાચ ખરાબ હોય (અવગત, તે છે તો નહિ જ!), તો પણ ઉપર જણાવેલ ધન્ય હેતુથી જ તેમ કરનાર સાહિત્યકારને દોષિત ગણવો શું અન્યાયી નથી? વળી એવી ટીકા કરનાર વિવેચકને સાથે એટલું પણ કહેવાનું મન રહ્યું જાય છે કે મહા 'સરયં અપિ અમિયં મા મુયાત્।' એ પણ શું તું નથી ગણતો? અને તારી આ ટીકા છેવટ અન્ય કોઈને નહિ તો પણ તેના લેખકને તો અપ્રિય થશે જ, એ પણ શું તું ન સમજ્યો કે આવી ટીકા કરી?!

વળી અપહરણ કર્યું એ જો ખરાબ હોય તો પછી શેક્સપિયર, કાલિદાસ, ભવમૂર્તિ જેવા મહા સાહિત્યકારોએ તે કેમ જ અપનાવેલ હોય? અને ભવમૂર્તિ તો 'માલતી માધવ'ને પોતાની સ્વતંત્ર કૃતિ તરીકે જાળખાવે છે, છતાં એ અપહરણથી ભરેલ છે તે કોણ નથી જાણતું? તો પણ કોઈ દલીલ કરે કે તેઓને પોતાનો ઋણુરચીકાર કરવાનો રસ્તો ન હતો, કારણ કે તેઓના વખતમાં પ્રસ્તાવના લખાવી ન હતી. પણ આ પાત તર્જન વગર વગરની છે, સંસ્કૃત કવિઓ પોતાના જીવનમાં અરેબિક સ્ટોરી બુક બજાવતા, પણ આ અપહરણ જણાવવાની તેમને જરૂર જ લાગી નહિ, કેમ કે તેઓ સારી પેઠે જાણતા હતા કે અપહરણ તો સ્વાભાવિક જ છે, તેનો નિર્દેશ નિરર્થક છે!

ઉપરાંત ઋણુરચીકાર કરીને તો તેણે કોની કૃતિમાંથી ચોખું છે તેનું નામ જ જણાવવાનું ને? પરંતુ નામ તો નસર છે. સાહિત્યકાર જેવી અમર કૃતિમાં નસર નામનો નિર્દેશ કેટલો અપ્રસૂત! વળી શેક્સપીયરે પણ કહ્યું કે 'What is there in a name?' (આ કે આવા જ અર્થનું તેણે કહ્યું છે.). નામમાં તે વળી શું છે? આમ નામનિર્દેશથી શું વિશેષ છે? અને આધુનિક સાહિત્યકારો આને અનુસરીને મૂળ નામ ન આપે તેમાં તેના પર આવું મોઢું દોષારોપણ કેટલું અરથાને!! વળી લેખક શું કોઈ દુન્યવી, વ્યવહારુ માણસ છે? તે તો દેવી શિરસ્તો! તેને તો 'સપ્તધેય કુરુમ્વકમ્'ની જ ભાવના હોય ને! 'અયં નિજઃ પરો વેત્તિ ગણના લઘુચેતસામ્।' આ જગતમાં પારકું શું, ને પોતાનું શું? અને એવા ઉદાર વિચારથી જ તે અપહરણ કરે એમાં શું મોઢું છે?

વળી અપદરણી તો જન્મે લેખકને લાભ છે. મૂળ લેખકે તો તે લખ્યું અને જગતને સમજ્યું, એટલે તે પર તો તેનો કશો જ અધિકાર નહિ, એ તો જગતની જ મિલકત ! અને જગતમાં જ પ્રાપ્ય હોય તેનો ઉપયોગ ન કરે તે તો મૂર્ખ જ ને ? આમ અપદરણી લેખકે તો કશું જ ખોટું નથી ક્યું. પરંતુ સાથે સાથે મૂળ લેખકે પણ (જે છવતો હોય તો) ગૌરવ લેવું જોઈએ કે તેના વિચારો વિસ્તૃત ફેલાવો પામ્યા છે; અને એથી પણ વધુ અભિમાન તો તેને એ યવું જોઈએ કે તેના વિચારો એટલા બધા સારા હતા કે કાષ્ટને અપદરણી કરવાનું મન થાય ! ચોરી કાંઈ મામુસી વસ્તુની ઓછી જ થાય ! અને શું મૂળ લેખકે એટલો પણ ઉદાર ન હોય કે પોતાના કાંઈ સર્જનથી અન્યને ધન અને કીર્તિ પ્રાપ્ત થતી હોય તો તે સહયં થવા દે ? ! અલગત, આ ધન અને કીર્તિને લાભ દર્શાવે તો તો આનુષંગિક જ છે, અપદરણી કરનારનો હેતુ તો ઉપર જણાવ્યું તેમ ધન્ય જ છે ! આમ જ્યાં જન્મે પક્ષને કશો વાંધો ન હોય તો વિવેચકોએ શા માટે વચમાં પડી લેખકની અપકીર્તિ અને સાહિત્યની અવનતિ કરવી જોઈએ ?

ઉપરાંત અપદરણીને નિર્દેશ કરવાથી તો રસની ક્ષતિ થાય છે. મારી વાત પૂછો તો ‘સરસ્વતીચંદ્ર’ વાંચતાં, વાર્તાના મૂળ પ્રવાહને પડતો મૂકી શેમાંથી અપદરણી ક્યું છે તેની નોંધ, અને મૂળમાંથી લાંબા લાંબા ઉતારા વાંચવાની પીરજ છે ધ્રુજા થતી જ નથી. ‘ઊલટું’, નીચે નોંધ આપી હોય તે *distortion* કરી વાર્તાના રસમાં ક્ષતિ જ પહોંચાડે છે. આ શું સારું કહેવાય ? આના કરતાં શેમાંથી અપદરણી ક્યું છે તે જણાવવું જ શા માટે ? વળી અપદરણી જાહેર કરે તો તેથી તો તે વાચકના મનમાં ઓછો ઊતરે છે, કે એણે તો બધામાંથી ચોરીને લખ્યું છે ! ને ચોરીની શ્રેષ્ઠતા શેમાં ? ચોરી કરી ‘હું લઈ છું’, ‘હું લઈ છું’, એમ કરતાં ચોરી કરનાર કરતાં બધાની આંખમાં ધૂળ નાખી તે છુપાવી રાક્ષસ ચોર જ મદાન ને ? અને સાક્ષરો તો સરકારી ચોરો ! આ વાત વિવેચકો કેમ સમજતા નથી કે અપદરણીને દાખ તરીકે ગણાવે છે ?

અને વિવેચકો તો પોતાને સાહિત્યના વિકાસવાંછુઓ ગણાવે છે. તો પછી છેવટ અપદરણી કરીને પણ સધાતો સાહિત્યવિકાસ શા માટે વખોડે ? અને જે લેખક દર વખતે અપદરણી કરે છે તે કાંઈક દિવસ મૌલિક સર્જન કરી શકે. સેવાને પ્રથમથી જ અટકાવવાથી તો બવિખ્યામાં તેમના તરફથી મળનાર મૌલિક કૃતિ પણ યુમાવતી પડશે ! એવો ખોટનો વેપાર કયો સુદ્ધિવાળો વિકાસવાંછુ ધ્રુજે ?

તે ઉપરાંત અપદરણી તો સ્વાભાવિક જ છે. દર વખતે નવું નવું લાવવું પણ શું ? વિષયો એટલા ઓછા છે, અને તેના લખનાર સાહિત્યસેવકો એટલા બધા છે, કે સદા જ એક વિષય પર લે-નાદ જાણે બેગા થઈ જાય. આ બધાની કૃતિઓમાં વિચારસામ્ય આવે એ શું સ્વાભાવિક નથી ? આવી રીતે મૌલિક હોવા છતાં વિવેચકો તેને અપદરણી મણે તે કેટલું અન્યાયી ?

પરંતુ વિવેચકોના અપદરણી દોવાનો નિર્દેશ કદાચ એમ પણ હોય કે એક મંથ પર વિવેચન કરનાર એટલા બધા વિવેચકો હોય છે કે તેમને તેમનાં વિવેચનોને જ ‘અપદરણી’ના આરોપથી જાણાવવા માટે વૈવિધ્ય રાખવું જોઈએ. એટલે ‘ચેતન યજ્ઞ પ્રકારેણ’ આ વિચાર [અનુસંધાન સામેના પૃષ્ઠને ઇ]

દષ્ટિપારિવર્તન (હાંડી વાર્તા)

“કેમ રમેશ, બધી તૈયારી બરાબર થઇ છે ને ?” પાનાચંદ શેઠે B. A માં બહુતા પોતાના કૌશલેજ્યન પુત્રને પૂછ્યું.

“હા, બરાબર છે. પણ કલેક્ટર સાહેબ આવશે ક્યારે ?” રમેશે ઉત્તુકતા બતાવી.

“દાઇમ તો આઠ વાગ્યાનો આપો છે; હવે થોડીક જ વાર છે.”

એટલામાં બહાર મોટરનું હોર્ન સંભળાયાં ને મોટરના શોફરે સિફતથી મોટરને શેઠના બંગલા તરફ હંકારી. બંગલાના નોકરાએ કલેક્ટર સાહેબને લળી લળી સલામો ભરી. તે સાહેબે સરિમત ઝીલી. બારણા પરજ શેઠ અને તેનો પુત્ર અને આમંત્રિત મહેમાનો અમલદારો વગેરે સાહેબનો સત્કાર કરવા બિલા હતા.

કલેક્ટર સાહેબ આરતેથી નીચે બિતપી. શેઠ તેમનો સારો સત્કાર કર્યો, અને તેમને બંગલામાં લઇ ગયા. શેઠના બંગલામાં એક ‘મહેમાન’ની સરબરા માટે જળથી ધમાક મચી રહી હતી.

પાનાચંદ શેઠ મૂળ તો ગામડાના વતની હતા. આપદાદાની દુકાન, ખેતી, જમીન, ધીરધાર, બ્યાજવટાય ને કેટલાંક કાળાંધોળાં કરી તેમણે સારી એવી પુંજ એકઠી કરી હતી. એઓ ગામડામાંથી મોટા કર્યામાં-તાલુકાના સ્થળે-રહેતા હતા. ત્યાં તેમણે એક ૫૦-૬૦ ચરખાનું છન વસાવ્યું હતું. તેઓ ધાણો અને ચણી પણ સાથે જ ચલાવતા. સંતાનમાં શેઠને એક પુત્ર અને બે પુત્રીઓ હતી; પુત્ર રમેશ રાજનગરમાં ગૂજરાત કૌશલેજમાં જીનિયર B. A. માં બહુતો હતો.

ધીરે ધીરે શેઠની શાખ વધતી ગઇ. કર્યાના તે એક આગેવાન ગણાવા લાગ્યા. તે સુધરાઇના સમાસદ પણ હતા પાંજરાપોળ, અનાયાશ્રમ, પુરસ્કાલય વગેરે સંસ્થાઓમાં તે યોગ્ય

[અનુસંધાન પૃ. ૨૬૪૫]

તો અચુકમાં પણ છે, માટે આ લેખકે તેમાંથી એવું છે કહેવું પડે છે. આ કાંઇ સારી રીત ન કહેવાય.

અને એક માણસના હોય જ નિવા હોય તો અનેક જાડી આપે તેમાં નવાઇ શી ? અને કોઇ પણ લેખક લખે તે પહેલાં તેણે કાંઇક તો વાંચ્યું હોય ને ? અને તેની વચ્ચે કુદરતી જ તેના પર રહે, એમાં તેના પર ચોર હોવાનો આરોપ ચૂકવો એ ક્યો નીતિય ઇચ્છે ? અરે, લેખકે કાંઇ પણ ન વાંચ્યું હોય તોપણ વિચારસામ્ય તો આવી જ ગય તેમાં તે શું કરે ? તેને મન તો તે મૌલિક જ છે ને ? અને કોઇ પણ લેખકને પૂછો, તે કહેશે જ કે તેણે લખ્યું છે તે મૌલિક જ છે !

આથી હું એમ કહું છું કે જનરે અખણે અપદરણમાંથી કોઇ ગાતક નથી; પછી તે કાલિદાસ હોય, મિલ્ટન હોય, શેકસ્પીયર હોય કે ગમે તે હોય. અને જ્યારે તે સ્વાભાવિક જ છે, ત્યારે તે હોય ગણાવો બંધ થવો જોઇએ. સ્વાતંત્ર્યના આ યુગમાં દરેક જોય જ્યારે સ્વાતંત્ર્ય મેળવે ત્યારે શું લેખક જ તેમાંથી બાદ ? નહિ. આપણે ઇચ્છીએ કે લેખકને પણ આમાં અપદરણું સ્વાતંત્ર્ય સાંપડે !

મુકુંદરાય છ. પંડયા

કાચે આપતા. વેપારને અંગે ૨-૩ છાપાં પણ મંગાવતા. કર્યામાં આવતા મોટા અમલદારો માટે શેઠની ગાડી અને ગોટર તૈયાર રહેતાં; સાથે સરમરા પણ ખરી જ. કલેક્ટર સાહેબ શેઠના આમંત્રણથી જ આવ્યા હતા. આમ શેઠનો ધંધો, લાગવગ-વગસગ, ધીકતાં જણાતાં હતાં. શેઠ હવે રાજ્યસરન, રા. સા. થવાની તૈયારીમાં હતા. વર્ષોથી એ માટેની મહત્વાકાંક્ષા સેવતા હતા. આથી જ તેઓ અમલદારોના 'સેવક' બની રહેતા.

જંગલના હિવાનમાં કલેક્ટર સાહેબને શેઠ પાટી આપી હતી. શેઠ કલેક્ટર સાહેબને બેટના રૂપમાં સુવર્ણની સોએક રૂપિયાની કિંમતની હીરાજડિત વાંટી આપી, સાહેબે તે કમને સ્વીકારી. અને 'રા. સા. બનવા તમારું નામ આગળ મુકું છે' એમ શેઠને કહ્યું. શેઠ આનંદી બન્યા. ઉપાદારને ઇન્સાફ આપી મહેમાનો વિખરાયા. જતાં જતાં શેઠ સાહેબના સેક્રેટરીને પણ બેટ આપી અને પોતાના નામ માટે 'ખાનગી' બલામણુ કરી. આજકાલ અમલદાર સાહેબો કરતાં તેમના હાથ નીચેના નોકરોને વધારે સાચવવા પડે છે તેની કોણના કહેશે ?

* * *

"રાખા, શેઠ સાહેબ છે કે ?" આમંત્રુકે નોકરને પૂછ્યું.

"હા, અંદરના ખંડમાં છે. શું કામ છે ?"

"મારે જરા મળવું છે."

"જિભા રહો, હું ખબર આપું."

થોડી વાર પછી નોકર બહાર આવ્યો અને કહ્યું કે, "પધારો."

આવનાર વ્યક્તિ તે જ ગામના અનાયાત્રમના મંત્રી હતા. તેમણે શેઠને પ્રધાન કપો. શેઠ આગમનનું કારણ પૂછ્યું.

"જુઓ, સાહેબ, શંકરલાલે નમ્રતાથી પ્રસ્તાવના કરી "આપણા ગામના અનાયાત્રમમાં ૨૫ અનાય બાળકો છે. આ બાળકો સગાજનાં જ છે. અને સમાજ તેમને નિભાવે છે, આપ જેવા મોટા માણસ પાસેથી સંસ્થા માટે થોડી વધારે મદદની આશા રાખીએ છીએ." શંકરલાલે દૂંકમાં એમના આગમનનું કારણ કહ્યું.

"દર વર્ષે અમારી દુકાનેથી નિયમિત ધર્મોદા અપાય છે તેમાં અનાયાત્રમને પણ આપીએ છીએ, હવે વધારે ક્યાંથી કાઢીએ ?" શેઠ શાંતિથી બોલ્યા.

"અરે ! સાહેબ, આપ જેવા લક્ષ્યાધિપતિને શી કમીના છે ? આપની જરાક ઉદારતા અને ૨૫ બાળકોના અર્થાર્થાદ આવશે ને પરમેશ્વર આપને આપી રહેશે."

"હવે આવતે વર્ષે વાત. તમારી સંસ્થામાં થોડું વધારે આપશું." શેઠ હંડે કહેજે બોલ્યા.

"નહિ, સાહેબ, આપ શ. ૫૦૧) આપી અમારી સંસ્થાના પેટ્રન થાઓ, ૨૫ દીન-દીન ગરીબ બાળકો અન્ન વગર જૂખમાં પણ રહે છે. દેશમાં દુષ્કાળ છે. ક્યાંયથી પૂરતી મદદ મળતી નથી. આપ જેવા ધનવાનોના રોટલામાં તેમનો પણ ભાગ છે. નાનાં બચ્ચાં ટળવળે ને તમો જાઓ એ ઠીક કહેવાય ?" મંત્રીએ વંશજ હાલવી.

"તે શું પરસેવો આપને ઠીકે જિતવો છે ?" "હાં" (શેઠ પેસાને બદલે જ વહાલથી બદલવનના અર્થમાં એકવચનમાં 'હાં' કહેતા) કમાવા બદલે જ અધરું કામ છે. "ત્યે કે શેઠે પરસેવો ઉનાળા સિવાય ઉતાવળે નડોતો તેની સાક્ષી તેમનો ચહેરો પૂરતો હતો.

“ જુઓ, સાહેબ, જરા વિચાર કરી જુઓ. તમારે ઘેર કેટલા મહેમાનો, અમલદારો, ક્લેક્ટર સાહેબ સુદ્ધાંત આવે છે. આપ તેમને હથેળીમાં રાખો છો. ત્યારે આપને ખર્ચ નહિ થતું હોય ? આપ જરા દષ્ટિ બદલો, તો સમજાશે કે, આવી સરભરામાં વધરાતાં નાણાં સેંકડો ગરીબોને રોટલો આપી શકે. ” શંકરલાલ જરા પ્રગલ્ભ બન્યો.

શેઠનું અભિમાન ઘવાયું. તે બોલ્યા:

“ મારી મિલકતનું હું ગમે તેમ કરું તેમાં તમારે શું ? ”

“ મહેરબાન સાહેબ, હું તો ગરીબ બાળકો વતી પ્રાર્થના કરું છું. આપો તો આપનો મોટો આભાર. ” શંકરલાલે નમ્રતાથી કહ્યું.

અંતે શેઠે કાળામાં રૂ. ૫૦) આપ્યા. શંકરલાલ રજા લઈને રસ્તે પડ્યો.

* *

“ સાહેબ, કાર કમ બાજુએથી લઉં ? ” શૌરે પૂછ્યું.

“ આ આશ્રમ પાછળથી પુસ્તકાલયના મકાન પર લે. ” અંદરથી ક્લેક્ટર સાહેબ બોલ્યા. આશ્રમના પાછલા ભાગમાં, મોટરનો અવાજ સાંભળી વાને સ્થામ જણાતાં, ખાદીની ચૂંટી પહેરેલાં એવાં ૧૦-૧૫ બાળકો અનિમેષ નજરે કાર તરફ ગીટ માંડી રહ્યાં. શૌરને વિચાર આવ્યો કે, સાહેબને મહિને રૂ. ૧૫૦૦) નો પગાર મળે છે. તેમાંથી આમ મહિને રૂ. ૧૦૦) આપતા હોય તો ?

ક્લેક્ટર સાહેબે કર્યાના સા. જ. પુસ્તકાલયની મુલાકાત લઈ ઉત્તમ રિમાર્ક ક્યો. લોકોમાં સ્ત્રી અને પુરુષોમાં પુસ્તકો છાપાં-માસિકો ખૂબ જ વંચાય એમ મંત્રીને બલામણુ કરી; અને નવીન પુસ્તકાલયો માટે સરકાર આ વર્ષે પશુ રૂ. ૧૦૦૦) આપશે એમ જાહેર કરી સાહેબ કાર હંકારી ગયા.

* *

“ પિતાજી, આપણા કર્યામાં જે પુસ્તકાલય છે, તેના મંત્રી અને પ્રમુખ સાહેબ મળ્યા હતા. તેઓ કહેતા હતા કે જો, તમારા પિતાશ્રી રૂ. ૨૦૦૦ આપે તો તેમનું નામ પુસ્તકાલયના મકાનમાં મુકાય ને નામ ચાવડ્-ચંદ્રદિવાકરો રહે. ” રમેશ પિતાને કહ્યું.

“ તે દુનિયામાં કોનાં નામ કાયમ રહ્યાં છે તે આપણાં રહે ? આપણે દર વર્ષે લવાજમ તો બધી જમણે છીએ, બીજી મદદ પણ કરીએ છીએ; આ તો ગામની સંસ્થા જણી મદદ કરી ને આંગળી આપી ત્યાં તો પોંચો જ કરજવાની વાત ! બધી સંસ્થાઓ આમ બીખ માગતી લાગે છે. ” શેઠે કૂલીકાલેલી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ તરફનો પોતાનો પ્રેમ વ્યક્ત કર્યો.

“ મદદ તો જે વાંચે એણે કરવી જ જોઈએ; આ તો ગામ સમસ્તની સંસ્થા છે. ને ગામની લોકમદદથી જ તે ચાલે છે. સરકાર તેમાં ત્રણઘણી મદદ આપી ગામને વર્તમાનપત્રો, માસિકો, પુસ્તકો વાંચવા અપાવે છે તેમાં તમે સંસ્થાને શા માટે મેળાં મારો છો ? ”

“ મેળાં ક્યાં મારું છું ! આ તો રૂ. ૨૦૦૦)નું મારું બચાવનાનું છે. તું મોટો થા ત્યારે રૂ. ૪૦૦૦) આપજે ને. ” શેઠ વકીલની ભાષામાં બોલ્યા. રમેશ શાંત રહ્યો. તેણે ત્યારે એ વાત ત્યાં જ દાટી દીધી.

(અપૂર્ણ)

કૃષ્ણલાલ રણછોડલાલ ત્રિવેદી

હિંદી, અંગાળી અને ગુજરાતી, મહારાષ્ટ્રી

[એક સરખામણી]

સંસ્કૃત પ્રાંતો અને ગિહારમાં હિંદી ભાષા મુખ્યત્વે બોલાય છે. પંજાબમાં પણ હિંદીનું ચલણ છે. મહાત્મા ગાંધીજીના પ્રચારથી મુંગઢ ઇલાકામાં પણ હિંદીનો પ્રચાર વધતો જાય છે. હિંદના દક્ષિણ ભાગમાં હિંદીનો પ્રચાર થોડાં વર્ષો થયાં જ થયો છે. હિંદના બીજા બધા ભાગોના લોકો હિંદી સમજી શકે છે, ઘણા બોલે પણ છે. સંસ્કૃત ભાષાના મૂળાક્ષરો હિંદીમાં વપરાય છે. એટલે દરેક હિંદુ નાગરી ભાષાની લિપિ થોડીઘણી જાણે છે. મુસલમાનો હિંદી ઉર્દૂ લિપિમાં લખે છે, હિંદુઓ નાગરીમાં લખે છે. હિંદીનો પ્રચાર હિંદના ૩૬ કરોડ મનુષ્યોમાંથી અગિયાર કરોડ મનુષ્યો વચ્ચે છે. આખા હિંદની મુખ્ય ભાષા હિંદી છે. અંગાળી ભાષા એ અંગાલના હિંદુમુસલમાનોની બોલવા અને લખવાની ભાષા છે. ૭ કરોડ માણસો એ ભાષા બોલે છે અને લખે છે. હિંદી સૌથી વિશાળ બોલનારાઓની સંખ્યા ધરાવે છે. પરંતુ આધુનિક સાહિત્યવિકાસમાં અંગાળીએ પ્રથમ પદવી મેળવી છે. ગુજરાતી ભાષા તો જહુ જ અદ્ય સંખ્યામાં પ્રસરેલી છે. મુંગઢ ઇલાકાની સવાબે કરોડની વસ્તીમાં અર્ધો વસ્તી મરાઠી ભાષા બોલે છે; માત્ર એક કરોડની વસ્તી ગુજરાતી બોલી લખી શકે છે. હિંદી ગુજરાતી કરતાં અગ્રીઆરમણાં વધારે માણસો બોલે છે. અંગાળી ગુજરાતીથી જગણાં વધારે બોલનારાં છે. મહારાષ્ટ્રી ભાષા ૧૧ સવા કરોડ જ બોલે છે.

પ્રાચીન સાહિત્ય

આધુનિક સાહિત્યમાં અંગાળીએ સૌથી વિશેષ પ્રમાણમાં વિકાસ કર્યો છે. પરંતુ પ્રાચીન સાહિત્યમાં તો જરૂર હિંદી જ પ્રથમ પદવી લઈ જાય છે. મહાત્મા તુલસીદાસજી જેવા સર્વોત્તમ કવિની રામાયણ તો હિંદનું અમૂલ્ય ધન છે. અંગાળીમાં કૃતવાસીની રામાયણ છે, ગુજરાતીમાં ગિરધરકૃત રામાયણ છે; પણ તુલસી રામાયણ તો ક્યાંય ચંડી જાય. મહાભારત અંગાળીમાં કાશીદાસજી એજ છે એમ મારી માન્યતા છે. હિંદીમાં એની જાતનું મહાભારત નથી. ગુજરાતીમાં મહાકવિ પ્રેમાનંદે મહાભારત ઉપરથી આખ્યાનો રચ્યાં છે. પરંતુ સમગ્ર મહાભારત પ્રાચીન ગુજરાતી પદ્યસાહિત્યમાં સળંગ નથી. બાગવત હિંદીમાં પ્રેમસાગર કે શુકસાગર નામે એજ પુસ્તક છે. અંગાળીમાં પણ સાધારણ છે, ગુજરાતીમાં શ્રી પ્રેમાનંદનો દશમ સ્કંધ છે. બીજાં પુરાણોમાં પ્રેમાનંદનું માર્કંડેય પુરાણ છે.

મહાન ભક્ત કવિઓના સાહિત્યમાં અંગાળીમાં ચંડીદાસ અને વિદ્યાપતિનાં પદો છે. ગુજરાતીમાં નરસિંહ મહેતાનાં પદો છે. હિંદીમાં પુષ્કળ છે. મીરાં, કબીર, સૂરદાસ, તુલસીદાસ, દાદુ, નાનક વગેરેનાં છે. હિંદી પ્રાચીન પદ્યસાહિત્ય વધારે સમૃદ્ધ છે. મહારાષ્ટ્રમાં તુકારામના અમંગ એ ખેટ પૂરી પાડે છે. પ્રાચીન સાહિત્યમાં ભક્તિને લગતું સાહિત્ય વિશેષ પ્રમાણમાં છે.

મહાન આચાર્યોએ દરેક ભાષામાં સુંદર સાહિત્યનો ફાળો આપ્યો છે. અંગાળીમાં શ્રી ચૈતન્ય ગૌરાંગના શિષ્યો રઘુનાથદાસ, કૃષ્ણદાસ, નરોત્તમદાસ વગેરેએ સુંદર ભક્તિ-સાહિત્ય બહાર પાડ્યું છે. હિંદીમાં શ્રી વલ્લભાચાર્યનાં અષ્ટસખા શ્રી સૂરદાસ, શ્રી કૃષ્ણ-૨૬૮]

દાસ, શ્રી પરમાનંદદાસ, શ્રી ચિતરવામી, શ્રી નંદદાસ વગેરેએ પોતાનાં ઘણાં જાણનાં પદોથી હિંદીને સમૃદ્ધ બનાવી છે. ગુજરાતીમાં શ્રી સ્વામીનારાયણ સદગ્રન્થના ભક્ત કવિ મંડળ શ્રી બ્રહ્માનંદ, મુક્તાનંદ, પ્રેમાનંદ, નિષ્કુવાનંદ, દેવાનંદ વગેરેએ ગુજરાતી સાહિત્યની સેવા કરી છે. મહારાષ્ટ્રમાં શ્રી મુનેશ્વર અને તુકારામના અનેક અનુયાયીઓએ મરાઠી ભાષાને શોભાવી છે. ચૈતન્યના અનુયાયીઓ સનાતન, રૂપ અને શુભ ગોસાંધએ ભક્તિ-સાહિત્ય સંસ્કૃતમાં પણ વિપુલ સાહિત્ય રચ્યું છે. શ્રી વલ્લભ અને તેમના પુત્ર વિઠ્ઠલે પણ સંસ્કૃતમાં લખ્યું છે. સ્વામીનારાયણના શિષ્યોએ નજીવું સંસ્કૃત સાહિત્ય પ્રકટાવ્યું છે; જ્યારે મહારાષ્ટ્રના ભક્તોએ મહારાષ્ટ્રીને જ પકડી રાખી છે.

બંગાળીમાં લોકસાહિત્યનાં ગીતા પુષ્કળ છે. હિંદીમાં પણ છે. ગુજરાતીમાં પણ શ્રી. મેઘાણીએ પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે અને મહારાષ્ટ્રીમાં પણ છે.

ચારેય ભાષાઓ અપભ્રંશ કે પ્રાકૃત ને સંસ્કૃતમાંથી ઉત્પન્ન થઈ છે. ચારેય સગી બહેનો છે, જે જુદાં જુદાં ઘરે પરણી છે. પરંતુ તેમનાં કલેવરો એક જ માથાપથી પેદા થયાં છે. બંગાળીમાં સંસ્કૃત શબ્દો વધારે છે; ચારેય ભાષાઓએ મુસલમાન યુગમાં અરબી અને ફારસીમાંથી પણ શક્તિ અને શબ્દસમૃદ્ધ મેળવ્યાં છે. હમણાં આ ચારેય ભાષા અંગ્રેજી યુગના પ્રભાવ નીચે રહીને અંગ્રેજી લાગવગ અને શબ્દસમૃદ્ધતા પોતાના શૃંગાર માટે ઉપયોગ કરે છે.

બંગાળી ભાષાની ઉત્પત્તિ આદમી નવમા સૈકામાં છે. એના ઉપર શરૂઆતમાં જૌહોની અસર હતી. હિંદીની ઉત્પત્તિ પણ એ જ આરસામાં થઈ છે, ગુજરાતી ભાષા તેરમી સદીની સદીમાં જૈનોએ વિપુલ સાહિત્ય આપી સમૃદ્ધ બનાવી છે. મહારાષ્ટ્રી તો જૈનધર્મની અર્ધ-માગધી ભાષામાંથી જ જન્મી હશે. જૈનોનું મુખ્ય સાહિત્ય આ અર્ધ-માગધીમાં જ છે.

ચારેય ભાષાઓના બંધારણના પાયા એક છે. તેના ઉપર જુદી જુદી જાતની પ્રભારતો બિન્ન બિન્ન દેખાવની ચણાઈ છે. ચારેય ભાષાઓની વાક્યરચનાઓ એક જ નિયમ ઉપર રચાઈ છે. વ્યાકરણના નિયમો પણ લગભગ એક જવા જ છે. નામ, સર્વનામ, ક્રિયાપદ, અવ્યયો સર્વે લગભગ એકસરખાં છે. ચારે ભાષાઓ સહેજ અમથી પરસ્પરની પ્રજ્ઞને સાધા છે. ચારે ભાષાઓમાં ધાર્મિક સાહિત્ય લગભગ એક પ્રકારનું છે. ચારે સાહિત્યોમાં કૃષ્ણપૂજનનું સાહિત્ય વિપુલ પ્રમાણમાં છે. તે પછી રામભક્તિનું સાહિત્ય આવે છે. દેવીભક્તિ પ્રાગલ્ભમાં વિશેષભાવે પ્રસરી છે. હિંદીમાં અને ગુજરાતીમાં પણ એનો પ્રભાવ છે. મહારાષ્ટ્રીમાં કદાચ એહો દશે. શિવભક્તિ પણ ચારે ભાષાઓમાં વિપુલ છે. વેદાંતનો પ્રભાવ પણ ચારે ભાષાઓમાં સારા પ્રમાણમાં છે. ક્રિયાકાંડ, ભક્તિ, વૈરાગ્ય એનું પણ ચારે ભાષામાં પુષ્કળ સાહિત્ય છે.

ચારે ભાષાઓનાં નીચેનાં વાક્યોથી ભાષાઓની રચના-સરખામણી સમજશો:—
 બંગાળી—અંગ્રેજી ભોગ્યાછતે એસેહેનના પૂર્ણે ભોગ્યાછતે પોટુંગાજેહ સત્તા ૧૩૦ બર્ષે હોયેચ્છે.
 ગુજરાતી—અંગ્રેજે મુંબઈ આવ્યા તે પહેલાં પોટુંગોજેની મુંબઈ ઉપર ૧૩૦ વરસો સુધી સત્તા હતી.
 હિંદી—અંગ્રેજ મુંબઈએ આપા ઉસકે પહીલે પોટુંગોજેની ૧૩૦ બરસોં તક મુંબઈએ સત્તા થી.
 મહારાષ્ટ્રી—ઈંગ્રજ લોક મુંબઈસ આવે ત્યાપૂર્વી મુંબઈવર પોટુંગિજની સત્તા ૧૩૦ વર્ષોદુન અધિક હોતી.

આ જોતાં ભાષાઓનાં બંધારણમાં જદું થેડા પ્રમાણમાં બિન્નતા છે.

પ્રાચીન સાહિત્યમાં જંગાળીમાં ચંડીદાસ, વિદ્યાપતિ અને શ્રી ચૈતન્ય ભક્ત કવિઓ હતા. કૃતવાસી વગેરે પણ માનનીય કવિઓ થયા છે. હિંદીમાં તો આ ક્ષણ બહુ મોટા હતા. દુલસીદાસ, ચંદ, કેશવદાસ, સુરદાસ, બિહારીદાસ, રસખાન, કબીર, તાનક, દાદુ, ખાન-ખાનાન, કવિ ગંગ, મતિરામ, જૂખણુ વગેરે થયા છે. ગુજરાતીમાં નરસિંહ મહેતા, પ્રેમાનંદ, શામળ ભટ્ટ, અખો, બાલણુ વગેરે થયા છે. મહારાષ્ટ્રીમાં ચાનેશ્વર, છકરામ, રામદાસ સ્વામી અને એકનાથ વગેરે છે.

વીર સાહિત્ય હિંદીમાં ચંદ રાસો, જૂખણુખાવની અને રાજપૂતાનામાં ભાટચારણોની હમીરકાવ્ય જેવી વાણી છે. મરાઠીમાં પોવાડા છે. ગુજરાતીમાં ભાટચારણોની કથાઓ, જંગાળીમાં એવું સાહિત્ય મારા વાંચવામાં આવ્યું નથી. જો કે મીર મહમ્મદ કવિએ રચેલા “ પદાવત ” ના હિંદી કાવ્યનો અનુવાદ જંગાળીમાં કવિ ચાલવાળે કર્યો છે.

હિંદીમાં કાવ્યશાસ્ત્ર અને રસશાસ્ત્રના કવિઓ કેશવદાસ, બિહારીદાસ, મતિરામ, રસખાન વગેરે થઈ ગયા છે. ગુજરાતી, મરાઠી અને જંગાળી સાહિત્ય આવાં અંગ્રેજી વિશેષ અલંકૃત નથી.

ગુજરાતી ભાષામાં કવિ શામળ ભટ્ટની વાર્તાઓ પ્રખ્યાત છે. હિંદીમાં તો સિંહાસન-ખત્રીસી, તોતા મેનાના કિસ્સા વગેરે એવી ઢબનું સાહિત્ય છે. જંગાળીમાં ભારતચંદ્ર કવિએ ખનાવેલ વિદ્યાસુંદર કાવ્યશ્રંધ તેના શબ્દસાહિત્ય અને કથારસા માટે પ્રસિદ્ધ છે. મહારાષ્ટ્રીમાં એવું સાહિત્ય મેં જોયું નથી.

હિંદીમાં અકબર, પ્રતાપ, પૃથ્વીરાજ વગેરે ભવ્ય વીરમૂર્તિઓના આશ્રય હેઠળ ઘણું સાહિત્ય રચાયું છે. મહારાષ્ટ્રીમાં શિવાજી મહારાજની પાછળ એવું સાહિત્ય રચાયું છે. ગુજરાતીમાં સિદ્ધરાજ જયસિંહે એ વારસો આપ્યો છે. જંગાળીમાં નવદ્વીપના રાજ કૃષ્ણચંદ્રને ક્ષણે એ માન જાય છે.

પ્રાચીન સાહિત્યમાં જંગાળીમાં મુસલમાનોએ કાવ્યો રચ્યાં છે. આલંવાલે પદાવતનું કાવ્ય ખનાવ્યું છે. મુના હુસેનઅલી અને સૈયદ બદરખાંએ પણ સંગીતમય કાવ્યો રચ્યાં છે. હિંદીમાં રસખાન, ખાનખાનાન, તાનસેન અને મીર મહમ્મદ (પદાવતનો કર્તા) છે. ગુજરાતી અને મરાઠી મુસલમાનોએ પ્રાચીન સાહિત્યરચનામાં ઉપયોગી ક્ષણો આપ્યા હોય તેમ જણાતું નથી.

કુંગરશી ધરમશી સંપદ.

નસીબદાર કેણુ ?

પત્ની : (પતિને) અમારા નસીબમાં તો પુરુષોના ગાલાપા જ કરવાનું સરખાયું છે. સાચાં નસીબદાર તો તમે છો.

પતિ : ખોટી વાત. સાચી નસીબદાર તો સ્ત્રીઓ જ છે. અમે જન્મીએ ત્યારે અભિનંદન અમારી માતાને મળે, પરણીએ ત્યારે ભેટ-સોગાદ અમારી પત્નીને મળે, અને મરીએ ત્યારે ય વીમાની રકમ તો અમારી વિધવાને મળે. સાચું નસીબદાર કેણુ ?

(“ભગિની”)

યુદ્ધસમયનું બ્રિટનનું વાયન*

થોડા દિવસો પહેલાં હું લંડનની એક જાણીતા અંચલકારમાં બેઠો હતો. ત્યાં એક ખલાસીએ આવીને પ્રશ્ન પૂછ્યો કે 'તમારી પાસે થિલિપ્સનું 'મોડર્ન થોમીઝમ' (Modern Thomism) છે ?' હું તો ડઘાઇ ગયો. મદદનીશો તે પુસ્તક હોવાનું કહેતાં નાવિક તે ખરીદીને આપ્યો ગયો. એક તદ્દન સામાન્ય નાવિક આધુનિક તત્ત્વજ્ઞાનનું વિદ્વાતમયું પુસ્તક ખરીદે તે માટે મને આશ્ચર્ય થયું નહિ. કેમકે અત્યારે તો પાઠ્યપદનો ઉમેદવાર અથવા તો તત્ત્વજ્ઞાનની ડીગ્રી લેવા ઇચ્છતો રનાતક, વહાણ પર નોકરી કરતો હોય. મને આશ્ચર્ય તો એ થયું કે નોકરીમાં રોકાયેલ મનુષ્યને આવા ગંભીર વાયનમાં પણ રસ પડે છે.

આ બનાવથી, યુદ્ધસમયના બ્રિટનના વાયન સંબંધી તપાસ કરવાની મને પ્રેરણા થઇ. જે તમે આગામી અગર બસમાં વાંચતા લોકોને જુઓ અગર તો 'જૂકરટોલ' પર દૃષ્ટિ નાખશો તો તમને બધે હળવું સાહિત્ય, સસ્તી નવલકથાઓ તથા ગ્રન્ડા સંબંધી દલકી વાતો તેમ જ ઝળઝળાટી ઉત્પન્ન કરે તેવાં પુસ્તકો મળી આવશે. ક્યારા જેવું સાહિત્ય સારા પ્રમાણમાં ઉત્પાદન નથી થતું કે વંચાતું નથી તેવા ડાળ કરવા મૂખોપભરેલો છે. મારા કહેવાનો અર્થ એવો નથી કે મહાન ડેનિશ તત્ત્વવેત્તા ક્રિર્કગાર્ડ (Kierkegaard) નાં પુસ્તકોનાં બાબાંતર લશ્કરમાં નોકરી કરનારાઓએ કે કારખાનામાં કામ કરનારાઓએ વાંચવાં જોઇએ.

મારો તત્ત્વજ્ઞાની નાવિક તો અપવાદરૂપ હતો તેમ હું કબૂલ કરું છું, પરંતુ બ્રિટિશ વાયનનો સંબાળપૂર્વકનો અભ્યાસ બતાવી આપે છે કે, સ્થાયી રસ જળવાઇ રહે તેવા ગંભીર વાયનનાં પુસ્તકો પ્રગટ થઇને વેચાય છે એટલે તે વંચાય છે. લંડનમાં, મહાન લંડન પુસ્તકાલય જેવાં પુસ્તકાલયોના સભ્યોની સંખ્યા વધી છે. એક પ્રકારે મને જણાયું કે તેની યાદીના ગંભીર વાયનનાં જે પુસ્તકોની વર્ષે બહુ જૂન નકલો ખપતી તે પુસ્તકો હવે ખપી ગયાં છે. કામના કલાકો પછી જે જાહેર પુસ્તકાલયો માણસોથી ભરપૂર જાય છે તે પુસ્તકાલયોમાં રાજકારણ, ઇતિહાસ અને સમાજની પુનરુત્થાનાના પ્રશ્નો સંબંધી પુસ્તકોની માગ વધી છે. અંગ્રેજી સાહિત્યનાં પ્રમાણભૂત ગણાતાં પુસ્તકોની નવી આવૃત્તિઓની માગ એટલી બધી વધી છે કે કાગળ તથા મશીનીના વધેલા દરોને અંગે તેને પહોંચી વળાય તેમ નથી.

ઉપર નિર્દિષ્ટ કરેલ અડચણ છતાં, નવાં પુસ્તકોનું ઉત્પાદન તથા તેમની સાહિત્ય વિવિધક શુદ્ધવત્તા મોંઘપાત્ર છે. કેમકે રાષ્ટ્ર તો અત્યારે ઉત્પાદન, સમૃદ્ધ અને વધારે સક્રિય યુદ્ધવિષયક સામગ્રીના વિવિધ કાર્યક્રમમાં ગળાળૂડ રોકાયેલું છે.

ચીન તથા રશિયાના સામાજિક, રાજનીતિ અને યુદ્ધવિષયક ઇતિહાસનાં પ્રસિદ્ધ થતાં સંખ્યાબંધ પુસ્તકોમાંજ માત્ર, આ જે દેશો વિશેનો રસ પ્રદર્શિત થતો નથી પરંતુ તેમની સંસ્કૃતિ સંબંધી વધારે સારી સમજ મેળવવામાં મદદ કરે તેવાં કેટલાંક પુસ્તકોમાં પણ તે જણાઇ આવે છે. દાખલા તરીકે શેકસ્પીઅરના સમકાલીને લખેલ મહાન ચીની નવલકથા

* હેન્ડ નોંધના લેખ પરથી.

‘ મંકી ’ (Monkey) નું હમણાં જ બાપાંતર થયું છે અને તેનો બહોળો હિાવ શ્રાવ છે. રશિયન સાહિત્ય તથા કળા ઉપરનાં પુસ્તકો તો ગણ્યાવી શકાય તેટલાં નથી. પોલંડના વીરતામયી-કાવ્ય-‘ ટેસ્ટામેન્ટમ પોલોનીઅલ ’ (Testamentum Polonial) ના વાય-ખાની સંખ્યા ખૂબ મોટી છે.

લંડન પરના જર્મન હવાઇ હુમલાઓથી સિતેર લાખ પુસ્તકોનો નાશ થયાનું માનવામાં આવે છે. પરંતુ કાગળોનું નિયમન તથા છાપનારાઓ અને પુસ્તક ખાંધનારાઓ યુદ્ધકાર્યમાં રોકાયેલ હોવા, છતાં, આ તુકસાનની બરબાઇ થઇ ગઇ છે. ડેટલીક વખત એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે અબ્યાસ તથા સંસ્કૃતિમાં રસ લેવાથી યુદ્ધની ગંભીરતા તરફ બેદરકારી સેવવામાં આવે છે. પરંતુ રશિયામાં તેમ હોય તેમ લાગતું નથી. સાંભળવા પ્રમાણે ત્યાં શૈક્ષણિકચરણ એવું સન્માન કરવામાં આવ્યું છે કે, બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટના સભ્યે બ્રિટિશ લોકોને તેનું અનુકરણ કરવાની બલામણુ કરી છે. ના. બ્રિટન પણ એમ બતાવી આપે છે કે તે વિદ્યાર્પૂર્વક અબ્યાસ તથા મનનની સાથે હિંમતભરી યુદ્ધવૃત્તિને સંયુક્ત કરી શકે છે.

છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

સર એલેક્ઝાંડર ફોર્સ જૂનાં પુસ્તકોના શોખીન હતા. એક વખત એક ખાટ તેમને એક જૂનું પુસ્તક ભેટ ધરીને બોલ્યો: “ સાહેબ, એક વાર શ્રીમંત ગાયકવાડને અમારા વૃદ્ધે એક સરસ પુરાણ પુસ્તક આપ્યું હતું; તેના બદલામાં તેમણે એક ગામ બક્ષિસ આપ્યું છે. તો અંગ્રેજ તો મોટા રાજ છે, તેથી અમને વધારે આશા છે.

સાહેબ સ્વધનમાંથી પુસ્તકની કિંમતજોશું આપતા. તેમને આ માગણી સાંભળી રમજ ઉત્પન્ન થઈ. એટલે કવિ દલપતરામ ત્યાં હાજર હતા તેમને કહ્યું કે ‘ હનુમાન નાટક ’ માંની પેલી ચાલી આ બારોડને કહો. તે આ પ્રમાણે હતી: એક વાર હનુમાનને એક માણસે કહ્યું કે ‘ હે હનુમાન દાદા, તમે અને બેરી મેળવી આપશો તો હું તમને તેલ ને સિંદૂર ચડાવીશ. ’ હનુમાને ઉત્તર આપ્યો કે ‘ તને પરણાવવા બે મારી પાસે બી હોય તો હું જ શા માટે કુવારો રહું ? ’ સાહેબે પેલા બારોડને કહ્યું કે ‘ બાપ, તમને આપવા મારી પાસે મામ હોય તો હું જ શા માટે સરકારી નોકરી કરું ? ’

પોતાના કોલેજ-જીવનમાં ગોખલે રમરણ્યક્રિતમાં બિનહરીફ હતા. તેમની યાદાસ્ત એટલી તીવ્ર હતી કે મોટામોટા ગ્રંથો પણ તે મોટે કરી શકતા. બકિંગ્નું ‘ રિફ્લેક્શન્સ ઓન ફ્રેન્ચ રેવોલ્યુશન ’ તેમણે આખું મોઢે કંચેલું અને ચર્ચાસભામાં પણ બાષણ આપતાં તેમાંથી અવેતરણો બોલતા. એક દિવસ તેમની રમરણ્યક્રિતની કસોટી કરવા એક મિત્ર તેમની પાસેથી ‘ પેકુ ’ પુસ્તક લઈ લઈને એવી ચરત કરી કે એ પુસ્તકમાંનું લખાણ મોટેથી બોલતી વખતે બે બૂદ પડે તો દરેક બૂદ દીઠ એક આનો ગોખલેએ પેલાને આપવો. પછી કલામે ક્ષુધા પેલા મોપડી. હિવાડી રાખી ગોખલેને સાંભળતો બેસી રહ્યો, - પણ તેના નસીબમાં એક પણ આનો લખાયો નહોતો !

મફત કરતા પુસ્તકાલયના ફાયદા

- ૧ જો એક જ લેખકનાં પુસ્તકો એક પેટીમાં મૂક્યાં હોય તો તે લેખકનાં પુસ્તકો સામટાં વાંચી શકાય એટલે વાંચન મોકુફ રાખવું પડે નહિ.
- ૨ એક લેખકનાં પુસ્તકો કુટુંબનાં સઘળાં માણસો એકી વખતે વાંચી શકે.
- ૩ એક જ લેખકનાં પુસ્તકો સામટાં વાંચવાથી લેખકની લેખનશૈલી સારી રીતે સમજી શકાય.
- ૪ એક લેખકનાં પુસ્તકો સાથે બીજા લેખકોનાં પુસ્તકો સંબંધી સરખામણી થઈ શકે.
- ૫ એક જ લેખકનાં પુસ્તકો હોવાથી બીજાને પુસ્તકો વાંચવા સાદુ આપવામાં વખત શુભાવે ન પડે; કારણ કે લેનાર માણસે તરત પસંદગી કરવી જોઈએ.
- ૬ પુસ્તકો માટે નાની પેટીઓ હોવાથી સહેલાઈથી લઈ જઈ શકાય એટલે કંઈ પણ મજૂરીનું ખર્ચ ન થાય, તેમ જ તેમ કરવામાં વખત શુભાવે ન પડે.
- ૭ પુસ્તકોની પેટીઓની ફેરબદલીઓ સહેલાઈથી અને સગવડતાથી થઈ શકે.
- ૮ પુસ્તકોની સંભાળ સારી રાખી શકાય એટલે પુસ્તકો બગડવાનો તથા જતુથી કાતરવાનો ભય ન રહે.
- ૯ બહારગામ હંપાફેર અર્થે જતી વખતે પુસ્તકોની પેટીઓ સગવડપૂર્વક સાથે લઈ જવાય, એટલે ત્યાં નાનું પુસ્તકાલય ળનાવી શકાય.
- ૧૦ પુસ્તકોની પેટીઓને લીધે વાચનનો વધુ ફેલાવો થઈ શકે અને તે દ્વારા સામાજિક લાભ આપી શકાય.
- ૧૧ પુસ્તકોની પેટીઓ જોઈતા વખત સુધી રાખી શકાય અને પછીથી પેટીઓની ફેરબદલી થઈ શકે.
- ૧૨ સારા આર્થિક સ્થિતિવાળા માણસો પોતાની માલિકીનાં પુસ્તકો વાંચી રહ્યા પછી સંસ્થાઓમાં ભેટ તરીકે આપી કે તો ઘણી સંસ્થાઓને વિવિધ પુસ્તકોનો લાભ મળી શકે અને જનતા તેનો પૂરો લાભ લઈ શકે.
- ૧૩ વાચનનો શોખ વધવાથી દરેક કુટુંબમાં જો તેનો ફેલાવો થાય તો સામાજિક સુધારા સારા પ્રમાણમાં થઈ શકે.
- ૧૪ એક જ મકાનના અગર એક જ લક્તાના માણસો અંદર અંદર સમઝૂલીથી સાથે મળી પુસ્તકોની પેટી લઈ જાય તો દરેકને એકેક ચોપડી છૂટક છૂટક લેવા માટે જવાનો વખત બચી જાય.

લોગીલાલ અમરતલાલ ઝવેરી

૧ વરઘોડો—લેખક: ઇન્દુલાલ ક. યાગિક; પ્રકાશક: એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. મુંબઈ; ૧૯૪૩; ૧૬ પેજ કાઉન્ટ ૫: ૭૨; પૂઠું કાઢ્યોડ્યું; કિં. ૧-૪-૦.

આ પુસ્તક શુભરાતના જાગ્રત સ્ત્રીઓને સચોટ ખ્યાલ આપતું ચાર અંકી નાટક છે, અને તે સામાજિક મેળાવાડાઓમાં ભજની શકાય એવું છે. સમાજસેવાની ઉત્કટ ભાવનાવાળી સરિતા નામની એક તરુણી સાસુ અને માવડીસુખા ધણીના અમાનુષી મારનો ભોગ થઈ પડેલી એક અસહાય બાળાને પોતાના આશ્રમમાં લઈ તેને ન્યાય અપાવવા ને ખટપટ કરે છે તે, તેમ જ કંગેડા લગ્નનો ભોગ થઈ પડતી પોતાની એક સહિયરને ખચાવવા માટે ને યુક્તિ વાપરે છે તે, સ્ત્રીસેવાનું કામ કરનારાં બાઈજીનેને ખાસ પ્રેરણાદાયી પડે થઈ તેમ છે. વળી, પંકજ અને સનાતન જેવા, અપરિચિત સુંદર બાળાઓ પાછળ ભમતા, પુરુષવત્ ગિયાને કસોટીએ ચલાવી તેમની ને રીતે ફેળેલી હાલે છે તે એ કિસમના તરુણવર્ગને ચિમકારી છે. નાટકનું વસ્તુ સમયોચિત, બોધક અને રસિક હોઈ પુસ્તકાલયોએ પોતાની અમરાઈ પર રચાવ આપવા જેવું પુસ્તક છે.

૨ પ્રણય અને પરિણય—લેખક: શ્રી. યુનીલાલ વર્ધમાન શાહ, પ્રકાશક: શ્રી. નટવરલાલ મૂ. શીખાવાળા, ગાંડિવ સાહિત્ય મંદિર, હવાડિયો ચક્રશે, સુરત. કાઉન્ટ ૧૬ પેજ કાઉન્ટ ૫૪૬+૬; સચિત આસ્થાન સહિત બોડ્યૂઠું; મૂલ્ય રૂ. ૩-૧૨-૦.

‘પ્રણય અને પરિણય’ એ એક સામાજિક નવલકથા છે. સન ૧૯૩૮-૩૯ના ‘પ્રજાજ્ય’ સાપ્તાહિકમાં તે, આ પહેલાં કહો કહો પ્રસિદ્ધ થઈ ગયેલી છે. આ નવલકથા, લગ્નસમરપાનો એક ગૂઢ અને રૂઢ પ્રશ્ન ચર્ચે છે. અને તે એ કે, “પહેલાં સ્નેહ અને પછી લગ્ન વા પહેલાં લગ્ન અને પછી સ્નેહ” આ બેમાં કયો માર્ગ સાચો છે તે બંનેની લગ્નજીવન સફળ નીવડે.”

પાશ્ચાત્ય દેશોના સંસર્ગ ને ફળવણી લઈ, આજનો યુવાનવર્ગ, સ્નેહલગ્ન તરફ આકર્ષાયો છે. એને હવે સમાજના રૂઢ ચીત્રે ચાલવાનું ગમતું નથી, ગોટરાઓને યુવાનવર્ગનો આ નવો માર્ગ ક્યોતો નથી, અને તેથી આજે સમાજમાં આ પ્રશ્ન ખૂબ ઉદ્દાપોદ મચાવી મૂક્યો છે. છટાછેડાની ભાવના પણ આજે ધીમે ધીમે વિસ્તૃત થતી જાય છે અને તેના પરિણામે, શ્રી હનસરવાની ને પવિત્ર ભાવના—જેનાં હૃદયોમાં સમભાવ કે સમાન્તર ન હોય તો પણ એક બીજાને નિભાવી લાઈ, ધીમે ધીમે પરસ્પરનાં હૃદયો નજીક લાવી તેમાંથી જન્મ મેળવવાની—હતી. તેમાં પણ આજે સડો ગેસવા માંડ્યો છે. તેવે ટાણે આ વાતી દારા લેખક, એક સુંદર ચિત્ર દોરી, સમાજને એ સમજાવવા પ્રયત્ન કરે છે કે, “છટા છેડાનો માર્ગ હિંદુ સમાજ માટે ઈષ્ટ નથી. અને સ્નેહલગ્નને બદલે, લગ્ન પછી જ સ્નેહની ભાવના સાચી છે. આ વાર્તામાં આવતું ફિરીટનું મુખ્ય પાત્ર હમ્ય આદ્યવાળું છે. એ એક બી. એ. થયેલો યુવક છે. એને પોતાના અનુભવમાં ઉપરનું સત્ય સમજાય છે અને ૩૦૪]

છટાછેડા પામેલાં પતિપત્નીનાં પુનઃ લગ્ન કરાવે છે. અને પોતે પણ લગ્ન પછીના રોડમાં માની તે પ્રમાણે જ લગ્ન કરે છે. વાર્તાની વરતુગૂંથણી એટલી સરસ છે કે, વાર્તા પૂરી વાંચવાતું જ મન થાય. સમાજનાં યુવક-યુવતીઓને આ વાર્તા બેશક બોધક યથા પડે તેમ છે. તેઓ જરૂર વાંચે અને સાથી મિત્રોને વંચાવે.

૩ પિરામીડની છાયામાં—લેખક: શ્રી. ચંદ્રશંકર પ્રાણયંકર શુક્લ; પ્રકાશક: ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ, ભારતીય વિદ્યાભવન, સુબધ; કાઢિન ૧૬ પેજી કદનાં પૃષ્ઠ ૧૬૦; સાફું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદની, વિશ્વ સાહિત્ય માળાના પહેલા મથુકારૂં આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થાય છે. આફ્રિકા ખંડના ઈશાન ખુણામાં નાઇલ નદીને બંને કાંઠે મિસરનો પ્રદેશ આવેલો છે. તે ઇજીપ્તના નામે પણ ઓળખાય છે. આ મિસરનું ૫૦૦૦ વર્ષ પૂર્વેનું પ્રાચીન સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિ કેવાં હતાં, તે આ પુસ્તકમાંથી સારી પેઠે જાણી શકાય છે. આ સાહિત્ય આજે, મિસરનાં પિરામિડો, મંદિરો, કબરો, કદનો વગેરેમાંથી શિલાલેખો અને ખીજી રીતે લખાયેલાં મળ્યા આવે છે. બાઇ ચંદ્રશંકર શુક્લે, મિસરના એ પ્રાચીન સાહિત્યમાંથી થોડીક થોડીક વાનગીઓ લઇ, આ પુસ્તકમાં આપી છે. આ સાહિત્ય વાંચતાં ખરેખર આપણને એમ યથા આવે છે કે, ૫૦૦૦ વર્ષ પૂર્વેનું મિસર કેટલું ઉચ્ચ કોટીનું હશે. વિશ્વ સાહિત્યમાળાના સંપાદક શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશીજીને પણ આ સાહિત્ય ઉચ્ચ કોટીનું જણાયું છે. અને તે માટે તેઓએ પ્રસ્તાવનામાં પણ લખ્યું છે કે, “આ સાહિત્ય ઉંચા પ્રકારનું છે. રસસમૃદ્ધ છે, હૃદયંગમ છે, કાલક્રમે વઢાવી અમરતાના અખંડ પ્રકાશમાં જીવનસૌંદર્યની ઝાંખી કરાવે છે.”

આ પુસ્તકમાં મિસરી સાહિત્યની અપાયલી વાનગીઓમાં ‘પાપની ક્ષમાયાચના’; ‘મે’ પાપ નથી કયું’; ‘તા. હોતેપનો હિતાપદેશ’; ‘કેટલાંક સુમાપિતો’; ‘વાત કોને કહું?’; ‘મૃત્યુનું આમન’; ‘જીવન માણી લે’; ‘સત્કર્મ કરી લે’; એ ખાસ વાંચવા જેવાં છે. અને એટલા ઉપરથી જ જણાઇ આવશે કે, મિસરી પ્રજાનું જીવન કેટલું ધાર્મિક, સંસ્કારી અને ઉચ્ચ કોટીનું હતું. આ પુસ્તકમાં અપાયેલો ‘મિસરનાં સંસ્કૃતિ અને સાહિત્ય’ને લગતો નિબંધ પણ ખાસ વાંચવા જેવો છે. એમાંથી પૂર્વકાલીન મિસરનો લણો ખરો ઇતિહાસ મળ્યા આવે છે.

૪ મરીચિકા—પ્રકાશક: ત્રિશક્તિ કાર્યાલય, ૧૮૦, ઢેળાંપીક, સુરત; ૧૯૪૩; કાઢિન ૧૬ પેજી કદનાં પૃષ્ઠ ૧૦૦, સાફું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦ (યુદ્ધ દરમ્યાન).

ત્રિશક્તિ કાર્યાલય તરફથી ચરૂ થયેલ, બાલકૃષ્ણેર ગ્રંથાવલિના પહેલા પુસ્તકરૂં પ્રગટ થતા આ નાનકડા પુસ્તકમાં ટૂંકી ટૂંકી સાત નવલિકાઓનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. આ નવલિકાઓ અનુક્રમે ૧ મરીચિકા, ૨ સાંકે, ૩ પ્યાલારકાખી, ૪ બંસી, ૫ ડાંકટર, ૬ રાજસી અને ૭ ભદ્રાભાભી એ નામે પ્રસિદ્ધ યથા છે. આમાં, ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગનાં કુટુંબોનું જીવન દર્શાવતી ‘પ્યાલારકાખી’ અને ‘ભદ્રાભાભી’ એ બે વાતો ખાસ વાંચવા જેવી છે. અને તે સિવાય, વખતોવખત લગ્નમાં નિષ્ફળતા મેળવતો ‘બંસી’, એક સ્ત્રીની કમવિદ્યાથી આખાદ કળાતો ‘ડાંકટર’ અને ગજવામાં કાણું પડવાથી ગજવામાંની વસ્તુઓ નીચે સરી જતાં, ગૃહજીવનમાં કેવો કલહ ઊભો થાય છે તે દર્શાવતી ‘રાજસી’ એ વાતો પણ ધડીબર નિર્દોષ હાસ્ય માટે તો સારી છે જ.

૫ સુવર્ણમૃગ—લેખક: શ્રી. રામનારાયણ નાગરદાસ પાઠક, પ્રકાશક: શ્રી. જનના-દાસ મા. રવાણી, શિષ્ટ સાહિત્ય કાર્યાલય, વિજયાવાડી, મોટા આંકડીઆ-કાઠીઆવાડ. પૃષ્ઠ ૨૭૩, કાચું પૂઠું મૂલ્ય રૂ. ૨-૩-૦

આ એક સામાજિક નવલકથા છે. જ્યે રામ સુવર્ણમૃગને પકડવા માટે તેની પાછળ દોડ્યા પણ મૃગ પકડાયો નહિ અને સીતાજીને ગુમાવ્યાં, તેવી જ રીતે નિર્દોષ, સાંત અને સાદુ જીવન ગાળતાં તથા જે મળે તેમાં સંતોષ માનતાં, મામજીવનનાં માનવીઓ, પરદેશમાં રહેતાં માનવીઓની કમાણીની વાતો સાંભળી તથા તેગનાં બમકમયાં જીવન જોઈ તેઓ પણ પરદેશ દોડે છે અને ત્યાં ધનસ્રોત્રપતામાં આગળ ને આગળ દોડ્યે જ જાય છે. એમાં એ પછાડાય પણ ખરો અને વળી પુનઃ ઊભો થાય પણ ખરો; છતાં એ પાછું જોતો નથી અને અટકતો પણ નથી. અને એ રીતે જીવત આખું ધમાલ અને અશાંતિમાં પૂરું થાય છે: એ આ વાર્તાનું ખાસ રહસ્ય છે. આ વાર્તામાં વિશેષતા એ છે કે, પરદેશ રહેતા મ.જી.સે લડાઈને કારણે સ્વદેશ પાછા ફરતાં તેમને કેવાં કેવાં દુઃખો અને મુશ્કેલીઓ અનુભવવી પડેલી તે ખાસ જણાવ્યું છે. આ આખી વાર્તાનો છેવટે સાર તો એ જ નીકળે છે કે “સંતોષી નર સદા સુખી.”

વાર્તા તદ્દન સાદી અને સરળ બાપાશૈલિમાં લખાઈ છે. વાર્તાની વસ્તુગૂંથણી પણ સરળ અને નિર્દોષ છે. સામાન્ય બહેલી જનતા પણ વાંચી શકે તેવી આ વાર્તા છે. આના સુરેખ સાહિત્યને હલકા કાગળમાં છપાવી પ્રકાશકે પુસ્તકને એક રીતે અનાય ક્યોં છે.

‘અ-દ્રષ્ટા’

૬ દી. બ. અંબાલાલલાઈ (જીવનદર્શન)—લેખક: શ્રી. નરહરિ દ્વારકાદાસ પરીખ, પ્રકાશક: રામકૃષ્ણ સેવાસમિતિ, અમદાવાદ. કાઠિન કદનાં પૃષ્ઠ ૩૬નંદ૪, સાદુ પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૦-૧૨-૦.

૨૧. દી. બ. અંબાલાલ સાકરલાલ દેસાઈનાં બાપણો અને લેખોનો પરિચય અને “પુસ્તકાલય”ના ગયા જન્યુઆરી અંકમાં આપી ગયા છીએ. એ પુસ્તકમાં સાઠેક પૃષ્ઠોમાં તેમનું સંક્ષિપ્ત જીવનવૃત્તાંત શ્રી. નરહરિભાઈએ આપેલું તેનું આ નવીન સંસ્કરણ છે. એમાંનો નહિવત ફેરફાર બાદ કરતાં એ ચરિત્ર આ પુસ્તકમાં આખું જ ઉતારવામાં આપ્યું છે. ઉપરાંત, પુસ્તકના શરૂઆતમાં જાણીતા સાહિત્યરસિક અને સદ્ગતના સમકાલીન (તે વખતે જીવતા) ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈનો પ્રવેશક અને અતે પરિશિષ્ટરૂપે ઉમરેઠના હંડનાયક શ્રી. નારણજીને સ્વર્ગરયનો મળેલો પરિચય વધારામાં આપવામાં આવ્યો છે.

આપણા કુમારો અને કિશોરો આગળ આવાં આદર્શ જીવનચરિત્રો રજૂ કરાવાં ઘટે. જે પુસ્તકાલયો ઉપયુક્ત બાપણો અને લેખોનું પુસ્તક વસાવી શકે તેમ જ હોય તેઓ તમામ મામપુસ્તકાલયો આ પુસ્તક પોતાને ત્યાં વસાવી લઈ પુસ્તકાલયમાં આવતા વાચકોને ખાસ કરીને કિશોરો અને કુમારોને એ વાંચવા પ્રેર.

વિદ્યાર્થીઓ માટેની શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા માટે પણ આ પુસ્તક પસંદ કરવા જેવું છે. કાગળની મોંઘારતમાં પણ એનું ૦-૧૨-૦ મૂલ્ય ઓછું લેખી શકાય.

૭ તંદુરસ્તીના રક્ષકો—લેખક અને પ્રકાશક: ડૉ. કેપ્ટન દોરાબજી જીના, વાડી રફીટ, નવસારી. કાઠિન કદનાં પૃષ્ઠ ૬૪, સાદુ પૂઠું, મૂલ્ય લખ્યું નથી.

ડૉ. જીલાએ તેમના સ્વીકૃત 'મિશન' તરીકે દંતવિજ્ઞાનના પ્રચારને ખાસ સ્વીકારી લીધું છે. તેમના એ ધ્યેયાનુસાર તેમણે અત્યારસુધીમાં (૧૯૨૧ થી ૧૯૪૩ સુધીમાં) દંતવિજ્ઞાનને લગતી હોદ્દાઓમાં બાપામાં કુલ ૨૯ પુસ્તિકાઓ પ્રકટ કરી તેને વિનામૂલ્યે વહેંચી-વહેંચાવી છે. એ દરેકમાં શરીરસ્વાસ્થ્યના મૂળરૂપ દાંતની સંભાળ-જતન-કાળજી માટેનાં જરૂરી અને વ્યવહારુ સૂચનો આપેલાં છે. આ પુસ્તિકામાં પણ તેમણે બાળકોના દાંત કૂટવાથી લઈને મોટા માણસોએ દાંત માટે રાખવાની કાળજીને લગતી વિવિધ પ્રકારની સોનેરી સલાહ આપી છે. મોંઢા પડવાનાં અનેક કારણોમાંના એક દાંતની ખિમારી ન મોઢાવવા ઇચ્છનારાંઓને આ પુસ્તિકા પણ ઠીક માર્ગદર્શક નીવડે તેવી છે. પુસ્તિકાલયો મેળવી પોતાને ત્યાં વસાવે.

૮ સુરમા—મૂળ લેખક: શ્રી નારાયણ ભટ્ટાચાર્ય, અનુ: શ્રી. રમણલાલ ગાંધી; પ્રકાશક: મેસર્સ સી. શાન્તિલાલની કંપની, પ્રિન્સેસ રફીટ, મુંબઈ ૨. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૫૪+૪, સચિત્ર કવર આનંદાદત્ત સહિત પાકું પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. ત્રણ.

આ અગાઉ આજ લેખકનાં લગેલાં પારુ, અભિમાન, વારસદાર વગેરેનો પરિચય અમે આપી ગયા છીએ.

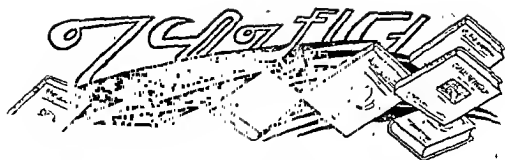
આ પુસ્તકના મૂળ લેખકે હિંદુ સમાજજીવનમાંથી વિવિધ કૌટુંબિક પ્રસંગો લઈ તેની ગૂંથણી એવી સરસ રીતે કરે છે—એ રજૂ કરવાની કલા તેમને એવી સરસ સાધ્ય છે—કે જાણે એ પ્રસંગોના આપણે સાક્ષીભૂત હોઈએ તેમ એ પુસ્તકો વાંચતાં આપણને લાગે છે.

આ પુસ્તકની રચના પણ એવા જ સમાજદર્શનના કૌટુંબિક પ્રસંગ પરથી લેખકે ઉપજાવી છે. બંગાળની પહેરામણીની પ્રથાની ભોગ ખનતી એક મિત્રની બહેનને ખ્યાવવા વાતોનો નાયક—એક ધનપતિનો પુત્ર પંકજ તેની સાથે લગ્નપ્રથિથી જોડાય છે. પાછળથી તેના પિતા આવી ગરીબ કન્યા સાથે કરેલા લગ્ન પ્રત્યે અણગમો વ્યક્ત કરતાં તેને ઘેર બોલાવી લે છે અને તેને અન્ય કન્યા સાથે પરણાવે છે. પાછળથી પ્રથમ પત્નીને પંકજ બૂલી જાય છે; બાપ સાથે તેની એ પ્રથમ પત્ની સુરમા તેના બાળક સાથે જેમ તેમ દિવસો ગુજરે છે. તેનો બાળક મોટો પડે છે, બાપને મોટર વ્યક્ત્રમાં યાય છે; અને અચાનક એક વેળા પંકજ સુરમાના મકાને જાય છે, ત્યાં પોતાના બાળકના છેલ્લા શ્વાસ જેવી રીયાત વગેરે કરુણ દૃશ્ય જોઈ તે તેને પોતાને ત્યાં લઈ જાય છે; ત્યાં સુરમા પોતાનું સ્વામિમાન જાળવવા પ્રયત્નશીલ રહે છે, શોક્ય સાથે હજોમજો છે, પણ પતિ સાથે ખોલતી ચાલતી નથી વગેરે એક પછી એક આકર્ષણ જમાવી જતા પ્રસંગો અસરકારક રીતે રજૂ કરાયા છે.

આખા પુસ્તકમાં સુરમા અને તેની શોક્યની પરસ્પરની ત્યાગભાવનાનો આદર્શ સુંદર છે. સામાજિક નવલકથાઓના રસિયાઓને એ જરૂર ગમશે. મ. પ્ર. વ્યાસ

૯ બિન્દુ—લેખક તથા પ્રકાશક: રામપ્રસાદ શુક્લ, બારી પાસે, વઢવાણ શહેર; પૃષ્ઠ ૬૪; પૃષ્ઠ કાચું; કિંમત ૧-૦-૦; પ્રાપ્તિરચાન—એન. એમ. ત્રિપાઠી, લિ., પ્રિન્સેસ રફીટ, મુંબઈ.

આ પુસ્તકમાં ચૌદ ચૌદ લીલીવાળાં સૉનેટો છે. આ સૉનેટોમાં પૃથ્વી, હરિણી, મંદાકાંતા, શિખરિણી, સ્વર્ગરા, વગેરે વૃત્તો વપરાયેલાં છે. આ સૉનેટો વિષય પરત્વે એ વિભાગમાં વહેંચાયેલાં છે. પહેલા વિભાગમાં જુદા જુદા વિષયો છે; બીજા વિભાગમાં યુદ્ધને લગતાં સૉનેટો છે. યુદ્ધને લગતાં સૉનેટોમાં પહેલા આદર્શ યાત્રુ યુદ્ધની હરીકત આપી બાકીનાંમાં એના ઉપરનું ચિંતન છે. એ ચિંતનનો ખતિ એવો છે કે સૃષ્ટિમાં મૃત્યુનાં અને જીવનનાં બળોની અચકામચ સાથે છે તેમાં છેવટે જીવનનાં બળો વિજયી યશે. પહેલા વિભાગનાં સૉનેટોમાં કદરતને લગતાં સૉનેટો વિશેષ છે. એમાં પણ ચિંતન પ્રધાન છે. આ સૉનેટો વિષય, ભાષા, વૃત્ત વગેરે દૃષ્ટિએ તપાસતાં સારાં છે. કાવ્યરસિકોને એનું વાચન આનંદ આપશે. કરમા પુસ્તકાલયોને તથા સાહિત્યરસિક વાચકોને તે ખરીદવા અમારી બલામથક છે. શં. સો. પટેલ

સરતુ સાહિત્ય વ. કાર્યાલય-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

કચ્છની લોકવાર્તાઓ—લેખક: શ્રી. કુંઝરશી ધરમશી સંપટ; રા. ૨-૦-૦

સંસારમાં સુખ ક્યાં છે ?—લેખક: સ્વ. વાડીલાલ મોતીલાલ શાહ; મૂલ્ય રા. ૧)

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય-અમદાવાદ તરફથી

મનુષ્ય અને નભમંડપ—લેખક: શ્રી. મણિલાલ બોગીલાલ દેસાઈ; મૂલ્ય રા. એક.

આર. આર. શેઠની કંપની તરફથી

રાધેરથામ—લેખક: રસિકલાલ બેપી, મૂલ્ય રા. ૪-૦-૦

સી. શાન્તિલાલની કું. સુંબઘનાં પુસ્તકો

દેશવટો—ખા. ૧-૨, લેખક: બારદાજ, મૂલ્ય બે ભાગના ૫-૮-૦

સુરમા—અનુવાદક: શ્રી. રમણલાલ ગાંધી, મૂલ્ય રા. ૩-૮-૦

વિશાલખા—લેખકો-શ્રી. ધીરજીરામ કેશવરામ ભટ્ટ અને લીલીખહેન હગનલાલ મહેતા; મૂલ્ય રા. ૨-૦-૦

વિશ્વયુદ્ધને પગલે પગલે—લેખકો-શ્રી. રવિશંકર મહેતા અને ધનવંત ઝોઝા, મૂલ્ય રા. ૨-૮-૦

Gandhi is India—(અંગ્રેજી) લેખક: શ્રી. V. V. M; મૂલ્ય રા. ૧-૧૨-૦

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

મરીચિકા—પ્રકાશક: શ્રી. હર્ષિવલાલ વીમાવાળા; ત્રિચકિત કાર્યાલય, કેળાંપીઠ, સુરત.

ગીતામાધુરી—લેખક: શ્રી. ડાહ્યાલાલ હ. બાગી; પ્રાપ્તિરચાન: મુકુન્દલાલ એચ. મહેતાની કું. રાવપુરા, વડોદરા. મૂલ્ય ૦-૬-૦

પ્રણય અને પરિણય—લેખક: શ્રી. સુનીલાલ વર્ધમાન શાહ; પ્રકાશક: ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર, સુરત. મૂલ્ય ૩-૧૨-૦

તંદુરસ્તીના રક્ષકો—લેખક અને પ્રકાશક: ડૉ. કેપશર દોરાબજી શ્વા, નવસારી. મૂલ્ય લખ્યું નથી.

દી. બ. અંબાલાલભાઈ (જીવનદર્શન) લેખક: શ્રી. નરહરિ પરીખ; પ્રકાશક: શ્રી રામકૃષ્ણ સેવા સમિતિ, અમદાવાદ. મૂલ્ય ૦-૧૨-૦

રણહાક—પ્રકાશક: લોકપ્રકાશનગૃહ, સુંબઘ. મૂલ્ય ૦-૧૦-૦

સોયેદવિની વીરાંગનાઓ—અનુવાદક: રમેશ સંધવી, પ્રકાશક ઉપર પ્રગાણે. મૂલ્ય ૦-૮-૦

પુસ્તકોલયોની તપાસોળી

પગારદાર પ્રાંત પ્રચારકો તથા માનદ પ્રચારકોએ નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત, જણાવેલી મુદત દરમ્યાન લઘુ ત્યાંની પુસ્તકાલય વા વાચનાલય સંરચાઓ તપાસી છે અને દફતરી કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે. પુસ્તકોના વર્ગીકરણ વગેરેની કામગીરી જળવી તત્સંબંધી જરૂરી સૂચના-સમજૂત આપી છે; તેમ જ પુસ્તકાલય વગરનાં સ્થળોએ પુસ્તકાલય ખોલવા સંબંધી પ્રચારકાર્ય કયું છે:—

૧. વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. છગનભાઈ મથુરભાઈ પટેલ માહે જીલાઈ માસમાં-નવસારી મહાલનાં (૧) મહુવર (૨) ઠાલાસણા (૩) મરોલી (૪) નડોદ (૫) નીમળાઈ (૬) દરાંખટ (૭) ભાદા (૮) માંગરોલ (૯) પાંજળ (૧૦) ભીનાર (૧૧), દેવવાડા (૧૨) વગેરી (૧૩) સીમળગામ (૧૪) અહુરા (૧૫) છીણમ (૧૬) કડોલી (૧૭) મીરજાપુર (૧૮) સાગરા (૧૯) તવડી (૨૦) ધામણ (૨૧) ચોખડવા (૨૨) સરાઈ (૨૩) પરચાણે (૨૪) વેજલપુર (૨૫) સંદલપુર કામગીરી દિન ૨૪.

૨. મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક રા. ભાઈશંકર દી. ઠાકર-માહે જીલાઈમાં-અમરેલી મહાલમાં (૧) દેવરાજીઆ (૨) સોનારીઆ (૩) ક્તેલપુર; રા. રા. પુ. મદદનીશ વ્પ. સા. સાથે (૪) અમરેલી કસબા (૫) અમરેલી મદિલા (૬) અમરેલી ખાન્ન (૭) ધારી કસબા; (૮) કેગળા (૯) કમીગઢ (૧૦) ખારી ખીજડીઆ; ધારી મહાલના (૧૧) ગોવિંદપુર.

—મહેસાણા પ્રાંતનાં મહેસાણા મહાલનાં (૧૨) લીંચ (૧૩) સાંગણપુર (૧૪) પઢારીઆ (૧૫) ધાંધુસણ (૧૬) જ્યુદણ. કામગીરી દિન ૨૧.

૩. શિનોર મહાલ માનદ પ્રચારક રા. હરિવલ્લભ બાલાશંકર વૈદ્ય વર્ષ દરમ્યાન (૧) માલસર (૨) માંડવા (૩) રાખાપુરા (૪) સીમળી (૫) ફાણિયા.

૪. ચાણુદેમા મહાલ પુ. મંડળના મંત્રી વ માનદ પ્રચારક (૧) ગોરાદ (૨) ધીણોળ (૩) લણવા (૪) વસઇ.

૫. ચાણુદેમા મહાલ માનદ પ્રચારક રા. જોરાભાઈ લાલદાસ પટેલ માહે જીલ્લામાં (૧) કારોડા (૨) ઘેલીઆવાસણા (૩) પોંપળ (૪) સરસાવ (૫) કેસણી (૬) ધાણેપરડા.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારકે જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા તથા જે સૂચના મમજૂત આપી હોય તેનો ચોખ્ખો રીતે અમલ કરવા જે તે મંત્રી બાદઓને ખાસ બલામણુ છે.

ના. નં. ચોક્કસી

સદમંત્રી, વ. રા. પુ. મંડળ

[૩૦૯]

માસિકા મહત્વા તારીખ

ભિમિ અને નવરચના જુલાઈ	૧૬-૭-૪૩	બાલમિત્ર	૧ ઓગસ્ટ	૨-૮-૪૩	
કિશોર :	જુલાઈ-ઓગસ્ટ	૧૧-૮-૪૩	બાલસખા	જુલાઈ-ઓગસ્ટ	૧૬-૭-૪૩
કુમાર	મે	૧-૮-૪૩	બાળક	ઓગસ્ટ	૨-૮-૪૩
ખેતીવાડી વિજ્ઞાન	જુલાઈ	૨-૮-૪૩	ભુદ્ધિપ્રકાશ	એપ્રિલ-જુન	૨૩-૭-૪૩
ગાંડીય	ઓગસ્ટ	૧-૮-૪૩	ભગિની	જુલાઈ	૨૧-૭-૪૩
ગુણસુન્દરી	જુન	૧-૬-૪૩	માનસી	જુન	૮-૭-૪
આમજીવન	ઓગસ્ટ	૨-૮-૪૩	રેખા	ઓગસ્ટ	૨૬-૭-૪
ધરણાળા	જુલાઈ	૧૪-૭-૪૩	વ્યાધામ	જુલાઈ	૧૬-૭-૪
ચિત્રમય જગત	ઓગસ્ટ	૪-૮-૪૩	વેદકલ્પતરુ	ઓગસ્ટ	૧૦-૮-૪
પાટીધાર	આવજી	૨૬-૭-૪૩	શારદા	જુલાઈ	૧૫-૭-૪
પ્રરથાન	અપાડ-આવજી	૩-૮-૪૩	શિક્ષણપત્રિકા	અપાડ	૨૭-૭-૪
બાલજીવન	ઓગસ્ટ	૬-૮-૪૩	સીતલવન	આવજી	૧-૮-૪
			સોમોષ	ઓગસ્ટ	૬-૮-૪

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

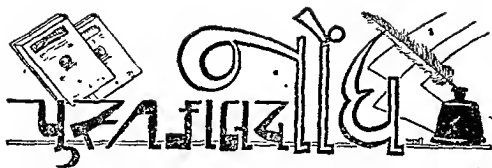
સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ ન. અમીન સ્મારક ફંડ

(સન ૧૪૨-૪૩ માં ભરાયેલી રકમો)

૧૧૦૦ સા. પુ. દીગા (તા. સંખેડા)	રૂ. ૫-૦-૦
૧૧૦૧ " અજોળ (તા. કડી)	રૂ. ૨-૦-૦
— યુગાન્તર કાયદાકીય સુરત	રૂ. ૫-૦-૦
૧૧૦૨ સા. પુ. વાધોડીઆ	રૂ. ૫૦-૦-૦
૧૧૦૩ " મહેસાણા	રૂ. ૧૦૧-૦-૦
	૧૬૩-૦-૦
પાછલો સરવાળો રૂ. ૪૪૬૬-૬-૦	
	૪૬૩૨-૬-૦

વડોદરા,
તા. ૧૦-૮-૪૩
૩૧૦]

ના. નં. ચોકસી
સહમંત્રી, વડોદરા રા. પુ. મંડળ

આચાર્ય ધ્રુવ રમારક મંથ—ગુજરાત વનોદયુક્ત સોસાયટી તરફથી સ્વ. આચાર્ય શ્રી આનંદશંકર ધ્રુવ રમારક મંથ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવનાર છે. તેનાં લગભગ ૮૦૦ પૃષ્ઠ થશે અને રંગીન તેમ જ સાદાં ચિત્રો પણ તેમાં મૂકવામાં આવનાર છે. એ મંથનું મૂલ્ય આશરે રૂ. ૧૦) રાખવામાં આવનાર છે; પરંતુ સોસાયટીમાં નોંધાયેલા પુસ્તકાલયોને રૂ. ૬)થી આપવાની યોજના રખાઈ છે. તા. ૨૧-૮-૪૩ સુધીમાં મંથનું મૂલ્ય મોકલી (યુ. વ. સો. માં) અગાઉથી નામ નોંધાવનારને, પાછળથી એની કિંમત વધારવામાં આવશે તોપણ તેટલી જ કિંમતે આપશે.

આ મંથમાં હિંદુભરના બાણીતા વિદ્વાનોનાં સ્વ. આચાર્યશ્રીના છવન અને પ્રતિષ્ઠાને સ્પર્શતાં અંગત સંસ્મરણો તેમ જ વિવિધ વિવચનો સ્પર્શના વિદ્વાત્તમયો લગભગ સોએક લેખોનો સમાવેશ થનાર છે.

કર્યા પુસ્તકાલયો તેમ જ સ્થિતિસ્થાપન મામ પુસ્તકાલયો આ રમારક મંથ મેળવના ધરતી તજવીજ વેળાસર કરે.

પુસ્તકાલયોને મળેલી મદદ

સા. પુ. કડીના માછ મંથપાલ શ્રી. ગોવિંદલાલ બૃધરદાસના રમરણાર્થે તેમના વારસ શ્રી. શેઠ પ્રેમાનંદ મૂલચંદદાસે રૂ. ૫૦૧) ભેટ આપ્યા.

મહિલા પુસ્તકાલય-વિજ્ઞાપુરને ૫) હીરપુરનાં સૌ. કુમુદિની બજાદેવપ્રસાદ બેથી તથા ૨) બાવસાર ત્રિવિભાઈ બાઈચંદ તંત્રી.

સા. પુ. જોરવા (તા. મહેસાણા)ને ૨) શા. માધવદાસ મગનલાલ, ૫) સુધાર સોમનાથ બગચદાસ, ૫) સુધાર જ્ઞેષ્ઠતારામ સાંકળચંદ, ૫) સુધાર મયાચંદ કરસનદાસ, ૫) સુધાર સુનીલાલ મોતીરામ, ૫) સુધાર સંજુરામ રામચંદ, ૧૦) સુધાર કાળીદાસ બડારામ, ૫) શા. ચંદુલાલ બાલચંદ, ૨) પા. શંકરદાસ નરસીદાસ.

સા. પુ. ઘડિયા (તા. આતરસંખા)ને ૫) શા. રતિલાલ પોપટલાલ, ૨) શા. રસિકલાલ નગીનદાસ, ૫) શાહ ચંદુલાલ મનસુખરામ, ૫) ભટ્ટ ત્રિભુવન નગસિંદરામ, ૫) શા. કેશવલાલ કાળીદાસ, ૧૫) વીસનગરા નાગરો તરફથી.

વ. રા. પુ. મંડળ

બગતોં જૂથ મંડળો:—જે જૂથ મંડળો તરફથી વાર્ષિક સમા ભરાયના સમાચાર રા. પુ. મંડળ તરફથી આપ્યા છે, તે નીચે પ્રમાણે:—

(૧) બચાર, (૨) ડેસર, (૩) મકરપુરા, (૪) સંખરપુર, (૫) વેણુપુરા, (૬) નવસારી.

જેમણે સમા ભરી હોય તે અહેવાલ રવાના ન કર્યો હોય તેમને તરત જ તેમ

કરી દેવાની, તથા હોષપણું કારણસર જૂથ મંડળની સખા દરેલી તારીખે ન બરી ચકાષ, હોષ તેમણે હજી પછી વહેલામાં વહેલી તકે બરી દધને અંદેવાસ મોકલી આપવાની ખાસ બજામણ કરવામાં આસે છે. મજકુર સખામાં કરવા જોગાં કામેાં માટે જુઓ જુલાઈ અંકમાં જાહેરાત નં. ૬ દી.

મહાલ પુઠ મંડળની સલાઓ:—મતાંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ જાહેરાત નં. ૭ માં સૂચવ્યા પ્રમાણે તા. ૧૫ મીના રાજ મહાલમંડળની સલાઓ બરી દધને તેના અંદેવાસ તથા દિસાખ પ્રાંત પુરતકાલય તેમ જ રાજ્ય પુ. મંડળો તરફ તરત જ મોકલી આપવાની મહાલ પુ. મંડળોના મંત્રી બાધઓને ખાસ વિનંતિ.

પ્રાંત મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ:—સાલાનુસાર ચાલુ વર્ષની પ્રાંત પુ. મંડળોની વાર્ષિક સભાઓમાં પછી રાજ્ય પુ. મંડળ તરફના એક પ્રતિનિધિ તેમ જ પુરતકાલય ખાતાના અધિકારી સાહેબ દાખર રહેવાને કારણે રાખતા હોવાથી જુદા જુદા પ્રાંતોની વાર્ષિક સભાઓ માટે નીચે પ્રમાણેની તારીખો નક્કી કરી પ્રાંત મંડળોને જાણાવવામાં આવ્યું છે:—

(૧) નવસારી પ્રાંત માટે તા. ૫-૬-૪૩, (૨) મહેસાણા પ્રાંત માટે તા. ૧૨-૬-૪૩, (૩) અમરેલી પ્રાંત માટે તા. ૧૬-૬-૪૩, (૪) વડોદરા પ્રાંત માટે તા. ૨૬-૬-૪૩.

આ સળંધમાં જરૂરી પરિપત્ર જે તે પ્રાંત મંડળ તરફથી લાગતાવળગતા સર્વ કોષ્ટને મળશે. એ મળ્યેથી દરેલી તારીખ ખ્યાનમાં રાખી પ્રાંતમંડળોના સભાસદો પોતપોતાની પ્રાંત સભામાં ઉલટબેર દાખર રહે એ ખાસ ધ્યાનવા યોગ્ય.

મહાલ તરફ શિ. વા. પરીક્ષા—ચાલુરમા મહાલ પુ. મંડળ તરફથી એપ્રિલ માસમાં શિષ્ટ વાયનની પરીક્ષા વિદ્યાર્થીઓ માટે રખાઈ હતી, એ માટે રવ. શ્રી. મો. ન. અમીનનું પુરતક રખાયું હોય તેનો ૧૦૮ બાળકોએ લાભ લીધો હતો.

સન ૧૯૪૨-૪૩ નો શિક્ષણવર્ગ

પૂરી થયેલી સન ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલમાં વારી પ્રમાણે નવસારી તથા અમરેલી પ્રાંતોના શિક્ષણવર્ગો બરવાની યોજના હતી. પરંતુ અસક્ષ મેંધવારી તથા પ્રવાસમાર્મની અગવડોને કારણે કુલ નવસારી પ્રાંતનો જ વર્ગ માંગરોળ મહાલના કોસંબા સુકાને જે માસની તા. ૨૪-૨૫-૨૬ ના દિવસોએ બરી ચકાયો. એનો લાભ લેનારનાં નામ કામ નીચે પ્રમાણે છે:—

નવસારી પ્રાંત

માંગરોળ મહાલ—(૧) હરિસિંગ કુચરા-સુવારા, (૨) છોટુભાઈ રામભાઈ-દયોડો, (૩) પ્રભાતસિંહ પ્રતાપસિંહ-કુંવારદા, (૪) મોરારભાઈ ઠાળાભાઈ-માંબેરોળ, (૫) અર્ધતલોડે પ્રેમશંકર-પીપોદરા, (૬) નંદશંકર નાયુરામ-વેળાછા, (૭) દલપતસિંહ ગોવિંદસિંહ-નંદાવ, (૮) મોહનસિંહ અમરસિંહ-કંટવા, (૯) મીચરા માંદીયા-મડુવેજ, (૧૦) છોટુભાઈ બાઈલાલભાઈ-આંકડોદ, (૧૧) ઇસમ કાસમ મોમલા-નાની નરોલી, (૧૨) બીખાભાઈ ગોવિંદજી-કોસાડી.

નવસારી મહાલ—(૧૩) પરસોતમ કીકાંબાઈ-ભીનાર.

આમચિત્ત દોહન

જરા પાછું વાળીને જુઓ.

મારા એક મિત્રની પડોશમાં હીરબાઈ કરીને આધેડ ઉમરની એક વિધવા રહેતી હતી. તેનો જીવાન દીકરો પરદેશ કમાવા ગયો ત્યારે એક ઓળખીતા ફકાનદારને બળાવી ગયો કે મારી માને જે કાંઈ પરચુરણ ચીજ જોઈએ તે મારે ખાતે લખીને આપજો. દીવાળી ઉપર હું ઘેર આવીશ ત્યારે હિસાબ ચૂકવી આપીશ. જતી વખતે દાણાવૂગડાં તો ઘરમાં ભરી ગયો હતો, એટલે ખોરાકી-ચોરાકીની ચિંતા હીરબાઈને નહોતી. માત્ર ઝીણી-નાની પરચુરણ ચીજ જોઈએ તે પેલા વેપારીને ત્યાંથી તે લઈ આવતી. બાર મહિને દીકરો ઘેર આવીને વેપારીને ત્યાં હિસાબ ચૂકવવા ગયો ત્યારે પોતાને નામે જસો રૂપિયાનો આંકડો નીકળતો જોઈને તે આભો જ બની ગયો ! હિસાબ તપાસતાં ચોપડામાં રકમો વિગતવાર લખી હતી:

એક પૈસાની દીવાસળી—હરતે બાઈ હીર;
એ પાછની છીંકણી—હરતે બાઈ હીર
પૈસાનું ધૂપેલ—હરતે બાઈ હીર
એક આનાનું ધારતેલ—હરતે બાઈ હીર
ગણુ પૈસાનો સાથ—હરતે બાઈ હીર

આમ બધી રકમો વિગતવાર 'હરતે બાઈ હીર' કરીને માંડી હતી, અને નીચે ખાસો ખસો રૂપિયા લગભગનો સરવાળો હતો ! દીકરાએ મૂંઝે મોઢે રૂપિયા ગણી આપ્યા.

છેક નાનપણમાં સાંભળેલી આ ખરી બનેલી વાતે જીવનમાં મને એક ગોધિ પાક બણાવ્યો છે કે 'નાની ચીંતેનો સરવાળો હંમેશાં મોટો હોય છે.' હીરબાઈના હિસાબમાં વેપારીનો વિશ્વાસઘાત હતો કે નહિ એ વાત બાળુએ મૂકીએ; પણ એક વાત જે બાઈ હીર ન કરી શકી તે તો જીવનમાં ખાસ મહત્વની છે: 'પાછું વાળીને જોવાની.'

અને એ ચેતવણી માત્ર ખર્ચ કરવા પૂરતી જ ઉપયોગી નથી. જીવનમાં ડગરે ને પગરે આપણે પાછું વાળીને જોવા વિના આંધીએ છીએ. ખાતી વખતે આપણે જેમ પાછું વાળીને જોતા નથી ને માંદા પડીએ છીએ, તેમ ખરચતી વખતે આપણે આપણું ગણું વિસરી જઈએ છીએ, મોલતી વખતે આપણે આપણું મારવ વિસરી જઈએ છીએ. સ્વાયંવરા થઈ કોઈ અજુગતું કામ કરતાં આપણી આર્થતા-ખાનદાની વિસરી જઈએ છીએ.

પણ એ નજીવાં ગણાતાં મામૂલી ખર્ચો, બેદરકારીથી મોક્ષી નાખેલાં હળવાં વેણ, વિસાત વિનાનાં લાગતાં નાનાં નાનાં આચરણોનો સરવાળો, બાઈ હીરના હિસાબની માફક, એટલી ધીમી ને અદૃશ્ય રીતે વધતો જતો હોય છે કે એક દિવસ ઓચિંતો તે આપણને પાપમાહી કે પરતાવાના કાદવમાં તરફડતા કરી મૂકે છે.

ઝાઝી ધીડીઓએ સાપને હણેલો હતો એ વાત જીવનમાં બધાં જ ક્ષેત્રોમાં અને હમેશાં માટે સાચી છે. નાના ને નજીવા લાગતા પ્રસંગોએ આપણે માત્ર જરાક જ ખમચીને વિચાર કરીએ, થોડીક જ વાર આત્મપરીક્ષા કરી લઈએ, ખરે વખતે ચેતીને પાછું વાળી જોઈ લઈએ, તો—

તો ! 'હરતે બાઈ હીર'ની માફક આપણે 'હરતે' જીવનના અદૃશ્ય ચોપડામાં આપણે ખાતે લખાતા હિસાબનો સરવાળો જોઈને પરતાવાનો વખત કદી નહિ આવે.*

‘શાલિગ્રામ’

[‘કુમાર’ માસિકતા મે ‘૪૩ ના અંકમાંથી]

સ્વચ્છ દાંત-સારી તંદુરસ્તી

[દાંતવિજ્ઞાનને લગતું એક બાળકાવ્ય]

છાકરાં રે !

હો..... રે....!

અદિ'યાં આવો.

સા માટે ?

દાંત બતાવવા.

દોડતાં આવો.

ફરતાં આવો.

હસતાં આવો.

રમતાં આવો.

મોં ઉપાડી

દાંત બતાવો.

અતુને આઠ દાંત

બજુને બાર દાંત

સોમબેનને સોળ છે

ચિન્મયને વીસ છે

ચિનુને ચોવીસ છે

અંશુને બેઠ્ઠા વીસ

બાપુને બત્રીસ છે.

નાનપણમાં દધિયા દાંત

પછી આવે ધાસિયા દાંત

તમારા દાંત દારૂમ કળી

તમારા દાંત ઉજળા ફૂલ

તમારા દાંત પીળા પચ

તમારા દાંત લાંબા લય.

નાનાં દાંત ઓછા હોય

ધીમે ધીમે વધતા નય

લુપાન થયે પૂરાં થાય

પૂરા દાંત બત્રીસ હોય.

દાંતમાં ત્રણ નત :—

આમણ દાંત

પાઘણ દાંત

વચણ દાંત

હવે નીચે જડખાં હોય

બન્નેમાં દાંત સરખા હોય

સીધી છેલ્લે દાંટો હોય

દાંટ આપણી ધંદી - છે

એથી ઝોરાક ચવાય છે.

દાંટ પછી રાક્ષસી

એની કોરે ધારદાર

કાપડું હોય તે કાપી રે

આમણ દાંત રૂપાળા

ધારદાર ને સરખા હોય.

દાંત નીચે પેટું હોય

પેટું ચાતું ચોળ હોય

જેટલો દાંત બહાર હોય

એથી વધારે અંદર હોય.

દાંત ભારે ઉપયોગી

દાંત સારા તો સરીર સારું

દાંતબજે તો હોજરી બજે.

રોજ રોજ દાંતણ કરો

અંદર ધસો બહાર ધસો

હવે ધસો નીચે ધસો

મોઠું આવી કાગળા કરો.

ઘેર બનાવી તૈયાર કરી

સારો એવો યાદર ધસો

ખૂણ ખૂણ કાગળા કરો

આંજળી વઘી પેઠાં ધસો.

બરોર જેટલું પાણી લઇ

ત્રણ વાર કાગળા કરો

મોઠામાં પાણી બરી

આંજળીવતી પેઠાં ધસો

પોચાં પેઠાં કંઠણ થાય

દાંત ભારે મજબૂત થાય.

ટાકું દિમ જેવું ખાખ

ભિનું ફૂંફડતું ખાખ

ખાટું ખાટું તીખું ખાખ

મરી મસાલા ખૂણ ખાખ

એથી દાંત બમડતા નય.

પોચું પોચું ખારો નહિ

ચાચા વિના ખારો નહિ

દાંત નકામા કરશે નહિ.

દૂધથી દાંત મજબૂત થાય

ફળથી દાંત મજબૂત થાય

સાકસાલથી મજબૂત થાય.

દાંતનાં મૂળ જાડાં છે

આંખ સાથે નેકાન સાથે

એ નસને સંબંધ છે.

જે તે ખાખને કાગળા કરો

પાન ચાવીને કાગળા કરો

સૂતા પહેલાં કાગળા કરો

ભીંતે પછી કાગળા કરો.

દાંત બતાવો ઉજળા ફૂલ

દાંત બતાવો મોટી સરખા

દાંત બતાવો દારૂમકળી

હસો તો નજી ફૂલ ચર્ચા.

કળાની ગળથૂથી

બાળકોમાં સંસારનું જ્ઞાન ચિત્ર દ્વારા જ પ્રવેશ કરે છે. તેની અમુક અવસ્થામાંથી જ રંગો, આકારો, ઓળાઓ અને વિવિધ સ્વરૂપોની છાપ તેના મગજમાં પડતી જાય છે અને તેની ઉપર તેની વિચારસૃષ્ટિનું મંડાણ થાય છે. એ વિચારસૃષ્ટિમાં મોટેભાગે તેને આનંદ અને સુખ આપનાર ભાવનાઓનો આદર થાય છે અને દુઃખ, શોક, ગદ્યાનિ કે વિધાત કરનારાં રૂપો પ્રતિ તે તિરસ્કારની લાગણી સેવે છે.

બાળકો ચિત્રો જુએ છે ત્યારે પણ તેઓ માત્ર સમય કાઢવા પૂરતો તેનો પરિચય નથી કરતાં, પણ તેની છાપો સંધરે છે, તેના ઉપર પ્રશ્નો કરે છે, તેની યાદી આપી તેની વાર્તા કહેવડાવે છે ને તેમાં પોતાને અમુક પ્રાણી, પાત્ર કે પ્રસંગ ગમે છે ના નથી ગમતાં એવી અંગત રચિ પણ દર્શાવે છે. ચિત્રો અને ચિત્રોની ચોપડીઓ પ્રત્યેક બાળકને ગમે છે, તેનું કારણ તેઓને ચિત્રકળાનો શોખ છે એમ ન સમજવું; પણ મનુષ્યને સંસારનો બોધ થવામાં રંગ રૂપ અને આકૃતિ પ્રધાન સાધનો છે, માટે તે તેની માનસિક આવશ્યકતાઓ છે.

પરંતુ આજે તો, માનવબોધ માટે ચિત્રો અને રૂપસામગ્રીનો શિક્ષણના સળંગ અભ્યાસક્રમમાં બહિષ્કાર થયો જાય છે. બાળકે જ કોઈ શાળામાં દેશના મકાન પુરોની તરવીરો, કયાપ્રસંગો, શૌર્યપ્રસંગો કે પ્રસિદ્ધ દરબોના તકતાઓ નજરે પડશે. તો પછી નાનાં બાળકો માટે ચિત્રપોથીઓ કે મૂર્તિઓ કે પ્રતિમાઓ કોણ વસાવે ? ધણી બાળકો માતૃપિતાઓ તેમની એ ભૂખ ભાંગવા યુરોપની ચિત્રપુસ્તિકાઓ અને પોસ્ટકાર્ડોથી એ જોડ પૂરવા મથે છે. તેની સારી અને માઠી બંને અસરો બાળકોનાં જીવનમાં થાય છે. ધણી વાર યુરોપિયન પોશાકો પહેરેલાં બાવલાં, રાજકુમારો, પરીઓ જેવા પોશાકો અને વ્યવહાર તેમને જોઈ છે અને દેશની સંસ્કૃતિ અને જીવનથી તેઓ વિમુખ બને છે.

ઈંગ્લંડમાં ડબ્લ્યુ. હીથ ફેમિનિસ્ટ, બી. ટિન્ડેલ, વૉલ્ટર કેપન ને પ્રીન્સિપાલ્ટ ચિત્રકારોએ બાળકોની સૃષ્ટિમાં આનંદ ભરવાને ઇસપકયાઓ, ' એલીસ ઇન વન્ડરલેન્ડ, ' ' પીટર પાન, ' ' દોંગ્યો ' વગેરે વાર્તાઓ સરળતાપૂર્વક ચિત્રમાં ઉતારી છે. એવો એક જથ્થાવાળો પ્રયત્ન આપણે ત્યાં થયો નથી; અને ચિત્રકળાને આપણા પાઠ્યશિક્ષણમાં માનવંતું રચાન નહિ હોવાથી કેળવણીનો નાગરિક તે પ્રતિ બેપરવા થયો છે. બીજી બાજુ ચિત્રકારોએ પણ કોઈ એક જ ક્ષેત્રમાં વિસિદ્ધતા મેળવવા પ્રયત્ન કર્યો નથી. એટલે બાળચિત્રસાહિત્ય માટે તો ચિત્રકારોએ પણ વિશેષ ચિંતન, અવલોકન અને પરિચય મેળવ્યા પછી જ કામ કરવાનું રહે છે.

કલાકતામાં શ્રી. અર્ધેન્દ્રકુમાર ગાંગુલીએ અને તેમના સાથીદારોએ સુશિક્ષિત જનતામાં આ વિષયમાં આદાલત શરૂ કર્યું છે. તેઓ દર માસે યુનિવર્સિટીના હોલમાં જ પ્રસિદ્ધ કલાકારોની કૃતિઓનાં પ્રદર્શનો કરે છે, તે પર ચર્ચા અને વિવેચનો કરે છે અને તેમાંથી સિદ્ધ ગણ્યાએલી કૃતિઓનાં ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો તૈયાર કરાવી, પ્રાથમિક શિક્ષકો દ્વારા બાળકો સુધી પહોંચાડે છે. તે ચિત્રો વિષે બાળકો શું વિચારે છે, તેની અસર શી થાય છે અને તેઓ શું વિશેષ માગે છે, તેની વિગતવાર નોંધ રાખવામાં આવે છે. આ પ્રયોગોમાંથી ચિત્રકારો પણ ઘણું શીખશે.

બાળકને મનુષ્યોત્તર પ્રાણીઓ અને પાંખીઓમાં બહુ રસ પડે છે. મોટી ઉંમર થતાં

સૂધી તો એ એમ જ માને છે કે તેઓ અંદરોઅંદર વિચાર કરતાં હશે, વાતો કરતાં હશે, અને મનુષ્યોને વિચારપૂર્વક સેવા આપતાં હશે. આ કલ્પના ટાળી નાખવા જેવી નથી. બિલકુલ, તે દ્વારા તેની લાગણી ને સંસ્કારને અનેકગણાં ઊંચાં લાવી શકાય. ભગવાન શુદ્ધની જ્ઞતકંથાઓ મનુષ્યસંધને દયા અને એકતા એ રીતે જ આપી શકી છે. એ જ રીતે સાચાં ભાવે દોરાએલાં તમામ ચિત્રો (ગમે તે યુગનાં તે હશે તો પણ) આખાલવૃદ્ધ સૌને તેની ભક્તિ, પ્રેમ કે શૌર્યની લાગણીઓથી પ્રેરિત કરી વિના નહિ રહે.

વિવિધ જ્ઞાન આપવાની ભાવનાથી કરતાં ચિત્રોમાં પણ કલ્પના અને ભાવમિશ્રિત ચિત્રોથી જ આરંભ કરવો પડશે. વૈજ્ઞાનિક વિભાગીકરણ કે નિરાકરણ કદાચ પણ ખાલ-માનસને પ્રથમ સ્પર્શક થતું નથી; પણ પોતાના પરિચય, સંબંધ કે લાગણીમાં સમાય એવાં પાત્રો પ્રાણીઓ અને પંખીઓ કે પદાર્થો વડે જ તે પ્રથમ સહેલાઈથી આકર્ષાય છે. તમે એને વરાળયંત્રની રચના સમજાવવા માંડશો તો જરા યે નહિ ગમે; પણ એક પ્રયંત્ર શક્તિવાળા રાક્ષસની વાત કહો, મનુષ્ય તેને કળજે કરે છે એવું કહો, તો તે એકાગ્રતાથી સાંભળશે અને મનુષ્યશક્તિનો વિકાસ કરવાની ઈચ્છા કરશે.

અરેળિયન નાઇટ્સ જેવી ચમત્કારપૂર્ણ વાતો દ્વારા તે સાહસ, ધૈર્ય, વિશ્વાસ, એક-નિષ્ઠા સમજશે ને સાથે જ પ્રયત્ન, કુટિલતા અને દુરાચારને તિરસ્કારવું થશે. આપણે મોટેરાં બધાં એવા અનુભવોમાંથી પસાર થઈ ચૂક્યા છીએ. વાતોનાં સ્વરૂપો ઊઠી ગયાં છે, પણ તેવું સ્વરૂપ આપણા જીવનમાં ઉતારી વ્યવહાર કરી રહ્યાં છીએ.

૨૧. ગિજુભાઈએ આ હકીકતનો સ્વીકાર કરી પોતાના ખાલસાહિત્યમાં તેનો આદર કર્યો છે અને સદુપયોગ કરી ગતાવ્યો છે, એટલે લેખિત સાહિત્યમાં આપણે ઠીક સંચય કર્યો છે. પરંતુ ચિત્રિત સાહિત્ય ધણું જ થોડું છે—અપ્રાપ્ય છે, અથવા ને છે તે મોંઘું છે. આ દિશામાં થી હંસાજહેનના પ્રયાસો ખરેખર અભિનંદનીય છે. તેમણે ચિત્રો સારાં અને સચોટ કરવા ખાલ કાળજી રાખી ખર્ચ કર્યો છે, અને લગભગ સફળતા મેળવી છે. પણ છત્તર ચિત્રિત સાહિત્યમાં ચિત્રોની પોષળતા, નિર્ગંધતા, વિચારની સચોટતાનો અભાવ અને નિર્માત્ર્ય કથનશક્તિ નેવામાં આવશે.

આ ખામીનો દોષ પ્રકાશકો અને ચિત્રકાર જ નેને ફાળે સરખો જાય છે. પ્રકાશકો ચિત્રોના ગુણદોષનો ખ્યાલ કરી શકતા નથી; ચિત્રકારો ઊંડું નિરીક્ષણ અને અભ્યાસ કરતા નથી.

છતાં રાષ્ટ્રની ઉન્નતિ અને પ્રગતિનો પ્રશ્ન વિચારતાં આ ગાયમાં દરેક જણ થોડો ભોગ આપવા તૈયાર થાય અને ઉચિત કાર્ય માટે ઉચિત પાત્રોને કામ સોંપાય તો એક મોઢું દેશોપકારક કામ કરી શકાય. ચિત્રો સારા અને કલાનિષ્ઠ ચિત્રકારોને હારે થવા નોંધએ, સારા રૂપમાં છપાવાં નોંધએ અને પ્રામાણિક વ્યાપારથી વેચાવાં નોંધએ, જેથી દરેક સાધન-રણ આવકવાળાં માતપિતા તે લઈ શકે. આ માટે બાળકોની ચિત્રપોથીઓ મોટી સંખ્યામાં અને અનેક ભાષાઓમાં છપાવવાની તૈયારી કરવી નોંધએ, જેથી બદ્ધક અને ચિત્રોનો ખર્ચ મોટા જથ્થા ઉપર વહેંચાઈ જતાં પરિણામે તે સસ્તાં પડે.

આજે તો કાગળ અને છાપકામ ધણાં મોંઘાં થઈ ગયાં છે; પણ તેનો ઉદ્દેશ જ્યારે આવી જાય તે વખતે નવેસરથી વિચાર કરવો નોંધએ, અને બાળકોની પ્રગતિમાં ઠીલ થાય એ કરતાં તે દિશામાં યોજનાપૂર્વક કામનો આરંભ કરી દેવો નોંધએ.

૨૦. મ. રા.

['કુમાર'ના એ ૧૯૪૩ ના અંકમાંથી]

ભૂતકાળીનું ભવ્ય અમદાવાદ

અમદાવાદ આજે ગુજરાતનું પાટનગર છે-વર્ષોથી એ ગુજરાતના પાટનગર તરીકે ખ્યાતિ પામ્યું છે, અને હિંદના મિલ્લેટીયોગના મહાન મથક તરીકે આજે એ પંકાયું છે; એટલે વર્ષો લગી તેનું એ સ્થાન રહેશે. છતાં સોમલ જમાનામાં એનું જે ઉચ્ચ સ્થાન હતું તેમું ઉન્નત સ્થાન આજે નથી; એની જાહોજલાલીનો રોમાંચક ઉલ્લેખ કરતાં એક અંગ્રેજે લખેલો આ લેખ ગુજરાતીઓને ગમશે એ નિઃશંક છે. પણ, એ પરથી એ નગરીને અને ગુજરાતની બીજી નગરીઓને એવી આજ્ઞાદ બનાવવાનાં સ્વપ્નઓ પણ કોઈ રચશે, અને તે ફલિભૂત કરશે ?

અમદાવાદની તવારીખ એટલે-ગુજરાત જેવા સમૃદ્ધ પ્રાંતના પાટનગરની ગૌરવગાથા, આ નગરે ચડતી પડતી જોષ છે; આજ્ઞાદી, સત્તા અને ખ્યાતિના ક્ષેત્રમાં એ નગર અગ્રસ્થાન ધરાવતું હતું, પછી બહારની સત્તાઓની તાકાદના તેમ જ આંતરિક અધઘાના કારણે આ ભવ્ય નગરીને પડતીના દિવસો જોવા પડ્યા.

ખીન પ્રદેશોના મુકાબલે મહમદ ગઝનવીની ચડાઈથી, સમૃદ્ધ એવા ગુજરાતને આક્રમી બારે થપાટો અમવી પડી છે. એ જમાને ખંભાત અને ઘોઘા ગુજરાતનાં ધીકતાં બંદરો હતાં, અહીં આરબ ધંધાદારીઓની અવરજવર ચાલુ રહ્યા કરતી, મુઘલ ખજાનો-અસામાન્ય દોલત ધરાવતા સોમનાથ મંદિરની દંતકથાઓ પરદેશના વાતાવરણમાં પહોંચી હતી.

આ સમયે આસાવલ અને અણુહીલપુર પાટણ હિંદુ રાજકર્તાઓની રાજધાની હતાં.

તે પછી અમદાવાદ કેમ વસ્યું ? કોણે આ દ્વિતીકાસના પદ પર બેઠાકરે કરતા તેજવતું લયો અંકિત એવા નગરની સ્થાપના કરી એ વિગતો ખૂબ પરિચિત છે. અહમદશાહ પાદશાહે જૂના ભૂતકાલના મંદિર ફરતો કિલ્લો બંધાવ્યો. સાબરમતીના પ્રવાહ સાથે આ નિસર્ગપ્રેમી રાજાએ હાથમતીનો પ્રવાહ જોડી દીધો અને અમદાવાદમાં નયનાબિરામ ધમારતો ખડી કરી દીધી. આ ભવ્ય પ્રાસાદોના બાંધકામ માટે આરસના પથ્થરો અજમેરથી લાવવામાં આવ્યા હતા અને બીજા પથ્થરો અહમદનગરથી આપાત કરવામાં આવ્યા હતા. આ શહેરને ચૌદ દરવાજા હતા અને દર વીસ વારે મિનારા અને છુરમે હતા.

નગરરચનાની ઈચ્છાને દષ્ટિ આજના બાંધકામને જેમ આપે તેવી હતી. એ જમાને એટલે કે પંદરમી સદીમાં અમદાવાદના રસ્તાઓ કેટલા પહોળા રાખવામાં આવ્યા હતા તે જાણીએ છીએ ત્યારે જ શહેરની રચના કરનારાઓની વિશાળ દૃષ્ટિનો ખ્યાલ આવે છે.

રસ્તાઓ પહોળા હતા. ટેટલીક શરીઓ પણ એટલી વિશાળ હતી કે એકસાથે દશ બળદગાડીઓ સહેલાઈથી પસાર થઈ શકતી.

સુક્ષ્મતાન અહમદશાહે વેપારીઓ, કારીગરો, જહાજો બાંધનારાઓ અને બીજા ધંધાદારીઓને આ શહેરમાં વસાવીને નગરને હિલોગતું કેન્દ્ર બનાવ્યું.

૧૪૫૯ માં આ પાદશાહનો તેર વર્ષની વયના પુત્રે મહમદશાહ પહોંચનાં નામથી

ગાદી સંભાળી. ચક્રોર અને શાણી સમજદારી ધરાવવા ઉપરાંત બહાદુર નરખંડડા તરીકે આ રાજાનાં પરાક્રમે લોકગીતો અને દંતકથાઓમાં ઝીલાયાં છે. મહમદ બેગડાના નામથી એ મુલક મશહુર બન્યો હતો. કોઇ જાતનું ઝેર એના પર કારગત નીવડતું નહિ, એ કથન સાગરપારના મુલકો સુધી પહોંચેલું.

એના રાજ્યઅમલ દરમ્યાન અમદાવાદ વધુ સમૃદ્ધ બન્યું—પૂરબહારમાં ખીલ્યું.

છ. સ. ૧૫૭૩ માં યુજરાતનો પ્રદેશ મોગલ શહેનશાહત સાથે જોડાયો. આ રાજ્ય-પલટાની શહેરની આખાદી પર કદી અસર થઇ નહિ. કાપડ અને હાથકારીગરીના ક્ષેત્રમાં અમદાવાદની નામના વધુ દૈદીપ્યમાન બની.

અમદાવાદમાં અનેસો રેશમનો અને સૂતરનો માલ પૂર્વની બગરોમાં વખણાતો. એ માટે બારેમાં બારે કિંમત આપતી. કેરોથી પેકોન સુધીના વિસ્તારોમાં આ માલ ગ્રામાણ્યમાં ખપતો. ‘ખંભાતી માલના’ નામે આ વસ્તુઓ બહારના દેશોમાં પંકાતી.

એ જમાને ઘોઘા બંદર પર બારે ધમાલ જામતી. દેશપરદેશનાં જહાજો, માલ લેવા અને માલ આપવા ત્યાં આવતાં. ત્યાંથી જાંબો માલ પગરરતે અમદાવાદ પહોંચાડવામાં આવતો. ઉચ્ચ કીસમની આ વસ્તુઓમાં મોજશોખ માટેનાં મૂલ્યવાન સાધનોનો સમાવેશ થતો: “ એ તો શોખીન અમદાવાદીઓ માટે છે ” એમ કહેવાતું.

એક પોર્ટુગીઝ પ્રવાસી લખે છે: “ યુજરાતીઓ ઉદાર અને શોખીન લોકો હતા. તેઓ સુંદર રીતે રહે છે અને પુષ્કળ નાણું ખર્ચે છે. ”

માળવાધી અરીણુ આવતું, અશ્વો અને રેશમનો કાચો માલ ખોરાસાનથી આવતો. જાંબો કિંમતનું રેશમ ભવ્ય વસ્ત્રોનું ૩૫ ધારણ કરવા માટે ચીન, બંગાળ અને બસરાથી અમદાવાદ પહોંચવાની મજલ ખેડતું.

અમદાવાદનાં કારખાનાંઓમાં એ કાચા માલ પર ક્રિયાઓ થતી. વણાટ લોકો વણતા. રંગારાઓ એ વસ્ત્રો પર રંગબેરંગી છાપકામ કરતા. સોનીઓ સોના-રૂપાના ઝીણા તાર ખેંચી આપતા અને તે વડે સુંદર જરીકામ થતું. એ બધી વિધિઓમાંથી પસાર થએલા વસ્ત્રના સૌન્દર્ય પર પરદેશીઓ વારી જતા.

આફ્રિકામાં એ કાપડના પડતર કિંગતથી સો ગણા દામ ઉપજતા. કાપડના ક્ષેત્ર પૂરતી જ અમદાવાદી આવડત સંપૂર્ણિત ન હતી. મજાના નકસીદાર ખડીયા પણ બનતા, દાગીના માટેની નાની પેટીઓ ધડાતી અને ખંજરના હાથા પર ઝવેરાતનાં નંગો જડાતાં: તરવારની મૂઠ પર કારીગીરી રેલાતી.

વાંસના ઉપયોગમાં વડે બનતા ‘ અમદાવાદી કાગળો ’ જ્યાં જ્યાં લખાપટ્ટીનો વહેવાર હતો ત્યાં ઉપયોગમાં લેવાતા. ‘ અમદાવાદના કાગળો ’ની ગંધ કાલની ખ્યાતિ આજે પણ જનતાની હ્રમ પર ફરવા આવી જાણે છે. નવેમ્બરથી એપ્રિલ એ કામધંધા માટેના સમય દરમ્યાન દર દશ દિવસે ૨૦૦ જેટલાં વેગનો ભરાય તેટલી વણઝાર ઉપડતી, અને ખંભાત પહોંચતી. ત્યાંથી એ માત્ર દેશવર ચડાવતો.

આ નગરમાં એક હજાર મરિજો હતા. એના બાંધકામમાં યુજરાતના કળાકાર અને કારીગરની કળાદ્રિ પ્રતિજિગિત થતી હતી. એ કામમાં કંગારાએલી બારીકાઈ અને ભવ્યતા

આને પણ અજ્ઞેડ છે. આ પ્રદેશમાં એ જમાને કેવી કળાભાવના અને હૃદ્ધિપ્રતિભા મોજૂદ હતી તેના ખ્યાલ ના ઇમારતી રચનાઓ દ્વારા મળી રહે છે.

વિવિધ પ્રકારની વૃક્ષરાજ્યથી આચ્છાદિત શેરીઓ, ભવ્ય છતાં મનજૂત ઇમારતો પુષ્કળ પાણી પૂરું પાડવાની સગવડો, નમણાઈના પ્રતિક સ્તરીળા આરામગૃહો—આ ભવ્ય પ્રાસાદોના રૂપમાં ઝરખાઓ, એ જરખાઓ પર ચઢેલા કળામય કોતરકામ, આ નગરની પહેાળા શેરીઓ અને શેરીઓના રક્ષણ માટેના ભવ્ય દરવાજાઓ, આ બધા વડે અમદાવાદ ત્યાં રહી ગયેલા પ્રવાસીને ભારતનું સુદરતમ શહેર લાગતું; કદાચ આખી આયમમાં પણ એ સુદરતાની પ્રતિકૃતિ હોય !

સોળમી અને સત્તરમી સદીમાં અમદાવાદ આ રીતે સગૃહ, સુખી, ભવ્ય અને નામાકિત નગર હતું.

આ આખાની માણતા નગરના વાતાવરણને પ્રથમ પહેલી થપાટ લાગી પોર્ટુગીઝોના ધધાદારીઓએ કરેલી પેશકદમીથી. નવા આગવુંકો સમજતા હતા કે આ વેપારીઓ તેમના કદર હરીફ છે.

પ્રત્યેક સ્થળે વેપારી આનંદ પરના યુજરાતી વર્ચસ્વનો પોર્ટુગીઝો લોકોએ સામનો કર્યો. હરિશ્ચંદ્ર ચાલી. બંને પક્ષને ખમણું પડ્યું, પણ પોર્ટુગીઝોએ જીદાને કમળે કરીને દરિયા પર સરસાઈ બનાવી દીધી

પરદેશી હરિશ્ચંદ્રનો યુગ શરૂ થયો. ડચ પણ આવ્યા અને પાછળ અંગ્રેજ લોકો પણ આવ્યા. અંગ્રેજ માલિકોનું પહેલું કારખાનું ૪ સ ૧૬૧૪ માં અમદાવાદમાં સરૂ થયું. અને પછી તો યુરોપના સમ્યાબધ પ્રવાસીઓનું આવાગમન શરૂ થયું.

કારણ કે સમૃદ્ધિ હતી દોવતની લાલસાએ એ લોકોને આ પ્રદેશમાં અફી જમાનવા પ્રેમી.

એ સૈકાની જ્યવંત તવારીખ પછી બાદશાહ અહમદશાહના આ લાડીલા નગરનો દિવસ બદલાયો અને એક વખતની આ પ્રખ્યાત નગરી બીજા નગરના શહેરમાં ફેરવાઈ ગઈ.

ખમાતના અખાત પર અવતા વહાણો બધે થયા સુરતના ડચ અને અંગ્રેજી કારખાના પ્રાંતના મુખ્ય ધધાને પોતા તરફ વાળી લેવાના કારણજૂત બન્યા. અને વેપારે પણ રાજનગરની વિદાય લીધી આને કાપડઉદ્યોગના કેન્દ્રરૂપ અમદાવાદે આગલી આગાદી પ્રાપ્ત કરી છે કે કેમ ? એ ચોક્કસપણે કહી શકાય તેમ નથી અસપાસ પ્રાંતપ્રદેશ કામધધાના અભાવે ઉત્તર ગતી ગયો. ધોવાના બકાદુર અને ચાચિયાગીરના મશહૂર બનેના ખારવાઓનો ધધો પડી ભાગ્યો

અમદાવાદની પડતીની શરૂઆત થઈ. ઓગળેના છેલ્લા દિવસો સાથે એક તબક્કો પૂરો થયો. મરાઠા સત્તાનો ઉદય થતા નવો તબક્કો શરૂ થયો. શહેરની સુરત પલટી ગઈ એતરફ અરાજકતા પ્રસરી રહી નગરના અદરના ભાગમાં અને બહારના ભાગમાં સર્વત્ર અવ્યવસ્થાનું સામ્રાજ્ય જામી ગયું

લૂંટફાટ અને પ્લેગના ઉપદ્રવે લોકો શહેર છોડી ગયા. રસ્તાઓ પર વડી પડેલી

આલીશાન ઇમારતોના બંગ્લારના ઢગ બની ગયા. અહીં માનવીઓ વસવાટ કરતા હશે એમ કોઈ માને નહિ તેવી દુર્દશાના હાલ-હવાલમાં અમદાવાદે વર્ષો વિતાવી ગય્યાં છે.....જાહેર જનતા માટેની ઇમારતો નામશેષ બની ગઈ.

નવ લાખની વસ્તીવાળા આ નગરની જાગ્યરેખાએ એવી રીતે પલટો ખાધો કે માત્ર એકાદ લાખ જેટલા માણસો રહ્યા.

વણાટ અને હાથકારીગરીના ધીકતા ધંધા પણ નામશેષ બની રહ્યા; ગરીબી, આ એક વાર સમૃદ્ધિથી છલકાતા નગર પર આધિપત્ય ધરાવવા આવી ચડી. નિરાશાના વાતાવરણે શહેરની રખેવાળી સંભાળી લીધી. એક દિવસની ગુલાબી હવા શહેરનો સાથ છોડી ગઈ.

એ અરસામાં બ્રિટિશ સત્તાની રચાપના થઈ, પુનાના ૧૮૧૭ ના કરારો અનુસાર ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ ગાયકવાડ પાસેથી અમદાવાદનો કબજો લીધો. તે પછી ધીમે ધીમે શહેરના વાતાવરણમાં ચેતનનો સંચાર થયો, તૂટેલી ઇમારતો દુરસ્ત થઈ, નવા પ્રાસાદો ખડા થયા.

છતાં આ ઓગણીસમી સદીની ઇમારતી રચના બંધ અને કળાપૂર્ણ એવા આગલા બાંધકામની બરોબરી કરી શકે તેવી નથી. આજે એ નગરની શેરીઓમાં શીતળ છાંયડી પાથરતાં વૃક્ષો હાજર નથી.

જોકે ધંધા-રોજગારની પ્રવૃત્તિ ફરીવાર સચેત બની. ૧૮૬૧ માં અમદાવાદમાં પહેલી કાપડની મિલ શરૂ થઈ.

એક વાર આબાદીના ખૂસે હીલોળા લેતા આ શહેરમાં સ્ફૂર્તિ આવી. વેપાર-રોજગારની જમાવટ થવા લાગી, પણ એ બધાના કેન્દ્રરૂપ બનનાર વસ્તુ માત્ર ૩ છે.

એ જાહોનલાલીના હૃદયબળકારરૂપ બનેલા હાથકારીગરીના અને બીજા ઉદ્યોગો કયાં ?

આજે અમદાવાદ મિલઉદ્યોગનું એક મહાન કેન્દ્ર બન્યું છે. 'ત્યાં બારીકમાં બારીક કાપડ તૈયાર થાય છે. પરંપરાનો પરિવાર હરહંમેશ વધે જાય છે. શાહીબાગ હજુ સુલતાનની પાદશાતના દિવસો યાદ કરાવે છે.

અને એ બધા વચ્ચે સાબરમતીના કિનારા પર આવેલો સાબરમતી આશ્રમ એક રીતે આ શહેરની સાથે સુસંગત બની રહે છે. કારણ કે આ નગરનો વ્યવસાય હાથવણાટ જ હતો. અને એ પ્રવૃત્તિને સચેત બનાવતી બાવના પણ આ આશ્રમમાંથી જ મૂર્ત સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવા માટે બહાર આવી છે. ત્યાંથી મહાત્માજીની ઐતિહાસિક દાંડીકૃત્ય શરૂ થયેલી.

જૂના જમાનાનાં ઢેઢલાંક ઊંચાં મકાનો હજુ ઊભાં છે. આ મકાનોની અગાસી પરથી આજનું અમદાવાદ નયનાભિરામ ગુલઝાર જેવું નથી દેખાતું, પણ મિલોનો ધુમાડો વાતાવરણને આવરી લેતો હોય છે. જાણે કહેતો હોય કે “ વીસમી સદીના અમદાવાદની જાહોનલાલીના પ્રતીકરૂપ આ મિલો છે. ”

શહેરની આબાદી પણ ઘણી ચીજ પર અવલંબે છે ! સોનું, રેશમ અને ૩.

આ આજના મુખ્ય વ્યવસાયો છે.

ફા. ૨૫-૭-૪૩ ના “ નૂતનગુજરાત ”માંથી]

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ તમારા પુસ્તકાલયનું વાર્ષિક નિવેદન ન મોકલાવ્યું હોય તો આજે જ મે. થી તૈયાર કરી મોકલો. કારણ, તમારી બુલથી આખા વર્ષનું સરકારી નિવેદન તૈયાર કરવામાં વિલંબ થાય છે.
- ૨ દરેક સાર્વજનિક પુસ્તકાલય જૂથમંડળની સલામાં હાજર રહી સહકારના ધોરણે શ્રીમંત સરકારે મંજૂર કરેલી ટકાવારી પ્રમાણે અંદાજપત્ર બનાવે.
- ૩ ચાતુંમાસમાં ગામડાંઓમાં ધાર્મિક લાગણીના કારણે વાચનમાં ઘણો વધારો થઈ શકે તેમ છે. તમે એ પ્રભાની લાગણીનો લાભ લઈ તમારા પુસ્તકાલયને લોકપ્રિય બનાવવા બનતું કરજો.
- ૪ ગુજરાત વર્નોકયુલર સોસાયટીનાં પુસ્તકો મંગાવી લેવા તજવીજ કરો.
- ૫ અંદાજપત્રમાં તમામ હકીકત કાળજીપૂર્વક લખીને મોકલો.
- ૬ કમી કરવા યાત્રા પુસ્તકો તેમજ ઈતર સાહિત્ય વગેરેની યાદી મોકલવાનું જૂલથો નહિ.
- ૭ પ્રૌઢ શિક્ષણના વર્ગોમાં પાસ થયેલાંઓ માટે તમારા પુસ્તકાલય દ્વારા પૂરતું વાચન પૂરું પાડો.
- ૮ ગયા વર્ષના બજેટમાંની પુસ્તકયાદીઓ જેમની અધુરી હોય તેમણે વેળાસર ખાતા મારફત મંજૂર કરાવી પુ. સ. સ. મંડળમાં મોકલવા સત્વર તજવીજ કરવી.

વડોદરા,
તા. ૧-૮-૪૩

ઉ. મો. પટેલ
મહદનીશ વ્યવસ્થાપક

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય શાખા

સૂચના નં. ૧ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

પુસ્તકો મોકલવામાં વિલંબ થવા બાબત

આથી વડોદરા રાજ્યનાં મદદ મેળવતાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને જાણવાવાનું કે ચાલુ ચાલે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળને મહેસાણા પ્રાંત, વડોદરા પ્રાંત તથા નવસારી પ્રાંત પંચાયત તરફથી ખુટતી પંચાયત મદદ વધારા તરીકે મેળવવામાં વિલંબ થવાથી અમે તે રકમ પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળને જુલાઈ માસમાં અદા કરી છે, જેથી બાકી રહેલાં પુસ્તકાલયોને તેમનાં પુસ્તકો સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૩ થી મોકલવાનું શરૂ થશે તે જાણવું. આ માટે પુસ્તકાલય ખાતા તરફ કે પુસ્તકાલય મંડળ તરફ હિસાબ માટે તેમજ પુસ્તકો માટે વિનાકારણ પત્રવ્યવહાર કરવો ન પડે તે માટે આ સૂચના સર્વની જાણ માટે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.

તમામ પુસ્તકાલયોને ડિસેમ્બર આખર પહેલાં પોતાની રકમનાં પુસ્તકો મળી રહેશે તે જાણવું.

વડોદરા, રવિવાર }
તા. ૧-૮-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ,
મદદ, વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૨ સને ૪૩-૪૪

વિષય

શુ. વ. સોસાઈટિનાં પુસ્તકો મંગાવવા બાબત

સને ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલે ઑગસ્ટ માસમાં પ્રસિદ્ધ કરેલી સૂચના નં. ૨ /૪૨-૪૩ પ્રમાણે શુ. વ. સો. માં નોંધાયેલાં પુસ્તકાલયોએ પોતાનાં પુસ્તકો મંગાવવી હોવા તબીબ કરવા વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

તા. ૧-૮-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદ, વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૩ સને ૧૯૪૩

વિષય

રા. મહાલ શાળાધિકારી સા. ને વિનંતિ

પુસ્તકાલયોની તપાસણીનું કાર્ય, પુસ્તકાલયોને વધારે વિકસિત કરવાનું તેમ જ લોકમાં તેનો પ્રચાર વધુ થાય તે માટે સ્વતંત્ર તપાસનીસો ન નીમતાં રાજ્યના મે. મહાલ શાળાધિકારી સાહેબોને સદરકુ કાર્ય કરવા નેકનામદાર દિવાન સાહેબના હુકમથી સુપ્રત થયેલું છે,

આશા છે કે ચાલુ વર્ષમાં તેઓ પોતાનું કાર્ય નીચેની બાબતમાં વ્યવસ્થિત રીતે કરી પોતાનાં તપાસણી નિવેદનો મોકલતા રહેશે:—

- (૧) મધ્યવર્તી શાળાવાળા સ્થળના પુસ્તકાલયની સંપૂર્ણ દફતર તપાસણી.
- (૨) તમામ પુસ્તકાલયોની બેઠ તથા ચાલુ દફતરની તપાસણી.
- (૩) મધ્યવર્તી શાળાના મુખ્ય શિક્ષક દ્વારા તાબાનાં પુસ્તકાલયોની દફતર તપાસણી કરાવી લેવી.
- (૪) વાર્ષિક નિવેદનો પોતાના તબાની શાળાવાળાં પુસ્તકાલયો તરફથી તાત્કાલિક મોકલવાની આપવાં.
- (૫) પ્રત્યેક ગામે નિહાન પાંચ રૂપિયાની પશુ લોકમદદ ઊભી કરવા પ્રયાસો કરવા.
- (૬) થોડું ભણેલા જૂદી ન જાય તે માટે ઊઠી ગયેલાં બાળકો તથા પુખ્ત ઉંમરનાં માણસોમાં તેમના અરુનું સાહિત્ય વંચાવવા પ્રયાસો કરવા.

વડોદરા,
તા. ૮-૮-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૪ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

“પુસ્તકાલય” માસિકને બદલે સૂચના-સરકયુલરો મોકલવાનું ઠરાવ્યા બાબતે રા. મહાત્મ શાળાધિકારી સાહેબો તરફ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તરફથી તેમને “પુસ્તકાલય” માસિક વિના લવાજમે છેલ્લાં બે વર્ષથી મોકલાતું હતું, પરંતુ કાગળની કારમી મોંઘવારીના કારણે અને વ્યવસ્થાપકો તરફથી તે બંધ કરવા સૂચન થતાં રા. મહાત્મ શાળાધિકારી સાહેબો તરફ મૂળ પ્રમાણે સૂચના સરકયુલરોનું જૂથ મોકલવાનો પ્રબંધ રહેશે.

આશા છે કે રા. મહાત્મ શાળાધિકારી સાહેબો તેમને સને ૧૯૩૬ થી મળતી તમામ સૂચનાઓ-સરકયુલરની કાંઈક તથા “પુસ્તકાલય” માસિકની કાંઈક પોતાના દફતરના ઉપયોગ માટે રાખી હશે. સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૩ થી મળનારી સૂચના-સરકયુલરોની કાંઈક પશુ તેમને રાખવા મે. થી તજવીજ કરવી, જેથી તપાસણીમાં તે ઉપયોગી નીવડે.

વડોદરા
તા. ૮-૮-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ-વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૫ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

મકાનવાળાં તમામ પુસ્તકાલયોએ અવશ્ય વસાવવા યોગ્ય પુસ્તકોની ભલામણ કેટલીક સંસ્થાઓ અને વ્યક્તિગત લેખકો તરફથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલાં કેટલાંક ઉપયોગી પ્રકાશનો પુસ્તકાલયોના સંચાલકોના ખ્યાન પર લાવવાની આવશ્યકતા જણાઈ છે. ગામડામાં એકલા વાર્તાસાહિત્ય ઉપર જ પુસ્તકાલયો પોતાનું ખ્યાન કેન્દ્રિત કરે

એ બંદાબંદ નથી, જોકે શિષ્ટ વર્ત્તાઓ એ પણ એક સંસ્કારી વારસો છે અને લોકોને પોતાનાં ધર્મ સાથે આરામ અને ઉત્તમ કૌટુંબ વાચન પૂરું પાડે છે અને બાળકોની કલ્પનાશક્તિને ખીલવે છે. પણ તેટલાથી જ આપણી પુસ્તકાલયરૂપી લોકવિદ્યાપીઠે સંતોષ માનવાનો નથી. તેણે તો ધર્મ, નીતિ, ઇતિહાસ, સમાજશાસ્ત્ર, પ્રવાસ, કેળવણી વગેરે વિવિધ વિષયોને લગતાં પુસ્તકો પણ અવરય વસાવવાં જોઈએ.

અમને ખાતરી છે કે આ નીચે આપેલી એવી એક યાદી તેમને હીક ઉપયોગી નીવડશે. આ ઉપરાંત સસ્તા સાહિત્યનાં પ્રકાશનો, સચાશ્ર બાલજ્ઞાન માળા અને સાહિત્ય જ્ઞાનદારા પ્રસિદ્ધ થતાં પુસ્તકો તેમજ નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, ભારતી સાહિત્ય સંઘ વગેરે દ્વારા પ્રસિદ્ધ થતાં પુસ્તકો તરફ પણ અમે સંચાલકોનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ.

ધર્મ-નીતિ

દત્ત-પરશુરામ	(સ. સા. વ. કા.)
વૈદિક વિનય	(")
મહાભારતનો આખો સેટ	(")
શ્રીમદ્ભાગવત	(")
વિશુની વાટે અને રામા- યણની રીતિપ્રમા	(")
સુબોધ રતનાકર	(")
ગુકારામ ગાથા	(")
આખ્યાનમાળા મં. ૧-૨	(")
શ્રી યંચરત્ન ગીતા-સદીક	(")
વિષ્ણુ સહસ્રનામાવાસિ દર્શન	(")
સુખી જીવનનાં સાધન	(")
મશ્હુર મોત.	(દયારામ, બદર)
દુનિયાની દુઘ્ધાથો દૂર	(રા. ફ. સે. સ.)
તત્ત્વચિંતામણિ	(ભક્તિમર્જ કા.)
સુખી થવાનો માર્ગ અથવા શ્રીધર્મ શિક્ષા	(")
ઉપનિષદનાં ચોદ રત્ન	(")
સત્ય શ્રી કબીર દિગ્વિજય (પુ. સ. સ. મં.)	
ગીતા ગૌરવ	(ગીતાપ્રેસ, કાશી)
અંક ૧-૨-૩-૪-૫	

સાહિત્ય

દિ. બ. અંબાલાલ સા. દેસાઈનાં ભાષણો અને લેખો (નવજીવન કા.)
--

વિશ્વદર્શન	(ભા. સા.)
વડોદરા રાજ્ય હીરકંઠરી (મહાશંકર પાઠક)	
રસપાન	(ગાંડીવ સા. મં.)
વીણેલાં	(વૈદ જાલવજી)
તીર્થસલિલ	(મહા શુ. પબ્લી. કું.)
પૂર્વ અને પશ્ચિમ	(")
સંસ્કારલક્ષ્મી	(એન. એમ. હક્કર)
દિગ્દર્શન	(શુ. વ. સો.)
લીલાંસૂકાં પાન	(એન. એમ. ત્રિપાઠી)
સર્વોદયની જીવનકળા	(નવજીવન પ્ર. મં.)
તરંગ	(ગાંડીવ સા. મં.)
પંચામૃત	(")
સાહિત્યદ્રષ્ટાને	(શં. ગં. શાસ્ત્રી)

સમાજશાસ્ત્ર-રાજનીતિ

ગામડિયા નરદેવો	(સ. સા. વ. કા.)
આપણી ગ્રામસંસ્થાઓ	(મ. પ્ર. વ્યાસ)
આમોનનિતિ	(ર. વ. દેસાઈ)
હિંદુ જીવનદર્શન	(નવજીવન પ્ર. મં.)
સ્વરાજ્યશાસ્ત્ર	(નવજીવન પ્ર. મં.)
ત્યાગમૃતિ અને બીજા લેખો	(")
ખરી કેળવણી	(")
કેળવણીનો કોયડો	(")
આઝાદીના યજ્ઞ જ્વાળા	(ભા. સા. સંઘ)
સમાજનાં મૂળ	(યુગાંતર કાપૈલય)
સામાજ્યવાદ	(રા. દે. ધુમાણ)

ગામડાંતું સ્વરાજ્ય (ખ. ક. યાત્રિક)
 દેશી રાજ્યોનો પ્રશ્ન (મ. ગાંધીજી)
 આશ્રમ (નવચેતન સા. મંદિર)
 સમાજવાદ (સી. શાન્તિલાક્ષ્મી કું.)
 વૈજ્ઞાનિક સમાજવાદ (")
 મહારાજ્યોની યુદ્ધ શક્તિ (")
 વિશ્વયુદ્ધને પગલે પગલે (")

વિજ્ઞાન

વિજ્ઞાનો આંગ્રેકો લાગે ત્યારે
 થતી અસર અને તેના ઉપચારો (વિ. દુ. કા.)
 આધુનિક આકાશવાણી (")
 હાયની ભાષા (હરિહર પુ.)
 શરીર સામુદ્રિક (")
 ભવિષ્યવાણી (એન. એમ. ઠક્કરની કું.)
 વિજ્ઞાનની વાટે (યુ. વ. સો.)
 આપણે આગણે ઊડનારાં (ફૂલછાયા કા.)
 વિજ્ઞાનવિહાર ભા. ૧-૫ (બાલવિનોદ કા.)
 વ્યાયામસાનકોષ ખંડ ૧-૨ (વ્યાયામ કા.)
 જીવન અને વિજ્ઞાન (પુ. સ. સ. મં.)

અર્થશાસ્ત્ર

ઝોસરતો રૂપિયો (સુકુન્દલાલ એચ. દ. કું.)
 હિન્દુ નાણાવટું (")
 શ્રેણીમુક્તિ (આર. આર. શેઠ)
 વધારાના નફાનો કર (એન. એમ. ત્રિપાઠી.)

વૈકલ્પ

દવાનો છેલ્લો ઘૂંટડો (ભા. સા. સંધ)
 દૂધઃ મૃત્યુલોકનું અમૃત (")
 મહર્ષિ અણ્ણાસાહેબ પઠવર્ધન (શ્રી. ભાગવત)
 "પાયોરિયા" દિગ્દર્શન (વૈદ્ય, કિ. ભા. ગુપ્તા)
 સંતતિના સર્જન પદ્ધતિ (નવયુ. પ્ર. ભં.)
 હઠીલાં દહોમાં કુદરતી ઉપચાર (ભા. સા. સં.)
 ઉપવાસ (")
 શરીરસ્થનાનું રહસ્ય (")
 દંતરતન (કે. દો.)

કાવ્ય

કલાન્ત કવિ (યુ. સા. સમા)
 પરાગ (યુગાન્તર કાવ્ય.)
 મંદિરને પગલિયે (")
 દુહાની રમઝટ (રાવચુરા)
 કાવ્યસંહિતા (મહાસુખભાઈ યુ.)
 સવેદના (એન. એમ. ત્રિપાઠી)
 પસલી (ઉમેશ કવિ)
 નિહારિકા (આર. આર. શેઠ)
 ખંસરી (નવયુગ કલા મંદિર.)
 દીવડિયા (શંકરલાલ ના. દવે)
 હેઝેટ (હંસા મહેતા)
 કટાક્ષકાવ્યો (દેવકૃષ્ણ પી. જોશી)
 પ્રતીક્ષા (ચોકરી પ્રધર્મ)
 મંજૂષા (આર. આર. શેઠ)

જીવનચરિત્ર

શ્રી ભક્ત ચરિત્ર (સ. સા. વ. કા.)
 પરમહંસ રામકૃષ્ણ (")
 સ્વામી રામતીર્થ (")
 ચૈતન્ય મહાપણુ ભા. ૧-૩ (")
 સ્વામી વિવેકાનંદ (")
 યોગેશ્વર મહારાજ અને એકનાથ (")
 મહાત્મા રામચંદ્રદત્ત અને નામ મહાશય (")
 સ્વામી બ્રહ્માનંદજી અને સ્વામી શિવાનંદજી (")
 આદર્શ ચરિત્ર સંગ્રહ ભા. ૧-૨ (")
 સરસ્વદાસ, બૃધરભક્ત અને બ્રહ્મકીદાસનાં ચરિત્રો (")
 શિવાજી છત્રપતિ (")
 ત્રોતીભાઈ અમીન (પુ. સ. સ. મં.)
 એ દેશદીપક (મેઘાણી)
 અગ્નિ રસ્તે (ક. મા. મુનશી)

સીધાં ચઢાણ (ક. મા. મુનશી)	સંધ્યાવામ (યુ. વ્યા. પ્ર. મંડળ)
કવિવર ટાંગોર (સી. શાન્તિલાલ કું.)	રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગ (ન. યુ. પુ. મંડાર)
સોરઠી સંતો (મેઘાણી)	
પુરુષાર્થની પ્રતિમાઓ (સી. શાન્તિલાલની કું.)	ઇતિહાસ-પ્રવાસ-ભૂગોળ
તેજછાયા (આર. આર. શેઠ)	અલ્લેશ (સયાજી સા. માળા)
વીરપૂજા (મો. પા. દવે)	ભારતદર્શન (મહાયુ. પબ્લી. કું.)
સ્વ. સર સયાજીરાવ બા. ૧-૨ (લુ. મિ. પ્રેસ)	જ્ઞાપાન (")
હિંમુખિસ્ત (નવજીવન કાર્યોલય)	પાસિફિક (મહાયુ. પબ્લી. કું.)
બાપુ (")	*પ્રાચીનભારતવર્ષ બા. ૧-૨-૩-૪-૫ (ડૉ.ત્રિ. લ.)
સહજનંદસ્વામી (")	રંગદેવનો દુર્ગ બા. ૧-૨ (ગૂ. મં. કા.)

ખેતીવાડી

ખાતરોની માહિતી અને	
ખેતીસુધારણા (સો. કિ. પટેલ)	
ધરતીનું ધોવાણ અને તેની	
અટકાયત (ખેતીવાડી ખાતું)	
ખેતીની જમીન (યુ. વ. સો.)	
ખેડ અને ઝોગર (જ. રં. પાઠક)	

હુન્નરકળા

નકાકારક હુજરો બા. ૧-૨-૩ (બા. સા. સં.)	
ભાતભાતનું ભરતકામ (એન. એમ. હક્ટર)	
રસોઇનું રસાયણ (એન. એમ. ત્રિપાઠી)	

અલ્લેશ (સયાજી સા. માળા)	
ભારતદર્શન (મહાયુ. પબ્લી. કું.)	
જ્ઞાપાન (")	
પાસિફિક (મહાયુ. પબ્લી. કું.)	
*પ્રાચીનભારતવર્ષ બા. ૧-૨-૩-૪-૫ (ડૉ.ત્રિ. લ.)	
રંગદેવનો દુર્ગ બા. ૧-૨ (ગૂ. મં. કા.)	
એબિસિનિયા પર ચોથાર (ન. યુ. પુ. મં.)	
પત્રટાતા નકશા (વંદેમાતરમ્ કા. મુ'બા)	
દક્ષિણાવન (સયાજી સાહિત્યમાળા)	
સોવિયેટ ભૂમિમાં (બા. સા. સંધ)	
૧૯૪૩ નાં પગરણ (")	
યુજરાતના ઇતિહાસની આરસી (ગાંડીવ)	
પીરામીડની છાયામાં (ચંદ્રશંકર શુક્લ)	
મારી બીનજવાબદાર કહાણી	
અમર યાત્રાધામે (ગૂ. મં. કાપો.)	
આપણો મહાવીર પાડોશી (ફૂલછાબ કા.)	
હિમાલય દિગ્દર્શન (એન. એમ. ત્રિપાઠી)	

આ ઉપરાંત ગ્રામ વિકાસમાળાનાં પુસ્તકો જે રાજ્ય તરફથી દરેક ગ્રામપંચાયત તરફ મોકલવામાં આવ્યાં છે તે મેળવી જાહેરમાં લાવી પ્રચાર કરવા અમારી ખાસ ભલામણ છે.

વડોદરા,
તા. ૮-૮-૪૩ }

ડિ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

* તમામ પુસ્તકાલયોએ અવક્ય વસાવવા યોગ્ય એ લેખકની છ પુસ્તકોને આખો સેટ રૂ. ૩૦) માં મળશે. જેમની પાસે થોડાં હોય અને બાકીનાં ખરીદવાનાં હશે તેો નેટલી કિંમતનાં ખરીદાયાં હશે તે મળશે મળશે. લેખકની ભલામણ પ્રમાણે જે પુસ્તકાલયો આ આખો સેટ લઈ શકે તેમ હોય તેમને ખરીદવા ભલામણ છે.

જાહેરાત અંક ૧ સને ૧૯૪૩-૪૪

સન ૧૯૪૨-૪૩ માં પ્રાંતવાર નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવામાં આવ્યાં તેની યાદી

મહેસાણા પ્રાંત		સાવલી મહાલ	
આંતરસુબા મહાલ			
૧ ગરોડ	૫૦૬	૧૧૬૮	૩૪ જાંબુગરલ
૨ ઝંઝા	૫૩૧	૫૫૬	૩૪ કડાબલી
* ૩ વાધજીપુર	૪૦૨	૭૬૫	૩૫ સગલાવા
૪ કમાલખંધ વાસણા	૬૨૨		૩૬ વેમાર
કલોલ મહાલ			૩૭ ધંટીઆળ
૫ નાદરી	૨૬૫		
ખેરાણુ મહાલ			
૬ પાન્જા	૬૮૪		
* ૭ મોરીસણા	૮૪૨		
દહેગામ મહાલ			
૮ કડાદરા	૧૩૩૪		
૯ શીહોલી મોટી	૧૦૨૧		
૧૦ વાસણાચોધરી	૧૧૩૪		
પાટણ મહાલ			
૧૧ વામૈયા	૧૮૩૧		
૧૨ સાંપરા	૧૯૯૨		
મહેસાણા મહાલ			
૧૩ સિડોસણા	૩૦૫		
૧૪ ભાસરીઆ	૩૪૭		
૧૫ મુદરડા	૧૨૩૦		
વડોદરા			
તા. ૮-૮-૪૩			

* હિરક નોંધમાંથી મદદ મેળવી છે. + આ પુસ્તકાલયોને ખત્રી સમારકમાંથી મદદ મળી છે.
 * પુસ્તકાલય બોર્ડને સમારકમાંથી લેખુ* થયું છે.

વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો અને વાચનાલયોની

અનુક્રમ નંબર	મહાલયનું નામ	મહાલયાર ગામો	શાળાવાળાં ગામ	પુસ્તકાલયો સંબંધી વિગત								
				કર્યા પુસ્ત- કાલય	કર્યા વાં- તયા મહિલા બાલ પુ.	કર્યા પુસ્ત- કાલય	કર્યા વાં- તયા નાલય	કર્યા પુસ્ત- કાલય	કર્યા વાં- તયા નાલય	કર્યા પુસ્ત- કાલય		
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧		
વડોદરા પ્રાંત												
૧	પેટલાદ	૭૩	૭૨	૭	૦	૪	૩	૬૫	૦	૭૬	૭૧	
૨	બાદરણ	૩૧	૨૭	૧	૦	૧	૧	૨૭	૦	૩૦	૨૮	
૩	વડોદરા	૧૧૯	૭૮	૧	૧	૦	૦	૭૬	૪	૮૨	૬૭	
૪	પાદરા	૮૨	૭૨	૧	૦	૦	૦	૭૨	૧	૭૪	૬૪	
૫	કરજણ	૬૮	૭૮	૧	૦	૦	૦	૮૦	૦	૮૧	૬૮	
૬	ડોમોઈ	૬૭	૪૮	૧	૦	૧	૧	૫૦	૧	૫૪	૪૪	
૭	શિનોર	૪૫	૩૬	૧	૦	૧	૦	૪૨	૦	૪૪	૩૮	
૮	સાવલી	૭૨	૩૪	૧	૦	૦	૧	૩૭	૩	૪૨	૩૮	
૯	વાધોડીઆ	૭૧	૨૮	૧	૦	૦	૦	૨૪	૫	૩૦	૨૬	
૧૦	સંખેડા	૧૩૦	૪૬	૨	૦	૦	૦	૪૮	૧	૫૧	૪૦	
૧૧	તિલકવાડા	૩૪	૮	૧	૦	૦	૦	૬	૦	૭	૬	
		કુલ	૮૫૨	૫૩૩	૧૮	૧	૭	૬	૫૨૭	૧૫	૫૭૪	૪૬૦
મહેસાણા પ્રાંત												
૧૨	દર્શગામ	૬૬	૪૧	૧	૦	૦	૦	૩૦	૪	૩૫	૩૪	
૧૩	આતરસુઆ	૪૦	૧૮	૧	૦	૦	૦	૧૫	૧	૧૭	૧૭	
૧૪	કડી	૧૨૧	૫૪	૧	૦	૦	૦	૫૪	૦	૫૫	૫૧	
૧૫	કલોલ	૬૧	૫૧	૧	૦	૧	૦	૪૭	૨	૫૧	૪૮	
૧૬	વિગપુર	૮૭	૬૪	૨	૦	૧	૦	૬૪	૦	૬૭	૬૪	
૧૭	વિસતગર	૫૬	૪૦	૧	૦	૨	૦	૪૦	૨	૪૫	૪૦	
૧૮	મહેસાણા	૮૪	૫૭	૧	૦	૦	૦	૫૧	૧	૫૩	૪૬	
૧૯	સિદ્ધપુર	૮૧	૪૪	૨	૦	૨	૧	૪૩	૦	૪૮	૪૪	
૨૦	ખેરાળ	૬૧	૪૪	૨	૦	૧	૧	૩૮	૧	૪૩	૩૬	
૨૧	પાટણ	૧૪૦	૪૩	૧	૧	૧	૧	૪૧	૦	૪૫	૪૧	
૨૨	ચાણુસમા	૧૧૩	૫૪	૨	૦	૦	૦	૫૪	૦	૫૬	૫૧	
૨૩	હારીજ	૩૮	૭	૦	૦	૦	૦	૭	૦	૭	૬	
		કુલ	૧૦૩૮	૫૧૭	૧૫	૧	૮	૩૪૮	૧૧	૫૨૨	૪૮૧	

સને ૧૯૪૩-૪૪

મહાલવાર સંખ્યા અને તેમને અપાયેલી મદદ સને ૧૯૪૨-૪૩

ચરકાર મદદની વિગત		પંચાયત મદદની વિગત		શેરા
કસ્ટા પુ. ને કસ્ટા વા. ને તથા મહિલા તથા બાલ પુ. ને	ગ્રામ પુરતકાલથો તથા વાચના- લથોને	કસ્ટા પુ. ને તથા કસ્ટા વા. મહિલા તથા બાલ પુ. ને	ગ્રામ પુરતકાલ- થોને તથા વા- ચનાલથોને	
૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫
૨૧૦૫-૦-૦	૧૩૮૪-૦-૦	૧૮૪૦-૦-૦	૧૩૮૪-૦-૦	(૧) વડોદરા રાજ્ય પુરત- કાલય મંડળને વડો- દરા પ્રાંત પંચાયત મદ- દની રા. ૪૫૨-૦-૦ આપવામાં આવ્યા છે.
૪૭૫-૦-૦	૮૬૭-૮-૦	૪૦૦-૦-૦	૮૬૭-૮-૦	
૫૫૦-૦-૦	૧૫૦૬-૦-૦	૫૦-૦-૦	૧૫૦૬-૦-૦	
૨૫૦-૦-૦	૧૨૫૦-૮-૦	૧૭૫-૦-૦	૧૨૫૦-૮-૦	
૨૬૫-૦-૦	૧૨૪૬-૮-૦	૨૨૦-૦-૦	૧૨૪૬-૮-૦	
૦-૦-૦	૭૧૧-૦-૦	૦-૦-૦	૭૧૧-૦-૦	
૨૫૦-૦-૦	૮૧૩-૦-૦	૨૫૦-૦-૦	૮૧૩-૦-૦	
૨૩૦-૦-૦	૭૭૫-૮-૦	૧૬૦-૦-૦	૭૭૫-૮-૦	
૩૦૦-૦-૦	૪૧૮-૮-૦	૧૫૦-૦-૦	૪૧૮-૮-૦	
૪૫૦-૦-૦	૬૮૬-૮-૦	૩૩૦-૦-૦	૬૮૬-૮-૦	
૧૦૦-૦-૦	૧૫૩-૮-૦	૧૦૦-૦-૦	૧૫૩-૮-૦	(૨) વડોદરા રાજ્ય પુરત- કાલય મંડળને મહેસા- ણા પ્રાંત પંચાયત મદ- દની રા. ૪૩૩-૦-૦ આપવામાં આવ્યા છે.
૫૦૦૫-૦-૦	૯૮૧૨-૮-૦	૩૬૭૫-૦-૦	૯૮૧૨-૮-૦	
૨૦૦-૦-૦	૫૦૬-૦-૦	૧૫૦-૦-૦	૫૦૬-૦-૦	
૧૨૫-૦-૦	૨૪૬-૮-૦	૧૦૦-૦-૦	૨૪૬-૮-૦	
૨૭૫-૦-૦	૬૮૪-૦-૦	૨૦૦-૦-૦	૬૮૪-૦-૦	
૨૬૦-૦-૦	૯૩૩-૮-૦	૧૦૦-૦-૦	૯૩૩-૮-૦	
૫૦૦-૦-૦	૧૫૮૭-૦-૦	૪૮૦-૦-૦	૧૫૮૭-૦-૦	
૩૫૦-૦-૦	૭૧૭-૦-૦	૩૫૦-૦-૦	૭૧૭-૦-૦	
૫૫૦-૦-૦	૧૦૦૨-૦-૦	૪૭૫-૦-૦	૧૦૦૨-૦-૦	
૬૧૫-૦-૦	૬૯૦-૮-૦	૫૨૫-૦-૦	૬૯૦-૮-૦	
૫૬૦-૦-૦	૫૪૪-૦-૦	૫૩૦-૦-૦	૫૪૪-૦-૦	(૨) મહેસાણા પ્રાંતમાં મકાનો ખાતે સર- કાર મદદની રા. ૧૬૬૬-૦-૦ અદા કરવામાં આવ્યા છે.
૩૫૦-૦-૦	૮૦૪-૮-૦	૧૬૫-૦-૦	૮૦૪-૮-૦	
૩૭૫-૦-૦	૭૭૨-૦-૦	૧૫૦-૦-૦	૭૭૨-૦-૦	
૦-૦-૦	૮૦-૦-૦	૦-૦-૦	૮૦-૦-૦	
૪૧૬-૦-૦	૮૫૭૩-૦-૦	૩૨૫૫-૦-૦	૮૫૭૩-૦-૦	

નવસારી પ્રાંત												
૨૪	નવસારી	૬૧	૪૩	૧	૦	૧	૧	૪૪	૧	૪૮	૪૧	
૨૫	ગણદેવી	૩૦	૨૩	૨	૦	૧	૦	૨૪	૧	૨૮	૨૪	
૨૬	પલસાણા	૫૨	૩૦	૧	૦	૦	૦	૩૦	૧	૩૨	૩૧	
૨૭	કામરેજ	૭૨	૪૨	૧	૦	૦	૦	૪૩	૨	૪૬	૪૪	
૨૮	મહુવા	૬૯	૪૦	૦	૦	૦	૦	૨૮	૨	૩૦	૨૮	
૨૯	મોંગરોળ	૧૩૨	૨૦	૦	૦	૦	૦	૨૩	૦	૨૩	૨૬	
૩૦	સોનગઢ	૨૨૧	૯	૧	૦	૦	૦	૨	૦	૩	૨	
૩૧	બ્યારા	૧૫૨	૩૪	૧	૦	૧	૦	૧૮	૪	૨૪	૧૯	
કુલ		૭૮૯	૮૪૧	૭	૦	૩	૧	૨૧૨	૧૧	૨૩૪	૨૦૫	
અમરેલી પ્રાંત												
૩૨	અમરેલી	૫૯	૪૯	૧	૦	૧	૧	૪૨	૫	૫૦	૫૦	
૩૩	દામનગર	૨૬	૨૦	૧	૦	૦	૦	૧૯	૦	૨૦	૧૯	
૩૪	ધારી	૫૭	૨૨	૧	૦	૦	૧	૨૧	૦	૨૩	૨૨	
૩૫	ખાંભા	૩૧	૮	૦	૦	૦	૦	૬	૦	૬	૫	
૩૬	કોડીનાર	૬૪	૨૫	૧	૦	૦	૦	૨૨	૦	૨૩	૨૧	
૩૭	રતનપુર	૮	૬	૦	૦	૦	૦	૭	૦	૭	૬	
૩૮	બીમકેદા	૧	૧	૦	૦	૦	૦	૧	૦	૧	૧	
૩૯	ઓખામંડળ	૪૪	૧૨	૨	૦	૨	૧	૧૦	૦	૧૫	૧૩	
કુલ		૨૯૦	૧૪૩	૬	૦	૩	૩	૧૨૮	૫	૧૪૫	૧૩૬	
કુલ એકંદર			૧૪૩૪	૪૬	૨	૨૧	૧૩	૧૩૫૧	૪૨	૧૪૭૫	૧૩૧૨	

(૧) સરકારમદદની વિશેષ હકીકત

અ ચાલુ સાથે ઉપાડેલાં નવીન ૫૦ પુસ્તકાલયોને પુસ્તકો ખાતે
મદદ આપવામાં આવી તે

શ. ૩૭૪૫-૨-૯

આ વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળને નિમાવવા માટે
સરકારમદદના

શ. ૧૨૦૦-૦-૦

(૨) કુલ એકંદર સરકાર મદદ

શ. ૪૪૯૭૫-૨-૯

(૩) પંચાયત મદદ કુલ એકંદર મકાન મદદ સાથે

શ. ૩૪૪૫૧-૮-૦

૫૨૫-૦-૦	૬૦૬-૮-૦	૦-૦-૦	૬૦૬-૦-૦	(૧) વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળને તબક્કાની પ્રાંત પંચાયત મદદના રૂ. ૧૯૦-૦-૦ આપવામાં આવ્યા છે.
૬૩૦-૦-૦	૪૫૮-૦-૦	૦-૦-૦	૪૫૮-૦-૦	(૨) તબક્કાની પ્રાંત પંચાયતે મકાન માટે પંચાયત મદદના રાશિપુરા તા. કોમરેલ પુસ્તકાલયને રૂ. ૭૫૦-૦-૦ અદા કર્યા છે.
૩૦૦-૦-૦	૭૪૮-૦-૦	૨૦૦-૦-૦	૭૪૮-૦-૦	
૨૭૫-૦-૦	૧૦૬૫-૮-૦	૦-૦-૦	૬૬૫-૮-૦	
૦-૦-૦	૫૪૮-૮-૦	૦-૦-૦	૫૪૮-૮-૦	
૦-૦-૦	૬૩૦-૦-૦	૦-૦-૦	૬૩૦-૦-૦	
૧૩૫-૦-૦	૫-૮-૦	૦-૦-૦	૫-૮-૦	
૩૧૦-૦-૦	૨૭૫-૮-૦	૦-૦-૦	૨૭૫-૮-૦	
૨૧૭૫-૦-૦	૪૬૪૦-૮-૦	૨૦૦-૦-૦	૪૫૪૦-૮-૦	
૮૦૦-૦-૦	૫૮૩-૦-૦	૬૮૦-૦-૦	૫૬૬-૮-૦	(૧) વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળને અમરેલી પ્રાંત પંચાયત મદદના રૂ. ૧૨૫-૦-૦ આપવામાં આવ્યા છે.
૨૨૫-૦-૦	૧૬૦-૮-૦	૬૦-૦-૦	૧૬૦-૮-૦	
૨૦૦-૦-૦	૩૧૦-૦-૦	૦-૦-૦	૩૧૦-૦-૦	
૦-૦-૦	૮૬-૦-૦	૦-૦-૦	૮૬-૦-૦	
૨૫૦-૦-૦	૩૦૩-૮-૦	૦-૦-૦	૨૮૭-૮-૦	
૦-૦-૦	૬૧-૮-૦	૦-૦-૦	૬૧-૮-૦	
૦-૦-૦	૨૦-૦-૦	૦-૦-૦	૨૦-૦-૦	
૬૮૫-૦-૦	૧૭૦-૮-૦	૦-૦-૦	૭૦-૮-૦	
૨૧૬૦-૦-૦	૧૮૦૫-૦-૦	૫૭૦-૦-૦	૧૬૭૫-૮-૦	
૧૩૫૩૦-૦-૦	૨૪૮૩૧-૦-૦	૭૬૦૦-૦-૦	૨૪૬૦૧-૮-૦	

(૪) લોકમદદની વિગત

અ કસબા પુસ્તકાલયોના નિભાવ માટે અંદાજમાં બતાવેલી રકમ	રૂ. ૨૧૩૬૭-૦-૦
આ આમ પુસ્તકાલયો, ગઢિલા પુસ્તકાલયો, બાલ પુસ્તકાલયો તથા વાચનાલયો માટેની	રૂ. ૨૭૭૬૭-૦-૦
દ આમ પુસ્તકાલયોના મકાનો માટે (હિવેર તથા પાકરસિંગાનો)	રૂ. ૧૨૦૦-૦-૦
ક નવીન પંચ પુસ્તકાલયોએ સરકારમદદના પુસ્તકો મેળવવા માટે બીબી કરેલી લોકમદદ	રૂ. ૧૨૫૦-૦-૦
	રૂ. ૫૧૬૧૪-૦-૦

(૫) પેટી વાચનાલયોની સંખ્યા ૭૧ ની છે.

(૬) સ્વતંત્ર મકાનવાળા પુસ્તકાલયોની સંખ્યા ૧૮૨

વડોદરા }
તા. ૭-૮-૪૩ }

ઉ. મા. પટેલ
મંદિરીય અવસ્થાપક

વટહુકમ નં. ૧ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

વર્તમાનપત્રો, સામયિકો વગેરે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી
મંડળ દ્વારા ખરીદવા બાબત

કર્યા અને પ્રાંત પુસ્તકાલયો પોતાને મંગાવવાનાં વર્તમાનપત્રો અને સામયિકોની ખરીદી પોતે થકે કરે છે. પરંતુ આ પ્રમાણે તજવીજ કરે કર્યા પુસ્તકાલયોમાં વામાં મોટે ભાગે લવાજમો ભરવામાં નાણાંની તારકારિક હાલતની વ્યવસ્થા સવડ નહિ હોવાના કારણે વાંચકોને પાઠ કે મંત્રીની બેકાળજીના કારણે તેમને વી. પી. સ્વીકારવાં પડે છે. વળી મંગાવવા માટે પ્રત્યેકને કામજો લખવાની લખાણીમાં બિતરવું પડે છે. અને આમ પુસ્તકાલયોને મળતા કેટલાક ઘટાડેલા લવાજમના દરોના લાભો મેળવી શકતા નથી. તપાસણી દરમ્યાન આવી ઘણી રીતે અવ્યવસ્થિત ખર્ચ થતો હોવાનું જણાઈ આવ્યું છે. આમાં પત્રો મંગાવવાની સ્વતંત્રતા પર અંકુશ મૂકવાનો કોષ હેતુ નથી; પણ સાર્વજનિક સંસ્થાને સરળતાથી અને ઓછા ખર્ચે મળતી વ્યવસ્થા તો સંસ્થાના સંચાલકોએ તપાસી મેળવી અને તેનો લાભ બિદાવવો જોઈતો હતો. પરંતુ તેવી વ્યવસ્થા કેટલાંક કર્યા અને પ્રાંત પુસ્તકાલયો કરતાં નથી.

સમગ્ર સંસ્થાઓના હિત ખાતર આથી કરાવવામાં આવે છે કે વડોદરા સરકારની મદદ મેળવતાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો પોતાનાં પત્રો અને હવે પછી કરવાની સામયિકો (અઠવાડિક માસિક ત્રિમાસિક વગેરે)નું લવાજમ વ્યવસ્થા મનીઓર્ડરથી ભરવાનું અને મંગાવવાનું હોય તે તમામ માગણી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ દ્વારા તજવીજ કરવી.

(૧) આથી કર્યા કે પ્રાંત પુસ્તકાલયોએ વર્ષની શરૂઆતમાં જે ખર્ચ પોતાની પાસે રકમની સવડ ન હોવા છતાં કરવો પડે છે તે સ્થિતિ નવી વ્યવસ્થાથી થનાર રહેશે નહિ અને મંડળ તેમનાં લવાજમ પરબાયાં ભરી લાભો લેશે. માત્ર તેમને ક્યું પત્ર કયી તારીખથી શરૂ કરવાનું છે તે જણાવવાનું રહેશે.

(૨) આમ પુસ્તકાલયોને કેટલાંક પત્રોના લવાજમ ઘટાડાનો લાભ મળે છે તે લાભ આથી આ પુસ્તકાલયોને પણ મળશે.

(૩) સરકાર પંચાયત મદદ જે મંગાવવાની હોય છે તે પરબાયાં મંડળને પોતાના બિલ પૂરતી અઢા થશે એટલે એકંદર રકમનો મનીઓર્ડર ખર્ચ પણ કરવાનો રહેશે નહિ.

(૪) વી. પી. સ્વીકારવાની, અને પત્ર શરૂ રાખવાનું કે પત્રકારોને મુદત થયા છતાં વિત્તાકારણ પત્રો મોકલ્યા કરવાનું કારણ રહેશે નહિ.

(૫) બિલ બનાવતી વખતે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તરફથી પત્રોડ એકઠાંકડી બાબતવાર બિલ મંગાવી દાખલ કરવાની સરળતા થશે.

ઉપરની વ્યવસ્થા પ્રમાણે વર્તવામાં ને કર્યા કે પ્રાંત પુસ્તકાલયોને સ્થાનિક એજન્ટો પાસેથી કોઈ દૈનિકપત્ર ખરીદવાનું હશે અને તેથી સ્થાનિક એજન્ટો પાસેથી કીકાયત દરથી વિશેષ ફાયદો થતો હશે તો તેમ કરવાને ફરકત નથી. પણ મળતાં દૈનિક પત્રો પર-મનીઓડરથી મંગાવવાનાં તમામ પત્રો કે સામાયિકોનો ઓર્ડર ભાર્યા ખરીદી શકાશે. પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળમાં આવવાનો છે.

આ બાબતમાં કંઈપણ અડચણ ઊભી થતી હોય તો તે બાબતનો પત્રવ્યવહાર પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી આ ખાતા તરફ કરવાથી તાત્કાલિક ખુલાસો કરવામાં આવશે. તમામ ખુલાસા થશે.

વડોદરા,
તા. ૬-૮-૪૩ }

કે. એ. ખટલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

વટહુકમ નં. ૨ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

કર્યા પુસ્તકાલયોની સંખ્યામાં વધારો કર્યા બાબત

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો સ્થાપવાના નિયમની કલમ ૫ આધારે ચાર હજાર અને તેથી વધુ વસ્તીવાળાં શહેરોને કર્યા પુસ્તકાલયો મળવા કર્યા પુસ્તકાલયોની હરેકું છે. તે પ્રમાણે ૧૯૪૧ ની વસ્તીગણતરી પ્રમાણે સંખ્યામાં વધારો કર્યા નીચે જણાવેલાં પુસ્તકાલયોને કર્યા પુસ્તકાલયો મળવા કરાવવામાં આવે છે. આ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને હવે સરકાર પંચાયત મદદ સવડ પ્રમાણે રૂપિયા ત્રણસો સુધી મેળવવાનો હકક પ્રાપ્ત થશે.

આ પુસ્તકાલયોની ફરજોમાં નીચે પ્રમાણે વધારો કરવામાં આવે છે.
તેમની ફરજોમાં વધારો

(૧) પોતાની સ્થાનિક સ્થળ-સીમામાં ગુજરાતી ઉપરાંત છતર ભાષાનાં વાચકોની અનુકૂળતા પ્રમાણે પુસ્તકો વસાવવાં જોઈશે.

(૨) બાલ અને મહિલા વિભાગો પુસ્તકાલયના અંગ તરીકે જ રાખી તેનો વિસ્તાર પૂરતા પ્રમાણમાં કરી સુવાનો અને બહેનોને સરચામાં વધુ રસ લેતાં કરવાં જોઈશે.

(૩) લોકમદદ ને ઊભી થાય તેની નીચેરકમ અવસ્થ કાયમનિધિ ખાતે મૂકવી જોઈશે.

(૪) જૂયમંડળનાં તમામ પુસ્તકાલયોને ફરતાં પુસ્તકાલયોની પેટીઓ વસાવી પોતાના પુસ્તકાલયમાં પુસ્તકોનું વાચન પૂરું પાડવું પડશે.

(૫) પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી ને ને પુસ્તકાલયો તપાસવા કે દેખરેખ રાખવાનું સોંપવામાં આવે તે કાર્ય કરવું પડશે.

(૬) નિયમો ધરી તે પ્રમાણે લોકમદદ ઊભો કરી, વ્યવસ્થાપક મંડળ, સામાન્ય સભા વગેરે નિયમિત યોજાવવી પડશે.

(૭) કોઈ પુસ્તકાલયને પોતાનું સ્વતંત્ર મકાન નહિ હશે તો યુદ્ધસમય પૂરો થતાં પોતાનું સ્વતંત્ર મકાન થાય તે માટે પૂરતી રકમ એકઠી કરવી જોઈશે.

(૮) વસ્તીના નિદાન ૨૦ ટકા વાયકો તેણે ઊભા કરવા જોઈશે. અને રજીસ્ટર, વાયક ખાતાવહી તેમજ રોજિંદા વાચનનું વર્ગીકરણ કરવું પડશે.

(૯) ટકાવારી પ્રમાણે જ અંદાજ બનાવવું પડશે.

આ પુસ્તકાલયોએ પોતાને મેળવવાની મદદ દેણેયાદી બનાવી માગણી કર્યાં પ્રમાણે સરકાર પંચાયતની મદદ મેળવવાની છે. આ માટે અમો એક સ્વતંત્ર લેખ આવતા બિલ દ્વારા માગણી કરવી માસમાં તમામ કરખાઓની બાબત માટે મૂકીશું.

પડશે.

હાલ તુર્ત માટે પત્રો, પુસ્તકો, અને ઇતર સામાન સાહિત્ય-પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ દ્વારા મંગાવવાનું જે ધોરણ છે તે બિવિધમાં બીજો નવીન કરખાઓને પત્રો હુકમ થતાં સુધી ચાલુ રહેશે. પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી સામયિકો અને પુસ્તકો મંડળ જે જે ખર્ચ કરશે તેની પાવતી તુર્ત તમારા તરફ મંગાવવાનું ધોરણ મોકલશે એટલે તે બિલ દેણેયાદીમાં દાખલ કરવું.

નીચે પ્રમાણે નવીન કરખા પુસ્તકાલયો હાલ તુર્ત ગણવામાં આવ્યાં છે તેની જે તે નવીન કરખા પુસ્તકાલ- પુસ્તકાલય નોંધ લે.

ચોની યાદી

વડોદરા પ્રાંત	૮ ગોઝારોઆ તા. વિંજપુર	૧૭ રાંધેન તા. કલોલ
૧ કારવણ તા. ડોમોઇ	૯ પીલવાઇ તા. વિંજપુર	૧૮ કોલવડા તા. કલોલ
૨ કાસર તા. પેટલાદ	૧૦ ચસડા તા. વિંજપુર	૧૯ સરહવ તા. કલોલ
૩ છાણી તા. વડોદરા	૧૧ કુકરવાડા તા. વિંજપુર	અમરેલી પ્રાંત
૪ ગોરવા તા. વડોદરા	૧૨ વાલમ તા. વિસનગર	૨૦ ચલાલા તા. ધારી
મહેસાણા પ્રાંત	૧૩ લાંધણુજ તા. મહેસાણા	નવસારી પ્રાંત
૬ હારીજ તા. હારીજ	૧૪ બાલીસણા તા. પાટણ	
૭ વસાઇ તા. વિંજપુર	૧૫ ઉમતા તા. ખેરાળુ	*૨૧ માંગરોળ તા. માંગરોળ
	૧૬ સુઢીઆ તા. ખેરાળુ	*૨૨ કામરેજ તા. કામરેજ

વડોદરા,
તા. ૧૧-૮-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

* આ ગ્રામ પુસ્તકાલયો તાલુકાના મુખ્ય સ્થળે હોઇ તેમને વિકસાવવા માટે કરખાની ગણતરીમાં મૂકવામાં આવ્યાં છે. આશા છે કે સંચાલકો તે તરફ પૂરતી કાળજી રાખશે અને આ સ્થળનાં પુસ્તકાલયોને વધુ ઉપયોગી બનાવશે.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ

(સહકારી મંડળોએ સંબંધી નિયમ અન્વયે વડોદરામાં નોંધાયેલું.)

રજાઓની યાદી

૧૯૪૩

આવણી	... ૬ ફી ઑગસ્ટ	શુક્રવાર	... ૧
ગોકુલાષ્ટમી	... ૨૩ મી	સોમવાર	... ૧
અણેય ચતુર્થી	... ૩ જી સપ્ટેમ્બર	શુક્રવાર	... ૧
શ્રી ગણપતિવિસર્જન રવારી	... ૧૩ મી	સોમવાર	... ૧
રમજાન છંદ	... ૧ ફી ઑક્ટોબર	શુક્રવાર	... ૧
વિજ્યાદશમી	... ૮ મી	"	... ૧
દિવાળી	... ૨૭ મી	બુધવાર	} ... ૭
"	... ૨૮ મી	શુક્રવાર	
"	... ૨૯ મી	શુક્રવાર	
"	... ૩૦ મી	શનિવાર	
"	... ૧ ફી નવેમ્બર	સોમવાર	
"	... ૨ જી	મંગળવાર	
"	... ૩ જી	બુધવાર	} ... ૧
અબોધિની એકાદશી	... ૮ મી	સોમવાર	
બકરી છંદ	... ૯ મી ડિસેમ્બર	શુક્રવાર	... ૧

વડોદરા
તા. ૩-૮-૪૩ }

વા. ના. અમીન
મંત્રી

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોમાં પળાતા

તહેવારોની યાદી

(પુસ્તકાલય ખાતાના સ. નં. ૩૬ / તા. ૨૧-૨-૪૭ માં કરેલા યોગ્ય ફેરફાર સાથે)

બળેવ	૧	દિવાળી	૪
દશેરા	૧	ઉત્તરાયણ	૧
મહોદય	૧	હુતાશની	૧
મહાશિવરાત્રી	૧	શ્રીમંત મદારાગ્ન સાહેબના	
હીરક મહોત્સ દિન	૧	તખ્તનશીનનો દિવસ	૧
જન્માષ્ટમી	૧	પુસ્તકાલય પર્વણદિન	૧

આ સિવાય બીજા અગ્રે તે પાંચ તહેવારો

(જનતાની અનુકૂળતા પ્રમાણે બધા મંડળ જે નક્કી કરે તે)

સૂચના નં. ૬ સને ૧૯૪૩-૪૪

વિષય

પ્રાંત અને કર્યા પુસ્તકાલયો માટે થોડાં અંગ્રેજી પુસ્તકોની ભલામણ

પ્રાંત અને કર્યા પુસ્તકાલયો એ માત્ર થોડું ગુજરાતી ભણેલા વર્ગ માટે છે એમ નથી, પરંતુ આખા પ્રાંત કે તાલુકાના ઉચ્ચ જ્ઞાન ધરાવતા કર્યા અને પ્રાંતના વાચકોનું જ્ઞાન તાજું રાખવા માટે પણ એ સરથાઓ છે. ગ્રામ ઉચ્ચતર જ્ઞાન ધરાવતા પુસ્તકાલયોની ફરજે પ્રમાણે ર્થાનિક રૂપત ને પ્રાથમિક વાચકો માટે વાચન. શિક્ષણ પૂરું કરી પોતાના રાજના જીવનમાં પડી જાય છે તેમનું જ્ઞાન તાજું રાખવાની તો તેમની આવશ્યક ફરજ છે જ; પરંતુ તે ઉપરાંત ઉપર જણાવેલી ઉચ્ચતર કક્ષાના વાચકોને જ્ઞાન પૂરું પાડવા પોતાથી બનતા પ્રયાસો તેણે કરવા જ નોંધ્યે. હજી કેટલાય કર્યા એવા છે કે જ્યાં ર્થાનિક રૂપત નોંધતા પ્રમાણમાં એટલી આગળ વધેલી નથી, પરંતુ એટલું તો જોઈએ છે કે એ રચનાશીમાની ઉપલા થરની રૂપત પૈકી કેટલાકને તો દેશપરદેશ સાથે વ્યાપાર, નોકરી વગેરે ધંધા અંગે સંબંધ જોડાયેલા છે અને તેવી કક્ષાની વ્યક્તિઓ અચાનકવાર તે કર્યાઓમાં આવે છે જ. એમના વાચન માટે જુદા જુદા વિષયોનાં ઉપયોગી પ્રકાશનો આ સરથાઓએ વસાવવાં જોઈએ એમ અમારું માનવું છે. ગુજરાતી, મરાઠી, હિંદી, અને અંગ્રેજી પુસ્તકો આ માટે ખાસ પસંદ કરવાં જોઈએ. જોઈતા પ્રમાણમાં ગુજરાતી, મરાઠી કે હિંદી પુસ્તકો વસાવવા પ્રયાસો થતાં હશે. અંગ્રેજી પ્રકાશનોની માહિતીના અભાવે એવાં પ્રકાશનો ખરીદાતાં નથી એમ કેટલેક રથએ વ્યવસ્થાપકો સાથેની વાતચીતોમાં અમને જણાયું છે. સજ્જ તેમની સરળતા માટે આ સૂચના પ્રસિદ્ધ કરીએ છીએ.

(૧) અંગ્રેજી પુસ્તકો પસંદ કરતા માટે કર્યામાં આવતાં અંગ્રેજી વૃત્તપત્રો કે સામયિકોમાં આવતા અભિપ્રાયોની કાપડીઓ સંગ્રહ અંગ્રેજી પુસ્તકો પસંદ કરવાનું કાર્ય મંથપાલને અવરથ સોંપવું. જ્યારે કરવાની રીત જ્યારે વ્યવસ્થાપક સમિતિને પુસ્તકો પસંદ કરવાનું હશે ત્યારે ત્યારે ઉપરની કાપડીઓ તપાસી તે ઉપરથી પોતાની રચનાશીમાને અનુકૂળ વાચન ખરીદવું.

(૨) પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી “ પુસ્તકાલય ” શાસિકમાં પ્રસિદ્ધ થનારી અંગ્રેજી પુસ્તકોની યાદી જોઈ તેમાંથી પસંદ કરવા.

(૩) વ્યક્તિઓની માગણી પર વિચાર કરવો.

(૪) આગાપત્રિકામાં મધ્યવર્તી પુસ્તકાલયની પુસ્તકયાદીઓ પ્રસિદ્ધ થાય છે તે જોવી અને તે ઉપરથી પસંદગી કરવી.

આ ઉપરાંત નવસારી, મહેસાણા, અમરેલી, પાટણ, ડાંગ, ગણદેવી કે બીલીમોરા જેવાં જિલ્લાં જેવાં મોટાં પુસ્તકાલયોએ દરવર્ષે લંડનની છુક સોસા-લંડનની છુક સોસા-યટીના ગ્રાહક તરીકે નોંધાયેલા વર્ષમાં બાર સારામાં યટીના ગ્રાહક નોંધાવવા સારાં અંગ્રેજી પુસ્તકો મેળવી શકાશે. આ માટે પરભાષી નીચે આપ્યેલ પ્રમાણેના સરનામે પત્રવ્યવહાર કરવાથી ગ્રાહક તરીકે નામ નોંધવી શકાશે.

" The Book Society Grosvenor Square, London. " વાર્ષિક લગભગ ચાર ગીની છે. અને હુન્ડીઆમણના દર પ્રમાણે દરેક સંસ્થાને આમે લગભગ રૂપિયા ૫૫ થી ૬૦ સુધી ખર્ચ થશે. આશા છે કે ઉપરોક્ત સંસ્થાઓ આ માટે પોતાનું નામ નોંધાવી લેશે.

ગુજરાતમાં આપણાં પુસ્તકાલયોને આપણને જોઈતાં અંગ્રેજી પુસ્તકો સહેલાઈથી મેળવી ગુજરાતમાં અંગ્રેજી પ્રકા- આપી શકે તેવી નીચે પ્રમાણે સંસ્થાઓ છે. તેમના તરફ શ્રેય મેળવી આપનારી જરૂર પડ્યે પત્રવ્યવહાર કરવા અમે મંત્રીઓને બલામણુ મુખ્ય સંસ્થાઓ કરીએ છીએ.

- 1 D. B. Taraporewala Sons & Co. 210, Hornby Road Fort, Bombay.
- 2 Thacker & Co. Ltd, Rampart Row, Bombay.
- 3 The International Book Service, Deccan Gymkhana, Poona.
- 4 The New Book Company, Hornby Road, Bombay.
- 5 Pustakalaya Sahayaka Sahakari Mandal Ltd. Raopura, Baroda.
- 6 B. Parikh & Co. Mandvi Road, Baroda.
- 7 Mohanlal Gokaldas Shah, Rajkot.

સને ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલમાં ને નવીન અંગ્રેજી પ્રકાશનો અંગ્રે મેળવેલાં છે તે ઉપરથી થોડાં ઉપયોગી પ્રકાશનોની યાદી આ નીચે આપી છે તેનો સને ૧૯૪૨-૪૩ની સાલ- ઉપયોગ વ્યવસ્થાપકો જરૂર કરશે એવી આશા છે. પ્રત્યેક કરવા નાં પુસ્તકોની યાદી અને પ્રાંત પુસ્તકાલયે આમાંથી ઉપયોગી પ્રકાશનો ખરીદવાં અગર બીજાં પોતે પસંદ કરી મંજૂર કરાવી વસાવવા તજનીજ કરવી. વળી માધ્યમિક શાળામાં બહુતા વિદ્યાર્થીઓ માટે Juvenile Literature પણ વસાવવા તજનીજ કરવી. આ માટે અંગ્રેજી શાળાના હેડમાસ્ટર સાથે સહકાર સાધી તેવાં પુસ્તકોની યાદી કરવા બલામણુ છે.

SOCIAL SCIENCES

Author	The Book	Year	Publisher	Price
Adarkar, B. P.	Indian Fiscal Polioy	1941	Kitabistan, Allahabad	15/8
Banerjea, P.	Introdution to the study of economic's	1940	Macmillan London	8/6

Cole, G. D. H.	Europe, Russia and the future	1942	Gollancz London	3/6
Gandhi, M. K.	Economics of Khadi	1942	Navajivan Ahmedabad	4/-
" "	Indian States Problem	"	"	4/-
" "	To the Students	"	Hingorani, Karachi	4/3
" "	To the Women	"	"	3/12
" "	Women and Social injustice	"	Navajivan Ahmedabad	2/-
Gollancz V.	Russia and ourselves	1941	Gollancz, London	2/6
Gunther J.	Inside Latin America	1942	Hamilton, London	18/-
Morgan, T. B.	Spur on the boots	1942	Harscap, London	5/4
Nehru, J.	Unity of India	1942	Drummond, London	5/-
Ray, R. M.	Life Insurance in India	1940	Allied, Bombay	6/12
Reed, Douglas	A Prophet at home	1941	Cape, London	6/-
USEFUL ARTS				
Chambers	Chamber's Tech- nical Dictionary	1940	Chambers, London	15/-
PHILOSOPHY, ETHICS				
Joad, C. E. M.	Philosophy of our times	1941	Nelson, London	7/6
Marden, O. Swett	Cheerfulness as Life Power		Rider, London.	1/6
"	Every Man a King	"	"	5/-
"	Inspirational Calendar	"	"	1/-
"	Making yourself	"	"	5/-
"	Optimistic Life	"	"	5/-

HISTORY (INCLUDING THE WORLD WAR II)

Britajn, V.	England's hour	1941	Macmillan	
			London	4/12
Churchill,				
Winston	Into Battle	1941	Cassel, London	12/6
" "	Unrelenting			
	Struggle	1941	" "	12/6
Cowles,	Looking for		Hamiltion,	
Virginia	Trouble	1941	London	7/-
Habe, Hans	A Thousand			
	Shall fall	1942	Hatenop, "	10/6
Jog N. G.	Will War Come			
	to India?	1941	N. B. C. Bomhay	3/-
Karakn, D. F.	Chunking Diary	1942	Thacker, "	5/4
Lamb, H.	March of the			
	Barbarians	1942	Hale, London	15/-
Michie, A. A.	Their finest			
(ed.)	hour	1941	Allen, London	7/6
Nohrn, J.	Glimpses of		Drummond,	
	World History	1942	London	9/6
Priestoly J. B.	Let the People			
	know	1941	Mins, London	2/3
Snow, Edgar	Battle for Asia	1941	Random New	
			York	15/-
Strategiens	The War moves			
	East	1942	Faber, London	10/6
Stawhrige J. H.	The Oxford			
	War Atlas	1943	O. U. P. Bombay	2/6
Snow, Edgar	Scorched Earth	1941	Gollancz,	
			London	12/6
V. V. M.	Gandhi is India	1943	C. Shantilal,	
			Bombay	1/12
Wells, H. G.	Outlook for			
	Homo Sapiens	1942	Secker, London	5/4

ENGLISH FICTION

Algoria, Ciro	Broad and Alien is the World	1942	Nictoloen London	6/8
Anand, M.	Across the black waters	1942	Cape, Loodon	4/12
Baum, Vicky	Ship and the Shre	1941	" "	4/-
Bottome, P.	Heart of a Child	1941	Faber "	5/-
Bromfield L.	Wild is the River	1942	Cassel "	4/8
Cheyney, P.	Nover a Dull Moment	1941	Collins, "	3/12
Christie, A.	Evil under the Suo	1941	" "	4/4
Gibbs P.	The Long Alert	"	Hutchinson Loodon	4/8
Gingrich, A (ed)	The Bed Side Esquiro	1942	Heinemann London	12/6
Heming Way, E.	For whom the Bell Tolls	1941	Cape, London	4/12
Hilton, Y.	Random Harvest	1941	Mac. Loodon	5/4
Hindus, M.	To sing with the Aogols	1941	Collins, London	5/-
Lyndon, B.	Sundown	1942	Lane, "	7/6
Maugham, W.S.	Up at the Villa	1941	Heioemam "	3/8
Morgan, C.	The Empty Room	1941	Macmillan "	5/-
Oppperheio, E. P.	The Pool of Memory	1942	Holdor, "	12/6
Priestly, J. B.	Blackout in Gretloy	1942	Heinemann "	8/6
Remarquo, E.M.	Flotsam	1941	Hutchinson "	5/4
Spring, H.	Fame is the spur	1941	Collins, "	5/4

Steel, M.	Sun is my undoing	1941	" "	6/9
Steinbeck, J.	Moon is down	1942	Heinemann, London	4/6
Yutang, Lin	Leaf in the Storm	1942	" "	9/3
Walpole, Hugh	The Killer and the Slain	1942	Macmillan "	8/4
ENGLISH LITERATURE				
Herbert A. P.	Let us be glum	1941	Methuen London	3/6
Inge, W. R.	Fall of Idols	1940	Pitman "	6/6
Kormendi, F.	Adversary of Man	1941	Seeker, "	5/-
Oxford Uni- versity (Pub.)	Oxford dictio- nary of quotations	1941	Heinemann "	2/6
Yutang, Lin.	With Love and Irony	1942	" "	7/4

GEOGRAPHY & TRAVELS

Fleming, P.	Travels in Tartary	1940	R. S. London	2/6
Hogben, Lancelot	Author in Transit	"	Norton, Newyork	7/6

BIOGRAPHY

Dodd, M.	My years in Germany	1942	Gollancy, London	4/6
Guedella, P.	Mr. Churchill	1941	Hodder, London	6/14
Santos E.	In Search of Complications	1941	Hale, London	12/6
Shire, W. L.	Berlin Diary	1941	Hamilton, London	12/6
Smith, H. K.	Last Train from Berlin			

१३६२१ }
नं. ८-८-४३ }

६. मे. १९४३
महर्षि अश्वमेध

સેવક

છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી પ્રગટ થતું
'સંદેશ'નું સસ્તુ લોકપ્રિય દૈનિક....

ગોડા કદનાં ચાર પાનાં છતાં કિંમત માત્ર ૦-૧-૦
દરરોજ સાંજે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.

- * જેમાં દેશપરદેશના છેલ્લા તાર સમાચાર
- * રથાનિક પ્રશ્નોની ચર્ચાઓ અને સમાચારો
- * વિવિધ રસમય ખનાવો અને લેખો
- * ગુજરાત કાઠિયાવાડના છેલ્લામાં છેલ્લા વિસ્તૃત અહેવાલો.
- * વ્યાપાર સમાચાર-લાવતાશો વગેરે વિષયો નિયમિત આપવામાં આવે છે.

આપે સેવક જોયું છે ?—જો આ દૈનિક ન જોયું હોય તો આજે જ એક પોસ્ટકાર્ડ લખો અને તમને ઘેર ખેઠાં મફત નમુનો મોકલી આપવામાં આવશે.
આ દૈનિક પત્ર ગુજરાત કાઠિયાવાડના 'સંદેશ'ના એજન્ટો પાસેથી મળી શકશે.
બહારગામના મોકલે માટે ખાસ ડાક આજ્ઞા નીકળે છે.

લવાજમના દર—એક માસના રૂ. ૨-૦-૦ ત્રણ માસના રૂ. ૫-૮-૦
(વી. પી. કરવામાં આવતું નથી, મ. ઓ. કરો)

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૨૦)વીસ (ટ.ખ.સાથે)
વધુ માહિતી માટે લખો:—

મેનજર, 'સેવક' સરસ્વતી હુપન, સારંગપુર, અમદાવાદ

.....મહાગુજરાતનું માનીતું સાપ્તાહિક.....

આરામ

- * છેલ્લાં તેર વર્ષથી દર રાત્રિવારે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.
- * શિષ્ટ અને હળવા સાહિત્યની સામગ્રી માટે આ અઠવાડિક અનોગ છે.

છૂટક નકલ કિં. ૦-૪-૦

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૨) (ટપાલ ખર્ચ સાથે) : પરદેશ ૨૦ શિલિંગ.

દર અંકે પ્રાણવાન પ્રસાદી પિંચસાય છે.

- * સાહિત્યના પ્રશ્નોની સમીક્ષા
- * વર્તમાન વિષયુક્ત સમાચારો
- * જાણીતા લેખક શ્રી. અજિઝની ડિટિક્ટિવ વાર્તા.
- * આંતરરાષ્ટ્રીય રાજકારણ ચર્ચાતા મનનીય લેખો
- * કટાક્ષલેખો, હાસ્યચર્ચો અને રસકાળો
- * જાણીતા લેખકોની નવલિકાઓ-ટૂંકી વાર્તાઓ
- * જ્યોતિષવિજ્ઞાન અને રાશીકળ-વેપારી જાનર
- * સિનેમાસ્ટ્રીની વાર્તાઓ અને સમાચારો
- * સાક્ષર શ્રી. ધનશંકર ત્રિપાઠીની કલમે રચ્યુ થતી આકર્ષક આશુ વાર્તા 'પીપ્પલ'
- * આ અને ખીજા વિવિધ વિષયોવાળું પ્રેરક સાહિત્ય.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૧૦) દસ (ટ.ખ.સાથે)

નમુનાની નકલ કાઢે લખવાથી મોકલાશે.

લખો— વ્યવસ્થાપક, 'આરામ'

૯/૦. 'સંદેશ' કાર્યાલય, સારંગપુર, અમદાવાદ

નવાં

ઊઘડતી આંખ

લેખક : ગણેન્દ્રશંકર લાલશંકર ખંભા
એમ. એ. બી. ટી.

નવા અને જૂના જમાનાની આખોને વાસ્તવિક રીતે ઊઘડતી દર્શાવતી, કોલેજ, હોસ્ટેલજીવન, ન્યાત અને સિનેમાસુદ્ધિના પ્રસંગો રજુ કરી, આજના જીવનના રંગમયો, અંત કુમ્મી, અખંડિત રસપ્રવાહ જાળવી રાખતી રસમય નવલકથા.

એન્ટિક કાગળ : કિં. ૩-૮-૦

પ્રેસ કો

શારદાપ્રસાદ વર્મા

દેવ

દુર્ગારામ મહેતાજી

અને

બીજાં નાટકો

શુજાતના આઘ સમાજસુધારકનું અદ્વચુત જીવન આલેખનું અને જમાનાનો ચીતાર આપતાં બજવવા જેવાં સાત મુંઢર નાટકો અને સંવાદો પાકું પૂકું : કિં. રૂ. ૧-૪-૦

મંદિરને પગથિયે

કલ્પનાનાં ઉદ્યનો, કટાક્ષની કાતિલ ઋણુતાભયાં ગદ્યકાવ્યો અને આત્માની કણ સમી વિચારકલિકાનો રૂપે રંગે સોહામણો સંબંધ.....

એન્ટિક કાગળ : કિં. રૂ. ૦-૮-૦

ફૌરમ આપણા મહાપુરુષોના ગ્રેષ્ઠ પ્રસંગો ને જિજ્ઞાસા જગવે એવી એકસો ચરિત્રકથાની સચિત્ર ખાર ચોપડીઓ કિં. ૩-૦-૦

અમર મહાજનો કમાલ આતા વ્રક, એડિસન, માર્કોની, કયુરી, પાર્ટર વગેરે દેશ દેશના મહાપુરુષો વૈજ્ઞાનિકો વગેરે ખાર સંપૂર્ણ જીવનચરિત્રોની સચિત્ર બે પાછા બાંધણીની ચોપડીઓ..... રૂ. ૨-૦-૦

પુરાણનાં પાત્રો સાતમી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે સરલ શૈલીમાં લખાયેલાં. રામ, સીતા, શ્રીકૃષ્ણ, દુનુમાન વગેરે પુરાણનાં પ્રેરક ચરિત્રોની સચિત્ર પાંચ ચોપડીઓ... કિં. ૦-૧૩-૦

યુગાન્તર કાર્યાલય, ગાંધીપુરા—સૂરત

હાથ એ આરસી છે.

જેમ આપણે આરસીમાં આપણો ચહેરો સ્પષ્ટ જોઈ શકીએ છીએ તેમ

હાથની રેખા જોવાથી આપણું ભવિષ્ય સંપૂર્ણ અને સચોટ બતાવી લાવેલું માર્ગદર્શન કરે છે.

આપનાં ભવિષ્યની આગાહી માટે ખરીદો

હાથની ભાષા

૨૫૦ ઉપરાંત ચિત્રો, મુંઢર કવર લેકેટ સાથે કિંમત રૂ. ૫-૦-૦
વી. પી. ખર્ચ ૦-૮-૦ જુડ.

ઋષિ-મુનિઓની શુભ વિધાનો શુભ ખજાનો તે

શરીર સામુદ્રિક

જે લાંચવાથી ભૂત, ભવિષ્ય, અને વર્તમાનકાળનું જ્ઞાન થાય છે.
મૂલ્ય રૂપિયા ત્રણ. વી. પી. ખર્ચ છ આના.

તદ્દન નવાં જ બંધાર પડેલાં પુસ્તકો

વારસદાર

મૂલ્ય રૂપિયા ત્રણ.

પતિમંદિર

મૂલ્ય રૂપિયા પાંચાણે.

મોક્ષદા

મૂલ્ય રૂપિયા ત્રણ.

શરદ્વાણી

મૂલ્ય રૂપિયા બે.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય

બુકસેલર્સ અને પબ્લિશર્સ, ટાવર રોડ, સુરત.

સ્ત્રીશક્તિ ગ્રંથમાખ્યાનાં પુસ્તકો

સર ૧ લો:-વૈષ્ણા ગાન, કાકી ગુજા, કાષ્ઠામાં સ્ત્રીનું સ્થાન ગુજા, અધર્મિના ગાન, શુદ્ધચરિયાની વાતો ગાજા, અધર્મી ગાન, બલિદાન ગાન, ભવાટવી ગાન, આ ગાન, જ્યાના પત્રો ગાજા.

આખો સર ૩. ગાન ને બદલે ૩. ગા

સર ૨ લો:-પતિની પમદગી ગાન, લીલીની આગકથા ગુજા, રાધ ગાન, પારમી વાનીઓ ગાજા, વિધવા ગાન, કોને પરણું? ગાન, શુદ્ધતા ને સુંદરતા ગાન, દાસ્ય કુવારો ગાન, ભૂતના બકા ગાન, વિપરક ગાન.

આખો સર ૩. ગાન ને બદલે ૩. ગાન.

સર ૩ લો:-દાસ્ય કલાપ ગાન, દેવી ચોખરાળી ગાન, વીર રોજા ગા, દાસ્ય ઝરણાં ગાન, "જરા નહા મૂરજો" ગા, રોસરંગી રુદ્ર, શવગપત્રો ગા, મુખી મર ગુજા, ભરતગૂંથણ ગાન, ચોખાંચીનું ચકર ગાન.

આખો સર ૩. ગાન ને બદલે ૩. ગાન.

સર ૪ લો:-નિઝિયા ભેગમ ગુજા, શુદ્ધવિવેક અને બીજી વાતો ગાજા, સખીના પત્રો ગાન, શુદ્ધનું શબ્દ ગુજા, સ્ત્રીદેવ ગુજા, માતૃપ્રેમ અને બીજી વાતો ગાન, પારસી લગ્નગીતો અને મરણ ગાજા, દામ્પત્ય જીવન ગુજા, વડેગી પતિ ગુજા, આરોગ્ય અને મુખ ગાજા.

આખો સર ૩. ગાન ને બદલે ૩. ગાન.

સર ૫ લો:-સામાજિક વાતો ગાન, રમુજ વાતો ગાન, બહી બાબી ગુજા, પતિ પ્રશ્ન છે ગુજા, મદિગી અને માવજન ગાન, વાતનું વતેસર ગુજા, પરજીના શોખ ગુજા, પારસી મતીઓ ગાજા, એકાદશી વાનના, રાજકોટી ગાન.

આખો સર ૩. ગાન ને બદલે ૩. ગા

સર ૬ લો:-ચિંચાળી બા ગાન, માસુની ચિંખામજી ગુજા, કાષ્ઠાનું અગ્નિ ગુજા, નામ વગરની નવસકથા ગાન, નારીબિગ્ધ ગાન, માસિકધર્મ ગુજા, નવા સાધિયા ગુજા વીર તાન (બે ભાગ) ગાન, ગોરખાનાં ગીતો ગુજા.

આખો સર ૩. ગાન ને બદલે ૩. ગા

સર ૭ લો:-મેડમ ડેમોડા ગાન, સામાજિક વાતો ભાગ-૨ ગુજા, શુભિષ્ઠ શુદ્ધિ ગુજા, સ્ત્રીચારાંચ ગુજા, દશિહો રંધણકથા ગુજા, સતી જ્ઞાપ ગાજા, સંસાર-રસન ગાજા, ભુમિમાતા-આનંદમઠ ગાન, બાળવિધવા ગુજા, સાચાં મરોદર ગાન.

આખો સર ૩. ગાન ને બદલે ૩. ગાન.

સર ૮ લો:-વૈષ્ણા જયવા એક પર બીજી ગુજા, મુકન્યા ગુજા, વીરચિત્રા નીચારેલી ગુજા, રાસનન્દિની ગાન, પ્રતિભાનો સ્વર્ગવર ગાન, વિગાની મીતાખાંચ ગુજા, રંગીની રમ્પી ગુજા, દારવાંકર ગાન, દારવામ્દ ગાન.

(દરેકનું પોસ્ટલ ગાલન સમજવું)

દેશબંધુ-સ્ત્રી શક્તિ કાર્યાલય, કેળા પીક, સુરત.

દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવું જ
 જોઈએ ?
 સંપત્તિ અને સૌંદર્ય જેના પગ પાસે આઘાત તો હતો
 છતાં પણ
 તેના તરફ નજર પથ નહિ ફેંકતાં સામાજિક
 વડિલચાલી સામે ક્રાંતિનો મંત્ર પુકારનાર
 નારીજીવનની કથા.

એટલેજ દિલના ડંખ

શ્રી એ અર્ધાંગના છે,
 વાસના ચોખવાતું રમકડું
 નહિન.

એવા આપણા જીવનમાં વણાયેલા સામાજિક
 પ્રસંગો વડે મઠાયેલ નવલકથા

કિં. રૂ. એટલી ટ. ખ. ચાર આના બુંદા,
 સુંદર કવર જેટ સાથે આને જ મંગાવો.

આધુનિક લડત એટલે રાષ્ટ્રીય લડતની અંગ્રેજ
 નવલકથા દરેક વાંચવી જોઈએ.

સને ૧૯૩૦-૩૧ ના હિંદના સ્વાતંત્ર્યસંગ્રા-
 મની ધટનાઓથી ભરપૂર સુરેખ નવલ.

લેખક :

સુરેખા

જેઠાલાલ ત્રિવેદી

પ્રસ્તાવના :

કિં. રૂ. એટલી

રમણલાલ દેસાઈ

મુકુટમણિ અવંતીસમ્રાટ વિક્રમહિયના
 રોમાંચક જીવનકાથોની સુરેખ ને સુંદર
 સુલસિત વસ્તુગૂંથણી અહીં રજૂ થઈ છે તે

સમ્રાટ વિક્રમ-અવંતીપતિ

નવોજ ઇતિહાસ લખને આવે છે, કયો ભારત-
 વાસી સંવતના સદા વિક્રમને નથી જાણતો ?
 એનાં ચોમાંકે પાત્રો જ તમોને બોલાવી દેશે.
 પરદુઃખગાળન વિક્રમ, બળનો અવતાર વેતાળ,
 સાધવી સરસ્વતી, આગના ગોળા જેવા
 કાર્તિકાચાર્ય, દેવદમની, ઘંઘડી ઘાંચણુ વગેરે.
 કિંમત રૂ. એટલી.

બંગાળની પ્રતિભાશળી શ્રીરેખિકા આ
 નવલકથામાં નારીહૃદયની જાડી વેદનાઓ
 અને મંથનો કલાત્મક રીતે રજૂ કરે છે.
 સ્વ. શરદચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયની શેલીનું સ્મરણ
 કરાવતી નવી બંગાળી નવલકથા

અચલા

[અનુવાદક : જેઠાલાલ ત્રિવેદી]

લગ્ન, પ્રેમ, સમાજ અને રૂઢિના બીધણ
 ચક્રમાં ભોંસાતી હિંદી નારીનું હૃદય વાંચવા
 માટે આ નવલકથા જરૂર વાંચવી જોઈએ.

કિં. રૂ. ૨-૮-૦.

આજકાલ બંગાલી અનુવાદો ખૂબ
 ગમે છે તે નવલકથાઓ વગેરે.

શરતચંદ્ર (બળવાતું છાયાચિત્ર) ૨-૮
 ઈલા (હિંદી હબની નવલ) ૧-૮

સધારાણી (અકિમચંદ્ર) ૦-૮

ધર્મપાલ (બોદ્ધ જન્માનાની નવલ) ૨-૦

નારાયણી (બળવાના વખતની નવલ) ૨-૦

મુલાસચંદ્ર (શરદમાણ) ૨-૮

પુદાવન ૨-૦

બિન્દુ ૦-૮

અરેમિયન નાઈટસ (રામાનંદ ચેટરજી) ૪-૦

દરેક હરિદાસના ભોમીઓ તે—
 ગુજરાતી

શબ્દાર્થ ચિંતામણિ

(શબ્દકોષ)

૪૨૦૦ શબ્દો, ૫૬૨૦૦ પાના. અથી
 વ્યુત્પત્તિ અને રૂઢ કહેવતો સાથે.
 કિં. રૂ. ૫-૮-૦ (ટ. ખ. તેર આના)

લખો—જીવનલાલ અમરશી મહેતા, પીરમયા રોડ, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ.
 જીવનલાલ એન્ડ સન્સ, લજપતરાય રોડ, વીલાપારલા (મુંબઈ)

થોડાંક ચૂંટેલાં પુસ્તકો

નીચેનાં પુસ્તકોનું વાચન અનેક રીતે ઉપયોગી થશે. જીવનમાં આરા વિચારો, શુભ સંસ્કારો અને સાત્ત્વિક ભાવનાઓ બદલત કરે એવાં આ સત્તર પુસ્તકોનો સેટ અવશ્ય તમારા પુસ્તકાલયમાં વસાવજો.

સંજીવની	લે. સોપાન ૨-૮-૦	આવતી કાલ	,, ૩-૦-૦
પ્રાયશ્ચિત્ત ભા. ૧-૨	,, ૫-૦-૦	જગતનો તાત	,, ૨-૮-૦
ભગતા રે'ને ભા. ૧-૨	,, ૪-૮-૦	એ. પત્ની કોની	
અંતરની વ્યથા	,, ૨-૦-૦	અનુ. યજ્ઞેશ શુકલ ૨-૮-૦	
અખંડ જ્યોત	,, ૨-૦-૦	ધરતી અનુ. નિરૂ દેસાઈ ૨-૦-૦	
લગ્ન સમસ્યા	,, ૨-૦-૦	બંધન-મુક્તિ દર્શક ૨-૮-૦	
લગ્ન સાધના	,, ૨-૮-૦	પથેર પાંચાલી અનુ. લાલુખેન ૨-૮-૦	
પચાસ વર્ષ પછી		જીવનનું ઝેર હરજીવન સોમયા ૨-૮-૦	
રા. ના. પાઠક ૨-૦-૦		વૈજ્ઞાનિક જગત અંદ્રભાઈ ભટ્ટ ૧-૮-૦	

ભારતી સાહિત્ય સંઘ : અમદાવાદ-મુંબઈ

નવચેતનનાં નૂતન પ્રકાશનો આપની લાઇબ્રેરીમાં હોવાં જોઈએ.

કુદન	શ્રી. બકિમચંદ્ર	૩-૮-૦	આરા	શ્રી. મકનજી પરમાર	૧-૮-૦
શ્રીદેવી	,,	૩-૮-૦	વમડાનાં પુલ	,,	૨-૦-૦
મંદા	શ્રી. ધન્વં વસાવડા	૩-૦-૦	આનંદ બગીચી	શ્રી. જ. અંબડિયા	૨-૦-૦
અંગાનાં નીર	,,	૩-૦-૦	રાસરંજના	શ્રી. જયભાઈ રા.	૧-૪-૦
કલાની સહ્યરી	શ્રી. સોમભાઈ	૨-૮-૦	એકાકી	શ્રી. ત. શુક્લ	૧-૪-૦
ઈશ્વરજી ખૂન	શ્રી. દિવ્યાનંદ	૨-૧૨-૦	જીવનનિર્માણ	શ્રી. ચિરંતન	૨-૦-૦
યોગી કોથુ	,,	૧-૮-૦	આજકોલ	શ્રી. પુ. પારેખ	૧-૮-૦
પ્રીતમતી ખ્યાસ	,,	૧-૮-૦	જીરંત, જ્વાળા	મનનીય લેખો	૧-૦-૦
બહેન	શ્રી નિરુપમાદેવી	૩-૮-૦	વફકલ	શ્રી જસવંત દાકર	૧-૪-૦
મામીજમ	શ્રી. રામરાય મુનશી	૩-૮-૦	નવનેવેલ	શ્રી. ર. ટાગોર	૧-૦-૦
મુદ ને ગામડાં	,,	૦-૪-૦	આમડાનું સ્વરાજ	શ્રી. ધ. યાજ્ઞિક	૦-૪-૦
સુભગા	શ્રી. સીતારામ શર્મા	૩-૦-૦	આપણું રાજ્ય	શ્રી. ડાલાભાઈ પટેલ	૦-૫-૦
સ્વાધ્યાય	ડા. હરિપ્રસાદ દેસાઈ	૧-૧૨-૦	ધરતીનો આજમેલો	શ્રી ઇકુલાલ ભટ્ટ	૦-૮-૦
મંદારમાળા	શ્રી. કેશવ લ. શેઠ	૧-૪-૦	બેલિયો મત	દિનેશ દાકર	૦-૪-૦
અક્ષલના ખાં	શ્રી. 'બેકાર'	૩-૦-૦	સુરભી	ડા. શિવપ્રસાદ ત્રિવેદી	૦-૮-૦
કલ્યાણને માર્ગે	શ્રી. રમણિક દલાલ	૨-૦-૦	હલીવર્ડ	શ્રી. દિમતલાલ મધંક	૦-૬-૦

: લખો :

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, ૨૪૫૬ : ભદ્ર : અમદાવાદ

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ સાળાઓમા ઇનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલયે ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મંજૂર કર્યા છે.
- ૨ મુંબઈ ઇલાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ સ્કૂલોની વિદ્યાર્થીઓની લાયકેરીઓ માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મંજૂર કર્યા છે.
- ૩ આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની ૨૫ (પચીસ) નકલો વડોદરાના પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગ્નિઆર) નકલો અમદાવાદની ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ ઉત્તેજન માટે ખરીદી છે.
- ૪ આ પુસ્તક માટે ' કચ્છ હુન્નરદલોગ ' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
- ૫ આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આણંદમાં મળેલી બીજી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે સારાં પુસ્તકોમાં ગણ્યો છે.
- ૬ આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામયિક પત્રોએ સારામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

દેરબેમાં પૈસા કમાવા અગ્નિજ મંગાવો !

કચ્છ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,
શ્રી. હુમરશી ધરમશી સંપત લખેલા
“ આણુપ ” સાથે

નૈકાકારક હુન્નરો

ભાગ ૧-૨-૩

નિખૂણાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ લેખોસાપાત્ર હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાનાં, ઉમદા નડા એન્ટિક કાગળ, યાત્રીય શુદ્ધ સુંદર છપાઈ અને આકર્ષક ગ્રેટ અપ

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

(વી. પી. થી ટપાલખર્ચ ' ૧૩ આના જુદું)

મંગાવવા માટે લખો:—

સંચાલક : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચૌક બજાર,

વોરડા સિતુમરા (અંબર-કચ્છ).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના ચોટાક અભિપ્રાયો

...દરેક પુસ્તકાલયમા આ પુસ્તક ઢોડું જ ભેષ્યે એટલું જ નહિ પરંતુ તે વિશેષ વચાચ એવી ઘેરવી મંત્રીઓએ કરવી ભેષ્યે...

...ધરમજી હુન્નરોના આ નવેનાં દેખાવા પુસ્તકો આપણે ત્યાં ઘણાં બહાર પડ્યા છે, અને હજીયે અમે તેવી નહેરાતોના ચોટાક સાથે બહાર પડશે, પરંતુ આ પુસ્તકની વિશેષતા તેમા મૂકેલા પ્રયોગોજ માન નથી પણ જુદા જુદા વિષયોના સારાં અને અનુભવી લેખો પાસે લખાવેલા લેખોને સંગ્રહીને આ પુસ્તકને વિવિધતાવર્ધુ બનાવવામાં આવ્યું છે તે છે...

...ચોટા ખર્ચે ને 'કેટલે' સાધને આલ્પવિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક ભેષ્ય જવા જેવું છે . કારણકે ચોટી મૂકીએ-નવતમદેનત કરીને પૈસા કમાઈ શકાય છે...

‘શિશુજી અને સાહિત્ય’ માસિક, (અમદાવાદ)

...વર્તમાન જીવનમા રહીને કેટલાક હુન્નરો કરીને, માણસ પોતાના પેટ પૂરતું મેળવી શકે-એવા પ્રકારના નુરખા આ ગ્રંથમા બતાવવામાં આવ્યા છે. છતાં લેખક-સંપાદકે આમાં કેટલીક ન્યવદોષ અને બીજાં પુસ્તકોમાં સાચે મેળે તેવી ઉપયોગી હકીકતો નોંધી પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવ્યું છે પુસ્તક અવરખ વાંચવા જેવું છે; તેમાંથી યો યોની રુચિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મળ્યા વગર રહેશે નહીં.

‘ગુજરાત સાહિત્ય સભાની કાર્યવાહી’ (અમદાવાદ)

...આવાં પ્રજા ઉપયોગી પુસ્તકને રાજ્ય અને ઉદ્યોગોના પ્રચાર માટે લેખી થયેલી સંસ્થાઓએ ઉત્તેજન આપી, આમલોચને સજીવન કરવામાં સાથ અને સહકાર આપવો ભેષ્યે.

‘સામજીવન’ માસિક (વડોદરા)

વધુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની પત્રિકા મફત મંગાવો.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે નવાં બહાર પડેલાં પુસ્તકો

દેશવટો ભા. ૧-૨ (લે. ભારદ્વાજ) ૫-૮-૦

સુરમા (પાક, અભિમાનના લેખક શ્રી. નારાયણ ભટ્ટાચાર્યની
અનુપમ કૃતિ-અનુ. રમણલાલ ગાંધી) ૩-૦-૦

વિશ્વયુદ્ધને પગલે પગલે (લે. રવિચંદ્ર મહેતા અને ધનવંત ઓઝા) ૨-૮-૦

વિશાલખા (લેખક પ્રીરજશમ ભટ્ટ) ૨-૦-૦

સમાજવાદ (લેખક જગન્નાથ દેસાઈ) ૨-૦-૦

GANDHI IS INDIA (દેશવિદેશના જવાબદાર ગણાતા રાજદ્વારી
નેતાઓના ચાલુ રાજદ્વારી મહાગાંધી પરના
સાચા મંતવ્યોનો અભૂતપૂર્વ સંગ્રહ) ૧-૧૨-૦
આજેજ વાંચીને વસાવો...

પ્રકાશક :—

સી. શાંતિલાલની કું. બુકસેલર્સ, ૮૬, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨

બાળક

૨૧ વર્ષથી બાળકોની
સેવા કરે છે.

યુદ્ધકાળ હોવા છતાં, અતિશય મોંઘવારીમાં

પોતાનું પ્રકાશન બાળકે એના એ લવાજમમાં

એટલે કે ફક્ત રૂપિયા બેમાં ચાલુ રાખ્યું

છે. તેને યોગ્ય ન્યાય આપી પોતાની

સંસ્થામાં-પોતાના ઘરોમાં વસાવવું એ

સૌ કોઈ વડિલોની પવિત્ર ફરજ છે.

‘બાળક’ કાર્યાલય, રાવપુરા, વડોદરા

મરાઠુર બુકસેલર એન્ડ બાઈન્ડર

તેમજ,

સરકારી બુક ડેપોના એજન્ટ,

અમારે ત્યાં સાઠ કરોડ તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં છુટ્ટું પુસ્તકો કાચા તથા પાકા ખુણાવાળાં તેમ જ કચેરીઓનાં અને વહીવેળના A. I. R. તથા વ-લોન્ડરી-નું સોનેરી પ્રિન્ટીંગ પટ્ટી સાથે લેખર બાઈન્ડીંગ ગ્રીડંગી આકર્ષક અને મજબુત બાઈન્ડીંગ કરી આપવામાં આવે છે. બીજું અમારે ત્યાં શાળાઓમાં ચાલતાં ગુજરાતી તથા અંગ્રેજી પુસ્તકો મળશે તેમજ શાળાઓના કંટીનન્ટ સરસામાન તથા વિદ્યાર્થીઓને લગતો સ્ટેશનરી સરસામાન શાશી બાવથી મળશે.

તા. ક. મહેસાણા પ્રાંતના કરણ તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં પુસ્તકો અમારે ખર્ચે લાવવા લક્ષ જવાબા આવશે તેની નોંધ લેવી.

લખો— બુકબાઈન્ડર હસનભાઈ રહેમાનભાઈ મનસુરી

સુકામ કુંકરવાડા પોસ્ટ સદર (તા. વિજાપુર)

ઋણમુક્તિ

: લેખક તથા પ્રકાશક.

દાદાલાલ હ. જાની

કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

ઋણમુક્તિ પુસ્તક આપે જોયું ? વાંચ્યું ? ગમ્યું ?

તમારા પુસ્તકાલયમાં એને તાકીદે વસાવી લેશોને ?

૨૫૦ પાના, ૧૬ સુદર ચિત્રાલેખો, ૩૨ રતલી એન્ટિક કાગળ,
પાકું કાપડી પૂઠું તથા આકર્ષક જેકેટવાળું

હિંદી રાષ્ટ્રની-આમજનતા, આમજનતા અને દુષક જનતાની કરજદારીના મહા-પ્રશ્નની ચર્ચા અને ઉકેલ આમાં તમને ઉદ્દોષક અને ઉરબોધક હશે મળશે. પુસ્તક જેટલું ઉપયોગી તેટલું આકર્ષક, સુંદર, સરસ ને સોહામણું છે.

ખચીત વસાવી લેજો, જે માસમાં જ અર્ધી પ્રતો તો ખલાસ થઈ છે.

પ્રાપ્તિસ્થાન:-

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી અંડળ લિ. વડોદરા

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

બારોબાર ચિત્રોવાળાં, છથી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં નીચેનાં પુસ્તકો વિના કોઈ પણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

“પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાલકો અને બુવાનો હશે તેમ જ ઔદ્યોગિક શિક્ષણપ્રવૃત્તિના પરિણામે નવાં વાંચતાં શીખેલાં ઔદ્યોગિક માટેના પુસ્તકોને. પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને ઔદ્યોગિક જીવનતાથી વાંચી સમજી શકે એવી નાની નાની સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરે જ્ઞાન આપે એવી જે પુસ્તિકાઓ પ્રકટ થઈ હોય તે પણ લક્ષ્યમાં લેતા જાઓ અને એમને માટેનાં પુસ્તકો પણ વસાવવાનું રજો ચૂકતા.”

‘પુસ્તકાલય’ના તંત્રીની જુલાઈ ૧૯૪૩ના અંકમાંની આ સૂચના ધ્યાનમાં રાખો અને તમારા પુસ્તકાલયમાં બાલવિનોદનાં પ્રકાશનો વસાવો.

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલી (છથી બાક વર્ષનાં બાળકો માટે)

૩ પુસ્તકો : ૯૦ ચિત્રો : ૯૬ પાનનું વાચન રૂ. ૧-૨-૦

બાલવિનોદમાલા (આઠથી બાર વર્ષનાં બાળકો માટે)

૪૨ પુસ્તકો : ૭૦૦ ચિત્રો : ૧૫૦૦ પાનાનું સુંદર વાંચન :
બે મનોહર બોક્સમાં : રૂ. ૧૧-૮-૦

અશોક બાલપુસ્તકમાળા (દસથી પંદર વર્ષનાં બાળકો માટે)

૮૩ પુસ્તકો : ૧૦૦૦ ચિત્રો : ૩૭૦૦ પાનનું રસિક વાચન :
આઠ સુંદર બોક્સમાં : રૂ. ૨૮-૦-૦

પુસ્તકોનાં નામ અને વિગત માટે “પુસ્તકાલય”નો જુલાઈ ૧૯૪૩ ના અંકની જાહેરબાજીમાં પાન : ૨૭ થી ૩૨ સુધી જુઓ.

સૂચિપત્ર માટે જુઓ :

બાલવિનોદ કાર્યાલય : ૧૪૯, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : [મુંબઈ]

અમારી એજન્સીનાં પુસ્તકો

શુભરાતણ ટાઇપીસ્ટ: ગંગાબેન પટેલ ૧-૪-૦	રાસમંદિર ગે. દો. ગયયુરા ૧-૦-૦
યૌગિક સાધન અરવિંદ ધોષ ૦-૮-૦	મંધીયુગની વાર્તાઓ " ૦-૧૨-૦
રાસપાંખડી ચિ. લો. ગાંધી ૦-૮-૦	પ્રેમલીલા-ભાગ ૧-૨ " ૧-૪-૦
કુમારી હેલન રસૂલભાઈ વોરા ૦-૨-૦	રસિયાના રાસ " ૧-૦-૦
પ્રાયશ્ચિક શાળાના શિક્ષકનો સાથી ૧-૦-૦	નગાધિરાજ " ૧-૮-૦
ભત્રકે કથાઓ ચંદ્રશંકર ભટ્ટ ૦-૧૦-૦	હુદાની રમંઝટ " ૧-૮-૦
કથામણિ ગાંધિ સ. મંદિર ૨-૮-૦	કુળદીપક " ૧-૮-૦
અમૃતસરિતા ભા. ૧-૨ ૩-૦-૦	ઠાઠીઆવાડથી કન્યાકુમારી " ૧-૦-૦
મહાસુખભાઈ શેઠ	કૃત્યગીતો " ૦-૧૨-૦
કમનસીબ કુમારિકા " ૦-૩-૦	સોમનાથની મુખાતે " ૧-૮-૦
અનવર કાવ્ય " ૨-૦-૦	હાસ્યહંસર " ૧-૮-૦
સચિત્ર કાવ્યસરિતા " ૪-૦-૦	સોરઠપતિ " ૧-૮-૦
આમહેવતા મ. ઠા. પટેલ ૧-૮-૦	દાલચિવડાની દશ વાર્તાઓ " ૧-૮-૦
ખલિદાન પ્રા. ઠા. મુનશી ૦-૮-૦	કાઠિયાવાડની લોકવાર્તા ભા. ૨એ ૧-૦-૦
ચાંદરણાં પ્રે. ગિ. મહેતા ૦-૮-૦	નવલખ સોરઠ ઓ. રાયચુરા ૧-૮-૦
શારીરિક તંદુરસ્તી ૧-૪-૦	લખેશરી " ૨-૮-૦
રવિશંકર અંબરીઆ	સોરઠી વીરાંગનાની વાર્તા ૨-૦-૦
હરિગીત ગીતા " ૦-૮-૦	સોરઠરાણી ૧-૮-૦
બાળલેખન ભાગ ૧ થી ૪ ૦-૧૨-૦	રાત્ર્ય અને રાજકારણ ૬-૮-૦
સોમાભઈ કી. પટેલ	શ્રી હરકાન્ત મુકલ
બાળકોનો બાગ " ૦-૬-૦	એ. ન. અમીન, છવન અને કાર્ય ૨-૮-૦
બાળગણિત ભા. ૧-૨, ૦-૫-૦	સત્ય શ્રી કૃષ્ણ દિગ્વિજય ૧-૦-૦
છવનસંભારણાં (શારદા મહેતા) ૨-૮-૦	મહંન રતનદાસજી
ખાલસાહિત્ય સર્વસંગ્રહ ભા. ૧-૨ ૨-૨-૦	ગજવે ધૂમતો કોષ મૂળવંતરાય ૧-૪-૦
છત્રપતિ શિવાજી વા. મુકાદમ ૫-૮-૦	મુણ્છોડની વાણી ૧-૪-૦
સામાજિક શૃંખલાઓ ૦-૮-૦	જવનિકા રેખા'કાર્યાલય ૦-૧૨-૦
ધ્રુવકે કાર્યસય	રામસિંહ રાઠોડ ચં. મ. ભટ્ટ ૦-૬-૦
	કીરોટોફર દોલરખસ " ૦-૬-૦
	કુમાર વીરસેન ભા. ૩ " ૦-૬-૦

લખા:—

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

પો. બો. નં. ૧૦, રાયચુરા—વડોદરા.

દરેક લાયબ્રેરીમાં વસાવવા યોગ્ય પુસ્તકો

આત્રપાલી ભાગ ૧-૨ રા. ૬	૬	બાઈબલ	૩૧	ઝેરી નામ	૨
વારસદાર	૩	બાળી	૩૧	અવધુ દાડપિંજર	૨
મળાનો બાઈ	૩	નાના કુચ્છીસ	૧	ઝેરી જમુસ	૨
શ્રીમતી સીતા	૩૧	હેન્ડ્રી ફોર્ડનું અવન	૧૧	પિશાયની પ્રતિમા	૧૧
અભિમાન	૩	ગોધાદા	૩	બાઈકર પગથાપો	૧૧
શરદવાણી	૨	શ્યામલી	૩૧	સદેહ શપતાન	૩
પતિમ દિર	૧૧	પતિપત્ની	૨	સોનેરી સંદુક	૩
પાઝ	૨	બહેન	૩૧	દેવેન્દ્રનાં પરાક્રમે	૩૧
રૂપમાધુરી	૩	અનપૂર્ણાનું મદિર	૨૧	શીકુબ્બુ	૦૧
કુળવતી	૨૧	શીદેવી	૩૧	સીતા	૦૧-૧૧
શરદવંદના	૨૧	મારી નોંધપોથી	૨૧	મુવકુમાર	૦૧-૧૧
વિવાહિતા	૩૧	કૃષ્ણાંતનું લીન	૨૧	હનુમાન	૦૧-૧૧
ચાંદમુખ	૨૧	કુર્બોશન દિની	૩	દૂધવાળી	૦૧
કમલિની	૩	અક્કલના ખાં	૨૧	વરતું સંગીન	૦૧
જગથી	૩૧	સનમની શોષમાં	૨૧	કયામંગળ	૧૧
અક્કલ	૩	હું રાખ હોડો તો ?	૨	માનવદેખાં	૧૧
ગાનદા	૨૧	રગતા ગમ	૨	વિનુબાઈ	૦૧
રેણુની ગા	૪૧	સંરક્ષકશક્તિ	૬૧	નાનકડો દન	૦૧
પથેરદાણી ભાગ ૧-૨	૪૧	રાસરજની	૨૧	બદાહુર હંસા	૦૧
શુભદા	૨૧	ટાકિઝ ગાઝડ	૩	અચુકડો ઉદર	૦૧
ચરિત્રહીન	૪૧	બાપિબવાળી	૬૧	આપો ગાઇએ	૦૧
શેષપ્રશ્ન	૩	દાવતી બાગા	૫	જગતની મદાન-	
બડી દીની	૧૧	શરીર સાચુદિક	૩	જ્યોતિઓ	૦૧
નમસ્કારી	૩૧	હુમરુલ્લોખ ને વ્યાપાર	૧૦	આતારી	૨૧
ગાધવી	૧૧	વ્યાપારીનું નાચું	૪	જ્વલતી દામ્પત્ય અવન	૩૧
વિભાવરી	૨૧	વ્યાપારી દિસાળ	૨	વાત્સ્યાયન કામસૂત્ર	૬૧
આનંદી	૨૧	રોડિયી	૩	આતમાતનું ઠારતકામ	૧

— આજે જ લખો :—

એન. એમ. હક્કરની હું જુઓલર્સ પબ્લીશર્સ.

૧૪૦ પ્રિન્સેસ, સ્ટ્રીટ મુંબઈ-૨

“પ્રણય અને પરિણય”

શ્રી. ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહની અભિનવ રીતે લગ્નકોથડો છણતી અતિ રસિક નવલકથા સૌ માળાપો તથા જુવાનો જરૂર વાંચે.

૫૪ ૪૬૦ : : પાકું પૂકું : : કિં. રૂ. ૩૦

રૂપાનો- -ધંદ

ભણીતા નવલકથાકાર શ્રી. ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહની રંગ, રસ, કુમાર-ભરી સુંદર નવલકથાઓનો રૂપાનો સંગ્રહ. એકેકથી ચંદ્રિયાતી પાતાઓ, લેખકની છબી ને જીવનચરિત્ર સાથે.

કાપડી પૂકું કિં. ૨) રૂ.

જગતના- -અમરણ્યમાં

શ્રી. જયમુખલાલ મહેતાના, સંસારમાં શાંતિ સિંચતા, મનોરમ શૈલીથી લખાયેલા રસિક લેખો-નિમંધો-નિરીક્ષણ, લેખકની છબી ને જીવનચરિત્ર સાથે. થોડી જ નકલો છાપી છે.

કાપડી પૂકું કિં. ૧૦૦ રૂ.

ગાંડીવ બાળમાસિક ૪-૦-૦ ગાંડીવ બાળપ્રખવાહિક ૫-૦-૦

હાસ્યમૂર્તિ શ્રી. લ્હોતીંદ્ર દવે કૃત રંગતરંગ ચાર ભાગ ૬-૦-૦

બાલોદ્યાનમાળા (૮૦ પુ.) ૩૦-૮-૦ ચાલો વાજવીઓ (૧૨ પુ.) ૮-૦-૦

બકોર પટેલ (૨૦ પુ.) ૭-૦-૦ બે વૈદ્યુરમાં પાકું પૂકું ૬-૦-૦

જગ્ગી

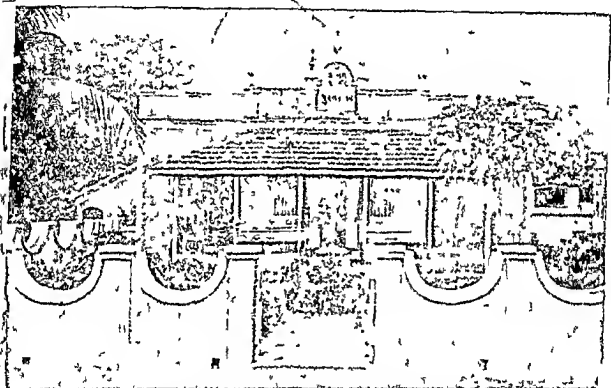

પુસ્તક ૧૮ રૂ

જુલાઈ ૧૯૪૩

અંક ૭ મો દિ

૧૯૪૩

સાંસ્કૃતિક પુસ્તકાલય - રણિલી (તા ભાદામણ)

સા. ૧૦૬૦૫ના ખર્ચે સન ૧૯૨૬-૨૭માં બંધાયું

દેશમાં ૩૧ ૩-૮-૦

: વાર્ષિક લગાજ

પરદેશ ૩૧. ૫-૦-૦

છૂટક નકલ ૩૧. ૦-૧-૦

. વ્યવસ્થાપક .

. ત્રી :

વાલજીભાઈ નારણભાઈ આમીન (બી. ઈ.એ)

મલિલાલ પ્રભાશંકર વ્યામ

મ રો, પુ સ સ મંડલિ

અનુક્રમણિકા

આમામી બ્લેટ માટે વિચારવા જેવું ... —તંત્રીગથાનેથી ...	૨૪૧
સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનનું શ્રી. છોટાલાલ માનભિંમ વામદાર	૨૪૨
દિદ વિષેનાં અગ્રેષ્ઠ પુસ્તકો " " ...	૨૪૩
અંબારાતી ભાવાનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો શ્રી કુંભરસી ધરમતી એપટ	૨૪૪
શ્રી. કાકા સાહેબ કાનેવકર અને એમનાં સર્જનો શ્રી. જાદવજી નાથાનાથ કામદાર ...	૨૪૬
મૃત પંડિતોની સાથે શ્રી. વામનપ્રસાદ અં. બદ	૨૪૭
નવા વર્ષે પુસ્તકાલયોના કાર્યકરોને એક વિનંતિ શ્રી. ઉમેદભાઈ મો. પટેલ ...	૨૪૮
પુસ્તકપરિચય શ્રી લા. બ. ગાંધી, શ્રી 'ના' ...	૨૪૯
શ્રી. સુ. પુ. શાહ, 'અન્ન-દ્રષ્ટા', મ. પ્ર. વ્યાસ	
નવીન કાલ	૨૫૪
પુસ્તકાલયોની તપાસણી શ્રી. ના. નં. મોહમી ...	૨૫૫
પુસ્તકાલય નોંધ	૨૫૭
પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ને મળેલું નવું ફ્રેટ કંડ	૨૫૦
૧૦ રાત્રી પુ. મંડળની જાહેરાતો	૨૫૧
પુસ્તકાલય ખાતાના સ્થળો, વટકુકમ વગેરે	૧૯

સામયિક હોલોન

જ્યોત્ષ્ઠી વૈશિષ્ઠ્યના મોનેરી સુત્રો	૨૭૩
"યશો નહી ગેટ્રીક બાપુ" (પ્રતાપ કાળ) શ્રી. ગણેશવાન દ. સગિત ...	૨૭૫
જનતાના કવિને	૨૭૬
આપણું આલસાદિત્ય શ્રી. દિપતલાલ સુ. શાહ ...	૨૭૮
લોકરુચિના પારખ : સાક્ષર શ્રી. રમણલાલ દેગાધ ...	૨૮૧
એક કાળી કન્યાનું સંજ્ઞ સ્વર્ણ	૨૮૨
યુનક ફેલો, હોય ? શ્રી ચન્દ્રવદન ચુ. શાહ ...	૨૮૩
અમરો પથ કવિ " હોલક " ...	૨૮૪

આ માસિક પંચાંગમાં ' શ્રી હુદાબાગિન પ્રિં. જેસ 'મા અખાતાલ વિ. દક્ષરે
પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. ને માટે છાપી પ્રસિદ્ધ કર્યું. ના. ૧૫-૭-૪૩

જીવનચરિત્રોના સાહિત્યમાં મોખરે આવે જીવો

એક આદર્શ રાજવીની જીવન ઝરમરની

આબેહૂબ ઝાંખી કરાવતો સુંદર ચરિત્રગ્રંથ

શ્રી. મહારાજ સયાજીરાવ ગાયકવાડનું

જીવનચરિત્ર

ડૃ. શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજના બાલ્યકાળથી અવસાન પર્યંતના વિવિધ પ્રસંગો, એકાદ નવલકથા સરખી રસમય શૈલીએ લખાએલ છે. એક આદર્શ રાજવી જેમણે ગુજરાતને દુનિયાભરના દેશોમાં ગૌરવાન્વિત કર્યું તેમને સંપૂર્ણ રીતે જાણવા આ ગ્રંથમણિ તમારે વસાવવો જ રહ્યો.

સંખ્યાબંધ ફોટો-ચિત્રો અને આર્ટ પ્લેટોના સુશોભન સહિત

ગુજરાત અને એના સીમાપ્રાંતોના પરમારો અને ચૌહાણોના વીરતા અને નેક-ટેકના ઇતિહાસનું મૂર્ત સ્વરૂપ હુબહૂ રીતે રજૂ કરતો અનોખો ગ્રંથ

પરમાર ધારાવર્ષાદિવ

અને

બુલહઠખંડા દેવડા

આ ઇતિહાસને ફરેક પુસ્તકાલયે સંગ્રહવો જ રહ્યો.

બન્ને ગ્રંથોના બન્ને ભાગોની કિંમત રૂ. ૮ અને ૬૫

હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો ઇતિહાસ જાણવા માટે વસાવો

મહાસભાનો ઇતિહાસ

ભાગ ૧-૨-૩

મૂલ્ય ત્રણ ભાગના રૂ. ૧૧)

ગુજરાતના બે મહાનગરો

વડોદરા અને સુરત

બાળકો અને મોટેરાને આ બે મહાનગરોનો પરિચય રસમય શૈલીએ આપે છે. પુસ્તકાલયો માટેનું બોધક બાલસાહિત્ય.

મંગાવવા માટે આજે જ લખો:—

લુહાણામિત્ર પ્રિં. પ્રેસ—રાવપુરા, વડોદરા.

બાલમિત્ર

તંત્રીઓ :	દરેક અંકમાં	લવાજમ :
પુરુષોત્તમ શાહ, એમ. એ.	આળીસ પાન	દેશમાં : ચાર રૂપિયા
નરવરલાલ કવે, બી. એ.	આકાષક પુસ્તક	પરદેશમાં : આઠ શિલિંગ
*	રંગીન મુખચિત્ર	
આગસ્ટ અને જાન્યુઆરીથી	સ્થિત લેખો	મોર્બનિક પુસ્તકાલયો માટે
આકાષક થવાય છે.	સુંદર છપાઈ	સામાજિક રૂપિયા
	જાહેરખબરોથી મુક્ત	

આગસ્ટ માસથી બાવીસમું વર્ષ શરૂ થયું છે.
અસહ્ય મોંઘવારીમાં પણ એના રૂપ, રંગ, કદ કાયમ છે.
એનાં લખાણોમાં અપૂર્વ દેરફારો શરૂ થયા છે.
બાલસામયિકોમાં એણે અનોખી ભાત પાડી છે.

હજારો બાળકોનું એ માનીતું છે.

એના નિયમિત વાચનથી

બાળકો નવીન ઘડતર પામશે.

નમૂનાનો અંક મંગાવી ખાત્રી કરો. આજે જ લખો :

વ્યવસ્થાપક:—“બાલમિત્ર” ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી, આણંદ

બાળક

૨૧ વર્ષથી બાળકાની
સેવા કરે છે.

યુદ્ધકાળ હોવા છતાં, અતિશય મોંઘવારીમાં
પોતાનું પ્રકાશન બાળકે એના એ લવાજમમાં
ઝટલે કે ફક્ત રૂપિયા બેમાં ચાલું રાખ્યું
છે. તેને શોગ્ય ન્યાય આપી પોતાની
સંસ્થામાં-પોતાના ઘરોમાં વસાવવું એ
સા કોઈ વડિલોની પવિત્ર ફરજ છે.

‘બાળક’ કાર્યાલય, રાવપુરા, વડોદરા.

૧૯૪૧-૪૨માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

નવાં ઉત્તમ સુંદર પુસ્તકો

કર્ણાવતી	ધૂમકેતુ	૩-૮-૦
ચીલાદેવી સચિત્ર	"	૩-૮-૦
સીધાં ચઢાણુ	(સુનશી)	૩-૮-૦
રમા-નાટક	શન્દ્યાણુ	૨-૦-૦
વગડાનાં ફૂલ	મકનજી પરમા	૨-૦-૦
પૃથ્વીનાં આંસુ	દુર્ગેશ શુક્લ	૧-૮-૦
આપણે ધર્મ નવી આજ્ઞા		૪-૦-૦
(પૃ. ૯૧૬ આનંદશંકર આપુઆઈ મુવ)		
ઠંડી દૂરતા ને બીજાં નાટકો	ધૂમકેતુ	૧-૮-૦
ગૂજરાતનો જય પહેલો		
નવી આજ્ઞા : મેઘાણી		૨-૪-૦
બે દેશદીપક		
(અદ્વાનંદ-લાલાજી) મેઘાણી		૨- ૪-૦
કલ્યાણી (નવલકથા) રમણિકલાલ		૨-૦-૦
રૂપ ગ્રેમકથાઓ		૧-૮-૦

શ્રી. કનૈયાલાલ સુનશી કૃત :

અડધે રસ્તે		૨- ૦-૦
------------	--	--------

શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત :

રાજસંન્યાસી		૩- ૦-૦
પ્રદીપ	(નવી આજ્ઞા)	૧-૧૨-૦
રજકણ	"	૧- ૮-૦
તણખા મંદળ	૧-૨-૩-૪	૭- ૦-૦
પડ્યા-નાટકો	"	૦- ૬-૦
લુચોન સંગ		૦- ૩-૦
વનરાજ		૦- ૬-૦
નવાં વિવેચનો		૨- ૪-૦
ચાંદની	(નવી આજ્ઞા)	૦- ૫-૦
સોલ સતી		૧- ૪-૦
સુવર્ણ	(નવલકથા)	૨- ૦-૦

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત :

નવી આજ્ઞાઓ

વેવિશાળ		૨- ૮-૦
રસધાર-ભાગ ૧ થી ૫		૮- ૮-૦
કંકાવટી-ભાગ પહેલો-બીજો		૧-૧૦-૦
રઠિયાળી રાત-ભાગ ૧થી૪		૪-૧૪-૦
રાણો પ્રતાપ		૧- ૮-૦
સોરઠી બહારવટિયા ભા.૧-૨-૩		૪-૮-૦
નિરંજન-નવલકથા		૨- ૦-૦
સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી		૨- ૮-૦
બેલબોક્સની ખારી		૧- ૮-૦
સોરઠી સંતો (નવી આજ્ઞા)		૧- ૦-૦
હાલરડાં		૦- ૮-૦
પ્રતિભાઓ (નવી આજ્ઞા)		૧-૧૨-૦

શ્રી. ચુનીલાલ વ. શાહ કૃત :

ચિલોચના		૩- ૦-૦
અવંતિનાથ		૨- ૦-૦
કર્મચોગી રાજેન્દ્ર		૨- ૦-૦
રાજદત્ત		૨- ૦-૦

શ્રી. મનુભાઈ જોધાણી કૃત :

શૌર્યનાં તેજ		૧- ૮-૦
કાળિયાર અને બીજી પ્રાણીકથાઓ		૧-૬-૦
જનપદ ભા. ૧-૨-૩(નવી આજ્ઞા)		૨-૪-૦
ખાટીમીઠા બાળવાતો		૦-૧૨-૦

શ્રી. તારાચંદ પો. અહાલજીકૃત :

ખાંડાના બેલ (સચિત્ર)		૩- ૦-૦
દંભી દુનિયા		૩- ૦-૦

ચા-ઘર ભા. ૧-૨ ધૂમકેતુ, વગેરે		૨- ૮-૦
આરસીના લીતરમાં		૧- ૪-૦
રંભા (રાષ્ટ્રીય નવલકથા)		૧- ૪-૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ

સ્ત્રીશક્તિ ગ્રંથમાળાનાં પુસ્તકો

સટ ૧ લો:-વંધ્યા બાન્, કાકી ગુજા, કાવદામાં ઓળું રચાનું ગુજા, અર્ધાંગના બાન્, શુદ્ધવયસ્વાની વાતો બાજા, આંધણી બાજા, અલિદાન બાજા, બવાટવી બાન્, મા બાન્, જયાના પત્રો બાજા.

આખો સટ રૂ. ૩૦ ને બદલે રૂ. ૩૦

સટ ૨ જો:-પતિની પસંદગી બાન્, લીલીની આત્મકથા ગુજા, ફાઇ બાન્, પારસી વાનીઓ બાજા, વિધવા બાજા, મેને પરણું? શાન્, સુવડતા ને સુંદરતા બાજા, હાસ્ય કુવાચો બાજા, જૂતાના બડકા શાજા, નિષવૃક્ષ શાજા.

આખો સટ રૂ. ૮૦ ને બદલે રૂ. ૭૦

સટ ૩ જો:-હાસ્ય કલાપ શાજા, દેવી ચોધરાણી શાજા, વીર રોઝા શા, હાસ્ય ઝરણાં શાજા, "જરા રહા મુકળે" શા, રાસરંગની રુજા, જીવનપટ્ટો બાન્, સુખી ધર ગુજા, ભરતચૂંચણુ બાજા, ચોર્ધાસીનું ચક્રર બાજા.

આખો સટ રૂ. ૧૨૦ ને બદલે રૂ. ૧૧૦

સટ ૪ જો:-રઝિયા બેગમ ગુજા, શુદ્ધવિવેક અને ખીજ વાતો બાજા, સખીના પત્રો બાજા, સ્ટવનું શાસ્ત્ર ગુજા, સ્ત્રીહૃદય ગુજા, માતૃપ્રેમ અને ખીજ વાતો બાન્, પારસી લગ્નગીતો અને અરયા બાજા, દામ્પત્ય જીવન ગુજા, વહેમી પતિ ગુજા, આરોગ્ય અને સુખ બાજા.

આખો સટ રૂ. ૬૦ ને બદલે રૂ. ૬૦

સટ ૫ જો:-સામાજિક વાતો બાજા, રમુજ વાતો બાન્, બહો ભાભી ગુજા, પતિ પ્રભુ છે ગુજા, મોંઘી અને માવજત બાન્, વાતકું વતેસર ગુજા, ધરેણીના શોખ ગુજા, પારસી સતીઓ બાજા, એકાદશી બાજા, રાજકુદેવી બાજા.

આખો સટ રૂ. ૩૦ ને બદલે રૂ. ૩૦

સટ ૬ જો:-શિવાજીની બા બાજા, સામુની શિખામણુ ગુજા, કાવદાનું અગાન ગુજા, નામ વચરની નવલકથા શાજા, નારીનિષેધ બાન્, માસિકધર્મ ગુજા, નવા સાચિયા ગુજા વીર તારા (બે ભાગ) શાજા, ગોરખાનાં ગીતો ગુજા.

આખો સટ રૂ. ૬૦ ને બદલે રૂ. ૬૦

સટ ૭ જો:-મેઝમ ડેમોડા બાજા, સામાજિક વાતો ભાગ-૨ ગુજા, શુષ્કિલ શુદ્ધિ ગુજા, સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્ય ગુજા, દક્ષિણી રાંધણિકથા ગુજા, સતી જસમા બાજા, સંસાર-દર્શન બાજા, જૂમિભાતા-આનંદમહ શાજા, જાળવિધવા ગુજા, સાચાં સંદોહર શાજા.

આખો સટ રૂ. ૬૦ ને બદલે રૂ. ૬૦

સટ ૮ જો:-ચેપડા અથવા એક વર ખીજ ગુજા, મુકન્યા ગુજા, વીરગિના નીલાદેવી ગુજા, રાસનન્દિની બાજા, પ્રતિભાનો સ્વર્ણવર શાજા, વિમાની મીતાગાથ ગુજા, અંસીની રાણી ગુજા, હાસ્યકંઠર બાજા, હાસ્યમૃત બાજા.

(દરેકનું પોસ્ટેજ અલગ સમજવું)

દેશબંધુ-સ્ત્રી શક્તિ કાર્યાલય, કે જા ખી ૬, સુરત.

ઉનાળાની રજાઓમાં શું વાંચશો ?

ઈન્દુલાલ યાજ્ઞિક કૃત

વરધોડો

જાગ્યત સ્ત્રીત્વની ઝલકદાર નાટિકા:

મનોહર રૂપરંગ

રૂ. ૧-૪-૦

○

રણસંગ્રામ

વેષક અને વિચારપ્રેરક

ત્રણ કાન્તિકારી નાટકો

રૂ. ૧-૮

ચા
ર
ના
ટ
કો

યશવંત પંડ્યા કૃત

શરતના ઘોડા

ભજવાયલાં અને ભજવાય તેવાં

લેખકની ચટકદાર શૈલીમાં લખાયલાં

ચાર જોરદાર સામાજિક નાટકો

રૂ. ૧-૮-૦

○

રસજીવન

જોખનનાં જાદુભર્યાં ચાર

ન ભજવાય તેવાં નાટકો

રૂ. ૦-૧૨-૦

શ્રી. ધનસુખલાલ મહેતા લિખિત

મમોળા દારધરસથી ભરપૂર

કુટુંબજીવનની રજ વાતોઓ

સા સુ જી

ઉદાવદાર રૂપરંગ : ૨૦૦ પાનાં : રૂ. ૧-૮

ચન્દ્રશંકર પંડ્યાનાં કાવ્યો

પ્રો. વિશ્વપ્રસાદ ત્રિવેદીના પુરોવચન અને

ડૉ. કાન્તિલાલ પંડ્યાના પ્રવેશક તથા

રસપ્રદ ટિપ્પણ સહિત

૩૧૦ પાનાં

રૂ. ૨-૮

દ્વિદલ

બે લેખક મિત્રોની ચોટદાર

ચોદ સામાજિક સુધર વાતોઓ

૫૫૩ પૃષ્ઠ :

આકર્ષક જોડ

રૂ. ૨-૮

સૂચિપત્ર મંગાવો : કોઈ પણ પ્રસ્તક માટે લખો :

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: મુંબઈ-૨

નવી

ઊઘડતી આંખ

લેખક : ગણેશકર લાલશંકર પંડ્યા
એમ. એ. બી. ડી.

નવા અને જૂના જમાનાની આંખોને વાસ્તવિક રીતે ઊઘડતી દર્શાવતી, કોલેજ, હોસ્ટેલજીવન, ન્યાત અને સિનેમાસુધિના પ્રસંગો રજુ કરી, આજના જીવનના રંગમયો; અંત કુધી, અખંડિત રસપ્રવાહ બાળવી રાખતી રસમય નવલકથા.

એન્ટિક કાગળ : કિં. ૩-૮-૦

કો
સ્કો
પ્રેસ

શારદાપ્રસાદ વર્મા

કેત

દુર્ગારામ મહેતાજી

અને

બીબી નાટકો

ગુજરાતના આદ્ય સમાજસુધારકજી અદ્વૈતજી જીવન આલેખજી અને જમાનાનો ચીતાર આપતાં ભજવવા જેવાં સાત સુંદર નાટકો અને સંવાદો પાકું પૂકું : કિં. રૂ. ૧-૪-૦

સંહિરને પગથિયે

દૃષ્ટાન્તાનાં ઉદ્યનો, કટાક્ષની કાતિલ કશ્ચુતાભયાર્થ ગદ્યકાવ્યો અને આત્માની કણ સમી વિચારકલિકાનો રૂપે રંગે સોહામણો સંગ્રહ.....

એન્ટિક કાગળ : કિં. રૂ. ૦-૮-૦

કૈરમ

આપણા મદાપુરુષોના પ્રેરક પ્રસંગો ને નિઝાસા જગવે એવી એકસો ચરિત્રકથાની સચિત્ર ગ્રંથ ચોપડીઓ કિં. ૩-૦-૦

અમર મહાજનો

કમાલ આતા તુર્ક, એડિસન, માળીની, કયુરી, પારટર વગેરે દેશ દેશના મદાપુરુષો વૈજ્ઞાનિકો વગેરે ગ્રંથ સંપૂર્ણ જીવનચરિત્રોની સચિત્ર એ પાછી બાંધણીની ચોપડીઓ..... રૂ. ૨-૦-૦

પુરાણનાં પાત્રો

સાતથી દસ વર્ષનાં બાળકો માટે સરલ શૈલીમાં લખાયેલાં રામ, સીતા, શ્રીકૃષ્ણ, હનુમાન વગેરે પુરાણનાં પ્રેરક ચરિત્રોની સચિત્ર પાંચ ચોપડીઓ... કિં. ૦-૧૩-૦

યુગાન્તર કાર્યાલય, ગોપીપુરા—સુરત

અંગલિ ગ્રંથમાળા

[વર્ષ આઠમું]

શુભરાતની આ સમૃદ્ધ ગ્રંથમાળા પાછી શરૂ કરવામાં આવી છે નીચેનાં બે પુસ્તકો પ્રગટ થઈ ગયાં છે. ત્રીજું પુસ્તક એક નવલકથા જુલાઈમાં પ્રગટ થશે.

[૧] લગન-સાધના

લેખક : સોપાન

સૌથી નાજુક પ્રશ્નને લેખકે વિશદ રીતે ચર્ચાઈ છે. છુટક કિં. રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ ૦-૨-૦

[૨] વિશ્વસાહિત્યની વાર્તાઓ

અંપાદક : લોગીલાલ ગાંધી

યુદ્ધે લોકમાનસને મળગાવી મૂક્યું છે એ વખતે એ દેશના સંસ્કૃતિવાદક લેખકોની વાર્તાઓ આપણને નવું જ દર્શન કરાવે છે. કિંમત ૩-૦-૦ પોસ્ટેજ ૦-૩-૦

આ ગ્રંથમાળાના સાલક થઈ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૮-૦-૦ [પોસ્ટેજ સાથે]

આરોગ્ય ગ્રંથમાળા

નિસર્ગોપચારની દૃષ્ટિએ ચાર વર્ષથી આવતી આ એક જ પ્રમાણભૂત ગ્રંથમાળા છે. નીચેનાં ત્રણ પુસ્તકો આ વર્ષે આપવામાં આવશે.

[૧] હડીલાં દર્દોમાં કુદરતી ઉપચાર

લેખક : જૂપતરાય દવે

રાગથી થાકેલા દર્દી માટે આમાં નવો ધ્વજ છે. કિં. ૧-૮-૦ પોસ્ટેજ ૦-૨-૦

[૨] દવાનો છેલ્લો ધૂંટડો અને નિસર્ગોપચાર

લેખક : જૂપતરાય દવે

હવવાની આશા યુમાવી દીધેલાઓએ આ પુસ્તક અવશ્ય જોઈ જવું. (હાથ છે) કિંમત ૩-૦-૦ પોસ્ટેજ ૧-૩-૦

[૩] દૂધ મૃત્યુલોકનું અમૃત

લેખક : કાંતિલાલ શાહ

(જુલાઈમાં પ્રગટ થશે)

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૫-૦-૦

દેશ અને દુનિયા ગ્રંથમાળા

છ પુસ્તક : છ માસિક લવાજમ રૂ. ૩-૬-૦

આજના સમયના પ્રશ્નોનો અભ્યાસી લેખકો આ ગ્રંથમાળામાં દર મહિને પરિચય આપે છે.

[૧] આઝાદીની યજ્ઞજ્વાળા

લે : કરસનદાસ માણેક

(વૈશંભાયનની વાણીના લેખક)

[૨] ૧૯૪૩ નાં પગરજી

લે : રતિલાલ મહેતા

(પવટાતો નકશાના લેખક)

ભારતી સાહિત્ય સંઘ

૧૩૮, મેડાજ સ્ટ્રીટ-મુંબઈ. ૧૬, શ્રીમાળી મોસાયટી, અમદાવાદ

સંપૂર્ણ મહાભારત

મહાત્મા ગાંધીજી શું કહે છે ?

“ મહાભારતને અમૂલ્ય રત્નોની એકાદ અખૂટ ખાણ સાથે જ સરખાવી શકાય; એ ખાણને જેમ જેમ વધુ ઊંડી ખોદીએ છીએ તેમ તેમ તેમાંથી વધારે કીમતી જવાહિરો નીકળે છે. ”

તમે મહાભારત વચ્ચે છો ? તે સિવાય તમારી લાયબ્રેરી અધૂરી ગણાયે, આ ગ્રંથ વિશ્વસાહિત્યમાં સુકુટમણિરૂપ છે. જેણે મહાભારત નથી વાંચ્યું તેનું ભારતવાસી હોવું બ્યથા છે.

આ લીટીમાં છે તેવા

મોટા અક્ષરોમાં

બીજી આવૃત્તિ

કાપડી પાકાં પૃષ્ઠાં

મજબૂત લેકેટ

જો

મહાભારત

ઝેટલે

પુસ્તકોનો રાજ

જો

દળદાર ૭ ગ્રંથો

એક દર પાન ૫૨૦૦

કદ ૬૬ x ૧૦

મૂલ્ય રૂ. ૩૮)

તા. ૧-૮-૪૪ થી

રૂ. ૪૫)

જો

પડિત સાતવલેકર:-

‘જાની પુરુષો કહેતા આવ્યા છે કે, ‘ જેમને પ્રાચીન ઇતિહાસ નથી તેમને માટે ભવિષ્યમાં પણ આશા નથી. પરંતુ ભારતવાસીઓને તો પ્રાચીન ઇતિહાસ છે, માત્ર ઇતિહાસ જ નહિ પરંતુ દિગ્વિજયી, પ્રતિભાપૂર્ણ અને તેજસ્વી ઇતિહાસ છે. ’

૧-આદિ ને સભાપર્વ

૨-વન ને વિરાટપર્વ

૩-ઉદ્યોગ ને ભીષ્મપર્વ

૪-દ્રોણપર્વ

૫-કર્ણ, શલ્ય, સૌપ્તિક, શ્રીપર્વ

૬-શાંતિપર્વ

૭-અનુશાસન, આશ્વમેધિક,

આશ્વમધ્યસિક, મૌસલ, મહા-

પ્રસ્થાનિક ને સ્વર્ગારોહણપર્વ.

વિશ્વ-અખંડાનંદની અપૂર્વ પ્રસાદી

જે જ્ઞાન અને વિનોદ સેકંડો પુસ્તકોમાંથી પણ નથી મળતાં તે વીર, યુગાર, ભક્તિ તેમ જ હાસ્યરસથી ભરપૂર એકલા મહાભારતમાંથી મળે છે.

સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય ? ડૉ. બદ્ર, સેન્ટ્રલ કોર્ટ પાસે-અમદાવાદ
(કાલબાદેવી રોડ, હાથીબિલ્ડિંગ-નું અગ-૨)

સૂચના:- બહારગામથી મંગાવનારે અમદાવાદના કાર્યાલયમાં જ લખવું; (૨) ફેલને પારસલદ્ મંગાવતાં કિંમત ઉપરાંત પોસ્ટિંગ ખર્ચના રૂ. ૦-૧૨-૦ વધુ મોકલવા. (૩) ટપાલ રસ્તે મંગાવવારે દિવસો રૂ. ૬ અને પરદેશોમાં રૂ. ૧૦) ટપાલખર્ચ થાય તે મંગાવનારે મોકલવાના રહેશે.

પુસ્તક ૧૮ મું

જુલાઈ-૧૯૪૩

અંક ૭ મો

આગામી બજેટ માટે વિચારવા જેવું —તંત્રીસ્થાનેથી

પુસ્તકાલયોનાં બજેટ બનાવતી વખતે સરળતા થાય તે માટે બધા વર્ષે અમે કેટલીક વ્યવહારુ સૂચનાઓ આપી હતી. તેનો કેટલેક દરજ્જે અમલ થયો જણાયો હતો, જ્યારે કેટલાંક બજેટોની બાબતમાં એ સૂચનાઓ બહેસ કાને અથડાયા જેવું થયું હતું. એટલે ફરીવાર પણ આ નીચે એ સૂચનો આપ્યાં છે. આશા છે, એ બાબતો પ્થાનમાં લઈ પુસ્તકાલયોના મંત્રી-અધ્યાપકો પોતાના પુસ્તકાલયનાં બજેટો બનાવશે

જુલાઈ માસ આવે છે અને રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોના નવ્રત મંત્રી-અધ્યાપકો નવા વર્ષ માટે પત્રો-માસિકો ને પુસ્તકોની પસંદગીમાં લાગી નીચ છે. એ પસંદગી કરતા પહેલાં તેઓ લોકમદદ કેટલી મળશે વા મળી ગઈ તેની ચોક્કસાઈ કરી લે છે અને તેના પ્રમાણમાં ખાતાએ નક્કી કરેલા ટકાવારીના ધોરણે પત્રો-માસિકો કે પુસ્તકોની પસંદગી કરવામાં લાગી નીચ છે.

પત્રો-માસિકોની પસંદગી

પત્રો-માસિકો પસંદ કરતી વખતે કેટલાક મંત્રી વા અધ્યાપકો પોતાની જ પસંદગીનાં પત્રો-માસિકો માંગે છે, અને પાછળથી એક થા બીજા કારણે તે નહિ પણ બીજા જ પત્રો-માસિકોની માગણી કરતા જણાય છે. આવે વખતે બજેટમાં એક પત્ર માગ્યું હોય, તે માગણીને ખાતાએ મંજૂર કરી હોય અને પાછળથી તેમાં ફેરફાર કરાવવા આવે છે. કેટલીક વાર ટકાવારીના ધોરણની મર્યાદાને વટાવી જઈને પણ કેટલાક પત્રો-માસિકોની માગણી કરતા હોય છે. આવે વખતે ખાતુ તેમાં ફેરફાર કરે છે અને પાછળથી પત્રવ્યવહાર ચાલતાં વખત લગાય છે અને વખતસર પત્રો આણ શકતાં નથી. આવી પરિસ્થિતિ બીજી ન થાય તે માટે સરળ રસ્તો એક જ છે અને તે એ કે, કોઈપણ મંત્રી વા અધ્યાપકો પોતાની પસંદગીનાં સામયિકો ન મૂકતાં વ્યવસ્થાપક સંકલનની સંમતિપૂર્વકની પસંદગીનાં ખાતાની સૂચવેલી

ટકાવારીની હદમાં રહીને જ માગવાં વધુ ઇચ્છે છે, કે જેથી પાછળથી ફેરફાર કરવા માટે ખાતા સાથે વ્યર્થ પત્રવ્યવહારમાં ઊતરવું ન પડે અને નિયમિત વખતસર પત્રો મળવાં ચાલુ થાય.

વળી આવાં પત્રો—માસિકો પસંદ કરતી વેળા કેટલીક વાર આગલા વર્ષે પસંદ કરાયાં હોય તેનાં તે જ સામયિકો—ખાસ કરીને માસિકો—ની પસંદગી થાય છે તે પદ્ધતિ પણ જરાબર નથી. ગયા વર્ષે મંગાવેલાં માસિકોમાં વાચકોએ કયાં વાંચવામાં વધુ રસ લીધો અને જનતાને કયાં વધુ ઉપકારક નીવડ્યાં તે પણ વિચારવું જોઈએ. ખાસ કરીને જાલમાસિકો અથવા સ્ત્રીમાસિકોમાં આ બાબત ખાસ તપાસવી જોઈએ. એવું કોઈ માસિક સસ્તું હોય છતાં તેમાં આવતું વાચન બાળકો કે સ્ત્રીઓને રુચિકર અથવા વાંચવામાં રસ ઉત્પન્ન કરે કે જ્ઞાનદાયક ન હોય તો નવે વર્ષે તેમાં ફેરફાર કરી શકાય. અથવા ગયે વર્ષે અમુક જાલમાસિક કે સ્ત્રીમાસિક મંગાવ્યું હોય તો નવે વર્ષે ણીચું નવું મંગાવી જાળકોને તે કેટલું વધુ રુચિકર નીવડે તેમ છે તે પણ જોવું જોઈએ. આ સિવાય એ બાબતમાં સરળ ઉપાય એ છે કે, આવાં માસિકોના નમુનાના અંક મંગાવી જોવા, જાળકોમાં ફરતા કરવા અને જાળકની વાચનવૃત્તિ કયા પર ઊતરે છે તે અજમાવીને તે માસિક મંગાવવું વધુ ઠીક થઈ પડશે. અને આવાં માસિકોના સંચાલકો નમુનાનો અંક મોકલવા ભાગ્યે જ ના પાડશે; અરે, કેટલાક તો નમુનાનો અંક મફત પણ મોકલી આપે છે. અન્ય માસિકોની પસંદગીમાં પણ આ અખતરો અજમાવશે તો તેમાંથી પણ તમોને કયું માસિક પસંદ કરવું તે વધુ સુગમ અને સરળ થઈ પડશે.

દૈનિક વા અઠવાડીક પત્રોની જાણત પણ કેટલોક વિચાર માગી લે છે. નાની રકમનું જળેટ હોય છતાં ભારે કિંમતનું દૈનિક વર્તમાનપત્ર માગવામાં આવે તો તે ન સ્વીકારાય એ સ્વાભાવિક છે. એટલે પોતાની બજેટની રકમ લક્ષ્યમાં રાખીને પુસ્તકાલયને પરવડે તેવું દૈનિક મંગાવવું વધુ ઇચ્છે છે. અને દૈનિક પત્ર માટે રકમની જોગવાઈ ન થઈ શકે તેમ હોય તો અર્ધસાપ્તાહિકથી અથવા અઠવાડીકથી સંતોષ માનવો જોઈએ અને છેક નાની રકમના જળેટવાળાં પુસ્તકાલયોએ તો રાત્ર્યમાંથી પ્રકટ થતાં અઠવાડીકોથી જ સંતોષ માનવો રહ્યો.

પુસ્તકપસંદગી

પુસ્તકો પસંદ કરતી વખતે કેટલેક સ્થળે ધુકસેલરો તરફથી મળેલાં સચિ-પત્રોમાં છપાતાં પુસ્તકોનાં નામોના આધારે પસંદગી કરવામાં આવે છે અથવા મંત્રી કે ગ્રંથપાલ અથવા ગામમાં વધુ લાગવગ ધરાવનાર વ્યક્તિની માગણીનાં પુસ્તકો પણ માગવામાં આવે છે. પુસ્તકપસંદગીની બાબતમાં આ નીતિ બરાબર નથી. પુસ્તકો પસંદ કરતી વખતે વ્યવસ્થાપક મંડળના સભ્યોની સલાહ લો. તમારે ત્યાં

આવતાં વાચકોને અવારનવાર પૂછતા રહો અને “પુસ્તકાલય” માસિકમાં વા અન્ય માસિકો કે સામયિકોમાં આવતાં અવલોકનો કે પુસ્તકપરિચયો-થી વખતોવખત વાકેફગાર થતા બન્યો. એટલે કયું બહાર પડેલું પુસ્તક ખરીદવા જેવું છે તેનો કંઈક ખ્યાલ તમને મળશે. અને એ રીતે પુસ્તકપસંદગીનો તમારો માર્ગ સરળ બની જશે. પરંતુ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી વાત એ છે કે, અશિષ્ટ કે અનિષ્ટ પુસ્તકો તમારા પુસ્તકાલયમાં ન ખેરી બાંધી તેની પણ ખાસ તકેદારી રાખજો.

બાળકો અને પ્રૌઢો માટે

બધી પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામનાં ઉછરતાં બાળકો અને જુવાનો હશે, તેમ જ પ્રૌઢશિક્ષણપ્રવૃત્તિના પરિણામે નવા વાંચતાં શીખેલા પ્રૌઢો માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાળતમાં બાળકો અને પ્રૌઢો સરળતાથી વાંચી સમજી શકે તેવી નાની નાની સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરે જ્ઞાન આપે એવી જે પુસ્તિકાઓ પ્રકટ થઈ હોય તે પણ લક્ષ્યમાં લેતા જાઓ અને એમને માટેનાં પુસ્તકો પણ વસાવવાનું રહે ચૂકતા.

અંધમાળાઓ શા માટે ?

એક વધુ લાલ બત્તી અહીં ધરવી અસ્થાને નહિ લેખાય. અને તે અંધમાળાઓને લગતી. આપણે ત્યાં હમણાં હમણાં જુદા જુદા પ્રકારની અને જુદી જુદી લાલચો બતાવતી કેટલીક અંધમાળાઓ અગાઉથી લવાજમ લઈ પુસ્તકો બહાર પાડવાની બહેરાતા થાય છે અને પાછળથી તેનું પરિણામ કેટલીક વાર લવાજમનાં નાણાં ગુમાવવામાં આવે છે. આનું ન થાય તે માટે ખાસ તકેદારી રાખવી જરૂરી છે. એટલે અગાઉથી લવાજમ માગતી અંધમાળાઓના ગ્રાહકોઃ યર્થગમે તેવાં-કદી કદી અણ-ગમતાં પુસ્તકો વહોરી લઈ પાછળથી પસ્તાવા વખત ન આવે તે માટે પ્રતિષ્ઠિત અંધમાળાઓ સિવાયની અંધમાળાના ગ્રાહક થવાનું હમેશ માટે માંડી વાળજો. રજો-એવી અંધમાળાઓના ગ્રાહક થતા.

હવે છેલ્લી પણ અગત્યની લક્ષ્યમાં રાખવા જેવી એક બાબત છે. કેટલાક અંધ-પાલો બજેટ સાથે પુસ્તકોની યાદી જ મોકલતા નથી, જ્યારે કેટલાકો ખાતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલવા બંધાવે છે. આ રીત બરાબર નથી. ખાતુ પોતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલે તેમાં કોઈ એવાં પણ હોય જે અગાઉ પુસ્તકાલયમાં આવી પણ ગયાં હોય; સ્વાભાવિક છે કે, ખાતાને આ વિષેનો ખ્યાલ ન પણ હોય.

બધી પોતે મોકલેલી યાદીમાં ખાસ જરૂરી પુસ્તકો કયાં છે તે અવશ્ય જણાવવું કે જેથી તે મોકલવા પ્ર. સ. સ. મંડળ ખાસ તજવીજ કરી શકે.

બજેટ બતાવતી વખતે પુસ્તકાલયના મંત્રી-અંધપાલો આટલી બાબત ધ્યાન પર રાખશે તો તેમને પત્રો-માસિકો તેમ જ પુસ્તકપસંદગીનો માર્ગ સરળ બની જશે અને વ્યર્થ ખર્ચવ્યવહારમાં નહિ બિતરવું પડે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

‘ કેમલી ગેઝેટ ’ના તંત્રી શ્રી. એમ. એસ. શર્માએ અમેરિકન પ્રકાશકોની પેઠી સાથે યુદ્ધ પછી ‘ હિંદી બાબતો ’ વિષે ત્રણ પુસ્તકો લખવાનો ડેન્ટ્રેકટ કર્યો છે. આ ત્રણેયની અંદર ‘ યુદ્ધ સમયનું પત્રકારિત્વ ’ ઉપર પણ એક ત્રણનો સમાવેશ થશે.

‘ શંકરરામ ’ની સંગ્રાથી લખતા શ્રી. ડી. એલ. નાટસને પોતાની અંગ્રેજી નવલકથા ‘ ધી લવ ઓફ ડસ્ટ ’ (*The Love of Dust*)નું તામિલમાં ‘ મન્નસે ’ શીર્ષકથી બાબાંતર કર્યું છે. છ એક તામિલ નવલકથામાં તેની ગણતરી કરવામાં આવી છે.

જો શ્રી. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરે બંગાળી સાહિત્યના ભોગે અંગ્રેજી સાહિત્યને સમૃદ્ધ કર્યું હોત અને જો સર વિલિયમ રેયન્ડીન બંગાળી હોત તો તેણે તાજેતરમાં કરેલ ટીકા વધારે ગણનાપાત્ર હોત. તેનું એમ કહેવું છે કે અંગ્રેજી પરિધાનમાં કાવ્ય, નિબંધો અને નવલકથાના ઉપરાઉપરી ત્રણેય બહાર પાડવાથી ટાગોરની પ્રતિજ્ઞાને ધક્કો પહોંચ્યો અને ગીતાંબલિયી તેમને પ્રાપ્ત થયેલ પ્રશંસામાં ઘટાડો થતો ગયો. સર વિલિયમ આમણ જતાં કહે છે કે યીટસને પણ એમ લાગવા માંડ્યું કે અંગ્રેજીમાં આટલાં બધાં પુસ્તકો પ્રગટ કરવામાં ટાગોર બૂલ કરી રહ્યા હતા. કેમકે દેશભક્ત તરીકે તેમણે ફક્ત બંગાળી ભાષાનો જ ઉપયોગ કરવો જોઈતો હતો. આ ફરિયાદ ગમે તેવી કડવી હોવા છતાં સાંચી હોઈ શકે. પરંતુ કોઈપણ બંગાળીને પૂછી જુઓ કે ‘ ટાગોરે બીજી ભાષામાં પુસ્તકો લખ્યાં તેથી તેમની ભાષાને કંઈ નુકસાન થયું છે ખરું ? તેમનું અંગ્રેજી લખાણ તો બંગાળીથી ભરપૂર ટેબલ પરથી પડેલા ટુકડા સમાન છે.

બિહારના લેખકો તથા કળાકારોનું મંડળ રચાપવાનો હરાવ તા. ૨૭ એપ્રિલે પટણામાં મળેલી સભામાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, અને બંધારણ ધડવા માટે એક સખ કમિટી નીમવામાં આવી હતી.

શ્રી. પ્રભુ શુક્લ તાકુતીનું હૃદય બંધ થવાથી ૪૨ વર્ષની નાની વયે અવસાન થતાં બંગાળના સાહિત્યરસિકોમાં શોકની લાગણી પ્રવર્તી રહી છે. તેણે લંડનની પી. એમ. ડી. ની ડીગ્રી પ્રાપ્ત કરી હતી તે મારેનો તેનો વિષય ‘ બંગાળી નાટક ’ હતો. લંડનના પ્રકાશકો ‘ કેમન પોસ્ટ ’ તે શીર્ષક હેઠળ એ પ્રગટ કર્યું હતું.

ગઈ તા. ૨૭ એપ્રિલે, સર જહુનાથ સરકારના પ્રમુખપણા હેઠળ બંગાળી સાહિત્ય પરિષદે બંકિમચંદ્ર ચેટર્જીની ૧૦૫ મી જન્મગાંઠ ઉજવી હતી.

રાયપુરના શ્રી. ડી. પી. સ્થાનને તેમના નાટક 'શવન-સુધાર' માટે એકસાઇઝ કમીશનરે રૂ. ૧૦૦ નું ઇનામ આપ્યું છે.

❦

અસ્લાદાખાદની હિંદુસ્તાની એકેડેમીના પ્રમુખ ડૉ. રાયરાજેશ્વર બલિએ હિંદી અને ઉર્દૂ ભાષામાં સારાં પુસ્તકો લખવા માટે સંખ્યાબંધ ઇનામોની જાહેનાત કરી છે. તે કાર્ય માટે ત્રણ વર્ષ માટે વાર્ષિક ૪,૦૦૦ રૂ. આપવાનું પણ વચન આપ્યું છે. કમિટિ વિષયો તથા શરતોની યાદી તૈયાર કરી રહી છે.

❦

બાંકીપોરથી રામદહીન મિશ્રના તત્રીપણા હેઠળ પ્રગટ થતા 'કિંગ્સ'ના છઠ્ઠા વર્ષનો પહેલો અંક 'વિક્રમઅંક' તરીકે પ્રગટ થયો છે.

❦

પુનાનું 'સલાદિ' ૧૯૩૫ ના જન્યુઆરીમાં શરૂ થયું છે. શ્રી. એન. સી. કેળકરની સૂચના હેઠળ શ્રી. ડી. વી. કાળે તેનું સંચાલન કરી રહ્યા છે. એપ્રિલમાં તેનો ચત્તીસ પ્રગટ થયો છે. તે અંકમાં તત્રીએ આઠ વર્ષમાં જન્મવેળ કાર્યની નોંધ લીધી છે. વૈજ્ઞાનિક ઔદ્યોગિક તથા તેના બીજા વિષયોના સાહિત્યની ઉજ્જવળ હોવાનું તત્રી જણાવે છે.

❦

પ્રખ્યાત મરાઠી નાટ્યમેખક તથા નવલિકામેખક શ્રી. બી. વી. વરેકરનો એકસાઇઝો જન્મજયોત્સવ, સંખ્યાબંધ સાહિત્ય સભાઓ તરફથી મુ'બદલામાં તા. ૨૭ એપ્રિલે ઉજવવામાં આવ્યો હતો. તેમની અનેકવિધ સાહિત્યપ્રવૃત્તિ વિશે બાપજી થયાં હતાં અને તેમનું નાટક 'સદા બંદીવાન' બજવી બતાવવામાં આવ્યું હતું. આ નાટકની વસ્તુ ગાંધીજીના નાટક 'જરૂરીસ' (Jirari) ને મળતી આવે છે. શ્રી. પી. એમ. લાડ આઈ. સી. એસે. તેમનાં કેટલાંક નાટકોના પશ્ચિમના અસિદ્ધ નાટ્યકારોના નાટકોની સાથે સરખામણી કરી હતી.

❦

હિંદના મહાન ઇતિહાસકાવ્ય 'મહાભારત'નો હવે રચિયન બાપામાં અનુવાદ થઈ રહ્યાના ખગર મળે છે. સંસ્કૃત ભાષાના એક રચિયન વિદ્વાને આ કાર્ય માથે ઉપાડી લીધેન છે. એનો પહેલો ભાગ તાજેતરમાં પ્રકટ થયાના સમાચાર બહાર આવ્યા છે.

❦

સર વિલિયમ બેવરીજના પુસ્તક 'બ્રિટિશ સોશયલ ઇન્સ્યુરન્સ એન્ડ એલાઇઝ સર્વિસીઝ'ની પ્રગટ થતાં જ એક દિવસમાં ૭૦ હજાર નકલો ખપી ગઈ હતી. પરંતુ રોશનરી ઓફિસનું ખૂબ ખર્ચનું પ્રકાશન તો હજુ પણ 'એટલ ઓફ બ્રિટન' છે. અત્યાર સુધીમાં તેની સાડી બેતાળીસ લાખ નકલો ખપી ગઈ છે ! !

હિંદ વિષેનાં અંગ્રેજી પુસ્તકો

ચારેક મહિના પહેલાં સુખાષ્ટમી સુપ્રસિદ્ધ સાપ્તાહિક 'ઇલસ્ટ્રેટેડ વીકલી ઑફ ઇન્ડિયા' એ આ સંબંધી એક હરિદ્વાસ ગોઠવી હતી. કુલ ૧૫૪ હરીફાએ ભાગ લીધો હતો. લગભગ ૩૦૦ પુસ્તકોનાં નામ મળ્યા હતાં. તેમાંથી ૧૫ પુસ્તકોનાં નામ પસંદ કરવાનું કાર્ય જેવું તેવું કુષ્કર નહોતું. પુસ્તકોને નીચે પ્રમાણે મતો મળ્યા હતા:—

મત	મત
૧ જવાહરલાલ નેહરુ 'આત્મકથા' ૧૦૩	૯ શ્રી રામકૃષ્ણ-શતાબ્દિ કમિટિએ પ્રગટ કરેલ 'ધી ઇલ્યરલ હેરિટેજ ઑફ ઇન્ડિયા' ત્રણ ભાગ ૨૬
૨ મહાત્મા ગાંધી 'સત્યના પ્રયોગો' ૭૦	૧૦ સર એસ. રાધાકૃષ્ણન 'ધી હિંદુ યુ ઑફ લાઇફ' (હિંદુ જીવનદર્શન) ૨૬
૩ મીતુ મસાણી 'અવર ઇન્ડિયા' ૭૦	૧૧ રવીન્દ્રનાથ ટાગોર 'ગોરા' ૨૫
૪ રવીન્દ્રનાથ ટાગોર 'ગીતાંજલિ' ૫૬	૧૨ કાલિદાસ 'શકુંતલ' ૨૩
૫ ઐઞ. આર. મોરેસ 'ધી રોટારી ઑફ ઇન્ડિયા' ૩૪	૧૩ ઇ. એમ. ફોર્સ્ટર 'એ પેસેજ ટુ ઇન્ડિયા' ૨૩
૬ લાલા લજપતરાય 'અનહેપી ઇન્ડિયા' ૨૮ (કુખી ભાસ્ત)	૧૪ રુડયાર્ડ કિપ્લિંગ 'કીમ' ૨૧
૭ ભગવદ્ગીતા—અમે તે સારાં ભાષાંતર ૨૭	૧૫ રામાયણ ૨૦
૮ કે. ડી. શાહ 'ધી રસ્પેન્ડર પેટ વૉઝ ઇન્ડ' ૨૬	

ચાર પછીની પસંદગીમાં નીચેનાં પુસ્તકો આગ્યાં હતાં:—

૧ કર્નલ જે. ટોડ 'એનાલ્સ ઓફ એન્ડીકવીટીઝ ઑફ રાજસ્થાન' ૧૯	૪ સર એડવિન આર્નોલ્ડ 'ધી લાઇટ ઑફ એશિયા' ૧૮
૨ લુઇ લુમ્બીસ 'ધી રેઇન્સ ક્લેમ' ૧૯	૫ મહાભારત ૧૬
૩ પ્રો. મેક્સ મૂલર 'ઇન્ડિયા-વૉટ ઇન ઇટ ટીય અસ' ૧૯	૬ સુરેન્દ્રનાથ બેનરજી 'એ નેશન ઇન ધી મેઇકીંગ' ૧૬
	૭ એડવર્ડ ટોમ્સન 'એન ઇન્ડિયન કે' ૧૬

ઉપરની પંદર પુસ્તકોની યાદી ઉપરથી જણાશે કે કુલ સંખ્યાનો ત્રીજો ભાગ ઇતિહાસ તથા રાજકારણનો છે. નવલકથા ત્રણ છે—રુડયાર્ડ કિપ્લિંગનું 'કીમ', ઇ. એમ. ફોર્સ્ટરનું 'પેસેજ ટુ ઇન્ડિયા' અને ડૉ. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરનું 'ગોરા'. ત્રણ 'કલાસિક'—રામાયણ, ભગવદ્ગીતા અને કાલિદાસના શકુંતલનો પણ સમાવેશ થાય છે. ડૉ. ટાગોરની નોબેલ પારિતોષિક વિજેતા 'ગીતાંજલિ'નું સ્થાન પણ હિચ્ચ છે. પ્રો શાહ તથા રામકૃષ્ણ શતાબ્દિ સ્મારક કમિટિનાં ત્રણ પ્રકાશનો તથા સર રાધાકૃષ્ણનનાં પુસ્તકો પણ આ પસંદગીમાં સ્થાન મેળવે છે.

ઘણાં આ યાદીથી સંતોષ થશે નહિ. ઘણાં જાણીતાં નામો આ યાદીમાં દેખાતાં નથી. ખાસ કરીને પ્રગતિશીલ લેખકો—મુદ્કરાજ આનંદ, અહમદઅલી અને રામનરાવનાં નામ દેખાતાં નથી. મુદ્કરાજ આનંદને કુલ ૪૪ મતો મળ્યા હતા. પરંતુ આમ તો તેના ૨૪૬]

પાંચ પુસ્તકો વચ્ચે વહેંચાઈ ગયા હતા. તેનાં બે પુસ્તકો 'ધી વિસેજ' અને 'અનટચેબલ' દરેકને નવ મતો મળ્યા હતા. એડવર્ડ ટોમ્સનના પુસ્તક 'એન ઇન્ડિયન ડે'નો નંબર બીજો આવેલો જોઈતો હતો. સર રાધાકૃષ્ણનનાં પુસ્તક 'ધી હિંદુ બ્યુ ઓફ લાઇફ' ની સાથે સર મદમદ ઇકગ્રાલના પુસ્તક 'અશ્વર. ઇ. ખુદી'નો સમાવેશ થવો જોઈતો હતો. હેલ્થ પુસ્તકનું અંગ્રેજી ભાષાંતર ગ્રો. આર. એ. નિકલ્સને ક્યું છે. શામરાવ હિવળે અને વેરીઅર એલ્વિનનાં પુસ્તક 'સોંગ્સ ઓફ ધી ફોરેસ્ટ'નો સમાવેશ થવો જોઈતો હતો. દક્ષિણહિંદના લેખકોને તો જૂલ્હી જવાયા છે. ખીમ કોષ્ટ કારણથી નહિ પણ તે જ કારણસર રામરાવના પુસ્તક 'કંથપુરા'નો સમાવેશ થવો જોઈતો હતો.

આ નામો ઉપરથી તથા બીજી માહિતી ઉપરથી તંત્રીએ નીચે પ્રમાણે યાદી તૈયાર કરી:—

૧ ઇ. એમ. ફોર્સ્ટર 'પેસેજ ડુ ઇન્ડિયા'	૯ શામરાવ હિવળે તથા વેરિઅર એલ્વિન 'સોંગ્સ ઓફ ધી ફોરેસ્ટ'
૨ મુદકરાજ આનંદ 'ધી ફૂલી'	૧૦ સરોજિની નાઇડુ 'બડ' ઓફ ટાઇમ'
૩ જે. આર. એકર્થી 'હિંદુ હોલિડે'	૧૧ ફ્રાન્સિસ ચીટસ બ્રાઉન 'બેંગાલ લાન્સર'
૪ એડવર્ડ ટોમ્સન 'એન ઇન્ડિયન ડે'	૧૨ મિતુ મસાણી 'અવર ઇન્ડિયા'
૫ રવીન્દ્રનાથ ટાગોર 'ગોરા'	૧૩ મહાત્મા ગાંધી 'સત્યના પ્રયોગો'
૬ રામરાવ 'કંથપુરા'	૧૪ જવાહરલાલ નેહરુ 'આત્મકથા'
૭ સર મદમદ ઇકગ્રાલ 'સિફ્ટરી ઓફ સેલ્ફ'	૧૫ ગેરેટ અને ટોમ્સન 'રાઇઝ એન્ડ ફલફિલ-મેન્ટ ઓફ બ્રિટિશ રલ ઇન ઇન્ડિયા'
૮ સર એસ રાધાકૃષ્ણન 'ધી હિંદુ બ્યુ ઓફ લાઇફ'	

હરીદ્ અ. વી. અબ્દુલ્લાને નીચેની યાદી માટે ઇનામ આપવામાં આવ્યું હતું:—

૧ જવાહરલાલ નેહરુ 'આત્મકથા'	૮ મદમદ નોબેલ 'મુસ્લીમ ઇન્ડિયા'
૨ રવીન્દ્રનાથ ટાગોર 'ગીતાંજલિ'	૯ રુઝાડ કિર્પિલ 'કિમ'
૩ મિતુ મસાણી 'અવર ઇન્ડિયા'	૧૦ ઇ. એમ. ફોર્સ્ટર 'પેસેજ ડુ ઇન્ડિયા'
૪ કે. એસ. શેવરંકર 'ધી પ્રોબ્લેમ ઓફ ઇન્ડિયા'	૧૧ મુદકરાજ આનંદ 'ધી ફૂલી'
૫ સી. એફ. એન્ડ્રુઝ 'ગાંધી, હીઝ ઓકિન રોટરી'	૧૨ સર એલ્વિન આનોલ્ડ 'ધી સોંગ ઈથેલિયલ'
૬ ગેરેટ અને ટોમ્સન 'ધી રાઇઝ એન્ડ ફલફિલમેન્ટ ઓફ બ્રિટિશ રલ ઇન ઇન્ડિયા'	૧૩ સર સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન 'ધી હિંદુ બ્યુ ઓફ લાઇફ'
૭ રોસીટા ફોર્બ્સ 'ઇન્ડિયા ઓફ ધી પ્રિન્સિપલ'	૧૪ સર મદમદ ઇકગ્રાલ 'ધી રીકન્સ્ટ્રક્શન ઓફ રીસિલ્વસ ચોટ ઇન ઇસ્લામ'
	૧૫ કે. ટી. રાઉ 'રથેન્ડર ઘેટ વોઝ ઇન્ડ'

ગુજરાતી ભાષાનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો

તુણદે તુણદે મતિમિન્ના-મગને મગને શુદ્ધિ બદલે છે; તે મુજબ ગુજરાતી ભાષામાં શ્રેષ્ઠ ૧૦-૨૦-૩૦-૪૦ પુસ્તકો કયાં એ વિષયમાં પણ જુદા જુદા અભિપ્રાયો પડવા સંભવ છે. મેં અહીં મારી સમજશક્તિ પ્રમાણે ૧૦-૨૦-૩૦-૪૦ ગુજરાતી સારામાં સારાં જે પુસ્તકો મને લાગ્યાં તે આપ્યાં છે. પરંતુ એમાં પણ મતભેદને સ્થાન છે. “પુસ્તકાલય”ના તંત્રી મહાશયને કું વિચિત્રિ કરીશ કે આવી યાદીએને સ્થાન આપીને ગુજરાતી સાહિત્યનાં શ્રેષ્ઠ પુસ્તકોની બહુમાન્ય યાદી છેવટે પ્રકટ કરે. આનો વિકાસ કરતાં કરતાં છેવટે એકસો સર્વશ્રેષ્ઠ પુસ્તકોની યાદી આપત, પરંતુ આ ધીમી શરૂઆત કરી છે.

ગુજરાતી ૧૦ શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો (ચિરંજીવ સાહિત્ય) કતાં

- ૧ શ્રીનરસિંહ મહેતાનાં પદો નરસિંહ મહેતા
- ૨ નળાખ્યાન પ્રેમાનંદ બટ
- ૩ મામેરૂં
- ૪ દયારામભાઈનાં પદો મહાકવિ દયારામ
- ૫ સરસ્વતીચંદ્ર શ્રી. ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી

આ દશની યાદી પછી બીજાં દસ પુસ્તકોની યાદી મારી સમજશક્તિ પ્રમાણે નીચે પ્રમાણે કું ગણું છું:—

- ૧ કલાપીનો કેકારવ કાકોર શ્રી. સુરસિંહજી
- ૨ કાન્તનાં કાવ્યો શ્રી. મણિશંકર રતનજી બટ
- ૩ બોટાદકરના રાસો શ્રી. દા. પ્ર. બોટાદકર
- ૪ દિવ્યચક્ર શ્રી. રમણલાલ દેશાઈ
- ૫ શ્રી. જવાહરલાલનો આત્મકથા મહાદેવ હરિભાઈ દેશાઈ

આ યાદીમાં ત્રીજા મતભેદ રહેવા સંભવ છે. હવે પછીની ત્રીજી યાદી આ રહી:—

- ૧ મદનગોહના કવિ સામળબટ
- ૨ નવલ અંધાવલી શ્રી. નવલરામ લક્ષ્મીશંકર
- ૩ અખેગીતા શ્રી અખો
- ૪ બાલણનાં કાવ્યો શ્રી બાલણ
- ૫ અરતોદય અને નળદમયંતી મનસુખરાય સુર્પરાય ત્રિપાઠી

ચોથી યાદી નીચે મુજબ છે—

- ૧ નાનાભાઈના મહાભારતના ભાગો શ્રી. નાનાભાઈ બટ
- ૨ ખજરદારની ભજનિકા થી અ. દ. ખજરદાર
- ૩ સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી શ્રીઅવેરચંદ મેઘાણી
- ૪ વેનચરિત્ર કવિશ્વર દલપતરામભાઈ
- ૫ દિવારવપ્ત શ્રી. ગિજુભાઈ બધેકા

આમાં પણ કાવ્ય, નવલ, નાટકો, ચરિત્ર એ અંશોમાંથી જુદા જુદા વિભાગો કરી દશ દસ સારાં પુસ્તકો ચૂંટી શકાય.

ગુજરાતી ૧૦ શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો (ચિરંજીવ) સાહિત્ય કતાં

- ૬ આત્મકથા મહાત્મા ગાંધીજી
- ૭ જ્યા અને જયંત શ્રી. નાનાલાલ કવિ
- ૮ ગીતગોવિંદ શ્રી. કેશવ હર્ષદ કુવ
- ૯ ગુજરાતનો નાથ શ્રી. ક. મા મુનશી
- ૧૦ ગુલાબસિંહ શ્રી. મણિલાલ નશુભાઈ

- ૬ કાકાસાહેબના નિબંધો કાકા કાતેલકર
- ૭ પ્રેમાનંદનું ઓખાહરણ કવિ પ્રેમાનંદ
- ૮ તિલકગીતા શ્રી જી. નૌ. ત્રિવેદી
- ૯ કુસુમભાળા શ્રી. નરસિંહરાવ ભોળાનાથ
- ૧૦ નર્મકવિતા કવિ નર્મદાશંકર લાલચંકર

- ૬ લલિતા કુખદર્શક નાટક રણછોડભાઈ હિંદયરામ
- ૭ દિગ્દર્શન આચાર્યશ્રી આનંદશંકર કુવ
- ૮ હિરેદની વાતો , રામનારાયણ પાઠક
- ૯ બદ્રંબદ્ર શ્રી. રમણભાઈ નીલકંઠે
- ૧૦ તણુખા શ્રી. ધૂમકેતુ

- ૬ દિન્દ અને પિટાનીઆ શ્રી. છન્દારામ સુ. દેસાઈ
- ૭ ચંદ્રકાન્ત
- ૮ કેશવકૃતિ શ્રી. કેશવરાય હરિરાય
- ૯ શ્રી ઉમાશંકરનાં કાવ્યો શ્રી. ઉમાશંકર
- ૧૦ શ્રી સુન્દરભાઈનાં કાવ્યો શ્રી. સુન્દરમ
- ૧૧ શ્રી. છન્દુલાલનાં કાવ્યો શ્રી. છન્દુલાલ

કુંજરસી ધરમસી સંપદ

શ્રી. કાકાસાહેબ કાલેલકર અને એમનાં સર્જનો

કાંકા સાહેબની માતૃભાષા મરાઠી હોવા છતાં 'લોકજીવન' નેત્રુ એકાદ પુસ્તક બાદ કરતાં, મરાઠીમાં તેમણે વિશેષ લખ્યું હોય તેમ જાણવામાં નથી. ગુજરાતી નહિ હોવા છતાં ગુજરાતી ભાષા પરનું તેમનું પ્રભુત્વ, ધરમથુ શબ્દોનો સંજ્ઞતાથી ઉપયોગ કરવાની શક્તિ, બલબલા ગુજરાતી સાક્ષરોને પણ સરભાવે તેવી છે. તેમની વિદ્યાવિશારદતા, સાહિત્ય-રસિકતા અને તેમનું વ્યાપક અનુભવતાન, એ તેમનાં પુસ્તકોનું સુખ્ય આકર્ષણ છે. તેમની કૃતિઓમાં એક ઋષિમુનિની વિશુદ્ધ સૌમ્યતાનાં આપણને કગડે ને પગડે દર્શન યાવ છે. તેમની સત્ત્વશુભી વિચારશ્રેણી, વિષયો સમજાવવા સુંદર અને સચોટ રીતે દર્શાવતા આપવાની વિશિષ્ટ શક્તિ અને સંસ્કૃત સાહિત્યના લાંબા સમયના પરિચીલનથી કેળવેલી તેમની 'કૃષ્ણ નેત્રી સુંદર, સ્વાસિત અને સુકોમળ શૈલી' એ તેમનાં પુસ્તકોની લોકપ્રિયતાનું બીજું કારણ છે.

નવજીવન કાપોલય તરફથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલ તેમનાં લખાણોનો પહેલો બૃહદ્ સંગ્રહ 'જીવનવિકાસ' છે. રૂપિયા આઠના માસિક પગારથી, રાષ્ટ્રીય શિક્ષણમાં ઝંખલાવનાર, આજીવન ફેળવણીકાર શ્રી. કાસેલકરે, જે પચીસ વર્ષ સુધી ફેળવણીના કૃત પ્રત્યોત્તર એકનિષ્ઠાથી, અખંડ અને વ્યાપક ચિંતન કર્યું છે, ફેળવણીનાં વિવિધ ક્ષેત્રોમાં જે અનેક પ્રયોગો કર્યા છે અને એક શિક્ષણશાસ્ત્રીની દૃષ્ટિથી જમતને જે સ્પર્શે જોયું છે તેના પરિપાકરૂપે આ પુસ્તક છે. તેઓ ચોતે જ આ પુસ્તક માટે લખે છે કે "મારું બીજું લખાણ યિનોદરૂપે લખાયેલું છે, જ્યારે ફેળવણી વિષેનું લખાણ જીવનના એક મિથન તરીકે અને સામાજિક જીવનની મીમાંસાના મહત્ત્વના અંગ તરીકે લખાયેલું છે. શુદ્ધતાની પ્રગ્ન મને જૂને નહિ ત્યાં સુધી, મને સાહિત્યકાર તરીકે ન ઓળખે પણ ફેળવણીકાર તરીકે ઓળખે એવી મારી આંતરિક હઠછા છે." આજીવન ફેળવણીકારની નિર્મળ દૃષ્ટિથી ફેળવણીના નટિલ પ્રત્યોત્તરો ઉઠેલ કરતું આ બૃહદ્ પુસ્તક વાંચ્યા પછી એમ જ લાગે કે શુદ્ધતા કાપામાં ફેળવણી-વિષયક ગણ્યાંગાંઠ્યાં પુસ્તકોમાં ઘણાં વર્ષ સુધી એક દીવાદાંડી સમાન આ પુસ્તક રહેશે.

શાસ્ત્રીયતાને સાચી કલાસ્વરૂપ ધડતાર આ સમયે કલાકારનો ખીએ સંપ્રદ 'જીવનનો અર્થ' છે. કાકા સાહેબમાં કલાને ખૂબ ગ્રીણવટથી પારખવાની નૈસર્ગિક શક્તિ છે અને સામાન્ય જનતાને મન નિર્જીવ લાગે એવી વસ્તુઓમાં તેઓ અદ્વિતીય નીરળી શકે છે. કાચર અને ચામાચીડિયા પર તેઓ નિર્બંધ લખે છે; એક બાળકના જેવી નિર્દોષનાયી ખિલાડી સાથે મૈત્રી બાંધે છે અને બાળકની કૌટુંકજીવિતી ખિસકોલીને મજામાં પણ ધાલી શકે છે. તેમના આ હળવા હાથે લખાયેલા નિબંધો છે, પણ તે સાચોસાચ શુદ્ધગદ્ય, તાજમહાલ, કાશ્મીર મહાવીરની કેવલ્યમૂર્તિ જેવા વિષયો પર લખતી વખતે તેમની વિશિષ્ટ કદ્દનાસમૃદ્ધિ તેમની સદાયે આવે છે અને તત્ત્વગીન તેમ જ પ્રવાસવસ્થુનોની શુષ્કતામાં કદ્દનાના રંગની અજબ મેળવણી કરી સજીવ ચિત્રો આપણી સમક્ષ ખડાં કરે છે. તેમના સંગીત, ચિત્ર, અજબ મેળવણી કરી સજીવ ચિત્રો આપણી સમક્ષ ખડાં કરે છે. તેમના સંગીત, ચિત્ર, રચાપત્ર, આકાશદર્શન પરના અભ્યાસપૂર્ણ લેખોમાં તે તે વિષયોનું અનેકવિધ ગાન, લલિત કદ્દનાવિલાસ અને ગાનવદ્ધેષ વિનાનો શુદ્ધ નિઃસ્પર્શ દષ્ટિગોચર થાય છે.

ગુજરાતના આ સત્યગુણી સાહિત્યગ્રાંથોનો ત્રીજો સંગ્રહ 'શુવનભારતી' છે. એક [૨૪૬

અખંડ વિદ્યાબ્યાસંગી પુરુષની લાંબા સમયની સાહિત્યોપાસનાના પરિપક્વ દળરૂપે આ ગ્રંથ છે. 'વિવેચક એટલે આજીવન સંદર્ભેના ઉપાસક.' તેનાં અનેકવિધ જ્ઞાનમાં બુદ્ધિનો ચમકાર, તેના દર્શનમાં અપૂર્વતા, તેની લાગણીમાં સુકુમારતા અને તેના વિચારમાં રદ્ધટિકમણિસભી પારદર્શકતા હોય છે. રા. વિશ્વનાથ બટ્ટના શબ્દોમાં કહીએ તો, 'જીવન કલાધર બનવું એ સાહિત્યકારનું મુખ્ય કર્તવ્ય છે' એમ તેઓ માને છે; એ તેમનો આદર્શ છે. કાકા સાહેબની સર્ગ-ક-વિવેચક તરીકેની જોય શક્તિનો આ પુસ્તક ખ્યાલ આપે છે. તેમની પ્રતિભાવંત, પ્રાણુવાન અને સત્ત્વગુણી વિવેચનાએ ગુજરાતી સાહિત્યમાં જુદો જાત પાડી છે અને અનેક જગતા લેખકોનાં પુસ્તકોની પ્રતાપનાઓ લખી છે, પ્રૌત્સાહન આપી, તેમના પ્રિય ગુરુ અને માર્ગદર્શક સખા બન્યા છે.

અનેક વિદ્યાવિશારદ પંડિતોનો બલવાહી અને સંસ્કારપ્રીઠ શૈલીથી લખાયેલા લેખોનો ચોથો બૃહદ્ સંગ્રહ 'જીવન સંસ્કૃતિ' છે. જીવનના કાલાદતથી દૂર વસનાર એક અના-સક્ત કર્મયોગીએ માનવજીવનને, માનવસંસ્કૃતિને, રાજકારણ વગેરેને સ્પર્શતા અનેક જટિલ પ્રશ્નોનું સહેદયતાથી વ્યાપક અને તલસ્પર્શી અવલોકન આ પુસ્તકમાં કયું છે. આ ચારે સંગ્રહોના લેખો વાંચ્યા પછી નિબંધોની સંખ્યામાં કે શૈલીની સુંદરતામાં, વિષયોની વિવિધ-તામાં, વિચારોની સમૃદ્ધિમાં કે ભાવનાની ઉદાત્તતામાં, રા. વિશ્વનાથ બટ્ટ કહે છે તેમ, આ મુગના ઉત્તમ નિર્માણકાર કાકા સાહેબ જ છે, એમ લાગ્યા વિના નહિ રહે.

આપણા પ્રવાસસાહિત્યમાં કાકા સાહેબનું 'હિમાલયના પ્રવાસે' અનેક દૃષ્ટિએ ઉત્તમોત્તમ પુસ્તક છે. તેમણે આ પ્રવાસ 'એક વૈજ્ઞાનિકની વારત્તવિક દૃષ્ટિથી કે સંસ્કારશોધક પ્રવાસીની કૃત્તુદક્ષ દૃષ્ટિથી નહિ, પણ એક ભાવિકની પ્રેમદૃષ્ટિથી કરેલ છે' અને તેથી હિમાલયમાં પ્રાપ્ત દેવી આત્મશુદ્ધિની સુગંધ અદર્ય રીતે વાચકને પણ પવિત્ર અને પાવનકારી બનાવે છે. રા. વિશ્વનાથ બટ્ટના શબ્દોમાં કહીએ તો, આ પુસ્તક કાકા સાહેબની ચિંતનયુક્ત, સંસ્કારશીલ, જનસ્વભાવનું નિરીક્ષણ તથા કુદરતની પ્રેરણાઓ બીલતું મધુર અને familiar શૈલીમાં લખાયું છે.

તેમનું પ્રવાસસાહિત્યનું જીજ્ઞા પુસ્તક 'બ્રહ્મદેશનો પ્રવાસ' છે. બ્રહ્મદેશનો પ્રવાસ કયાં પછી કયાં વર્ષે આ પ્રવાસનું વર્ણન લખાયું છે તેથી પ્રવાસનાં સંસ્મરણો ઝાંખાં થઇ ગયેલાં હોય તે કારણસર અથવા બીજા ગમે તે કારણે તેમના આ લઘુ પુસ્તકમાં હિમાલયના પ્રવાસનાં વર્ણનોમાં જે લલિત રૂપનાવિલાસ, સખર ચિંતન, જનસ્વભાવનું જાકું નિરીક્ષણ તેમ જ કુદરતની મનોહરતા અને ભવ્યતાને પ્રતિબિંબિત કરી શક્યા છે અને શૈલીમાં જે પ્રાસાદિકતા અને સુકોમળતા લાવી શક્યા છે, તે આ પુસ્તકમાં આવી શકી નથી. પ્રવાસવર્ણનમાં ક્યારેક ક્યારેક શુષ્કતા આવી મઠ છે, છતાં પણ રસિક પ્રવાસસામગ્રી અને કાકા સાહેબનું સંસ્કારી માનસ આ પુસ્તકમાં પણ દૃષ્ટિગોચર થાય છે. તેમનું 'ઓતરાતી દિવાલો' તેમના જ્ઞેયજીવનના સદૃશ અનુભવોની નોંધ છે. કુદરત ને કલા, સાહિત્ય અને તત્ત્વજ્ઞાન, જૂગોળ અને ખજોળ જેવા ગંભીર વિષયો પર ચિંતનભર્યાં લેખો લખનાર કાકા સાહેબમાં મનોરથો વિનોદ કરવાની શક્તિ અને. બાળકના જેવી કૌતુકપ્રિયતા પણ સારા પ્રમાણમાં છે, એમ આ પુસ્તક વાંચતાં આપણને પ્રતીત થાય છે.

લાલિત્યભરી પ્રસન્નમધુર શૈલીમાં લખાયેલાં અને લેખક તરીકેની જાંચ પ્રતિભા અને સર્જકશક્તિનો ખ્યાલ આપતાં તેમનાં ત્રણ પુસ્તકો ‘સ્મરણયાત્રા’, ‘લોકમાતા’ અને ‘જીવતા તહેવારો’ છે. ‘સ્મરણયાત્રા’ એ તેમનાં કિશોરજીવનની લાંબે સમયે પૂરી થયેલી નોંધ છે. એક નિર્ભય અને સાધુચરિત વ્યક્તિના બાલ્યકાળનો અદ્ભુત અંગત પરિચય આપણને થાય છે. આત્મકથાના આપણા અદ્ભુત સાહિત્યધનમાં આ પુસ્તકે ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું છે. ‘લોકમાતા’માં કાકા સાહેબે ભારતવર્ષની નદીઓનું જુદે જુદે સમયે કરેલા દર્શનનું ભક્તહૃદયે કવિતામય ગદ્યમાં કરેલું સ્તવન છે. ‘જીવતા તહેવારો’માં તહેવારોને જીવતા બનાવી તેની પાછળ જે ઉત્તમવર્ણ, વ્યાપક, રહસ્યપૂર્ણ ઇતિહાસ રહેલો છે તેનું સંશોધન કરીને, આપણને ચિરસ્મરણીય ભેટ આપી છે. આપણા તહેવારો આપણી સંસ્કૃતિ અને આપણા રાષ્ટ્રીય જીવનને કેવા અનુકૂળ છે તે તેમણે પોતાની પ્રસન્નમધુર શૈલીથી સુંદર આખ્યાયિકાઓ આપી આ પુસ્તકમાં સમગ્રવ્યુત છે.

દૂંકમાં, યુગરાતી બાપાના એક પ્રથમ ઠાટિના સમર્થ ગદ્યલેખક હિંદી બાપાના પ્રખર પ્રચારક, આજીવન મહાન કેળવણીકાર, ગાંધીજીના શિષ્યમંડળમાં એક તેજસ્વી તારક સમા, ઋષિમુનિ સમુદ્ધ અને સત્ત્વવતું જીવન ગાળનાર, મુંસારમાં જન્મકમલવત્ રહી સેવામય જીવન ગાળનાર અનાસક્ત કમયોગી કાકા સાહેબ, હિંદુનું મહામૂલ્યવાન સ્તન છે.*

બલ્લભજી નાથાલાલ કામદાર
ખી. એ. એલ.એસ. ખી.

મૃત પંડિતોની સાથે

અનુવાદક—સ્વ. વામનપ્રસાદ અં. ભટ્ટ

[સોરઠા]

વિત્ત્યા મારા દિન, મૃત પંડિતોની મર્દો,
દૃષ્ટિ પડતી ન્યાંહ, વિદજ્ઞન પેણ તર્દો.

કદી ન વિસરે જે એવા મમ મિત્રો જ છે,
જે સાથે દિન રેણ વિનોદવાર્તા હું કરે.
સુખમાં જહુ આનંદ, લહું દિલાસો શોકમાં,
જ્યારે જાણું હું આભારી છું તે તણે.
વર્ષે આંસુધાર આંખડલીમાંથી પ્રભો !
મિત્રત્વ મુજ ગાત્ર દૃષ્ટિએ આભારની.
વિચારો મમ સર્વ મૃત પંડિતો સાથે છે,
કૃપા મારી પ્રજાળ થાયા મૃત પંડિત સમ.

આલ કરે સદૃશ્ય, દુર્ગુણને ધિક્કારતો,
જનું ભાગીયો હું તેઓના જ જયાજયે.
શોધું સાર ખરો, મૃદુ અને દૃઢ મન વડે,
તેઓને અનુભવ લાખ્યા હોય જીવન મર્દિ.
આશાઓ મુજ સર્વ મૃત પંડિતોમાં દિસે,
અવિખમાં મુજ સ્થાન, તેઓના જેવું ઘરો.
મારા ભવિષ્ય માંદ ધપે રહીશ હું તેની સાથે,
ને મુજ કીર્તિ માન જુસાએ અર્ધોયો નહિ *

* “ પ્રસ્થાન ”માંથી.

* અંગ્રેજી કાવ્ય ‘ ધી રક્ષાલર ’નો અનુવાદ

નવા વર્ષે પુસ્તકાલયોના કાર્યકરોને એક વિનંતિ

પુસ્તકાલયના કામકાજનું વર્ષ આ માસ આખર પૂરું થઈ જશે અને સૌ કાર્યકરો પોતાના કામની સમીક્ષા કરવા લાગશે, એ પ્રસંગે આપને મારા થોડા વિચારો જણાવું તો અરથાને નહિ લેખાય.

આપણું પુસ્તકાલયોનું સંચાલન ગામડાઓમાં મેટિ બાજે શિક્ષકબાઈઓ દ્વારા થાય છે, વર્ષ આખરે તેમની સેવાઓ બદલ તેમનો ઉપકાર માનું છું. કરૂંયા પુસ્તકાલયોમાં પુસ્તકાલયોનું સંચાલન થોડા સરકારી અમલદાર સાહેબો અને પ્રગનમાં આગળ પડતી રીતે તરી આવતા વકીલ અને ધનિક વર્ગના સહકારથી ચાલે છે તેમનો પણ પોતાની શક્તિ અનુસાર જે કંઈ કાળો આવ્યો હોય તે બદલ તેમનો પણ ઉપકાર.

કરૂંયાઓમાં પુસ્તકાલયના કારોબારમાં એક ઉણપ છે અને તે માધ્યમિક શાળાઓમાં કાર્ય કરતા શિક્ષકો, જેમના પર ૧૧ થી ૧૭ વર્ષ સુધીના કિશોરોના મનોમંથનોને સુયોગ્ય દિશામાં વાળવાની જવાબદારી સોંપાયેલી છે તેવા શિક્ષકોના સહકાર અને સક્રિય મદદ દ્વારા પુસ્તકાલય માટેનાં પુસ્તકોની પસંદગી અને તેનો પ્રચાર. માધ્યમિક શાળામાં બહુતા વિદ્યાર્થીઓને મંથપાલ પુસ્તકો તો આપે છે, પણ તેમાં વિદ્યાર્થીઓ શું વાંચે છે, કેવું વાંચે છે, તે મંથપાલ પોતે જાણે શક્તિશાળી હોવાથી તારવી શકેતો નથી. જીવનચરિત્ર, પ્રવાસચર્ચન, અને બાળ તથા ઇતિહાસને લગતાં યોગ્ય પુસ્તકોનું પૂરતું વાચન થતું નથી તેમ તે વસાવવા પૂરતા પ્રયાસો થતા નથી અને કેવળ આ વિદ્યાર્થીઓ પણ નવલિકા સાહિત્યના વાચન પાછળ ગાંડા ચમેલા જોવામાં આવે છે. અને આશા છે કે નવા વર્ષે આ ઉણપ દૂર કરવા કંઈક થશે.

કરૂંયામાં બીજી ખામી એ જણાઈ છે કે કેટલાંક રથજોએ પુસ્તકાલયોની પુસ્તક-મેંઘવણીઓ પર જોઈતી માહિતી વર્ષ આખરે મેંઘવામાં આવતી નથી અને પુસ્તકોની મેળવણી અને ખૂટતાં પુસ્તકો તેમ જ કમી કરવા પાત્ર પુસ્તકોનો નિકાલ પણ કરવામાં આવતો નથી. જે કોઈ પુસ્તકાલયે વર્ષ આખરે પણ મેળવણી કરવી અધુરી રાખી હોય તો તેણે પ્રથમ તકે નવા વર્ષે મેળવણી કરી પછી જ આપ-લેવું કામ કરવું જોઈએ. મંથપાલથી લિનન માણસોએ આ મેળવણી કરવી જોઈએ, જોઈતો ખર્ચ ગ્રામ પુસ્તકાલય માટે વિશેષ અનામત રકમમાંથી કરવો જોઈએ.

ત્રીજી ખામી એ છે કે પુસ્તકાલયમાં વર્તમાનપત્રો પાછળ હદ ઉપરાંત ખર્ચ કરવામાં આવે છે. અને તે ખર્ચ જોઈતાં જુદા જુદા પ્રકારનાં જૂતપત્રો પાછળ નહિ પણ એકના એક પત્રની વિશેષ પ્રતો ખરીદવા પાછળ છે. આપ સમજી શકશો કે સાર્વજનિક સંસ્થામાં સુધરાઈ, પ્રાંત પંચાયત, કોઈ ખાનગી વ્યક્તિ કે સરકાર જે કંઈ મદદ કે બક્ષીસ આપે તેના ક્ષેત્ર વ્યક્તિઓને વિશેષ લાભ મળે નહિ, પણ આખા જનસમુદાયમાં તે યોગના કેમ પહોંચાડવી તે માટે વિપુલ યોગનાઓ ઘડવામાં વાપરી શકાય.

બહેનો (ગરીબ અને મધ્ય વર્ગની સ્ત્રીઓ) માટે ઘેર બેઠાં વાચન મળે તેવો પ્રયત્ન, પછાત વર્ગના લક્ષ્માં તે લોકોને વાંચવા યોગ્ય પુસ્તકો પ્રચારકો શોધી તેમને મહેનતાવું

આપી દૂર દૂરના ગરીબ લોકોમાં જ્ઞાન પ્રચાર કરવો; શાળાઓમાં ફરતાં પુસ્તકાલયોની પેઢીઓ તેમને જોઈતાં પુસ્તકો વસાવી આપવામાં, કરવામાં આપ્યા તાલુકાની પ્રગતિ માટે થોડા અધ્યયનપ્રયોગ-હિન્દી, ગુજરાતી, અંગ્રેજી અને મરાઠી-ઉચ્ચ કોલેજનાં પુસ્તકો વસાવવાં અને તાલુકાની પ્રગતિમાં ફરતાં પુસ્તકાલયોની પેઢીઓ દ્વારા પહેંચાડવાં, શિષ્ટ વાચનની યોજના દ્વારા સુવાચનને પ્રચાર કરવો:—આવાં અનેક કાર્યોમાં તેમનાં નાણાં ખર્ચાવાં જોઈએ. આશા છે કે ઉપરની નીતિ નવા વર્ષે કરવા અને પ્રાંત પુસ્તકાલયો અખત્યાર કરશે.

જેવટની ખામી એ કે કલમનિષિ જેમાંથી ફુકાનો, જમીન કે છતર વ્યવસ્થાથી ઉત્પન્ન થયું ક્યું હોય તેને સમિતિઓ નવા વર્ષની લોકમદદ સમજે છે અને લાગે છે કે એ નીતિ ઘણી જ વિઘાતક છે. આપણા વડીલોએ જે દ્રવ્ય એકું ક્યું છે તે તો આપણી આવકની જોડ માટે વાપરી શકાય-નહિ કે તે આપણે ઊભી કરેલી મૂડી ગણાય. સાર્વજનિક સંસ્થાએ કયા કયા પ્રચારપૂર્વકના પ્રયાસો દ્વારા મદદ ઊભી કરી છે તે તેણે ગામની નાગરિક પ્રજાને જાહેર કરવું જોઈએ. તેમાંથી નીમે રકમ અનામત મૂકવી અને ખાડાની રકમ ઉપર સરકાર પંચાયત મદદ કે સુધરાઈ મદદ માગવી જોઈએ.

સુધરાઈઓ ઘણે રજા મદદ આપવા લાગ્યાતી નથી. સુધરાઈના સભ્યો પ્રજાએ ચૂંટેલા હોય છે કે શ્રીમંત સરકાર તરફથી નિમણેલા હોય છે તો તેઓ તમારા શુભ હેતુઓ અને ચોક્કસ કાર્યવહી જાણે તો જરૂર તમને મદદ કરે. માટે તમારા કાર્યથી તેમને સંતોષ આપી તમારે જોઈતી મદદ મેળવશો. આશા છે કે સુધરાઈના પ્રમુખ સાહેબ અને સભ્યો આ યોજનાને અપનાવી પુસ્તકાલયોને નવાવશે.

ઉપર પ્રમાણે કરવાઓ પોતાની કાર્યવાહીમાં જરૂર તે ફેરફાર કરી 'પોતાનું' કામ વ્યવસ્થિત અને નિયમિત બનાવશે એવી આશા છે.

મામ પુસ્તકાલયો મોટે ભાગે શાળાના શિક્ષકો દ્વારા ચાલે છે. સ્થાનિક મહાલ શાળાધિકારી સાહેબો તેમ જ વહીવટદાર સાહેબો પણ આ સંસ્થાની મુદ્દાગત લે છે. તેમનાં નિવેદનો તેઓ મોકલતા નથી. પણ કોઈ કોઈ મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો કાર્યવાહકોના પ્રયાસ અને બેદરકારીના પરિણામે બગડવા જોઈએ છે. તે બહુલું અમને ભારે દિલગીરી થાય છે. આ માટે જે શિક્ષક મિત્રો જે તે સ્થળે કામ કરે છે તેમને ખાસ વિનંતિ છે કે આ સેવાનું કાર્ય તેઓ ઉપાડી લે અને સંસ્થાનો લોકોમાં જ્ઞાનપ્રચાર કરવાનો શુભ હેતુ ખર લાવે. ફરી લોકો અનુકૂળ સમયમાં તૈયાર થઈ કોઈ જુવાન કાર્યકર મળે તેમને ઘણી સોંપે. મોટે ભાગે અવ્યવસ્થિત મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો ઉપરની મારી નમ્ર ફરીઆદ સાંભળી કાં તો પોતાની કાર્યવહી સુધારે અથવા શાળા ખાતાને સોંપી તે દ્વારા જેટલું થઈ શકે તેટલો પ્રચાર થવા દે.

શાળામાં જે પુસ્તકાલયો છે તેમણે આજે મોટા મોટા જીકસેશનો તરફથી પ્રસિદ્ધ થતી અનુવાદોની વાર્તાઓ ખરીદવા કરતાં પ્રગ્વજીવનને ધોડે એવાં નીતિપ્રેરક જીવનચરિત્રો, પ્રવાસવર્ણન, ઇતિહાસ તથા કળાના શિક્ષણને લગતું વાચન પ્રગતિમાં વધે તેમ કરવા વિનંતિ છે. તેમને પ્રસિદ્ધ યજ્ઞેશ્વરી શ્રી શિવાજી છત્રપતિ, શ્રી. મોતીભાઈ અમીન, વત્ત અને પરશુરામ, પ્રહ્લાનંદ, ઇસુ ખ્રિસ્ત, ખાણ, સહજનંદ, તેજચિત્રો તેમ જ ખાસપણે જીવનચરિત્રો જે

ચરોતર એન્કુકેશન સોસાયટી, સયાજી જાલજ્ઞાનગાળા, અશોક બાઇપુસ્તકમાળા, વગેરે દ્વારા પ્રસિદ્ધ થયાં છે તે વંચાવવાં અને વસાવવાં. પ્રવાસવર્ણનો અને રચનવર્ણનો જોતાં દક્ષિણાચન, બ્રહ્મદેશ, મારી કચ્છવાના વગેરે પુસ્તકો મોટી ઉંમરના માણસોને વાંચવા જેવાં છે. આવાં પુસ્તકોની એક યાદી દર વર્ષે અમે વાર્તાઓ સહિત આપીએ છીએ. વાર્તાઓ સારી હોય તે વંચાવવાની પણ આપણે ફરજ ન ચૂકરી જોઈએ.

છેડી ગયેલાં બાળકો તથા શાળામાં બહુતાં બાળકો માટે અમે ૧૯૩૬-૪૦ માં એક ખસો જેટલાં પુસ્તકોની વર્ગવાર યાદી પ્રસિદ્ધ કરી છે. તેમાં દર વર્ષનાં પ્રસિદ્ધ થતાં નવાં પુસ્તકોની યાદીમાંથી બાલોપયોગી પુસ્તકો જોઈ જરૂર તે મંગાવી દરેક વર્ગ માટે નિદાન વીસથી પચીસ પુસ્તકો દરેક નાના ગામડાના પુસ્તકાલયે વસાવવાં જોઈએ. મોટાં ગામડાં અને કસબાએ એક પુસ્તકની બાળકોની સંખ્યાના પ્રમાણમાં વધુ પ્રતો ખરીદી શાળામાં ફરતાં પુસ્તકાલયો મારફત વાચનપ્રચાર કરવો જોઈએ, જેથી બહુનારાંનું બહુતર તાજૂ રહે, બહુવામાં આનંદ માણે, અને બહુને છેડી જનારાને પુનઃ નિરક્ષર થવાના પ્રસંગો ન આવે.

છેવટ, ગ્રામ પુસ્તકાલયો પોતે પોતાની ફરજો કર્યા કરતાં વધારે સારી રીતે બજાવે છે તે મેં તેમના કાર્ય ઉપરથી જોયું છે. પરંતુ તેટલું પૂરતું નથી. બહુલાં તમામ માણસોને તેમને પુસ્તકાલયમાં આકર્ષવા જોઈએ અને મદદ વધારે સારા પ્રમાણમાં જોખી કરી વર્તમાનપત્રો કરતાં પુસ્તકો પાછળ વધારે ખર્ચ કરી જોઈતું વાચન વાંચે તેવો પ્રચાર કરવામાં યથાપોચ મદદ કરવી ધટે.

ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રી અને ગ્રંથપાલ બાઈઓએ પોતાની સમિતિઓને ખાસ સમજાવવું કે પત્રો ખાતર મેળવેલું દાન નિરર્થક છે. પણ બહુસંખ્ય કે જ્ઞાનપ્રચાર માટે મેળવેલું દાન જ ખર્ચ દાન છે.

ગ્રામમાં જ્ઞાનનો ફેલાવો થાય, તે લેવું જૂસી ન જવાય, અને કુળીઆના સમાચારોથી જાણુ રહીએ તે માટે આપણે પૂર્ણ વિચાર કરી આપણી લોકમદદના પ્રમાણમાં કાયમનિધિ ખાતે નીમે રકમ કરવી. ટકાવારીના ધોરણે અંદાજ જનાવવાનું કાર્ય આપ સૌને માથે છે. મને ખાતરી છે કે ઉપરની મારી ઈચ્છાને જરૂર લાવવા સૌ પુસ્તકાલયોના કાર્યવાહકો જ પોતાનાથી ખતો સહકાર આપશે જ.

નાનાં નાનાં પુસ્તકાલયો નજીકનાં મોટાં પુસ્તકાલયોના કામ કરનારાઓના સીધા સંપર્કમાં આવી મોટા પુસ્તકાલયમાંથી પોતાના ગામના બાળકો માટે પુસ્તકો મેળવવા પ્રયાસ ને ચાલુ છે તેને વધારે ગતિમાન કરવાની જરૂર છે. અવિધ્યમાં આવેલું એક સારા જૂથ કે કર્યા પુસ્તકાલય મારફત આજુબાજુનાં ધણાં ગામોને પુસ્તકપેટીઓ આપી શકીએ તેવી દૂરદેશી મોટાં પુસ્તકાલયોના સંચાલકોએ રાખવી ધટે. અને આ બધું ત્યારે જ બને જ્યારે પુસ્તકો પાછળ આપણે પૂરતી રકમ ખર્ચી શકીએ. અને ખૂટે તો આપણા કાયમનિધિના ઉત્પન્નમાંથી એ માટે રકમ ખર્ચ કરીએ.

આ બધી બાબતો તો પ્રાંત, કર્યા અને ગ્રામ પુસ્તકાલયોની વ્યવસ્થા અને દોરવણી

અવધુ ભૈરવોસની સુમસિદ્ધ પાઠ કૂટની વિરાટકાવ્ય ગ્રામગેશ્વર-આહુતીની દિ. પ્રતિમાને શ્વે. સંપ્રતિ રાજ્યે કરાવેલી છે અને તે બદખાહુની છે, તેમ જણાવે છે ! (ખ', ૩, પરિ. ૧), પૃ. ૧૭૯ માં ' નિમ્ન-અંતરે દિગંધર જૈનસંપ્રદાય ' જણાવે છે ! વગેરે અનેક વિધાનો વિચારણીય અને ચર્ચાસ્પદ જણાય છે. ગ્રામીન અર્ચાગીન ગ્રામજીને વિચિત્ર દલીલો અને મનસ્વી કલ્પનાઓથી પોતાના મત તરફ વાળવા પ્રયત્ન થયો લાગે છે.

જેણે આ ગ્રંથના સર્જનમાં અને સંશોધનમાં ડૉ. શાહના મુખ્ય મદદનીશ તરીકે અસાધારણ પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો હતો અને આ ગ્રંથની પૂર્ણાકૃતિ સાથે પોતાના જીવનની પણ અકાળે કરુણ પૂર્ણાકૃતિ કરી નાખી હતી, તે બાઈ ચીમનલાલ અમૃતલ સંધવીનું નામ આ ગ્રંથના લેખક તરીકે જોડી શકાયું હોત તો ઉચિત ગણાત.

ડૉ. શાહનાં અન્ય સર્જન ' ગ્રામીન ભારતવર્ષ ' ની જેમ ઐતિહાસિક ચર્ચાસ્પદ આ દળદાર પુસ્તક પણ તેમનું મતલબ સમજવા છત્તનાર સાક્ષરોને ઉપયોગી થવા સંભવ છે.

લા. ભ. ગાંધી

૩. વારસદાર—અનુવાદક: ' શુક્લ '; પ્રકાશક: શ્રી હરિદર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ, સુરત; ૧૯૪૩; કાંડેન ૧૬ પેજ કદનાં ૫૫૬ ૧૬૬; સચિત્ર આચ્છાદન સહિત છોટું પૂઠું; કિંમત રૂ. ૩-૦-૦.

ખંગાળતા જાણીતા લેખક સ્વ. શ્રી. નારાયણચંદ્ર બટ્ટાચાર્યે રચિત નવલનો આ એક અનુવાદ છે. આ પહેલાં પ્રસિદ્ધ થયેલા ' પાર ', ' અભિમાન ' અને ' પતિમંદિર ' ના મૂળ લેખક પણ આ જ છે. આ પુસ્તકના મૂળલેખક અને તેમના સાહિત્ય પરત્વે 'વારસદાર'ની પ્રસ્તાવનામાં જણાવાયું છે કે તેમનું વાર્તાસાહિત્ય, ખંગ જનતામાં ખૂબ આદર પામ્યું છે. તેમની વાર્તાઓમાં પ્રધાન સૂર ગામડાંનાં દર્શનો છે. અને એટલા માટે ખંગજનતાએ, તેઓને ' પદ્મી-ચિત્રનિપુણ'ની માનમરી મળી પડી છે. તેમના સ્વર્ગવાસી યવારો, સ્વ. શરદ્યાણુ અને સ્વ. જલધર સેન રામજહાદુર જેવાને પણ કહેવું પડ્યું છે કે, ગામડાંનાં દર્દીઓ ચિત્રો હવે અધુરાં રહેશે.

ખરે જ, આ લેખકનાં ઉપર જણાવેલાં વાર્તાનાં પુસ્તકો આ જ પ્રકારનાં છે. સ્વ. શ્રી બટ્ટાચાર્ય, પોતાની વાર્તાઓમાં, ગામડાંના સામાન્ય અને ઉચ્ચ કુટુંબોનાં જીવન ઉઠાવી લાઈ, તે દ્વારા ગ્રામજીવનમાં સામાજિક અને કીકૃત્તિક કેવાં દર્શો બર્ષો છે, અને તે દર્શો મનુષ્ય-જીવનને કેટલી હદ સુધી પાડે છે, તેનો તાદરસ અને હૃદયસ્પર્શી ચિતાર રજૂ કરે છે. ખાસ વિશિષ્ટતા તો એ છે કે, આપણે જાણે કે ઘરમાં બેસી, તે શુદ્ધજીવન નીરખતાં જાણે તે સજીવ ન હોય તેવાં ચિતારે છે. અને કહેવાનું હોય તે પણ આડંબર અને લાંબા વર્ણન વિના ટૂંકામાં જ કહી દે છે.

'વારસદાર'ની વાર્તા, મનુષ્યને વારસ માટેની બૂખ કેટલી હદ સુધી સતત જાગત રાખે છે, અને તે બૂખને સંતોષવા, મનુષ્યનામાં કેવી ગડમથલ અને મનોમંથનો ચાલી રહ્યાં હોય છે તેનો સુંદર ચિતાર આપે છે. તારિણીચરણ નામના જર્મીનદાર પોતાને કેમ વારસ નહિ હોવાથી પોતાના બાઈના છોકરા (બત્તિજ) સત્ત્વચરણને વારસ લેવાની છત્તા સેવે છે. પણ તેનામાં લાયકાત ન જોતાં તે બત્તિજ દ્વારા સારો વારસ મેળવવા સાર, બત્તિજને

પરણાવવાની બેવના રાખે છે. ભત્રિજે પરણવાની ના પાડતાં, પોતે જ ભત્રિજા માટે નક્કી કરેલી કન્યા સાથે પરણે છે. અને છેવટે તો ભત્રિજાને જ પોતાનો વારસ બનાવે છે. આ વાર્તામાં સત્યચરણને ઊંચી કક્ષાનું પાત્ર ચિત્રાયું છે. સત્યચરણની ત્યાગવૃત્તિ, નીડરતા અને પરાપકાર વૃત્તિના ગુણો સમાજને એક ઉત્તમ બોધપાઠ શીખવે છે. જમીનદાર છેવટે એના આ જ ગુણોથી આકર્ષીત, તેને પોતાનો વારસદાર બનાવે છે. વાર્તા અરેબર બોધક અને ગ્રેરક છે.

૪. અચલા—અટવાદક: શ્રી, જેઠાલાલ નારાયણ ત્રિવેદી, પ્રકાશક: ગે. જીવનલાલ અ. મહેતા વતી ચંદ્રકાન્ત છ. મહેતા, પીરમથા રોડ, અમદાવાદ; ૧૯૪૩; કાઉન ૧૬ પેજ ૬૬નાં ૫૪ ૧૨૮+૧૬=૧૮૪; સચિત્ર આચ્છાદન સહિત બોર્ડ પરીનું પૂર્વ; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦૦.

પ્રકાશક તરફથી પ્રસિદ્ધ થતી, 'ગાનવર્ધક પુસ્તકમાળા'નું સન ૧૯૪૩ ની સાલનું આ પહેલું પુસ્તક છે. અને તે 'ત્રીબોધ'ના પ્રાદેશને આ વર્ષે બેટ તરીકે પણ આપવામાં આવ્યું છે. પ્રકાશકે ચાલુ સાલથી માળાનું લવાજમ લેવાનું બંધ કર્યું છે. અને તેને બદલે હવેથી પ્રસિદ્ધ થતાં પુસ્તકો, પ્રાદેશને ૩૩ ટકા કમિશનથી આપવાનું ઠરાવ્યું છે.

આ પુસ્તકમાં બે જાંગાળી વાર્તાઓ અનુવાદ અપાયો છે. એમાંની એક 'અચલા' એક જાંગાળી લેખિકા બહેનની અને બીજી 'રાધારાણી' જાંગાળના જણીતા નવલકથાકાર શ્રી. બંદિમચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયની લખેલી છે. આ જા'ને સામાજિક વાર્તા છે. 'અચલા'નું ચિત્ર દિવુ સમાજમાં નારીનું સ્થાન શું છે અને સાચું નારીહૃદય કેવું છે તથા તેમનામાં કેવી કેવી વેદનાઓ અને મનોમંથનો ચાલી રહ્યાં હોય છે તેનો સચોટ અને મર્મવેધક ચિતાર રજૂ કરે છે. અચલા એ એક જંગીરદારના મેનેજરની પુત્રી છે. તેને જંગીરદારના પુત્ર સિરીપ સાથે નાનપણથી રનેહ જાંધાય છે. મોટપણે એ લગ્નમાં પરિણમે એવી જા'નેની ઇચ્છા હતી. પણ તે ફળી નહિ. અને સિરીપ બીજા ઠેકાણે પરણી ગયો. છેવટે અચલા પણ, એક શૂદ્રક પણ બણેલો નહીં અને દાદરીઓ એવા એક યુવક સાથે પરણે છે. આમ જા'ને વિપ્લવ પડ્યા પછી, તેમનામાં જે દુઃખની ધરીઓ આવે છે તે ધરીઓ, સમાજને, દિવુસમાજની નારીની લગ્નજીવન અને સંતાનજીવન દેરલી ઉચ્ચ છે તે સચોટપણે સમજાવે છે. અને નારીજીવન પ્રત્યે સહૃદયી બનતાં અને આદરથી જોતાં શીખવે છે.

બીજી વાર્તા 'રાધારાણી' એ પણ એક ટૂંકી અને સામાન્ય વાર્તા છે. રાધારાણી, પહેલાં શૂદ્રકથી પણ પાછળથી તદ્દન બિખારણ અવસ્થામાં આવેલી એક ગરીબ માતાની પુત્રી છે. તે પોતાની ગરીબાઈમાં, અકરમાતથી ગ્રાપ્ત રીતે મદદ કરનાર એક યુવકને, મોટપણે પોતાના સારા દિવસો આવતાં પણ જૂલી રાકતી નથી અને રાતદિવસ તેનું જ સ્મરણ કરે છે. છેવટે જા'નેનો મેળાપ થાય છે અને તેઓ પરણે છે. આ વાર્તા પણ સમાજને કંઈક અંશે બોધક તો છે જ.

'અ-દ્રષ્ટા'

૫. દુર્ગારામ મહેતાજી અને બીજા નાટકો—લેખક: ચારદાપ્રસાદ વર્મા; પ્રકાશક: યુગાન્તર કોર્પોરેશન, સુરત; આવૃત્તિ ૧ લી છ. સ. ૧૯૪૩; ૧૬ પેજ ૫૪ ૬૮; પૂર્વ હાર્ડબોર્ડનું; કિ. ૧-૪-૦૦.

શ્રી. હોમોગ્રાફ પેટ્ર (૧)ને અર્પિત થયેલું આ પુસ્તક એના નામમાં સચિત્ર યથા પ્રમાણે નાટક વિષયનું છે. એમાં 'સંસ્કૃતિ પ્રચાર' નામનું એક પ્રદક્ષન અને 'દુર્ગારામ

મહેતાજી ' તથા ' સુરુચિ ' નામનાં બે નાટકો ઉપરાંત ' મોટાં ઘટપુ' ત્યારે 'ના શીર્ષક નીચે ' જરૂરિયાન ' ' મહાદેવનાં કૃષ્ણ ' ' રિવાજ ' અને ' છાપાં ' નામના ૩ નાનકડા સંવાદો સંચિત થયેલ છે. બધાંપણ વસ્તુચુંદન રમુજી હોવા ઉપરાંત બોધક, વિચારણીય અને જાહેર મેળાવાઓને પ્રસંગે બજારી રમણ તેવી સામગ્રી પૂરી પાડે છે. ' દુર્ગોરામ મહેતાજી 'નું નાટક એ સર્વમાં લાંબું ત્રણ પ્રવેશનું હોઈ સુરત શહેરમાં પોતાના નામની એક વાર દાક વગાડી જનાર એ સુવિખ્યાત મહેતાજીના જમાનાની શિક્ષણપદ્ધતિ, તથા ' પુનર્જન ' જેવા સામાજિક સુધારણાના પ્રયત્ન પરત્વે તેમ જ ભૂતશુના અને જાદુમંત્રના વહેમખંડન માટે મહેતાજીએ ચત્રાવેલી કૃતિશીલતા પર અચ્છું અજનાણું પાડે છે. પુસ્તકાલયોએ અપનાવવા યોગ્ય.

' દુર્ગોરામ મહેતાજી 'નું ચરિત્ર વર્ષો પહેલાં રવ. મહીપતરામભાઈની કથને લખાયેલું, પણ તેમાં મહેતાજીના અંતકાળ સુધીની હકીકત ઉપલબ્ધ નથી અને તેની નકલો પણ હવે દુષ્પ્રાપ્ય બની છે, એટલે સુરતના આ સુવિખ્યાત સુધારક મહેતાજીનું સળંગ જીવનચરિત્ર સંકલિત કરીને પ્રગટ કરવાનો શ્રમ કોઈ સાહિત્યસેવક ઉઠાવશે તો તે અત્યંત આદરપાત્ર થઈ પડશે.

ના.

૬. જિજ્ઞાસુ અને અમી—લેખક: શ્રી. સુનીતાલલ વર્ધમાન શાહ, પ્રકાશક: પ્રજાજંધુ કાર્યાલય, રેવડી બજાર, અમદાવાદ કાઉન કલ્તાં પૃષ્ઠ ૨૧૬+૮, દિરંગી ચિત્રચુકત સાફ પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

આ પુસ્તકના લેખક આપણા સાહિત્યના એક સિદ્ધહરત વાર્તાલેખક છે. એમણે આજપણ તમાં સંખ્યાબંધ ટૂંકી વાર્તા-નવલકથાઓ આપી છે. તેમાંનું ' એમનું ' ઐતિહાસિક અને સામાજિક પાત્રનિરૂપણ ખામ પ્રશંસા માગી લે તેનું હોય છે. એવી જ પ્રશંસા માગી લેવું આ પુસ્તક છે.

પુસ્તકનું વસ્તુ, નવલકથાના નાણકની રાજનિશિમાંથી ઉપાડી એક સત્યમય ઘટનાને અદ્ભુત રીતે નવલકથાના રૂપમાં રજૂ કરવાને લેખક સફળ રીતે શક્તિમાન થયા છે.

રિયલિસ્ટ પંથ માળાપનો એક છોકરો ઘરગર છોડી નાસી જઈ, નાની ઉંમરે પણ સ્વમાનને સાચવવાની ટેકવાળો રહી મોટપણે એક વિસ્તૃત કુટુંબમાં પોતાની પ્રિય રત્નેદાના અને મમતાણી પત્નીને પોતાના હૃદયમાં ડેરી બિરાજમાન કરે છે તે લેખકે હૃદયસ્પર્શી રીતે વર્ણવ્યું છે. તેમાં પણ એની પત્ની અને એની બહેન વચ્ચેના અસૌકીક પ્રેમનો તો લેખકે પરાકાષ્ટા જ બતાવી છે. ખરેખર, સત્ય ઘટનાઓ પણ આવી અદ્ભુત હોય છે! લેખકે આ સત્ય ઘટના રજૂ કરીને એક વિશાળ કુટુંબમાં માસતા કાવાદાવાનું પણ દૃઢ દર્શન કરાવ્યું છે. અને આવા બનાવો તો આપણા સમાજમાં અનેક હશે.

આ પુસ્તકમાં સળંગ નવલકથાનું માત્ર પ્રથમ દર્શન જ કરાવ્યું છે. એનું બીજું દર્શન " પ્રજાજંધુ " સાપ્તાહિકમાં ક્રમશઃ પ્રકટ થઈ ગયું છે, ત્યારે ત્રીજું દર્શન અલારે ફર અઠવાણિે આવ્યે જાય છે. દરેક પુસ્તકાલય, સામાન્ય નવલકથાઓ પોતાને ત્યાં વસાવવા પ્રેરાય છે તે કરતાં આવી સત્ય ઘટનાત્મક છતાં બોધક અને પ્રેરક નવલકથાને જરૂર રચાન આપે એમ ઇચ્છીએ.

લેખકને એ કથાનકનાં બીજાં બે દર્શનો પણ પુસ્તકાલયે પ્રકટ કરવા અમારો બહાનખુ-આમક છે.

૭. આંત્રપાલી—ભા. ૧-૨, લેખક અને પ્રકાશક: શ્રી. રામચંદ્ર દાકુર, પ્રાપ્તિ-રયાન: મેસર્સ એન. એમ. દક્ષરની કું. પ્રિન્સેસ રફીટ, મુંબઈ ૨. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૯૧ + ૧૩૧, સચિત્ર દ્વિરંગી કવર આલ્બાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય બંને ભાગના રૂ. ૬)

બુદ્ધકાલીન સમાજરચના, તે સમયની રાજદારી પરિસ્થિતિ તેમ જ રીત-રિવાજો ધ્યાનિતો હજાર ચિતાર રજૂ કરતી આ નવલકથા, દેશને ચરણે અર્પણ થયેલી, એ જ દેશના ગણતંત્ર-લોકશાસન-અધારણના પ્રમુખ મહાનામની પુત્રી આંત્રપાલીની આસપાસ ગુંથાયેલી આ કથા છે.

ત્યારે, ભારતવર્ષના સિંચવીઓ અને માગધીઓ વચ્ચે વૈમનસ્ય પ્રવર્તતું હતું. આંત્રપાલીને પોતાની કરવા હમ્મરો સિંચવી જુવાનો તલસતા હતા, અને એક જીને પામવા વધુ પુત્રો તરફ યાચ તો તે જી દેશને અર્પણ ચલાવું રાષ્ટ્રના પ્રવેશી પુસ્તકમાં વિધાન છતાં એ દુરમન દેશના રાજા ગિણિસારને પરણી અને તેના દ્વારા તેને એક પુત્ર પણ જન્મ્યો હતો. પરંતુ એક બાળુ તેનાં લગ્ન થઈ ગયાં ત્યારે બીજી બાળુએ સિંચવી ગણતંત્રના પ્રમુખ-પાલીના પિતાએ, દેશ અને લોકશાસનના ધાવદાને માન આપી પાલીને દેશને ચરણે અર્પણ કરી હતી. અને આખરે પાલી થેરી બને છે અને તેનો ભાઈ આનંદ તેમજ છેલ્લે તેની પાછળ પાગલ બનેલો તેનો પતિ-મગધરાજ ગિણિસાર-કેવી રીતે બુદ્ધ ધર્મનો અંગીકાર કરે છે વગેરે વિવિધ પ્રસંગોની લેખકે, તેમની તાદ્દશ-ગળે નજર સામે જોતા હોઈએ તેવી કથાનક-શૈલીએ રજૂઆત કરી છે.

મૂળ આ કથાનક ચિત્રપટ માટે યોગ્યેશુ એટલે ઘણે અંશે એની રચના પ્રેક્ષકો માટે યથ હોય તેમ એમાંના સઘળા પ્રસંગે વાચકના ધ્યાનને એકધારા જકડી રાખે છે. અને 'હવે શું,' એમ વિચારતો કરી મૂકે છે. વાર્તાપ્રસંગોમાંના સંવાદો પણ જરાખર ચિત્રપટને અનુરૂપ લખાયા છે, એટલે વાંચતી વખતે જાણે વાર્તામાંનાં પાત્રો આપણી સામે જ બોલતાં આપણને સંભળાતાં હોય તેમ લાગે છે.

ચિત્રપટ માટે સર્જાએલું આ સર્જન જનતાને નજરોનજર જોવા મળે એમ ઇચ્છીએ.

લેખકે, પોતાના પાત્રો બાપાના અભ્યાસના પરિણામે-બૌદ્ધ ઇતિહાસવિષયક સંખ્યા-બંધ ગ્રંથોના આધારે અને તેના પરિશીલનને અંતે આ પુસ્તક લખ્યું છે; એટલે તત્કાલીન સમાજરચના, રાજકીય પરિસ્થિતિ, દેશને માટે સર્વસ્વનું અલિદાન કરવાની ભાવના અને તેની સાથે સાથે જ ચાલી આવતી ધર્મગુચિ વગેરે પણ આ પુસ્તકમાં સુંદર રીતે રજૂ કરાયાં છે. આટલા પરિશ્રમના ફલસ્વરૂપ આ પુસ્તક લખવા માટે લેખકને અભિનંદન.

૮. જીવનનાં વમળ—લેખક: શ્રી. ગુરુલાલ ગોપીલાલ મુ, પ્રકાશક: ધ મહાશ્વર-રાત પબ્લિશિંગ કંપની લિ. સર દિરાનગ્યા મહેતા રોડ, કોટ, મુંબઈ. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૦૪+૪, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. સવા.

આપણે ત્યાં " ન્યોતિધર " નામનું સામાજિક પ્રશ્નોની છણાવટ કરતું એક ઉત્તમ કોટીનું પાશ્વિક પ્રસિદ્ધ યાચ છે. માત્ર, પત્ર ચલાવવાને ખાતર જ નહિ, પરંતુ આપણા સમાજમાં પ્રવર્તતાં અનિષ્ટ તરવો સામે જનતાને લાલ જતી ધરવાને માટે જ એ સામ-પિકનું સંચાલન ચાલે છે. એના તંત્રી શ્રી. ગુરુભાઈ મુ એક ઉમદા સમાજસેવક હોઈને આવી સામાજિક સેવાને એમણે પોતાનું પ્રધાન કર્તવ્ય જનાવ્યું છે. તેઓશ્રીએ અમદાવાદના મહીપતરામ રૂપરામ અનાયાત્રમના વહીવટ દ્વારા સમાજથી તરછોડાયેલી, દુઃખી અને

આધારહીન અળખાઓનાં વીતકોની જે વિવિધ કદાણીઓ સાંભળેલી તેને “ન્યોતિધર” માં પ્રકટ કરેલી. એ છપાતી હતી ત્યારે, એ લેખમાળા પ્રકટ કરવી પ્રસ્તુત છે કે નહિ તે સંબંધી પણ ફેટલોક વાદ ચાલેલો. એટલું બધું ધ્યાન ત્યારે એ લેખમાળા તરફ સમાજના ફેટલાક આગેવાન કાર્યકર્તાઓનું દોરાયેલું. એ બધા બનાવોનો આ પુસ્તકમાં સંમંદ કરવામાં આવ્યો છે.

પુસ્તકમાં લખાયેલા બધા જ પ્રસંગો એક યા બીજી રીતે બહેનોની દુઃખકદાણીઓ રજૂ કરે છે. એ વાંચીને જનતા એ જાણત ચાલે તે જોઈ શકે કે પોતાની આસપાસ કેવા દાવાગિન પ્રવળી રહેલો છે.

પુસ્તકમાં લખાયેલા સઘળા બનાવો સત્ય ઘટના રજૂ કરતા હોઈને સમાજનાં એ અનિષ્ટ શકિતોને ફેટલે દરજ્જે સ્ત્રીઓ પ્રત્યે કર અને સંકેપિત માનસ ધરાવે છે તેનો દુઃખ પરિચય મળે છે. તેમાં પણ આવા શક્તિ-રિવાજો ગામડાંઓમાં તો એની હદ વટાવી જાય છે. એ દૃષ્ટિએ આ પુસ્તક દરેક દરેક મામ પુસ્તકાલય પોતાને ત્યાં વસાવી લે અને તેને ઘેર ઘેર વંચાવે.

૯. દુઃખભિલાપ—લેખક: શ્રી. જવેરચંદ ગેધાણી, પ્રકાશક: સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્ય મંદિર, રાણપુર, કાંચન કદનાં પૃષ્ઠ ૭૮+૪, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૮-૦.

રાણપુરના સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્ય પ્રકાશન મંદિર તરફથી શરૂ થયેલી નવપ્રકાશન શ્રેણીના બીજા બૂમખાનું આ બીજું પુસ્તક છે. લેખકે આ અગાઉ, ચીન દેશને લગતું “મહાવીર પડોશી” નામનું પુસ્તક આપ્યું હતું. એ જ દેશના ગામડાંને સાંધતા પ્રસંગોને લેખકે પોતાની પ્રેરક શૈલીએ આ પુસ્તકમાં વણી લીધા છે. લાલ ચીન અને સફેદ ચીન નામે ઓળખાતા ચીનના કટકા એક કાળે ખતરનાક લડતા તેમનું કેવી રીતે મિશન થયું તેમ જ દેશને ખાતર એ લોકોએ શું શું ક્યું તે બધી ઐતિહાસિક સામગ્રી લેખકે વાતોરૂપે આ પુસ્તકમાં આપી છે.

આપણા પડોશી દેશ સ્વદેશના એકબેને અર્થે કરેલા પ્રયત્નો પ્રેરક બાનીમાં મેળવવા પુસ્તકાલયો આ પુસ્તક જરૂર વસાવે. અમે કહીએ છીએ, દરેક પુસ્તકાલય આ નવપ્રકાશન શ્રેણીના રચાયો ગ્રાહક બને. આ શ્રેણીમાં દર આસે જાણુસા જોય વિવિધ વિષયોને લગતું ઉપયોગી પુસ્તકો આવે છે.

૧૦. અજબ દુનિયા—સંપાદક, પ્રકાશક, કવ, પૂઠાં, મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે. પૃ. ૮૦.

ઉપરની જ શ્રેણીનું આ પાંચમું પુસ્તક છે. એમાં દુનિયાની વિવિધ અજબગણીઓ સંપાદકે સંગ્રહી છે. એ વાંચીને આપણાથી સદને જ ઉચ્ચારી જવાય છે કે “દુનિયા અજબ બાબત છે.” પુસ્તકાલયના વાચકોને દુનિયાની નવાઇઓથી પરિચિત કરવા ખાતે આ પુસ્તિકા પુસ્તકાલયો જરૂર ખરીદે.

૧૧. તણખલાં—લેખક: ‘વનકૃષ્ણ’ અનુવાદક: શ્રી. રમણીક ગેધાણી, પ્રકાશક, કવ, પૂઠું, મૂલ્ય ઉપર પ્રમાણે.

બંગાળના એક ડોક્ટરે “વનકૃષ્ણ”ના તખ્તપુસ્તકો લખેલ પોતાના દાકતરી વ્યવસાયમાં અનુભવેલા પ્રસંગોને વાતોચતરૂપે રજૂ કર્યા છે. દાકતરના ધધામાં અનેક માણસોના પ્રસંગમાં આવવાનું ચાલે છે. આપણા ડોક્ટરો આવા પોતાના દર્દીઓની વિવિધ કદાણીઓ આ રીતે રજૂ કરે તો દેશનાં દીન-દુઃખીઓ તેમ જ તેમના વ્યવસાયમાં પ્રસંગાનુસાર આવતાં માનવીઓનાં દુઃખદર્દો અને માનસપરિચયનો અચ્છો ખ્યાલ મળી આવે.

અનુવાદની શૈલી, પુસ્તક પરભાષાનો અનુવાદ હોવાનો ખ્યાલ સરખો પણ આવવા દે તેવી નથી; જાણે કાઈ મૌલિક સર્જન વાંચતા હોઈએ તેવો એકધારો વાચનરસ જળવાઈ રહે છે.

૧૨. આપુનાં પારણાં—સંપાદક: શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી; કુલરકેપ કદનાં ૫૪૪ ૭૨, સાદું સચિત્ર પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. એક.

ગાંધીજીએ ગયા મહા માસમાં જે છેલ્લા અનશન આદરેલા તેના પારણાને ટાંકણે બદલ પડેલા આપણા રાષ્ટ્રીય શાયર શ્રી. મેઘાણી તેમ જ કવિ કાગનાં રચેલાં ગાંધીજીને લગતાં તથા તેમના અનશનને લગતાં કુલ ૨૩ કાવ્યોનો આ સંગ્રહ છે.

આ પુસ્તકમાંનાં શ્રી. મેઘાણીનાં કેટલાંક કાવ્યો પહેલાં પ્રકટ થઇ ગયેલાં તે તેમ જ કેટલાંક પ્રસંગને અનુલક્ષીને લખાયેલાં તેનો સંગ્રહ છે; એકંદરે ગાંધીજીનાં સફળ પારણાંની યાદ કરાવતાં તેમના પ્રત્યે ભક્તિભાવ ત્રેરે તેવાં હૃદયગમ અને ભાવનાભરપૂર એવાં આ ગેય કાવ્યો છે. પુસ્તકાલયો આવી ઉત્તમ પ્રાસાદિક વાણીને જરૂર પોતાને ત્યાં વસાવી લે.

૧૩. આપણું હિન્દુસ્તાન—લેખક: શ્રી. મીનુ મસાણી; અનુવાદક: પુરુષોત્તમ ત્રિકમદાસ; પ્રકાશક: આંકસર્કડ યુનિવર્સિટી પ્રેસ, ગિલ્લ શેડ, મુંબઈ. કાઠિન કદનાં એન્ટિક કાગળ પર છાપેલાં ૫૪ ૧૪૮+૮, સચિત્ર સાદું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૨.

લેખકે મૂળ અંગ્રેજીમાં લખેલ “Our India” પુસ્તકનો આ ગુજરાતી અનુવાદ છે. લેખકે આ પુસ્તકમાં, હિન્દુસ્તાન કાયા સોનાથી ભરેલો દેશ છે, એને ત્યાં કાચી ચીજો પુષ્કળ પ્રમાણમાં પાકે છે, છતાં આ દેસની અત્યારની દીનહીન દશાનો સુંદર ચિતાર આપ્યો છે. આપણા દેશના અર્થશાસ્ત્રનો અનુવાદકે આ પુસ્તકમાં લોકજોગ્ય-જાણજોગ્ય પણ કહી શકાય તેવી ભાષામાં મૂળ પુસ્તકને સરસ રીતે રજૂ કર્યું છે. તેમાં પણ મામજનતા સમજી શકે તેવી સરળતા એ આ પુસ્તકની લખાવટનું ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે. ભણેલાઓને તે વાંચવા આપવા તેમ જ અભણ પ્રૌઢોને પણ તેનાં ચિત્રોમાંથી સમજ આપવામાં ઉપયોગી નીવડે તેવું આ પુસ્તક છે. આમ પુસ્તકાલયો અવશ્ય વસાવે.

૧૪ સૃષ્ટિનું જ્ઞાન—લેખક: અને પ્રકાશક: શ્રી. દયારામ બેચરભાઈ ભટ્ટ; રામપુર, મહેરીવાડ, અમદાવાદ. કાઠિન કદનાં ૫૪ ૪૬૬+૮, પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ત્રણ.

આ પુસ્તકમાં અધ્યાત્મવિષયને લગતા કેટલાંક સિદ્ધાંતો, ગુરુ-શિષ્યના સંવાદરૂપે આપ્યા છે. અધ્યાત્મ વિષયમાં આવતાં વિવિધ તત્ત્વોનું સરળ ભાષામાં વ્યાખ્યાન છે. એ વિષયના જિજ્ઞાસુઓને ઉપયોગી નીવડવા સંભવ.

૧૫. લગ્નસાધના—જાણીતા લેખક શ્રી. સોપાને લખેલું આ પુસ્તક છે. લગ્નનો વિષય આપણે સાં ઘણા વખતથી ચર્ચાય છે. અને દરેક સમયે એ વિષે વિવિધ વિચારો ચાલે છે, અને તે દરેક વિચારશ્રેણીમાં ફેરફાર હોય છે. હિન્દુ સંસ્કૃતિમાં લગ્ન એ બહુ જરૂરી સંસ્કાર છે અને છેલ્લાં વીસ વર્ષમાં જે વિચારશ્રેણી હતી. જ્યારે ઘણા ફેરફારો થતા જાય છે અને અયોગ્યતાઓ પણ ખૂબ થાય છે તે વખતે આ પુસ્તક અતિ ઉપયોગી વાચન પૂરું પાડે છે.

લગ્નનું ખેય, શ્રી. “સોપાન”ની દૃષ્ટિએ નીચે પ્રમાણે છે: “લગ્નને પરિણામે માણસની વાસનાને ધીમે ધીમે શાંતિ ગળવી જોઈએ. એના જીવનને પ્રતિદિન જે ધસારો લાગતો હોય તે દીક થઈ રહે તેટલું જાળ ગળવું રહેવું જોઈએ. સમાજજીવનને અંગે જોનાં થતાં કર્તવ્યો એ પૂરી રીતે જાનવી શકેતા હોવો જોઈએ. એના જીવનમાં છૂટાછેડાનો પ્રસંગ

છે. જો જ ન થયો નોંધ્યો. એકના મૂલ્ય પછી ખીજને પાવનકારી સુગંધ અને શાંતિસુખ તેમજ કર્તવ્યપરાયણતા આપી શકે એટલી પ્રેમની તીવ્રતા હોવી નોંધ્યો. એકબીજાની સ્વતંત્રતા ઉપર આઠામાં એછો કાપ પડતો હોવો નોંધ્યો. સંયુક્ત જીવન છતાં વ્યક્તિવિકાસને પૂરેપૂરો અવકાશ હોવો નોંધ્યો. "

આ ધ્યેયને સમજાવવા અને તે રીતે લગન કરનારાઓને વાળવા આ બેસો પાનાના પુસ્તકમાં પ્રયત્ન છે. લેખકને છેડાછૂટકા નથી અમતા, તેઓ સંયુક્ત જીવનના દિગ્માયતી હોવા છતાં બંને જણનાં વ્યક્તિવિકાસ માગી રહ્યા છે. લેખક લગનસુખ વધારે વિસ્તારથી સમજાવે છે અને લગન કરનાર યુગલ પોતાની જાતને, કુટુંબને, સમાજને અને દેશને કેવી રીતે અનુકૂળ થઈ શકે અને સેવા બજાવી શકે તે સમજાવવા બહુ સાદી ભાષામાં ઠીક સંયમ સાથે અને વિવેકભરેલી ભાષામાં પ્રયત્ન કર્યો છે. દરેક પ્રકરણમાં લેખકની મહત્તમ મનોદાશ પણ દેખાઈ આવે છે.

આપણા આદર્શ ને ધ્યેય શું હોવાં નોંધ્યો તેની સ્પષ્ટ ઝાંખી કરાવે છે. અને એને માટે શું પ્રયત્ન અને કેટલી ધીરજ હોવી નોંધ્યો અને કેટલી યાતના અને સહનશીલતા પણ નોંધ્યો તે બહુ અચ્છી રીતે સમજાવ્યું છે. છેવટે લેખક જણાવે છે કે " જ્યાં અદાનતું અંધારું નહિ હોય, મોહનું ધન નહિ હોય, જ્યાં ત્યાગનું દિવેલ બળવું હશે, જ્યાં પોતે સજગી ખીજને પ્રકાશ આપવાની વૃત્તિ હશે ત્યાં પ્રભુના આશીર્વાદનાં ફૂલો સદાય વરસતાં હશે. "

શુભરાતીઓનાં લગનજીવન આ પુસ્તકના વાચનથી વધારે વિકસિત થાય એવી ઇચ્છા અને રાખીએ છીએ.

ચુ. પુ. શાહ

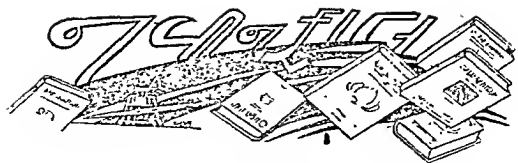
સામયિકો

ભગિની—સંપાદકો: સૌ. દેવીબહેન પટેલ અને કુ. સુશીલાબહેન મહેતા; પ્રકાશક: ભગિની કાર્યાલય, ૧૬, શ્રીમાળી સોસાયટી, અમદાવાદ ૬.

આપણે ત્યાં ગણ્યાં માંડ્યાં સ્ત્રીસમયિકામાં 'ભગિની' થી એક આવકારદાયક ઉમેરો થાય છે. 'ભગિની' આપણા સ્ત્રીસમાજના પ્રશ્નોને નવી જ રીતે અને શૈલીએ એના વાચકો સમક્ષ રજૂ કરે છે. આ સામયિક પાક્ષિક હોઇને દર મહિનાની તા. ૭ અને ૨૨મીએ પ્રકટ થાય છે. એમાં આવતા સ્ત્રીઉન્નતિ-પ્રગતિવિષયક લેખો ગ્રેરક હોઇને ગ્રામ તેમ જ શહેરી બહેનોના જીવનવિકાસમાં સીક ગ્રેરજીવનની વહેંચે છે અને સુધીમાં એના આઠ અંકો બહાર પડી ગયા છે, જેમાં 'સમયના વહેણ' શીર્ષક લેખમાં વર્તમાન પરિસ્થિતિને લગતા લેખ ઉપરાંત ઠટાક્ષલેખ, તેમ જ આદર્શ સ્ત્રીઓની જીવનરેખાઓ પણ આવે છે. એમાં આવતા લેખો આપણાં કેટલાંક સામયિકો પોતાના પત્રમાં ઉતારી તેના લાભ પોતાના વાચકોને પણ આપે છે. આનું ઉત્તમ સાદિત્ય આપતા આ પાક્ષિકનું વાર્ષિક લવાજમ માત્ર રૂ. ત્રણ છે. પ્રત્યેક મહિલા પુસ્તકાલય તેમ જ કરગ્રા અને ગ્રામ પુસ્તકાલયો આગામી વર્ષના બજેટમાં એને અચૂક સ્થાન આપે.

સ્ત્રીઓધ—કાગરજી રમારક અંક—સંપાદકો: શ્રી. કેશવપ્રસાદ છો. દેસાઈ અને જરબહેન કાગરજી; પ્રકાશક: જીવનલાલ એન્ડ સન્સ, ધીરમશા રોડ, અમદાવાદ.

છેલ્લાં ૮૭ વર્ષથી પ્રકટ થતા "સ્ત્રીઓધ"નાં સ્વ. તંત્રી શ્રી. પુતળીબાઈ કાગરજીના રમારક અને એમના પતિ શ્રી. કેશુચંદ્ર કાગરજીની જગ્યાએ પ્રસંગે સ્ત્રીઓધે તેના ૮૭ માં વર્ષના પાંચમા અંકને ખાસ અંક તરીકે પ્રકટ કર્યો છે. આ અંકમાં બંને વિદ્વાનજનોના ગ્રેરક-બોધક જીવનપ્રસંગો અપાવા ઉપરાંત વાચનીય સામગ્રી પણ સીક સંપ્રદાઈ છે. આજના કાગળની મોંઘવારીના વખતમાં પણ આ પ્રમાણેનાં દળદાર અંક પ્રકટ કરવા માટે સ્વચ્છાએને ધન્યવાદ.

સૌરાષ્ટ્ર સાહિત્ય મંદિર-રાણપુરનાં પુસ્તકો

બાપનાં પારણાં—લેખક: શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી, મૂલ્ય ૧-૦-૦

અજબ દુનિયા—સંપાદક: ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૮-૦

ધ્વજમિલાપ— ” ” ”

તણખલાં—અનુવાદક: શ્રી. રમણીક મેઘાણી, મૂલ્ય ૦-૮-૦

એન. એમ. ત્રિપાઠી લિ. સુબંધનાં પુસ્તકો

વરઘોડાં—લેખક: શ્રી. ઈન્દુલાલ દેનેવાલાલ યાત્રિક, મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦.

શરતના ઘોડા—લેખક: શ્રી. યશવંત પંડ્યા, મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦.

ખિન્દુ—લેખક: શ્રી. રામપ્રસાદ શુક્લ, મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

સૂર્યસારણી—લેખક: શ્રી. હરિહર બટ, સરસ્વતી સોસાયટિ, આનંદનગર, અમદાવાદ, મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

આપણું હિન્દુસ્તાન—લેખક: શ્રી. મીનુ મસાણી, પ્રકાશક: ધ આર્કાઇવ્સ યુનિવર્સિટી પ્રેસ, નિકાલ રોડ, મુંબઈ. મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

જીવનનાં વમળ—લેખક: શ્રી. ગુરુલાલ ગો. ક્રુવ, પ્રકાશક: ધ મહાશુભરાત પબ્લિશિંગ કં. લિ. સર દિરોજશા મહેતા રોડ, કોટ, મુંબઈ. મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦

માસિકો મળ્યા તારીખ*

ભિમિ અને નવરચના જુન	૨૭-૬-૪૩	પ્રચાન	મે-જુન	૧૬-૬-૪૩
દિશોર મે-જુન	૧૧-૬-૪૩	બાલજીવન	જુલાઈ	૬-૭-૪૩
કુમાર એપ્રિલ	૨૬-૬-૪૩	બાલમિત્ર	જુલાઈ	૨-૭-૪૩
ખેતીવાડી વિજ્ઞાન જુન	૨-૭-૪૩	બાળક	જુન-જુલાઈ	૧-૭-૪૩
ગાંડીવ જુલાઈ	૧-૭-૪૩	બગિની	જુન	૨-૭-૪૩
ગુણસુન્દરી જુન	૧-૬-૪૩	માનસી	જુન	૮-૭-૪૩
પ્રામજીવન જુલાઈ	૧-૭-૪૩	રેખા	જુલાઈ	૩-૭-૪૩
ધરણા જુન	૧૪-૬-૪૩	વૈદ્યકલ્પતરુ	જુલાઈ	૮-૭-૪૩
ચિત્રમય જગત જુલાઈ	૩-૭-૪૩	શિક્ષણપત્રિકા	જેક	૨૫-૬-૪૩
નવચેતન જુલાઈ	૧-૭-૪૩	સીજીવન	જુલાઈ	૩-૭-૪૩
પાટીદાર અપાઠ	૨૬-૬-૪૩	સીગોષ્ઠ	મે-જુન	૧૧-૬-૪૩

* આ પૃષ્ઠ અમે છેલ્લા કેટલાક વર્ષથી બંધ કર્યું હતું; પરંતુ છેલ્લાક મંત્રી-મંત્રીઓની માગણીથી તે ફરીથી આપણું શરૂ કર્યું છે. તેમાં દરેક વર્ષ-અંક નવિ હપ્તવ્ય. —તંત્રી ૨૬૪]

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પૃથ્વીરૂપ પ્રાંત પ્રચારક તથા માનદ પ્રચારકોએ નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત, જણાવેલી મુદત દરમિયાન, લઇ ત્યાંની પુસ્તકાલય વા વાચનાલય સંસ્થાઓ તપાસી છે અને દફતરી કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે. પુસ્તકોના વર્ગીકરણ, વગેરેની કામગીરી જળવી તત્સંબંધી જરૂરી સૂચના-સમન્વિત આપી છે; તેમ જ પુસ્તકાલય વગરનાં સ્થળોએ પુસ્તકાલય ખોલવા સંબંધી પ્રચારકાર્ય કયું છે:—

૧. વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. છગનભાઈ મથુરભાઈ પટેલ-માહે મે માસમાં કામરેજ મહાલનાં (૧) ભેરવ, (૨) ખેલેશ્વર, (૩) દેવોદ, (૪) નનસાડ, (૫) કોળીમરયાણી, (૬) દોગસ, (૭) ઝોરણ, (૮) વાવ, (૯) કોસમાડી સીમાડા, (૧૦) પરબ, (૧૧) વલણ, (૧૨) ઉભેલ, (૧૩) માંકણ, (૧૪) કોદરા, (૧૫) કોસમાડા, (૧૬) લાડવી; માંગરોળ મહાલનું (૧૭) મહુવેજ કામગીરી દિન ૨૪, જેમાં કામરેજ મહાલ મં. ની સભા તથા કોસમાડા શિક્ષણવર્ગની વિશિષ્ટ કામગીરી થયેલી છે.

માહે જુન માસમાં કામરેજ મહાલનાં (૧) વેળંગ, (૨) શેખપુર, (૩) અધ્યામા, (૪) ભાદા, (૫) ખોલવડ, (૬) ધોરણ પારડી, (૭) કરજણ, (૮) કુંગરા, (૯) ધાતવા, (૧૦) ધળા, (૧૧) ખાનપુર, (૧૨) સેવણી, (૧૩) આરતા, (૧૪) જોખા, (૧૫) સેગવા, (૧૬) પાલી, (૧૭) અકુરા (વા.), (૧૮) હળદર, (૧૯) ચીખલી, (૨૦) નગોડ, (૨૧) વિહાણ, (૨૨) સામપુરા, (૨૩) ટીંગા, (૨૪) દેલાડ, (૨૫) કામરેજ: કામગીરી દિન ૨૪.

૨. મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક રા. ભાઈશંકર ટી. ઠાકર-માહે મે-જુનમાં, ધારી મહાલનાં (૧) ધારંગણી, (૨) સરસીઆ, (૩) વીરપુર, (૪) દેવળા, (૫) કમી, (૬) કેરાળા, (૭) ચલાલા સાવ, (૮) ચલાલા બાલ; (૯) રૂધનાથપુર તા. ખાંભા; ઝોખા મહાલનાં (૧૦) જરડીઆ, (૧૧) ધીણકી, (૧૨) કુપણી, (૧૩) ખતુળા, (૧૪) ગોપીરાજપુર, (૧૫) કાસણવેલ, (૧૬) દારકાં કર્યા, (૧૭) દારકાં બાલ, (૧૮) દારકાં, મહિલા, (૧૯) વરવાળા, (૨૦) મીઠાપુર, (૨૧) આરંબડા, (૨૨) ખેટ મહિલા, (૨૩) ખેટ કર્યા, (૨૪) કલ્યાણપુર; અમરેલી મહાલનાં, (૨૫) ઠેરિયાયાડ, (૨૬) સાછ્યાવદર, (૨૭) માળીલા, (૨૮) ચાડીઆ, (૨૯) રાજસ્થલી, (૩૦) તરકતળાવ. કામગીરી માહે મે દિન ૧૭: જુન દિ. ૧૨.

૩. સાવલી મહાલ માનદ પ્રચારક રા. છગનલાલ સોમેશ્વર જોશી, માહે એપ્રિલમાં (૧) પીકોલ, (૨) વેમાર, (૩) સમલાથ.

૪. સાવલી મહાલ માનદ પ્રચારક રા. સોમાભાઈ ગરબકભાઈ માહે જુન માસમાં (૧) મુવાલ, (૨) ડેસર.

૫. વિસનગર મહાલ માનદ પ્રચારક શ્રી. ઉમિયાશંકર લ. દવે, માહે જાન્યુઆરીથી જુન સુધીમાં (૧) કમાણ, (૨) ઉદલપુર, (૩) ખરવડા, (૪) મગરોડા (૧) (૫) સવાળા (૧) (૧) સાતુસણ, (૭) વાલમ મહિલા.

૬. ચાણુરમા મહાલ માનદ પ્રચારક નં. ૧ રા. નાનજીભાઈ જે. પટેલ માહે જીનમાં (૧) બહુચરાજી, (૨) સંખલપુર.

૭. ચાણુરમા મહાલ માનદ પ્રચારક નં. ૨ રા. કરુણાશંકર મો. બ્યાસ માહે એપ્રિલમાં (૧) ચક્રસજ્જા, (૨) જરીઅધ, (૩) ડોડીવાડા, (૪) આદીવાડી, (૫) ખાંભેલ.

૮. ચાણુરમા મહાલ માનદ પ્રચારક રા. જોરાભાઈ લાલદાસ માહે મે માસમાં (૧) જસલપુર.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારકે જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા તથા જે સૂચના સમગ્રત આપી હોય તેનો ચોગ્ગ રીતે અમલ કરવા જે તે મંત્રી બાધ્યાને ખાસ બહામણુ છે.

ના. નં. ચોકસી
સહમંત્રી વ. રા. પ્ર. મં.

અંત્યસમીક્ષા

અમદાવાદ ગ્રંથરાત સાહિત્ય સભા તરફથી નીચેની વિનંતિ પ્રકટ કરવામાં આવી છે:—

“ ગ્રંથરાત સાહિત્ય સભા તરફથી દર વર્ષે કરાવવામાં આવતું સમીક્ષાતું કામ ચાલુ વર્ષે નીચેના ત્રણ વિભાગમાં વહેંચી નાખી તે દરેક વિભાગવાર જુદા જુદા સમીક્ષકો નીમવામાં આવ્યા છે:—

વિભાગ ૧ લો:—

વિષય:—કવિતા, નાટક, નવલિકા,
નવલકથા.

સમીક્ષક:—રા. ભાનુપ્રસાદ ખી. બ્યાસ
“પ્રભુ ભુવન,” સી. પી. ટેન્ક
મુંબાઈ. ૪

વિભાગ ૨ જો:—

વિષય:—નિબંધ, વિવેચન, જીવનચરિત્ર,
ધર્મતત્ત્વજ્ઞાન, ઇતિહાસ, પુરા-
તત્ત્વ, ભાષાશાસ્ત્ર, કેળવણી,
બાળસાહિત્ય, પ્રવાસ, વગેરે.

સમીક્ષક:—રા. દસમુખલાલ મ. કાજી
સિવિલ રોયલ
રાજકોટ

વિભાગ ૩ જો:—

વિષય:—વિજ્ઞાન, ભૌતિક વિજ્ઞાન, જંતુ-
વિજ્ઞાન, પ્રાણીવિજ્ઞાન, શરીર-
વિજ્ઞાન, રસાયણશાસ્ત્ર, રાસ્ટ્રીય
સાહિત્ય વગેરે.

સમીક્ષક:—ડો. રમણિક કે. ત્રિવેદી
“ પંકજ ” પ્રતાપગંજ
વડોદરા

જો દરેક પ્રકારનો તથા લેખકોને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરવાની કે તેઓએ ચોતાનાં પ્રમાણનો તથા કૃતિઓ ઉપર જજીવેલા સરનામા પ્રમાણે જે તે વિભાગના સમીક્ષકને મોકલી આપવાં.

સત્વર નોંધાવો—સસ્તુ સાહિત્ય વર્ષિક કાર્યોલય તરફથી સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીની હયાતીમાં ભારતવર્ષના મહાન ઐતિહાસિક ગ્રંથ મહાભારતના સાત ભાગો પ્રકટ થયા હતા, જેનો લાભ રિયલિસ્ટ પત્ર પુસ્તકાલયોએ લીધો હતો. પરંતુ ત્યાર પછી તે મળતો બંધ થયો હતો.

આજે સ્વામીજીના અવસાન બાદ સંસ્થાના ટ્રસ્ટી મંડળના પ્રમુખ શ્રી. મનુ સુએદારની કાર્યતંત્રપરતાના ફલસ્વરૂપ એ મહાગ્રંથ ફરીથી મળવો સુલભ થયો છે. એ મહાગ્રંથના સાત મોટા ગ્રંથોનું મૂલ્ય તા. ૧ લી ઓગસ્ટ '૪૩ સુધી રૂ. ૩૮) રાખવામાં આવ્યું છે. અને તે પછી તે રૂ. ૪૫) ની કિંમતે વેચાનાર છે. જે પછી પુસ્તકાલયો આ વિરલ ગ્રંથ, જેની દેશ-વિદેશની અનેક ભાષાઓમાં અનુવાદો થયેલા છે અને તાજેતરમાં રસિયન વિદ્વાનોએ જે ગ્રંથનો અનુવાદ પોતાની ભાષામાં તૈયાર કરવાનું સાહસ ઉઠાવ્યું છે તે મહાગ્રંથ આ રીતે ગુજરાતી જનતાને આ મોંઘવારીના વખતે આટલા અદ્ય મૂલ્યે મુલભ થાય છે, એ એક સોનેરી તક છે. જે પછી પુસ્તકાલયો એના સિવાય વંચિત રહી ગયાં હોય વા જેમણે એ ગ્રંથો વસાવ્યા હતાં વધુ વાચનના પરિણામે વેરણ-છેરણ થઈ ગયા જેવી રિયલિસ્ટમાં આવી ગયા હોય તેઓ આ અણુમૂલ તકનો લાભ લઈ એ ગ્રંથોફી મહામૂલી મિલકત નવા વર્ષમાં અચૂક વસાવી લે. જે પુસ્તકાલયો અગાઉથી એ તક ઝડપી લેશે તેને રૂ. ૩૮)માં એ મળશે, જ્યારે પાછળ રહી જનારને એના ૪૫) ખર્ચવા પડશે.

આવા અતિ ઉપયોગી સંસ્કારદાતા મહાગ્રંથને આ રીતે મુલભ કરવા માટે સંસ્થાના પ્રમુખ શ્રી. મનુ સુએદાર સાચે જ અભિનંદનના અધિકારી છે.

શિષ્ટવાચન પરીક્ષા

ડોહોધ ખાતેના ભક્તકવિ શ્રી. દયારામ રમારક દંડના ટ્રસ્ટમાંથી, ભક્તકવિ શ્રી. દયારામ મહિલા અને બાલ પુસ્તકાલય દ્વારા લેવાયેલી શિષ્ટવાચન પરીક્ષાનો સાત બહેનો અને ૫૫ વિદ્યાર્થીઓએ લાભ લીધો હતો. તે પૈકી બાર ભાઈમહેનોને ઈનામ આપવામાં આવ્યાં હતાં.

કરજણ મહાલ તરફથી માહે ઓકટોગર ૧૯૪૩માં લેવાયેલી શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા માટે “ ગાંધીજી ” લે. જીગતરામ દવે નામનું પુસ્તક નિયત કરાયું હતું. તે પરીક્ષાનો કુલ ૫૮ વિદ્યાર્થીઓ તથા વિદ્યાર્થીનીઓએ લાભ લીધો હતો. તેમાંનાં ૫૨ ઉમેદવારો ઉત્તીર્ણ થયાં છે. ૧૮, ઉમેદવારો ઇનામપાત્ર થયાં હતાં.

પુસ્તકાલયોને મળેલી મદદ*

સા. પુ. વાલમ (તા. વીસનગર)—૫૧) શ્રી. હરગોવિંદ સખજીજી, ૪૩) પટેલ લક્ષુભાઈ નારાયણદાસ લગ્ન પ્રસંગે રેન્ડ કરાવી આપ્યું, ૫) પા. ઈશ્વરલાલ કરતૂરચંદ, ૫) પા. હરજીવનદાસ જોષીતારામ, ૫) પા. દલુભાઈ આચાર્યભાઈ, ૩) પા. લક્ષુભાઈ પુરુષોત્તમ અમીન, ૩) પા. ઉમેદભાઈ પ્રભુદાસ.

સા. પુ. સરસીઆ—૩) રા. રણુછોડ પ્રેમજી, ૩) રા. અકબરઅલી કરીમભાઈ, ૩) રા. ધનજી કાનજી, ૪) રા. મદંત રામકૃષ્ણદાસજી ગુરુ હિરાદાસજી, ૧૦) નાં પુસ્તકો ભેટ રા. ખીમજીભાઈ ટી. ઠાકર.

સા. પુ. કાંસા (તા. વીસનગર)ને ૩) મરવાભાઈ કાળીદાસ, ૩) રેવાજી ગોકળજી, ૪) વિઠ્ઠલદાસ કુંગરદાસ, ૪) બાલચંદ બગવાન, ૫) ખુમાજી ઉમાજી પરમાર, ૫) પ્રહલાદજી રામજી પરમાર, ૫) ભગવાન બહેચર, ૬) હેમરાજ ડોસરાજ, ૩) મરવાભાઈ જોષીતારામ, ૩) ઈશ્વરદાસ શીવીદાસ, ૩) અમથાદાસ પ્રભુદાસ, ૫) લક્ષ્મણ પ્રભુદાસ, ૩) ત્રિભોવન મહાદેવ, ૪) રેવાભાઈ શિવાભાઈ, ૫) મહાદેવ બૂખણદાસ, ૫) વિઠ્ઠલદાસ દલદાસ, ૫) મોહનદાસ હીરદાસ, ૫) કરચનદાસ રામદાસ, ૫) રણુછોડ વીરચંદ, ૫) માધવંદાસ ગોપાળદાસ, ૫) બુદરદાસ કલ્યાણદાસ, ૫) બુદરદાસ, કરસનદાસ, ૫) મોહનદાસ પુંજીદાસ, ૧૦) મૂળચંદ બાલચંદ, ૪) મહાદેવદાસ અભેરાજ, ૫) મોહનદાસ મહાદેવદાસ, ૫) ધૈનદાસ જોષીદાસ, ૩) જગનદાસ બાલદાસ, ૧૧) ઝાલા કેસરીસિંહ વીરમજી, ૫) રેવાભાઈ કેવળદાસ, ૫) પ્રભુદાસ ઈશ્વરદાસ, ૫) મોતીદાસ પુરસોત્તમ, ૫) કુંગરદાસ હીરાભાઈ, ૫) શંભુભાઈ લીલાભાઈ, ૫) ચામાભાઈ કીશોરભાઈ, ૨૫) નરોત્તમદાસ રણુછોડદાસ, ૧૦) જોરદાસ જોશીગદાસ, ૩) સરદારજી જીવતાજી, ૩) પરશોત બહેચરદાસ, ૩) મોતીજી રધાજી રાણા, ૧૦) જગનદાસ નાગરદાસ, ૧૦) ખોડીદાસ લખુદાસ, ૩) શંકરભાઈ પુંજીદાસ, ૩) શંકરભાઈ મગનદાસ, ૩) જીજી પગાજી અડીઓલ, ૧૧) રણુછોડદાસ લીલાચંદ, ૫) મગનલાલ શિવરામ, ૫) ચતુરદાસ લખુદાસ, ૭) ખેમરામ મહાદેવરામ રાવળ, ૫) જોરાભાઈ મહાદેવદાસ, ૫) શંકરભાઈ લીલાભાઈ, ૫) પરાજીભાઈ રાયચંદ.

સા. પુ. કમાણા (તા. વીસનગર)ને ૩) પા. લખુદાસ પ્રભુદાસ, ૫) પા. કચરાભાઈ કેવળદાસ, ૫) પા. દેવકરજીદાસ ત્રિભોવનદાસ, ૮) પા. અમીચંદદાસ લખુભાઈ, ૧૦) પા. મહંતલાલ કુખેરદાસ, ૫) પા. જોરદાસ મંજાભાઈ, ૧૫) પા. અમીચંદદાસ હેમરાજદાસ, ૪) પા. જગન દેવકરજી, ૭) ચાહ રીખચંદ દારકાદાસ, ૧૭) પા. મગનદાસ મોતીદાસ, ૧૦) પા. બાભાઈદાસ મોતીદાસ તથા શાળાના મુખ્ય શિ. વિઠ્ઠલભાઈ કવિના પ્રયાસથી ગામલોકોએ કાપમફ્ડ માટે રૂ. ૭૦૧) આપ્યા છે; તેમ જ પંચાલ પ્રભુદાસ અંબારામે રૂ. ૧૦૦૧) એક દળર એક સા. પુ. ત્રું મકાન બાંધવા માટે કબુલાત આપી છે.

સા. પુ. સરદેવ (તા. કલોલ)ને ૫) પટેલ જ્યેષ્ઠદાસ ભોગીદાસ, ૩) પટેલ

* આ યાદીમાં રૂ. ૩) અને તેથી વધુ રકમોવાળાં નામોના સમાવેશ કર્યો છે.

જુગલદાસ જીવનદાસ, ૫) મદ્દ બાઈચંકર જળદેવરામ, ૫) દેસાઈ કાળીદાસ હરજીવનદાસ, ૫) પરીખ હરિલાલ જગજીવનદાસ.

સા. પુ. સધજ (તા. કલોલ) ને ૪) સાવજીના પટેલ ગોવિંદલાલ રણછોડદાસ.

સા. પુ. મીઠી ધારિયલ (તા. ચાણુરમા) ને ૧૦) દવે છોટાવાલ મોહનલાલ, ૧૦) પા. હરિલાલ સાંકળચંદ, ૫) પા. ઈશ્વરદાસ મોહનદાસ, ૫) પા. ચેલદાસ ચંકરદાસ ૫) બાસ મૂળશંકર મુગટરામ, ૩) પા. હીરદાસ તળજીવનદાસ, ૩) પા. માધાભાઈ અમીચંદ, ૩) રાવળ મોહનલાલ પ્રભાશંકર, ૩) પા. વીરમદાસ પુંજદાસ.

સા. પુ. કનોડાને ૫) જીવનલાલ રાવલ ઈશ્વરલાલ મંગળજી, ૮) ડુંડાવના પટેલ માધાભાઈ ધનજીદાસ, ૧૦) પટેલ માધવજી પીતામ્બર, ૧૦) પટેલ કુંગરદાસ ઝવેરદાસ તરફથી.

સા. પુ. દામનગરને ૧૦) કામદાર જગજીવનદાસ ગોપાળજી, ૧૫) ડોહારી

સા. પુ. પલાસર (તા. ચાણુરમા) ને ૧૦) પા. કાશીદાસ રામચંદ.

સા. પુ. ખચાર (તા. કરજી) ને ૧૫) શાહ ચંદુલાલ મજલાલ.

સા. પુ. કણી (તા. પાટણ) ને ૫) મેરવાડના જ્ઞેષી સોમનાથભાઈ રણછોડ તરફથી.

સા. પુ. કુણુધેર (તા. પાટણ) ને ૨૧) પાટણના શેઠ હિંમતલાલ લક્ષ્મીભાઈ તથા ૧૫) મહેસાણાના શેઠ મોહનલાલ મોતીચંદ તરફથી.

સા. પુ. અંબોડ (તા. વિળપુર) ને ૫) દવસુખરામ પ્રભાશંકર, ૫) ભાઈચંકર મહાસુખરામ પંચોલી.

સા. પુ. ડેમોલ (તા. પેટલાદ) ને ૬૧) પા. મહીજીભાઈ મનોરભાઈ, ૪૧) પા. હાથીભાઈ કીચાભાઈ, ૬૨) પા. જીવાભાઈ ધર્મદાસ તરફથી.

સા. પુ. રણજ (તા. ચાણુરમા) ને ૪) જાલોલના પંડ્યા ગિરધરલાલ રેવાશંકર, ૩) સંડેરના શાહ મનસુખલાલ નાગરદાસ, ૩) વડાવલીના શાહ માનચંદ જસરાજ, ૩) રણજના દરજી મોહન લીલાચંદ.

વ. રા. પુ. મંડળ

મુલતવી—ચાણુ માસની ૨૪ મી તારીખે લેવા કરેલી શિષ્ટવાચનની ૨૮ મી પરીક્ષા માટે પૂરતી સંખ્યામાં અરજીઓ આવેલી નહિ હોવાથી તેમ જ કાગળની અસહ્ય મોંઘવારીને ધ્યાનમાં લઈને હાલ તુરંત માટે તે મુલતવી રાખવામાં આવી છે. અનુકૂળ સંજોગો પ્રાપ્ત થતાં નવેસર જાહેરાત મૂકવામાં આવશે.

જૂથ અને મહાલ પુ. મંડળોની વાર્ષિક સલામતો—સદરજી બાપતમાં ચાણુ અંકમાં ત્રિસદ થયેલ જાહેરાતોને મજકુર લક્ષમાં લઈને સભાઓ ભરવાની આવશ્યક તજવીજ સવેળા કરી દેવાની લાગતાવળગતાઓને ખાસ બધામણ !

પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ને મળેલું નવું ટ્રસ્ટફંડ

ટ્રસ્ટફંડ નં. ૪૫

રા. મંત્રીજી, પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ., વડોદરા.

સવિનય જણાવવાનું છે,

સ્વ. શાન્તાબાઈ મહાસુખભાઈ મહિલા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય, વિસનગરના દર વર્ષે થનારા ખર્ચમાં, જોડતી લોકમદદ ખાતે વાપરવા સારૂ રૂ. ૨૦૦૦) અંકે એ હજાર રૂપિયાની ગા. ટકાની ગવર્નમેંટ લોન નં. By. 002586 of 1854-55 રૂ. ૧૦૦૦) ની તથા નં. By. 002800 of 1854-55 રૂ. ૫૦૦)ની તથા નં. By. 002801 of 1854-55 રૂ. ૫૦૦) ની મળી કુલ રૂ. ૨૦૦૦) ની નીચેની શરતોએ આપું છું. તે તે સ્વીકારી આભારી કરશે.

શરતો

- ૧ આ ટ્રસ્ટફંડ ' શ્રી શાન્તાબાઈ મહાસુખભાઈ મહિલા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય લોકમદદ ફંડ ' એ નામથી જોળખાશે.
- ૨ મૂળ રકમ કાયમ રાખી, તેનું જે વ્યાજ આવે તે દર વર્ષે, ' પરીખ વલ્લભરામ હેમચંદ જનરલ લાયબ્રેરી ' મારફત શ્રી શાન્તાબાઈ મહાસુખભાઈ મહિલા પુસ્તકાલયને લોકમદદ ખાતે વાપરવા સારૂ પહોંચાડવું.
- ૩ આ લોન પાઠવાની મુદત પૂરી થયે, ફંડની રકમ, ટ્રસ્ટ એક્ટ પ્રમાણે રોકવી.
- ૪ મંડળના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં, આ ફંડનો હિસાબ જહાર પાડવો.
- ૫ આ ફંડનો મૂળ ઉદ્દેશ લક્ષમાં રાખી, ટ્રસ્ટની શરતોમાં ખાસ જરૂરના પ્રસંગે કરશે જોડતો ફેરફાર, વિસનગરની જનરલ લાયબ્રેરીના જે તે વખતની વ્ય. મં. ની સલાહ લઈ પુ. સ. સ. મંડળ કરી ચકરો.

વિસનગર
તા. ૧૩-૩-૪૩ }

(સહી) મહાસુખભાઈ ચુનીલાલ શેઠ
(અંશુકાનું નિશાન)

અમારી રૂબરૂ

શ્રી મહાસુખભાઈ શેઠને જેમણે હાથે લકવો થવાથી ડાખા હાથની સહી તથા ડાખા હાથનું અંશુકાનું નિશાન કપું છે. તા. ૧૩-૩-૪૩.

(સહી) ઉ. મો. પટેલ

મદદનીશ વ્યવસ્થાપક, પુસ્તકાલય ખાતું.

વ્યવસ્થાપક મંડળના દરાવ નં. ૧૭ તા. ૨-૫-૪૩ થી સદરજુ ટ્રસ્ટફંડ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે.

(સહી) વા. ના. અમીન

મંત્રી, પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

જાહેરાત નં. ૬ / '૪૨-૪૩

વિષય—જૂથ પુસ્તકાલય મંડળોએ વાર્ષિક સભા ભરવા બાબત

પુસ્તકાલય ખાતાના વટહુકમ નં. ૧૩ તા. ૮-૩-૩૦ થી રાજ્યનાં દરેક જૂથ પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા દર વર્ષે ઑગસ્ટના પહેલા રવિવારે ભરવાનું હયું છે. તે મુજબ સન ૧૯૪૩-૪૪ ની નૂતન સાલની વાર્ષિક સભા ઑગસ્ટ '૪૩ ના પહેલા રવિવારે તા. ૧-૮-૪૩ ના રોજે ભરવાનું અને તેમાં નીચે જણાવેલાં કામે કરવાનું. રાજ્યના દરેક જૂથ પુ. મંડળના મંત્રીઓને ખાસ સૂચવવામાં આવે છે.

આ સભામાં, જૂથમાં આવેલાં તમામ પુસ્તકાલયો વાચનાલયોના મંત્રીઓએ આવવાનું હોય, જૂથ મંત્રીએ સભાની તારીખના ચાર પાંચ દિવસ અગાઉ, પોતાના જૂથના જે તે પુસ્તકાલય-વાચનાલયના મંત્રીઓને સદર તારીખે સભામાં આવવાનું આમંત્રણ મોકલી આપવું. જૂથમાં આવેલાં તમામ પુસ્તકાલયોનાં પૂરી થયેલી સાલનાં વાર્ષિક નિવેદન તથા નવીન સાલનું બજેટ તમામ મંત્રી બાંધબંધોએ એકઠા થઈને આ જ સભામાં ભરવાનાં હોવાથી તેને લક્ષ્ય સાધનિક ધ્યાનમાં તથા મીશ્ર જરૂરી હકીકત પણ સાથે લેતા આવવાનું દરેકને ખાસ જણાવવું.

આ સભામાં નીચેનાં કામે ખાસ કરવા બલામણુ છે:—

૧. જૂથના દરેક પુસ્તકાલયનું વાર્ષિક નિવેદન પોતાનાં પત્રો ઉપરથી તૈયાર કરવું.
૨. સન ૧૯૪૦-૪૧ ના જુલાઈ અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ પુસ્તકાલય ખાતાની મુચના નં. ૨૮ માં જણાવ્યા પ્રમાણે “સહકારના ધોરણે બજેટ બનાવવાની યોજના” પ્રમાણે દરેક પોતાના પુસ્તકાલયનાં બજેટ બનાવવાં.
૩. મહાલ પુસ્તકાલય મંડળના વ્યવસ્થાપક મંડળ માટે બે પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી કરવી. મહાલ પુ. મંડળને તે નામોની ખજર આપવી.
૪. આ સિવાય (૧) જૂથમાં આવેલા પુસ્તકાલય વિનાનાં શાળાવાળાં ગામોએ પુસ્તકાલયની લોકપ્રિયતા સંસ્થા ઉઘાડવા, (૨) જૂથમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરવા, તથા (૩) મહાલ અને રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી યોજાતી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓનો લાભ લેવા લેવડાવવા વગેરે બાબતોના પ્રયત્નો પણ વિચારવા.

આ સભાના અહેવાલની હાજર ગહેવા મંત્રી બંધુઓનાં નામ ગામ સાથેની એક નકલ મહાલ પુ. મંડળ, પ્રાંત પુ. મંડળ અને રાજ્ય પુ. મંડળ એ દરેક તરફ સભા ભરાઈ ગયા પછી દિન ૮ માં દરેક જૂથ મંડળના મંત્રીએ ખાસ મોકલી આપવી.

વસો,
તા. ૬-૭-૪૩ }

રામભાઈ કા. પટેલ
મંત્રી,
વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ
[૨૭૧]

ગાંધીરાત નં. ૭ / સન. '૪૨-૪૩

વિષય:-મહાલ પુ. મંડળોએ વ્યવસ્થાપક મંડળની વાર્ષિક સભા ભરવા બાબત

પુસ્તકાલય ખાતાનાં વટકુમ નં. ૧૪ / તા. ૮-૭-૩૦ થી રાજ્યના દરેક મહાલ પુ. મંડળની વ્યવસ્થાપક સભા દર વર્ષે ઑગસ્ટના ત્રીજા રવિવારે ભરવાનું હતું છે. તે મુજબ સન ૧૯૪૩-૪૪ ના નૂતન વર્ષની વાર્ષિક સભા ઑગસ્ટ '૪૩ ના ત્રીજા રવિવારે તા. ૧૫-૮-૪૩ ના રોજ, પોતપોતાના મહાલના અનુકૂળ પડતા સ્થળે ભરવાનું અને તેમાં નીચે જણાવેલાં કામે કરવાનું, રાજ્યના દરેક મહાલ પુ. મંડળના મંત્રીઓને ખાસ સૂચવવામાં આવે છે.

જે તે મહાલનું મહાલ વ્યવસ્થાપક મંડળ, જે તે મહાલનાં જૂથમંડળોએ પોતાની નૂતન વર્ષની વાર્ષિક સભામાં ચૂંટણ બબ્બે પ્રતિનિધિઓનું બને છે. જે જૂથ મંડળ તરફથી નવા વર્ષના પ્રતિનિધિઓનાં નામ-ગામ આખ્યાં હોય તે પ્રતિનિધિઓને, સભાની તારીખના એક અઠવાડિયા અગાઉ, સભાનાં તારીખ, સ્થળ, દાઈમ તથા કરવાનાં કામોની યાદી સહિત એક આમંત્રણપત્રિકા મહાલ મંડળના મંત્રીએ મોકલવી. જે જૂથ મંડળ તરફથી પ્રતિનિધિઓનાં નામ-ગામ આખ્યાં ન હોય ત્યાં તે જૂથ મંડળના મંત્રી તરફ આમંત્રણ મોકલવું અને એમાં બે પ્રતિનિધિઓને ચૂંટીને મોકલવા જણાવવું.

આ સભામાં દરેક મહાલ મંડળે નીચેનાં કામે ખાસ કરવાનાં છે:

૧. મહાલ મંત્રીએ રજૂ કરેલાં પૂરી થયેલી સાલનાં નિવેદન તથા હિસાબ મંજૂર કરવાં.
૨. મહાલ વ્યવસ્થાપક મંડળ માટેના પ્રતિનિધિઓમાંથી એક પ્રમુખ અને મંત્રીની ચૂંટણી કરવી.
૩. પ્રાંત પુ. મંડળ માટે કરના પુસ્તકાલયોમાંથી એક અને ગ્રામ પુસ્તકાલય તરફથી એક એમ પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી કરવી. અને તે નામ પ્રાંત મંડળ તરફ સમયસર મોકલી આપવાની મંત્રીને સત્તા આપવી.
- ૪ નવા વર્ષમાં મહાલે કરવાનાં કામોની વિચારણા કરી કાર્યક્રમ મોકલવો તથા તે માટેનું અંદાજ બજેટ મંજૂર કરવું.

ટીપ્પણી-નવા વર્ષના કાર્યક્રમમાં નીચેના પ્રમો ખાસ વિચારવા:-

૧ મહાલ પૂરતી સિ. વા. ની પરીક્ષા લેવાની યોગ્યતા અધોભૂતા વિચારવી; ૨ શાળાવાળાં બાકી રહેલાં બાળોએ પુસ્તકાલયો ઉપાડવાની તજવીજ કરવા બાબત; ૩ મહાલનું દરેક પુસ્તકાલય નવીન વર્ષનું અંદાજ બનાવે તથા પૂરી થયેલી સાલનું નિવેદન દરેલી મુદતમાં મોકલી આપે તેવી તજવીજ રાખવા બાબત; ૪ મહાલ માટે માનક પ્રચારક વા. પ્રચારકો નીમવા બાબત; ૫ મહાલનાં તમામ પુસ્તકાલયોએ પોતપોતાનાં જૂથમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોની અરસપરસ સહકાર સાધી સહકારના ધોરણે અંદાજપત્રો બનાવવા બાબત; તથા ૮ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી ચોખ્ખી પરીક્ષાને તેમ જ શિક્ષકોએનાં લાભ લેવા લેવરાવવા બાબત વગેરે વગેરે.

આ સભાના કામકાજના અહેવાલની સભામાં હાજર રહેલાઓનાં નામ સાથેની તથા હિસાબ સાથેની વાર્ષિક નિવેદનની એક નકલ પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ તરફ અને એક નકલ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફ સભા ભરાઈ ગયા પછી દિન ૮ માં દરેક મંડળે ખાસ મોકલી આપવી.

વસો,
તા. ૬-૭-૪૩
૧૯૪૨]

રામભાઈ કા. પટેલ
મંત્રી
વ. રા. પુ. મંડળ

સામાયિક દોહન

જ્યોર્જ વોશિંગ્ટનનાં સોનેરી સૂત્રો

જ્યોર્જ વોશિંગ્ટનની તથ્યવારની જા'ને બાજુએ બે સૂત્રો કોતરેલાં હતાં:

(૧) સત્ય આચર;

(૨) કોઈથી હર નહિ.

આ સૂત્રો એણે જીવનભર આચર્યાં હતાં. એ ઉપરાંત એણે પોતાના વ્યવહાર માટે બીજાં પણ કેટલાંક સૂત્રો નક્કી કર્યાં હતાં, જે આજે પણ એનાં બીજાં રમૂતિયિકો બેળાં સંપ્રદાયેલાં છે.

૧. પ્રત્યેક કામ' હાત્તર વ્યક્તિઓ પ્રત્યે કંઈક આદર દર્શાવીને કરવું.
૨. ખુશામતખોર બનવું નહિ; જેને રમવું મમતું ન હોય તેની સાથે રમવું નહિ.
૩. મંડળીમાં બેઠા હોતએ ત્યારે છાપું કે પુસ્તક વાંચવું નહિ.
૪. કોઈ કામતું કે વાંચતું હોય ત્યારે તેના કામજ કે પુસ્તક પાસે જવું નહિ.
૫. ચહેરો સદા હસતો રાખવો; પણ ગંભીર પ્રસંગે ગંભીરતા ધારણ કરવી.
૬. બીજા સાથે કામની વાતો ટૂંકમાં પતાવવી.
૭. બીજાને પહેલાં બોલવા દેવું, એ સારી રીતભાતની નિશાની છે.
૮. ત્યારે કોઈ માણસ પોતાથી બનવું બધું કરી છૂટયો હોય ત્યારે તેને સહનતા ન મળે તોયે કપકો ન આપવો.
૯. સલાહ સૂચના આભારપૂર્વક સ્વીકારવાં.
૧૦. કોઈને વિષે હાનિકર્તા ખોટા ચપાટા એકદમ માની લેવા નહિ.
૧૧. કપડાં હમેશાં સાદાં પહેરવાં, અને સ્થિતિને યોગ્ય એવાં.
૧૨. મોરની પેઠે પોતાને નિહાળીને કુચાવું નહિ.
૧૩. અરામ સોજાતમાં રહેવા કરતાં એકલા રહેવું સારું.
૧૪. કોઈપણ વાતચીત ઇર્ષ્યા અને દ્વેષથી મુક્ત રાખવી.
૧૫. કોઈ મિત્રને કોઈ છૂપી વાત શોધી કાઢવા દયાણુ કરવું નહિ.
૧૬. ત્યાં કોઈને વિનોદમાં મઝા ન પડતી હોય ત્યાં વિનોદ કરવો નહિ.
૧૭. બીજાનાં દ્વેષણુ બોધાં નહિ.
૧૮. કોઈ બોલવું હોય ત્યારે તેને બ્યાનથી સાંભળવું.

નો

[ડિસી-એ-જુન-૧૪૩]

[૨૭૩]

હાનિકારક જાહેરાતો

જાહેર છાપાં એ પ્રજાને રોજરોજના જનાવોના સમાચાર આપવાનું કામ કરનાર સાધનમાત્ર નથી; પ્રજાના વિચારઆચાર અને રૂઢિતું યોગ્ય ઊતર કરવાનું એ સૌથી સખળ અને ઉપયોગી સાધન છે. એ દૃષ્ટિએ જોતાં જાહેર છાપાંની જવાબદારી ઘણી ભારે છે.

અમે આ બાબતનો અત્રે ઉલ્લેખ કરીએ છીએ તે જાહેર છાપાંમાં પ્રગટ થતી કેટલીક હાનિકારક જાહેરાતોના સંબંધે છે. છાપાંનું સંચાલન જાહેર ખર્ચે સિવાય અશક્ય બની જાય એ અમે સ્વીકારીએ છીએ. પરંતુ જાહેર ખર્ચે પ્રગટ કરવાના સંબંધમાં પણ છાપાંની ભારે જવાબદારી છે, એ વાતનું મોટે ભાગે વિરમરણ થવું જોવામાં આવે છે. છાપાંમાં પ્રગટ થતી શક્તિવર્ધક અનેક પ્રકારની અસ્વીક જાહેરાતો સંબંધે અમે અત્રે ચર્ચા કરવા નથી માગતા—એ વિષય ઉપર અમે આગળ કોઈ વાર લખવાનું ધારીએ છીએ. પરંતુ અત્યારે લગભગ દરેક છાપાંમાં સ્ત્રીઓને માટે કેટલીક જાહેરાતો પ્રગટ થાય છે. સંતતિનિયમન, ગર્ભ ઘટકાવનારી, ‘અફળ’ વગેરે નામે—તે સંબંધી અમે અત્રે ઉલ્લેખ કરીએ છીએ. આ બધી દવાઓની જાહેરખર્ચે સંપૂર્ણ જૂઠી છે—એક યા બીજા માર્ગે ગર્ભપાતના ઉપાય તરીકે જ એ કામ લાગે એવી દવાઓની એ જાહેરાતો હોય છે, એમ કોઈ પણ નિષ્ણાત ડૉક્ટરને પૂછવાથી સહુ કોઈની ખાતરી થશે. ગર્ભપાત કરવો અગર તેમાં મદદ કરવી એ ફોજદારી યુતો ગણાય છે. અને તેમ છતાં આવી જાહેરાતો છાપાંમાં પ્રગટ થાય છે અને સંખ્યાબંધ ભોળા નિર્દોષ અજ્ઞાન સ્ત્રીઓ તેનો ઉપયોગ કરી પોતાના શરીરને કાયમની હાનિ કરી બેસે છે, એ સ્ત્રીદાકતરો અને સ્ત્રીઓના દવાખાનાના સંચાલકોનો રોજનો અનુભવ છે. કોઈ પણ સુશિક્ષિત ડૉક્ટરને પૂછવાથી માલમ પડશે કે કોઈપણ જાતની દવા ખાવાથી કે પીવાથી ગર્ભનિરોધ થઈ શકતો નથી તેમ જ સંતતિનિયમન થઈ શકતું નથી. એ દવાઓ માત્ર ગર્ભપાતનું જ પરિણામ લાવે છે અને એ અકુદરતી હોઈ શરીરને અત્યંત હાનિકારક છે. આ જાતની દવાઓની જાહેરખર્ચે સારાં શિષ્ટ ગણાતાં અને દાવો કરતાં છાપાંમાં માસિકોમાં અને પુસ્તકોમાં જોવામાં આવે છે, એટલું જ નહિ પણ સ્ત્રીઓના હિત માટે ચલાવાતાં માસિકો અને પત્રોમાં પણ આ પ્રકારની જાહેર ખર્ચે પ્રગટ થયેલી જોવામાં આવે છે, એ અત્યંત શોચનીય છે. આવી દવાઓની જાહેરાત કોઈ પણ શિષ્ટ અંગ્રેજી છાપાંમાં કે માસિકોમાં આપણા દેશમાં કે પરદેશમાં—કદી પ્રગટ કરવામાં આવતી નથી, એ ખાસ નોંધવા જેવું છે. અમે આશા રાખીએ છીએ કે આપણાં છાપાં અને માસિકો આવી જાહેરાતો—જે અસંખ્ય સ્ત્રીઓને પ્રાણહાતક અગર કાયમને માટે શરીરને હાનિકારક નીવડે છે—પ્રગટ કરવાનું બંધ કરશે અને એ રીતે સ્ત્રીઓના શારીરિક સ્વાસ્થ્યની પ્રાપ્તિમાં મદદ કરશે.

અખિલ હિન્દ મહિલા પરિષદની અમદાવાદની શાખા તરફથી આ બાબત હિન્દની સૌથી મુખ્ય સંમિતિના સંચાલકોને વિનંતિપત્ર મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેમણે તે પત્ર પ્રત્યેક પ્રાંતની ભાષાનાં છાપાંની મુખ્ય સંમિતિઓના સંચાલકોને મોકલી આપ્યો છે. આ બાબતનો નિર્ણય એ સંમિતિઓ યોગ્ય વખતમાં કરશે એવી આશા છે.

સ્ત્રીઓ માટે ચાલતાં દવાખાનાંના દાકતરો તથા ખાસ કરીને સ્ત્રીદાકતરો આ મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપાડી લઈ આવી હાનિકારક જાહેરખર્ચેનો ઉપદ્રવ બિલકુલ બંધ પાડવાનું કાર્ય કરશે તો આપણી સ્ત્રીઓની તેમણે જાહેર સેવા ગમવેલી ગણાશે. *

૨૭૦

“ થશે નહિ મેટ્રિક બાપુ ! ”

[કટાક્ષ કાવ્ય]

(૧)

ફાટ્યાં તૂટ્યાં મેં તો કપડા પડેલાં ને લૂખાં સૂકાં ખાધાં અન્ન,
છોકરો મારો બણે અંગ્રેજ કાગે કમાશે ધન,
હેતું વળી ઝાઝું કીધું, સ્નેહીઓતું નાથું લીધું.

(૨)

પાસ થયો મેટ્રિકમાં બાપ હગ્યો મોનાનો ભાણુ,
હરખ માય નહિ અને હડે મિજલસોની દહાણુ,
હવે સુખ આપણે યાશે, બાપ સારી નોકરી જાશે.

(૩)

ચત્રા માંડી શોધ નોકરીની વળી તેમાં બગાડયા દામ,
આજ મળે આ કે પેલી જગા એમ દૈયે રાખી દામ,
કરી દોડ ત્યાં ત્યાં તહેલે, મળી નહિ નોકરી કયાયે.

(૪)

મીઠમાં એક સનેહી કને જમ નોકરીની કરી વાત,
“ હા-હા-હા હું મોકલું સંદેશો આવીને હાજર થાય, ”
ચક્રું એક વરસ એને, હજી મળી ના ખખર શેને ?

(૫)

માર્કેટ, બેન્ક ને દવાના વેપારી કાપડીવાને ત્યાં,
ધકકા ખાધા આપું વરસ બાપએ હતી ઓળખાણો ત્યાં,
ફળી નહોં આરા કયાયે, થયો બાપ મેટ્રિક તહાયે.

(૬)

સાથે રહીને થોડું બણેલા કારખાનામાં કમાય,
વધુ બણીને મજૂરીનું કેમ કામ અમારાયી થાય ?
વિચાર અને મનમાં આવે, ખુરશી ને ટેબલ બાવે.

(૭)

હેતુ કરીને દામ બગાડયા ને બણીને બગાડ્યું તન,
બણતર એ કાંઈ કામ ન આવે કમાઈ લાવે ન અન્ન,
પૂજો મૂક મેટ્રિક માકે, મળી નહોં નોકરી કયાયે.

(૮)

હવે ક્યું બંધ બણાવનાનું બીજાં આગકો માટ,
થોડું બણીને ધધો કરે છો એ જ સુખની વાટ,
શિખામણ એટલી આપું, થશે નહોં મેટ્રિક બાપુ.

માણિકલાલ હંચ સંવિત

જનતાના કવિને-

કવિ ! તને થાક લાગ્યો ? ગીતનું 'તાઈ' મધ ખૂટી ગયું ? કલ્પનાની તારી પાંખ ઠાઈ કાપી ગયું ?

તું તો રોજ ચૂમતો હતો, હવાનો રાતો હોઠ. તું તો રોજ ગાતો હતો, આશાનો રામ. આજે તારી કલમ અધારામાં કેમ ફૂટી જી મારી ગઈ છે ?

❦

તેં કવિતા રચી હતી જીવનના રૂડા ધાટની, તેં શાયરી કરી હતી માનવસર્જનની, તેં પ્રશંસા કરી હતી નવી દુનિયાના નવા માનવીની.

અને આજે તારી કલ્પના થોથવાઈ છે, શું તારાં જ જગાવેલાં જુઠાણાંથી ?

❦

તેં કહ્યું હતું કે, સરજનું અંતર આદમીએ માપ્યું હતું. તેં કહ્યું હતું કે મંગળનો તારો વિજ્ઞાનની આંખે પડી ગયો હતો. તે સમજાવ્યું હતું કે માનવીનું જ્ઞાન કુદરતને હરાવી રહ્યું હતું.

અને તારી કલ્પને આંચકો લાગ્યો. એક ધડીમાં જ શુદ્ધાળ ખરી પડ્યાં, એક ક્ષણમાં જ આકાશનો ચાંદ છુપાઈ ગયો. એક પળમાં જ તારી કલ્પનાનું રેશમ વીંખાઈ ગયું.

❦

એ ધડીમાં સંત્રાસ આવ્યો, માનવીના હાથે ધડાએલી દુનિયા માટીની હતી, એ દુનિયા ક્ષણે ક્ષણે ભંગાતી રહી, એ ક્ષણે તારી કવિતા ભાંગવા લાગી.

કવિ ! તેં તો કલ્પનાના પાલવ પાયરી માત્ર સુવાળાં ફૂલો જ એકઠાં કપોં હતાં. તેં તો દુનિયાને જગીચા તરીકે જ જોઈ જી હતી.

❦

તેં એ જગીચામાંથી તારી સામગ્રી ચૂંટી હતી: તેં કોયલ ઉડાડી હતી, તેં શમર ઉડાડ્યા હતા, તેં પરાગની લાંછુ કરી હતી, તેં પુવારાનાં ફેરાં ચમકાવ્યાં હતાં.

આ જગીચામાંથી આજના સમયનો એક ઝેરીલો સાપ નીકળ્યો, ને તારી કલમને એ ડંરો ગયો. અને તું મરી ગયો !

❦

શાયર ! આ ઝેરી સાપનાં ઝેર ઉતારવાની શક્તિ તારે મેળવવાની છે ! તારા જુઠાણને સ્વચ્છ કરવાનો હવે સમય આવી ગયો છે. જોઓ ફૂલ શુદ્ધાળી કલ્પનામાં જ જીવે છે એમને સમયે સુધારવાની બાજ રચી છે.

તું ગભરા નહિ ! હવે તો તું એવાં ગીત ગા કે અમારા કાળજામાં લોડું સંધરાય. એવી કવિતા બોલ કે અમારું અંતર સળગી નવય.

❦

હવે તું પૃથ્વીના મહેલોને પડતા મૂકી દે. હવે તું કોઈ રાજશાહી પ્રેમને આથો મેલી દે. હવે તું જમીન પર આવ. હવે તું ધૂળમાં તારી કલમને રગદોળાવા દે.

હવે તું એક વ્યક્તિનો મરી જઈ, લોકોનો કવિ બની જા. હવે તું તારું ભરતકામ સમૂદના રંજન માટે કરવા માંડ. હવે તું હસતા બગીચાની અંદર રડતી કલિનું આંસુ હાથ કર.

✽

હવે તું મરત બની જા. બંગાલી દુનિયાના દુકડાને લઈ તું આવનારી દુનિયાની વાતો કહી જા.

સત્તાના એરી કોટારા પીનારાઓના કચુ છતિદાસની કણીઓ તારી કવિતામાં બિછાવી દે. લોકને ચગદી, સમૂદને ગુલામ રાખી આઝાદી ભોગવતા આદમીઓને તું ઇન્સાફના ચોક્કમાં લપ્ત આવ.

✽

રુદન કરવાનો અર્થ નથી. દુસ્કાનો તાલ ઝીલવાનો અર્થ નથી. વિનાશથી ડરી જવાનો અર્થ નથી.

વિનાશ આવ્યો કારણ કે 'સર્જન'માં દોષ હતો; વિનાશ આવ્યો કારણ કે રચનાનો મિનારો અન્યાયી હતો.

સંસ્કૃતિની સંખ્યાને તું સમજવી જા. સંસ્કૃતિ છાકરી યઈ અને લોહીની છાકમછોળ ભરી એ કથા કહી જા.

✽

પણ આ સંખ્યા પછીના પહોરની વાત સમજવી જા. આશા ગુમાવી દેવાનો અર્થ નથી. આશા કોઈ દુઘારી નારી નથી. આશાનો આજ સુધીનો છતિદાસ ઉજળો છે.

માનવી પછડાયો છે ત્યારે આશાએ એને બેઠો કયો છે. માનવી એર લેવા ગયો છે ત્યારે આશાએ એના હાથમાંથી એરની પડીછી આંચકી લીધી છે.

તું આશાના બગીચામાંથી ફૂલો વીણુ. અને તારી કવિતાની વીણુ બગવ.

✽

તાડ' ગાન પવનની નેમ બધે ફરતું જોઈએ, તારો શબ્દ સુવાસની નેમ બધે ફેલાવો જોઈએ, તારી કવિતા ગુલામીની સાંકળો પર હથોડા મારનારી બનવી જોઈએ.

કવિ, તું વંદન કરજે. આ ધરતીને કુદી બનાવનારા પ્રત્યે તું નફરત કરજે.

✽

કવિ ! તું ગીતો ગાયા જ કરજે. કાળી રાત ભરી જશે ને પ્રભાત આવશે ત્યારે પ્રભાતને વહેણું લાવવામાં તારાંય હિસ્સો ગણાશે.

ઓ પ્રભાતના કવિ ! ઓ પ્રજ્વળના કવિ ! *

* તા. ૨૨-૬-૪૩ના "વંદેમાતરમ્"માંથી.

આપણું બાલસાહિત્ય

ગુજરાતનું સાહિત્ય હિંદના બીજા પ્રાંતો કરતાં ખૂબ આગળ વધી ગયું છે, એમ માનનારો એક વર્ગ છે. આ વર્ગની માન્યતાને એક જ રીતે ટેકો આપી શકાય તેમ છે અને તે પુસ્તકોની સંખ્યાની દૃષ્ટિએ. ગુજરાત સંખ્યાની દૃષ્ટિએ સૌથી આગળ ગયું છે કે નહિ તે હું કહી શકું તેમ નથી, પરંતુ એટલું તો કહી શકું કે ગુજરાતમાં બાલસાહિત્યમાં ગણના કરવામાં આવે છે તેવાં પુસ્તકોની સંખ્યા એના ગગન કરતાં મોટી છે ને તેથી કદાચ ગુજરાત બીજા પ્રાંતો કરતાં આગળ હોવા માટે ગર્વ લેવું હોય તે શક્ય છે.

હિંદના બીજા પ્રાંતો જેમણે વિદ્વાતા, કલા અને સંશોધનથી ગુજરાતના મોટેરાંના સાહિત્યને પોતાની આગળ જવા નથી દીધું તે પ્રાંતો બાલસાહિત્યમાં કેમ પાછળ પડી ગયા ? ગુજરાતે કદી નથી જોયાં એવાં સાહસો કરનારાઓ શિયલ દેખાયા એવું કારણ શું ?

આ પ્રશ્નનો જવાબ આપવા જતાં ગુજરાતના બાલસાહિત્યનાં સર્વ અંગો તપાસવાં પડશે. દલીલબાજીથી સહેલા જવાબો અનેક મળી શકે તેમ છે, પણ તે દલીલના આનંદ સિવાય બીજું કંઈ ઉપજવી શકે તેમ નથી. ગુજરાતને બીજા સાહિત્યમાં પાછળ રાખનાર બાલસાહિત્યમાં તેમ કરવા સમર્થ નથી એમ તો કહી શકાય તેમ નથી, તો પછી એક જ સત્ય તરી આવે છે અને તે એ કે બાલસાહિત્યની તેમની વ્યાખ્યા ગુજરાત કરતાં જુદી હોવી નોંધએ અને એવું જ છે. સંખ્યાની દૃષ્ટિએ સાહિત્યનાં મૂલ્ય મૂલવી શકાય જ નહિ.

સ્વ. ગિજુભાઈએ ગુજરાતને બાલશિક્ષણની દૃષ્ટિ આપી. એમના અખતરા છેલ્લું સ્વરૂપ પામ્યા નહિ તે પહેલાં તેઓ ચાલ્યા ગયા; છતાં તેમણે જે બીજા વાચકો તે ઊંચા સિવાય ન રહ્યાં. નવી દૃષ્ટિ લાખ્યાના ઉત્સાહના અતિરેકે એક જગરું મોજું ફેલાયું ને ગુજરાતમાં બાલસાહિત્યનો વરસાદ-વટોળ શરૂ થયો. આ વટોળ ઉપર કોઈનો અકુશ નહોતો એટલે એણે ગમે ત્યાં ગતિ કરી.

પરિણામ એ આવ્યું કે બાલસાહિત્ય માટે ગુજરાતમાં વિચિત્ર માન્યતાઓ ઊભી થઈ. સહેલી ભાષા, થોડાં લટકાં, મોટા અક્ષર ને સમજવું સહેલું થઈ પડે તેવું લખાણ બાલસાહિત્ય ગણાવા લાગ્યું. x x x x આ રીતિમાં ચે કેટલાંક સુંદર રીતે લખાયેલાં બાલભોજ્ય પુસ્તકો ગુજરાતને મળ્યાં ને તેમાં ગિજુભાઈની સફળતા હતી.

આ વટોળે મોડું કામ એ કર્યું કે બાલસાહિત્યના તે વખતના લેખકોને ફેંકી દઈ નવા ખડા કર્યાં. આ નવા લેખકોમાંથી કેટલાંકને બાલમાનસનો અનુભવ હતો, થોડાંકનો અભ્યાસ પણ ઊંડો હતો અને બાકીનો વર્ગ બાલસાહિત્યની સ્વમાન્ય વ્યાખ્યા ધરાવતો હતો. જૂના બાલસાહિત્યકારોમાં સાહિત્યની કલા, ઢેળવણીની દૃષ્ટિ ને ગંભીરતા હતી. રજુઆતની શક્તિની તેમાં ઊણપ દેખાતી હતી. નવા વર્ગમાં એ હતું, પણ સાહિત્યકારની શક્તિઓનો અભાવ હતો. આ વસ્તુરિતિએ જ બાલસાહિત્યને ચક્રાવ્યક્તીની વાતો, નોંડકણાં અને બાલીશ વર્ણનોની સાંકળથી બાંધી લીધું. વાર્તા સિવાય બાળક માટે બીજું કંઈ ન હોઈ શકે. જુદી કસવી પડે કે વાંચતાં મગમને થઈ પડે તેવું બાલસાહિત્ય હોઈ જ

ન શકે, આવો શ્રમ ઉત્પન્ન કર્યો. એ શ્રમની પાછળ બાલસાહિત્ય ખેંચાવા લાગ્યું, પ્રગ ખે ચાવા લાગી ને એવું વાતાવરણ બિચું ચુકું કે સાચું બાલસાહિત્ય બિચારું ક્યાંયે છુપાઈ ગયું.

આવી જ વ્યાખ્યા બાલકાવ્ય માટે બંધાઈ, ચેતવ્ય, બાલોચિત વિષયો અને સમજ શકાય તેવી ભાષાની આવરણક્તા વાચકોમાં રહી ને એને બારે બાલકાવ્યોમાંથી કાવ્ય બીડી ગયું. સ્વાભાવિક છે કે કાવ્ય ન્તય તેની સાથે જ તેમાંનું મહાત્મ્ય ભરી પરવારે આમ થતાં કહેવાતાં કાવ્યો સહેલાં બન્યાં, બાલોચિત વિષયનાં બન્યાં, ગવાવા યે લાગ્યાં, પણ એમાંથી કાવ્ય ભરી પરવાયું હોઈ વેધકતા, સાર્થકતાવિહોણાં બન્યાં અને—

આવો આવો આવો આવો,

તમારી ચઢીની નાડી બાંધી દઉં.

આવાં 'કાવ્યો' બાલકાવ્ય ગણાઈ બાળકોના કંઠમાં યુગવા લાગ્યાં.

આવું અનેક બાળતોમાં બન્યું છે, પણ વધુ લંબાણ ન થવા દેવા મારે અટકી જવું જોઈએ. એ લાંબી ચર્ચા પછી પણ એ જ બતાવવાનું છે કે કહેવાઈ બાલસાહિત્ય કલાશ્રવ્ય અને છોહઈ જતી ગયું. એમાંથી સાહિત્યની પ્રતિભા બીડી ગઈ. પ્રચલિત વસ્તુ કે બે-ચાર ગરખાં એટલે બાલવાતી બને, માછ શકાય તેવી રીતે ગોઠવેલા શબ્દોથી કાવ્ય બને ! બાલસાહિત્યના લેખકને અભ્યાસની જરૂર નહિ, સાહિત્યકારનાં બંધન નહિ !

એ મુડદાન દશામાંથી ને જન્મે તે જન્મ્યું. આવાં પુસ્તકો સહેલાઈથી ઢગલાઈ બંધ લખાય ને લખાયાં એટલે પ્રકાશનશક્તિને મદત્ત મળ્યું. વેપાર કરનાર પ્રકાશકને બાલસાહિત્યની પવિત્રતાની, લેખકની ને ખુદ બાળકોની રી પડી હોય ? પ્રચારકાઈથી પુસ્તકો ખરે એટલે ખસ. પ્રગને બાલસાહિત્યની અગત્ય સમજાઈ હોવાથી પુસ્તકોની ગાંઠ વધી ને બાળકો માટે કેટલાંક નિરુપયોગી એવાં પુસ્તકો પણ ઉપડવા લાગ્યાં. પરિણામે વેચાણ અને આર્થિક શક્તિ બાળવાન બનતાં, ને સારા લેખકો હતા તે અદશ્ય થઈ ગયા.

બાલસાહિત્ય રચૂલતા ઉપર ચાલ્યું ગયું. આત્મા વિનાના પૂતળાને શણગારવા ધરે-ણાંને હોરો વધી પડ્યો. એ હોરાની ચમકથી કેટલાક રાચવા લાગ્યા. મુડદાને ચમકાવવો નહિ માગનારા આ ચમકાર આગળ ફિલ્લા દેખાવા લાગ્યા; એટલે યુગરાત આગળ વધી ગયું એમ આપણે માનવા લાગ્યા; પણ યુગરાતે એ ન જોયું કે મુડદાની શોભામાં રાચવાની આ વૃત્તિ કેવા અનર્થની ઉત્પાદક બની છે. એને લીધે લેખકોમાંની અભ્યાસની વૃત્તિ યુગ-જાઈ, બાળકો વાર્તાપ્રેમી બની ગયાં ને જ્ઞાન-સંસ્કારને જલ્દે આનંદ ઉચ્ચ રથાને આવી ગયો. જ્ઞાન, જ્ઞેમ અને ત્રેરણા આપવાનું સાહિત્યનું કાર્ય શીટી જઈ બાળકોને રમવાનું એ રમકડું બની ગયું ને છેવટે બાળકોને ગમે એ જ બાલસાહિત્ય, એવી હીન વ્યાખ્યા આવી બીજી આને આ રિચિત પ્રવર્તે છે. અલખત, એ શિથિલ થતી જાય છે ને થવાની છે. યોગ્યતા પહેલાં પ્યારી લાગે છે, પણ છેવટે એના તરફ નફરત ઉત્પન્ન થયા સિવાય રહેતી નથી.

આપણું બાલસાહિત્ય બીજા કરતાં આગળ ગયું હતું હશે, તો પણ આ દશામાં છે. એમાં અભ્યાસ કે ઉડાણ નથી. અવખત, વિવિધતા આવી છે પણ એ તદ્દન સામાન્ય છે. નવીનતાનો અગ્નિપ્રયો ખૂણો શોધવાનો પ્રયત્ન, બાલસાહિત્યસર્જન પાછળ અભ્યાસ કે મંથન એવું કંઈ નથી. બિલકાં કેટલાંક અનિષ્ટો દાખલ થયાં છે, એક જ દાખલો આપું. બાળકોને

ચિત્રો ગમે છે ને બાલસાહિત્ય સચિત્ર હોયું જોઈએ. આને લગતું ગાંડપણ એટલું આગળ વધી ગયું કે લખાણ ચિત્રોના પ્રદર્શન આગળ દબાઈ જવા લાગ્યું. ને આ ચિત્રો પણ કેવાં ? વારંવાર છપાયા જ કરે. આઠ નવાં ચિત્રો, અઢાવીસ જૂનાં ચિત્રો વચ્ચે અટવાઈ જાય ને છત્રીસ ચિત્રોનો આનંદ મેળવાય !

સાહિત્યસમાલોચનાની શિથિલતાએ બાલસાહિત્યની પોષકતાને અનુકૂળતા કરી આપી છે. પત્રોમાં આવતાં અવલોકનો જોતાં દેખાયું છે કે બાળકોનાં પુસ્તક માટે ઓછામાં ઓછી જગ્યા રોકાય છે ને પ્રશંસાનાં ઝાંચ વાક્યોમાં કામ પતવી દેવાય છે. અવલોકનકારોમાંના કેટલાક વિદ્વાન હોય, પણ બાલમાનસનો અનુભવ ન હોવાને કારણે ગાણું ખાઈ જવાનો સંભવ હોય છે. એક એમ. એ. થયેલ વિવેચક શિક્ષક બાલસાહિત્યના વિવેચન માટે પહેલી નજરે યોગ્ય ગણાય, પણ તેણે કોલેજના કે હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓનું માનસ જોયું હોય, એ પ્રાયમિક શાળાનાં બાળકોને શી રીતે સમજે ? આ રિયલિટી લીધે બાલસાહિત્યના લેખકોનું પોત કેટલું પાતળું બની ગયું છે તેનો એક રમૂજ દાખલો આપું : બાલસાહિત્યની ભવ્ય સેવા કરીને દાવો કરતા એક શૃદ્ધરચનાં પુસ્તકોમાંથી બાળે કોઈ પુસ્તક ' શિક્ષણ અને સાહિત્ય 'ના અવલોકનકાર આગળ લાયક નીવડ્યું હોય ત્યારે આવા પુસ્તકને કેટલાંક પત્રોએ છાપે ચડાવ્યું હોય. ટીકા કરનાર પત્રને એ શૃદ્ધર અવલોકન માટે પુસ્તક મોકલતા જ નથી ! એક અવલોકનકારે એક બાળનાં પુસ્તકોમાંનાં કેટલાંક પુસ્તકોનાં વખાણ ન કર્યાં એટલે એ બાળ અવલોકનકારને ઓલવા મંડી પડ્યા, એટલું જ નહિ પણ અવલોકન પ્રસિદ્ધ કરનાર સંસ્થા ઉપર હુમલો કરી, વધુ ચર્ચાપત્રો લખવા મિત્રમંડળને કાગળો લખી વિનંતિ કરી. આટલી પામરતાને પતારે આપણું બાલસાહિત્ય પડ્યું છે !

દહ ઘણું ઘણું લખવા જેવું છે, પણ લખાણ વધે જાય છે. ' ને લખાયું છે તે ઉપરથી કાંઈ એમ ન માને કે હું ને કંઈ સારું છે તે જોઈ શકતો નથી. અલખત, મને અસંતોષ છે અને તે અહીં અદ્ય પ્રમાણમાં રજૂ થયો છે. બાલસાહિત્યને નામે બાળકોના જીવન સાથે જે ભયજનક રમત રમાય છે તેની ઉપેક્ષા મારાથી કરી શકાય તેમ નથી. હું તો માનું છું કે બાળક વાંચ્યા સિવાય રહેશે તેથી એને જે નુકસાન થશે તેના કરતાં કેટલાય-ગણું નુકસાન એક ભેવફૂદ વાકય તેના દિલમાં ઘર કરી જતાં થશે-કદાચ બાળકની જિંદગી પાશબાહ કરશે. બાલસાહિત્યકાર આ જવાબદારી સમજે, બાલસાહિત્ય ખરીદનાર આંખણિયાં ન કરે એ જ મારી વિનંતિ છે. બાલસાહિત્ય શોભા અને આનંદ માટે નથી. તલવારની ધાર જેવું એવું રથાન છે. સર્જન કરનાર અને ખરીદનાર સાવચેત નહિ રહે તો બાળકને જરબાદ કરશે. ઈશ્વર, બાળકોને એમના સ્વાર્થસાધુ મિત્રોથી બચાવે. *

હિરેમતલાલ યુ. શાહ

[' જડાયગમિત્ર 'ના જુન-જુલાઈ '૪૩ ના અંકમાંથી]

* ' નોટિસઓના સાહિત્ય સંબંધે આપણે ત્યાં ઘણું લખાય છે; પરંતુ બાલસાહિત્ય સંબંધે કશિતજ કાંઈ લખે છે. એ દૃષ્ટિએ અને આપણા આજના બાલસાહિત્ય પર લેટવી નજર પૂરતો આ લેખ અને ઉદાર્યો છે. લેખકનાં સધર્માં મંતવ્યો સાથે તંત્રીને સંમત-અસંમત માની લેતાની ભૂલ કાંઈ ન કરે. બાલસાહિત્ય પરત્વે એક દૃષ્ટિબિંદુ રજૂ કરવા પૂરતો જ આ લેખ અહીં ફાટ્યો છે. —તંત્રી,

લોકરુચિના પારખ : સાક્ષર શ્રી. રમણલાલ દેસાઈ

જીમને સ્વાદનાં ગલગલિયાં કરાવે અને નળળામાં નળળી હોજરીને પથ તરડી ન આપે એવું નવલ-ખાદ્ય એમણે ગૂજરાતી મધ્યમ વર્ગની નવરાશના આહાર માટે સંભળ્યું છે !

એમની નવલકથાઓમાં વિચારસરણી કરતાં વરણને, વસ્તુ કરતાં વાર્તાને, વાર્તા કરતાં વાર્તાકથનને અને વાર્તાકથન કરતાં પથ, વાંચકગણ-મનરંજનને વધુ મહત્ત્વનું રચાન.

પલકે પલકે પલટાતા લોકરુચિતંત્રની સારીગમની એમને દેવાઉકલત છે. તત્કાળ કુંકાતા પવનમાંથી એ પાત્રો સરળે છે-અથવા કહો કે ઊંચકી લાવે છે ! અખાડાના યુગમાં એમનો કયાનાયક બ્યાયામ-કેસરીનો વાધો પહેરીને આવે અને સત્યાગ્રહના યુગમાં આઝાદીના અહિંસક સૈનિકોના...

પથ “ અતિ તો હેમનું હેમ હોયે ! ” એકનો એક ગંજીપો અને વિધવિધ ખાણ ! ફરક માત્ર એટલો કે ગંજીપામાં મૂળભૂત તત્ત્વો પાવન, બ્યારે શ્રી. રમણલાલ પાસેનાં મૂળભૂત તત્ત્વો ત્રણ ! એક યુવક અને બે યુવતીઓ-અથવા એક યુવતી અને બે યુવકો !

ચિત્રકારની નહિ, પરંતુ ફોટોગ્રાફરની કલાની એ વધુ નજીક છે. પરંતુ એમની ફોટોગ્રાફી, અંગ્રેજીમાં જેને ‘ ટેબલ-ટૉપ ફોટોગ્રાફી ’ કહે છે તે પ્રકારની. આ ફોટોગ્રાફી સેવા માટે પથ શ્રી. રમણલાલ પોતાના શહેરી ઘરના દિવાનખાનાની અટારીએથી ભાગ્યે જ હેઠા જતરે છે. કાઢ વાર એમની કથાને શહેર બહાર જવાનું થાય છે ત્યારે મોટે ભાગે એ ‘ રુડ્રિગેસ ’નો આશરો લે છે-અને ઘરને આંગણે ગામગંજોનાં ‘ મોડેસો ’ બનાવીને કામ ચલાવી લે છે.

એટલે જ એમની નવલકથાઓની સજ્જતાની માત્રા, એમનું વસ્તુ એમના શહેરી નિવાસસ્થાનની ફેટકું સગીપ છે તે ઉપર અવલંબે છે.

મેધાણીનું ધરતીનું કાવથું અને ભાવોદ્રેક કે સુનશીની સજીવ વેગવત્તા અને રચાપત્ય, શ્રી. રમણલાલ કંને નથી. અદ્યતન માનસને આધાત ન થાય એટલી પરંપરા-પરસ્તી, પ્રાચીનો ન ભણી જાઠે એટલી અદ્યતનતા, સદામત સપાટીથી આધે કે જાડે જવાની અશક્તિ, વાત, લગાવવાની કાવટ, ફિકરવિહોણી ફુરસદ અને નેવલાઈની સરહદ ઉપર જામેલી ગૂજરાતી ઉજળાઆત વર્ગની ઊર્મિલતા-આટલા એમના સાક્ષ્યના આધારરત્નો !

એટલે એમનાં પાત્રો, કાઢ પુખ્ત ઈમરના ચાનવીને જીવનભરના સંગી બનાવવાની વૃત્તિ ઉપર એવાં નથી ! એમનાં સહવાસ અને સંભાષણ ગમે ખરાં-પથ તે થોડી વારને માટે.

છતાં ગૂજરાતી સાહિત્યની એમની સેવા ઐતિહાસિક ગણી શકાય એવી છે. સાહિત્યના નામથી સો જોગન છટા રહેતા ગૂજરાતીઓમાં એમણે પૈસા ખર્ચીને વાંચવાનો રસ જગાવ્યો એટલું જ નહિ, પરંતુ સાહિત્યવત્ત્વ અને સંસ્કારિતાને લગભગ પર્યાય શબ્દો જેવા બનાવી દીધા.

શ્રી. રમણલાલે નવલકથાઓ ઉપરાંત, નાટકો, ટૂંકી વાર્તાઓ અને કાવ્યો પણ લખ્યાં છે; અને એમના ‘ સંક્રિત હૃદય ’ તો બીનધંધાદારી નાટકવાળાના હૃદય ઉપર કંઈ નહિ તો પૂરા એક દશકા સુધી સામાન્ય પથ ભોગવ્યું છે...

પથ ગૂજરાતી સાહિત્યના કાળમહોદધિમાં થઈ એ તરશે-તો તે ફક્ત એમની નવલકથાઓના જ ઘુબડા પર !

[તા. ૮-૭-૪૩ ના “ જનમધ્યમ ”ના કલમ-વિતાળમાંથી]

એક કાળી કન્યાનું સફળ સ્વપ્ન

ઈ. સ. ૧૯૦૪ ની સાલ હતી. ફ્લોરિડા મધ્યે ચાલતા રેલવેના બાંધકામ માટે હજારો મજૂરો તેને પૂર્વકાંઠે એકઠા થયા હતા. એ હજારો મજૂરોમાં અગ્નિ, દારિદ્ર્ય, અન્યાય અને વધુ દેવધી તેમની મધ રહેલી મનુષ્યાનિ એક હજારી છોકરી માટે દુઃખદાયક મધ પડી અને એમની સંતતિને પણ એવું જ જીવન નસીમે ન આવે તે માટે કશુંક કરી છૂટવાની અને આંતરંગેરણા થઈ.

એ હજારી છોકરીનું નામ મેરી બેથ્યુન. બૂકર ટી. વોશિંગ્ટન પછી હજારી સમાજ પર ક્રોધનો પણ સવિશેષ પ્રભાવ રહ્યો હોય તો તે તેનો. બેથ્યુન ક્રૂરમેન ક્રોધેજની એ માત્ર મુખ્યાધ્યાપિકા જ નથી. એની કૃતૃત્વશક્તિ અનેકમુખી છે. અમેરિકાનું જામામાં વિંચુ સરકારી ગાન મેળવનારી તે પહેલી હજારી સ્ત્રી છે. વળી ત્યાંના નેશનલ યુથ એસોસિએશનના હજારી વિભાગની તે વડો છે. હજારી સમાજના ઉદ્ધાર માટે 'નિગ્રો પ્રેસ' નામના દૈનિકમાં તે નિયમિત એક કટાર લખતી રહે છે, અને ઉત્તમ બાપણ કરનાર પણ છે.

યુક્તિમાત્ર પિતાને ત્યાં જન્મેલી મેરી એ તેનાં માખાપનું સત્તરમું સંતાન હતી. એટલું એનું સદ્ભાગ્ય કે અમેરિકામાં યુક્તિમગીરી નાબૂદ થયા પછી તે જન્મી. એક હજારી મિશનરીએ ખોલેલી શાળામાં એણે શિક્ષણ લીધું. આમ તો એનું શિક્ષણ પંદરમે વર્ષે પતી ગયેલું અને કપાસ નીચવાની મજૂરી તે કરવા લાગેલી, પણ અન્યાય માટેનો ઉમંગ એણે તેના એક હિતચિંતકે બાંધી આપેલી શિષ્યવૃત્તિથી તેનું શિક્ષણ આગળ ચાલ્યું.

ઈ. સ. ૧૯૦૪ ના ઑક્ટોબર માસની ૭ જુલાઈએ 'ડેટાના બીચ' નામક પાછન અને એક વૃક્ષો વચ્ચે સંતાએલા એક રમ્ય રથને એણે પોતાની ઉપકૃષ્ટ શાળા ખોલી. એ દિવસે શાળામાં માત્ર પાંચ જ છોકરીઓની હાજરી હતી.

મેરી પોતે કંઈ તાલેવાન નહોતી કે શાળાનું ખર્ચ ઉપાડી શકે; એ ખર્ચ મેળવવા માટે તેણે દેવજોમાં બાપ્તિસ્માન આપવાનું સ્વીકાર્યું અને પોતાના કાર્યનો ખ્યાલ આપીને શક્ય હોય ત્યાંથી પૈસા ઉઘરાવવા માંડ્યા. એ વખતે એટલી કરકસરપૂર્વક શાળા ચલાવવી પડતી કે શાહીને ઠેકાણે એડેરબેરીઝનો રસ તથા પેન્સિલ્વેનિયન બ્રહે ટેલસો વાપરવો પડતો. શાળા વાળવા માટે સાવરણી ને ઝટકણીઆં પણ આજુબાજુથી માગી લાવવાં પડતાં અને શહેરમાંની કચરાપેટીએ ફેંદી ફેંદીને શાળામાં કામ લાગે તેવા સામાન એકઠો કરવામાં આવતો.

એક વખતે શાળાની સહાય માટે હોટેલના એક ખંડમાં એક સભા એણે યોજાવી ત્યારે બાપણ પછી ટોપી ફરવતાં એક ઉદાર ગૃહસ્થે વીસ પૌંડ નેટલી રકમ આપી. બીજે દિવસે શાળાની મુલાકાતે જતાં ત્યાં એણે સત્તર માતની સાદડી જોઈને એ ગૃહસ્થે સલાહ કર્યો, 'આ ક્યાંથી લાવ્યા ?'

'લાવવાનું ક્યાંથી ? કચરામાંથી મળેલા કકડા સાંધીને એ બનાવી છે.' મેરીએ જવાબ આપ્યો.

એ જવાબની અને શાળાની પ્રત્યક્ષ કામગીરીની એ ગૃહસ્થ પર એટલી અસર થઈ કે શાળાને તાત્કાલિક જોઈતી બધી મદદ આપી એટલું જ નહિ પણ મરતી વખતે ૬૭૦૦૦ પૌંડનું ટ્રસ્ટ શાળા માટે તે કરતો ગયો.

એ ગૃહસ્થનું નામ ટોમસ એચ. ટ્રાઈટ. મળેલી સહાયથી શાળા પગમર થતાં જ મેરીએ શાળાની જોડાજોડ નાની સરખી ધરિપતાવ ઊભી કરી, કારણ ખીજ ધરિપતાવોમાં હળસીઓને પ્રવેશ નહોતો મળતો. આને એ ધરિપતાવ એક મદાન સંરચા બની ગઇ છે અને કાળા તથા ચોરા બંને વર્ણના ડોક્ટરો તેમાં કામ કરે છે.

ધ. સ. ૧૯૨૨ માં 'કુકમેન કોલેજ' નામની છોકરાની કોલેજ આ શાળા સાથે જોડાઇ ગઇ અને આને એ સંરચા 'ખેથુન કુકમેન કોલેજ' તરીકે ઓળખાય છે. આને નવીન પદ્ધતિનો ચૌદ ધમારતો શાળાની માલિકાની છે અને ૬૦૦ વિદ્યાર્થીઓ તેમાં શિક્ષણ લે છે. આજ સુધીમાં એક લાખ ઉપરાંત હળસીઓ તેમાં શિક્ષણ પામી ચૂક્યા છે.

ખેતરમાં કપાસ વીણતી એક હળસી છોકરીએ સેવેલા સ્વપ્નનું આ મૂર્ત સ્વરૂપ કથાને પણ આભારી હોય તો મેરીની આત્મચરિત્ર તથા સતત પરિશ્રમને.

યુવક કેવો હોય ?

સર્વાંગીણ મેળવણી પામેલો યુવક કેવો હોય ?

એવા કોઇ યુવકને તમે જુઓ કે તરત જ પોતાના સ્વાયુષ્ય, સશક્ત દેહથી અને મુખ પરના તાઝગીમથી ઉલ્લાસથી એ તમારું ધ્યાન ખેંચશે, એને જોતાં જ તમને લાગશે કે એણે નિયમિત વ્યાયામથી ને રમતગમતો દ્વારા પોતાનું શરીર વિકસાવ્યું છે; એના શરીરની રંગરંગમાં યૌવનનો તનમનાટ કરવું ઝુધિર વહી રહ્યું છે, ને તેથી એના હૃદયનયનમાં, વાણીમાં, કાર્યપદ્ધતિમાં એક જાતનું જાદુભયું આકર્ષણ છે. એ ટટાર ઊભો રહી શકે છે, શરીરનું સમતોલપણ સાચવીને ચાલી શકે છે અને પોતાનું દેહસાક્તિ જળવીને ઝડપભેર દોડી શકે છે. એની ખેસવાની રીતમાં, ચાલમાં, વાણીમાં ને વર્તનમાં એ જોનારના મન પર એવી સ્પષ્ટ છાપ પાડ્યા વિના રહેતો નથી કે પોતાના શરીરનો તે પૂરેપૂરો સ્વામી છે ને તેનો પોતાને ચાહે તે રીતે ઉપયોગ કરવાની તેનામાં શક્તિ છે. એને જોઇને આપણે કદી લેવાનું રહ્યું કે પોતાના શરીર પર આટલું સ્વામીત્વ જમાવતાં પહેલાં એને શરીરરૂપી યંત્રની રચના જાણવી પડી હશે, એ યંત્ર કેમ ચાલે છે તે સમજવું પડ્યું હશે, શરીરના ભિન્નભિન્ન ધર્મોનું જ્ઞાન મેળવવું પડ્યું હશે, શરીરને સ્વચ્છ ને નિરોગી કેમ રાખવું તે સમજવું પડ્યું હશે. આ યંત્ર કેમ ચાલે છે, એને ચાતુ રાખવા માટે-બસારો પામવું અટકાવવા માટે-કેવા પોષણની જરૂર છે તે પણ એને સમજવું પડ્યું હશે ને શરીરના દુરમનો-રોગો તેમ જ બ્યસનો-નો પરિચય પણ એને સાધવો પડ્યો હશે. આમ યૌવનના ઉત્તરમાં ઊભેલાં યુવક કે યુવતીને એના તંદુરસ્તી ને ઉત્કેસાસથી બચાવવા દેહ ઉપર પ્રભુત્વ મેળવવા માટે સારી જોડી તપશ્ચર્યા કરવી પડી હશે તે આપણે સમજી લેવું જોઇએ. ને બીજા જીવનસંપ્રાપ્તિમાં એને ઝંપલાવવાનું છે તેનો ખ્યાલ કરતાં જ આપણને સમજશે કે આ તપશ્ચર્યા પણ સારું જ છે. કેમકે પોતાના જીવનમાં એ જે કંઈ કરશે તે પોતાના દેહ વડે જ કરવાનું છે. જો એના દેહ મુશ્કેલીઓની સામે દરેક પ્રયત્નિ માટે એનો દેહ એ એક ઉપયોગી ને અનિવાર્ય સાધન છે. એની અવગણના કરીને લાંબા વખત માટે એ કશું કરી શકે નહિ. આથી આ યુવકનું દેહસાધન જોઇને આપણને કુદરતી રીતે હર્ષનાદ કરી ઊઠવાનું મન થાય છે કે એણે જીવનસંપ્રાપ્તિમાં ઝંપલાવવા માટે જે પ્રાયશ્ચિક્ષ તૈયારી કરવી જોઇએ તે કરી લીધી છે.

“નૂતન શિક્ષણ”આધી.]

ચન્દ્રવદન ચુ. શાહ

અમારો પંથ*

ઉપાર્યાં આજ છે લંગર,
હવે તો છોડશું બંદર,
જવાતું છે અમારે તો અમારા લોકની અંદર.

પડ્યો છે લવ્ય આ સાગર,
નથી દિશા, નથી પાદર,
જવાશે ત્યાં અમે જાશું - જઈશું ક્યાંય તો આખર !

અમે તો ફક્ત સોદાગર,
ક્યાં સોદા છતાં આદર,
મળ્યો ના ફાઇનો તો શું - રહીશું અહીં થવા ચાકર !

અમારો કાફલો જવારે,
ઉપર્યો સિન્ધુ મોઝારે,
હતો ટુંડેલ દોરવતો - ન તે ટુંડેલ અત્યારે.

લલે આવે હવે આફત,
લલે મૃત્યુ કરે જાફત,
લલે તોફાન સાગરમાં; જવામાં તોય જિલાફત !

અમારા દૂર છે આરા,
ધૂણવતા માર્ગ છે ન્યારા,
ફૂળીશું કે તરી જાશું - અમે તો તોય જાનારા !

ઉભા છે આશમિનારા -
અમારા દૂર કિનારા -
અમારા પંથ એ ન્યારા - કરે ટુંડેલ ઇશારા !

ફોલક

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ વાર્ષિક નિવેદનો ઓગસ્ટના પહેલા અઠવાડિયામાં તૈયાર કરી તમારા જૂથ મારફત ખાતા તરફ તુર્ત મોકલી આપો.
- ૨ કાયમનિધિ અગર કોઈપણ પ્રકારનું ઇતર લંડોળ ખાનગી ઇસમ પાસે નહિ રાખતાં ખાતાએ જણાવેલી સંસ્થામાં જમા મૂકો.
- ૩ ઓગસ્ટના પહેલા અઠવાડિયામાં નવા વર્ષના અંદાજ માટે વાર્ષિક સભા બોલાવી તેમાં નવા વર્ષનું અંદાજપત્રક ખાતાના ધારાધોરણને અનુસરી બનાવો તથા નવા વર્ષનું વ્યવસ્થાપક મંડળ ચૂંટો. ટકાવારીની ગોઠવણી માટે ચાલુ માસનો વટહુકમ આજ અંકમાં વાંચો.
- ૪ અંદાજપત્રોમાં વર્તમાનપત્રો, પુસ્તકો, સામયિકો, લાકડીસામાન, રમતો, ઇતર સાહિત્યની યાદીઓ જરૂર સામેલ રાખો.
- ૫ જુલાઈ આખરે તમામ દફતરો, શિલકી સામાન, પુસ્તકો વગેરે વ્યવસ્થિત કરો. શિલકી સામાન, તથા પુસ્તકોની મેળવણી જદલ જે તે રજીસ્ટરો પર શેરા કરી પ્રમુખ-મંત્રીની સહીઓ કરાવો.
- ૬ રોજમેળ અને ખાતાવહીઓ ઉપરથી સંસ્થાની મિલકતની તારીજ ઠાઠી નવા વર્ષે તેની ખાતાવહીમાં નોંધ લેવી.
- ૭ અંદાજપત્રો તથા નિવેદનોની બે પ્રતો આ માસિકના છેવટના ભાગમાં જોડીને રાજ્યનાં તમામ પુસ્તકાલયોને મોકલી છે તેમાં હકીકત લરી મોકલવી.

વડોદરા,
તા. ૧-૭-૪૩

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય ખાતું

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય આખર વડોદરા

સૂચના નં. ૩૨ સન ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનાં અંદાજપત્રો મંજૂર કરતી વખતે લક્ષમાં લેવાનારી બાબતો

રાજ્યનાં મદદ મેળવનારાં તમામ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે પોતાના પુસ્તકાલયના ૧૯૪૩-૪૪ ના અંદાજપત્રો ઓગસ્ટ ૧૯૪૩ આખર “પુસ્તકાલય” માસિકના જુલાઈ ૧૯૪૩ ના અંકમાં છાપેલા સુધીમાં અંદાજો તૈયારી પ્રમાણે બે પ્રતો તૈયાર કરી પુસ્તકાલય ખાતા તરફ ઓગસ્ટ માસની આખર તારીખ સુધીમાં મોકલી આપવા તેઓ મહેરબાનીથી તજવીજ કરશે.

પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી અંદાજ મંજૂર કરતી વખતે કોઈ પણ કે સામયિક કાઠી નાખવામાં આવે છે ત્યારે એમ માનવામાં આવે છે કે આ બાબતમાં ખાતાએ મનરથી તજવીજ કરી છે, પણ જોતાં આમ થતું નથી. અંદાજો મંજૂર કરતાં અગાઉ કેટલીકે મદદની બાબતો તરફ દર વર્ષે વ્યવસ્થાપકોનું ધ્યાન દોરવામાં આવે છે, અને એવી કોઈ બાબત તેમના તરફથી વિચારાઈ ન હોય અને તેમ કરવું પુસ્તકાલયપ્રગતિની દૃષ્ટિએ ઈષ્ટ લાગે તો અંદાજ મંજૂર કરતી વખતે ઘટિત ફેરફાર થાય છે. મંજૂર કરેલું અંદાજપત્ર પુસ્તકાલય તરફ પહોંચ્યા પાઠ નિયમને અનુસરીને બીજી વધઘટ કરવી હોય તો તે પણ કરાવી શકે છે. સળખ આ ગેરસમજૂત દૂર થાય તે માટે આ સૂચના પુસ્તકાલયના જાહેર કાર્યકરો માટે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.

અંદાજ મંજૂર કરતી વખતે પુસ્તકાલય ખાતું નીચેની બાબતોનો વિચાર કરી અંદાજ અંદાજ મંજૂર કરતી મંજૂર કરે છે. તો આશા છે કે પુસ્તકાલયના સંચાલકો અંદાજો વખતે લક્ષમાં લેવાનારી બનાવતી વખતે ખાસ તે બાબતો લક્ષમાં લેશે.

બાબતો

(૧) આ માસના “પુસ્તકાલય” માસિકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા ખાતાના વરહુકમ પ્રમાણે ટકાવારીના ધોરણે અંદાજપત્ર બનેલું હોવું જોઈએ.

(૨) પુસ્તકાલયની સ્થળરચિતિ, વાયકોનું પ્રમાણ, પુસ્તકાલયની નિવેદનો મોકલવાની નિયમિતતા, જૂથમંડળ કે મહાલમંડળની કરેલી કામગીરી, અંદાજની સહકારના ધોરણે કરેલી જોડવણી, તપાસણી અધિકારી તરફથી લેવાયેલા વાંધાના નિકાલ વગેરે વ્યવસ્થાની બાબતોનો ઘટિત વિચાર કરી અંદાજો મંજૂર કરવામાં આવે છે.

(૩) વર્તમાનપત્ર અને સામયિક વિભાગમાં બાળકો માટે એકાદ માસિક ટકાવારીની પત્રમાં રહીને પુસ્તકાલયોએ અવશ્ય વસાવવું જોઈએ. કારણ, મોટા ભાગે આપણી શાળાઓમાં જ આ પુસ્તકાલયો હોય છે અને બાળકો તેનો બહોળો ઉપયોગ કરે છે.

(૪) પુસ્તકોમાં પણ બાળકો, બહેનો, સામાન્ય શોડું બહેલા માણસો સમગ્ર રાજ્ય તેવું બાળોપયોગી, ઓછોપયોગી અને સામાન્ય પ્રોત્તેજો ઉપયોગી સાદિત્ય અવશ્ય શોડું ધણું દર વર્ષે વસાવવું જોઈએ. પુસ્તકોની બેવડી યાદીઓ સામેલ રાખવી.

(૫) છેલ્લાં ત્રણ વર્ષમાં સરકારનાં આયત્નની મદદ ને મળી હશે તેની સરેરાશમાં જ ચાલુ સાલે પણ મદદ મળશે. વધારે માગણી હશે તો તે નજીક કાપવી પડશે. અને તે પ્રમાણે અર્ચતી બાબતમાં પણ જુદે જુદે રથને કપાત કરી પુસ્તકો, સામયિકો કે છતર સાદિત્ય કમી કરવું પડશે.

(૬) કાયમનિધિની રકમ ખાતાએ માન્ય કરેલે રથને મુકાયેલી હોવી જોઈએ. અગર તેથી કાંઈ વિરુદ્ધ હકીકત હોય તો દર્શાવવી જોઈએ અને મંજૂરી મળી હોય તો મંજૂરીની નકલ પણ સામેલ રાખવી જોઈએ.

(૭) લોકમદદની નીચે રકમ કાયમનિધિ ખાતે દર વર્ષે મૂકવી જોઈએ.

(૮) પુસ્તકાલયના પાઠકા દિસાઓ તથા સરવૈયું વ્યવસ્થિત રીતે વ્યવસ્થાપક મંડળે મંજૂર કરેલું હોવું જોઈએ.

(૯) પુસ્તકો, ડેડરેક તથા છતર મિલકતની વર્ષ આખરે મેળવણી કરી તમામ જરૂરી રજીસ્ટરો પર સાલ આખરના શેરા થઈ મંત્રીની સહી થવી જોઈએ.

ઉપરની બાબતોને અનુક્રમીને સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનાં સને ૧૯૪૨-૪૪ નાં અંદાજે મંજૂર થશે. તો આશા છે કે પુસ્તકાલયો પોતાનાં અંદાજે વ્યવસ્થિત રીતે બનાવી મોકલી આપશે.

વડોદરા,
૧-૭-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૩૩ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

વાર્ષિક નિવેદનો મોકલવા બાબત

સને ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલનાં વાર્ષિક નિવેદનો વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો સને ૧૯૪૨-૪૩નાં વાર્ષિક લયો વેળાસર મોકલે તેમ જ હકીકત મોકલવાનાં અનુકૂળતા નિવેદનો પુસ્તકાલય ખાતા માય એ હેતુથી તેનાં ફોર્મો ચાલુ માસના 'પુસ્તકાલય'ના અંકમાં તરફ મોકલવા બાબત છેવટના બાગમાં સધિયાં છે તે દાડી લઈ તેનો ઉપયોગ કરવો.

આ અંક રાજ્યનાં તમામ પુસ્તકાલયોને મોકલવા "પુસ્તકાલય" માસિકના વ્યવસ્થાપકોએ ઉદારતા બતાવી છે.

આશા છે કે આ નિવેદનો જે તે પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ તૈયાર કરી એક પ્રત પોતાને ત્યાં રાખી ખીજી પ્રત પુસ્તકાલય ખાતા તરફ પોતાના જુદા નિવેદનો તૈયાર કરવા - મારફત ઝાંગરડ માસની તારીખ પંદર પહેલાં મોકલી આપવા બાબત ચૂકશે નહિ.

રાજ્યનાં જુદાં જુદાં મહાધ અને જૂથ પુસ્તકાલય મંડળો, તેમ જ રા. મહાલ મહાલ મંડળ અને રા. શાળાધિકારી સં. પણ આ બાબતમાં પોતાની સ્વળ-સીમામાં મહાલ શાળાધિકારી આવેલાં પુસ્તકાલયોને ઘટિત સૂચના આપી સૌને જાગૃત રાખી સાહેબોએ સહકાર ઉપર જણાવેલી તારીખ સુધીમાં નિવેદનો પુસ્તકાલય ખાતા આપવા બાબત તરફ ધ્યાનથી મોકલી આપવામાં જરૂરી સહકાર આપશે.

વડોદરા,
તા. ૧-૭-૪૪ }

ઉ. ગા. પટેલ
મહાનિશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૩૪ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

વર્તમાનપત્રો મેળવવા સંબંધે લખાણો બાબત

ઉપરોક્ત વિષયના સંબંધમાં જણાવવાનું કે કેટલાંક સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો પોતાનું અંદાજ મંજૂર થયું એટલે પત્રો શરૂ થયાં જ જોઈએ એમ માને છે તેમની ગેરસમજ દૂર કરવા માટે આ સૂચના પ્રકટ કરવી પડે છે.

અંદાજ મંજૂર થઈ આવે એટલે જેમ અને તેમ જલદી સદર પુસ્તકાલયે લોકમદદ તથા કાયમનિધિની રકમ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળમાં જમા મૂકવી જોઈએ. જો કાયમ-નિધિની રકમ છતર સ્વયં મૂકતા હોય તો તેની પાવતીની નકલ પુસ્તકાલય સહાયક સ. મંડળમાં મોકલવી જોઈએ.

આ પ્રમાણે થયું હોય તો મંત્રીએ પુસ્તકાલય સહાયક સ. મંડળ તરફથી વર્તમાનપત્રો શરૂ કર્યાની યાદી જાન્યુઆરીથી એપ્રિલ સુધી દર માસે પ્રસિદ્ધ થાય છે તેમાં જોડું જોઈએ. અને નાણાં મોકલવાની જરૂરી વ્યવસ્થા કરવા છતાં તજવીજ ન થઈ હોય તો તે માટે પુરાવાની તમામ દફતર દર્શાવી પત્રો કેમ શરૂ થયાં નથી તેની માગણી અમારા તરફ કરવી જોઈએ. આ માટે પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી કયો તારીખ સુધીની મળેલી લોકમદદનાં લવાજમો ભરાય છે તેની માહિતી અવશ્ય જોવી જોઈએ. એપ્રિલ માસ અને તે પછી મોકલેલી લોકમદદ માટે સરકાર-પંચાયતમદદની સવડ બની શકતી નથી એટલે તેમણે બીજા વર્ષ સુધી રાહ જોવી જોઈએ.

આ પ્રમાણે કાળજીપૂર્વક અને નિયમિત તજવીજ થયા પછી પત્ર જે તે પુસ્તકાલયને મળવું જ જોઈએ અને મંડળે તે માટે જાનતી તજવીજ કરી આપવી જોઈએ. જો કોઈ પત્ર છરાદાપૂર્વક અનિયમિત મોકલાવું હોય, અને મંડળની દફતર તો પત્ર સાંભળવું ન હોય તો તે બાબત મંડળે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોની જાણ માટે પ્રસિદ્ધ કરવી જોઈએ.

પત્રો શરૂ થયા પછી અધવચમાં બંધ પડે તે માટે પુસ્તકાલય ખાતાએ આ પહેલાં સૂચનાઓ કરી છે તે “પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકાદરજી” એ પુસ્તકમાં “પત્રો-માસિકો”ના મથાળા નીચે આપેલી માહિતી ઉપરથી જોઈતી માહિતી મળી શકશે.

આશા છે કે પત્રવ્યવહારમાં ઘટિત કરકસર કરવા માટે આ બધી બાબત રથાનિક પુસ્તકાલયના મંત્રીએ તપાસ કરી તે તમામ હકીકત દર્શાવી હશે તો જરૂરી અડચણ દૂર કરી આપવા પુસ્તકાલય ખાતુ ઘટતું કરશે. પણ અધુરી હકીકતો આવેલા પત્રો દફતરે કરવા પડશે. માટે સંપૂર્ણ વિગત અને આધારસહિત પોતાની અગવડ હવે પછી જે તે રથાનિક પુસ્તકાલયના મંત્રીએ રજૂ કરવાની મે. થશે.

વડોદરા,
૧-૭-૧૯૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ,
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૩૫ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

૩૨૨૮૦૬ સાહિત્ય સને ૧૯૪૩-૪૪ માટે વસાવવા બાબત

આથી તમામ મદદ મેળવતાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના વ્યવસ્થાપકોને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે યુદ્ધસમય પૂરતાં પોતાને જોઈતાં ખુરસી, ટેબલ, માસિકોનાં બોર્ડ વગેરે જે કંઈ લાકડી સામાન અગર બાલોપયોગી રમતોનાં સાધનો પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળમાંથી તપાસાઈ ખાતરીપૂર્વક મોકલાવાતાં તે હવે મોકલતાં ઘણી જ ખુરડેલીઓ નડે છે. સળખ ખાતાના ધારાધોરણ પ્રમાણે જે કબજો જે તે ગામે હોય તેવાં વૈનિશ સહિત ઉંચા લાકડાનાં બનાવી શકે તો પોતાના મામના કે તાતુકાના કોઈ સુથાર કે મિત્રોને સોંપી કરાવી લેવાં; અને તે મેળવ્યા બાદ રથાનિક અધિકારી સાહેબ મારફત તે રકમની માગણી અમારા મારફત મંડળમાંથી કરવી એટલે અંદાજમાં મંજૂર કરેલી રકમ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળમાંથી મોકલાવવા ઘટિત તજવીજ થશે.

આશા છે કે પુસ્તકાલયોના સંચાલકો આ બારિક સ્થિતિનો વિચાર કરી પોતાને જોઈતું મંજૂર કરેલું સાહિત્ય રથાનિક સવડ પ્રમાણે તૈયાર કરાવી લે. જેમનાથી તેમ ન બની શકે તેમને અંદાજપત્રમાં માગણી કરી તે પ્રમાણે ચોરો કરવાથી પુસ્તકાલય મંડળ કરાવી આપવા ઘટતી તજવીજ કરશે.

વડોદરા,
૧-૭-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ,
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૩૬ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

ગ્રામપંચાયત તથા સુધરાધ્યોની મદદ

આથી તમામ મદદ મેળવતાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને જણાવવાતું કે શ્રીમંત સરકારે કૃપાવંત થઈ રાજ્ય પુસ્તકાલય પરિવહની માગણી પ્રમાણે પ્રત્યેક સાર્વજનિક પુસ્તકાલયને દર વર્ષે રથાનિક ગ્રામપંચાયત કે સુધરાધ તરફથી મદદ મળે તેવો પ્રતિબંધ કર્યો છે.

આ માટે તમામ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મંત્રીઓને આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે તેમને પોતાના પુસ્તકાલયને જોડતી મદદ માટે દર વર્ષે ઑગસ્ટ માસમાં જે તે સંસ્થાના (ગ્રામપંચાયત કે સુધરાધ) પ્રમુખ તરફ લેખી માગણી કરવી. આ માગણી કરવામાં એક વસ્તુ ધ્યાન રાખવાની કે લોકમદદ પૈકી કાયમીનિધિ નીચે રકમ મૂક્યા બાદ જેટલી રકમ સરકારપંચાયતમદદ પડતી હોય તેથી વિશેષ રકમની માગણી કરવી નહિ.

આશા છે કે ગ્રામપુસ્તકાલયો ઉપર પ્રમાણે માગણી કરશે અને મંજૂરી મળે તો જ અંદાજમાં તે રકમ દાખલ કરશે.

જે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને પોતાનું અંદાજપત્ર બનાવ્યા પછી આવી મંજૂરી જે તે સંસ્થા તરફથી આવે તો તે રકમ અનામત રાખી બીજા વર્ષના અંદાજપત્રમાં ગ્રામપંચાયતની મદદ અને સાલ લખવાં. ચાલુ અંદાજપત્રમાં પણ જે ગ્રામપુસ્તકાલયો પાસે ગ્રામપંચાયતની મદદ પડી રહી હોય તે અંદાજમાં સાલ લખી જણાવવું.

કોઈ પણ સંસ્થામાં ગ્રામપંચાયત કે સુધરાધમદદ લોકમદદ તરીકે ગણવાની નથી.

આશા છે કે પોતાનું પુસ્તકાલય લોકપ્રિય બનાવી લોકોને તેમાં વધુ રસ લેતા કરી ગ્રામપંચાયત તરફથી મળતી મદદનો વધારો કરવા સૌ કાર્યકરો પ્રયાસ કરશે.

વડોદરા,
૧-૭-૪૩ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૩૭ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

અંદાજપત્રમાં માગણી કરવા યોગ્ય ૧૯૪૨-૪૩ સાલમાં
પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકોની યાદી

વડોદરા રાજ્યનાં મદદ મેળવતાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોને અનુકૂળ થઈ પડે તે માટે અમે આ તીએ એક પુસ્તકોની યાદી તૈયાર કરી છે. આ પુસ્તકો લખાયા જુન ૧૯૪૨ થી જુન ૧૯૪૩ ના સમય દરમિયાન પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકોની છે. આવી યાદીઓ આ પહેલાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં અને અમારી જાણમાં આવેલાં પુસ્તકોની યાદી પ્રતિવર્ષ સાલ આખરે અમે આપી ગયા છીએ.

જૂથ પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ અને અંદાજપત્રો બેગા થઈ ભારે કિંમતનાં ઉપયોગી પુસ્તકો છૂટક છૂટક ખરીદી પોતાના જૂથ પુસ્તકાલયોનું પુસ્તક આપ-લેના કાર્યમાં સંગ્રહ સાધશે એવી આશા છે. આવતા વર્ષની પુસ્તકયાદીઓ તૈયાર કરતી વખતે મીઝા સાધનો સાથે સાથે આ યાદી જોવાથી પોતાની પુસ્તકપદ્ધતિ કાર્યરીતિ સરળ થશે, એમ અમારું માનવું છે.

પુસ્તકાલય સહાયક સ. મંડળ પાસે પુસ્તકોની માગણી કરતી વખતે રકમની સરક હોય તેથી જમણી રકમની યાદી મોકલવાથી પુસ્તકો મંગાવી આપવામાં સરળતા થશે. વળી પુસ્તકનું નામ તથા તેનું પ્રાપ્તિસ્થાન અમે જાણ્યા પ્રમાણે દરેક યાદીમાં જતાવવું ફીક થશે.

ધાર્મિક, નૈતિક અને તત્ત્વજ્ઞાન

‘આપણો ધર્મ’ (આ. ૩)	ગુ. મં. કા. અમદાવાદ	૫-૦-૦
આર્નલ્ડમય જીવનનું રહસ્ય	શ્રીકૃષ્ણ કાર્યોલય રજાપુર, (વડોદરા રાજ્ય)	૧-૦-૦
ઉપનિષદોનાં ચોદ રત્નો	બક્તિમાર્ગ કા. અમદાવાદ	૦-૧૨-૦
જ્ઞાતતા અસ્પૃશ્ય	ચંદીવ સા. મંદિર, સુરત	૧-૧૨-૦
વસ્ત્રચિંતામણિ	મક્તિમાર્ગ કા. અમદાવાદ	૦-૮-૦
દશમ રકેષ બધ્યાય ૧-૨૫	કિતાબદર, રાજકોટ	૩-૦-૦
દાર્શનિક શબ્દાવલિ	અરવિંદ કા., આજુદ	૧-૧૨-૦
ફુનીઆની કુશાળી દૂર	રામકૃષ્ણ સો. સ., અમદાવાદ	૦-૪-૦
પ્રત્યોત્તરી અને પ્રાસંગિક	મદાવીર સા. પ્ર. મં. અમદા.	૦-૧૨-૦
સુખી યત્નો માગે અને		
સ્ત્રીધર્મશિલ્પ	મક્તિમાર્ગ કા., અમદાવાદ	૦-૧૨-૦
અંસારમાં સ્વર્ગ (આ. ૩)	સ. સા. વ. કા., અમદાવાદ	૧-૬-૦
સુષિદ્રું ગોન	દ. ભે. બટ, અમદાવાદ	૩-૦-૦
ક્રિકેટબન દર્શન	નવજીવન પ્ર. મં. અમદાવાદ	૦-૧૦-૦
ટેળવાળી		
હરિદર પુસ્તકાલય, સુરત		૦-૮-૦
નવજીવન પ્ર. મં. અમદાવાદ		૦-૭-૦
મ. ય. પ. કું. મુંબાઈ		૧-૦-૦
નવજીવન પ્ર. મં. અમદાવાદ		૦-૧૪-૦
સર્વોદયની જીવનકળા	”	૨-૦-૦

વૈદક

આયુર્વેદનો ઇતિહાસ	યુ. વ. સો. અમદાવાદ	૧-૦-૦
યુગ્મતત્ત્વની સ્ત્રીઓની શારીરિક		
સંપત્તિ		
પાયોરીઆ દિગ્દર્શન	વૈદ કિ. બા. યુગ્મ, મુંબાઈ	૦-૩-૦
સુખદાર	ડૉ. કે. સો. જીલા, નવસારી	૧-૦-૦
સાનવીનું આયુષ્ય	સ્વા. મં. (યુ. વિભાગ) વડોદરા	૦-૬-૦
વિજ્ઞાન અને ઉપયુક્ત કળા		
અજ્ઞાન કુનિયા	ફૂલજાળ કાર્યોલય-રાજપુર	૦-૮-૦
આધુનિક આશાશ્રવાણી	મિ. કું. કા., વાડવૈડ,	
	અમદાવાદ	૦-૮-૦
આપણે આંગણે જીડનારાં	ફૂલજાળ કાર્યોલય, રાજપુર	૩-૦-૦
જોતીની જમીન	યુ. વ. સો. અમદાવાદ	૦-૧૨-૦
જાતરોની માદિતી અને		
જોડ અને ઝોગરો	કિ. પટેલ, મુંબાઈ	૧-૦-૦
મવિધવાણી	જલ. ર. પાઠક	૦-૧૦-૦
જાતભાતનું ખરતકામ	એન. એમ. હક્કરની કું. મુંબાઈ	૬-૧૨-૦
વિજ્ઞાની પરીક્ષાના પ્રશ્નોત્તર	અનુ. નં. ૧ પ્રમાણે	૧-૦-૦
વિજ્ઞાનો આંકડા લાગે ત્યાર	”	૧-૦-૦
યતી અક્ષર અને તેનો ઉપયોગ	ઉપર પ્રમાણે	૦-૧-૬
અધ્યાપાત્ર ગોપીય ખંડ ૨	અધ્યાપાત્ર કાર્યોલય, વડોદરા	૭-૦-૦

* તા. ક. આગસ્ટરતકાલેયોને શા. ૦-૮-૦ મળશે. ફક્ત માત્ર પુસ્તકાલયે વસાવવું.

✠ ફરેક કરેલા અને મકાનવાળા આમ પુસ્તકાલયે અવરલ વધાવવું જોઈએ.

શરીર સામુદ્રિક હરિહર પુસ્તકાલય, સુરત ૩-૦-૦૦
હાથની ભાષા " " ૫-૦-૦૦

કમ્પીરોઅલ સિરટમ ઝોદધી. કમ્પીરોઅલ ટેલરોજ કટીંગ બા. ૧-૨ કોલેજ, સુરત ૬-૦-૦૦

સમાજશાસ્ત્ર, રાજનીતિ, અર્થશાસ્ત્ર વગેરે

અકુઅરની યાદમાં ફૂલછાળ કાપોલય, રાણપુર ૦-૮-૦૦

આપણા ધરની વધુ વાતો " " ૦-૮-૦૦

ઝોસરતો રૂપિયા મ. પબ્લિકશિંગ કું. સુંબા ૧-૦-૦૦

આપણું ધર ફૂલછાળ કાપોલય, રાણપુર ૦-૮-૦૦

અનુસંધાન " " ૦-૮-૦૦

મરેલાનાં દુધિર અને છુવતાનાં અંશુકાંઝી " " ૦-૮-૦૦

પાંચ વર્ષનાં પંખીયાં " " ૦-૮-૦૦

પારિભાષિક ગ્રાન્ટોશ ખંડ-૧ રાજકારણ ધી સ્ટ. પી. લી. સુંબા ૩-૦-૦૦

લગ્નસાધના ભારતી સા. સંઘ અમદાવાદ ૨-૮-૦૦

વરોદરા રાજ્યનો રાજવંશીવટ ભા. શા. પ્રા. વિ. મં. વ. ૦-૪-૬

સામાન્યવાદ રા. દે. ખમણ પાડરીયા પો. કામનગર ૧-૧૨-૦૦

આઝાદીની યજ્ઞવળા બા. સા. સંઘ, અમદાવાદ ૦-૮-૦૦

૧૯૪૩ નાં પ્રગરણ " " ૦-૧૦-૦૦

ક્રાંતિશાસ ધતિશાસ

ગુજરાતના અંતિહાસિક લેખો બા. ૩ ને કાપું સગુજરાતી સભા, સુંબા ૬-૦-૦૦

ગુજરાતનું પ્રાચીન સંશોધન કાપું સગુજરાતી સભા, સુંબા ૬-૦-૦૦

પ્રિયદર્શી માને બૂલયી મનાયેલા બાણનાં પાશ્વર્યો ફૂલછાળ કાપોલય ૦-૮-૦૦

મહારાજ અશોક અથવા સમ્રાટ સંપ્રતિ શશિકાન્ત એન્ડ કું. વડોદરા ૬-૦-૦૦

ગ્રામસુધારણા બા. શા. પ્રા. વિ. મં. વડોદરા ૦-૨-૦૦

આપણી ગ્રામસંરચાઓ અર. આર. શેઠની કું. સુંબા ૩-૦-૦૦

અણસુક્રિત ન. પ્ર. મંદિર અમદાવાદ ૦-૪-૦૦

ખેડુતનો શિકારી અને મધ્યમસરની ચાલ દેવાદાર ખેડૂત બા. શા. પ્રા. વિ. મં. વડોદરા ૦-૩-૦૦

પણ સરકારે લોભો માટે શું કયું ઉપર પ્રમાણે ૦-૨-૬

સાહિત્ય ગુ. સા. સભા, અમદાવાદ ૨-૪-૦૦

કાષ્ઠવાણી ૧૯૪૧-૪૨ તરંગ ગાં. સા. મંદિર, સુરત ૧-૮-૦૦

દ્વિદર્શન ગુ. વ. સો. અમદાવાદ ૧-૦-૦૦

દિ. બા. અંબાલાલ સાકરલાલ ન. પ્ર. મં. અમદાવાદ ૨-૦-૦૦

દેસાઈનાં બાણો અને લેખો ખમદીને પંથે આં. સા. મંદિર, સુરત ૦-૧૦-૦૦

મંદિરને પગથિયે યુગાંતર કાપોલય, સુરત ૦-૮-૦૦

લીલાં સુકાં પાન જોન. એમ. ત્રિપાઠીની કું. સુંબા ૨-૦-૦૦

રસપાન ગાં. સા. મંદિર, સુરત ૧-૮-૦૦

ચારદવાણી હરિહર પુસ્તકાલય, સુરત ૨-૦-૦૦

પ્રેમુગે અને સૌનેર તથા પ્રભાગ્રિ ધી કાપ્રીક પ્રેસ, એવાલિયા ૨-૪-૮

ચંદ્રશંકરનાં કાવ્યો ૧-૦-૦

દીવલીઆ ૨-૮-૦

પસલી ૧-૮-૦

બંસરી ૦-૧૨-૦

બળનસાગર ૦-૪-૦

મનુનાં સુક્રતો ૧-૮-૦

સંવેદના ૧-૮-૦

શ્રીલ્લ પ્રયાનશાનો મરજો ૦-૪-૦

૨૬૫૫ વર્ણન, બુરોળ ૦-૪-૦

વદિમાતરમ્ કાર્યોલય મુંબાઇ ૨-૦-૦

યુ. સા. પ., મુંબાઇ ૨-૦-૦

લક્ષ્મી હોલક્રીક પ્રે. વડોદરા ૧-૮-૦

દીપસિંહ બાહીઆ, હિલ્લેન ૦-૮-૦

મહાસુખબાઇ યુ. વિમ્મનગર ૨-૮-૦

૨૬૬૧ વાર્તા-નવલકથા-નાટકો

૧. યે. સા. મં. અમદાવાદ ૨-૮-૦

અવલકા ૨-૦-૦

અમુરૂં સ્વપ્ન બા. ૧-૨

અભિમાન ૧-૮-૦

આત્રપાલી બા. ૧-૨ ૧-૦-૦

શરતના ઘોડા

આરસીની બીતરમાં

કમ્પોવતી

દલ્લાયી

કુમકુમ

કેતકી રાણી

કાન્તિની કાલરી

ધરુકડી

ચૌરાની વાતો

ચોલાદેવી (આ. ૨૭)

ચંદા

ટપાલપેટી

હંડી ફરતા અને બીજાં નાટકો

તણખસાં

દીલના હંખ

કુમોશકર મહેતાલ અને બીજાં નાટકો

કેવલ

દિવેશની વાતો બા. ૩૦

નવેવેલ

નીલરેખા

પ્રતિભાદિર

પાર

બાતારી

માનવદેશ

મેધાણીની નવલકથાઓ બા. ૨

રમ

ઝોન. ઝોમ. ત્રિપાઠી

ગુ. મં. કા. અમદાવાદ ૧-૪-૦

૩-૮-૦

૩-૮-૦

૨-૦-૦

૨-૦-૦

૦-૮-૦

૩-૦-૦

૧-૧૦-૦

૨-૮-૦

૩-૮-૦

૨-૮-૦

૧-૮-૦

૧-૮-૦

૧-૮-૦

૧-૮-૦

૧-૮-૦

૨-૦-૦

૨-૦-૦

૨-૦-૦

૧-૪-૦

૨-૮-૦

૨-૦-૦

રૂપાનો ખંટ

રંગનાં ચટકાં

રણરથુ

વારસદાર

વિશ્વસાહિત્યની વાતોઓ

વૈવિધ્ય

સનમની શૈલમાં

સુભોધિત્રયા સાગર (આ. ૨ છ)

સૌરાષ્ટ્રની રસમાર આ. ૧ લો

(આ. ૫ સી)

અવનચરિત્ર

આપણા કવિઓ ખંડ ૧ લો

તેજચિત્રો

દત્ત અને પરશુરામ અથવા

આત્મદર્શનના અનાસક્તિયોગ સ. સા. વ. કા. અમદાવાદ ૨-૦-૦

શ્રીમંત સયાજીરાવ ત્રીજા

શ્રીમા અદાશુ

*શ્રી શિવાજી હનપતિ

* તમામ અવનચરિત્રોનાં પુસ્તકો દરેક પુસ્તકાલયે અવરૂપ થયા-

ના બેઠકો.

બાહ્યોપયોગી

અહિબાબા અને ચાલીસ ચોર છ. અ. મહેતા, અમદાવાદ ૦-૫-૦

અમી ઝરણાં ગાંડીવ સાહિત્યમંદિર, સુરત ૦-૫-૦

એક હતો રાખ બા. ૧-૨ " ૦-૬-૦

પ્રતિદિન બા. ૩ " ૦-૫-૦

ગૂંઝતનાં ઇતિહાસની વ્યાસની

ધરતીનો બાળમેળો " ૦-૪-૦

નીલમ ન. સા. મં. અમદાવાદ ૦-૬-૦

પુરાણનાં પાત્રો ગાંડીવ સાહિત્યમંદિર, સુરત ૦-૪-૦

સીતા, હનુમાન, કુમકુમાર, } મુગ્યાન્તર કામોલક, સુરત ૦-૧-૩-૬

શ્રીકૃષ્ણ, રામચંદ્ર (દરેકની છૂટક પુસ્તિકા)

પંચામૃત ગાંડીવ સાહિત્યમંદિર, સુરત ૦-૭-૦

બધુલ બા. ૨ જો " ૦-૩-૦

બાલશિક્ષા ભક્તિભાગો કા., અમદાવાદ ૦-૮-૦

બાલમંદી આર.આર.શૈલની કું. મુબાઇ ૦-૧-૦-૦

વાણિયાની વાતો " ૦-૧-૦-૦

વિદ્યાનની વાટ ગુ. વ. સો. અમદાવાદ ૦-૧-૨-૦

વીર વનરાજ ગૂંઝતનાં ઇતિહાસ કા. અમદાવાદ ૦-૬-૦

હયુગ્મેનસંજ " ૦-૩-૦

ઉ. સો. પટેલ

મદદ. અવસ્થાપક

વડહુકમ નં. ૮ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

વાર્ષિક અંદાજપત્રની ગોઠવણી ટકાવારીના ક્રમે થવા બાબત

વડોદરા રાજ્યનાં મદદ મેળવતાં પુસ્તકાલયોનાં અંદાજપત્રો ક્રમે બનાવવાં તે માટે

ખાતા તરફથી સૂચ-
વાયલી નીતિઅંગ્રેજી સન '૩૮-૩૯ અને સન '૩૯-૪૦ માં વિસ્તૃત સૂચના-
ઓ દ્વારા સમજ આપી છે. અને છેવટે પ્રાંત, કર્યા તથા
મકાનવાળાં અને ઇતર પુસ્તકાલયોએ પોતાનાં અંદાજ બનાવતી
વખતે ક્યાં બાબતો ધ્યાનમાં રાખવી તથા ખર્ચ કેવી રીતે

કરવો તેની સમજ પણ આપી હતી.

ટકાવારીની અંગ્રેજી દર્શાવેલી યોજના, મહાલ, પ્રાંત અને રાજ્ય મંડળોની બેઠકોમાં
પુસ્તકાલય મંડળની સ્વીકારાઈ હતી; છતાં પુસ્તકાલયો તરફથી વર્તમાનપત્રો પ્રાપ્તસંમતિ છતાં જંગલો
વિરોધઅઘળક ખર્ચ કરવાની ચાલતી આવેલી નીતિને ચાલુ રાખવા
માટે હઠાપોહ થયો.

છેવટમાં ધારાસભામાં સદરહુ પ્રશ્ન આવતાં તે માટે સમિતિ નિર્માણ, અને સમિતિના

ધારાસભા દ્વારા ચર્ચા
અને નિર્ણયનિર્ણયો શ્રીમંત સરકાર તરફ રજૂ કરતાં, તેમણે ખાતાએ
સૂચવેલી ટકાવારીમાં પુસ્તકો ખાતેથી પાંચ ટકા કમી કરી, વર્ત-
માનપત્રો ખાતે પાંચ ટકા વધારી આપ્યા છે; જેથી દ્વિવેથી
અંદાજપત્રો શ્રીમંત સરકારે સમિતિ દ્વારા નક્કી કરી આપે"ટકા પ્રમાણે જ મંજૂર થશે. આશા છે કે, દરેક પુસ્તકાલયો નીચે જણાવેલી ટકાવારી મુજબ
નવા વર્ષનાં અંદાજપત્રો બનાવી મોકલશે.

શ્રીમંત સરકારના છેવટના નિર્ણય પ્રમાણે સુધારેલી ટકાવારી નીચે મુજબ છે:

શ્રીમંત સરકારના નિર્ણય
પ્રમાણે સુધારેલી ટકાવારી

ક્રમ સંખ્યા	બાબત	મકાન સિવાયનાં પ્રામ પુસ્તકાલયો	મકાનવાળાં પ્રામ પુસ્તકાલયો	કર્યા તથા પ્રાંત પુસ્તકાલયો	રેરો
૧	પત્રો માસિકો ખાતે	૫૦	૩૦	૨૫	
૨	પુસ્તકો ખાતે	}	૩૦	૩૫	}
૩	પુસ્તક અંદાજપત્રો ખાતે				
૪	નોંધપત્રો	—	૧૫	૨૦	
૫	મકાન દુરસ્તી	}	૧૦	૧૦	}
૬	લાકડી સામાન				
૭	પુસ્તકાલય મંડળનું શિક્ષણ ખર્ચ લવાજમ	}	૧૦	૧૦	}
૮	કારકોળ				

વડોદરા,
૧૮-૬-૪૩ }ઉ. એ. પટેલ
અધ્યક્ષ વ્યવસ્થાપક.

સેવક

છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી પ્રગટ થતું
'સંદેશ'નું સસ્તુ લોકપ્રિય દૈનિક....
મોટા કદનાં ચાર પાનાં છતાં કિંમત માત્ર ૦-૧-૦
દરરોજ સાંજે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.

- * જેમાં દેશપરદેશના છેલ્લા તાર સમાચાર
- * ગુજરાત કાઠિયાવાડના છેલ્લામાં છેલ્લા વિરવૃત અહેવાલો.
- * સ્થાનિક પ્રશ્નોની ચર્ચાઓ અને સમાચારો
- * વ્યાપાર સમાચાર-ભાવતાઓ વગેરે વિષયો નિયમિત આપવામાં આવે છે.
- * વિવિધ રસમય ગતારો અને લેખો

આપે સેવક જોયું છે ?—જે આ દૈનિક ન જોયું હોય તે આજે જ એક પોસ્ટકાર્ડ લખો અને તમને ઘેર બેઠાં મફત નમુનો મોકલી આપવામાં આવશે.
આ દૈનિક પત્ર ગુજરાત કાઠિયાવાડના 'સંદેશ'ના એજન્ડા પાસેથી મળી શકશે.
બહારગામના મોકલો માટે ખાસ ડાક આવૃત્તિ નીકળે છે.

લવાજમના દર:—એક માસના રૂ. ૨-૦-૦ ત્રણ માસના રૂ. ૫-૮-૦
(વી. પી. કરવામાં આવતું નથી. ગ. ઓ. કરો.)

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૨૦/૦૦ (ટ.ખ.સાથે)
વધુ માહિતી માટે લખો:—

મનેજર, 'સેવક' સરસ્વતી જીવન, સારંગપુર, અમદાવાદ

.....મહાગુજરાતનું માનીતું સાપ્તાહિક.....

આરામ

- * છેલ્લા તેર વર્ષથી દર શનિવારે નિયમિત પ્રગટ થાય છે.
- * શિષ્ટ અને હળવા સાહિત્યની સામગ્રી માટે આ અઠવાડિક એજન્ડા છે.

ફ્રંટ નકલ કિં. ૦-૪-૦

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૧૨ (ટપાલ ખર્ચ સાથે) : પરદેશ ૨૦ શિલિંગ.

દર અંકે પ્રાણવાન પ્રસાદી પિરસાય છે

- * સાહિત્યના પ્રશ્નોની સમીક્ષા
- * ન્યૂનિતિપરિચિત્તાન અને ગદ્યોક્તિ-વેપારી ગજર
- * વર્તમાન વિશ્વયુદ્ધની સમાચારવાચના
- * સિનેમાચિત્રની વાનીઓ અને સમાચારો
- * જાણીતાઓએ પદ શ્રી. અંજીત્રી ડિટેક્ટિવ વાર્તા
- * સાક્ષર શ્રી. ધનચંદર ત્રિપાઠીની કબજે રહ્યું
- * આંતરરાષ્ટ્રિય રાજકારણ અર્થતા મનનીય લેખો
- * યતી આઠવર્ષે ચાલુ વાર્તા 'પીયૂષ'
- * શિક્ષણ, હાસ્યરસ અને રસકાવ્યો
- * આ અને બીજા વિવિધ વિષયોવાળું
- * પ્રેરક સાહિત્ય.
- * પ્રિતા લેખકોની નવલિકાઓ-ટૂંકી વાર્તાઓ
- * દર રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ખાસ વાર્ષિક દર રૂ. ૧૦ દસ (ટ.ખ.સાથે)
- * નમુનાની નકલ કાઢી લખવાથી મોકલાયે.

લખો:— વ્યવસ્થાપક, 'આરામ'

C/o. 'સંદેશ' કાર્યાલય, સારંગપુર, અમદાવાદ

પ્રિય અશ્વિન,

ગુજરાતી સાહિત્યમાં હવે લોકો પહેલાં કરતાં વિશેષ વાંચતા થયા છે એ વાત જેવી તેવી નથી.

પણ હું તો તને એક પુસ્તક વિશે લખવાની છું. હમણાં જન્મભૂમિએ તે વિશે બહુ વખાણ કર્યાં. આથી ત્રણ રૂપિયા ખર્ચી વી. પી. ધી પુસ્તક મંગાવ્યું. ત્રણ ચાર વાર વાંચ્યું પણ હું હજી પણ ધરાઈ નથી. આ પુસ્તક તું મંગાવી જરૂર વાંચજે. જીવાનો માટે ઉત્તમ પુસ્તક એ છે. તું નામ જાણવા આતુર થઈ ગયો નહિ ? તીર્થસંક્ષિપ્ત. મૂલ્ય ૨-૮-૦ છે.

પછી એ પ્રકાશનસંસ્થાનાં બીજાં પુસ્તકો પણ મેં જોયાં. યુદ્ધનાં બંને પ્રકારનો 'પાસિક્કિક' અને 'જાપાન' વાંચ્યા પછી મને યુદ્ધમાં ખૂબ સમજણ પડવા લાગી છે. શ્રી. પાઠકની "દ્વિરેફની વાતો" પણ ત્રીજા ભાગમાં ઠાઈ લુટી જ તરેહની છે. 'ગીતાંજલિ' માંનાં કાવ્યો મેં દસેક વાંચ્યાં સાથે જોસાવ્યાં છે અને તેમાં તને તો ખૂબ જ મજા પડશે. અને આ યુદ્ધ સાથે છે તેને અંગે કવિવર ટાગોરે લખેલું 'પૂર્વ' અને 'પશ્ચિમ' પણ ઘણું જ સાફ છે. ગુરુદેવનાં હું કોણ વખાણ કરનારી ? તું આ પુસ્તકો તારા મિત્રોને વાંચવા ભલામણ કરજે. આ સંસ્થાનો પત્તો ધી મહાગુજરાત પબ્લિકશિંગ કં. લિ. સર હીરાજીશાહ મહેતા રોડ, મુંબઈ-૧ છે.

લી.

તારી અનુ.

મહાગુજરાતનાં જ પ્રકાશનો

ઘેર ઘેર કેમ વાંચાય છે ?

—જાપાન : જે હિંદને સીમાડે આવ્યું છે. હુંગરશી સંપદ ૦-૧૨-૦

—નિઃસંતાન : જગતશ્રેષ્ઠ વાર્તાકારોની ઉત્તમ વાતો. શ્રી. રા. વિ. પાઠકની પ્રસ્તાવના સાથે ૨-૦-૦

—પૂર્વ અને પશ્ચિમ : પૂર્વ સાફ કે પશ્ચિમ એ ચર્ચા વર્ષોથી ચાલ્યા કરે છે. જેમાં ગુરુદેવે સરસ ચર્ચા કરી છે. ૧-૧૨-

—તીર્થસંક્ષિપ્ત : ૧૬૪૨નું શ્રેષ્ઠ પ્રકાશન, જેમાં ગાંધીજી, શ્રી. અરવિંદ, ટાગોર, રામાદેશાં અને રસેલ જીવનના પ્રશ્નોની રસભરી વાતો કરે છે. ૨-૮-૦

—દ્વિરેફની વાતો : ભાગ. ૩ એ. વાચકો-એ જે ઉત્તમ વાર્તાઓને ખૂબ વખાણી છે. રામનારાયણ વિ. પાઠક ૧-૧૨-

—પાસિક્કિક : યુદ્ધપ્રકારોમાં જે ગુજરાતભરમાં વખાણાયું ૦-૧૨-૦

—ગીતાંજલિ અને બીજાં કાવ્યો : વિશ્વસાહિત્યમાં શ્રેષ્ઠ સ્થાન 'ગીતાંજલિ' એ મેળવ્યું ૧-૪-૦

—પરાજિત પ્રેમ શ્રી. જોગીલાલ ગાંધી. હવે પછી :

—'જીવનનાં વમળ' : શ્રી. ગદુભાઈ દુવક્ટ

—ફ્રાન્સની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ લખો માહિતી માટે—

સારાસાર્થ ચોકસી, મેનેજિંગ ડિરેક્ટર ધી મહાગુજરાત પબ્લિકશિંગ કં. લિ.

સર હીરાજીશાહ મહેતા રોડ, મુંબઈ ૧. આ પુસ્તકો પોંચી કિંમત મેળવવા દો તો માફક થાવ.

હાથ એ આરસી છે.

જેમ આપણે આરસીમાં આપણે ચહેરા સ્પષ્ટ જોઈ શકીએ છીએ તેમ

હાથની રેખા જોવાથી આપણું ભવિષ્ય સંપૂર્ણ અને સચોટ બતાવી ભાવિતું માર્ગદર્શન કરે છે.

આપના ભવિષ્યની આગાહી માટે ખરીદો

હાથની ભાષા

૨૫૦ ઉપરાંત ચિત્રો, મુંદર કવર જેકેટ સાથે કિંમત રૂ. ૫-૦-૦
વી. પી. અર્ચ ૦-૮-૦ જીડું.

ઋષિ-મુનિઓની શુભ વિધાનો શુભ ખબરો તે

શરીર સામુદ્રિક

જે વાંચવાથી ભૂત, ભવિષ્ય, અને વર્તમાનકાળનું જ્ઞાન થાય છે.
મૂલ્ય રૂપિયા ત્રણ. વી. પી. અર્ચ છ આના.

તદ્દન નવાં જ બહાર પડેલાં પુસ્તકો

વારસદાર

મૂલ્ય રૂપિયા ત્રણ.

મોક્ષદા

મૂલ્ય રૂપિયા ત્રણ.

પતિમંદિર

મૂલ્ય રૂપિયા ષોણાબે.

શરદ્વાણી

મૂલ્ય રૂપિયા બે.

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય

બુક્સેલર્સ અને પબ્લિશર્સ, ટાવર રોડ, સુરત.

ઝાયબ્રેરી માટે ચૂંટી કાઢેલાં
નવયુગ પુસ્તક ભંડારનાં

એકાવન-સર્વોત્તમ પ્રકાશનો

૨૬ : નવલકથાઓ ૧૨ : નવલિકાઓ અને અન્ય પ્રકીર્ણ પુસ્તકો

કોરી કિતાબ ગુણવંતરાય આચાર્ય	૧-૮	નારી સૌરિન્દ્રગોહન મુખોપાધ્યાય	૨-૦
નિવેદિતા " "	૩-૮	નિરૂપમા " "	૨-૦
કોણ ગુન્હેગાર " "	૧-૦	શુદ્ધત્યાગ " "	૨-૦
વિરાટનો અજબો " "	૧-૦	સુક્ષ્મપંખી " "	૨-૮
વિકાસ સુનીલાલ વ. શાહ	૩-૦	લાલ માટીનો રસ્તો " "	૨-૮
નયના રસીકલાલ જોશી	૩-૦	વિમાતા શરદચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય	૨-૮
કાંતિની ઝાલરી 'બાહ્ય' ૩-૦		મમતા " "	૨-૦
મંદાર એયુગખાન ખલીલ	૨-૦	અદૃશ્ય માનવી એચ. જી. વેલ્સ	૩-૦
લગ્ન ધર્મ કે કરાર ? બો. દિવેદિયા	૧-૮	રાજરાણી બંકિમબાણુ	૨-૦
વિલાંગ કલા દુર્ગેશ શુક્લ	૧-૮	ઉરલાદ બાણુરાવ જોશી	૧-૮
તાત્યારાવતું તાવીજ સનતકુમારવિજુ	૧-૮	વિજેતા મોહનલાલ સુ. ધામી	૧-૮
પ્રથમ આપાઠ નિરુ દેસાઈ	૨-૮	પ્રિયતમા " " " "	૦-૧૨
નંદિતા સુરેશ મોધી	૧-૮	ત્રિશેરો " " " " " "	૧-૮
ગામધણી ચિમનલાલ હુદાર	૨-૦	ખિન્દુ પ્રહલાદ અક્ષભટ્ટ	૧-૪
દારશ્યવિલાસ 'મરતકુમાર'	૨-૦	શુદ્ધલક્ષ્મી " " " "	૧-૪
તિની મદાઈકર ઇ. દવે	૧-૦	સૌરભી વિભૂતિઓ મનુભાઈ જોષાણી	૦-૧૨
પદ્મીપ હીરાલાલ લ. શાહ	૦-૧૨	પદ્મિની કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી	૧-૮

નિખંધો

ઈતિહાસ

રાસ

સંતતિના રાજન પછી મ. ઇ. દવે	૨-૮	એપિસીનિયા ચર આધાર મં. બટ	૨-૦
અદાચર્યમીમાંરા જટાઈકર નાદિ	૩-૮	રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગ મોહનલાલ ધામી	૧-૮
જીવનચક્ર 'ધૂમકેતુ'	૧-૪	રાસ કોટારી " "	૧-૦
રૂઢનીતિ મદાઈકર ઇ. દવે	૦-૧૪		

તૈયાર ધાય છે:—

સ્વતંત્ર ભારત

કુંગરશી ધરમશી સંપદ કૃત

હમહસાટ

ઓલીઆ જોશી

બુકસેલર્સ
પબ્લીશર્સ

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર

રાજકોટ

(કાઠિયાવાડ)

સી. શાંતલાલની કું. નેશનલ બુક ડીપો પુસ્તકાલય સ.સ. મંડળ (લો)
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ: મુંબઈ ૨ ફરનાંડિઝ બ્રીજ પાસે: રાવપુરા : વડોદરા
અમદાવાદ

દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવું જ
જોઈએ ?
સંપત્તિ અને સૌંદર્ય જેના પગ પામે આઝાદતા હતા
હતા પછી

તેના તરફ નજર પાડી નહિ ફેંકનાં સામાજિક
વલિલશાહી સામે ક્રાંતિનો મંત્ર પુકારનાર
નારીજીવનની કથા

એટલેજ દિલના ડંખ

શ્રી એ અર્ધાંગના છે,
વાસના ચોપવાનું રમકડું
નહિજ.

એવા આપણા જીવનમાં વણાયેલા સામાજિક
પ્રમંગો વડે મદાયેલ નવલકથા

કિં. રૂ. અઢી ૮. ખ. ચાર આના બુદા.
સુંદર કવર જેટ માથે આવે જ ગંગાવો.

આધુનિક લગત એટલે રાષ્ટ્રીય લગતની અનેક
નવલકથા દરેક વાંચવી જોઈએ.

સને ૧૯૩૦-૩૧ ના હિંદના સ્વાતંત્ર્યસંગ્રા-
મની ધટનાઓથી ભરપૂર સુરેખ નવલ.

સુરેખા

જેકાલાલ ત્રિવેદી
પ્રસ્તાવના :

કિં. રૂ. અઢી રમણલાલ દેસાઈ

મુકુટમણિ અવંતીસમ્રાટ વિક્રમાદિત્યના

રોમાંયક જીવનકાથોની સુરેખ ને સુંદર
મુલકિત પરતુગૂંધણી અઢી રૂ. ચક્ર છે તે

સમ્રાટ વિક્રમ-અવંતિપતિ

નવોજ ઇતિહાસ લખને આવે છે. કયો ભારત-
વાસી મંત્રના સજ્જા વિક્રમને નથી જાણતો ?
એના થોડાંક પાત્રો જ તમોને લોભાવી દેશે.
પરદુઃખજનન વિક્રમ, બળનો અચતાર વેતાળ,
સાધવી સરસ્વતી, આગના ગોળા જેવા
કાલિકાચાર્ય, દેવદાસની, ધંધલી ધાંચણુ વગેરે.
કિંમત રૂ. અઢી.

બંગાળની પ્રતિભાશાળી સીદેખિકા આ
નવલકથામાં નારીહૃદયની ઊંડી વેદનાઓ
અને મંથનો કલાત્મક રીતે રજૂ કરે છે.
સ્વ. શરદચંદ્ર મટ્ટોપાધ્યાયની શૈલીનું રમણ
કરાવતી નવી બંગાળી નવલકથા

અચલા

[અનુવાદક : જેકાલાલ ત્રિવેદી]

લગન, પ્રેમ, સમાજ અને ક્રિદા બીધણ
ચક્રમાં ભીસાતી દિંદી નારીનું હૃદય વાંચવા
માટે આ નવલકથા જરૂર વાંચવી જોઈએ.

કિં. રૂ. ૨-૮-૦

આજકાલ બંગાલી અનુવાદો ખૂબ
ગમે છે તે નવલકથાઓ વગેરે

શરતચંદ્ર (બળવાનું છાયાચિત્ર) ૨-૮

ઈલા (છેલ્લી ઢંગતી નવલ) ૧-૮

રાધ.રાણી (અકિમચંદ્ર) ૦-૮

ધર્મપાલ (બોદ્ધ જમાનાની નવલ) ૨-૦

નારાયણી (બળવાના વખતની નવલ) ૨-૦

મુવાસચંદ્ર (શરદઆણુ) ૨-૮

વૃદાવન , ૨-૦

ખિન્દ , ૦-૮

અરેખિયન નાઈટસ (રામાનંદ ચેટરજી) ૪-૦

દરેક હરિદાસનો લોભીઓ તે—

ગુજરાતી

શબ્દાર્થ ચિંતામણિ

(શબ્દકોષ)

૪૨૦૦ શબ્દો, પંદરસો પાના. અથી
વ્યુત્પત્તિ અને રૂઢ કહેવતો માથે.
કિં. રૂ. ૫-૮-૦ (૮. ખ. તેર આના)

લખો—જીવનલાલ અમરશી મહેતા, પીરમશા રોડ, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ
જીવનલાલ એન્ડ સન્સ, લજપતરાય રોડ, વીલાપારણા (મુંબઈ)

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ યાજ્ઞાઓમાં ધનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલય ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મહુર કર્યા છે.
- ૨ મુંબઈ ઇલાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ રકૂદોની વિદ્યાર્થીઓની લાયકેરીઓ માટે આ પુસ્તકના ત્રણે ભાગ મહુર કર્યા છે.
- ૩ આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની રથ (પચીસ) નકલો વડોદરાના પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગીયાર) નકલો અમદાવાદની ગુજરાત બનાંકયુદર સોસાયટીએ ઉત્તેજન માટે ખરીદી છે.
- ૪ આ પુસ્તક માટે ' કમ્પ હુન્નરકલેજ ' પ્રદર્શનમાપી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
- ૫ આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આણંદના મળેલી બીજી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે સારા પુસ્તકો માં ગણ્યા છે.
- ૬ આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામયિક પત્રોએ સારામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

વેરબેઠાં પૈસા કમાવા આજેજ મંગાવો !

કમ્પ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,

શ્રી. હુન્નરશી ધરમશી સંપર્ક લખેલા

" આમુખ " સાથે

નફાકારક હુન્નરો

ભાગ ૧-૨-૩

નિખજાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ ભરોસાપાત્ર હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ ખાતાં, ૭મદા નકા કૌટિક કાળજી, યાચીય

શુદ્ધ સુંદર છપાઈ અને આકર્ષક ગ્રેટ અપ

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

(બી. પી. ડી ટપાલખર્ચ ૧૩ આના બુદ્ધ)

મંગાવવા માટે લખો:-

સંચાલક :- શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચૌક બજાર,

વોરંટ સિતુમરા (અંબાર-કચ્છ).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના ચોક્કસ અભિપ્રાયો

.. દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવુંજ નેહએ કોટવુંજ નહિ પરંતુ તે વિરોધ વંચાય એવી પેલી મંત્રીઓએ કરવી નેહએ...

...ધરમચુ હુન્નરોના આ ભતના દેખાતા પુસ્તકો આપણે ત્યાં ધણાં બદાર પડયા છે, અને હજીયે મને તેવી બદોશતોના ચોક્કસ સાથે બદાર પડ્યો, પરંતુ આ પુસ્તકની વિરોધતા તેમાં મૂકેલા પ્રયોગોજ માત્ર તથા પણ બુદ્ધિ બુદ્ધિ વિષયોના સારા અને અનુભવી લેખકો પાસે લખાવેલા લેખોને સંમતીને આ પુસ્તકને વિવિધતાભર્યું બનાવવામાં આવ્યું છે તે છે...

...ચોક્કસ ખર્ચે ને હોઈ કાઢીને આજીવિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક નેહ જવા નેહું છે... કારણકે એણી મૂઠીએ ભતમદેનત કરીને પૈસા કમાઈ યામ છે ..

' શિક્ષણ અને સાહિત્ય ' માસિક, (અમદાવાદ)
...વર્તમાન જીવનમાં રહીને કેટલાક હુન્નરો કરીને, આણંદ પોતાના પેટ પૂરતું મેળવી યકે-એકા પ્રકારના હુસ્ત્યા આ ગ્રંથમાં ભતાવવામાં આવ્યા છે. છતાં હેખક-સંપાદકે આમાં કેટલીક બ્યવદાર અને બીજા પુસ્તકોમાં કાચ્યે મળે તેવી ઉપયોગી ઉપકરણો નોંધી પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવ્યું છે પુસ્તક અવરમ વાચવા નેહું છે; તેમાંથી કો સૌની રુચિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મળ્યા વગર રહેશે નહીં.

' ગુજરાત સાહિત્ય સભાની કાર્યવાહી ' (અમદાવાદ)
...આવા પ્રભ ઉપયોગી પુસ્તકને રાજ્ય અને ઉદ્યોગોના પ્રચાર માટે જાણી યવેવી સરચાઓએ ઉત્તેજન આપી, મામદેયોગને સજીવન કરવામાં સાચ અને સદકાર આપવો નેહએ.

' જામજીવન ' માસિક (વડોદરા)

વહુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની પત્રિકા મફત મંગાવો.

નવાં ઉત્તમ પુસ્તકો

સીધાં ચઢાણ [કનેયાલાલ મુનશા]	૩-૮-૦
કર્ણવતી [ધૂમકેતુ]	૩-૮-૦
ચૌકાદેવી " સચિત્ર નવી આવૃત્તિ	૩-૮-૦
સૌર્યનાં તેજ ' મનુભાષ ભેઠાણી]	૨-૦-૦
મનુષ્ય અને નભમંડળ	૧-૦-૦
ઉપેન્દ્રની આત્મકથા [નગીનદામ પારેખ]	૧-૪-૦
પૃથ્વીરાજ રાસો [ભીમરાવ દીવેદિયા]	૨-૦-૦
આપણો ધર્મ [આનંદચંદર કુવ]	૪-૦-૦
અમર યાત્રાધામો [રમણલાલ ના. શાહ]	૧-૮-૦
કાશ્મીરનો પ્રવાસ [કલાપી]	૨-૦-૦
વૈજ્ઞાનિક જગત ૧-૨ [ચંદ્રભાષ કા. ભટ્ટ]	૨-૪-૦
કાશીનાથ [ચંદ્ર આણુ]	૨-૦-૦

ગૂજર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તા : અમદાવાદ

થોડાંક ચૂંટેલાં પુસ્તકો

નીચેનાં પુસ્તકોનું વાચન અનેક રીતે ઉપયોગી થશે. જીવનમાં આરા વિચારો, શુભ સંસ્કારો અને સાત્ત્વિક ભાવનાઓ વ્યવસ્થિત કરે એવાં આ સત્તર પુસ્તકોનો સેટ અવશ્ય તમારા પુસ્તકાલયમાં વસાવવો.

સંજીવની	લે. સોપાન ૨-૮-૦	આવતી કાલ	" ૩-૦-૦
પ્રાર્થાશિલ્પ ભા. ૧-૨	" ૫-૦-૦	જગતનો તાત	" ૨-૮-૦
ભગતા રે'લો ભા. ૧-૨	" ૪-૮-૦	એ પત્ની કોની	
અતરની વ્યથા	" ૨-૦-૦	અનુ. યજ્ઞેશ શુક્લ ૨-૮-૦	
અખંડ જ્યોત	" ૨-૦-૦	ધરતી અનુ. નિરૂ દેસાઈ ૨-૦-૦	
લગ્ન સમસ્યા	" ૨-૦-૦	બંધન-મુક્તિ દર્શક ૨-૮-૦	
લગ્ન સાધના	" ૨-૮-૦	પથેર પાંચાલી અનુ લાલુખેન ૨-૮-૦	
પચાસ વર્ષ પછી		જીવનનું ઝેર હરજીવન સોમેયા ૨-૮-૦	
	રા. ના. પાઠક ૨-૦-૦	વૈજ્ઞાનિક જગત ચંદ્રભાષ ભટ્ટ ૧-૮-૦	

ભારતી સાહિત્ય સંઘ : અમદાવાદ-મુંબઈ

મરાઠુર બુકસેલર એન્ડ બાઇન્ડર

તેમજ

સરકારી બુક ડેપોના એજન્ટ

અમારે ત્યાં સાં કસ્ટોમર તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં છુટું પુસ્તકો કાચા પાકા બુલાવાળાં તેમ જ કચેરીઓનાં અને વકીલોનાં A. I. R. તથા વ-લોન્ડરોનેરી પ્રિન્ટીંગ પરી સાથે લેખર બાઇન્ડીંગ ત્રીરંગી આકર્ષક અને મજબુત બાઇન્ડરી આપવમાં આવે છે. બીજું અમારે ત્યાં શાળાઓમાં ચાલતાં ગુજરાતી અંગ્રેજી પુસ્તકો મળશે તેમજ શાળાઓનો કંટીનન્ટ સરસામાન તથા વિદ્યાર્થી લગતો સ્ટેશનરી સરસામાન શાપી લાવથી મળશે.

તા. ક. મહેસાણા પ્રાંતના કસ્ટોમર તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં પુસ્તકો અમારે લાવવા લખ જવામાં આવશે તેની નોંધ લેવી.

લખો— બુકબાઇન્ડર હસનભાઈ રહેમાનભાઈ મનસુરી

મુકામ કુકરવાડા પોસ્ટ સહર (તા. વિજયપુર)

ખાસ લાભ

અમૃત્ય

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતનાં પુસ્તકો

	મૂળ કિંમત	ઘટાડેલી કિંમત
૧ વગર દોકડાનો વૈદ્ય (પરમથુ ઉપચારોનું પુસ્તક)	૨-૦-૦	૧-૦-૦
૨ પ્રભાત પ્રાર્થનામાળા (ત્રિવિધ પ્રાર્થનાઓનો સંગ્રહ)	૨-૦-૦	૧-૦-૦
૩ વહુને શિખામણ (ઓઓ ગાટે આરોગ્યમંગલ)	૧-૦-૦	૦-૮-૦
૪ અ. સો. કુમારી (નાટક) લે. મથરાંત પંડ્યા	૧-૦-૦	૦-૧૦-૦
૫ મદન મંદિર (નાટક) ..	૦-૧૦-૦	૦-૬-૦
૬ વીર ગાર્કીદેડ (અવન રત્ન)	૧-૮-૦	૧-૦-૦

આ ૭ પુસ્તકોના આખા ગેરની મૂળ કિંમત રૂ. ૮-૨-૦ થાય છે,

છતાં પ્રચારને ખાતર માત્ર રૂ. ૪-૮-૦ માં મળશે.

પોસ્ટેજખર્ચ અલગ, આવી અમૃત્ય તક રખે ગુમાવતા.

લખો:—

પુસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ. વડોદરા

વડોદરા રાજ્યનું કાર્થ પુસ્તકાલય

હજી આ પુસ્તક વિના રહી ગયું છે ?

હિંદી અર્થશાસ્ત્ર, નાણાવટા, ચરાણી, સરકારની ચલણનીતિ, ખેડૂતોની આર્થિક સ્થિતિ, શાહુકારોનો નાણાંકીય વ્યવહાર, સહકારી તથા લેન્ડમોર્ટગેજ બેંકો, હુંડિયામણ દેશના વેપારને કેમ ચૂંટી નાખે છે, હલોમ તથા નાણાંનો સંબંધ, રિઝર્વ બેંક અંગેની પૂરી સમજ, ચલણી નોટો કેવી રીતે છાપવામાં આવે છે વગેરે ગ્રંથ તથા અટપટા પ્રશ્નો સરળ રીતે સમજાવતું ગુજરાતીમાં પહેલું જ પુસ્તક

હિંદીનું નાણાવટું

લેખક : જયન્તીલાલ હ. મહેતા, બી. કૉમ

“ નાણાવટા જેવા શાસ્ત્રીય અને જટિલ વિષયને શ્રી. જયન્તીલાલ મહેતાએ ધણી સમર્થ રીતે હણ્યો છે. સૈદ્ધાંત તથા ભાષા સંગોપાંગ સમજી રહે. ”

જ્યોતીર્દ મા. મહેતા (વિદ્યાધિકારી, વડોદરા રાજ્ય)

“ ગુજરાતીમાં નાણાવિષય હજી સુધી અર્થાથે નહોતો. હિંદી નાણાવટાને સ્પર્શતા પ્રશ્નોનું સમગ્ર વિવેચન કરતું આ પુસ્તક અતિ ઉપયોગી થઈ પડશે. ”

પ્રમુખ : હિંદી વેપારી મંડળ

“ ગુજરાતી સાહિત્યમાં આધારભૂત માહિતીવાળું નાણાવટા પર પુસ્તક નહોતું. નાણાબજારને લગતા પ્રશ્નોની સમર્થ રીતે છણાવટ કરી હોઈ લેખક અભિનંદનને પાત્ર હશે. ”

‘ગુજરાતી’

“ નાણાવટાને લગતું હિંદી દ્રષ્ટિનું આ પુસ્તક દેશની આંખ ઉઘાડનાર અને સ્વદેશી દ્રષ્ટિ સાંપડાવનાર નીવડશે. ”

‘પ્રમખ’

“ આપણા સાહિત્યની ટુટી શ્રી. મહેતાએ આ પુસ્તક લખી પૂરી પાડી છે. ”

પ્રાણલાલ દેવકરજી નાનજી

પૃષ્ઠ : ૩૩૪ : કિંમત રૂ. ૩-૮-૦ : (પાકું પૂર્ણ)

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. રાવપુરા, વડોદરા.

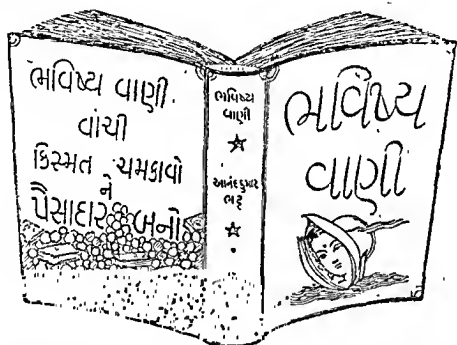
મુકુંદલાલ જોશ. મહેતા કંપની, રાવપુરા, વડોદરા.

માતા તરફથી આ પુસ્તક રાજ્યની ફરેક શાળા તથા પુસ્તકાલય મારે મંજૂર થયું છે. (તા. ૫-૧૧-૪૨ ની આજ્ઞાપત્રિકા, જાહેરાત અંક ૧ સને ૪૨-૪૩)

ગૃહ ઉપયોગી આઠ ઉત્તમ ગ્રંથરત્નો

✽ પૈસાને બદલે પુસ્તકોનો સંગ્રહ કરો ✽

સુ'બધની મેસર્સ એન. એમ. ઠક્કરની કંપની (કે. ૧૪૦ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, સુ'બધ ૨) તરફથી કાગળની સખત મોંઘવારી છતાં નવાંનવાં, વૈવિધ્યભર્યા જીવનનું ઘડતર ઘડતાં પુસ્તકો આપવામાં આવે છે તે વસાવવાની અમારા વાંચનારાઓને અમે ભલામણ કરીએ છીએ. દરેક ઘરમાં નીચેનાં ગ્રંથરત્નો અવશ્ય હોવાં જોઈએ.

ભવિષ્યવાણી : સોએ સો ટકા સાચા પડતા આ પુસ્તકમાંના ભવિષ્યદર્શનનો અનેક લાભ ઉઠાવ્યો છે. આ ગ્રંથમાં તમારી જન્મતારીખ ઉપરથી તમારું ભવિષ્ય દીવા જેટલું સ્પષ્ટ રીતે આપવામાં આવેલ છે. આ ગ્રંથના વિદ્વાન દેવની મહાત્મા ગાંધીજીના ઉપવાસ સમયની આગાહી સોએ સો ટકા ખરી પડી હતી. પૈસા મેળવવા ધરણનારા દરેકે આ પુસ્તકમાંથી પોતાનું કિસ્મત જાણી શકે તે સુજન ધંધો કરવો જોઈએ. કિંમત રૂ. ૬-૧૨-૦ વી. પી. અર્થ દસ આંના બુકું.

[સામેના પાના પર વાંચો]

સંસ્કારલક્ષ્મી : બાણીતા વિદ્વાન લેખક શ્રી. હુંગરસી ધરમસી સંપતનું આ પુસ્તક એટલું તો લોકપ્રિય બન્યું છે કે ફક્ત પાંચ માસમાં તેની ત્રણ આવૃત્તિઓ થઈ છે. આ પુસ્તક માટે વિશેષ કહેવું તે સોના પર ઢોળ ચઢાવવા બરાબર છે. સવાસો ઉપરાંત ચિત્રોને ત્રિરંગી બોક્સના આ પુસ્તકનાં ૬૫૦ પાનામાં ૭૫૦ ચિત્રોથી વિષયો આપવામાં આવ્યા છે. કિંમત રૂ. ૬-૧૨-૦ વી. પી. ખર્ચ દસ આના બુદ્ધ.

આત્રપાલી : ભાગ ૧-૨ : શ્રી. કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુન્શી આ પુસ્તકને આવકારતાં લખે છે કે ‘આખું ય પુસ્તક રસથી વંચાય એવું છે.’ એક સૌન્દર્યવતી નૃત્યાંગનાની આ પ્રેમકથાની દરેકે સુકાકે પ્રશંસા કરી છે. કિંમત રૂ. ૬ વી. પી. ખર્ચ ૧૧ આના બુદ્ધ.

ભાતભાતનું ભરતકામ : બહેનો કુરસદના સમયમાં ઘેર બેઠાં ભરતકામ કરી શકે તેવાં પુષ્કળ ચિત્રો સાથેના અનેક પ્રકારો આ ગ્રંથમાં આપ્યા છે. કિંમત રૂ. ૧-૦-૦ વી. પી. ખર્ચ પાંચ આના બુદ્ધ.

અભિમાન

પારૂ

શ્રીમતી સીતા

રૂ. ૩)

રૂ. ૨

રૂ. ૩

નિર્દોષ વાતાવરણ ને કુટુંબજીવનના ઉચ્ચ આદર્શો રજૂ કરતી આ ત્રણ નવલ-કથાઓ ધરમાં નાનાં મોટાં દરેક રસપૂર્વક વાંચી શકે છે. શરૂઆતથી પારૂ ને અભિમાનની સુકાકે પ્રશંસા કરી છે. ત્રણે ગ્રંથના રૂ. ૮-૮-૦ વી. પી. ખર્ચ ૧૨ આના બુદ્ધ.

આ આઠ ગ્રંથોના સેટની કિંમત રૂ. ૨૬) વી. પી. ખર્ચ રૂ. ૩૫ ત્રણ મળી રૂ. ૩૫. બન્નેસમાં તમારા ઘર માટે ઉત્તમ પુસ્તકોની નાનીશી લાયબ્રેરી વસાવો. આઓ સેટ જ મંગાવી દ્યો અથવા પસંદ પડતાં મંગાવો. આ કિંમતમાં ખલાસ થતાં ફરી મળી શકશે નહિ.

આજે જ લખો :

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

બુક્સેલસ, પબ્લીશર્સ,

૧૪૦ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ નં. ૨

અમારી એજન્સીનાં પુસ્તકો

યુજસાતણ ટાઇપીસ્ટ:ગંગાએન પટેલ	૧-૪-૦
યૌગિક સાધન અરવિંદ યોષ	૦-૮-૦
રાસપાંખડી ચિ. ભો. ગાંધી	૦-૮-૦
કુમારી હેલન રસૂલભાઈ વોરા	૦-૨-૦
પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકનો સાથી	૧-૦-૦
બતક કથાઓ ચ દ્રશંકર ભટ્ટ	૦-૧૦-૦
કથામણિ ગાંડિવ સા. મ દિર	૨-૮-૦
અમૃતસરિતા ભા. ૧-૨	૩-૦-૦
મહાસુખભાઈ શેઠ	
કમનસીબ કુમારિકા ,,	૦-૩-૦
અનવર કાવ્ય ,,	૨-૦-૦
સચિત્ર કાવ્યસરિતા ,,	૪-૦-૦
આમદેવતા મ. કા પટેલ	૧-૮-૦
બલિદાન પ્રા. કા. બ્રુનશી	૦-૮-૦
ચાંદરણ પ્ર. ગિ. મહેતા	૦-૮-૦
ગાંડીરિક તંદુસ્તી	૧-૪-૦
વિશંકર અંગરીઆ	
હરિગીત ગીતા ,,	૦-૮-૦
બાળલેખન ભાગ ૧ થી ૪	૦-૧૨-૦
સોમાભદ્ર કી. પટેલ	
બાળકોનો બાગ ,,	૦-૬-૦
બાળગણિત ભા. ૧-૨,,	૦-૫-૦
જીવનસંબારણાં (શરદા મહેતા)	૨-૮-૦
બાલસાહિત્ય સર્વસંગ્રહ ભા. ૧-૨	૨-૨-૦
છત્રપતિ શિવાજી વા. મુકાદમ	૫-૮-૦
સામાજિક શૃંગારાઓ	૦-૮-૦
યુવક કાર્યોલય	

લખા:—

રાસમ દિર ગો. દ્રા. રાયચુરા	૧-૦-૦
ગાંધીયુગની વાર્તાઓ	૦-૧૨-૦
પ્રેમલીલા-ભાગ ૧-૨	૧-૪-૦
રસિયાના રાસ	૧-૦-૦
નગાધિરાજ	૧-૮-૦
હુહાની રમઝટ	૧-૮-૦
કુળદીપક	૧-૮-૦
ઠાઠીઆવાડથી કન્યાકુમારી	૧-૦-૦
કૃત્યગીતો	૦-૧૨-૦
સોમનાથની સખાતે	૧-૮-૦
હાસ્યદક્ષતર	૧-૮-૦
સોરકપતિ	૧-૮-૦
દાલચિવડાની દશ વાર્તાઓ	૧-૮-૦
કાડિયાવાડની લોકવાર્તા ભા. ૨જો	૧-૦-૦
નવલખ સોરક શ્રો. રાયચુરા	૧-૮-૦
લખેશરી	૨-૮-૦
સોરકી વીરાંગનાની વાતો	૨-૦-૦
સોરકરાણી	૧-૮-૦
રાત્ર્ય અને રાજકારણ	૬-૮-૦
શ્રી. દરકાન શુકલ	
ઓ. ન. અમીન, જીવન અને કાર્ય	૨-૮-૦
સત્ય શ્રી કળીર દિગ્વિજય	૧-૦-૦
મહત રતનદાસજી	
ગજવે ધૂમતો કેવ મૂળવંતરાય	૧-૪-૦
ઝણછોડની વાણી	૧-૪-૦
જવનિકા રેખા કાર્યાલય	૦-૧૨-૦
રામસિંહ રોઠોડ ચં. મ. ભટ્ટ	૦-૬-૦
કોરટોડ કોલમ્બસ	૦-૬-૦
કુમાર વીરસેન ભા. ૩	૦-૬-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

૧૯ બો. નં. ૧૦, રાયપુરા-વડોદરા.

મોતીલાલ અમીન લેખક : શ્રી. પુ. છ. શાહ, એમ. એ. જીવન અને કાર્ય

ગુજરાતને સેવાનાં સાર્થાં મૂલ્યો
સમજાવનાર એ નરદેવના જીવન-
માંના બાણવા જેવા પ્રસંગો
એમાં બાંધેખાયેલા છે.

લગભગ સાતસો પૃષ્ઠના આ
પુસ્તકનું પકતરથી પાણુ ઓછું
મૂલ્ય રૂ. અઢી છે.

સેંકડો પુત્રોના પિતા

“ મોતીલાલને છોકરા નહોતો, અને એમના કાકા એમને છોકરા માટે ફરી પરજાવવાનો આમ્રદ
લઈ ગયેલા. ત્યારે મોતીલાલએ કહેલું કે, વસંતજી માટે તો મારા કરતાં તમેજ પરણો; મારે તો
સેંકડો છોકરા છે. અને ખરેખર, એ ગુજરાતની સેવા કરવા સેંકડો પુત્રો મૂકી ગયા છે. ”
“ હું ભલામણ કરું છું કે તમારા વિદ્યાર્થીઓ માટે પુસ્તકો ખરીદો; પણ એમાં સૌથી
પહેલું રૂબ. મોતીલાલ અમીનનું જીવનચરિત્ર લઈ લેજો. * * એ ગુજરાતને
ગૌરવ અપાવી ગયા છે. એ શિક્ષકોના આદર્શ હતા અને આ નવા યુગના શિક્ષક-શિક્ષિકા
સમક્ષ આપ એ એમનું જીવન જ્ઞાત માટે મૂક્યો. ” —ડૉ. હરિમસાહ દેસાઈ.

રેક સાહિત્યપ્રેમી વાંચે

મા ન સી

સરસ સાહિત્યના આ સુન્દર વૈમાસિકમાં વિદ્વાનોના લેખો તેમ જ
પૂર્ણલાલ ને ઉમાશંકર, સુન્દરમ, ધનસુખલાલ વગેરેની
રસભરી રચનાઓ છપાય છે. તાંત્રી: (' કૌતુહી ' વાળા) પ્રોફેસર
વિજયરાય ક. વૈદ્ય. વાર્ષિક લંબાજમ રૂપિયા પાંચ.

લખો:—

વ્યવસ્થાપક: ' માનસી ' આનંદ પ્રેસ :

રોશન રોડ : સાવનગર

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિંબાં મળતા

નમુના (ફોર્મ્સ)ની યાદી

નમુના નંબર

(આ પહેલાંના ભાગ રૂઢ સમજવા)

(૧) કસ્ટોર રજીસ્ટર (ચુજરાતી)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૨) " " (અંગ્રેજી)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૩) નામવારી (કક્કાવારી) રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૪) વિષયવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૫) કર્તાવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૬) ઇસ્યુ બુક અડધા કાગળની	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૬અ) ઇસ્યુ બુક પા કાગળની	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૦-૬-૦
(૭) વર્તમાનપત્રો અને માસિકોનું રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૦-૬-૦
(૮) વંચાણનાં પુસ્તકોની વિષયવાર નોંધ રાખવાનું પત્રક (કસ્ટોર પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૯) શિક્ષકી સામાનનું પત્રક	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૧૦) હાજરીપત્રક	૪૦ પાનની ચોપડી રૂ. ૦-૬-૦
(૧૧) સૂચનાચોપડી	નંબ ૧ (૪૦ પાન)ના રૂ. ૦-૬-૦
(૧૨) ભેટ ચોપડી	નંબ ૧ (૪૦ પાન)ના રૂ. ૦-૬-૦
(૧૩) બારનીશી	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૧૪) સમાના કામની નોંધ બુક	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૧૫) પાવતી બુક	નંબ ૧ (૧૦૦ પાન)ના રૂ. ૦-૬-૦
(૧૬) અરજ અને જામીનગીરીનાં ફોર્મ	ધા. ૧ (૬૬ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૧૭) પાવતીનાં ફોર્મ	ધા. ૧ (૬૬ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૧૮) ઇસ્યુ નંબર અને તારીખ નોંધવાની પટ્ટીઓ	૧૦૦૦ નંબરના રૂ. ૨-૮-૦
(૧૯) પુસ્તકોનું રજીસ્ટર (મામ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૨૦) વાચકોની ખાતાવહી	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૨૧) વાચકોનું રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૪૮ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૨૨) પુસ્તકની કાળી બાજુએ અંદર ચોટવાની શ્રીમંત મદારાગ્ન સહના ફોટાવાળી પટ્ટીઓ	૧૦૦૦ નંબરના રૂ. ૨-૮-૦
(૨૩) પુસ્તક ઉધરાણીનાં કાર્ડ	૨૫ નંબરના રૂ. ૦-૪-૦
(૨૪) પુસ્તકની મામણીનાં કાર્ડ	૨૫ નંબરના રૂ. ૦-૪-૦
(૨૫) વંચાણનાં પુસ્તકોનું વિષયવાર નોંધ રાખવાનું પત્રક (મામ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૦-૦
(૨૬) નામવારી રજીસ્ટર (મામ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૨૭) વિષયવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંબર)ના રૂ. ૧-૬-૦
(૨૮) પુસ્તકની પૂઠે ચોટવાની નંબર લખવાની પટ્ટીઓ	૬ પાનના રૂ. ૦-૧-૬

લખો:—પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિંબાં

ચા. બો. નં. ૧૦, રાવપુરા—વડોદરા.

સામયિકોની યાદી

નીચેનાં વર્તમાનપત્રોનાં લવાજમ મંડળ મારફત લેવાથી સારો ફાયદો થાય છે, લવાજમના દરોમાં લડાઈના અંગે વધઘટ થાય છે. અને જે તે વખત તે મજરે આપવાની હોય છે.

દૈનિક પત્રો

વહેમાતરમ્	મુ બધ	૬૦-૦-૦
મુ બધ સમાચાર	"	૬૦-૦-૦
જન્મશુભિ	"	૬૦-૦-૦
ગુજરાતમિત્ર અને		
ગુજરાત દર્પણ-સુગત		૩૨-૦-૦
ગુજરાત સમાચાર અમદાવાદ		૪૫-૦-૦
સદેશ	"	૪૫-૦-૦
મેવક	"	૨૦-૦-૦
ગુજરાત	સુરત	૩૨-૦-૦
પ્રતાપ	"	૩૨-૦-૦

અર્ધસાપ્તાહિક સમાચારપત્રો

સપ્તાહ વિજય	વડોદરા	૮-૦-૦
-------------	--------	-------

સાપ્તાહિક સમાચારપત્રો

નવગુજરાત	વડોદરા	૪-૪-૦
મુ બધ સમાચાર	મુ બધ	૧૩-૦-૦
દિ-કુરતાન પ્રજામિત્ર	"	૮-૦-૦
પ્રવાસી	"	૧૦-૦-૦
ગુજરાતી	"	૬-૦-૦
ગુજરાતી પત્ર	અમદાવાદ	૪-૪-૦
પ્રજાપ્રધુ	"	૬-૭-૦
પ્રતાપ	સુરત	૪-૮-૦
દીપ્તિ	"	૪-૦-૦
ઓશંકિત	"	૬-૦-૦
ગુજરાતમિત્ર અને		
ગુજરાત દર્પણ	"	૫-૮-૦
ખેડા વર્તમાન	"	૩-૦-૦
નવસોરાષ્ટ્ર	અમદાવાદ	૬-૮-૦
ફૂલછાબ	રાણપુર	૧૦-૪-૦

પાક્ષિક

ગાડીવ	સુરત	૫-૦-૦
ન્યોતિધં	અમદાવાદ	૨-૦-૦

માસિકો અને ત્રિમાસિકો

પ્રરધાન (કરળા પુ માટે)	અમદાવાદ	૫-૦-૦
" (આ પુ માટે)	"	૪-૮-૦
માનસી ત્રિમાસિક	બાવનગર	૫-૦-૦
કવિતા	મુ બધ	૧-૮-૦

રેખા	અમદાવાદ	૩-૦-૦
નવરચના	અમદાવાદ	૪-૮-૦
નવચેતન	વડોદરા	૬-૧-૦
શારદા	વડોદરા	૬-૧૧-૦
ચિત્રમય જગત	પુના	૩-૧૨-૦
શિક્ષણપત્રિકા	મુ બધ	૧-૦-૦
નૂતનશિક્ષણ	સુરત	૨-૮-૦
મૌર્યાશિક્ષક (ત્રિમાસિક)	ગાંધી	૧-૮-૦
ધરણી	બાવનગર	૧-૦-૦
ગ્રામસેવાવૃત્ત (મરાઠી)	નાલવાહી	૧-૮-૦

ત્રિઓપયોગી

ગુણસુન્દરી	વડોદરા	૪-૬-૦
બગિની	અમદાવાદ	૩-૦-૦
ત્રિઓપ	અમદાવાદ	૩-૫-૦
ઓછાવન	"	૫-૦-૦
ત્રિશંકિત (સાપ્તાહિક)	"	૬-૦-૦

બાલમાસિકો

બાલમિત્ર	આણંદ	૩-૮-૦
બાલજનમ	અમદાવાદ	૩-૦-૦
માનજીવન	વડોદરા	૩-૦-૦
બાળક	વડોદરા	૨-૦-૦
બાલસખા	અમદાવાદ	૩-૦-૦
ગાડીવ માસિક	સુરત	૩-૦-૦
ક્રિશ્ના (આ પુ માટે)	અમદાવાદ	૬-૨-૦
" (કરળા પુ માટે)	"	૪-૦-૦
કુમાર	"	૬-૦-૦
બ્યાયામ	વડોદરા	૨-૮-૦
રક્ષાકીર્તી	બરુચ	૨-૦-૦

બેતીવિધયક

બેતીવાહી વિજ્ઞાન	તિ ગડી	૧-૮-૦
આમજીવન	વડોદરા	૧-૮-૦

ધાર્મિક

ગીતાધર્મ (ગુજરાતી		
વિભાગ સાથે)	જનારમ	૩-૦-૦
કલ્યાણ (કેવળ હિન્દી)	ગોરખપુર	૫-૩-૦
માલસખા (હિન્દી)	અમદાવાદ	૨-૮-૦
વૈષ્ણવપત્ર (વૈષ્ણવ)	અમદાવાદ	૩-૦-૦
કમર વિપારને લગત	માસિક	૪-૦-૦

પુસ્તકાલય સં સં મંડળ લિ.

કાગળની અસલ મોઢિવારીને કારણે પુસ્તકોની વિસ્તૃત યાદી આ વખતે અમોએ દર વખતની માફક આપી નથી. ફક્ત સન ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલમાં બહાર પડેલાં પુસ્તકોમાંથી સુઝી કાઢેલાં પુસ્તકોની યાદી આપી છે. બીજાં અગાઉ પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો માટે ગમ સાવ જુલાઈ '૪૨ માંસના 'પુસ્તકાલય' સાંસ્કૃતિક અંકમાં બોધ લેવું.

૧૯૪૨-૪૩ માં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો

પુસ્તકનું નામ	કર્તા વા પ્રકાશક	કિંમત	પુસ્તકનું નામ	કર્તા વા પ્રકાશક	કિંમત
સોરઠને સીમાડે	શ્રી. રામચુગ	૧-૮-૦૦	રાખકહાણી	આર. આર. રો. કું.	૩-૦-૦૦
બખાઇ	"	૧-૮-૦૦	કુમલા	"	૨-૮-૦૦
પ્રેમલીલા બા. રંગે	"	૨-૮-૦૦	ગોગની વાતો	"	૨-૮-૦૦
અચલા	જેઠાવાલ ત્રિવેદી	૨-૮-૦૦	રંગના ચટકાં	"	૧-૪-૦૦
નિવેદિતા	ન. પુ. બંડાર રાજભટ્ટ	૩-૮-૦૦	વીરાગનાની વાતો	"	"
વિકાસ	"	૩-૦-૦૦	બા. ર. જો	"	૩-૮-૦૦
નખના	"	૨-૦-૦૦	આશાવરી	"	૨-૮-૦૦
ક્રાંતિની ઝાલરી	"	૩-૦-૦૦	રાખનાં રમકાં	"	૧-૮-૦૦
સંહાર	"	૨-૦-૦૦	નીલરેખા	"	૩-૦-૦૦
પ્રથમ અધ્યાઈ	"	૨-૮-૦૦	મહાશક્તિ	"	૩-૦-૦૦
નારી	"	૨-૦-૦૦	બાલમંજરી	"	૦-૧૦-૦૦
નિરૂપમા	"	૨-૦-૦૦	વાણીઆની વાતો	"	૦-૧૦-૦૦
લાલ માટીનો રસ્તો	"	૨-૮-૦૦	કેતકી રાણી	"	૦-૮-૦૦
વિમાતા	"	૨-૮-૦૦	મુલાગ અને શીવલી	"	૦-૧૦-૦૦
વિજેતા	"	૧-૮-૦૦	સિંધુકથાઓ	"	૦-૧૨-૦૦
સ્વામીપ્રાણી બા. ૧-૨	એન. એમ. ઈશ્વર-ની કું. મુબઇ	૧-૦-૦૦	લગ્નમણી	એન. એમ. ત્રિપાઠી	૧-૮-૦૦
અવિધવાણી	"	૫-૧૨-૦૦	પૂર્વ અને પશ્ચિમ	ર. ટાગોર	૧-૧૨-૦૦
સંસ્કારલક્ષ્મી	"	૫-૧૨-૦૦	પરાજિત પ્રેમ	બોગીલાલ ગાંધી	૩-૦-૦૦
હાથની બાપા	"	૫-૦-૦૦	અદિસા દિસા	સ્વામીપ્રાણ મંડળ	"
શરીર આયુરિક	"	૩-૦-૦૦	ચીમોસા	વડોદરા	૦-૮-૦૦
વારસદાર	"	૩-૦-૦૦	છગર અને અમી	પ્રગત્ય છુ કાર્યાલય	૨-૦-૦૦
પતિમંદિર	"	૧-૧૨-૦૦	સર્વોદયની છવનકળા	નવજીવન પ્ર. મ.	૨-૦-૦૦
શઘ્નવાણી	"	૨-૦-૦૦	દિંદુછવન દર્શન	"	૦-૧૦-૦૦
મોક્ષદા	"	૩-૦-૦૦	સ્વામીપ્રાણ રાસ	"	૦-૧-૦૦
દિલ્લ (કાવ્યો)	એ મિત્રો	૨-૮-૦૦	ઉર્દુ લિપિ શિક્ષિકા	"	૦-૦-૦૦
પુરાણનાં પાત્રો	યુગોત્તર	"	સુદમાજીવન કેદાર	"	૦-૧-૧૬
(પાંચ)	કાર્યાલય, સુરત	૦-૧૩-૦૦	ખેડૂતનો સિંઘારી	"	૦-૪-૦૦
દુર્ગોદાય મહેતાજી	"	૧-૪-૦૦	મનુષ્યની સર્વોચ્ચી કેળવણી	"	૦-૧૪-૦૦
મંદિરને પગથીએ	"	૦-૮-૦૦	ઉર્દુ લિપિ પરિચય	ન. પ્ર. મંદિર	૦-૮-૦૦
રાધેશ્યામ	આર. આર. રો. કું.	૪-૦-૦૦	દુષ્ટાંત સંગ્રહ	ધૂમકેતુ	૦-૩-૦૦
મંજુલા (કાવ્યો)	"	૨-૦-૦૦	ઈંડી કેળતા	"	૧-૮-૦૦
તેજસ્વિતા	"	૩-૦-૦૦	કથોત્તરી	"	૪-૦-૦૦
વચસપ્ત	"	૩-૦-૦૦	રાજસંન્યાસી	"	૪-૦-૦૦
છાયાનંદ	"	૨-૮-૦૦	પાનગોષ્ઠિ	"	૨-૦-૦૦
અધૂરું સ્વપ્ન બા. ૧-૨	"	૧-૮-૦૦			

આપણે આગણે કુલજાળ કા.	લગનારાં	રાષ્ટ્રપુર	૩-૦-૦
મરેલાંના રૂધિર	"	"	૦-૮-૦
આપણું ધર	"	"	૦-૮-૦
અકબરની યાદમાં	"	"	૦-૮-૦
પાંચ વરસનાં પંખીમાં	"	"	૦-૮-૦
આપણા ધરની વધુ વાતો	"	"	૦-૮-૦
લોકગંગા	"	"	૦-૮-૦
આપણો મહાવીર પાડોશી	"	"	૦-૮-૦
ધનભિલાષ	"	"	૦-૮-૦
જાણનાં પારણાં	"	"	૧-૦-૦
સાંભેલાં	"	"	૦-૮-૦
અજળ કુનિયા	"	"	૦-૮-૦
તણખલા	"	"	૦-૮-૦
અંતુ પધાર્યાં	"	"	૦-૮-૦
રઠીઆળી રાત બા. યથો	"	"	૧-૮-૦
લગ્નસાધના	સોપાન	"	૨-૮-૦
ગોદ	બા. સા. સં. અ	"	૧-૮-૦
દિંદીની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ	"	"	૩-૦-૦
અંતરની વાતો	"	"	૧-૮-૦
સ્વીન્ડનાથ હાકર	"	"	૨-૮-૦
પુરુષાર્થની પ્રતિભાઓ	"	"	૧-૧૨-૦
ઓકાદશીનો ઉપવાસ	"	"	૦-૫-૦
સીઓતું આરોગ્ય	"	"	૧-૦-૦
નવતીય રંગો	"	"	૧-૪-૦
શરીરરચનાતું રહસ્ય	"	"	૧-૪-૦
ઉપવાસ	"	"	૧-૪-૦
વિશ્વદર્શન	"	"	૫-૦-૦
કેમ અને ક્યારે	"	"	૦-૫-૦
પારિભાષિક જ્ઞાનકોશ	"	"	૩-૦-૦
વિશ્વસાહિત્યની વાર્તાઓ	"	"	૩-૦-૦
હડીલાં દહીંમાં કુદરતી	"	"	૧-૮-૦
ઉપચાર	"	"	૧-૮-૦
મહોબતને માંડવે	"	"	૧-૦-૦
શોધને અંતે	"	"	૨-૮-૦
આઝાદીની યજ્ઞજ્વાલા	"	"	૦-૬-૦
૧૯૪૭ ના પગરણુ	"	"	૦-૧૦-૦
સોવિયેટ બૂમિમાં	"	"	૦-૧૨-૦

શ્રીમતી સીતા	(શ્રીકાંત શેષપર્વ)	રમણલાલ સોની	૩-૮-૦
અડધે રસ્તે		કેતૈયાલાલ મુન્દરી	૩-૦-૦
સીધાં ચઢાણુ		"	૩-૮-૦
મનુષ્ય અને નભમંડળ		"	૧-૦-૦
ઉપેન્દ્રની આત્મકથા	ન. પારેખ	"	૧-૪-૦
આપણો ધર્મ	આનંદશંકર કુવ	"	૪-૦-૦
પીરામીડની છાયામાં	ચંદ્રશંકર શુક્લ	"	૨-૦-૦
શ્રી શારદાદેવી	જી. આચાર્ય	"	૧-૦-૦
માનવ હૈયાં	ચાં. વિ. ઉદેશી	"	૧-૪-૦
કુંદન	બંકિમચંદ્ર	"	૩-૦-૦
દીલના ડાંખ	જી. અ. મહેતા	"	૨-૮-૦
દત્ત અને પરશુરામ	સ. સા. વ. કા.	"	૨-૦-૦
સંપૂર્ણ મહાભારત			
ભા. ૧ થી ૭	"	"	૪૫-૦-૦
પાતંજલ યોગસૂત્ર	"	"	૧-૦-૦
મુનેશ્વર મહારાજ અને			
મહાત્મા એકનાથ	"	"	૨-૮-૦
મહાત્મા રામચંદ્ર અને			
નાથ મહાશય	"	"	૧-૦-૦
સ્વામી બ્રહ્માનંદજી			
અને શિવાનંદજી	"	"	૧-૬-૦
તુલકા મંદિર	"	"	૦-૫-૦
કચ્છની લોકવાર્તા	"	"	૨-૦-૦
સંસારમાં સુખ ક્યાં છે ?	"	"	૧-૦-૦
ચંદા	ઉદ્ર વસાવડા	"	૨-૮-૦
દેવદૂત	વ. એન્ડ સન્સ. મું.	"	૧-૪-૦
રમ્યા	શરદાજી	"	૨-૦-૦
બ્રહ્મદેશ	સ. સા. મા. વ.	"	૧-૨-૦
કલ્યાણી	જીજીવન કા.	"	૨-૬-૦
સમાજનાં મૂળ	ધુ. કા. સુરત	"	૧-૦-૦
રસોષ્ટુ રસાયણ	વંદિતાગૌરી	"	૩-૦-૦
કથાહાર્ય	ગાં. સા. મંદિર	"	૨-૮-૦
રૂપાનો પંટ	"	"	૨-૦-૦
જગતના અરણ્યમાં	"	"	૧-૧૨-૦
વ્યાયામજ્ઞાન કોશ બા. ૨જો	"	"	૭-૦-૦
જીવનનાં વચન	મ. ગોધ્ર	"	૧-૪-૦

લખા:—પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

ચા. બા. નં. ૧૦, રાવપુરા, વડોદરા.

* બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય *

બાળકો માટે શ્રેષ્ઠતમ છે

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલિ

સંપાદક : નાગરદાસ પટેલ * ચિત્રકાર : જગમોહન મિસ્ત્રી

છથી આઠ વરસનાં બાલકો માટે આ ગ્રંથાવલિની યોજના કર્ષ છે. એવડાં નાનાં નાનાં બાલકો માટે મોટાં મોટાં પુસ્તકો

આટલા મોટા ટાઈપમાં, બે રંગમાં

પાને પાને સુંદર ચિત્રો સાથે તૈયાર કર્યાં છે. આપણા બાલસાહિત્યમાં આ પુસ્તકો નવી ભાત પાડે છે.

સંગીતશાસ્ત્રી ૦-૬-૦ ચિત્રલેખા ૦-૬-૦

ત્રણ દિકરા ૦-૬-૦

દરેકમાં બે રંગમાં છપેલાં ત્રીસ ચિત્રો સાથે બાળકોને ગમી જાય એવી રસભરી બાલવાર્તાઓ આપી છે.

આ ઠી બા ૨ વર્ષનાં બાળકો માટે

બાલવિનોદમાલા

સંપાદક : નાગરદાસ ઈ. પટેલ * ચિત્રકાર : જગમોહન મિસ્ત્રી

બાલવિનોદમાલા બાળકોની ભારે મનોમતી છે. એનાં પુસ્તકો બાળકો હોમે હોસે વાંચે છે. એની સુઘડ છપાઈ, ભારોભાર સુંદર ચિત્રો છેલ્લામાં છેલ્લી ઢગનાં પાંચ રંગમાં છપેલાં વોર્નિશ કરેલાં મનોહર પૃષ્ઠો અને રસિક સેલો માટે સૌ કોઈ પ્રસન્ન કરે છે. અત્યાર સુધીમાં એની ચાર લાખ નકલો ઉપડી ગઈ છે તેજ બતાવી આપે છે કે એ બાલકોને ખૂબ ગમે છે અને બાલકો એનાં કપર શીદ થયાં છે.

પહેલા સેટનાં પુસ્તકો

૧	રતનીથો :	રતનીયા વાંદરાનાં અજબ પરાક્રમે	૦-૪-૦
૨	મોતીથો :	મોતીથો કુતરો અને ચંપીનાં તોફાનો	૦-૪-૦
૩	મણિથો :	મણિયા ખિલાડાની રસિક કથા	૦-૪-૦
૪	ચતુરો :	શિયાળ બાઈબહેનની કથા	૦-૪-૦
૫	ઉદરદેશ :	નાના ઉદરોનાં મોટાં પરાક્રમે	૦-૪-૦
૬	જુરિથો :	સૌંદર્ય, સૌંદર્ય, જુરિથો ને સોનાકુઆરો	૦-૪-૦
૭	ભાણિથો :	નાગમામા અને ભાણેજની વાર્તા	૦-૪-૦

ખાલવિનોદનું ખાલસાહિત્ય

૮	મરઘાભાઈ :	અક્ષવનાં પડીકાં છોડતા મરઘાભાઈ	૦-૪-૦
૯	પંડિતજી :	ધોંગામસ્તી ને તોફાન કરતા પંડિતજી	૦-૪-૦
૧૦	કલાવતી :	ચતુરાઈના પાઠ શીખવતી કલાવતી	૦-૪-૦
૧૧	ગંગારામ :	રાગને મૂર્ખ મિત્ર કહેનાર પોપટ	૦-૪-૦
૧૨	હિંધણદી :	ચઢાની ઉત્પત્તિની વિનાઈ દંતકથા	૦-૪-૦
૧૩	કાલાં ઘેલાં :	નાની પણ મજાની ગીતકથાઓ	૦-૪-૦
૧૪	લગો :	ભગાભાઈના બાત બાતના હજરડા	૦-૪-૦
૧૫	લાલિયો :	લાલિયા મધેડાની ઔરવમરી માયા	૦-૪-૦
૧૬	હેમલતા :	સો વરસ હિંધતી હેમલતાની વાત	૦-૪-૦
૧૭	રણુધીર :	રાજકુમાર રણુધીરનાં અજબ સાહસો	૦-૪-૦
૧૮	સખુર :	આપકમો કૂંવરી ને સખુરસિંહની દંતકથા	૦-૪-૦
૧૯	ચુંદરિયો :	ચુંદરની ગારે ચોટી રહેતો મૃગ ચુંદરિયો	૦-૪-૦
૨૦	રાવજી :	અણુદીડી અણુવીતી ને અણુસાંભળી વાત	૦-૪-૦
*	ખાલવિનોદિની :	[ગ્રિટ પુસ્તક] એક રસિક દંતકથા	૦-૮-૦

૭૫૦ પાનાનું વાચન : ૭૭૫ ચિત્રો

આખો સેટ મજબૂત બાંધકામાં સુંદર રીતે પેક કરેલો
મળી શકે છે અને બેટ આપવા માટે એ સર્વોત્તમ છે
કિંમત રૂ. ૫-૧૨-૦ * દુપાલખચે બાર આના

બીજા સેટનાં પુસ્તકો

૨૧	સેમણલિયો :	ચાંદો સૂરજ ને શુક્રના તારાનું રવનું	૦-૪-૦
૨૨	કાળિયો :	મહાકવિ કાલિદાસની જીવનકથા	૦-૪-૦
૨૩	નાગકુમાર :	નાગપંચમીની ગુજરાતની દંતકથા	૦-૪-૦
૨૪	ચુંબાઈ :	ચુંબાઈની પ્રવાસકથા	૦-૪-૦
૨૫	મેનાવતી :	મેનાકુમારીની રસિક પરીકથા	૦-૪-૦
૨૬	અલકા :	મેઢી જંગલ, અલકા ને અલકા દોંગડી	૦-૪-૦
૨૭	બેલવાળો :	મિયાં મીઠું ને બહારવટિયો નારસિંહ	૦-૪-૦
૨૮	કાગમંત્રી :	હંતસદી કાગદાવાવાળા કાગમંત્રી	૦-૪-૦
૨૯	ધરતી માતા :	પૃથ્વી તેની ઉત્પત્તિ અને વિકાસ	૦-૪-૦
૩૦	ગોરિયો :	ગોરિયા સાંઢ ને વનરાજ સિંહની કથા	૦-૪-૦
૩૧	રેડિયો :	રેડિયો તેની રચના અને બ્રોડકાસ્ટિંગ	૦-૪-૦
૩૨	બાપનાં વેણુ :	બાપનાં વેણુ કડવાં કે મીઠાં	૦-૪-૦
૩૩	દુલારી :	ગુજરાતની એક જૂની દંતકથા	૦-૪-૦
૩૪	સોનાનાં પગલાં :	ચુણુમેઢી નાગની વાર્તા	૦-૪-૦
૩૫	ગરવી ગુજરાત :	પવનદેવની મીઠી ઉપર કરેલો પ્રવાસ	૦-૪-૦

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

૩૬	વહેંતિયો :	વહેંતિયાના બે ધપ્પા ને વિશાળ ધરતી...	૦-૪-૦
૩૭	લંકાની લાડી :	લંકાની લાડી ને ધોવાનો વર ...	૦-૪-૦
૩૮	કનૈયો :	શ્રીકૃષ્ણના બાલજીવનની ભાગવતકથા ...	૦-૪-૦
૩૯	રાજહંસ :	નળ, દમયંતી ને હંસની પુરાણકથા ...	૦-૪-૦
૪૦	ધનિયો :	ધનિયા હનનનાં અવનવાં પરાક્રમ ...	૭-૪-૦
*	બટમોગરો :	[મેટ પુસ્તક] ચતુરાઈની કથાઓ ...	૦-૮-૦

૭૫૦ પાનાનું વાંચન : ૩૭૫ ચિત્રો

આખો સેટ મજબૂત બોક્સમાં સુંદર રીતે પેક કરેલો
મળી શકે છે અને ભેટ આપવા માટે એ સર્વોત્તમ છે.

કિંમત રૂ. ૫-૧૨-૦

* ટપાલ ખર્ચ બાર આના

દશથી પંદર વરસનાં બાલકો માટે

અશોક બાલ પુસ્તકમાળા

સંપાદકો : નાગરદાસ ઇ. પટેલ અને રમણલાલ નાનાલાલ શાહ

દરેક સેટમાં પાંચસો પાનાનું સુંદર વાંચન અને

૧૦૦ થી ૨૦૦ ચિત્રો આપવામાં આવ્યાં છે.

પહેલા સેટનાં પુસ્તકો

૧	મહારાષ્ટ્રનો મહારથી :	શિવાજીની જીવનકથા ...	૦-૪-૦
૨	ગણ તપેલાં :	મસ્તકીરીની રમુજ વાતો ...	૦-૪-૦
૩	ચીની વાતો :	આપકો શીદા યાપ એવી વાતો ...	૦-૪-૦
૪	શા માટે ? :	ગિજુભાઈનાં બે નાટકો ...	૦-૪-૦
૫	કેશુડાં :	બાલમંદિરોનાં ગીતોના સંગ્રહ ...	૦-૪-૦
૬	રૂપીના બાગમાં :	ફૂલગાડોની વાર્તાએ સમજૂતી ...	૦-૪-૦
૭	ફૂલહલ :	વિવિધ સવાયોના જવાબો ...	૦-૪-૦
૮	મુદારાક્ષસ :	સંસ્કૃત નાટકની વાતો ...	૦-૪-૦
૯	રંગાનું રસોઈઘર ખંડ ૧ :	વીસમી સદીનું પાકશાસ્ત્ર ...	૦-૪-૦
૧૦	આપણું મિત્રો :	સમજાવ કેળવતી વાતો ...	૦-૪-૦
૧૧	લોખી સુલદ્રા :	સુમત્રાના જીવનનું નાટક ...	૦-૪-૦
૧૨	વિજ્ઞાનવિહાર ખંડ ૧ :	વિજ્ઞાનકથાઓ ...	૦-૪-૦
૧૩	ગંભીરગીતો :	નવાં બાલગીતો ...	૦-૪-૦

બોક્સમાં પેક કરેલા સેટના રૂ. ૩-૮-૦

બીજા સેટનાં પુસ્તકો

૧૪	અવળચડો :	મનોરંજક ચીની વાતો ...	૦-૪-૦
૧૫	ગણિતચમત્કાર :	અણિતના કોયડાઓ ...	૦-૪-૦

આલવિનોદનું આલસાહિત્ય

૧૬	અજબ દુનિયા : મેળમાં ન ઈતરે એવી વાતો ૦
૧૭	સુંદરપુરી : આરોગ્યશાસ્ત્રને લગતું સુંદર નાટક ૦
૧૮	નાની મોટી વાતો ખંડ ૧ : નાની નાની વાતો ૦
૧૯	આલકેતું સ્વર્ગ : ખગોળશાસ્ત્રનું પહેલું પુસ્તક ૦
૨૦	આલપાઠો : મેન્ડીસોરીના નવીન આલપાઠો ૦
૨૧	વિજ્ઞાનવિહાર ખંડ ૨ : વિજ્ઞાનની વાતો ૦
૨૨	નરવીર નેપોલિયન : યુરોપને ક્ષુભવનારની કથા ૦
૨૩	આમગીતો : બાલકોને ગમે એવાં આમગીતો ૦
૨૪	રંભાનું રસોધધર ખંડ ૨ : પાકશાસ્ત્રનું પાઠ્યપુસ્તક ૦
૨૫	ચંદ્રલાગા : મદારાષ્ટ્રની વીરંગનાનું રસિક નાટક ૦

બોક્સમાં પેક કરેલા સેટના રૂ. ૩-૮-૦

ત્રીજા સેટનાં પુસ્તકો

૨૬	રાજ ભોજ : રાજ ભોજની સરળ જીવનકથા ૦-
૨૭	ચિત્તાનો શિકાર : જાતઅનુભવની શિકારની વાતો ૦-
૨૮	મકનિયો : પારિતોષિક મેળવનાર વાનરકથા ૦-
૨૯	સમ્રાટ સીકંદર : સીકંદરની જીવનકથા ૦-
૩૦	કૂલગજરી : નવી પદ્ધતિના આલપાઠો ૦-
૩૧	કાગળના કીમિયા : કાગળની કોતરણીની કળા ૦-
૩૨	વિજ્ઞાનવિહાર ખંડ ૩ : વિજ્ઞાનની વાતો ૦-
૩૩	રંભાનું રસોધધર ખંડ ૩ : રસોધશાસ્ત્ર ૦-
૩૪	મીરાંબાઈ : બક્ષિતબરી જીવનકથા ૦-
૩૫	દગાખાજ દુરમન : હાધાધની જીવનલીલા ૦-
૩૬	સુંદર સંવાદો : મેળાવામાં બજાવાતા સંવાદો ૦-
૩૭	નાની મોટી વાતો ખંડ ૨ : સુંદર વાતો ૦-
૩૮	દેવરાજ : વીરરસિક નાટક ૦-

બોક્સમાં પેક કરેલા સેટના રૂ. ૩-૮-૦

ચોથા સેટનાં પુસ્તકો

૩૯	રાણા પ્રતાપ : મદારાણ્યા પ્રતાપની જીવનકથા ૦-૪
૪૦	અમારી વાર્તાઓ ખંડ ૧ : યુગરાતની આમવાર્તાઓ ૦-૮
૪૧	ગલુડિયાં : કૃતરાજીનાં અવનવાં પરાક્રમે ૦-૪
૪૨	અમારી વાર્તાઓ ખંડ ૨ : નવી આલવાતો ૦-૮
૪૩	પત્રપેટી : અનેક પ્રકારના કાગળપત્રોના નમૂના ૦-૪
૪૪	અમારી વાર્તાઓ ખંડ ૩ : દેશદેશની કથાઓ ૦-૮
૪૫	વિજ્ઞાનવિહાર ખંડ ૪ : વિજ્ઞાનની વિવિધ કથાઓ ૦-૪
૪૬	લેનિન : રશિયાના તારણહારની જીવનકથા ૦-૮
૪૭	ગીતકથાઓ : નવાં ગીતો ૦-૪

બોક્સમાં પેક કરેલા સેટના રૂ. ૩-૮-૦

આલવિનોદનું આલસાહિત્ય

પાંચમા સેટનાં પુસ્તકો

૪૮	હાસ્ય તરંગ ખંડ ૧ : રમુજ દુયકાઓ	૦-૪-૦
૪૯	અમારી વાર્તાઓ ખંડ ૪ : ગ્રાણીવી આલવાર્તાઓ	૦-૮-૦
૫૦	કુટુંબલ ખંડ બીજો : અવનવા સવાલોના જવાબો	૦-૮-૦
૫૧	અમારી વાર્તાઓ ખંડ ૫ : દેશ દેશની દંતકથાઓ	૦-૮-૦
૫૨	નીડની નોંધપોથી : નવી બતની નોંધપોથી	૦-૪-૦
૫૩	અમારી વાર્તાઓ ખંડ ૬ : આલવાર્તાઓ	૦-૮-૦
૫૪	વિજ્ઞાનવિહાર ખંડ ૫ : વિજ્ઞાનને સમજાવતી વાર્તાઓ	૦-૪-૦
૫૫	આપણી મહાસભા ખંડ ૧ : મહાસભાનો પરિચય	૦-૮-૦
૫૬	વડવાઈઓ : વિવિધ વનસ્પતિનો પરિચય	૦-૪-૦

બોક્સમાં પેક કરેલા સેટના રૂ. ૩-૮ ૦

છઠ્ઠા સેટનાં પુસ્તકો

૫૭	હાસ્યતરંગ ખંડ ૨ : હાસ્યરસના દુયકાઓ	૦-૪-૦
૫૮	આપણી મહાસભા ખંડ ૨ : મહાસભાનો પરિચય	૦-૮-૦
૫૯	છેતરાતી નજર ખંડ ૧ : ભૂતજુદામણી સાથે	૦-૪-૦
૬૦	પ્રવાસકથાઓ : પ્રવાસને લગતી સુંદર વાર્તાઓ	૦-૮-૦
૬૧	કોણ કેમ અને શું ? ખંડ ૧ : ભાતભાતના ખુલાસા	૦-૪-૦
૬૨	નવી નવાઇઓ ખંડ ૧ : દુનિયાની અજાણ્યોઓ	૦-૮-૦
૬૩	ચિત્રરેખા : કન્યાઓ માટે નવીન ચિત્રકથાઓ	૦-૪-૦
૬૪	ચોપગાંની દુનિયા ખંડ ૧ : નવી શૈલીનો પરિચય	૦-૮-૦
૬૫	નરસૈયો : નગસિંહ મહેતાનું જીવન અને કવિતા	૦-૪-૦

બોક્સમાં પેક કરેલા સેટના રૂ. ૩-૮-૦

સાતમા સેટનાં પુસ્તકો

૬૬	હાસ્યતરંગ ખંડ ૩ : હાસ્યરસના હોઝ નેગ દુયકાઓ	૦-૪-૦
૬૭	સાગરની શાણી : અજાણ્ય કુટુંબકથાઓ	૦-૮-૦
૬૮	નર્મીનાવાડી : આલકાઓનો નવો સંગ્રહ	૦-૪-૦
૬૯	મણુ ઠગ : રસમરી સુંદર વાર્તાઓ	૦-૮-૦
૭૦	છેતરાતી નજર ખંડ ૨ : ભૂતજુદામણી સાથે	૦-૮-૦
૭૧	લાલાનો ભેળ : ભાતભાતની વાર્તાઓ	૦-૪-૦
૭૨	વડવાઈઓ ખંડ ૨ : વનસ્પતિ ને પાંખોનો પરિચય	૦-૮-૦
૭૩	ચોપગાંની દુનિયા ખંડ ૨ : ગ્રાણીઓનો પરિચય	૦-૪-૦
૭૪	મળો ગાંધી : જાહેરાતો મરીમસાથે	૦-૪-૦

બોક્સમાં પેક કરેલા સેટના રૂ. ૩-૮-૦

આઠમા સેટનાં પુસ્તકો

૭૫	હાસ્યતરંગ ખંડ ૪ : હાસ્યરસથી ભરપૂર દુયકાઓ	૦-૪-૦
૭૬	હીરકણી : રસિક આલવાર્તાઓ	૦-૮-૦
૭૭	કોણ કેમ અને શું ? ખંડ ૨ : અવનવા ખુલાસા	૦-૪-૦
૭૮	ભારતકથાઓ : પ્રાત પ્રાંતની લોકકથાઓ	૦-૮-૦
૭૯	પોયણી : નવાં આલકાઓ	૦-૪-૦

આલવિનોદનું આલસાહિત્ય

૮૦	નવી નવાઇઓ ખંડ ૨ : જંગલની અભયપ્રીઓ ...	૦-૮૨
૮૧	ગંગામૈયા : સુંદર કથાઓ ...	૦-૪૫
૮૨	ચોપગાંની દુનિયા ખંડ ૩ : ચોપગાંનો પરિચય ...	૦-૮૨
૮૩	ત્રેમાનંદ : ત્રેમાનંદનું જીવન અને કવિતા ...	૦-૪૫

બોક્સમાં પેક કરેલા સેટના રૂ. ૩-૮-૦

નવમા સેટનાં પુસ્તકો

૮૪	હાસ્યતરંગ ખંડ ૫ : હાસ્યરસના હોજ જેવા દુયકો ...	૦-૪૮
૮૫	આપુનો દાયરો : અત્યંત રસિક આલકથાઓ ...	૦-૮૮
૮૬	શાણો શિયાળો : શિયાળાનાં અદ્ભુત પરાક્રમે ...	૦-૪૮
૮૭	નવી નવાઇઓ ખંડ ૩ : આલમની અભયપ્રીઓ ...	૦-૮૮
૮૮	જયસ્વદેશ : દેશભક્તિનાં કાવ્યો
૮૯	ચોપગાંની દુનિયા ખંડ ૪ : પ્રાણીપરિચય ...	૦-૮૮
૯૦	કોણ કેમ અને શું ? ખંડ ૩ : ભાતભાતના ખુલાસા ...	૦-૪૮
૯૧	ચાંદામામા : ચંદ્રોક્તિની મુસાફરી ...	૦-૮૮
૯૨	શામળભટ્ટ : એનું જીવન અને કવિતા ...	૦-૪૮

આ સેટ ૧૯૪૩ માં પ્રકટ થશે

આલવિનોદનાં પ્રકાશનો મારે વિદ્વાન વિવેચકો શું કહે છે ?

સુશોભન અને સંખ્યાગ્રંથ ચિત્રો તેમ જ આકર્ષક રૂપરંગના વિષયમાં 'આલવિનોદ' માળાનાં પુસ્તકો આપણા આલસાહિત્યના અત્યાર સુધી પ્રગટ થયેલા પ્રયોગો સફળે પહેલું રચાન લઈ જાય તેવાં છે. જયોતિન્દ્ર હે દવે, એમ. એ.

આલવિનોદમાળાનાં રમકડાં જેવાં રૂપાળાં પુસ્તકો આલકોમાં ખૂબ લોકપ્રિય થયાં છે. પુસ્તકોનાં ઉપરમ આ જાતની ઊગ્રેષ્ઠ ચોપડીઓની જરોજરી કરે તેવાં છે.

નવલરામ જ. ત્રિવેદી, એમ. એ.

રાજ્ય તેટલું વૈવિધ્ય જળવવાનો સફળ પ્રયાસ આ રૂપરંગે સોદામણી લઘુ પુસ્તકોમાં મૂર્ત થયો છે. પુસ્તકોનો હાજવ આલકોને પસંદ પડી જાય તેવા મોઢક કરવાની તેમજ આલમાનસને અનુકૂળ સામગ્રી પીરસવાની દૃષ્ટિ તથા આવડત આ માળાના સંપાદકોમાં છે એ તો સદેને કળાઈ જાય છે.

અનંતરાય રાવળ, એમ. એ.

આકર્ષક રૂપરંગ, ખોલોદર દ્વારા, સંખ્યાગ્રંથ સંપાદી ચિત્રો, આખરે લડીને વળત્રે એવું સ્વસ્થ મુદ્દણ અને તે સાથે યાગો સમક્ષ રજુ થતાં પારવર્તન અને વિષયવૈવિધ્ય કથાદિ તત્ત્વોને લખને શ્રી. નાગરદાસ 'પ. પટેલ સંપાદિત પુસ્તકોએ આજના આલજગતને કળને કહ્યું છે, એમ મ્હાં પણ અતિશયોક્તિ વિના કહેવું પડશે—હરિલાલ પંડ્યા, એમ. એ.

આલવિનોદ કાર્યાલય

૧૪૮ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : સુબંધ